

Library of the University of Michigan

The Coyl Collection.

Miss Jean L. Coyl
of Detroit
in memory of her brother
Col. William Henry Coyl
1894.

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

IV

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

FOLKEUDGAVE

FJERDE BIND

KØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG
FR. BAGGES BOGTRYKKERI
1901

FORTÆLLINGER

ANDEN DEL

EN GLAD GUT.

FØRSTE KAPITEL.

Øyvind hed han og gråt, da han blev født. Men alt da han sad oprejst på moderens fang, lo han, og når de tændte lys på om kvælden, lo han, så det sang, men gråt, da han ikke fik komme bort til det. »Af den gutten må der bli noget rart,« sagde moderen.

Der, hvor han blev født, hang det bare berg udover, men det var ikke højt; furu og birk så ned, hæggen strødde blomster på taget. Men oppe på taget gik en liden buk, som Øyvind åtte; den skulde gå der for ikke at tulle sig væk, og Øyvind bar løv og græs op til den. En vakker dag hoppede bukken over og bort i berget; den gik ende op og kom did, den aldrig havde været før. Øyvind så ikke bukken, da han kom ud efter non, og tænkte straks på ræven. Han blev hed over hele kroppen, så sig om og lyede: »Kille-kille-kille killebukken!« — »Bæ-æ-æ-æ!« sa' bukken oppe på bergkanten, lagde hodet på skakke og så ned.

Men ved siden af bukken lå en liden jente på

Tulle sig væk ɔ: forvilde sig. Ende ɔ: lige. Non ɔ: midaften.

knæ. »Er det din, den bukken?« spurte hun. Øyvind stod med åben mund og øjne, stak begge hænder i den kjolebuksen, han bar. »Hvem er du?« spurte han. — »Jeg er Margit, mor sin unge, felen til far, huldra i huset, datterdatter til Ola Nordistuen på Hejdegårdene, fire år til høsten, to dage efter frostnætterne, jeg!« — »Er du det, du!« sa' han og drog pusten, for han havde ikke turdet slippe den, så længe hun talte.

»Er den din, den bukken?« spurte jenten op igjen. — »Ja-ha,« sa han og så op. — »Jeg har fåt sådan lyst på den bukken; — du vil ikke gi mig den?« — »Nej, det vil jeg ikke.«

Hun lå og spændte med benene og så ned på ham, og da sagde hun: »End når du får en smørkringle for bukken, kan jeg så få den?« Øyvind var af fattigfolk; han havde spist smørkringle bare én gang i sit liv; det var, da bestefar kom did, og sligt havde han aldrig spist hverken før eller siden. Han så op på jenten; »lad mig få se den kringlen først,« sa' han. Hun var ikke sen på det, viste en stor kringle frem, som hun holdt i hånden; »her er den!« sagde hun og kastede den ned. »Au, den gik i stykker,« sa' gutten, han samlede hver bid op med omhu; den allermindste måtte han smage på, og den var så god, at han måtte smage på én til, og før han selv vidste af det, havde han spist op hele kringlen.

»Nu er bukken min,« sa' jenten. Gutten stansede med den siste bid i munden, jenten lå og lo, bukken stod ved siden, hvid i brystet, brunsort i ragget, og så ned på skakke.

»Kunde du ikke vente så længe?« bad gutten; hjærtet begyndte at klappe i ham. Da lo jenten endnu mere, skyndte sig op på knæ. »Nej, bukken er min, den,« sagde hun og slog armene om halsen på den,

---

Spænde ɔ: sparke. Rag ɔ: hår (grovt, stridt).

løste et strømpebånd og bandt omkring. Øyvind så på. Hun rejste sig og begyndte at drage i bukken; den vilde ikke gå med og tøjede halsen nedover mod Øyvind. »Bæ-æ-æ-æ!« sa' den. Men hun tog i ragget med den ene hånd, drog i båndet med den andre og sagde vakkert: »Kom du, bukken, så skal du få gå i stuen og spise af mor sine fad og mit forklæde,« og så sang hun:

Kom bukken til gutten,
kom kalven til mor,
kom mjauende katten
i snehvide skor,
kom ællinger gule,
kom frem ifra skjule',
kom kyllinger små,
som neppe kan gå,
kom duerne mine
med fjærene fine!
Se, græsset er vådt,
men solen gjør godt,
og tidlig, tidlig er det på sommer'n,
men rop på høsten, så kommer'n!

*

Der stod gutten.

Bukken havde han stellet med siden i vinter, den blev født, og aldrig havde han tænkt sig, at den kunde mistes; men nu var det gjort på en liden stund, og han skulde ikke se den mere.

Moderen kom trallende op fra fjøren med kopper, som hun havde skuret; hun så gutten sidde og gråte med benene under sig i græsset og gik bort til

---

Tøje ɔ: strække. Stelle ɔ: sysle. Fjøre ɔ: strandbred. Kop ɔ: trækar, bøtte.

ham. »Hvad gråter du for?« — »Å, bukken, bukken!« — »Ja, hvor er bukken?« spurte moderen, hun så op på taget. — »Den kommer aldrig mere igjen,« sa' gutten. — »Kjære, hvordan skulde det gå til?« — Han vilde ikke straks tilstå det. »Har ræven taget den?« — »Ja, gud give, det var ræven!« — »Er du på stel!« sa' moderen; »hvor er det ble't af bukken?« — Å, å, å, — jeg kom i skade for — — at sælge den for en kringle!« —

Just i det samme, han sagde ordet, forstod han, hvad det var at sælge bukken for en kringle; før havde han ikke tænkt på det. Moderen sagde: »Hvad tror du nu, den lille bukken tænker om dig, når du kunde sælge den for en kringle?«

Og gutten selv tænkte på det og forstod meget godt, at han aldrig kunde bli glad mere her i verden — og ikke engang hos gud, tænkte han siden.

Så megen sorg følte han, at han lovede med sig selv aldrig mere at gjøre noget galt, hverken at skjære rokkesnoren eller slippe sauerne eller gå ned til sjøen alene. Han sovnede ind, der han lå, og han drømte om bukken, at den var kommen til himmerige; vorherre sad med stort skjæg ligesom i katekismen, og bukken stod og bed løv af et skinnende træ; men Øyvind sad alene på taget og kunde ikke komme op.

Da stak noget vådt lige borti øret på ham, han skvat op. »Bæ-æ-æ-æ!« sa' det, og det var bukken, som var kommen igjen!

»Nej, er du kommen igjen!« Han sprang op, tog begge forbenene op på den og dansede med den som en bror; han rykkede den i skjægget, og han vilde netop ind til mor med den, da han hørte nogen bag sig og så jenten sidde på grønsværet lige ved siden. Nu forstod han altsammen, han slap bukken: »Er det dig, som er kommen med den?« Hun sad og rev græs

---

På stel ɔ: fra samlingen. Sau ɔ: får. Skvætte ɔ: fare op i skræk.

op med hånden og sagde: »Jeg fik ikke lov at beholde den; bestefar sidder deroppe og venter.« Mens gutten stod og så på hende, hørte han en skarp stemme oppe fra vejen rope: »Nå!« Da huskede hun, hvad hun skulde gjøre; hun rejste sig og gik bort til Øyvind, stak den ene muldede hånd i en af hans, så bort og sagde: »Om forladelse.« Men så var også hendes mod forbi, hun kastede sig ned over bukken og gråt.

»Jeg mener, du får beholde bukken, jeg,« sagde Øyvind og så væk.

»Skynd dig nu!« sagde bestefar oppi bakken. Og Margit rejste sig, og hun gik med dragende ben opefter. »Du glemmer nok strømpebåndet dit,« ropte Øyvind efter hende. Da vendte hun sig og så først på båndet og siden på ham. Endelig fattede hun en stor beslutning og sagde med tykt mål: »Det kan du beholde.« Han gik bort til hende og tog hende i hånden: »Tak skal du ha!« sa' han. — »Å, ikke noget at takke for,« svarede hun, drog et uhyre langt suk og gik videre.

Han satte sig ned igjen i græsset, bukken gik ved siden af ham, men han var ikke længer så glad i den som før.

ANDET KAPITEL.

Bukken gik bunden ved stuevæggen; men Øyvind gik og så op over berget. Moderen kom ud til ham og sad hos ham; han vilde høre eventyr om det, som var langt borte; ti nu var ikke bukken længer nok. Så fik han høre om, at engang kunde alting tale; berget talte til bækken og bækken til elven og elven til havet og havet til himmelen; men så spurte han, om ikke himmelen talte til nogen, og himmelen talte til skyerne,

men skyerne til træerne, men træerne til græsset, men græsset til fluerne, men fluerne til dyrene, men dyrene til børnene, men børnene til de voksne; og således gik det endnu videre, til det gik rundt, og ingen vidste, hvem som begyndte. Øyvind så på berget, træerne, sjøen, himlen og havde i grunden aldrig set dem før. Katten kom ud i det samme og lagde sig på hellen i solskinnet. »Hvad siger katten?« spurte Øyvind og pegte. Moderen sang:

Solen skinner vakkert om kvælden,
katten ligger doven ud på hellen.
»To små mus,
fløde af et krus,
fire stykker fisk
stjal jeg bag en disk
og er så god og mæt
og er så doven og træt,«
siger katten.

Men hanen med alle hønsene kom. »Hvad siger hanen?« spurte Øyvind og slog hænderne sammen. Moderen sang:

Kyllinghønen vingerne sænker,
hanen står på ét ben og tænker.
»Den grå gås
styrer høj nok kås;
men se til, om den kan
nå en hane i forstand!
Ind, ind, høner under tag,
solen kan gjærne få lov for idag,«
siger hanen.

Men to små fugle sad og sang oppe på mønen. »Hvad siger fuglene?« spurte Øyvind og lo.

Helle ɔ: stenflise. Møne ɔ: monning.

»Herre gud, det er godt at leve
for den, som slipper at stræve,«
siger fuglene.

Og han fik høre, hvad altsammen sagde lige ned til myren, som krøb gjennem mosen, og ormen, som pikkede i barken.

Samme sommer begyndte moderen at lære ham at læse. Bøgerne havde han ejet længe og tænkt meget på, hvorledes det skulde gå til, når også de begyndte at tale. Nu blev bogstaverne til dyr, fugle og alt, som til var; men snart begyndte de at gå sammen, to og to; a stod og hvilte under et træ, som hed b, så kom c og gjorde det samme; men da de kom sammen tre og fire, var det, som de blev sinte på hverandre; det vilde ikke rigtig gå. Og jo længre udover han kom, des mere glemte han, hvad de var; længst huskede han på a, som han holdt mest af; den var et lidet, sort lam og var venner med alle; men snart glemte han også a, bogen havde intet eventyr, men bare lekser.

Så var det en dag, moderen kom ind og sagde til ham: »Imorgen begynder skolen igjen, da skal du følge mig op til gården.« Øyvind havde hørt, at skolen var et sted, hvor mange gutter legede, og det havde han ingenting imod. Han var meget fornøjet; på gården havde han været ofte, men ikke, når der var skole, og han gik fortere end moderen op over bakkerne, for han længtede. De kom op til livørestuen, en forfærdelig sur som af kværnhuset hjemme stod imod dem, og han spurte moderen, hvad det var. »Det er ungdommen, som læser,« svarede hun, og han blev meget glad, for sådan var det også, han havde læst, før han kjendte bogstaver. Da han kom ind, sad der så mange barn omkring et bord, at der ikke var flere i kirken;

Sint ɔ: vred. Livørestue ɔ: stue, indrettet for aftægtsfolkene.

andre sad på sine nistekopper langs væggene, nogle stod i små hobe omkring en tabel; skolemesteren, en gammel, gråhåret mand, sad på en krak nede ved gruen og stoppede sin pibe. Da Øyvind og moderen trådte ind, så de alle op, og kværnhus-surret stansede, som når de dæmmede i renden. Alle så de på de indtrædende, moderen hilste på skolemesteren, som hilste igjen.

»Her kommer jeg med en liden gut, som vil lære at læse,« sagde moderen. »Hvad heder den kroppen?« spurte skolemesteren og grov ned i skindposen efter tobak.

»Øyvind,« sagde moderen; »han kan bogstaverne, og han kan lægge sammen.« — »Å, nej da,« sagde skolemesteren, »kom hid, du hvidhode!« Øyvind gik bort til ham, skolemesteren fik ham på fanget og tog huen af ham. »For en vakker liden gut!« sagde han og strøg ham i håret; Øyvind så ham op i øjnene og lo. »Er det ad mig, du ler?« han rynkede brynene. »Ja, det er det,« svarede Øyvind og skratlo. Da lo også skolemesteren, moderen lo, børnene skjønnede også, de fik lov at le, og så lo de allesammen.

Dermed var Øyvind kommen ind på skolen.

Da han skulde sætte sig, vilde de alle gjøre plads for ham; han så sig også længe om; de hviskede og pegte; han drejede sig omkring til alle kanter med huen i hånden og bogen under armen. »Nu, hvad blir det så til?« spurte skolemesteren, han holdt atter på med piben. Idet gutten skal vende sig mod skolemesteren, ser han tæt ved siden af ham nede ved gruestenen og siddende på en liden rødmalet løp Marit med de mange navne; hun havde gjemt ansigtet bag begge hænder og sad og gløttede hen til ham. »Her vil jeg

---

Nistekop ɔ: madkar. Krak ɔ: stol uden ryg. Grue ɔ: arnested, skorsten. Løp ɔ: madæske. Gløtte ɔ: kige.

sidde!« sagde Øyvind rask, tog en løp og satte sig ved siden. Nu løftede hun lidt den armen, som vendte imod ham, og så på ham under albuen; straks dækkede også han sit ansigt med begge hænder og så på hende under albuen. Slig sad de og skabte sig til, indtil hun lo, så lo også han, ungerne havde set det og lo med; da skar det ind med frygtelig stærk stemme, men som blev mildere efter hvert: »Stille, troldunger, småtøj, spilleværk! — stille og vær snille mod mig, sukkergriser!« — Det var skolemesteren, som havde for vis at fyge op, men bli god igjen, før han endte. Straks blev det roligt i skolen, indtil peberkværnene atter begyndte at gå, de læste højt hver i sin bog, de fineste diskanter spillede op, de grovere stemmer trommede højere og højere for at ha al overvægten, og en og anden haukede ind imellem; Øyvind havde i sine levedage ikke havt slig moro.

»Er det slig her bestandig?« hviskede han til Marit. »Ja, slig er det,« sagde hun.

Senere hen måtte de frem til skolemesteren og læse; en liden gut blev dernæst sat til at læse med dem, og så fik de slippe og skulde gå hen og sidde rolige igjen.

»Nu har jeg også fåt en buk,« sagde hun. — »Har du?« — »Ja, men den er ikke så vakker som din.« — »Hvorfor er du ikke oftere kommet op på berget?« — »Bestefar er ræd, jeg skal falde udfor.« — »Men det er ikke så højt.« — »Bestefar vil ikke alligevel.«

»Mor kan så mange viser,« sagde han. — — »Du kan tro, bestefar også kan.« — »Ja, men han kan ikke om det, som mor kan.« — »Bestefar kan om en dans, han. — Vil du høre den?« — »Ja, gjærne det.« — »Men så må du komme længre hid, at ikke skolemesteren skal mærke det.« Han flyttede sig, og

---

Efter hvert ɔ: efterhånden. Snil ɔ: artig. Hauke ɔ: huje.

så sagde hun frem en liden visestump fire-fem gange, så gutten lærte den, og det var det første, han lærte på skolen.

»Dans,« ropte felen
og skratted på strængen,
så lensmandsdrengen
sprat op og sa': »Ho!«
»Stans!« ropte Ola,
slog bena unda'n,
så lensmand' dat af'n,
og jenterne lo.

»Hop!« sa'n Erik
og spændte i taget,
så bjælkerne braged,
og væggene skreg.
»Stop!« sa'n Elling
og tog ham i kragen
og holdt ham mod dagen;
»du er nok for veg!«

»Hej!« sa'n Rasmus,
tog Randi om live';
»skynd dig at give
den kyssen, du ved!«
»Nej!« svarte Randi,
en ørfik hun gav ham
og sled sig ifra ham;
»der har du besked!«

»Op, unger!« ropte skolemesteren; »idag er det første dagen, så skal I slippe tidlig; men først må vi holde bøn og synge.« Der blev et leven i skolen, de hoppede af bænkene, sprang over gulvet, snakkede i

---

Dætte (dat) ɔ: falde, dratte.

munden på hverandre. »Stille fantunger, skarvunger, fjorunger! — stille og gå vakkert over gulvet, småbarn!« sagde skolemesteren, og de gik rolige hen og stillede sig op, hvorefter skolemesteren gik foran dem og holdt en kort bøn. Siden sang de; skolemesteren begyndte med stærk bas, alle børnene stod med foldede hænder og sang med, Øyvind stod nederst ved døren sammen med Margit og så på; de foldede også hænderne, men de kunde ikke synge.

Dette var den første dag i skolen.

TREDJE KAPITEL.

Øyvind vokste til og blev en rask gut; i skolen var han blandt de første, og hjemme var han duelig i arbejde. Det kom deraf, at hjemme holdt han af moderen, og i skolen af skolemesteren; faderen så han lidet til, ti enten lå han på fiske, eller han passede deres kværn, hvor den halve bygd malte.

Det, som i disse år havde mest virkning på hans sind, var skolemesterens historie, som moderen fortalte ham en kvæld, de sad ved åren. Den gik ned i hans bøger, den lagde sig under hvert ord, skolemesteren sagde, og smøg omkring i skolen, når der var stilt. Den gav ham lydighed og ærbødighed og ligesom et lettere nemme for alt, der blev lært. Den historie var sådan:

Baard hed skolemesteren og havde en broder, som hed Anders. De holdt meget af hverandre, lod sig begge hverve, levede i byen sammen, var med i krigen, hvor de begge blev korporaler og stod ved samme kompagni. Da de efter krigen kom hjem igjen, syn-

---

Fant ɔ: landstryger. Skarvunge omtr. = ravneunge. Åre ɔ: arne.

tes alle, det var to staute karer. Så dør deres far; han havde meget løst gods, der var vanskeligt at bytte, og derfor sagde de til hverandre, at de heller ikke denne gang skulde bli uforligte, men sætte godset til auktion, at hver kunde kjøbe det, han vilde, og dele udbyttet. Som sagt, så gjort. Men faderen havde ejet et stort guldur, som var vidt spurt; ti det var det eneste guldur, folk på den kant havde set, og da dette ur blev opropt, vilde mange rige mænd ha det, indtil også begge brødrene begyndte at byde; da gav de andre sig. Nu ventede Baard af Anders, at han skulde lade ham få uret, og Anders ventede det samme af Baard; de bød hver sin gang for at prøve hverandre og så over til hverandre, mens de bød. Da uret var kommet op i 20 daler, syntes Baard, det ikke var vakkert gjort af broderen, og bød på, til det blev henimod 30; da Anders endnu ikke gav sig, syntes Baard, at Anders ikke huskede, hvor god han ofte havde været med ham, endvidere, at han var den ældste, og uret kom over 30 daler. Anders fulgte endnu med. Da satte Baard uret op i 40 daler med én gang og så ikke længer på broderen; der var meget stilt i auktionsværelset, kun lensmanden nævnte rolig prisen. Anders tænkte, der han stod, at havde Baard råd til at gi 40 daler, havde også han, og undte ikke Baard ham uret, fik han vel ta det; han bød over. Dette syntes Baard var den største skam, som nogensinde var hændt ham; han bød 50 daler og ganske sagte. Meget folk stod omkring, og Anders tænkte, at således kunde ikke broderen håne ham i alles påhør, og bød over. Da lo Baard; »100 daler og mit brorskab på kjøbet,« sagde han, vendte sig og gik ud af stuen. En stund efter kom en ud til ham, mens han holdt på at sadle den hest, han nys før havde kjøbt. »Uret er dit,« sagde manden; »Anders gav sig.« I samme stund Baard fik høre dette, for der som en anger igjennem ham, han tænkte på broderen og ikke på uret. Sadlen

var lagt på, men han stansede med hånden på hesteryggen, uvis, om han skulde ride. Da kom meget folk ud, Anders imellem dem, og så snart han fik se broderen stå borte ved den sadlede hest, vidste han ikke, hvad Baard nu stod og tænkte på, men skreg over til ham: »Tak for uret, Baard! Du skal ikke se det gå den dag, at bror din skal træde dig i hælene!« — »Heller ikke den dag, jeg rider til gårds igjen!« svarede Baard bleg i ansigtet og svang sig tilhest. Det hus, hvori de havde bod sammen med faderen, betrådte ingen af dem mere.

Kort tid efter giftede Anders sig ind på en husmandsplads, men bad ikke Baard til bryllups; Baard var heller ikke i kirken. Første år, Anders var gift, blev den eneste ko, han ejede, funden død bortom den nordre stuevæg, hvor den gik i tjor, og ingen skjønnede, hvad den var død af. Flere uheld lagde sig til, og det gik tilagters for ham; men værst blev det, da hans låve midt på vinteren brændte og alt, som i den var; ingen vidste, hvorledes ilden var opkommen. »Dette har en gjort, som vil mig ondt,« sagde Anders, og han gråt den natten. Han blev en fattig mand, og han mistede hugen til arbejde.

Da stod Baard næste kvæld i hans stue. Anders lå på sengen, da han trådte ind, men sprang op. »Hvad vil du her?« spurte han, men taug og blev stående ufravendt seende på broderen. Baard ventede lidt, før han svarede: »Jeg vil byde dig hjælp, Anders; du har det ikke godt.« — »Jeg har det, som du har undt mig det, Baard! Gå, eller jeg ved ikke, om jeg kan styre mig.« — »Du tar fejl, Anders; jeg angrer —« — »Gå, Baard, eller gud nåde både dig og mig!« Baard gik et par skridt tilbage; med dirrende stemme spurte han: »Vil du ha uret, skal du få det!« — »Gå, Baard!« skreg den anden, og Baard vilde ikke vente, men gik.

Tjor ɔ: tøjr. Låve ɔ: lade.

Men med Baard var det gåt sådan til. Så snart han hørte, at broderen led ondt, tøede hjærtet op, men stoltheden holdt igjen. Han fik trang til at søge kirken, og der tog han gode forsætter, men han orkede dem ikke frem. Ofte kom han så langt, at han kunde se huset, men snart kom en ud af døren, snart var der en fremmed, så stod Anders ude og huggede ved, så der var altid noget i vejen. Men en søndag ud på vinteren var han atter i kirke, og da var Anders der også. Baard så ham, han var blevet bleg og mager, de samme klæder bar han som før, da de var sammen, men nu var de gamle og lappede. Under prækenen så han op på præsten, og Baard syntes, han var god og blid, huskede deres barneår, og hvilken god gut han var. Baard selv gik til alters den dagen, og han gjorde sin gud det højtidelige løfte, at han skulde forlige sig med sin bror, der måtte komme, hvad der vilde. Dette forsæt gik gjennem hans sjæl, i det samme han drak vinen, og da han rejste sig, vilde han gå lige bort til ham og sætte sig hos ham; men der sad nogen i vejen, og broderen så ikke op. Efter prækenen var der også noget i vejen; der var for mange folk, konen gik ved siden af ham, og hende kjendte han ikke; han tænkte, det var best at gå hjem til ham selv og tale alvorligt med ham. Da kvælden kom, gjorde han det. Han gik lige hen til stuedøren og lyttede; men da hørte han sit navn nævne; det var af konen. »Han gik til alters idag,« sagde hun; »han tænkte vist på dig.« — »Nej, han tænkte ikke på mig,« sagde Anders; »jeg kjender ham; han tænker kun på sig selv.«

Der blev længe ikke sagt noget; Baard svedede, der han stod, skjønt det var en kold kvæld. Konen derinde arbejdede med en gryde, det knitrede og bragede på gruen, et lidet spædbarn gråt engang imellem, og Anders vuggede. Da sagde hun disse par ord: »Jeg tror, I begge tænker på hverandre uden at ville være

ved det.« — »Lad os tale om noget andet,« svarede Anders. En stund efter rejste han sig, han vilde gå mod døren. Baard måtte gjemme sig i vedskjulet; netop did kom også Anders for at ta et fang ved. Baard stod i krogen og så ham tydelig; han havde lagt sine dårlige kireklæder og gik i den uniform, han havde ført hjem med fra krigen, magen til Baards, og som han havde lovet broderen aldrig at røre, men lade gå i arv, ligesom denne igjen havde lovet ham det samme. Anders's var nu lappet og udslidt, hans stærke, velvoksne krop lå som i en bundt af filler, og på samme tid hørte Baard gulduret pikke i sin egen lomme. Anders gik didhen, hvor risveden lå; i stedet for straks at bøje sig ned og læsse på sig stansede han, hældede sig bagover mod en vedstabel og så ud mod himlen, der var tindrende klar med stjærner. Da drog han et suk og sagde: »Ja — ja — ja; — herre gud, herre gud!«

Så længe Baard levede, hørte han siden dette. Han vilde træde frem imod ham, men i det samme kræmtede broderen, og det faldt så hårdt; mere skulde der ikke til for at stanse ham. Anders tog sit fang ved, strøg så tæt forbi Baard med det, at kvisterne slog ham i ansigtet, så det sved.

Endnu vel i ti minuter stod han stille på den samme plet, og uvist var det, når han var gåt, dersom han ikke ovenpå den stærke rørelse var tagen af en sådan frysning, at han skalv al igjennem. Da gik han ud; han erkjendte åbent for sig selv, at han var for fejg til at gå ind, derfor havde han nu lagt en anden plan. Af en askekop, som stod i den krog, han netop forlod, tog han nogle kulstykker til sig, fandt sig en tyrispik, gik op på låven, lukkede efter sig og slog ild. Da han havde fåt spiken tændt, lyste han op efter den nab, hvorpå Anders hængte sin lygte, når

Filler ɔ: pjalter. Kræmte ɔ: rømme sig. Askekop ɔ: askebøtte. Tyrispik ɔ: splint af fedt, harpiksholdigt træ. Nab ɔ: knage.

han om morgenen tidlig kom for at tærske. Baard tog sit guldur op og hængte det fra sig på nabben, slukkede så sin spik og gik, og da var han så lettet, at han sprang henover sneen som en ung gut.

Dagen efter hørte han, at låven var nedbrændt samme nat. Ventelig havde gnister faldt ned af den spik, som skulde lyse ham, mens han hængte fra sig uret.

Dette overvældede ham således, at han den dag blev siddende som en syg, tog sin salmebog frem og sang, så folk i huset trodde, her var noget galt på færde. Men om kvælden gik han ud; det var stærkt måneskin, han gik til broderens plads, gravede efter i brandtomten — og fandt ganske rigtig en liden, sammensmeltet guldklump; det var uret.

Med den i næven var det, han gik ind til broderen hin kvæld, bad om fred og vilde forklare sig. Men før er fortalt, hvordan det da gik.

En liden jente havde set ham grave i brandtomten, nogle gutter, som gik til dans, havde foregående søndagskvæld set ham gå nedover mod pladsen, folkene i huset forklarede om, hvor underlig han var mandag, og da nu alle vidste, at han og broderen var bitre uvenner, blev det meldt, og forhør optaget.

Ingen kunde bevise ham noget, men mistanken sad på ham; han kunde nu mindre end nogensinde nærme sig broderen.

Anders havde tænkt på Baard, da låven brændte, men ingen sagt det. Da han kvælden efter så ham bleg og forunderlig træde ind i sin stue, tænkte han straks: nu har angeren slåt ham, men for sådan forfærdelig gjærning mod sin bror får han ikke tilgivelse. Siden hørte han om, at folk havde set ham gå ned til husene samme kvæld, det brændte, og skjønt intet blev oplyst ved forhøret, trodde han urokkelig, at Baard var gjærningsmanden. De mødte hinanden ved forhøret, Baard i sine gode klæder, Anders i sine lap-

pede; Baard så hen til ham, da han steg ind, og øjnene bad, så Anders kjendte det langt ind. Han vil ikke, jeg skal sige noget, tænkte Anders, og da han blev spurt, om han trodde broderen til hin gjærning, sagde han højt og bestemt: »Nej«.

Men Anders slog sig stærkt på drikken fra den dag, og det gik meget dårligt med ham. Endnu dårligere var det dog med Baard, skjønt han ikke drak; han var ikke til at kjende igjen.

Så kommer sent en kvæld en fattig kone ind i det lille kammer, Baard bodde til leje i, og bad ham følge med ud lidt. Han kjendte hende, det var broderens kone. Baard forstod straks, hvad ærend hun førte, blev ligbleg, klædte på sig og fulgte uden at tale et ord. Det lyste ud fra Anders's vindu med svagt skin, det blinkede og lukkede sig, og de gik efter lyset; ti der førte ingen sti over sneen. Da Baard atter stod i svalen, slog der en underlig lugt imod ham, hvoraf han fik ondt. De gik ind. Et lidet barn sad borti gruen og spiste kul, var sort over alt ansigt, men så op og lo med hvide tænder; det var broderens barn. Men borti sengen med alle slags klæder over sig lå Anders, afmagret, med klar, høj pande, og så hult på broderen. Baard skalv i knærne, han satte sig ned ved sengfoden og brast i en ualmindelig stærk gråd. Den syge så på ham uafbrudt og taug. Endelig bad han konen gå ud, men Baard vinkede, hun skulde bli, — og nu begyndte disse to brødre at tale sammen. De forklarede sig lige fra den dag, de bød på uret, og ud igjennem til den, da de mødtes her. Baard sluttede med at ta guldklumpen frem, som han altid bar hos sig, og åbenbart blev det nu mellem brødrene, at de i alle disse år ikke én dag havde følt sig lykkelige.

Anders sagde ikke stort, for han var ikke god til; men ved sengen blev Baard siddende, så længe Anders var syg. »Nu er jeg fuldkommen frisk,« sagde Anders en morgen, han vågnede; »nu, bror min, skal vi leve

længe sammen og aldrig gå fra hverandre, ligesom i gamle dage«. Men den dag døde han.

Konen og barnet tog Baard til sig, og de havde det godt fra den tid. Men hvad brødrene havde samtalet om ved sengen, det sprængte ud gjennem væggene og natten, blev bekjendt for alt folk i bygden, og Baard blev den mest agtede mand imellem dem. Alle hilste på ham som på en, der har havt stor sorg og atter fundet glæde, eller som på en, der meget længe har været borte. Baard blev stærk af sind ved denne venlighed omkring sig, han blev gudhengiven — og vilde bestille noget, sagde han, og så gav den gamle korporal sig til at være skolemester. Hvad han indprentede børnene både først og sist, var kjærlighed, og selv ønskede han den, så ungerne holdt af ham som af en legekammerat og far på én gang.

Se, denne historie var det, som gik om den gamle skolemester og i Øyvinds sind fik en sådan vækst, at den blev ham både religion og opdrager. Skolemesteren var bleven ham en næsten overnaturlig mand, skjønt han sad der så omgjængelig og småskjændte. Ikke at kunne hver en lekse til ham var umuligt, og fik han et smil eller et håndstrøg over håret efter at ha læst den op, da var han glad og varm for en én hel dag.

Størst indtryk på børnene gjorde det altid, når skolemesteren før sangen somme tider holdt en liden tale til dem og i det mindste én gang hver uge læste op nogle vers for dem, som handlede om at elske sin næste. Når han læste det første af disse vers, skalv han i stemmen, skjønt han vel nu havde læst det i 20—30 år; det lød:

Elsk din næste, du kristen-sjæl,
træd ham ikke med jærnskoet hæl,
ligger han end i støvet!
Alt, som lever, er underlagt
kjærlighedens gjenskabermagt,
bliver den bare prøvet.

Men når så det hele digt var sagt, og han havde ståt lidt efter, så han på dem og plirede med øjnene: »Op, småtrold, og gå vakkert hjem uden støj, — gå vakkert, at jeg må høre bare vel om eder, smårollinger!« Mens de da støjede som værst for at finde sine bøger og madkopper, skreg han gjennem larmen: »Kom igjen imorgen, straks det blir lyst, eller jeg skal ta og myge jer! — Kom igjen i betimelig tid, småjenter og smågutter, så skal vi være flittige!«

FJERDE KAPITEL.

Om hans videre opvækst til et år før konfirmationen er ikke stort at melde. Han læste om morgenen, arbejdede om dagen og legede om kvælden.

Da han havde et ualmindelig muntert sind, varede det ikke længe, før den nærmeste ungdom i fristunderne gjærne fandtes der, hvor han var. Der løb en stor bakke nedover til bugten foran pladsen langs berget på den ene side og skogen på den andre, som før meldt, og den hele vinter var her hver godsvejrskvæld og søndag kjælkebakke for bygdens agende ungdom. Øyvind var mester i bakken, ejede to kjælker, »Skarptråveren« og »Skabejstet«; den siste lånte han ud til større følger, den første styrede han selv og havde Marit i fanget.

Det første, Øyvind i den tid gjorde, når han vågnede, var at se ud, om det var tøvejr, og så han, at det hang gråt over buskene på hin side bugten, eller hørte han, det dryppede af taget, da gik det så sent med påklædningen, som om der intet var at udrette den dag. Men vågnede han, og helst en søndag, til knitrende kulde og klarvejr, de beste klæder og intet arbejde, bare overhøring eller kirkegang om formiddagen og så

hele eftermiddagen og kvælden fri, — hej! da stod gutten med et byks ud af sengen, klædte sig som til ildebrand og kunde næsten intet spise. Så snart eftermiddagen var der, og den første gut kom stående på sine ski langs vejkanten, svingede skistaven over hodet og ropte, så det gjaldede i åsene omkring vandet, og så en efter vejen på kjælke, og nok en, nok en, — da gutten afsted med »Skarptråveren«, sprang hele bakken og stansede op imellem de sistkomne med en lang skingrende hauking, der lo langs bugten fra ås til ås og døde først langt borte.

Han så da gjærne efter Marit; men var hun først kommen, brydde han sig heller ikke mere om hende.

Men så kom der en jul, da gutten såvel som jenten kunde være såpas som i sit 17de år og skulde begge konfirmeres til våren. Fjerde dag jul stod et stort lag på den øvre af Hejegårdene hos Marits bedsteforældre, hos hvem hun var opdragen, og som havde lovet hende dette lag nu på tredje året, men endelig den helg måtte ud med det. Hid blev Øyvind indbuden.

Det var en halvklar, ikke kold kvæld, ingen stjærner såes, dagen efter måtte der komme regn. Der gik en noget døsig vind over sneen, som var afføgen hist og her på de hvide Hejemarker, andre steder havde den lagt skavl. Langs efter vejen, hvor ikke netop sneen lå, var der holke, og den lå blåsort imellem sneen og den bare mark og blinkede stykkevis bortover, så langt en kunde se. Langs fjældene havde der gåt fonner; efter dem var der mørkt og tomt, men på begge sider af deres leje lyst og sneklædt, undtagen hvor birkeskogen stak sig sammen og gjorde sort. Vand var ikke at se, men halvnøgne moer og myrer lå op under fjældene, sønderrevne og tunge. Gårdene lå i svære klynger midt på fladen; de så i vinterkvældens mørke ud som

---

Helg ɔ: højtid. Skavl ɔ: snedrive. Holke ɔ: glathed (af is). Fonn ɔ: sneskred. Mo og myr ɔ: sandslette og mose.

sorte klumper, hvorfra lys skar ud over marken, snart fra ét vindu, snart fra et andet; det syntes på lysene, at man havde det travelt inde. Ungdommen, den voksne og halvvoksne, flokkede sig sammen fra forskjellige kanter; de færreste gik vejen, eller forlod den i alle fald, når de kom nær gårdene, og listede sig da frem, en bag fjøset, et par under stabburet, nogle for længe bag låven og skreg som ræve, andre svarede langt borte som katte, en stod bag ildhuset og gjødde som en gammel, sint hund, for hvem kvinten var brusten, indtil der skede almindelig jagt. Jenterne kom dragende i store flokker, havde nogle gutter, helst smågutter, med sig, som slogs omkring dem langs vejene for at synes karer. Når en sådan jenteflok kom tilgårds, og en eller anden af de voksne gutter fik se dem, skilte jenterne sig, fløj ind i gangene eller ned i haven og måtte drages frem og ind, én for én. Somme var så rent undselige, at der måtte gå bud efter Marit, hun kom da ud og stivnødede dem. Somme tider kom der også en, som oprindelig ikke var buden, og hvis hensigt det slet ikke var at gå ind, men bare se på, indtil det blev så, at hun blot skulde ta en eneste dans. De, som nu Marit likte godt, bad hun ind til selve kårfolkene i et lidet kammer, hvor gamlen sad og røgte, og bestemor gik omkring; de blev da skjænkede og vel tiltalte. Øyvind var ikke blandt dem, og dette faldt ham noget underligt.

Bygdens gode spillemand kunde ikke komme før senere, så de indtil da måtte hjælpe sig med den gamle, en husmand, som de kaldte Grå-Knut. Han kunde fire danse, nemlig to springere, en halling og en gammel, såkaldt Napoleonsvals; men lidt efter lidt havde han måttet gjøre hallingen om til skotsk ved at forandre takten, og en springdans måtte på samme måde bli til polka mazurka. Han spillede nu op, og dansen be-

---

Fjøs ɔ: kvægstald. Kårfolk ɔ: aftægtsfolk.

gyndte. Øyvind turde ikke gå med straks, ti her var for mange voksne; men de halvvoksne slog sig snart sammen, puffede hverandre frem, drak lidt stærkt øl til hjælp, og da kom også Øyvind med; hedt blev der i stuen, lystigheden og øllet steg dem til hodet. Marit var mest på gulvet den kvæld, ventelig fordi laget stod hos hendes besteforældre, og dette gjorde, at også Øyvind så ofte til hende; men altid dansede hun med andre. Han vilde gjærne selv danse med hende, derfor sad han over en dans for at kunne springe bort til hende, straks den sluttede, og det gjorde han, men en høj, sortsmudsket kar med stærkt hår kaster sig foran ham. »Væk, unge!« ropte han og puffede til Øyvind, så han nær var faldt baglængs over Marit. Aldrig var noget sådant hændt ham, aldrig havde folk været andet end snille med ham, aldrig var han blevet kaldt »unge«, når han vilde være med; han blev blussende rød, men sagde intet og trak sig tilbage did, hvor den nye spillemand netop var kommen og sad og stemte op. Der var stilt inde imellem flokken, man ventede på at høre de første, stærke toner af »ham selv«; han prøvede og stemte, det varede længe, men endelig hug han i med en springer, gutterne skreg og kastede sig, par for par, svingende ind i kredsen. Øyvind ser på Marit, der hun danser med den stærkhårede mand; hun lo over mandens skuldre, så de hvide tænder vistes, og Øyvind kjendte en forunderlig stikkende smerte i brystet, første gang i sit liv.

Han så længer og længer på hende, men hvorledes han end så, forekom det ham, at Marit var ganske voksen; det kan ikke være så, tænkte han, ti hun er jo med i kjælkebakkerne endnu. Men voksen var hun dog, og den stærkhårede mand drog hende efter endt dans ned på fanget; hun sled sig løs, men blev dog siddende ved siden.

Øyvind ser på manden; han havde fine blå klædesklær, blåtærnet skjorte og silketørklæde, et lidet an-

sigt havde han, blå stærke øjne, leende, trodsig mund, han var vakker. Øyvind så mere og mere, så endelig også på sig selv; han havde fåt nye bukser til jul, som han var meget glad i, men nu så han, det var bare gråt vadmel; trøjen var af samme slags, men gammel og mørk, vesten af rudet hvergarn, også gammel og med to blanke og en sort knap. Han så omkring sig og syntes, meget få var så dårlig klædt som han. Marit havde sort livkjole af fint tøj, sølje i halstørklædet og et sammenlagt silketørklæde i hånden. Over baghodet havde hun en liden, sort silkehue, som var fæstet med store randede silkebånd under hagen. Hun var rød og hvid, lo, manden talte med hende og lo; det spillede atter op, og de skulde atter danse. En kammerat kom og satte sig ved siden af ham. »Hvorfor danser du ikke, Øyvind?« sagde han blidt. — »Å nej,« sagde Øyvind; »jeg ser ikke sådan ud.« — »Ser ikke sådan ud?« spurte kammeraten; men før han kunde komme videre, sagde Øyvind: »Hvem er han i de blå klædesklærne, som danser med Marit?« — »Det er Jon Hatlen, han, som længe har været borte på en agronomskole og nu skal ta gården.« — I det samme satte Marit og Jon sig. »Hvem er den gutten med det lyse håret, som sidder der bortved spillemanden og glor på mig?« spurte Jon. Da lo Marit og sagde: »Det er husmandsgutten på Pladsen.«

Øyvind havde jo altid vidst, han var husmandsgut; men før nu havde han aldrig følt det. Han kjendte sig ligesom så liden i kroppen, kortere end alle andre; for at holde sig oppe måtte han forsøge at tænke på alt det, som hidtil havde gjort ham glad og stolt, lige fra kjælkebakken til de enkelte ord. Da han også tænkte på sin far og mor, der sad hjemme og trodde, at han nu havde det godt, syntes han næsten ikke at kunne holde gråden. Omkring ham lo og spøgte allesammen, felen ljomede lige ind i øret på ham, der

Ljome ɔ: lyde (stærkt, brusende).

var et øjeblik, hvor der ligesom steg noget sort op, men så huskede han skolen med alle kammerater og skolemesteren, som klappede ham, og præsten, som ved siste eksamen havde givet ham en bog og sagt, han var en dygtig gut; faderen havde selv siddet og hørt på og smilt bortover til ham. »Vær nu snil, du Øyvind,« syntes han skolemesteren sige, idet han blev taget på fanget, som da han var liden. »Herre gud, det er så lidet værdt altsammen, og i grunden er alle mennesker snille; det ser bare ud, som de ikke er det. Vi to skal bli dygtige, Øyvind, ligeså dygtige som Jon Hatlen; skal nok få gode klæder og danse med Marit i en lys stue, hundre mennesker, smile og tale sammen, to brudefolk, præsten, og jeg i koret, som ler over til dig, og mor i huset, og stor gård, tyve kjør, tre hester og Marit god og snil som på skolen — —«

Dansen holdt op, Øyvind så Marit foran sig på bænken og Jon ved siden med ansigtet tæt op til hendes; en stor, stikkende smerte kom igjen i brystet, og det var, som om han sagde til sig selv: det er jo sandt, jeg har ondt.

I det samme rejste Marit sig, og hun kom bent over til ham. Hun bøjede sig ned over ham. »Du skal ikke sidde sådan og nidstirre på mig,« sagde hun; »du kan skjønne, folk lægger mærke til det; tag dig nu nogen og dans med.«

Han svarede ikke, men så på hende og kunde ikke for det: øjnene løb fulde. Hun havde allerede lettet sig for at gå, da hun så det og stansede; hun blev med én gang ildrød, vendte sig om og gik til sin plads; men der vendte hun sig igjen og satte sig et andet sted. Jon gik straks efter.

Han rejste sig fra bænken, gik ud mellem folket, ud på gården, satte sig inde i en sval og vidste så ikke, hvad han skulde der, rejste sig, men satte sig

---

Nidstirre ɔ: stirre i et væk.

igjen, ti han kunde jo ligeså godt sidde der som et andet sted. At gå hjem brydde han sig ikke om, gå ind igjen heller ikke; det var ham det samme. Han var ikke i stand til at samle noget af, hvad der var foregåt; han vilde ikke tænke på det; fremover vilde han heller ikke tænke; ti der var intet, som han længtes til.

Men hvad er det også, jeg tænker på? spurte han halvhøjt sig selv, og da han havde hørt sin egen stemme, tænkte han: tale kan du endnu, kan du le? og han prøvede på: jo, han kunde le, og så lo han, højt, endnu højere, og da syntes han, det var kosteligt, at han sad der og lo ganske alene, — og lo. Men Hans, den kammerat, som havde siddet ved siden af ham, kom ud efter ham. »I guds navn, hvad ler du ad?« spurte han og stansede foran svalen. Da holdt Øyvind op.

Hans blev stående, som han ventede, hvad der videre vilde ske; Øyvind rejste sig, så sig forsigtig om, og da sagde han sagte: »Nu skal jeg sige dig, Hans, hvorfor jeg har været så glad før; det har været, fordi jeg ikke rigtig har holdt af nogen; men fra den dag, vi holder af nogen, er vi ikke længer glade,« og han brast i gråd.

»Øyvind!« hviskede det ude på gården; »Øyvind!« Han stansede og lyttede; »Øyvind,« sagde det én gang til, lidt stærkere. Det måtte være den, han tænkte. »Ja,« svarede han, også hviskende, tørrede sig rask af og trådte frem. Da kom et kvindfolk stille over gården. — »Er du der!« spurte hun. — »Ja,« svarede han og stod. — »Hvem er hos dig?« — »Det er Hans.« — Men Hans vilde gå; »nej, nej!« bad Øyvind. Hun kom nu tæt hen til dem, men langsomt, og det var Marit. »Du kom så snart bort,« sagde hun til Øyvind. Han vidste ikke, hvad han hertil skulde svare. Derved blev også hun forlegen; de taug alle tre. Men Hans listede sig væk så smått efterhånden. De to stod igjen, så ikke på hverandre, men rørte sig heller ikke.

Da sagde hun hviskende: »Jeg har i hele kvæld gåt med noget julegodt i lommen til dig, Øyvind; men jeg har ikke kunnet gi dig det før.« Hun trak op nogle æbler, en skive af en bykage og en liden pæglflaske, som hun stak til ham og sagde, han kunde beholde.

Øyvind tog det; »tak,« sagde han og gav hånden frem; hendes var varm, han slap den straks, som havde han brændt sig. — »Du har danset meget i kvæld.« — »Jeg har så,« svarede hun; »men du har ikke danset stort,« lagde hun til. — »Jeg har ikke det,« svarede han. — »Hvorfor har du ikke det?« — »Å —«

»Øyvind!« — »Ja.« — »Hvorfor sad du og så sådan på mig!« — »Å —«

»Marit!« — »Ja.« — »Hvorfor likte du ikke, at jeg så på dig?« — »Der var så mange folk.«

»Du dansede meget med Jon Hatlen i kvæld.« — Å, ja.« — »Han danser godt.« — »Synes du?« — »Synes ikke du?« — »Å, jo.«

»Jeg ved ikke, hvorledes det er, men i kvæld tåler jeg ikke, at du danser med ham, Marit!« han vendte sig bort; det havde kostet ham at sige det. — »Jeg forstår dig ikke, Øyvind.« — »Jeg forstår det heller ikke selv; det er så dumt af mig. »Farvel, Marit, nu vil jeg gå.« Han gjorde et skridt uden at se sig om. Da sagde hun efter ham: »Det er fejlt, det, du har set, Øyvind.« — Han stansede: »At du alt er voksen jente, er ikke fejl set.« — Han kom ikke med det, hun havde tænkt, derfor taug hun; men under dette ser hun lysning af en pibe ret foran sig; det var hendes bestefar, som netop havde drejet om hjørnet og kom forbi. Han stansede: »Er det her, du er, Marit?« — »Ja.« — »Hvem taler du med?« — »Øyvind.« — »Hvem, sagde du?« — »Øyvind Pladsen.« — »Å, husmandsgutten på Pladsen; — kom straks og følg med ind.«

FEMTE KAPITEL.

Da Øyvind den følgende morgen slog øjnene op, var det fra en lang, kvægende søvn og lykkelige drømme. Marit havde ligget på berget og kastet løv ned på ham, han havde taget imod og kastet op igjen; det var gåt op og ned i tusen farver og figurer; solen stod på, og hele berget glimrede opunder. Idet han vågnede, så han sig om for at finde alt igjen; da huskede han gårsdagen, og den samme stikkende, såre smerte i brystet begyndte straks. Denne blir jeg nok aldrig mere kvit, tænkte han og følte en slaphed, som faldt hele fremtiden fra ham.

»Nu har du sovet længe,« sagde moderen, hun sad ved siden og spandt. »Op nu og spis; din far er alt i skogen og fælder ved.« — Det var, som denne stemme hjalp ham; han stod op med lidt mere mod. Moderen huskede nok sin egen dansetid; ti hun sad og trallede ved rokken, mens han klædte sig og spiste; derfor måtte han rejse sig fra bordet og gå til vinduet; den samme tyngsel og ulyst lagde sig over ham, han måtte ta sig sammen og tænke på arbejde. Vejret var slåt om, der var kommen lidt kulde i luften, så det, der igår truede med at falde som regn, faldt idag som våd sne. Han tog på sig snesokker, en lådden hue, sjømandstrøje og votter, sagde farvel og gik med øksen på nakken.

Sneen faldt langsomt i store våde duske; han stræv ede opover kjælkebakken for til venstre at bøje ind i skogen; aldrig, vinter eller sommer, var han før gåt kjælkebakkerne uden at huske noget, som gjorde ham glad, eller som han længtes til. Nu var det en død, tung vej, han gled i den våde sne, knærne var stive enten af dansen igår eller af ulyst; nu følte han, det var forbi med kjælkebakkerne for iår, og dermed for bestandig. Noget andet længtes han til, der han

---

Sår ɔ: bitter, smertelig. Votter ɔ: vanter.

gik ind mellem stammerne, hvor sneen faldt tyst; en skræmt rype skreg og flaksede et par favne borte, og ellers stod alting, som ventede det på et ord, der aldrig blev sagt. Men hvad det var, han stundede efter, vidste han ikke tydelig, kun var det ikke hjem, heller ikke bort, ikke til lystighed, ikke til arbejde; det var noget højt tilvejrs, lige op som en sang. Lidt efter samlede dette sig i et bestemt ønske, det var at bli konfirmeret til våren og ved den lejlighed at være nummer én. Brystet bankede, mens han tænkte derpå, og førend han endnu kunde høre faderens øks i de skjælvende småtrær, havde dette ønske stærkere slag i ham end noget, siden han blev født.

Faderen sagde som sædvanlig ikke stort til ham; de huggede begge to og drog sammen i hauger. De kunde en og anden gang mødes, og ved et sådant møde lod Øyvind tungsindig falde: »En husmand må slide meget ondt.« — »Han som andre,« sagde faderen, spyttede i næven og tog øksen. Da træet var fældet, og faderen drog det op i vælten, sagde Øyvind: »Var du gårdmand, slæbte du ikke så.« — »Å, da var der vel andre ting, som tyngede,« han tog i med begge hænder. Moderen kom op med middagsmad til dem; de satte sig. Moderen var munter, hun sad og trallede og slog fødderne sammen efter takten. »Hvad skal du ta dig for, når du blir stor, Øyvind?« sagde hun pludselig. — »For en husmandsgut er der ikke mange veje,« svarede han. — »Skolemesteren siger, du må på seminariet,« sagde hun. — »Kommer en frit did?« spurte Øyvind. — »Skolekassen betaler,« svarede faderen, han spiste. — »Har du lyst til det?« spurte moderen. — »Jeg har lyst til at lære noget, men ikke til at bli skolemester.« — De taug alle tre en stund; hun trallede igjen og så ud for sig. Men Øyvind gik bort og satte sig for sig selv.

»Vi behøver just ikke at låne af skolekassen,« sagde

Flakse ɔ: flagre. Haug ɔ: hob. Vælte ɔ: dynge.

hun, da gutten var gåt. Manden så på hende: »Fattigfolk som vi?« — »Jeg liker ikke, Tore, du bestandig gir dig ud for fattig, når du ikke er det.« — De skottede begge ned efter gutten, om han ikke kunde høre det. Derefter så faderen hvast på konen: »Du snakker, som du har vettet til.« Hun lo; »det er ligesom ikke at takke gud for, at det er gåt os vel,« sagde hun og blev alvorlig. — »Han kan vel takkes uden med sølvknapper på,« mente faderen. — »Ja, men ved at la' Øyvind gå som igår til dansen takkes han heller ikke.« — »Øyvind er husmandsgut.« — »Derfor kan han klædes skikkelig, når vi har råd til det.« — »Snak om det, så han selv hører det!« — »Han hører det ikke; ellers kunde jeg nok ha lyst til det,« sagde hun og så tappert på manden, som var mørk og lagde skeen bort for at ta sin pibe. »Slig ussel plads, som vi har,« sagde han. — »Jeg må le ad dig, som altid taler om pladsen; hvorfor nævner du aldrig kværnene?« »Å, du og de kværnene; jeg tror, du tåler ikke høre dem gå.« — »Jo, gud ske lov og tak; bare de vilde gå både nat og dag.« — »Nu har de ståt siden før jul.« — »Folk maler da ikke om juledagene.« — »De maler, når der er vand; men siden de fik kværn ved Nystrømmen, går det skrøbelig.«

»Han sagde ikke så, skolemesteren, idag.« — »Jeg skal la en tausere kar styre med vore penger end skolemesteren.« — »Ja, han burde sist tale med din egen kone.« — Tore svarede ikke herpå, han havde netop fåt ild på piben, hældede sig nu op til en risbundt og fløyede med blikket først for konen, siden for sønnen og heftede det ved et gammelt kråkerede, som hang halvkvælvt bortpå en furugren.

Øyvind sad for sig selv med fremtiden foran sig som en lang, blank is, hvorefter han for første gang lod det stå strygende afsted fra den ene strand til den anden. At fattigdommen stængte til alle sider, følte han, men derfor gik også al hans tanke ud på at komme

den forbi. Fra Marit havde den vistnok skilt ham for bestandig, hende betragtede han halvt som bortlovet til Jon Hatlen; men al hans tanke stod til at kapløbe med ham og hende hele livet bortover. Ikke oftere at bli puffet som igår, derfor holde sig borte, til han var noget, og så med den almægtige guds hjælp bli noget, det tænkte han på, og det faldt ikke en tvil i hans sjæl om, at det vilde lykkes. Han havde en dunkel følelse af, at gjennem læsning vilde det gå best; hvad mål den skulde bane, måtte han senere selv tænke på.

Det blev kjælkeføre om kvælden, børnene kom på bakken, men ikke Øyvind. Ved åren sad han og læste, og han havde ikke et øjeblik at spilde. Børnene ventede længe, tilsist blev en og anden utålmodig, kom op, lagde ansigtet til ruden og ropte ind; men han lod, som han ikke hørte. Der kom flere, og kvæld efter kvæld; de gik udenfor i stor forundring; men han vendte ryggen til og læste, kjæmpede trolig for at samle mening. Senere hørte han, at Marit heller ikke kom. Han læste med en flid, som selv faderen måtte sige gik for vidt. Han blev alvorlig; ansigtet, der havde været så rundt og blødt, blev magrere, skarpere, øjet hårdere, sjælden sang han, aldrig legede han, det var, som tiden ikke slog til. Når fristelsen kom på ham, var det, som nogen hviskede: »siden, siden!« og bestandig: »siden.« — Børnene rendte, ropte og lo en stund som før, men da de ikke kunde kalde ham ud til sig hverken med sin egen agende lystighed eller sine rop ind med ansigtet på ruden, blev de efterhånden borte; de fandt andre legepladse, og snart stod bakken tom.

Men skolemesteren mærkede snart, det var ikke den gamle Øyvind, der læste, fordi det faldt sig så, og legede, fordi det var nødvendigt. Han talte ofte med ham, lokkede og ledte; men det vilde ikke lykkes ham at finde guttens hjærte så let som i gamle

dage. Han talte også med forældrene, og ifølge samråd kom han ned en søndagskvæld sist på vinteren og sagde, da han havde siddet en stund: »Kom nu, Øyvind, så skal vi gå ud, jeg vil gjærne tale med dig.« — Øyvind tog på sig og fulgte. Det bar opover mod Hejegårdene, samtalen gik godt, men om intet vigtigt; da de var komne nær gårdene, bøjede skolemesteren af mod en, som lå i midten, og da de kom længre frem, hørte de rop og lystighed derifra. »Hvad er her påfærde?« spurte Øyvind. — »Her er dans,« sagde skolemesteren; »skal vi ikke gå ind?« — »Nej.« — »Vil du ikke gå med på en dans, gut?« — »Nej, ikke endnu.« — »Ikke endnu? Når da?« — Han svarede ikke. — »Hvad mener du med: endnu?« — Da gutten ikke svarede, sagde skolemesteren: »Kom nu, ikke slig snak.« — »Nej, jeg går ikke!« — Han var meget bestemt og dertil bevæget. »At din egen skolemester skal stå her og bede dig gå til dans!« — Der blev lang taushed. »Er der nogen derinde, som du er ræd for at se!« — »Jeg kan jo ikke vide, hvem som er der.« — »Men k u n d e der være nogen?« — Øyvind taug. Da gik skolemesteren lige bort til ham, lagde hånden på hans skulder: »Er du ræd for at se Marit?« Øyvind så ned, åndedrættet blev tungt og kort. »Sig det til mig, du Øyvind.« — Øyvind taug. — »Du er kanske skamfuld for at tilstå det, siden du ikke er konfirmeret; men sig mig det alligevel, du Øyvind, og du skal ikke angre det.« — Øyvind så op, men kunde ikke få ordet frem og gled til side med øjet. — »Du er heller ikke mere glad på det siste; holder hun mere af andre end af dig!« Øyvind taug fremdeles, skolemesteren følte sig lidt krænket og vendte sig fra ham; de gik tilbage.

Da de havde gåt et langt stykke, stansede skolemesteren så vidt, at Øyvind kom på siden af ham. »Du længes vel efter at bli konfirmeret?« sagde han. — »Ja.« — »Hvad tænker du så at ta dig for?« — »Jeg

vilde gjærne ind på seminariet.« — »Og så bli skolemester?« — »Nej.« — »Du synes ikke, det er stort nok?« — Øyvind taug. De gik atter et langt stykke. »Når du har været på seminariet, hvad vil du så?« — »Jeg har ikke rigtig tænkt på det.« — »Dersom du havde penger, vilde du nok gjærne kjøbe dig en gård?« — »Ja, men beholde kværnene.« — »Da er det best, at du tar på agronomskolen.« — »Lærer de så meget der som på seminariet!« — »Å, nej; men de lærer, hvad de siden skal bruge.« — »Får de nummer der også?« — »Hvorfor spør du så?« — »Jeg vilde gjærne bli flink.« — »Det kan du vist bli uden nummer.« — De gik atter tause, til de så Pladsen; der skar lys ud af stuen, berget hang sort over nu i vinterkvælden, vandet lå nedenfor med blank, blinkende is, skogen stod omkring den stille bugt, men uden sne, månen bar udover og spejlede skogen i isen. »Her er vakkert på Pladsen,« sagde skolemesteren. Øyvind kunde somme tider se på den med de øjne, hvormed han så, da moderen fortalte eventyr, eller med det syn, han havde, når han rendte i bakken; nu gjorde han dette: alt lå løftet og klart. — »Ja, her er vakkert,« sagde han, men sukkede. — »Far din har havt nok i den plads; du kunde også ha nok i den.« — Det glade syn af stedet var med én gang borte. Skolemesteren stod, som han ventede svar, han fik intet, rystede på hodet og gik med ind. Han sad der en stund hos dem, men var mere taus end talende, hvorved også de andre blev tause. Da han sagde farvel, fulgte både manden og konen ham udenfor døren; det var, som de begge ventede på, at han skulde sige noget. De blev imidlertid stående og se op i kvælden. »Her er ble't så uvant stille,« sagde endelig moderen, »siden børnene har flyttet bort med sin leg.« — »I har heller ikke længer noget barn i huset,« sagde skolemesteren. Moderen forstod, hvad han mente; »Øyvind er ikke glad på det siste,« sagde hun.

— »Å, nej; den som er ærgjærrig, er ikke glad;« han så med den gamles ro op i guds stille himmel.

SJETTE KAPITEL.

Et halvt år efter, om høsten nemlig (konfirmationen var blevet udsat til da), sad hovedsognets konfirmander i præstens borgestue for at udtages; iblandt dem Øyvind Pladsen og Marit Hejegårdene. Marit var netop kommen ned fra præsten, hvor hun havde fåt en vakker bog og megen ros; hun lo og snakkede med sine veninder til alle sider og så omkring sig mellem gutterne. Marit var fuldvoksen jente, let og fri i al sin adfærd, og gutterne såvel som jenterne vidste, at bygdens beste ungkarl, Jon Hatlen, gik på frieri til hende; hun kunde sagtens være glad, der hun sad. Nede ved døren stod nogle jenter og gutter, der ikke var slupne frem; de gråt, mens Marit og hendes veninder lo; iblandt dem var en liden gut i sin fars støvler og sin mors kirketørklæde. »Gud, å gud!« hulkede han, »jeg tør ikke gå hjem igjen.« Og dette greb dem, der endnu ikke havde været oppe, med samfølelsens magt; der blev almindelig taushed. Angsten stod dem i hals og øjne, de kunde ikke se sikkert og heller ikke svælge, hvortil de følte en bestandig trang. En sad og regnede over, hvad han kunde, og skjønt han blot nogle timer i forvejen havde fundet ud, at han kunde alt, fandt han nu lige så sikkert ud, at han kunde intet, ikke engang læse indenad. En anden lagde sammen sit synderegister, fra han var så stor, han kunde huske, til nu, han sad der, og han fandt det just ikke underligt af vorherre, om han lod ham gå tilbage. En tredje sad og tog mærke af alle udvortes ting; dersom klokken, som netop skulde slå, ikke fik

slaget frem, før han kom til 20, så slap han; dersom den, han hørte i gangen, var gårdsgutten Lars, så slap han; dersom den store regndråbe, som arbejdede nedover ruden, kom så langt som til listen, så slap han. Den siste og afgjørende prøve skulde være, om han fik den højre fod snoet omkring den venstre, og dette var ham aldeles umuligt. En fjerde vidste med sig selv, at blev han bare hørt om Josef i bibelhistorien og om dåben i forklaringen, eller om Saul, eller i hustavlen, eller om Jesus, eller i budene, eller — han sad endnu og prøvede, da han blev ropt ind. En femte havde lagt en forunderlig elsk på bjergprækenen; han havde drømt om bjergprækenen, han var viss på at bli hørt i bjergprækenen, og han ramsede op bjergprækenen for sig selv; han måtte gå ud ved husvæggen for at læse over bjergprækenen, — da han blev kaldt op for at eksamineres om de store og små profeter. En sjette tænkte på præsten, som var en velsignet mand og kjendte så godt hans far, tænkte også på skolemesteren, som havde et så kjærligt ansigt, og på gud, som var så inderlig god og havde hjulpet mange før, både Jakob og Josef, og så tænkte han på, at mor og hans søsken sad hjemme og bad for ham, så det vist vilde hjælpe. Den syvende sad og slog af på alt det, han havde tænkt at bli her i verden. Engang havde han tænkt at ville drive det til konge, engang til general eller præst, nu var den tid forbi; men lige til han kom hid, havde han dog tænkt at ville gå tilsjøs og bli kaptejn, kanske sjørøver, og handle sig frygtelige rigdomme til; nu slog han først af rigdommen, så sjørøveren, så kaptejnen, styrmanden, han stansede ved matrosen, i det højeste bådsmanden, ja, det var muligt, han slet ikke gik tilsjøs, men tog plads under sin fars gård. Den ottende var mere viss i sin sag, dog ikke sikker; ti selv den flinkeste var ikke sikker. Han tænkte på de klæder, han skulde konfirmeres i, hvad de skulde bruges til, hvis han ikke

slap. Men slap han, skulde han til byen og få klædesklær og komme hjem igjen og danse i julen til misundelse for alle gutter og forbauselse for alle jenter. Den niende regnede anderledes; han oprettede en liden kontrabog med vorherre, hvori han på den ene side satte som »debet« : han skal lade mig slippe frem, og på den andre siden som »kredit« : så skal jeg aldrig mere lyve, aldrig mere sladre, bestandig gå i kirke, lade jenterne være og vænne mig af med at bande. Men den tiende tænkte, at havde Ole Hansen sluppet ifjor, var det mere end uretfærdighed, om ikke han slap iår, som altid havde været bedre på skolen og desuden var af bedre folk. Ved siden af ham sad den ellevte, der droges med de rædsomste hævnplaner, i tilfælde af at han ikke slap, enten at brænde ned skolen eller rømme bygden og komme igjen som præstens og hele skolekommissionens tordnende dommer, men højmodig lade nåde gå for ret. Til en begyndelse vilde han ta tjeneste i nabobygden hos nabopræsten og der til næste år stå nummer 1 og svare, så hele kirken måtte undre sig. Men den tolvte sad for sig selv under klokken med begge hænder i lommen og så vemodig ud over forsamlingen. Ingen her vidste, hvad byrde han bar, hvilket ansvar han stod i. Hjemme var der en, som vidste det; ti han var forlovet. En stor, langbenet kongle gik hen ad gulvet og nærmede sig hans fod; han plejede at træde på det ækle insekt, men idag løftede han kjærlig foden, for at den i fred kunde gå did, den vilde. Hans stemme var blid som en kollekt, hans øjne sagde vedholdent, at alle mennesker var gode, hans hånd gjorde en ydmyg bevægelse ud af lommen og op i håret for at lægge det mere glat. Blot han kunde smyge læmpelig igjennem dette farlige nåleøje, vilde han nok vokse ud igjen på den andre siden, tygge tobak og gjøre forlovelsen offentlig. Men nede på en lav skammel med benene i krog op under sig sad den urolige

---

Kongle ɔ: edderkop. Smyge ɔ: smutte.

trettende; hans små, gnistrende øjne løb hele stuen rundt tre gange i sekundet, og under det stærke, stride hode væltede alle de tolvs tanker i en broget uorden, fra det mægtigste håb til den mest sønderknusende tvil, fra de ydmygste forsætter til de mest bygde-ødelæggende hævnplaner, og imidlertid havde han spist op alt det ledige kjød på sin højre tommelfinger, holdt nu på med neglene og sendte store stykker bortover gulvet.

Øyvind sad borte ved vinduet, havde været oppe og havde svaret på alt, hvorom han blev spurt; men ikke havde præsten sagt noget, ej heller skolemesteren; han havde i over et halvt år tænkt på, hvad begge vilde sige, når de fik vide, hvad han havde arbejdet, og han følte sig nu meget skuffet, tillige krænket. Der sad Marit, som for ulige mindre anstrængelse og kundskab havde fåt både opmuntring og løn; det var netop for at stå stor i hendes øjne, han havde arbejdet, og nu nådde hun leende, hvad han havde arbejdet til med så megen forsagelse. Hendes latter og spas brændte ham på sjælen; den frihed, hvormed hun bevægede sig, gjorde ham ondt. Han havde undgået omhyggelig at tale med hende siden hin kvæld; der skal gå år hen, tænkte han; men synet af hende, så glad og overlegen hun sad der, det trykkede ham til jorden, og alle hans stolte forsætter hang som vådt løv.

Han forsøgte dog lidt efter lidt at ryste af. Det kom an på, om han idag blev nummer én, og herpå ventede han. Skolemesteren plejede at bli lidt efter hos præsten for at ordne ungdommen og siden gå ned og fortælle dem udfaldet; det var jo ikke den endelige afgjørelse, men det var, hvad præsten og han foreløbig var komne overens om. Samtalen i stuen blev livligere, efterhvert som flere blev prøvede og slap; men nu begyndte de ærgjærrige at sondre sig stærkt ud fra de glade; de siste gik, så snart de havde fåt følge, for at meddele forældrene sin lykke, eller de ventede for

andres skyld, som ikke var færdige; de første derimod blev mere og mere stille, øjnene så spændte mod døren.

Endelig var ungdommen færdig, de siste var komne ned, og skolemesteren talte altså nu med præsten. Øyvind så til Marit; hun var lige glad, men blev dog siddende, — om for sin egen skyld eller andres, vidste han ikke. Hvor vakker Marit var blevet; blændende fin i huden var hun som ingen, han før havde set, næsen var lidt opkastet, munden småleende. Øjnene var halvlukkede, når hun ikke netop så på én, men derfor kom blikket altid med uventet magt, når det kom, — og som hun selv vilde lægge til, at hun ikke mente noget med det, smilede hun halvt i det samme. Håret var heller mørkt end lyst, men det var småkruset og lå langt frem til begge sider, så at det sammen med de halvlukkede øjne gav noget dulgt, som man aldrig kunde bli færdig med. Man var ikke ganske sikker på, hvem det var, hun så efter, når hun sad for sig selv og imellem flere; heller ikke, hvad hun egentlig tænkte, når hun så vendte sig til en og talte; thi hun tog ligesom straks tilbage, hvad hun gav. Indunder alt dette er vel egentlig Jon Hatlen gjemt, tænkte Øyvind, men så dog bestandig på hende.

Da kom skolemesteren. Enhver forlod sin plads og stormede omkring ham. »Hvad nummer har jeg?« — »End jeg?« — »End jeg, jeg?« — »Hys, opløbne unger, intet spektakel her! — rolige, så skal I få høre det, barn!« Han så sig langsomt om. »Du er nummer 2,« sagde han til en gut med blå øjne, der så bønlig på ham, og gutten dansede ud af kredsen. »Du er nummer 3,« — han slog på en rødhåret, rask liden en, som stod og sled ham i trøjen; »du er nummer 5, du nummer 8« o. s. v. Han fik se Marit: »Du er nummer 1 af jenterne;« hun blev blussende rød over ansigt og hals, men forsøgte at smile. »Du nummer

---

Skøjerfant ɔ: landstryger.

12, har været doven, din knægt, og en stor skøjerfant; du nummer 11, ikke bedre at vente, gutten min; du nummer 13, må læse dygtig, møde frem til overhøring, ellers går det dig galt! —« — Øyvind kunde ikke holde det ud længer; nummer 1 var vistnok ikke nævnt; men han stod den hele tid således, at skolemesteren kunde se ham. »Skolemester!« — han hørte ikke; »skolemester!« — tre gange måtte han gjentage det, før det blev hørt. Endelig så skolemesteren på ham; »nummer 9 eller 10, husker ikke sikkert hvilket,« sagde han og vendte sig til en anden. »Hvem er nummer 1 da?« spurte Hans, som var Øyvinds beste ven. — »Det er ikke dig, du krushode!« sagde skolemesteren og slog ham på hånden med en papirrulle. »Hvem er det da?« spurte flere, »hvem er det, ja hvem er det?« — »Det får den vide, som har nummeret,« svarede skolemesteren strængt; han vilde ikke ha flere spørgsmål. — »Gå nu vakkert hjem, barn, tak eders gud, og glæd eders forældre! Tak også eders gamle skolemester; I havde siddet der net og gnaget ben, havde ikke han været!« — De takkede ham og lo, de drog jublende afsted; ti i dette øjeblik, da de skulde hjem til forældrene, var de alle glade. Blot en var igjen, som ikke straks kunde finde sine bøger, og som, da han fandt dem, satte sig ned, som skulde han pány til at læse dem over.

Skolemesteren gik bort til ham: »Nu, Øyvind, skal du ikke gå med de andre?« — Han svarede ikke. — »Hvorfor slår du op dine bøger?« — »Jeg vil se, hvad jeg har svaret galt idag.« — »Du har vistnok ikke svaret noget galt.« — Øyvind så da på ham, tårerne stod ham i øjnene, han så ufravendt på ham, medens en efter en randt nedover, men han sagde ikke et ord. Skolemesteren satte sig foran ham: »Er du ikke glad nu, at du er sluppen frem?« — Det bævrede om munden, men han svarede ikke. »Din mor og far vil være meget glade,« sagde skolemesteren og så

på ham. — Øyvind kjæmpede længe for at få et ord frem, endelig spurte han sagte og afbrudt: »Er det ..., fordi jeg ... er husmandsgut, ... at jeg står nummer 9 eller 10?« — »Vistnok er det derfor,« svarede skolemesteren. — »Så nytter det jo ikke mig at arbejde,« sagde han klangløst og sank sammen over alle sine drømme. Pludselig løftede ham hodet, hævede den højre hånd, slog den i bordet med al sin magt, kastede sig ned på sit ansigt og brød ud i den heftigste gråd.

Skolemesteren lod ham ligge og gråte, rigtig gråte ud. Det varede længe, men skolemesteren ventede, til gråden blev barnligere. Da tog han om hans hode med begge hænder, lettede det op og så ind i det forgrædte ansigt. »Tror du, det er gud, som nu har været hos dig?« sagde han og holdt ham venlig imod sig. Øyvind hulkede endnu, men kortere, tårerne randt mere stille, men han turde ikke se på ham, som spurte, ej heller svare. — »Dette, Øyvind, har været løn som forskyldt. Du har ikke læst af kjærlighed til din kristendom og dine forældre; du har læst af forfængelighed.« — Der blev stilt i stuen mellem hver gang, skolemesteren talte, Øyvind kjendte hans blik hvile på sig, og han blev optøet og ydmyg under det. — »Med sådan vrede i dit hjærte kunde du ikke ha mødt frem for at ta pagten af din gud; kunde du vel, Øyvind?« — »Nej,« stammede han, så godt som han formådde. — »Og stod du der med forfængelig glæde over, at du var nummer 1, stod du da ikke frem med en synd?« — »Jo,« hviskede han og skalv om munden. — »Du holder endnu af mig, Øyvind?« — »Ja;« han så op for første gang. — »Så skal jeg sige dig, at det var mig, som fik dig flyttet ned; ti jeg holder så af dig, Øyvind.« — Den anden så på ham, blinkede nogle gange, og tårerne randt tæt ned. — »Du har ikke noget imod mig derfor?« — »Nej;« han så fuldt og

klart op, skjønt stemmen var kvalt. — »Mit kjære barn; jeg vil være om dig, så længe jeg lever.«

Han ventede på ham, til han fik ordne sig og samle sine bøger, sagde så, at han vilde følge ham hjem. De gik langsomt hjemover, i begyndelsen var Øyvind endnu stille og kjæmpende, men lidt efter lidt vandt han på sig selv. Han var så overtydet om, at det forefaldne var det beste, som nogensinde kunde ha truffet ham, og før han kom hjem, var troen derpå bleven så stærk, at han takkede sin gud og sagde det til skolemesteren. »Ja, nu skal vi tænke på at nå noget i livet,« sagde skolemesteren, »og ikke løbe efter blindmænd og numre. Hvad siger du om seminariet?« — »Jo, jeg vilde gjærne did.« — »Du mener agronomskolen?« — »Ja.« — »Den er vistnok også den beste; den gir andre udsigter end en skolemesterstilling!« — »Men hvorledes skal jeg komme did? Jeg har inderlig lyst, men ikke råd.« — »Vær flittig og brav, så skal der nok bli råd!«

Øyvind følte sig ganske overvældet af taknemlighed. Han fik denne tindren for øjet, det lette åndedrag, den uendelige kjærlighedens ild, som bærer frem, når man føler menneskers uventede godhed. Hele fremtiden forestiller man sig et øjeblik som at vandre i frisk fjældluft; man bæres mere, end man går.

Da de kom hjem, var begge forældre i stuen og havde siddet der i stille venten, skjønt det var arbejdstid og travelt. Skolemesteren kom først ind. Øyvind efter, begge smilte. »Nu?« sagde faderen, han lagde en salmebog bort, hvori han netop havde læst »en konfirmands bøn.« Moderen stod ved gruen, turde ingenting sige; hun lo, men hun var usikker på hånden; hun ventede øjensynlig noget godt, men vilde ikke røbe sig. »Jeg måtte bare følge for at glæde eder med, at han svarede på alt, han blev spurt om, og at præsten

---

Grue ɔ: ildsted.

sagde, da Øyvind var gåt, at han ikke havde havt flinkere konfirmand.« — »Å, nej!« sagde moderen og blev meget bevæget. — »Det var jo bra,« sagde faderen og rømmede sig usikkert.

Efterat det havde været længe stilt, spurte moderen sagte: »Hvad nummer får han?« — »Nummer 9 eller 10,« sagde skolemesteren rolig. — Moderen så på faderen, denne først på hende, så på Øyvind; »en husmandsgut kan ikke vente mere,« sagde han. Øyvind så på ham igjen; det var, som atter noget vilde op i halsen, men han betvang sig ved i en hast at huske på kjærlige ting, den ene efter den anden, så længe til det gik ned igjen.

»Nu er det best, jeg går,« sagde skolemesteren, nikkede og vendte sig. Begge forældrene fulgte efter sædvane ud på stenhellen; her tog skolemesteren sig en skrå og sagde smilende: »Han blir nummer én alligevel; men det er ikke værdt, han får vide noget om det, før dagen kommer.« »Nej, nej,« sagde faderen og nikkede. »Nej, nej,« sagde moderen, hun nikkede også; derpå tog hun skolemesteren i hånden; »du får ha tak for alt, du gjør imod ham,« sagde hun. »Ja, du får ha tak,« sagde faderen, og skolemesteren gik, men de stod endnu længe og så efter ham.

SYVENDE KAPITEL.

Skolemesteren havde taget rigtigt øjemærke, da han bad præsten prøve, om Øyvind tålte at stå nummer én. I de tre ugers tid, som hengik indtil konfirmationen, var han hos gutten hver dag; et er, at en ung, blød sjæl kan gi efter for et indtryk, et andet er, hvad den med tro skal besidde. Mange mørke timer faldt

Stenhelle ɔ: stenflise.

på gutten, førend han lærte at ta sit fremtidsmål af bedre ting end ære og trods. Ret som han sad i fuldt arbejde, slap han lysten og arbejdet: hvortil, hvad vinder jeg? — og så en stund efter huskede han skolemesteren, hans ord og hans godhed; men dette menneskelige middel trængte han at stige op gjennem, hver gang han på ny faldt ned fra forståelsen af sin højere pligt.

I de dage, man på Pladsen forberedte sig til konfirmationen, forberedte man sig også på hans rejse til landbrugsskolen; ti dagen efter skulde den foregå. Skrædder og skomager sad i stuen, moderen bagte i kjøkkenet, faderen arbejdede på en kiste. Der taltes meget om, hvad han vilde koste dem i to år, om, at han ikke kunde komme hjem den første julen, kanske heller ikke den anden, og hvor tungt det vilde være at findes skilt så længe. Der taltes også om den kjærlighed, han måtte ha til sine forældre, der vilde strække sig så langt for sit barns skyld. Øyvind sad som den, der havde været ude og forsøgt på egen hånd, men havde kuldsejlet og nu var taget op af kjærlige mennesker.

En sådan følelse gir ydmyghed, og med den kommer meget andet. Da den store dag nærmede sig, turde han kalde sig forberedt og turde se fremover med tillidsfuld hengivenhed. Hver gang Marits billede vilde være med, skjød han det forsigtig til side, men kjendte smerten ved at gjøre det. Dette forsøgte han at øve sig i, men blev dog aldrig stærkere derved, tværtimod, det var smerten, som vokste. Derfor var han træt den siste kvæld, da han efter en lang selvprøvelse bad, at i dette stykke måtte vorherre ikke prøve ham.

Skolemesteren kom, da det led på. De satte sig ind i stuen, efter at alle havde vasket og redt sig, som sædvanligt, aftenen før man skal gå til alters eller højmesse. Moderen var bevæget og faderen taus; af-

skeden lå bag morgendagens højtid, og det var uvist, når de atter kunde sidde sammen. Skolemesteren tog salmebøgerne frem, de holdt andagt og sang, og bagefter sagde han en liden bøn, sådan som ordene vilde falde.

Disse fire mennesker sad nu sammen, til det led langt på kvælden, og tanken drog ind til sig selv; de skiltes da med de beste ønsker for den kommende dag, og hvad den vilde binde. Øyvind måtte indrømme, da han lagde sig, at aldrig havde han lagt sig så lykkelig; i kvæld gav han nemlig dette en egen fortolkning, han forstod dermed: aldrig har jeg lagt mig så hengiven i guds vilje og så glad i den. — Marits ansigt vilde straks frem igjen, og det siste, han endnu sansede, var, at han lå og fristede sig selv: ikke ganske lykkelig, ikke ganske, — og at han svarede: jo, ganske —; men atter igjen: ikke ganske, — jo, ganske; — nej, ikke ganske —.

Da han vågnede, huskede han dagen straks, bad og følte sig stærk, som man gjør om morgenen. Han havde siden i sommer ligget på lemmen for sig selv; han stod nu op, iførte sig sine nye, smukke klæder varsomt; ti han havde aldrig havt sådanne på før. Især var der en rund klædestrøje, som han mange gange måtte føle på, før han blev vant til den. Han fik op et lidet spejl, da han havde fåt kraven på og for fjerde gang også trak trøjen på. Da han nu så sit eget fornøjede ansigt med det ualmindelig lyse hår omkring ligge og le i spejlet, faldt det ham ind, at dette atter bestemt var forfængelighed. Ja, men velklædt og ren må da folk få være, svarede han, idet han trak ansigtet fra spejlet, som var det synd at se deri. — Vistnok, men ikke fuldt så glad i sig selv for den sags skyld. — Nej vist, men Vorherre må da også like, at en synes om at se godt ud. — Kan vel være, men han likte vel bedre, du var det uden selv at lægge så meget mærke

Lem ɔ: loftsrum.

dertil. — Det er sandt, men se, det kommer nu af, at alting er så nyt. — Ja, men så må du også lidt efter lidt lægge det af. — Han greb sig i, at han snart over dette emne, snart over hint gik og førte sådan selvprøvende samtale, at ikke en synd skulde falde ned på dagen og plette den; men han vidste også, at der måtte mere til.

Da han kom ned, sad forældrene fuldt påklædte og ventede ham med maden. Han gik bort og tog dem i hånden med tak for klæderne, og et »slid dem med helsen« fik han igjen. De satte sig til bords, bad stille og spiste. Moderen tog af bordet og bar ind nisteløpen til kirkefærden. Faderen drog på sig trøjen, moderen hæftede sine tørklæder, de tog sine salmebøger, låsede huset og gik opover. Så snart de var komne op på den øvre vej, mødte de kirkefarende folk, kjørende og gående, konfirmander indimellem, og i et og andet følge hvidhårede besteforældre, som endnu denne ene gang måtte afsted.

Det var en høstdag uden solskin, som når vejret er ved at slå over. Der gik skyer sammen og skiltes igjen, somme tider blev der af en stor samling tyve mindre, som jagede bortover med ordre til uvejr; men nede på jorden var der endnu stilt, løvet hang afsjælet og dirrede ikke engang, luften var lidt lummer; folk bar med sig rejseplag, men brugte dem ikke. En ualmindelig stor skare havde samlet sig omkring den fritliggende kirke; men konfirmationsungdommen gik straks ind i kirken for at bli stillet op, før gudstjenesten begyndte. Da var det, at skolemesteren i blå klæder, frakke og knæbukser, høje støvler, stivt halsbind og piben stikkende frem af baglommen kom nedover, nikkede og lo, slog en på skulderen, talte et par ord til en anden om at svare højt og tydelig og kom under alt dette nedover til fattigblokken, hvor Øyvind stod og svarede på

Nisteløp ɔ: madæske. Rejseplag ɔ: rejseklæde.

alle sin ven Hans's spørsmål i anledning af rejsen. »God dag, Øyvind, vakker idag,« — han tog ham ved trøjekraven, som vilde han tale med ham; »hør du, tror alt godt om dig. Nu har jeg talt med præsten; du får beholde pladsen din; gå op på nummer én og svar tydelig!«

Øyvind så forbauset op på ham, skolemesteren nikkede, gutten gik nogle skridt, stod, atter nogle skridt, stod; jo vist er det så, han har talt til præsten for mig, og gutten gik fort opover. »Du skal jo være nummer én alligevel,« hvisker en til ham. »Ja,« svarede Øyvind sagte, men vidste endnu ikke rigtig, om han turde.

Opstillingen var færdig, præsten kommen, de ringede sammen, og folk holdt på at strømme ind. Da så Øyvind Marit Hejegårdene stå lige foran sig, hun så også på ham, men begge var så bundne af stedets hellighed, at de turde ikke hilse. Han så blot, hun var skinnende vakker og havde bart hår, mere så han ikke. Øyvind, som i over et halvt år havde bygget så store planer på at stå lige over for hende, glemte, da det kom til stykket, både pladsen og hende, og at han nogensinde havde tænkt på dem.

Efterat alt var endt, kom slægtninger og kjendinger for at aflægge sine lykønskninger, dernæst kom hans kammerater for at ta farvel med ham, da de havde hørt, han skulde rejse den næste dag; så kom mange små, som han havde aget med i bakkerne, og som han havde hjulpet på skolen, og det var ikke frit, at de putrede lidt ved afskeden. Sist kom skolemesteren, tog ham og forældrene taust i hånden og gjorde tegn til at gå; han vilde følge. De fire var atter sammen, og det skulde nu være siste kvæld. På vejen var der endnu mange, som tog farvel og ønskede ham til lykke, men ellers taltes de ikke ved indbyrdes, før de sad hjemme i stuen.

Putre ɔ: egtl. boble, om kogende vand, her om stemmens skjælven.

Skolemesteren prøvede på at holde dem ved godt mod; det var ikke mere end så, at de alle tre gruede nu, når det kom til stykket, for hele to års fravær, da de hidtil ikke havde været skilt én dag; men ingen vilde være ved det. Jo længer det led, jo mere beklemt blev Øyvind, han vilde gå ud for at komme lidt til ro.

Det var halvmørkt nu og en forunderlig susning i luften, han blev stående på stenhellen og så op. Da hørte han fra bergkanten sit eget navn nævne, ganske sagte, det var intet bedrag; ti det gjentoges to gange. Han så op og skimtede, at et kvindfolk sad på hug mellem træerne og så ned. — »Hvem er det?« spurte han. — »Jeg hører, du skal rejse,« sagde hun sagte, »så måtte jeg gå til dig og sige farvel, siden du ikke vilde komme til mig.« — »Kjære, er det dig, Marit! Jeg skal komme op til dig.« — »Nej, gjør ikke det; jeg har ventet så længe, og da måtte jeg vente endnu længer; ingen ved, hvor jeg er, og jeg må skynde mig hjem.« — »Det var snilt af dig, at du vilde komme,« sagde han. — »Jeg kunde ikke holde ud, at du skulde rejse slig, Øyvind; vi har kjendt hinanden, fra vi var små.« — »Vi har så.« — »Og nu har vi ikke talt med hinanden på et halvt år.« — »Nej, vi har ikke det.« — »Vi skiltes også så rart den gang.« — »Ja; — jeg tror, jeg må komme op til dig.« — »Å, nej; gjør ikke det! Men sig mig: du er vel ikke sint på mig?« — »Kjære, hvor kan du tro det?« — »Farvel da, Øyvind, og tak for det, vi har havt sammen!« — »Nej, Marit!« — »Jo, nu må jeg gå; de savner mig.« — »Marit, Marit!« — »Nej, jeg tør ikke være længer borte, Øyvind. Farvel!« — »Farvel!«

Siden gik han som i en drøm og svarede langt borte fra, når de talte til ham; de tilskrev det afrejsen, som ventelig kunde være, og denne havde også hans

---

Rar ɔ: underlig.

hele opmærksomhed i det øjeblik, skolemesteren om kvælden tog afsked og gav ham noget i hånden, som han siden så var en femdalerseddel. Men siden, da han lagde sig, tænkte han ikke på afrejsen, men på de ord, der var komne ned fra bergkanten og gik op igjen. Som barn fik hun ikke lov til at komme på bergkanten, fordi bestefaderen var ræd, hun skulde falde nedfor. Kanske kommer hun nedfor alligevel!

OTTENDE KAPITEL.

Kjære forældre!

Nu have vi fåt meget mere at læse, men nu er jeg også kommen de andre mere på siden, så det er ikke så tungt. Og nu skal jeg forandre meget på fars plads, når jeg kommer hjem; ti der er det meget galt, og det er forunderligt, at det har hængt sammen. Men jeg skal få skik derpå igjen, for jeg har nu lært meget. Jeg har lyst til at komme et sted, hvor jeg kan gjøre alt det, jeg nu ved; derfor må jeg søge en stor post, når jeg er færdig. Her siger alle, at Jon Hatlen er ikke så flink, som der er sagt hjemme hos os, men han haver egen gård, så det er nu det samme for andre end ham selv. Mange, der kommer herfra, får meget stor løn; men de bliver så godt betalt, fordi vi er den beste landbrugsskole i landet. Somme siger, at en i næste amt er bedre, men det er slet ikke sandt. Her er to ord: det ene heder theori og det andet praksis, og det er godt at have dem begge to, og det ene er ikke noget uden det andet, men det siste er dog det beste. Og det første ord betyder at vide årsagen og grunden i et arbejde, men det andet betyder at kunne gjøre arbejdet, ligesom nu med en myr. For der er mange, som ved, hvorledes de skal gjøre med en myr, men

gjør det galt alligevel, for de kan det ikke. Men mange kan det og ved det ikke, og således kan det også blive galt, for der er mange slags myr. Men vi på landbrugsskolen, vi lærer begge ord. Bestyreren er så flink, at slet ingen kan måle sig med ham. På siste landbrugsmøde for hele landet, styrede han to spørsmål, men de andre landbrugsbestyrere havde blot ét hver, og det blev altid, som han sagde, når de fik tænkt sig om. Men på forrige møde, hvor han ikke var, der sludrede de bare. Løjtnanten, som lærer landmåling, haver bestyreren fåt bare for hans flinkheds skyld; ti de andre skoler haver ingen løjtnant. Men han er så flink, at på løjtnantsskolen skal han have været den allerbeste.

Skolemesteren spørger, om jeg går i kirken. Ja vist går jeg i kirken, for nu haver præsten fåt en kapellan, og han præker, så alle i kirken er meget rædde, og det er en fornøjelse at høre. Han er af den nye religion, som de haver i Kristiania, og folk synes, han er for stræng, men det have de godt af.

Nu for tiden lærer vi megen historie, som vi ikke have læst før, og det er besynderligt, at se alt, som er foregåt i verden, men især hos os. For vi har bestandig vundet, undtagen når vi har tabt, og da haver vi været meget mindre. Nu have vi frihed, og det har ingen andre folkeslag så meget af som vi, undtagen Amerika, men der er de ikke lykkelige. Og vor frihed skal vi elske højest over alle ting.

Nu vil jeg slutte for denne gang, ti jeg har skrevet meget langt. Skolemesteren læser nok brevet, og når han svarer for eder, så skal han sige mig noget nyt om en og anden; ti det gjør han ikke. Men værer nu flittig hilset fra eders hengivne søn

Ø. Thoresen.

*

Kjære forældre!

Nu må jeg sige eder, at her har været eksamen, og jeg har stået mig udmærket godt i mange ting og

meget godt i skrivning og landmåling, men temmelig godt i udarbejdelse i modersmålet. Det kommer deraf, siger bestyreren, at jeg har ikke læst nok, og han har foræret mig nogle bøger af Ole Vig, som er mageløse, for der forstår jeg altsammen. Bestyreren er meget god mod mig, han fortæller os så mange ting. Altsammen her er så ganske småt imod, hvad det er i udlandet; vi forstår næsten ingenting, men lærer alt af skotlænderne og schweizerne, men af hollænderne lærer vi havedyrkning. Mange rejser over til disse lande, i Sverige er de også meget flinkere end vi, og der har bestyreren selv været. Nu har jeg været her snart et år, og jeg synes, at jeg havde lært meget, men da jeg hørte, hvad de kunde, som gik ud ved eksamen, og tænker på, at heller ikke de kan noget, når de kommer sammen med udlændingen, så bliver jeg ganske bedrøvet. Og så er jorden så dårlig her i Norge imod, hvad den er i udlandet; det lønner sig slet ikke, alt det, vi gjør med den. Folket vil desuden ikke tage efter. Om de også vilde, og om jorden var meget bedre, så har de jo ikke penge til at dyrke med. Det er mærkværdigt, at det er gået, som det er gået.

Nu er jeg i øverste klasse og skal være der et år, før jeg er færdig. Men mine fleste kammerater er rejst og jeg længes hjem. Det er, ligesom jeg synes, at jeg står alene, endskjønt jeg slet ikke gjør det; men det er så underligt, når en har været længe borte. Jeg troede engang, jeg skulde blive så flink her, men det ser dårligt ud dermed.

Hvad skal jeg nu tage mig for, når jeg kommer herifra? Først vil jeg naturligvis hjem, siden må jeg vel søge mig noget, men det må ikke være langt borte.

Lev nu vel, kjære forældre! Hils dem, som spørger efter mig, og sig dem, at jeg har det godt, men at jeg nu længes hjem igjen.

Eders hengivne søn

Øyvind Thoresen Pladsen.

Kjære skolemester!

Herved tilspørger jeg dig, om du vil oversende indlagte brev og slet ikke sige det til nogen. Og vil du ikke, så får du brænde det.

Øyvind Thoresen Pladsen.

Til
velagtede pige Marit Knudsdatter Nordistuen på
Øvre Hejegårdene.

Du vil nok blive meget forundret ved at modtage brev fra mig, men det skal du ikke, for jeg vil bare spørge, hvorledes du har det. Derom må du underrette mig snarest muligt og i alle måder. Om mig selv er at sige, at jeg bliver færdig her om et år.

Ærbødigst
Øyvind Pladsen.

Til
ungkarl Øyvind Pladsen på
landbrugsskolen!

Dit brev har jeg rigtig fået af skolemesteren, og jeg vil svare, siden du beder mig. Men jeg er ræd for det, da du er så lærd, og jeg haver en brevbog, men den vil ikke passe. Så må jeg prøve, og du får tage viljen for gjærningen, men du må ikke vise det frem, for da er du ikke den, jeg tænker. Du skal heller ikke gjemme det, da kan nogen let få se det, men du skal brænde det, og det skal du love mig. Det var så mange ting, jeg vilde skrive om, men som jeg ikke rigtig tør. Vi haver fået en god høst, poteten står i høj pris, og her på Hejegårdene har vi nok af den. Men bjørnen har været slem med buskapen i sommer; for Ole Nedregårdene slog han ned to naut, og for vor husmand skamferte han ét, så hun måtte slagtes. Jeg væver på en meget stor væv, den er ligesom det skotske tøj, og det er vanskeligt. Og nu vil jeg fortælle dig, at

Buskab ɔ: kvægbesætning. Naut ɔ: høved, nød.

jeg endnu er hjemme, og at andre gjærne vilde have det anderledes. Nu haver jeg ikke mere at skrive om for denne gang, og derfor må du leve vel.

Marit Knudsdatter.

D. u. s.

Du må endelig brænde dette brev.

Til

agronom Øyvind Thoresen Pladsen!

Det haver jeg sagt dig, Øyvind, at den, som vandrer med gud, han er i den gode arvedel. Men nu skal du høre mit råd, og det er, ikke at tage dig verden med længsel og gjenvordighed, men stole på gud og ej lade dit hjærte fortære dig; ti da haver du en gud foruden ham. Det må jeg dernæst sige dig, at din fader og din moder befinder sig vel; men jeg haver ondt i en hofte; ti nu slår krigen op igjen og alt det, man der haver lidt. Hvad ungdommen sår, det alderdommen høster, og det både i ånden og i legemet, som nu svider og værker og frister til idel klage. Men klage skal alderdommen ikke; ti lærdom rinder af sårene, og tålmod præker værken, at mennesket kan blive stærkt nok mod den siste rejse. Idag haver jeg grebet pennen for mange årsagers skyld, og først og fremst for Marits skyld, som er en gudfrygtig pige bleven, men er let på foden som en ren og af mange forsæt. Ti hun vil gjærne holde sig til ét, men kan det ikke for sin natur, men det haver jeg ofte set, at med sligt svagt hjærtetøj er vorherre lemfældig og langmodig og lader ej friste over formue, så hun brækkes istykker; ti hun er meget skjør. Brevet gav jeg hende rigtigen, og hun skjulte det for alle undtagen sit eget hjærte. Og vil gud give den sag sin fremme, så haver jeg intet derimod; ti hun er en velbehagelighed for unge mandfolk, som tydelig kan sees, og hun haver fuldt op af jordiske goder, og de himmelske har hun også i sin ustadighed. Ti gudfrygtigheden i hendes sind er som

vandet i en grund dam; det er der, når det regner, men det er borte, når det skinner sol.

Nu tåler mine øjne ikke mere; ti de ser godt på vidderne, men får ondt og rinder fulde i det små. Tilsist vil jeg sige dig, Øyvind, at i hvad du attrår og arbejder, da tag din gud med; ti som skrevet står: En håndfuld med rolighed er bedre end begge næver fulde med møje og åndsfortærelse (Salomons præd. 4, 6).

Din gamle skolemester
Baard Andersen Opdal.

*

Til
velagtede pige Marit Knudsdatter Hejegårdene!

Du skal have tak for dit brev, som jeg haver læst og brændt, således som du siger. Du skriver om meget, men slet ikke om det, som jeg vilde, du skulde skrive om. Heller ikke tør jeg skrive om noget vist, før jeg får vide noget om, hvordan du har det i alle måder. Skolemesterens brev siger intet, som en kan holde sig til, men han roser dig, og så siger han, du er ustadig. Det var du også før. Nu ved jeg ikke, hvad jeg skal tro, og derfor må du skrive; ti jeg har det ikke godt, før du har skrevet. I denne tid husker jeg mest, at du kom på berget den siste kvæld, og hvad du da sagde. Mere vil jeg ikke sige denne gang, og derfor må du leve vel.

Ærbødigst
Øyvind Pladsen.

*

Til
ungkarl Øyvind Thoresen Pladsen!

Skolemesteren haver givet mig et nyt brev fra dig, og det haver jeg nu læst. Men jeg forstår det slet ikke, og det kommer vel deraf, at jeg ikke er lærd. Du vil vide, hvordan jeg har det i alle måder, og jeg er

sund og frisk og fejler slet ingen ting. Jeg spiser meget godt, helst når jeg får mælkemad; om natten sover jeg og somme tider om dagen også. Jeg har danset meget nu i vinter; ti her har været mange lag, og der har været meget gildt. Jeg går i kirken, når det ikke er for megen sne, men den har været tyk i vinter. Nu har du vel fået vide altsammen, og har du det ikke, så ved jeg ikke rettere, end at du får skrive mig en gang til endnu.

Marit Knudsdatter.

*

Til
velagtede pige Marit Knudsdatter Hejegårdene!

Dit brev har jeg modtaget, men du synes at ville lade mig være lige klog. Kanske dette også er et svar, jeg ved det ikke. Jeg tør ingen ting skrive af det, jeg vilde skrive, ti jeg kjender dig ikke. Men kanske heller ikke du kjender mig.

Du må ikke tro, jeg længer er den bløde ost, som du krystede vand ud af, da jeg sad og så dig danse. Jeg har ligget på mange hylder for at tørre siden den tid. Ej heller er jeg som de langhårede hunde, der hænger straks med ørene og skyr folk, sådan som jeg fordum gjorde; jeg lader det stå til nu.

Dit brev var skjæmtsomt nok; men det skjæmtede, hvor det slet ikke skulde skjæmte; ti du forstod mig godt, og da kunde du skjønne, at jeg ikke spurgte for spøg, men fordi jeg i den senere tid ikke kan tænke på andet end det, hvorom jeg spurgte. Jeg gik i megen angst og ventede, og da kom der bare fjas og latter.

Farvel, Marit Hejegårdene, jeg skal ikke se for meget på dig, således som på hin dans. Gid du både må spise godt og sove godt og få din nye væv færdig, og gid fremfor alt du kan skofle sneen væk, som ligger foran kirkedøren.

Ærbødigst

Øyvind Thoresen Pladsen.

Til
agronom Øyvind Thoresen,
landbrugsskolen.

Til trods for min gamle alder og øjnenes svaghed og værken i min højre hofte må jeg dog give efter for ungdommens påtrængelighed; ti den bruger os gamle, når den selv haver rendt sig fast. Den lokker og græder, til den er bleven løs, men så render den straks igjen fra os og vil slet ikke videre høre.

Nu er det Marit; hun skaber sig med mange søde ord, at jeg skal skrive til følgeskab; ti hun trøster sig ikke til at skrive alene. Jeg haver læst dit brev; hun tænkte, at hun havde Jon Hatlen eller en anden nar for sig, og ikke en, som skolemester Baard har opdraget; men nu kniber det. Dog haver du været for stræng; ti der er visse kvindfolk, som spøger for ikke at gråte, og der er ingen forskjel mellem begge. Men det synes jeg om, at du tager det alvorlige alvorligt; ti ellers kan du ikke le ad det, som er fjas.

Anlangende eders hu, at den står til hinanden, da er dette nu synligt af mange ting. Hende haver jeg ofte tvilet om, ti hun er som vindens gang; men nu ved jeg, at hun haver dog modstået Jon Hatlen, hvorover hendes bestefar er optændt i stor vrede. Hun blev glad, da dit tilbud kom, og når hun spøgte, var det ikke af ondt, men af glæde. Hun haver tålt meget, og det haver hun gjort for at vente på den, som hendes hu stod til. Men da vil du ikke tage hende, men kaster hende som en uartig unge.

Dette var det, jeg måtte fortælle dig. Og det råd må jeg lægge til, at med hende bør du komme vel overens, ti du kan få nok at stride med alligevel. Jeg er som den gamle, der haver set tre slægter; jeg kjender dårskaberne og deres løb.

Din moder og fader skal jeg hilse dig ifra, de venter på dig. Men derom har jeg ikke før villet skrive, at du ikke skulde bli hjærtesår. Din fader kjender du

ikke; ti han er som træet, det giver ikke suk, før det hugges. Men kommer du engang noget til, da skal du lære ham at kjende, og du skal undre dig som på et rigt sted. Han haver været trykket og taus i det verdslige, men din moder haver lettet hans sind for verdslig angst, og nu klarer det ud over dagen.

Nu dummes mine øjne, og hånden vil ikke mere. Derfor befaler jeg dig til ham, hvis øje altid våger, og hvis hånd aldrig trættes.

Baard Andersen Opdal.

*

Til

Øyvind Pladsen!

Du synes at være vred på mig, og det gjør mig meget ondt. Ti jeg mente det ikke således, jeg mente det godt. Jeg kommer ihu, at jeg ofte ikke har været rigtig mod dig, og derfor vil jeg nu skrive dig til, men du må ikke vise det til nogen. Engang fik jeg det, som jeg vilde have det, og da var jeg ikke snil; men nu holder ingen af mig mere, og nu har jeg det meget ondt. Jon Hatlen haver digtet en nidvise om mig, og den synger alle gutter, og jeg tør ikke komme på nogen dans. Begge de gamle ved om det, og jeg hører onde ord. Men jeg sidder alene og skriver, og du må ikke vise det.

Du haver lært meget og kan råde mig, men du er nu langt borte. Jeg haver ofte været nede hos dine forældre, og din mor haver jeg talt med, og vi ere blevne gode venner; men jeg tør ikke sige noget, for du skrev så underlig. Skolemesteren gjør bare nar af mig, og han ved ingen ting om nidvisen; ti ingen i bygden tør synge sligt for ham. Nu er jeg alene og har ingen at tale med; jeg husker på, da vi var barn, og du var så snil ved mig, og jeg fik bestandig sidde på din kjælke. Men nu vilde jeg ønske, at jeg var barn igjen.

Jeg tør ikke mere bede dig svare mig; ti det tør jeg ikke. Men vilde du svare mig blot én gang til, så skulde jeg aldrig glemme dig det, Øyvind.

Marit Knudsdatter.

Kjære, brænd dette brev; jeg ved næsten ikke, om jeg tør sende det.

*

Kjære Marit!

Tak for brevet; det har du skrevet i en god stund. Nu vil jeg sige dig, Marit, at dig holder jeg af, så jeg næsten ikke kan være her længer, og holder du så sandt af mig igjen, så skal Jons nidviser og andre onde ord bare være blade, som træet bærer for mange. Siden jeg fik dit brev, er jeg som et nyt menneske, for der er kommen dobbelt kraft i mig, og jeg er ikke ræd for nogen i hele verden. Da jeg havde sendt det forrige brev, så angrede jeg det, så jeg deraf blev næsten syg. Og nu skal du høre, hvad dette blev årsagen til. Bestyreren tog mig afsides og spurte mig, hvad der fejlede mig; han trodde, jeg læste for meget. Da sagde han mig, at når mit år var ude, skulde jeg få være her ét til og ganske frit; jeg skulde hjælpe ham med et og andet, men han skulde lære mig mere. Da tænkte jeg, at arbejdet var det eneste, jeg kunde holde mig til, og jeg takkede meget; og endnu angrer jeg det ikke, skjønt jeg nu længes til dig; ti jo længer jeg er her, med desto større grund kan jeg engang begjære dig. Hvor glad jeg nu er, jeg arbejder for tre, og aldrig skal jeg stå tilbage i nogen ting! Men du skal få en bog, som jeg læser; ti der står meget om kjærlighed. Om kvælden læser jeg den, når de andre sover, og da læser jeg også dit brev over igjen. Har du tænkt dig, når vi skal mødes? Det tænker jeg så ofte på, og det skal også du prøve og se, hvor det er dejligt. Men jeg er glad, at jeg har kravlet og skrevet

så meget, skjønt det før var så tungt; thi nu kan jeg sige dig, hvad jeg vil, og smile derved i mit hjærte.

Mange bøger skal jeg give dig at læse, så du kan se, hvor megen gjenvordighed de har havt, som holdt rigtig af hinanden, så at de heller er døde af sorg end have givet hinanden op. Og således skal også vi gjøre, og gjøre det med stor glæde. Vel bliver det næsten to år, til vi ser hinanden, og endnu længer, til vi får hinanden; men med hver dag, som går, er det dog en dag mindre; således skal vi tænke, mens vi arbejder.

Mit næste brev skal blive om så mange ting, men i kvæld har jeg ikke mere papir, og de andre sover. Så vil jeg lægge mig og tænke på dig, og det vil jeg gjøre, lige til jeg sovner.

Din ven
Øyvind Pladsen.

NIENDE KAPITEL.

En lørdag midsommers rodde Tore Pladsen over vandet for at hente sin søn, som om eftermiddagen skulde komme fra landbrugsskolen, hvor han var færdig. Moderen havde havt lejekone flere dage i forvejen, alt var rent og skuret, kammeret var gjort i stand for lang tid siden, ovn var sat ind, og der skulde Øyvind bo. Idag bar moderen friskt løv derind, lagde rent linned tilrette, redede sengen og så ud alt imellem, om nogen båd skulde ro over vandet. Inde var stor opdækning og altid noget, som manglede, eller fluer at jage væk, og i kammeret var støv, bestandig støv. Endnu kom ingen båd; hun hvilte sig på vinduskarmen og så udover; da hørte hun skridt tæt ved sig oppi vejen og vendte hodet; det var skolemesteren, som langsomt kom nedover støttende sig til en stok;

ti hoften var dårlig. De kloge øjne gik rolig i hodet; han stansede og hvilte, nikkede til hende: »Endnu ikke kommen?« — »Nej, jeg venter dem hvert øjeblik.« — »God høtørke idag.« — »Men hedt at gå for gammelt folk.« — Skolemesteren så smilende på hende: »Har ungt folk været ude idag?« — »Har så, men er gåt igjen.« — »Ja vist, ja; skal vel træffes i kvæld etsteds.« — »Skal vel så, ja; Tore siger, de skal ikke mødes i hans hus, før de har de gamles samtykke.« — »Rigtig, rigtig.« — Om en stund ropte moderen: »Der tror jeg næsten, de kommer.« — Skolemesteren så længe bortover. »Jo, det er dem;« hun gik fra vinduet, og han gik ind. Da han havde hvilt lidt og drukket, drog de ned til sjøen, mens båden pilte fremover mod dem med stærk fart; ti både far og søn rodde. De roende havde kastet trøjen, det hvidnede under åren, derfor var båden snart side om side med dem. Øyvind vendte hodet og så op, han traf de to ved støen, hvilte årerne og ropte: »God dag, mor, god dag, skolemester!« — »For voksent mål han har fåt!« sagde moderen, hun tindrede i ansigtet; »å nej, å nej, han er lige lys,« lagde hun til. Skolemesteren tog stød mod båden, faderen lagde årerne ind, Øyvind sprang forbi ham og op, gav først moderen hånden, så skolemesteren, han lo og lo igjen, og ganske mod bønders skik fortalte han straks i en rivende strøm om eksamen, rejsen, bestyrerens attest og gode tilbud; han spurte om årsvæksten, kjendinger, undtagen én; faderen holdt på og bar op af båden, men vilde nok også høre, mente derfor, det kunde stå hen, og fulgte med. Og så bar det opover, Øyvind lo og fortalte, moderen lo med, for hun vidste slet ikke, hvad hun skulde sige. Skolemesteren drog sig langsomt ved siden og så klogt på ham, faderen gik ærbødig lidt længre borte. Og sådan kom de hjem.

Stø ɔ: landingsplads.

Han var glad over alt, han så, først over, at huset var malet, så over, at kværnhuset var udvidet, så over, at blyvinduerne var udtagne i stuen og kammeret, hvidt glas kommet i stedet for grønt og vinduskarmen større. Da han kom ind, var alting så forunderlig småt, som han slet ikke havde husket det, men så muntert. Klokken kakkede som en fed høne, stolene var udskårne, næsten som de vilde snakke, hver kop på det dækkede bord kjendte han, gruen smilte så hvidkalket velkommen; løv stod og duftede langs væggene, ener lå strøet på gulvet og talte om højtid. De satte sig ned for at spise; men der blev dog ikke stort spist, ti han snakkede uden ophør. De betragtede ham nu hver enkelt med mere ro, opdagede forskjel og lighed, så på det, som var aldeles nyt ved ham, lige til de blå klædesklær, han gik i. Engang han havde fortalt en lang historie om en af sine kammerater og endelig sluttede, så der blev en liden stans, siger faderen: »Jeg forstår næsten ikke et ord af, hvad du siger, gut, du taler så overhændig fort.« — De slog i en latter allesammen, og Øyvind ikke mindst; han vidste meget godt, det var sandt, men det var ham ikke muligt at tale langsommere. Alt det ny, han på sin store udfærd havde set og lært, havde således grebet hans indbildningskraft og opfatning og således jaget ham ud af vante forhold, at kræfterne, der længe havde hvilet, var som opskræmte, og hodet kom i uafladeligt arbejde. Endvidere lagde de mærke til, at han havde for vane hist og her rent vilkårligt at ta to, tre ord op igjen, atter og atter op igjen af lutter travelhed; det var, som han snublede over sig selv. Somme tider faldt det latterligt, men så lo han, og glemt var det. Skolemesteren og faderen sad og spejdede, om noget af omtanken var gåt bort; men det lod ikke så: han huskede alt, var selv den, som mindede om, de burde losse båden, pakkede straks ud sit tøj og hængte op, viste frem sine bøger, sit ur, alt det nye, og det var vel be-

varet, sagde moderen. I sit lille værelse var han overmåde glad; han vilde være hjemme for det første, sagde han, hjælpe til med høånnen og læse. Hvor han siden skulde hen, vidste han ikke; men det var ham akkurat det samme. Han havde fåt en raskhed og kraft i tænkningen, som forfriskede, og en livlighed i at udtrykke sin følelse, som gjør den så godt, der hele året igjennem blot lægger an på at holde tilbage. Skolemesteren blev 10 år yngre.

»Nu er vi komne så langt med ham,« sagde han strålende, da han rejste sig for at gå.

Da moderen var kommen ind fra det sædvanlige følge til stenhellen, bad hun Øyvind ud i kammeret. »Der er en, som venter på dig kl. 9,« hviskede hun. — »Hvor?« — »Oppå berget.«

Øyvind så på klokken, og den gik til 9. Inde kunde han ikke vente, men gik ud, kløv op over berget, stansede deroppe og så. Hustaget lå tæt opunder; buskene på taget var blevne store, alt ungtræ omkring, hvor han stod, var også vokset, og han kjendte hvert et. Han så nedover vejen, som gik langs berget og havde skogen på den andre siden. Vejen lå grå og alvorlig, men skogen stod med alt slags løv; træerne var høje og bent voksne, inde i den lille bugt lå et fartøj for slappe sejl; det var lastet med planker og ventede vind. Han så ud over vandet, som havde båret ham frem og tilbage; det lå stille og blankt, nogle sjøfugle fløj over, men uden skrig; ti det var sent. Faderen kom gående fra kværnen, stansede på stenhellen, så udover ligesom sønnen, gik derefter ned mod vandet for at forsyne båden mod natten. Moderen kom ud på den ene side af huset; ti hun kom fra kjøkkenet; hun så op mod berget, idet hun gik over tunet med noget til hønsene, så atter op og nynnede. Han satte sig ned for at vente; småskogen vokste tæt, så han

---

Høån ɔ: høslæt. Tun ɔ: gårdsplads.

ikke kunde se langt indover, men han lyttede til den mindste støj. Længe var det blot fugl, der fløj op og narrede ham, snart igjen et ikorn, som hoppede over i et andet træ. Men endelig knager det længer borte, stanser lidt, knager igjen; han rejser sig, hjærtet banker, og blodet sprøjter ham til hodet; da bryder det i buskene tæt ved ham, men det er en stor, lådden hund, som kommer og ser ham, stanser da på tre ben og rører sig ikke. Det var hunden på Øvre-Hejegårdene, og tæt bag den knager det igjen, hunden vender hodet og logrer; nu kommer Marit.

En busk holdt kjolen, hun vendte sig for at løse, og sådan stod hun, da han først så hende. Hun havde bart, oprullet hår, sådan som jenterne plejede at gå i hverdagslaget, hun havde en stærk, rudet livkjole uden ærmer, intet om halsen uden den nedfaldende linnedkrave; hun havde stjålet sig lige fra markarbejdet og havde ingen pynt turdet gjøre. Nu så hun op på skakke og smilte; det lyste i de hvide tænder og under de halvlukkede øjelåg; hun stod sådan lidt og pillede, men så kom hun og blev mere og mere rød for hvert skridt. Han gik hende til møde, tog hendes hånd mellem begge sine. Hun så dybt ned, og sådan stod de.

»Tak for alle dine breve,« var det første, han sagde, og da hun nu så op lidet gran og lo, følte han, at hun var det mest skjælmske trold, han kunde møde i en skog; men han var fangen, og hun var det nok ikke mindre. »Hvor stor du er ble't!« sagde hun, og mente noget ganske andet. Hun så mere og mere på ham, lo mere og mere, han lo også; men de sagde ingen ting. Hunden havde sat sig på skrænten og så ned på gården; Tore bemærkede dette hundehode nede fra vandet og kunde for sit liv ikke begribe, hvad det var, som viste sig oppå berget.

Ikorn ɔ: egern.

Men de to havde nu sluppet hinanden og begyndte så småt at tale. Og da han først havde begyndt, blev han snart så kringmælt, at hun måtte le ham ud. »Ja, ser du, det er, når jeg er glad, rigtig glad, ser du; og da det blev godt imellem os to, da var det, som der sprang op en lås inden i mig, sprang op, ser du.« Hun lo. Siden sagde hun: »Alle de breve, du sendte mig, kan jeg næsten udenad.« — »End jeg dine da! Men du skrev bestandig så kort.« — »Fordi du bestandig vilde ha det så langt.« — »Og når jeg vilde, vi skulde skrive mere om én ting, så svang du bort.« — »Jeg tar mig best ud, når du ser halen, sa' huldren.« — »Men det er sandt; aldrig har du sagt mig, hvorledes du blev kvit Jon Hatlen!« — — »Jeg lo.« — »Hvorledes?« — »Lo; ved du ikke, hvad det er at le?« — »Jo, le kan jeg!« — »Få se!« — »Har du hørt sligt! Jeg må da ha noget at le ad.« — »Det behøver ikke jeg, når jeg er glad.« — »Er du glad nu, Marit?« — »Ler jeg nu da?« — »Ja, det gjør du!« han tog begge hendes hænder og slog dem sammen, klask i klask, mens han så på hende. Her begyndte hunden at knurre, siden rejste den hår og satte i at gjø bent ned, den blev sintere og sintere, tilsist ganske rasende. Marit sprang forskrækket tilbage, men Øyvind frem og så ned. Det var hans far, den gjødde på; han stod tæt under berget med begge hænder i lommen og så op på hunden. »Er du der, du også? Hvad er det for en gal hund, du har deroppe?« — »Det er en hund fra Hejegårdene,« svarede Øyvind noget forlegen. — »Hvordan pokker er den kommen derop?« — Men moderen havde set ud fra kjøkkenet; ti hun havde hørt den skrækkelige støj, og hun forstod alt, lo og sagde: »Den hunden farer her hver dag, så det er ikke noget underligt.« — »Det er da også

Kringmælt ɔ: **hurtigtalende.**

en glubsk hund.« — »Den blir bedre, når en klapper den,« mente Øyvind og gjorde så; hunden taug, men knurrede. Faderen gik troskyldig ned, og de to var frelste for opdagelse.

»Det var nu den gang,« sagde Marit, da de atter mødtes. — »Blir det værre siden, mener du?« — »Jeg kjender én, jeg, som vil passe os op.« — »Din bestefar?« — »Netop.« — »Men han skal ikke gjøre os noget.« — »Aldrig det slag.« — »Og det lover du?« — »Ja, det lover jeg, Øyvind.« — »Hvor vakker du er, Marit!« — »Så sa' ræven til ravnen og fik osten.« — »Du kan tro, jeg også vil ha osten.« — »Men du får den ikke.« — »Men jeg tar den.« Hun vendte hodet, og han tog den ikke. — »Jeg skal sige dig et, jeg, Øyvind!« hun så op fra siden. — »Nu?« — »Hvor styg du er ble't!« — »Du vil nok gi osten alligevel.« — »Nej, det vil jeg ikke,« hun vendte sig påny.

»Nu må jeg gå, Øyvind.« — »Jeg skal følge dig, jeg.« — »Men ikke ud af skogen; da kan bestefar se dig.« — »Nej, ikke ud af skogen. Kjære, løber du?« »Vi kan da ikke gå side om side her.« — »Men sligt er da ikke følgeskab!« — »Tag mig da!« — Hun løb, han efter, og hun hang snart fast, så han tog hende. — »Har jeg nu taget dig for bestandig, Marit?« han havde hånden om hendes liv. — »Jeg tror det,« sagde hun sagte og lo, men var både rød og alvorlig. Nej, nu må det ske, tænkte han, og han tog og vilde kysse hende; men hun bøjede hodet ned under hans arm, lo og løb. Hun stansede dog borte ved de siste træer; »når skal vi så mødes igjen?« hviskede hun. — »Imorgen, imorgen!« hviskede han tilbage. — »Ja, imorgen!« — »Farvel!« hun løb. — »Marit!« og hun stansede. — »Du, det var rart, at vi mødtes først oppe på berget.« — »Ja, det var så,« hun løb igjen.

Han så længe efter hende, hunden for foran og gjødde, hun efter og hyssede. Han vendte sig, tog huen

og kastede ende op, tog den igjen og kastede; »nu tror jeg nok, jeg begynder at bli glad, jeg,« sa gutten og sang hjemover.

TIENDE KAPITEL.

En eftermiddag ud på sommeren, da moderen og en pige ragede hø sammen, faderen og Øyvind bar ind, kom en liden barfodet og barhodet gut hoppende nedover bakkerne og bortover marken til Øyvind, som han gav en seddel. »Du løber godt, du!« sagde Øyvind. »Jeg har betaling for det,« svarede gutten. På spørsmål, om han skulde ha svar, lød det nej, og han tog vejen hjem igjen over berget; ti der kom nogen efter ham oppi vejen, sagde han. Øyvind åbnede brydsomt seddelen; ti den var først lagt sammen i en strimmel, dernæst var den knyttet, så forseglet og tillakket, og i sedlen stod:

»Nu er han på marsen; men det går langsomt. Spring på skogen, og gjem dig!

Den, du ved.«

»Nej, om jeg gjør,« tænkte Øyvind og så trodsig opover bakkerne. Det varede heller ikke længe, før en gammel mand viste sig øverst i bakkerne, hvilte, gik lidt, hvilte igjen; både Tore og konen stansede for at se på. Men Tore smilte snart, konen derimod skiftede farve. »Kjender du ham?« — »Ja, her er just ikke let at ta fejl.«

Far og søn begyndte på ny at bære hø; men den siste passede det så, at de altid fulgtes. Den gamle oppi bakken kom langsomt nærmere ligesom et tungt

---

Ende ɔ: lige.

vestenvejr. Han var meget høj og noget førlig; han havde onde ben og gik fod for fod med svær holdning og stav. Han kom snart så nær, at de kunde se ham nøje; han stansede, tog huen af hodet og tørrede sveden med et tørklæde. Han var ganske skallet langt bagover; han havde et rundt sammenfoldet ansigt, små gnistrende, plirende øjne, buskede bryn og alle tænder i munden. Når han talte, var det med en skarp, gnældrende stemme, der hoppede som over grus og sten; men på et og andet »r« hvilte den med stort velbehag, trillede så henover det i flere alens længde og gjorde i det samme et vældigt hop i tonen. Han havde i yngre dage været bekjendt for en munter, men hidsig mand; på sine gamle var han ved mange slags modgang blevet ilter og mistænkelig.

Tore og sønnen gjorde mange venderejser, før Ole kunde vinde frem; de forstod begge, at han ikke kom for det godes skyld, derfor var det så meget pudsigere, at han aldrig nådde. De måtte begge gå der meget alvorlige og tale ganske sagte, men da dette aldrig tog ende, blev det løjerligt. Blot et halvt ord, som træffer, kan under sådanne omstændigheder tænde latter, og allerhelst, når der er fare forbunden med at le. Da han tilsist var nogle favne borte, men som aldrig tog ende, sagde Øyvind ganske tørt og sagte: »Han må føre tungt læs, den mand,« — og mere skulde der ikke til. »Jeg mener, du er ikke klog,« hviskede faderen, skjønt han nok selv lo. — »Hm, hm!« kræmtede Ole oppi bakken. »Han lager halsen til,« hviskede Tore. Øyvind faldt på knæ foran høsåten, stak hodet ind i høet og lo. Faderen bøjede sig også ned. Lad os gå ind på låven,« hviskede han, tog et fang hø og travede i vej; Øyvind tog en liden dusk, sprang efter, kroget af latter, og slap sig først ned indpå låven. Faderen var en alvorlig mand, men fik

Gnældrende ɔ: skarp, skrigende. Såte ɔ: liden stak.

nogen ham ind på latteren, småklukkede det først i ham, derpå blev det altid længre, men afbrudte triller, indtil de fløď sammen i en eneste lang ulyd, hvorefter der kom bølge på bølge med altid længre sug. Nu var han kommet i vej, sønnen lå på gulvet, faderen stod over, og begge lo, så det bragede. De havde sig en gang imellem sligt lattertag; men »dette kom ubelejligt,« sagde faderen. Tilsist vidste de ikke, hvorledes dette skulde gå, ti den gamle måtte jo være kommet tilgårds. »Jeg vil ikke ud,« sagde faderen; »jeg har ingenting med ham at bestille.« — »Ja, så går heller ikke jeg,« svarede Øyvind. — »Hm-hm,« lød det lige udenfor låvevæggen. Faderen truede til gutten: »Vil du ud med dig!« — »Ja, gå du først!« — »Nej, vil du bare pakke dig!« — »Ja, gå først!« — og de børstede af hverandre og gik meget alvorlige frem. Da de kom nedenfor kloppen, så de Ole stå vendt mod kjøkkendøren, som han betænkte sig; han holdt huen i den hånd, hvormed han holdt staven, og tørrede med et tørklæde sveden af det skallede hode, men ruskede også op i bustene bag øret og i nakken, så de stak ud som pigger. Øyvind holdt sig bag faderen; denne måtte derfor stå stille, og for at gjøre en ende på det sagde han uhyre alvorlig: »Er så gammelt folk ude og går?« Ole vendte sig, så hvast på ham og satte huen tilrette, før han svarede: »Ja, det læg's til.« — »Du kan være træt, vil du ikke gå ind?« — »Å, jeg kan hvile her, jeg står; jeg har ikke langt ærend.« — Der var en, som gløttede på kjøkkendøren; imellem hende i kjøkkendøren og Tore stod gamle Ole, med hueskjærmen nedover øjnene; ti huen var for stor nu, siden håret var gåt bort. For at kunne se hældede han hodet dygtig bagover, staven holdt han i højre hånd, og den venstre holdt han spændt i siden, når han ikke gestikulerte, men

---

Klop ɔ: bro (af træstokke). Bust ɔ: hår, børste.

det gjorde han aldrig stærkere end ved at sende den halvt ud ifra sig og holde den stille der som en vagt om sin værdighed. »Er det søn din, som står bag dig?« begyndte han med rask stemme. — »De siger så.« — »Øyvind heder han, ikke så?« — »Ja, de kalder ham Øyvind.« — »Han har været på en af disse agerskolerne der syd på?« — »Det var noget sligt, ja.« — »Nej, jenten min, hun, datterdatter min, Marit ja, hun er ble't galen på det siste.« — »Det var lejt.« — »Hun vil ikke gifte sig.« — »Nu da?« — »Hun vil ingen ha af alle de gårdgutter, som by'r sig til.« — »Ja så!« — »Men det skal være hans skyld, hans, som står der.« — »Ja så?« — »Han skal ha gjort hende hodetullen; ja, han der, søn din, Øyvind.« — »Det var som pokker.« — »Ser du, jeg liker ikke, at nogen tar hestene mine, når jeg slipper dem tilfjælds, liker heller ikke, at nogen tar døtrene mine, når jeg slipper dem til dans, liker det slet ikke.« — »Nej, det forstår sig.« — »Jeg kan ikke gå efter; jeg er gammel, jeg kan ikke passe på.« — »Nej-nej; nej-nej!« — »Ja, ser du, jeg vil holde skik og orden; der skal stabben stå, og der skal øksen ligge, og der kniven, og der skal de sope, og der skal de kaste ud, ikke udenfor døren, men der i krogen, der netop, ja, og ikke noget andet sted. Altså, når jeg siger til hende: ikke ham, men ham! så skal det være ham — og ikke ham!« — »Naturligvis.« — »Men slig er det ikke; i tre år har hun sagt nej, og i tre år har det ikke været godt imellem os. Dette er ondt; og er det ham, som er grunden, så vil jeg sige ham, så du hører det, du, som far er, at det nytter ham ikke; han får slutte.« — »Ja ja.« — Ole så en stund på Tore, da sagde han: »Du svarer så kort!« — »Den pølse er ikke længre.«

Her måtte Øyvind le, skjønt hans sind ikke var

Lej ɔ: fæl. Hodetullen ɔ: tummelumsk. Stabbe ɔ: huggeblok. Sope ɔ feje.

til det. Men hos frejdige mennesker står frygten altid på grænsen af latter, og nu fik han hældning til det siste. »Hvad ler du ad?« spurte Ole kort og skarpt. — »Jeg?« — »Ler du ad mig?« — »Bed gud bevare mig!« men hans eget svar gav ham latterlyst. Dette så Ole og blev aldeles rasende. Både Tore og Øyvind vilde bøde af med alvorligt ansigt og bøn om at gå ind; men det var tre års harme, som søgte luft, og derfor var den ikke til at stanse. »Du må ikke tænke at gjøre nar af mig,« begyndte han; »jeg går i lovligt ærend, jeg sørger for mit barnebarns lykke, således som jeg forstår den, og hvalpungers latter hindrer mig ikke. En opdrager ikke jenter for at kaste dem ned i den første husmandsplads, som vil lukke op, og man styrer ikke hus i firti år for at levere altsammen til den første, som narrer jenten. Datter min gik og skabte sig så længe, til hun fik gifte sig med en fark, og han drak dem overende begge to, og jeg måtte ta barnet og betale moroen; men, dyre død, om det skal gå datterdatter min på samme måde, nu ved du det! — Jeg skal sige dig, at så sandt jeg er Ole Nordistuen på Hejegårdene, skal præsten før lyse til bryllups for huldrefolket oppe i Nordalsskogen, end han skal slippe slige navne ned fra prækestolen, som Marits og dit, din julebuk! — Skal du kanske gå og skræmme skikkelige friere fra gården, du? Ja, prøv på at komme, så skal du få slig en rejse nedover bakkerne, at skoene skal stå bag efter dig som en røg. Din Fliremikkel! Du tror kanske, jeg ikke ved, hvad du tænker på, både du og hun. Jo, I tænker, at gamle Ole Nordistuen skal vende næsen i vejret bortpå kirkegården, og så vil I trippe frem til alteret. Nej, nu har jeg levet 66 år, — og jeg skal bevise dig, jeg, gut, at jeg skal leve, så I skal få blegsot af det, begge to! Jeg skal gi dig det til, jeg, at du skal få

Fark ɔ: landstryger. Fliremikkel ɔ: grinebider.

lægge dig omkring husvæggene som nysne og endda ikke se hendes fodsåler, for jeg sender hende ud af bygden, jeg sender hende did, hun er tryg, så kan du flakse om her som en latterskrike og gifte dig med regn og nordenvind. Og så taler jeg ikke mere til dig; men nu ved d u, som far er, min mening, og vil du h a n s vel, som det her gjælder, da må du få ham til at bøje elven did, den kan løbe; over min ejendom er det forbudt.« — Han vendte sig med små, forte skridt, idet han løftede højre fod lidt stærkere end venstre og småskjændte for sig selv.

Der var faldt fuldkommen alvor over de tilbagestående, et ondt varsel havde blandet sig i deres spøg og latter, og huset stod et øjeblik tomt som efter en skræk. Moderen, som fra kjøkkendøren havde hørt alt, så bekymret på Øyvind, næsten til tårer, og hun vilde ikke gjøre det tyngre for ham ved at sige et eneste ord. Da de alle stiltiende var gåt ind, satte faderen sig ved vinduet og så ud efter Ole med megen alvor over sit åsyn. Øyvinds øje hang ved hans mindste minespil; ti i hans første ord måtte jo næsten de to unges fremtid ligge. Satte Tore sit nej sammen med Oles, stod det neppe til at komme forbi. Tanken løb skræmt fra hindring til hindring; han så et øjeblik bare fattigdom, modvilje, misforståelse og krænket æresfølelse, og enhver støtte, han vilde ta til, gled under tanken. Det forøgede hans uro, at moderen stod med hånden på kjøkkendørsklinken, uvis, om hun havde mod til at være inde og vente opgjør, og at hun tilsist ganske tabte modet og listede sig ud. Øyvind så ufravendt på faderen, som aldrig vilde drage blikket ind; sønnen turde heller ikke tale, ti den anden måtte jo få tænke fuldt ud. Men netop i samme stund havde sjælen løbet sin angstens bane helt ud og tog holdning igjen; »ingen uden gud kan dog til syvende

Latterskrike ɔ: øgenavn for en vis fugl.

og sist skille os,« tænkte han ved sig selv og så på faderens rynkede bryn; — nu kom der snart noget. Tore drog et langt suk, rejste sig, så indover og traf sønnens blik. Han stansede og så længe på ham. — »Min vilje var det, at du opgav hende; ti man skal nødig tigge eller true sig frem. Vil du ikke afstå derfra, så tør du ved lejlighed sige mig til, og kanske jeg så kan hjælpe dig.« — Han gik til sit arbejde, og sønnen fulgte.

Men om kvælden havde Øyvind sin plan færdig; han vilde søge om at bli amtsagronom og bede bestyreren og skolemesteren hjælpe sig. »Holder hun så ud, skal jeg med guds hjælp vinde hende gjennem mit arbejde.«

Han ventede forgjæves på Marit den kvæld, men han sang, mens han gik der, den sang, han holdt mest af:

Løft dit hode, du raske gut!
Om et håb eller to blev brudt,
blinker et nyt i dit øje,
straks det får glans af det høje!

Løft dit hode, og se dig om!
Noget er der, som roper: kom! —
noget med tusende tunger,
som om frejdighed sjunger.

Løft dit hode; ti i dig selv
blåner også et udstrakt hvælv,
hvor der med harper klinger,
jubler, toner og svinger!

Løft dit hode, og sjung det ud!
Aldrig kuer du vårens skud;
hvor der er gjærende kræfter,
skyder det året efter.

Løft dit hode, og tag din dåb
af det høje, strålende håb,
som over verden hvælver
og i hver livsgnist skjælver!

ELLEVTE KAPITEL.

Midt i middagshvilen var det; folkene sov på de store Hejegårde, høet lå kastet efter dem på volden, og riverne stod stagede i jorden. Nedenfor låveklop-pen stod høslæderne, sæletøjet lå afsprættet ved siden, og hestene gik i tjor et stykke derifra. Foruden disse og nogle høns, som var komne borti ageren, såes ikke et levende væsen på den hele slette.

I fjældet over gårdene var der et skar, og der gik vejen ind til Hejegårdssætrene, store, græsrige fjæld-sletter. Oppe i skaret stod idag en mand og så ned-over sletten, ret som om han ventede nogen. Bag ham lå et lidet fjældvand, hvorifra den bæk løb ned, som gjorde skar i fjældet; omkring dette vand gik på begge sider kreaturveje indover mod sætrene, som han kunde se langt borte. Det haukede og gjødde frem-over mod ham, bjælderne skingrede mellem åsene; ti kjørene skinede og søgte vandet, hunde og gjætere vilde samle dem, men forgjæves. Kjørene kom sæt-tende med de underligste fagter, gjorde nødtvungne kast og løb med korte, olme brøl og halen i vejret lige ned i vandet, hvor de blev stående; deres klokker kimede over vandet, hver gang de bevægede hodet. Hundene drak lidt, men blev tilbage på fast land, gjæterne kom efter og satte sig på det varme, glatte berg. Her tog de frem sin nistemad, byttede med hverandre, skrød af

---

Vold ɔ: græsslette. Skar ɔ: skår, kløft. Skine ɔ: bisse. Olm ɔ: uvane.

hinandens hunde, okser og husfolk, klædte sig siden af og sprang i vandet ved siden af kjørene. Hundene vilde ikke ud, men sluntede dovne omkring med hængende hode, hede øjne og tungen på den ene side. Rundt i lierne såes ingen fugl, ingen lyd hørtes uden børnenes småsnak og klokkekim; lynget stod forbrændt og afsvedet, solen hedede op bergsiderne, så alt kovnede i varme.

Men Øyvind var det, som sad deroppe i middagssolen og ventede. Han sad i skjorteærmerne tæt ved den bæk, som randt ud af vandet. Ingen viste sig endnu på Hejegårdssletten, og han begyndte så småt at bli bange, da pludselig en stor hund kom tungt dragende udaf en dør i Nordistuen og efter den en jente i skjorteærmerne; hun sprang bortover voldene op mod berget, han havde stor lyst til at hauke ned, men turde ikke. Han så opmærksomt på gården, om nogen tilfældig skulde komme ud og bemærke hende, men beskyttet var hun, og han rejste sig flere gange af utålmodighed.

Så kom hun endelig, arbejdende sig frem langs med bækken, hunden lidt foran og lugtende i luften, hun med tag i småbuskene og trættere og trættere gang. Øyvind sprang nedover, hunden knurrede og der blev hysset på den, men straks Marit så ham komme, satte hun sig på en stor sten, rød som blod, træt og forkommen af varme. Han hivde sig op på stenen ved siden af: »Tak for det, du kom!« — »For varme og vej! Har du ventet længe!« — »Nej. Siden de passer os op om kvælden, må vi bruge middagen. Men herefter tænker jeg, vi ikke skal ta det så hemmeligt og møjsomt; det er netop derom, jeg vil tale med dig.« — »Ikke hemmeligt.« — »Jeg ved nok, at alting behager dig mest, som går hemmeligt til; men at vise mod behager dig også. Idag kommer jeg til at tale længe

---

Kovne ɔ: kvæles, miste vejret.

med dig, og nu må du høre.« — »Er det sandt, du søger om at bli amtsagronom?« — »Ja, og jeg blir det nok. Dermed har jeg en dobbelt hensigt, først den at vinde stilling, men dernæst og især den at udrette noget, som din morfar kan se og skjønne. Det træffer sig så heldigt, at de fleste opsiddere på Hejegårdene er unge folk, som vil forbedringer og forlanger hjælp; penger har de også. Så begynder jeg der; jeg skal rette på alt, fra deres fjøs til deres vandledninger, jeg skal holde foredrag og arbejde, jeg skal så at sige belejre gamlingen med gode gjærninger.« — »Dette er kjækt talt; mere, Øyvind!« — »Ja, det andet skal handle om os to. Du må ikke rejse.« — »Når han befaler det?« — »Og ikke ha noget hemmeligt, hvad os to angår.« — »Når han plager mig?« — »Men vi opnår mere og beskytter os bedre ved at la' alt bli offentligt. Vi skal netop være så meget under folks øjne, at de altid må tale om, hvor vi holder af hverandre; des snarere ønsker de, at det må gå os vel. Du må ikke rejse. Der er fare for dem, som skilles, og der kan bryde snak ind imellem dem. Vi tror ikke noget det første år, men vi kan begynde så smått at tro det andet. Vi to skal mødes én gang om ugen og le bort alt det onde, som de vil sætte imellem os; vi skal kunne mødes på en dans og træde takten, så det synger, mens de sidder rundt om, som bagtaler os. Vi skal mødes ved kirken og hilse til hverandre, så alle de ser på det, som kunde ønske os hundrede mile fra hverandre. Digter nogen en vise om os, så sidder vi sammen og prøver på at lage en, som kan svare; det må altid gå, når vi hjælpes ad. Ingen kan nå os, når vi holder sammen, og viser folk, at vi også holder sammen. Al den ulykkelige kjærlighed tilhører enten rædde folk eller svage folk eller syge folk eller beregnende folk, som går og venter på en viss lejlighed, eller listige folk, som tilsist svider for sin egen list, eller sanselige folk, som ikke holder så vidt

af hverandre, at stand og forskjel kan glemmes, — de går og stikker sig væk, sender breve, skjælver ved et ord, og frygten, denne bestandige uro og stikken i blodet, tar de så tilsist for kjærlighed, føler sig ulykkelige og løses op som sukker. Pyt, sa'n, holdt de rigtig af hverandre, så frygtede de ikke, så lo de, så gik de åbent lige på kirkeporten i hvert smil og hvert ord. Jeg har læst om det i bøgerne, og jeg har set det selv også: det er skralt med den kjærlighed, som går bagveje. Den må begynde i hemmelighed, fordi den begynder i undseelse; men den må leve i åbenhed, fordi den lever i glæde. Det er som i løvskiftningen, at det ikke kan gjemme sig, det, som skal vokse, og i alt fald så ser du, at alt det, som er tørt på træet, falder af i den samme stund, løvsprættet begynder. Den, som får kjærlighed, slipper, hvad han holdt fast af gammelt, dødt tøjeri, safterne sprætter og springer, og da skulde ingen mærke det? Ho-i, jente, de skal bli glade af at se os glade; to forlovede, som holder ud, gjør folk en velgjærning, for de gir dem et digt, som deres barn lærer udenad til de vantro forældres skam. Jeg har læst om så mange sådanne, der lever også nogle i folks mund her i bygden, og netop børnene af dem, som engang forvoldte alt det onde, er det, som nu fortæller og røres. Ja, Marit, nu skal vi to gi hinanden hånden, sådan, ja, og så skal vi love hinanden at holde ihob, sådan, ja, og så skal det gå, hurra! —« Han vilde ha fat i hodet, men hun vendte det væk og lod sig glide ned af stenen.

Han blev siddende, hun kom igjen, og med armene på hans knæ blev hun stående og talte med ham, idet hun så op. »Hør nu, Øyvind, når han nu vil, jeg skal rejse, hvad så?« — »Så skal du sige nej, rent ud.« — »Kjære, går det an?« — »Han kan da ikke bære dig ud i vognen!« — »Om han ikke netop gjør det, så kan han på mange andre måder tvinge mig.« — »Det tror jeg ikke; lydighed er du jo pligtig, så længe den ikke er synd; men du er også pligtig at la' ham vide

fuldt ud, hvor tungt det denne gang er dig at være lydig. Jeg mener, han betænker sig, når han ser det; nu tror han som de fleste, at det bare er barnefjas. Vis ham, det er noget mere.« — »Du kan tro, han er ikke grej. Han vogter mig som en tjoret gjed.« — »Men du slider tjoret flere gange om dag.« — »Det er ikke sandt.« — »Jo, hver gang du hemmelig tænker på mig, så slider du det.« — »Ja sådan. Men er du også viss på, at jeg tænker så ofte på dig?« — »Ellers sad du ikke her.« — »Kjære, du sendte jo bud, at jeg skulde komme!« — »Men du gik, fordi tankerne drev.« — »Heller, fordi vejret var så vakkert.« — »Du sagde nylig, det var for varmt.« — »Til at gå i m o d bakkerne, ja, men n e d igjen!« — »Hvorfor gik du så op?« — »For at kunne springe ned.« — »Hvorfor er du ikke alt sprunget?« — »Fordi jeg måtte hvile.« — »Og tale med mig om kjærlighed?« — »Jeg kunde gjærne gjøre dig den glæde at høre på.« — »Mens fugle sang,« — »og de andre sov,« — »og de klokker klang« — »i den grønne skov.«

Her så de begge Marits bestefar komme ruslende ud på gården og så gå hen til klokkesnoren for at ringe folkene op. Folkene drog sig frem af låver, skjul og stuer, gik søvnige til hestene og riverne, spredte sig på marken, og om en stund var alt liv og arbejde på nyt. Kun bestefaderen gik ud af det ene hus og ind i det andet, tilsist op på den højeste låveklop og så udover. En liden gut kom springende hen til ham, ventelig havde han ropt på ham. Gutten ganske rigtig nedover i den retning, Pladsen lå, bestefaderen imidlertid rundt om gården, idet han ofte så opover, og anede vel mindst, at det sorte oppe på »Storstenen« var Marit og Øyvind. Men anden gang var Marits store hund til ulejlighed. Den så en fremmed hest kjøre ind på Hejegårdene, og idet den

---

Han er ikke grej ɔ: han er ikke til at spøge med Rusle ɔ: lakke afsted.

trodde, at den stod midt i sin gårdsforretning, gav den sig til at gjø af alle livsens kræfter. De hyssede på hunden, men den var blevet vred og vilde ikke holde op, bestefaderen stod nede og stirrede ende i vejret. Men det blev endnu værre, ti alle gjæternes hunde hørte med forbauselse den fremmede stemme og løb til. Da de så, at det var en stor, gråbenlignende kjæmpe, forenede alle de stridhårede finnehunde sig om denne ene; Marit blev så forskrækket, at hun løb uden farvel, Øyvind midt op i slagsmålet, spændte og slog, men de bare flyttede kampplads og så atter isammen under grusomme hyl og spark, han efter på nyt, og således lige til de valsede sig bort til bækkebrinken, da løb han til, hvoraf følgen var, at de væltede allesammen ned i vandet just et sted, hvor det var rigtig dybt, drog sig da skamfulde fra hverandre, og således endte dette skogslag. Øyvind gik skogen bortover, til han nådde bygdevejen, men Marit mødte bestefaderen oppe ved skigarden; det havde hunden forvoldt hende.

»Hvor kommer du fra?« — »Fra skogen!« — »Hvad gjorde du der?« — »Plukkede bær.« — »Det er ikke sandt.« — »Nej, det er det heller ikke.« — »Hvad gjorde du da?« — »Jeg talte med en.« — »Var det med pladsegutten?« — »Ja.« — »Hør nu, Marit, imorgen rejser du.« — »Nej.« — »Hør nu, Marit, jeg vil bare sige dig én eneste ting, bare én: du skal rejse.« — »Du kan ikke løfte mig i vognen.« — »Ikke? Kan jeg ikke?« — »Nej, for du vil ikke.« — »Vil jeg ikke? Hør nu, Marit, bare for moro, ser du, bare for moro vil jeg fortælle dig, at jeg skal slå rygstykkerne istykker på den fillegutten din.« — »Nej, det tør du ikke?« — »Tør jeg ikke? Siger du, jeg ikke tør? Hvem skulde gjøre mig noget, hvem?« — »Skolemesteren.« — »Skol-skole-skolemesteren? Bry'r han sig om ham, mener du?« — »Ja,

---

Gråben ɔ: ulv. Skigard ɔ: vedgjærde.

det er ham, som har holdt ham på agronomskolen.« — »Skolemesteren?« — »Skolemesteren!«

»Hør nu, Marit, jeg vil ikke vide af dette rend, du skal ud af bygden. Du gjør mig bare sorg og bedrøvelse, så var det med mor din også, bare sorg og bedrøvelse. Jeg er en gammel mand, jeg vil se dig godt forsørget, jeg vil ikke leve i folkesnak som en nar for den sags skyld; jeg vil bare dit eget beste; du skal skjønne på det, Marit. Snart er det forbi med mig, så står du der; hvordan vilde det ha gåt mor din, havde ikke jeg været? Hør nu, Marit, vær vitug, lyd på, hvad jeg siger; jeg vil bare dit eget beste.« — »Nej, det vil du ikke.« — »Så? Hvad vil jeg da?« — »Ha din vilje frem, det vil du; men du spørger ikke om min.« — »Du skulde kanske ha vilje, du, din måseunge? Du skulde kanske forstå dit eget beste, du, din nar? Jeg skal gi dig lidt ris, skal jeg, så stor og lang du er. Hør nu, Marit, lad mig godsnakke med dig. Du er i grunden ikke så gal, men du er forstyrret. Du skal høre på mig, jeg er en gammel og fornuftig mand. Vi skal godsnakke lidt, det står ikke så rart til med mig, som folk tror; en fattig, løs fugl kan snart flyve væk med det lille, jeg har; far din tog hårdt på det, han. Lad os sørge for os selv i denne verden, den er ikke bedre værd. Skolemesteren har godt for at snakke, for han har penger selv; det har præsten med, de kan præke, de. Men vi, som skal trælle for føden, med os er det en anden sag. Jeg er gammel, jeg ved meget, jeg har set mange ting; kjærlighed, ser du, det kan være vel nok, sådan til at snakke om, ja, men det dur ikke; det er godt nok for præstefolket og de dele, bønderne må ta det på en anden måde. Først maden, ser du, så gudsord og så lidt skrivning og regning og så lidt kjærlighed, hvis det så kan lage sig, men det nytter bitterdød ikke at begynde med kjærligheden og ende

---

Vitug ɔ: forstandig. Måseunge ɔ: mågeunge.

med maden. Hvad svarer du nu, Marit?« — »Jeg ved ikke.« — »Ved du ikke, hvad du skal svare?« — »Jo, det ved jeg.« — »Nu da?« — »Skal jeg sige det?« — »Ja, vist skal du sige det!« — »Jeg holder meget på den kjærligheden.« Han stod et øjeblik forfærdet, huskede så hundre lignende samtaler og med lignende udfald, rystede på hodet, vendte ryggen til og gik.

Han æglede sig ind på husmændene, overfusede jenterne, bankede den store hund og skræmte næsten livet af en liden høne, som var kommet i ageren; men til hende sagde han intet.

Den kvæld var Marit så glad, da hun gik op for at lægge sig, at hun åbnede vinduet, lå i karmen, så ud og sang. Hun havde fåt en liden, fin kjærlighedsvise, den sang hun:

Holder du af mig,
holder jeg af dig
alle mine levedage;
sommeren var kort,
græsset blegner bort,
kommer med vor leg tilbage.

Hvad du sa' ifjor,
husker jeg iår,
sidder som en fugl i karmen, —
kakker på og slår,
synger lidt og spår
lykke under solevarmen.

Litli-litli-lu!
Hører du mig nu,
gutten bag ved birkehejen?
Ordene vil gå, —
mørket falder på, —
kanske kan du vise vejen!

Ægle sig ind ɔ: vælte sig ind.

Sjo-i, sjo-i, hys,
sang jeg om et kys? —
Nej, det gjorde jeg vist ikke.
Hørte du det, du?
Kom det ej ihu, —
jeg vil lade afbud skikke.

O, godnat, godnat!
Drømmen har mig fat,
den om dine milde øjne
og de tause ord,
som af krogen for, —
o, de vare så forfløjne!

Nu, jeg lukker til.
Er det mer, du vil?
Tonerne tilbage trille,
lokker mig og ler, —
vilde du mig mer?
Aftnen er så varm og stille.

TOLVTE KAPITEL.

Nogle år er gåt hen siden siste optrin.

Det er ud på høsten, skolemesteren kommer gående op til Nordistuen, lukker op den ydre dør, finder ingen hjemme, lukker op en til, finder ingen hjemme, går så stedse videre ind til det inderste kammer i den lange bygning; der sidder Ole Nordistuen alene foran sengen og ser på sine hænder.

Skolemesteren hilser og hilses; han tar en krak og sætter sig foran Ole. »Du har sendt bud på mig,« siger han. — »Jeg har så.«

Skolemesteren bytter skrå, ser sig om i kammeret,

tar en bog, som ligger på bænken og blader i den. »Hvad var det, du vilde mig?« — »Jeg sidder just og tænker på det.«

Skolemesteren gir sig god tid, leder frem sine briller for at læse bogens titel, tørrer dem og sætter dem på. »Du blir gammel nu, Ole.« — »Ja, det var derom, jeg vilde tale med dig. Det går bagover; jeg ligger snart.« — »Da får du se til, at du kan ligge godt, Ole,« — han lukker bogen og sidder og ser på vinduet.

»Det er en god bog, den, du der har imellem hænderne.« — »Den er ikke ilde; — er du ofte kommen forbi permen, Ole?« — »Nu på det siste, så —«

Skolemesteren lægger bogen bort og gjemmer brillerne. »Du har det nok ikke, som du vil, nu, Ole?« — »Det har jeg ikke havt så langt tilbage, som jeg kan mindes.« — »Ja, det var også længe slig med mig. Jeg levede usams med en god ven og vilde, at han skulde komme til mig, og så længe var jeg ulykkelig. Da fandt jeg på at gå til ham, og siden har det været bra.« — Ole ser op og tier.

Skolemesteren: »Hvorledes synes du, det går med gården, Ole?« — »Bagover som med mig selv.« — »Hvem skal ta den, når du går bort?« — »Det er dette, jeg ikke ved; det er også dette, som graver mig.« —

»Med naboerne dine går det godt nu, Ole.« — »Ja, de har den agronomen til hjælp, de.«

Skolemesteren, mens han ligegyldig vender sig mod vinduet: »Du skulde ha hjælp, du også, Ole. Stort kan du ikke gå, og lidet kjender du af det nye stel.« — Ole: »Der er nok ingen, som vil hjælpe mig.« — »Har du bedt om det?« Ole tier.

Skolemesteren: »Jeg havde det længe slig med vorherre, jeg. — Du er ikke god mod mig, du, sa' jeg til ham. — Har du bedt mig om det? spurte han. Nej,

Perm (pergament) ɔ: bind på en bog.

jeg havde ikke det; så bad jeg, og siden har det rigtig gåt godt.« — Ole tier, men nu tier også skolemesteren.

Endelig siger Ole: »Jeg har et barnebarn; hun ved, hvad som vilde glæde mig, før jeg bares bort, men hun gjør det ikke.« — Skolemesteren smiler: »Kanske det ikke vilde glæde hende.« Ole tier.

Skolemesteren: »Der er mange ting, som graver dig, men, så vidt jeg kan forstå, drejer de sig dog tilsist allesammen om gården.« — Ole siger stille: »Den har gåt gjennem mange ætled og er god i jorden. Alt det, far efter far har slidt sammen, ligger i den; men nu gror det ikke. Ej heller ved jeg, når de kjører mig bort, hvem som skal kjøre ind. Af ætten blir han ikke.« — »Hun, som er datterdatter, vil opholde ætten.« — »Men han, som tar hende, hvorledes vil han ta gården? Dette måtte jeg vide, før jeg lagde mig. Det har hast, Baard, både med mig og gården.« —

De tier begge; da siger skolemesteren: »Skal vi gå lidt ud og se på gården i det gode vejr?« — »Ja, lad os det; jeg har arbejdsfolk oppe i lien, de tar løv, men arbejder ikke, uden hver gang jeg ser på.« Han stolprer hen efter den store hue og stokken og siger imidlertid: »De liker nok ikke at arbejde hos mig; jeg forstår det ikke.« Da de vel var komne ud, og de bøjede om huset, stansede han. »Her, ser du? Ingen orden; veden slængt udover, øksen ikke hugget i stabben,« han bøjede sig med bryderi, løftede den og hug den fast. »Her ser du en fæld, som er faldt ned; men har nogen hængt den op?« han gjorde det selv. »Og her stabburet; mener du, trappen er taget bort?« han bar den til side. Da stansede han og så på skolemesteren og sagde: »Således hver eneste dag.« —

Som det gik opover, hørte de en munter sang fra

Fæld ɔ: skindtæppe.

lierne. »Nu, de synger til arbejdet,« sagde skolemesteren. — »Det er lille Knut Østistuen, som synger; han tar løv for sin far. Derborte arbejder mine folk; de synger nok ikke.« — »Det er ikke af bygdens viser, dette?« — »Nej, jeg hører det.« — »Øyvind Pladsen har været meget derborte i Østistuen; kanske det er af dem, han har ført til bygden; ti der følger megen sang med ham.« Herpå svaredes ikke.

Marken, de gik over, var ikke god; den savnede pleje. Skolemesteren bemærkede dette, og da stansede Ole. »Jeg har ikke magt til mere,« sagde han næsten rørt. »Fremmede arbejdsfolk uden tilsyn falder for kostbart. Men det er tungt at gå over slig mark, kan du tro.«

Da der blev tale fremover mellem dem om, hvor stor gården var, og hvad som mest trængte dyrkning, besluttede de at gå op i lien for at overse det hele. Da de langt om længe var nåd op til et højt sted og tog det i øjesyn, var den gamle bevæget: »Jeg vilde ret ikke gjærne gå fra den slig. Vi har arbejdet dernede, både jeg og mine forældre, men det vises ikke.« —

Da skar der en sang lige ned over deres hoder, men med den ejendommelige skarphed, som en guttestemme har, når den rigtig stormer på. De var ikke langt fra det træ, i hvis top lille Knut Østistuen sad og fældte løv for sin far, og de måtte lye på gutten.

Når du vil på fjældesti
og skal nisten snøre,
læg så ikke mere i,
end du let kan føre!
Drag ej med dig dalens tvang
i de grønne lider,
skyl den i en frejdig sang
ned ad fjældets sider!

Fugle hilse dig fra gren,
bygdesnakket viger,
luften bliver mere ren,
højere du stiger.
Fyld dit glade bryst og syng,
og små barneminder
nikke vil blandt busk og lyng
frem med røde kinder.

Stanser, lytter du engang,
vil du få at høre
ensomhedens store sang
bruse til dit øre.
Blot en fjældbæk risler kvikt,
blot en småsten ruller,
føres hid din glemte pligt
med en verdens bulder.

Bæv, men bed, du bange sjæl,
mellem dine minder!
Gak så frem: den bedre del
du på toppen finder.
Der som før går Jesus Krist
med Elias, Moses;
ser du dem, skal ganske vist
farten evig roses.

Ole havde sat sig ned og gjemt hodet i sine hænder. »Her vil jeg tale med dig,« sagde skolemesteren og satte sig ved siden.

*

Nede på Pladsen var Øyvind netop kommen hjem fra en længre rejse, skydsen var endnu for døren, da hesten hvilte. Skjønt Øyvind nu havde god fortjeneste som amtsagronom, bodde han endnu i sit lille kammer nede på Pladsen og hjalp til i hver mellemtid.

Pladsen var opdyrket fra ende til anden, men den var så liden, at Øyvind kaldte det hele dukkespillet til mor; ti det var især hende, der drev med jordbruget.

Han havde netop nu byttet, faderen var kommen ind fra møllen, hvid af mel, og havde også byttet. De stod just og snakkede om at gå lidt før kvældsmaden, da moderen kom ganske bleg ind: »Her går rart fremmedfolk til hus; kjære, se ud!« — Begge mænd til vinduet, og Øyvind var den, som først udbrød: »Det er skolemesteren og — ja, jeg tror det næsten; — jo vist er det ham!« — »Jo, det er gamle Ole Nordistuen,« sagde også Tore, idet han vendte sig fra vinduet for ikke at sees; ti de to var alt foran huset.

Øyvind fik et blik af skolemesteren, i det samme han forlod vinduet; Baard smilte og så tilbage på gamle Ole, der strævede i vej med stok og de små, korte skridt, hvortil et ben stadig løftedes højere end det andet. Udenfor hørtes skolemesteren at sige: »Han er nok nylig kommen hjem,« og Ole to gange at sige: »Nå-nå.«

De stod længe stille ude i gangen, moderen var krøben op til den krog, hvori mælkehylden stod, Øyvind havde sin yndlingsplads, nemlig ryggen lænet op til det store bord og ansigtet mod døren, faderen sad der ved siden af. Endelig bankede det på, og ind trådte da skolemesteren og strøg hatten af, siden Ole og strøg huen af, hvorefter han vendte sig mod døren for at lukke den; han var lang i vendingen, han var åbenbart undselig. Tore rejste sig, bad dem sidde indpå; de satte sig side om side på bænken foran vinduet, Tore satte sig ned igjen.

Men således som nu skal fortælles, gik frieriet til.

Skolemesteren: »Vi fik et vakkert vejr alligevel i høst.« — Tore: »det har laget sig nu på det siste.«

Lage sig ɔ: føje sig, bedre sig.

— »Han står nok ellers længe, siden han er sprungen over på den kant.« — »Er I færdige med høstningen deroppe?« — »Ikke det; Ole Nordistuen her, som du kanske kjender, ønsker gjærne din hjælp, du Øyvind, hvis ellers intet var i vejen.« — Øyvind: »Når den blir begjært, skal jeg gjøre, hvad jeg kan.« — »Ja, det var ikke så ganske for det snare, han mente. Det går ikke frem med gården, synes han, og han tror, det er den rette driftsmåde og tilsyn, som mangler.« Øyvind: »Jeg er så lidet hjemme.« — Skolemesteren ser på Ole. Denne føler, han nu må rykke i ilden, rømmer sig et par gange og begynder fort og kort. »Det var, det er — ja, — det er meningen, at du ligesom skulde ha fast, ... at du skulde, ja, ligesom ha det hjemme deroppe hos os, — være der, når du ikke var ude.« — »Du skal ha mange tak for tilbudet, men jeg vil gjærne bo, hvor jeg bor.« — Ole ser på skolemesteren, som siger: »Det går nok ligesom i bulder for Ole idag. Sagen er, at han har været her en gang før, og erindringen derom lægger ordene lidt i kors for ham.« — Ole rask: »Således er det, ja; jeg for galmandsfærd, jeg droges så længe med jentungen, til træet flisede sig. Men glemt skal være gjemt; vind bryder kornet ned, men ikke sno; regnbækken løser ikke stor sten; sneen i maj blir ikke længe liggende; det er ikke tordenen, som slår folk ihjel.« De ler alle fire; skolemesteren siger: »Ole mener, at du skal ikke huske dette længer, og heller ikke du, Tore.« Ole ser på dem og ved ikke, om han tør begynde igjen. Da siger Tore: »Klungeren tar i med mange tænder, men river ikke sår. I mig sidder vist ingen takker igjen.« — Ole: »Jeg kjendte ikke gutten den gang. Nu ser jeg, det gror, der han sår; høst svarer vår; der sidder penger i fingerenderne på ham, og jeg vilde gjærne ha fat i ham.« —

Sno ɔ: koldt lufttræk. Klunger ɔ: hybentorn.

Øyvind ser på faderen, denne på moderen, hun fra dem på skolemesteren, og så alle på ham. »Ole mener, at han har en stor gård —« Ole afbryder: »Stor gård, men ilde brugt; jeg kan ikke mer, jeg er gammel, og benene går ikke hodets ærender. Men det kan lønne sig at ta i deroppe.« — »Den største gård i præstegjældet og vel så det,« falder skolemesteren ind. — »Den største gård i præstegjældet; det er netop ulykken; for stor sko falder af; det er bra, geværet er godt, men det må kunne løftes.« (Med rask vending mod Øyvind) »Du kunde kanske ta et tag i med, du?« — »Jeg skulde altså være gårdsbestyrer?« — »Netop, ja; du skulde få gården.« — »Skulde jeg få gården?« — »Netop, ja; så skulde du styre den.« — »Men —« — »Vil du ikke?« — »Jo, naturligvis.« — »Ja, ja; så er det afgjort da, sa' hønen, hun fløj på vandet.« — »Men —« Ole ser forundret på skolemesteren. — »Øyvind spør nok, om han også skal få Marit?« — Ole fort: »Marit på kjøbet, Marit på kjøbet!« — Da slog Øyvind i en latter og hoppede ende op, efter ham lo alle tre, Øyvind gned hænderne, for frem og tilbage på gulvet og gjentog uophørlig: »Marit på kjøbet, Marit på kjøbet!« Tore lo med dybe klunk, moderen oppe i krogen med øjnene uafvendt på sønnen, til de fik tårer.

Ole meget spændt: »Hvad mener du om gården?« — »Ypperlig jord!« — »Ypperlig jord, ikke sandt?« — »Mageløs buhavn.« — »Mageløs buhavn! Det kan gå?« — »Det skal bli den beste gård i amtet!« — »Den beste gård i amtet! Tror du det? Mener du det?« — »Så sandt jeg står her!« — »Ja, er det ikke det, jeg har sagt!« De talte begge lige fort og passede hinanden som to hjul. — »Men penger, ser du, penger! Jeg har ingen penger.« — »Det går langsomt uden penger, men det går!« — »Det går! Ja

---

Buhavn ɔ: græsgang for kvæget.

vist går det! Men h a v d e vi penger, gik det fortere, siger du?« — »Mange gange fortere.« — »Mange gange? Vi skulde havt penger! Ja, ja; den kan også tygge, som ikke har alle tænder; den kommer også frem, som kjører med okser.«

Moderen stod og blinkede til Tore, der så kort, men ofte på hende fra siden af, mens han sad og vuggede med overkroppen og strøg sine hænder ned over knærne; skolemesteren plirede til ham, Tore havde munden oppe, kræmtede lidt og forsøgte, men Ole og Øyvind talte uafladeligt i munden på hverandre, lo og støjede, så en ikke kunde få lyd.

»I får tie lidt; Tore har noget, han vil sige,« falder skolemesteren ind; de stanser og ser på Tore. Denne begynder endelig ganske sagte: »Det har været slig på denne plads, at vi har havt en kværn; i den siste tid har det været slig, at vi har havt to. Disse kværne har altid givet en liden skilling mellem år og dag; men hverken far min eller jeg har brugt af de skillinger uden den gang, Øyvind var borte. Skolemesteren har styret med dem, og han siger, at de har trivedes godt, der de stod; men nu er det best, Øyvind får dem til Nordistuen.« Moderen stod borti krogen og gjorde sig ganske liden, mens hun med tindrende glæde betragtede Tore, som sad meget alvorlig og så næsten dum ud; Ole Nordistuen sad over for ham med gabende mund; Øyvind var den første, som kom sig af forbauselsen, brød ud: »Er det ikke, som lykken følger mig?« gik dermed over gulvet til faderen, slog ham på skulderen, så det sang. »Du far!« sagde han, gned hænderne og gik videre.

»Hvor mange penger kan det være?« spurte endelig Ole, men sagte skolemesteren. — »Det er ikke så lidet.« — »Nogle hundre?« — »Lidt til.« — »Lidt til? Øyvind, lidt til! Gud bevare mig, for gård det skal bli!« Han rejste sig og storlo.

»Jeg må følge med dig op til Marit,« siger

Øyvind; »vi bruger skydsen, som står udenfor, så går det fort.« — »Ja, fort, fort! Vil du også ha alting fort?« — »Ja, fort og galt.« — »Fort og galt! Akkurat som da jeg var ung, akkurat!« — »Her er huen og stokken; nu jager jeg dig!« — »Du jager mig, ha, ha! men du følger, ikke sandt, du følger? Kom I andre med; i kvæld må vi sidde sammen, så længe der er glød i kullet; kom med!« — De lovede dette, Øyvind hjalp ham i vognen, og de kjørte afsted op til Nordistuen. Deroppe var ikke den store hunden den eneste, som blev forundret, da Ole Nordistuen kjørte ind pa gården med Øyvind Pladsen. Mens Øyvind hjalp ham ud af vognen, og tjenere og lejefolk gabede på dem, kom Marit ud i gangen for at se, hvad hunden gjødde så vedholdende på, men stansede som fasttryllet, blev sprudende rød og løb ind. Gamle Ole ropte imidlertid så forfærdelig på hende, da han kom i stuen, at hun måtte møde frem igjen. »Gå hen og fli dig, jente; her er han, som skal ha gården!«

»Er det sandt?« siger hun uden selv at vide af det og så højt, at det klang. »Ja, det er sandt!« svarer Øyvind og klapper i hænderne; dermed svinger hun om på tåen, kaster det, hun har i hånden, langt fra sig og løber ud; men Øyvind efter. —

Snart kom skolemesteren, Tore og konen; den gamle havde fåt lys på bordet, dækket med hvid dug; vin og øl bødes, og selv gik han bestandig omkring, løftede benet endnu højere end sædvanligt, men dog bestandig højre fod længre op end venstre.

*

Førend denne lille fortælling ender, kan meldes om, at fem uger efter blev Øyvind og Marit viede i sognets kirke. Skolemesteren styrede selv sangen den

---

Fli sig ɔ: pynte sig.

dag, da hans hjælpeklokker var syg. Han var brusten i målet nu, for han var gammel; men Øyvind syntes, det gjorde godt at høre ham. Og da han havde givet Marit hånden og ført hende op til alteret, nikkede skolemesteren mod ham fra koret, akkurat som Øyvind havde set det, da han sørgmodig sad ved hin dans; han nikkede igjen, mens tårerne vilde op.

Hine tårer ved dansen var indgangen til disse her, og imellem dem lå hans tro og hans arbejde.

Her ender fortællingen om en glad gut.

FISKERJENTEN.

FØRSTE KAPITEL.

Hvor silden i lang tid har havt stadig indsig, danner sig efterhånden en by, når lejligheden for resten er der. Ikke alene kan man sige om slige byer, at de er kastede op af havet, men på stor afstand ser de også ud som opskyllet tømmer og vrag eller som en flok hvælvede både, som fiskerne har trukket over sig til ly en stormnat; når man kommer nærmere, ser man, hvor tilfældig det hele har bygget sig, idet der ligger fjæld midt inde i færdselen, eller flækken deles af vand i tre, fire stumper, mens gaderne kroger og kravler. Kun én betingelse er fælles for dem alle: der er ly på havnen for de største skibe; der er lunt som i en dåse, og derfor er disse indelukker gode at finde for de skibe, der med forrevne sejl, forslået skanseklædning kommer drivende fra storsjøen for at søge pusterum.

I en sådan liden by er stille; alt, som støjer, er henvist til bryggerne, hvor bøndernes både har bidt sig fast, og skibene laster og losser. Langs bryggerne i vor lille by ligger den eneste gade; de hvid- og rød-

---

Indsig ɔ: indtryk.

malede en- og toetages huse følger denne på den anden side, dog ikke væg i væg, men med smukke haver imellem; det er altså en lang, bred gade, som forøvrigt i pålandsvind lugter af det, som er på bryggerne. Her er stille — ikke af frygt for politiet; ti her er i regelen intet, — men af frygt for omtale, såsom alle mennesker er kjendte. Går man nedover gaden, må man hilse ind til hvert vindu, hvor der også gjærne sidder en gammel dame, som hilser igjen. Endvidere må man hilse dem, man møder; ti alle disse stille mennesker går og tænker på, hvad der passer sig i almindelighed, og for dem i særdeleshed. Den, der overskrider det mål, der er sat i hans stand eller stilling, taber sit gode rygte; ti man kjender ikke alene ham, men hans far og hans farfar, og man leder op, hvor der i familjen før har vist sig hang til det usømmelige.

Til denne stille by kom for mange år siden velagtede mand Per Olsen; han kom fra landet, hvor han havde næret sig af at drive med kram og spille violin. I byen åbnede han for sine gamle kunder en bod, hvor han foruden kram solgte brændevin og brød; man hørte ham gå op og ned og spille springdanse og brudemarcher i »bagværelset« bag boden; han gløttede ind gjennem glasgluggen i døren, hver gang han drev forbi, og var der så kommet en kunde, afsluttede han spillet med en tremulant og gik ind. Handelen gik ypperlig, han giftede sig og fik en søn, som han opkaldte efter sig selv, dog ikke Per, men Peter. Lille Peter skulde bli, hvad Per følte, h a n ikke var, et dannet menneske, hvorfor gutten blev sat ind på latinskolen. Når nu hine, som skulde være hans kammerater, bankede ham hjem fra deres lege, fordi han var en søn af Per Olsen, så bankede Per Olsen ham ud til dem igjen; ti på anden måde kunde gutten ikke bli dannet. Lille Peter følte sig følgelig forladt på

Gløtte ɔ: kige.

skolen og blev doven og efterhånden så lige nøjd med det altsammen, at faderen hverken kunde slå smil eller gråd af ham. Da opgav Per bankningen og satte ham i boden. Hvor undredes han ikke, da han her så gutten gi enhver, hvad han forlangte, uden at gi et korn for meget, aldrig selv spise en svedske, men veje, tælle, indføre uden at ændre en mine, helst uden at tale, og meget langsomt, men med ubrødelig nøjagtighed. Faderen fattede atter håb om ham og sendte ham med en sildeskude til Hamburg for at gå på et handelsinstitut og for at lære fine manerer; han var borte i otte måneder, det måtte vel være nok. Da han kom tilbage, havde han forsynet sig med seks nye sæt klæder og bar ved landstigningen det ene sæt uden på det andet; »ti det, man går og står i, kan ikke fortoldes.« Men, tykkelsen undtagen, gjorde han omtrent samme figur, da han dagen efter kom på gaden. Han gik stiv og lige, med hænderne ret ned, han hilste med et pludseligt ryk, han bukkede, som var han ledeløs, for atter straks at bli stiv, han var blevet den virkeliggjorte høflighed, men altsammen uden at mæle et ord, og hurtig, med en viss skyhed. Sit navn skrev han ikke længer Olsen, men Ohlsen, hvilket gav byens vittige hode lejlighed til følgende spørsmål: »Hvor langt kom Peter Olsen i Hamburg?« Svar: »Til det første bogstav.« Han pønsede også på at kalde sig »Pedro«; men da han døjede så megen harm for h'ets skyld, opgav han det og skrev sig P. Ohlsen. Han udvidede faderens handel og ægtede allerede i sit to og tyvende år en rødhændet butikjomfru, forat hun skulde holde hus; ti faderen var just blevet enkemand, og det var sikrere at ha kone end husholderske. Årsdagen derefter fik hun en søn, som ugedagen derefter hed Pedro. Da værdige Per Olsen var blevet bestefar, følte han som et indre kald til at bli gammel. Han overlod derfor handelen til sønnen, satte sig udenfor på en bænk og

røgte skråtobak af en snadde. Og da han en dag tog på at kjede sig derude, ønskede han, at han snart måtte få dø, og ligesom alle hans ønsker stilfærdig var gangne i opfyldelse, således gik også dette.

Havde nu sønnen Peter arvet udelukkende den ene side af faderens evne, handelssluheden, så syntes sønnesønnen Pedro udelukkende at ha arvet den anden, tonekvikheden. Han lærte meget sent at læse, men meget tidlig at synge, han blæste fløjte så godt, at man måtte være blevet det var, han var fin af syn og blød af sind. Men dette kom bare faderen til ulejlighed, såsom hans egen travle nøjagtighed skulde opdrages i gutten. Når han så glemte noget, blev han ikke udskjældt og banket, som faderen var blevet, men han blev klepet. Dette skede ganske stille, med en venlighed, man næsten kunde kalde høflig, men det skede ved hver mindste lejlighed. Moderen talte hans blå og gule pletter hver kvæld, hun klædte ham af, og kyssede på dem, men hun gjorde ingen modstand; ti hun blev selv klepet. For hver rift på hans klæder, der var faderens omsyede hamburgere, for hver plet i skolebøgerne stod hun i skyld. Det hed derfor altid: »Ikke det, Pedro! vogt dig, Pedro! husk, Pedro!« — han var ræd faderen og blev kjed moderen. Blandt kammeraterne døjede han ikke ondt, da han straks gråt og bad for sine klæder; men han blev kaldt vissenpind og ikke videre vyrdt. Han lignede en syg, fjærløs andunge, som alle steder hinkede efter flokken og sprang langt afsides med den lille bid, han kunde stjæle sig til; ingen delte med ham, derfor delte han heller ikke med nogen.

Men snart opdagede han, det var anderledes blandt byens simple barn; ti de gav sig tålmod med ham, fordi han var finere end de selv. En høj, kraftig jente, som herskede over hele flokken, tog sig af ham. Han kunde ikke bli mæt af at se på hende: hun havde

---

Snadde ɔ: kort pibe. Klipe (klepet) ɔ: knibe. Vyrde ɔ: agte.

ravnsort hår, som stod i en krul og var aldrig kjæmmet anderledes end med fingrene; hun havde stærkt blå øjne, kort pande, det hele ansigt samlede sig i ét og fløj lige på. Hun var altid i opstyr eller arbejde, om sommeren barbenet, bararmet og brunstegt, om vinteren klædt som andre til sommerbrug. Hendes far var lods og fisker; hun fløj om og solgte hans fisk, hun andøvede hans båd, og når han lodsede, drev hun fiskeriet alene. Enhver, som så hende, måtte vende sig og se én gang til; ti hun var selvhjulpen. Hun hed Gunlaug, men kaldtes Fiskerjenten, en titel, hun tog imod som sin rang. Hun hjalp i legene altid de svage, hun havde trang til at ta sig af andre, og nu tog hun sig af denne fine gut.

I hendes båd kunde han blæse fløjte, som var blevet banlyst hjemme, siden man trodde, den tog tanken fra hans lekser. Hun rodde ham ud på fjorden, hun tog ham med på sine længre fisketurer, snart gjorde han også natteturene med. Da rodde de ved solnedgang udover i den lyse sommerstilhed. Han blæste fløjte eller hørte på hende, som fortalte ham alt, hun vidste, om havmænd, draug, forlis, fremmede lande og sorte folk, sådant, som sjømændene havde fortalt. Hun delte sin mad med ham, som hun delte sin kundskab, og han modtog alt uden at gi noget igjen; ti han havde ingen mad med hjemmefra og ingen fantasi med fra skolen. De rodde, til solen gik ned over snefjældene, lagde så til land ved en holme og gjorde ild op, d. v. s. hun samlede kvist og kvas ihob; han sad og så på. En af sin fars havtrøjer og et åklæde havde hun slæbt med til ham, deri blev han indpakket. Hun passede ilden, og han sovnede ind; hun holdt sig vågen ved at synge stumper af viser og salmer; hun sang med stor, klar røst, indtil han sovnede, siden sagte. Når solen atter stod op på den anden side og som for-

---

Krul ɔ: krøl. Opstyr ɔ: urolig bevægelse. Andøves ɔ: holde robåden stille mod vind og strøm. Draug ɔ: gjenfærd. Åklæde ɔ: dækken, sengetæppe.

bud skjød en gulkold lysning foran sig over fjældene, vækkede hun ham. Skogen stod endnu sort, engen mørk, men begyndte at bli brunrød og blinkende, indtil fjædkammen glødede, og alle farver kom skyllende. Så drog de båden på vandet igjen, den skar stribe i den sorte morgenbris, og snart lå de på grunden i lag med andre fiskere.

Da vinteren kom, og turene stansede, søgte han hende i hendes hjem; han kom jævnlig igjen og så på hende, mens hun arbejdede; men hverken hun eller han talte stort; det var, som sad de sammen og ventede sommeren. Da den kom, blev desværre også denne nye udsigt til liv taget fra ham; Gunlaugs far døde, og hun forlod byen, og gutten blev på lærerens råd sat i boden. Der stod han sammen med moderen; ti faderen, som efterhånden havde fåt farve af de gryn, han vejede, måtte tilsengs i bagyærelset. Derfra vilde han dog endnu være med i alt, måtte høre, hvad hver især solgte, lod, som han ikke hørte, til han fik dem så nær, at han kunde klipe dem. Og da vægen var blevet ganske tør i denne lille lampe, så sluknede den en nat. Konen gråt uden at vide bestemt hvorfor, men sønnen kunde ikke klipe en tåre. Da de havde penger nok at leve af, hævede de handelen, udryddede hvert minde og gjorde boden om til dagligstue. Der satte moderen sig ind ved vinduet og strikkede strømper; Pedro satte sig i det værelse, som var på den anden side af gangen, og blæste fløjte. Men straks sommeren kom, kjøbte han en liden, let sejlbåd, drog over til holmen og lå, hvor Gunlaug havde ligget.

Og som han en dag hvilede der borti lynget, så han en båd styre lige mod, lægge til ved siden af hans og Gunlaug stige ud. — Hun var aldeles den samme, blot fuldvoksen og højere end andre kvindfolk. Men netop som hun nu fik øje på ham, veg hun ganske langsomt; hun havde ikke tænkt sig, at også han var blevet voksen.

Dette blege, magre ansigt kjendte hun ikke; det var ikke længer sygeligt og fint, det var sløvt. Men ved at se på hende fik øjet en stille lysning ud af fordums drømme; hun gik atter på, og for hvert skridt, hun kom, faldt der som et år af ham, og da hun stod hos ham, hvor han var sprunget op, da lo han som et barn, da talte han som et barn; det gamle ansigt lå over et forgjemt barn: han var nok blevet ældre, men han var ikke vokset.

Dog — netop dette barn søgte hun, og nu, da hun havde fundet det igjen, vidste hun ikke, hvad hun videre skulde gjøre: hun lo og blev rød. Uvilkårlig følte han som en magt i sig; det var første gang i hans liv, han blev smuk i samme stund, det varede måske blot et øjeblik, men i dette øjeblik var hun taget.

Hun var af de naturer, som blot kan elske, hvad der er svagt, hvad de har båret på sine hænder: hun havde tænkt at være i byen to dage, hun blev i to måneder. I disse to måneder voksede han mere end i al sin øvrige ungdom; han løftedes så vidt op af drøm og døs, at han lagde planer; han vilde bort, han vilde lære at spille! Men som han atter en dag ytrede dette, blev hun bleg og sagde: »Ja, men så må vi gifte os først.« Han så på hende, hun så vist igjen, de blev begge ildrøde, og så sagde han: »Hvad vilde folk sige til det?«

Gunlaug havde ikke tænkt over, at han kunde ville andet end det, hun vilde, fordi hun aldrig kunde ville andet end det, han vilde. Men nu så hun det lige ind i sjælen på ham, at h a n aldrig en stund havde tænkt på at dele andet med hende end det, hun gav. Hun opdagede i ét minut, at sådan havde det været hele deres liv. Hun havde begyndt i medlidenhed og sluttet i kjærlighed til det, som hun selv havde været god imod. Havde hun nu havt sindighed blot en liden stund; ti han så hendes opluende harme, blev ræd og ropte: »Jeg vil!« — hun hørte det; men harmen

over egen dumhed og hans usselhed, over egen skam og hans fejghed kogte i en sådan glødende hast op mod sprængningens stund, — at aldrig er en kjærlighed, begyndt i barndom og aftensol, vugget af bølger og måneskin, ledsaget af fløjte og sagte sang, endt bedrøveligere; ti hun greb ham med begge sine hænder, løftede ham og ret af hjærtens fylde rundjulede ham, rodde derpå tilbage til byen og gik over fjældene med det samme.

Han var sejlet ud som en forelsket yngling, der er på vej at erobre sin manddom, han rodde hjem igjen som en olding, der ingen manddom har havt. Kun én erindring ejede hans liv, og den havde han dårlig tabt; kun ét sted i verden havde han at ta tilbage til, og did turde han ikke mere komme. I grubleriet over sin egen elendighed, og hvordan egentlig dette altsammen var kommet, faldt hans foretagsomhed ned som i en myr og kom aldrig mere op. Byens smågutter, som havde mærket sig hans underlighed, begyndte snart at plage ham, og da han var byen en uklar person, såsom ingen rigtig vidste, hverken hvad han levede af eller tog sig for, så faldt det heller ingen ind at værge ham. Han turde snart ikke mere gå ud, i alt fald ikke på gaden. Hans hele tilværelse blev en kamp med smågutter; de øvede måske samme nytte som myg i sommervarmen; ti han vilde uden dem være sunken hen i en uafladelig døs.

Gunlaug kom ni år efter til byen ligeså uventet, som hun var kommen væk. Hun havde da en jente med sig på otte år, ganske som hende selv fordum, kun at alt var finere og ligesom overdraget af en drøm. Gunlaug havde været gift, sagdes der, havde nu arvet og kom til byen for at sætte et værtskab for sjømænd.

Rundjule ɔ: gjennembanke. Myr ɔ: mose.

Hun styrede dette således, at til hende søgte kjøbmænd og skippere for at få folk, til hende matroserne for at få hyre. Endvidere bestilte hele byen fisk der. Hun tog aldrig en skilling for denne sin mellemhandel, men brugte despotisk magten, den gav hende. Hun var ganske bestemt byens mægtigste mand, skjønt hun var en kvinde, og skjønt hun aldrig forlod sit hus. Hun kaldtes »Fiske-Gunlaug« eller »Gunlaug i bakken« ; titelen »Fiskerjenten« gik over på datteren, som sprang om i spidsen for byens smågutter.

Hendes historie er det, som skal fortælles; hun havde noget af moderens naturkraft, og hun fik lejlighed til at øve den.

ANDET KAPITEL.

Byens mange yndige haver duftede efter regn i sin anden og tredje blomstring. Solen gik ned over de evige snefjælde, hele himlen derborte var ild og lue, og snetinderne gav dæmpet gjenskin. De nærmere fjælde stod i skygge, men lysnede dog af sin mangefarvede høstskog; holmene, som midt i fjorden, en efter en, fulgte hverandre indover, ret som kom de roende, gav i sin tætte skog endnu stærkere farvespil end fjældene, fordi de lå nærmere. Sjøen var blikstille, et stort skib varpede indover. Folk sad ude på sine trætrapper, halvt dækkede af rosenbuske på begge sider; man talte til hverandre fra trap til trap, flyttede også over, eller man vekslede hilsener med de spaserende, som søgte udenfor til de lange alléer. Et piano kunde tone ud af et åbent vindu, ellers hørtes neppe en lyd mellem samtalerne; det siste solskin over sjøen øgede følelsen af, at her var stille.

Da rejste sig med én gang midt i byen slig en støj, som om byen blev stormet. Gutter skreg, jenter

hvinte, andre gutter ropte hurra, kjærringer skjændte og kommanderede, politibetjentens store hund gjødde, og alle byens bikjer svarede; de, som var inde, måtte ud, ud! — støjen blev så uhyre, at selv amtmanden måtte vende sig på sin trap og lade disse ord falde: »Der må være noget påfærde.«

»Hvad er det?« overfaldt man dem med, som stod på trapperne, når man selv kom fra alléerne. — »Ja, hvad er det?« svarede de, som sad på trapperne. — »Kjære, hvad er det?« spurte nu alle, når nogen kom udover fra midten af byen; men da denne by ligger i halvmåne om en bugt i magelig bøjning, så varede det meget længe, før alle mennesker i begge ender havde hørt svaret: »Det er bare Fiskerjenten.«

Denne foretagsomme sjæl, som var beskyttet af en frygtelig mor, og som var viss på hver sjømands forsvar (ti for sådant fik de altid en fri dram hos moderen), havde i spidsen for sin hær af smågutter overfaldt et stort æbletræ i Pedro Ohlsens frugthave. Slagplanen var følgende: Nogle gutter skulde drage Pedro hen til forsiden af huset ved at lade hans rosenbuske klaske mod ruderne; samtidig skulde en ryste træet, som stod midt i haven, og de andre kaste æblerne i alle retninger over gjærdet, ikke for at stjæle dem — langtfra! — bare for at ha moro. Denne sindrige plan var samme aften udklækket bag Pedros have; men nu vilde lykken, at Pedro sad indenfor gjærdet og hørte hvert ord. Noget før bestemt tid fik han så byens fordrukne politibetjent og hans store hund ind i bagværelset, hvor begge blev trakterede. Da fiskerjentens hårkrul såes over plankeværket, og samtidig en mængde små fjæs tittede over på alle kanter, lod Pedro hine gavtyve foran huset klaske hans rosenbuske, alt de orkede, — han ventede rolig i bagværelset. Og da alle i haven i stor stilhed var samlede om træet, og Fiskerjenten

Bikje ɔ: hund (egtl. hunhund).

barbenet og forreven oppe for at ryste, sprang bislagdøren op, og Pedro og politibetjenten stormede ud med stokke og den uhyre hund bagefter! Et forfærdelsens skrig rejste sig blandt gutterne; en flok småjenter, som i al uskyldighed legede »Sisten« udenfor plankeværket, trodde, nogen blev myrdet derinde, og gav sig til at hvine på det frygteligste; de gutter, som var undslupne, ropte hurra, de, der endnu hang på plankeværket, skreg under stokkenes dans, og for at alt skulde være fuldstændigt, steg op af dybet, som altid, hvor gutterne skriger, nogle gamle kjærringer og skreg med. Pedro og politibetjenten blev selv forfærdede og måtte forhandle med kjærringerne; men imidlertid løb gutterne. Hunden, som gutterne var mest ræd, satte efter over gjærdet, — ti dette var noget for ham! — og nu fløj de som vilde ænder, gutterne, jenterne, hunden og skrigene udover al byen.

Under dette sad Fiskerjenten ganske stille i træet og tænkte, at ingen havde lagt mærke til hende. Sammenkrøben i det alleröverste, fulgte hun stridens gang gjennem løvet. Men da politibetjenten i raseri var gåt udenfor til kjærringerne, og Pedro Ohlsen stod alene i haven, gik han lige under træet, så op og ropte: »Kom ned med dig på timen, dit skarn!« — Det gav ikke et kny fra træet. — »Vil du komme ned med dig, siger jeg! Jeg ved, du er der!« — Den fuldstændigste stilhed. — »Jeg skal gå ind efter geværet mit og skyde op, skal jeg!« Han gjorde mine til at gå. — »Hu-hu-hu!« begyndte det oppi træet. — »Ja, du kan gjerne tudskråle, for du skal få en hel haglladning op i dig, skal du!« — »U-hu, hu, hu-hu!« svarede det i ugletone, »jeg er så ræd!« — »Å, du er fanden, er du. Du er den værste ulykkesunge i hele flokken, men nu har jeg dig!« — »Å, kjære, go'e, snille Dere! Jeg skal aldrig gjøre det mere,« — i det samme kylede hun et råddent æble lige i næsen på ham, og en rig jubellatter trillede efter! Æblet kagede sig udover,

og mens han pillede sig ren, hoppede hun ned; hun hang alt i plankeværket, før han kunde komme efter, og hun havde hevet sig over, hvis hun ikke var blevet så ræd, at han var bagefter, så hun slap sig i stedet for roligt at arbejde videre. Men da han tog hende, satte hun i et hvin; det skar, skingrede, røt og ræmjede, han blev forfærdet og slap. På hendes rædselssignal stimede folk til udenfor plankeværket, hun hørte det og fik straks mod. »Lad mig gå, eller jeg siger det til mor!« truede hun og var bare lyn og lue. Da kjendte han dette åsyn og skreg: »Din mor? H v e m en din mor?« — »Gunlaug i bakken, Fiske-Gunlaug,« gjentog ungen triumferende, hun så, han var ræd. Han havde, nærsynt som han var, aldrig set jenten før nu, han var den eneste i byen, som ikke vidste, hvem hun var; han vidste ikke engang, at Gunlaug var i byen. Som besat skreg han: »Hvad heder du?« — »Petra!« ropte den anden endnu højere. — »Petra,« hvinte Pedro, vendte sig og løb ind mod huset, som om han havde talt med fanden. Men da den blegeste rædsel og den blegeste vrede ser ligedan ud, trodde hun, at han styrtede ind efter geværet, frygten tog hende, hun følte alt haglene bag, og da man i det samme havde brudt op porten udefra, for hun igjennem, hendes mørke hår lå bag hende som en forskrækkelse, øjnene skjød ild, hunden, som hun just traf, vendte og fulgte gjøende, og sådan faldt hun ind over moderen, som kom fra kjøkkenet med et suppefad, og jenten op i suppen, og suppen på gulvet, og et »så til helvede!« efter dem begge. Men der hun lå i suppen, skreg hun: »Han vil skyde mig, mor, skyde mig!« — »Hvem vil skyde dig, dit trold?« — »Han, Pedro Ohlsen!« — »Hvem?« brølte moderen. — »Pedro Ohlsen, vi tog æbler fra ham,« — hun turde aldrig sige andet end sandhed. — »Hvem taler du om, barn?« — »Om Pedro Ohlsen, han er efter mig med et stort gevær, han vil

Ryte (røt) og ræmje ɔ: huje og hvine.

skyde mig!« — »Pedro Ohlsen!« rasede moderen og lo, hun var blevet så stor. Barnet tog på at gråte og vilde fly. Men moderen sprang over hende, de hvide tænders rovlyst lyste, hun greb hende ved skuldrene og lettede hende: »Sa' du ham, hvem du var?« — »Ja, ja, ja, ja!« Barnet holdt hænderne bedende op. Da rejste moderen sig i hele sin størrelse: »Så han fik det at vide! — Hvad sagde han?« — »Han løb ind efter et gevær, han vilde skyde mig.« — »Han skyde dig!« lo hun i høj hån. — Barnet havde forskræmt og overstænket af suppe sneget sig hen i krogen, stod og tørrede sig og gråt, da moderen atter kom. »Dersom du går til ham,« sagde hun og tog og rystede hende, »eller taler med ham, eller hører på ham, så gud hjælpe både ham og dig! — Sig ham det fra mig!« gjentog hun truende, da barnet ikke straks svarede. — »Ja, ja, ja, ja!« — »Sig ham det fra mig!« gjentog hun så endnu engang, men sagte og nikkende til hvert ord, idet hun gik.

Barnet vaskede sig, byttede og satte sig i sine søndagsklæder udenfor på trappen. Men som hun huskede forfærdelsen, hun havde været i, hikkede gråden op igjen. — »Hvad gråter du for, barn?« spurte en stemme så venlig som ingen, hun før havde hørt. Hun så op: foran hende stod en fintbygget mand med højt ansigt og briller. Hun stod straks op; ti han var Hans Ødegaard, en ung mand, for hvem hele byen rejste sig. »Hvad gråter du for, barn?« Hun så på ham og sagde, at hun havde villet ta æbler af Pedro Ohlsens have sammen med »nogle andre gutter«; men så var Pedro og politibetjenten komne, og så —, hun huskede, at moderen havde gjort hende usikker på hint med skydningen, så hun turde ikke fortælle det; men hun gav et langt suk i vederlag. »Er det muligt,« sagde han, »at et barn i din alder kan være med at gjøre en så stor synd?« Petra så på ham: hun havde nok vidst, det var synd, men hun

havde altid hørt den forkyndt på følgende måde: »Din helvedes unge, din sortkrøllede satan!« Nu blev hun skamfuld. — »At du ikke går på skole og lærer guds bud til os, om hvad der er godt og ondt!« Hun stod og strøg på kjolen og svarede, at mor vilde ikke, hun skulde gå på skole. — »Du kan måske ikke engang læse?« Jo, læse kunde hun. Han tog op en liden bog og gav hende. Hun så i den, vendte den og så udenpå den; »jeg kan ikke læse så fin stil,« sagde hun. Men hun måtte til og blev med ét inderlig dum; øjne og mund hang, alle lemmer slappedes: »G-u-d h-e-r gud herren s-a-g, gud herren sagde til M-M-« — »Men bevar os, kan du endnu ikke læse! Og du er et barn på 10—12 år. Vil du ikke gjærne lære at læse?« Hun slæbte efterhånden frem, at det vilde hun nok. »Så kom med mig, vi kan straks ta fat!« Hun rørte på sig, men for at se ind i huset. »Ja, sig det til din mor,« sagde han. Moderen gik netop forbi, og da hun så barnet tale med en fremmed, kom hun ud på stenhellen. »Han vil læse med mig,« sagde barnet tvilrådig, med øjnene på moderen. Denne svarede ikke, men satte begge hænderne i siden og så på Ødegaard. »Deres barn er et vankundigt barn,« sagde han; »De kan ikke forsvare for gud og mennesker at la' hende gå således.« — »Hvem er du?« spurte Gunlaug skarpt. — »Hans Ødegaard, søn af eders præst.« Hendes ansigt klarnede lidt, hun havde hørt idel godt om ham. Han begyndte igjen: »Når jeg engang imellem har været hjemme, har jeg lagt mærke til dette barn. Idag er jeg ble't mindet om hende påny. Hun må ikke længer øve sig bare på det, som er slet.« Moderens ansigt udtrykte tydelig: »Hvad rager det dig?« Men rolig spurte han: »Hun skal jo dog lære noget?« — »Nej.« — En let rødme fløj over hans åsyn: »Hvorfor ikke?« — »Er de kanske bedre, de, som lærer noget?« Hun havde kun gjort én erfaring, men den holdt hun fast. — »Det undrer mig, at noget menneske kan spørge

derom!« — »Ja vist; — jeg ved, de er ikke bedre;« hun gik ned ad trappen for at få ende på dette tøv. Men han gik lige ivejen for hende: »Her er en pligt, som De ikke skal gå forbi. De er en uforstandig mor.« Gunlaug målte ham fra top til tå; »hvem har sagt dig, hvad jeg er?« sagde hun, idet hun gik forbi ham. »Det har De selv, og netop nu; ti De måtte ellers ha set, at dette barn går tilgrunde.« Gunlaug vendte sig, øje mødte øje; hun så, han vedstod, hvad han havde sagt, og hun blev ræd. Hun havde kun omgåttes sjømænd og forretningsfolk; et sådant sprog havde hun aldrig hørt. »Hvad vil du mit barn?« spurte hun. — »Lære hende, hvad der hører til hendes sjæls frelse, og så se, hvad hun skal bli.« — »Mit barn skal ikke bli andet end det, jeg vil.« — »Jo, hun skal; hun skal bli det, gud vil.« — Gunlaug blev dum; »hvad vil det sige?« sagde hun og kom nærmere. — »Det vil sige, at hun skal lære, hvad hun har fåt evner til; ti derfor har gud givet dem.« — Nu kom Gunlaug ganske nær; »skal jeg da ikke råde for hende, jeg, som er hendes mor?« spurte hun, som vilde hun virkelig læres. — »Det skal De, men De må agte på andres råd, som ved bedre; De må agte på vorherres vilje.« — Gunlaug stod en stund stille. »End om hun lærer for meget,« sagde hun; »fattigmands barn!« lagde hun til og så ømt på datteren. — »Lærer hun for meget for sin stand, har hun dermed nåd en anden stand.« — Hun fattede straks hans mening, men sagde som for sig selv, idet hun så mere og mere tungsindig på barnet: »Dette er farligt.« — »Derom er ikke spørsmål,« sagde han mildt, »men om, hvad der er ret.« — Hendes stærke øjne fik et underligt udtryk; hun så atter gjennemtrængende på ham; men der lå så megen sandhed i hans stemme, ord, åsyn, at Gunlaug følte sig slagen. Hun gik hen til

---

Tøv ɔ: vrøvl.

barnet, lagde hænderne om hendes hode og kunde ikke tale.

»Jeg skal læse med hende fra nu af, til hun er konfirmeret,« sagde han som for at hjælpe hende; »jeg ønsker at ta mig af dette barn.« — »Og så vil du ta hende fra mig?« Han studsede og så spørgende på hende. »Du forstår det vist bedre end jeg,« kjæmpede hun frem; »men var det ikke, fordi du nævnte vorherre,« — hun stansede; hun havde klappet datterens hår tilrette, nu tog hun et tørklæde af sig selv og bandt hende om halsen. Hun sagde ikke på anden måde, at barnet skulde få følge ham, men hun skyndte sig bag om huset, som vilde hun ikke se det.

Han følte ved denne adfærd en pludselig frygt for det, han i ungdommelig iver her havde påtaget sig. Men barnet følte frygt for den, som første gang havde overvundet hendes mor, og med denne gjensidige frygt gik de til deres første undervisningstime.

Fra dag til dag syntes han imidlertid, at hun voksede i kløgt og kundskab, og hans samtaler med hende tog stundom af sig selv en ganske egen retning. Han førte ofte personerne af bibel- og verdenshistorien frem på den måde, at han pegte på det kald, gud havde givet dem. Han dvælede ved Saul, der drev vildt omkring, og ved en gut som David, der vogtede sin fars hjord, til Samuel kom og lagde herrens hånd på dem. Størst var dog kaldet, da herren selv gik på jorden, stansede ved fiskerlejet og kaldte. Og den fattige fisker rejste sig og gik med — til nød som til død, men altid i glæde; ti følelsen af kald bærer gjennem alle gjenvordigheder.

Denne tanke fulgte hende, og hun kunde tilsist ikke holde den ud, men spurte ham om sit eget kald. Han så på hende, til hun blev rød, svarede så, at gjennem arbejde når man sit kald; det kan være beskedent og lidet, men det er der for alle. Nu kom der stor iver over hende; den drev hendes arbejde med den

voksnes kraft, den tumlede hendes lege og afmagrede hende selv. Hun fik eventyrlige længsler: at klippe sit hår, klæde sig som gut, drage ud og kjæmpe! Men da hendes lærer en dag sagde, at hendes hår var så smukt, når hun kun vilde fli det, fik hun sit hår kjært, og for sit lange hårs skyld ofrede hun heltenavnet.

Siden blev det hende mere end før at være pige, og roligere skred hendes arbejde frem, oversvævet af skiftende drømme.

TREDJE KAPITEL.

Hans Ødegaards far var som unggut vandret ud fra Ødegaard bygd i Bergens stift; folk havde taget sig af ham, og han var nu en lærd mand og stræng prædikant. Han var tillige en myndig mand, ikke så meget i tale som i gjærning; ti han »huskede godt,« som man sagde. Denne mand, som med sejghed fik alt sit frem, skulde imidlertid stanses et sted, hvor han mindst ventede det, og hvor det gjorde mest ondt.

Han havde tre døtre og en søn. Sønnen, Hans, var skolens lys; faderen forberedte ham selv og tog daglig glæde deraf. Hans havde en ven, som han hjalp til at bli sin sidekammerat, og som derfor elskede ham næst sin mor over alt på jorden. De gik sammen på skole og sammen til universitetet; de gjorde sammen de to første eksamener, skulde nu sammen ta fat på det samme embedsstudium. En dag, som de efter aftalt læseplan gik frejdig ned ad trappen, vilde Hans i følelse af godt mod og glæde kaste sig på kammeratens ryg, men bragte derved denne til et fald, som nogle dage senere gav døden. Den døende bad sin mor, som var enke og nu mistede sit eneste barn, om at gjøre ham til vilje og ta Hans op i søns sted. Mode-

ren døde næsten samtidig med sønnen, men ifølge testamente tilfaldt hendes meget betydelige formue Hans Ødegaard.

Det varede næsten år og dag, før Hans kunde komme til sig selv efter dette. En længre udenlandsrejse løftede ham så vidt, at han kunde holde sit teologiske studium frem, til han blev færdig; men han var ikke at formå til at gjøre brug af sin eksamen.

Faderens hele håb havde stået til at se ham som hjælpepræst, men nu var han ikke engang at formå til at stige på prækestolen en eneste gang; han gav altid det samme svar: han følte intet kald. Dette var faderen en så bitter skuffelse, at den gjorde ham flere år ældre. Han var kommen sent til, var alt en gammel mand og havde arbejdet strængt og altid med hint mål for øje. Nu sad sønnen ovenover ham i samme hus, bodde staselig gjennem mange værelser; men nedenunder i det lille kontorkammer ved lampen, som lyste ind i alderdommens nat, sad den altid arbejdende gamle præst. Han hverken kunde eller vilde efter denne skuffelse ta fremmed hjælp, ej heller vilde han føje sin søn og slutte; han kjendte derfor ingen hvile sommer eller vinter; men sønnen gjorde hvert år en længre udenlandsrejse. Når han var hjemme, omgikkes han ingen, uden forsåvidt han i større eller mindre taushed spiste middag ved faderens bord. Men vilde nogen tale med ham, mødtes de af en overlegen klarhed og en sandhedsiver, som altid gjorde samtalen ængstelig. Han var aldrig i kirke; men han gav mere end sine halve indtægter til velgjørende øjemed og altid med den mest bestemte forskrift for deres brug.

Denne godgjørenhed var i sin storartethed så forskjellig fra den lille bys snævre sædvaner, at den overvældede alle. Kom dertil hans tilbageholdenhed, hans bestandige udenlandsrejser og alles frygt for at tale med ham, så kan man skjønne, at han blev noget hemmelighedsfuldt, som man tillagde alle mulige evner og sin

egen bedre dom. Da denne mand nedlod sig til at ta Fiskerjenten op i sin daglige omsorg, var hun adlet.

Nu vilde den ene som den anden også ta sig af hende, især kvinder. Hun kom en dag klædt i alle regnbuens farver: hun havde taget alle sine foræringer på sig og trodde, hun rigtig var efter hans smag, da han altid vilde ha hende pen. Men aldrig før så han hende, før han forbød hende nogensinde at ta mod noget; han kaldte hende forfængelig, tosset: hun satte sig bare tomme mål og tog sin glæde af narrestreger. Da hun næste morgen kom med forgrædte øjne, tog han hende med på en spasertur ovenfor byen. Nu fortalte han hende om David, således som han idelig tog nu denne, nu hin skikkelse og gjorde det velkjendte nyt for hende. Først skildrede han ham i hans ungdom, som han gik der, skjøn og rig på kræfter og i sorgløs tro. Derfor kom han med i triumftog, før han endnu var voksen. Han blev fra hyrde kaldt til konge, han bodde i huler, men han endte med at bygge Jerusalem. Han sad i fagre klæder og spillede for den syge Saul, men da han selv var blevet en syg konge, spillede og sang han for sig selv, klædt i angerens pjalter. Da han havde øvet sine storværk hvilede han ud hos synden, så kom profeten og straffen, og han blev atter barn. David, som kunde løfte alt herrens folk op i lovsang, lå selv sønderknust for herrens fod. Var han skjønnest, når han sejerkronet dansede foran arken efter sine egne sange, eller når han i sit lønkammer betlede om nåde af den straffende hånd?

Hun havde natten efter denne samtale en drøm, som hun hele sit senere liv ikke glemte. Hun var nemlig kommet op på en hvid hest i triumftog, men samtidig dansede hun selv foran hesten i pjalter.

God tid efter var det, at Pedro Ohlsen, som hun siden hin dag i haven havde set komme altid nærmere, en kvæld hun sad ved skogkanten ovenfor byen og læste sine lekser, gik tæt forbi og med et underligt

smil hviskede: »God kvæld!« — Skjønt år var gåt, stod moderens forbud mod at tale med ham så stærkt for hende, at hun ikke svarede. Men dag efter dag gik han forbi på samme måde og altid med samme hilsen; tilsist ventede hun ham, når han ikke kom. Snart gjorde han et lidet spørsmål i forbigående, lidt efter voksede det til to, og endelig blev det til samtaler. Efter en sådan lod han en dag en sølvdaler glide ned i hendes fang og løb sjæleglad med det samme. Nu var det imod moderens bud at tale med ham; det var imod Ødegaards at ta imod gaver af nogen. Det første bud havde hun efterhånden overtrådt, men mindedes det nu, da det havde ledet til også at overtræde det andet. For at fri sig for pengene, fik hun fat i nogen, som hun trakterede dem på; det var dem dog ikke muligt trods al umage at spise for mere end 4 ort. Men så angrede hun bagefter også dette, at hun havde ødelagt daleren i stedet for at gi den tilbage. Den ort, som lå igjen i lommen, sved, som kunde den brænde hul på klæderne; hun tog og kastede den i sjøen. Men dermed var hun ikke kvit daleren. Hendes tanker var brændt af den. Når hun tilstod, måtte det gå over, det følte hun; men moderens forfærdelige raseri fra sist og Ødegaards inderlig gode tro til hende stod hver på sin måde lige skræmmende. Mens moderen intet så, opdagede Ødegaard snart, at hun droges med noget, som gjorde hende ulykkelig. I ømhed spurte han en dag, hvad det var, og da hun i stedet for svar brast i gråd, trodde han, at der var mangel hjemme, og gav hende 10 species. Nu gjorde dette, at hun trods sin synd imod ham fik penger af ham, et stærkt indtryk, og da hun ovenikjøbet havde fåt penger, som hun åbent kunde gi moderen, ærlige penger, så følte hun dette som frigjørelse for brøden og overgav sig til den stærkeste glæde. Hun tog hans hånd med begge sine, hun takkede, hun lo, hun hop-

---

Ort = 80 Øre.

pede på pletten, der hun stod, henrykkelsen strålede gjennem tårerne, mens hun så på ham, sådan som en hund ser på sin herre, når den skal følge ham ud. Han kjendte hende ikke igjen; hun, som ellers sad borte i det, han sagde, tog magten fra ham; for første gang følte han en stærk, vild natur oplade sig, for første gang sendte livets kilde sin røde strøm ud over ham, og han veg purpurhed tilbage. Men hun for på døren og opad bakkerne for at ta vejen fra byen hjem. Der lagde hun pengene på bagstehellen foran moderen og faldt hende selv om halsen. »Hvem har givet dig penger?« sagde moderen og var allerede vred. — »Det har Ødegaard, mor; han er det største menneske på jorden!« — »Hvad skal jeg med dem?« — »Det ved jeg ikke; — gud, mor, dersom du vidste —« hun kastede sig atter om halsen på hende, hun kunde nu sige, og hun vilde nu sige hende alt. Men moderen frigjorde sig med utålmod: »Vil du ha mig til at ta fattighjælp? Bring ham pengene straks tilbage! Har du indbildt ham, at jeg trænger, har du løjet!« — »Men mor!« — »Bring ham på stedet pengene, siger jeg, eller jeg går selv til ham med dem og kaster dem i ham, h a m, som har taget mit barn fra mig!« Moderens mund dirrede efter de siste ord; Petra veg tilbage, mere og mere bleg, åbnede døren sagte og gik sagte ud af huset. Før hun ret vidste deraf, var tispeciesedlen blevet til stumper mellem hendes fingre. Opdagelsen heraf forløstes i et udbrud af harme mod moderen. Men Ødegaard måtte intet vide, — jo, han skulde vide alt! For ham måtte ikke lyves! — Et øjeblik efter stod hun i hans hjem og fortalte ham, at moderen ingen penger vilde modtage, og at hun i sin harm over at skulle gå tilbage med dem havde revet sedlen itu. Hun vilde fortælle mere, men han tog så koldt imod hende, han bad hende nu gå hjem, idet han gav hende den advarsel med, at vise sin mor lydighed,

---

Bagstehellen ɔ: jærnplade til brødbagning.

selv hvor den faldt tung. Dette syntes hende dog underligt; ti så meget vidste hun, at han ikke gjorde, hvad faderen helst vilde! På hjemvejen brast det løs, og netop da mødte hun Pedro Ohlsen. Ham havde hun i al denne tid skyet og vilde det samme nu, ti fra ham kom ulykken. »Hvor har du været?« spurte han og fulgte. »Er noget gåt dig imod?« Bølgegangen i hendes sind var så høj, at den kunde kaste hende, hvorhen det skulde være, og ret overtænkt, så forstod hun ikke, hvorfor moderen netop skulde forbyde hende at omgåes ham; det var vel et indfald, det ene som det andet. »Ved du, hvad jeg har gjort?« sagde han næsten ydmyg, da hun var stanset. »Jeg har kjøbt en sejlbåd til dig; — jeg tænkte, du kunde ha lyst til at sejle,« og han lo. Hans godhed, som havde noget af den fattiges bøn, kunde netop nu røre hende; hun nikkede, — og da fik han travelt, han hviskede ivrig, at hun skulde gå udenom byen i alléen til højre lige til det store, gule nøst; der bagom skulde han komme og hente hende; der kunde ingen se det. Hun gik, og han kom, glad, men ærbødig som et gammelt barn, og tog hende ind. De sejlede en stund rundt i den lette bris, lagde så til ved en holme, hvor de gjorde båden fast og steg op. Han havde forskjelligt godt med til hende, som han med frygtsom glæde gav hende, og han tog sin fløjte frem og spillede. Hun glemte en stund sin sorg ved at se på hans glæde, og da svage folks glæde gjør vemodig, kom hun med det samme til at holde af ham.

Efter denne dag havde hun en ny og stadig hemmelighed for moderen, og dette gik snart over til at holde moderen udenfor alt. Gunlaug spurte ikke; hun trodde helt, til hun engang mistrodde helt.

Men også for Ødegaard havde Petra hemmeligheder fra denne dag; ti hun modtog mange gaver af

Nøst ɔ: bådskur.

Pedro Ohlsen. Ej heller Ødegaard spurte, hele undervisningen blev dag for dag holdt på fjærnere hold. Petra var altså nu delt mellem tre; hos den ene talte hun ikke om de andre, og hun havde noget, hun dulgte for hver især.

Men under dette var hun blevet voksen uden selv at vide deraf, og en dag meldte Ødegaard hende, at hun skulde konfirmeres.

Dette budskab fyldte hende med stor uro; ti hun vidste, at med konfirmationen tog undervisningen slut, og hvad skulde det så bli til? Moderen lod et kvistværelse bygge på sit hus; hun skulde efter sin konfirmation få eget rum; den uafladelige hamring og bankning mindede hende smertelig. Ødegaard så hende bli mere og mere stille, undertiden så han også, at hun havde grædt. Religionsundervisningen gjorde under disse omstændigheder meget indtryk, skjønt Ødegaard med stor omhu undveg alt, som kunde røre hende. Af den grund afsluttede han en fjorten dages tid før konfirmationen undervisningen med den korte besked, at dette var den siste time. Hermed mente han den siste med ham; ti han vilde nok videre sørge for hende, men ved andre. Hun blev imidlertid siddende, der hun sad, blodet veg tilbage, øjnene kunde ikke komme løs, og uvilkårlig bevæget skyndte han sig at gi en grund: »Det er jo ikke alle unge piger, som er voksne ved konfirmationen; — men du føler vel, at sådan er det med dig.« Om hun havde ståt i skinnet af en stor ild, kunde hun ikke være blevet rødere, end hun blev ved disse ord; barmen bølgede, øjnene så usikkert og fyldtes, og jaget videre skyndte han sig: »Skal vi kanske holde frem alligevel?« Han vidste først bagefter, hvad han havde foreslåt; det var urigtigt; han vilde ta det tilbage; men hun løftede allerede øjnene imod ham, hun sagde ikke ja med læberne, men større kunde det ikke siges. For at undskylde sig for sig selv ved at gi et påskud, spurte han: »Der

er vel så noget, du især ønsker at ta fat på nu, noget, du« — han bøjede sig hen mod hende — »føler kald for, Petra?« — »Nej!« svarede hun så hurtig, at han rødmede og faldt afkjølet tilbage i sine egne, årlange overvejelser; hendes uventede svar havde vakt dem igjen.

At der rørte sig noget ejendommeligt i hende, havde han ikke tvilet på, lige fra hun var barn, og han så hende marchere syngende i spidsen for byens guttekompagnier. Men jo længer han underviste hende, desto mindre forstand fik han på hendes begavelse. I hver rørelse var den tilstede; hvad hun tænkte, hvad hun vilde, forkyndte ånd og legeme, begge på én gang, af magtens fylde, med skjønhedens blink derover. Men sat i ord, og især i skrift, blev det kun barnslighed. Hun så ud som lutter fantasi, men han fornam det rigtignok især som uro. Hun var meget flittig, men hendes læsning gik mindre ud på at lære end på at komme frem; hvad der stod på næste side, sysselsatte hende mest. Hun havde religiøs sans, men, som provsten udtrykte sig, »intet anlæg for et religiøst liv,« og Ødegaard var ofte bekymret for hende. Nu stod han netop ved udgangspunktet; uvilkårlig flyttedes han i tanken foran stentrappen, hvor han havde modtaget hende, han hørte moderens skarpe stemme lægge ansvaret på ham, fordi han havde nævnt vorherre. Efter at ha gåt nogle gange op og ned, tog han sig sammen. »Nu rejser jeg til udlandet,« sagde han med en viss skyhed; »jeg har bedt mine søstre ta sig af dig så længe, og når jeg kommer tilbage, skal vi videre prøve. Farvel! — Vi sees nok, inden jeg rejser!« Han gik så hurtig ind i næste værelse, at hun ikke engang fik ta ham i hånden.

Hun så ham igjen, hvor hun mindst havde ventet det, nemlig i præstestolen ved koret, lige foran hende, da hun i flokken stod fremme på gulvet for at konfirmeres. Hun blev derover så spændt, at hendes tanker længe

var borte fra den hellige handling, hvortil hun i ydmyghed og bøn havde forberedt sig. Ja, om det var Ødegaards gamle far, så stansede han og så længe på ham, da han trådte frem for at begynde. Snart skulde Petra én gang til bli opskræmt i kirken; ti noget nedenfor sad Pedro Ohlsen i sine nye, stive klæder; han strakte netop hals for at se over gutternes hoder hen i pigeflokken til hende! Han dukkede straks ned igjen; men gjentagende så hun ham stikke det tyndhårede hode op for atter at dukke; dette bortkaldte hendes tanker, hun vilde ikke se, men hun så, og der — netop som alle de andre var dybt grebne, mange i tårer — forfærdedes Petra ved at se Pedro stige op, men stivne, åbne mund og øjne, bli klomset, uden evne til at sætte sig eller flytte sig; ti overfor ham stod Gunlaug ret op i sin fulde højde. Petra gøs ved at se hende; ti hun var hvid som alterdugen. Hendes sorte, krusede hår syntes at rejse sig, mens øjnene pludselig fik en frastødende kraft, som kunde de sige: »Bort fra hende, hvad vil du hende!« Han sank også sammen på bænken under dette blik, og en stund efter listede han sig ud af kirken.

Siden fik Petra ro, og jo længre det skred frem, desto stærkere kom hun med. Og da hun vendte tilbage efter at ha givet løftet og gjennem gråd så til Ødegaard som den, der stod alle hendes gode forsætter nærmest, lovede hun i sit hjærte, at hun ikke vilde gjøre hans tro til skamme. Det trofaste øje, som så lysende tilbage på hende, syntes at bede om det samme; men da hun var kommen på sin plads og endnu engang vilde finde ham, var han borte. Hun gik snart hjem med moderen, som undervejs lod falde: »Nu har jeg gjort mit; — nu får vorherre gjøre sit.«

Da de havde spist sammen, de to alene, sagde hun videre, idet hun rejste sig: »Så får vi vel gå hen

---

Klomset ɔ: lammet, stivnet af skræk.

til ham, — præstesønnen. Skjønt jeg ikke ved, hvad det blir til, det, han farer med, så har han vel ment det godt. Tag så på dig igjen, barn!«

Vejen til kirken, som de to så ofte havde gåt sammen, gik ovenover byen, men på gaden havde de aldrig før gåt sammen; moderen havde vel neppe været der, siden hun var kommen tilbage. Nu bøjede hun imidlertid ned på gaden, hun vilde gå hele gaden igjennem, hun vilde gå den med sin voksne datter!

Om eftermiddagen på konfirmationssøndagen er en sådan liden by på vandring, enten fra hus til hus på lykønskning eller op og ned ad gaden for at se og sees. Der hilses og stanses for hvert skridt, håndtryk veksles, og gode budskab bæres; den fattiges barn møder i den riges aflagte klæder og vises frem for at takke. Byens sjømænd i udenlandsk stas, med huen på tre hår, og byens fif, handelsbetjentene, hilsende på alle, gik i flok; latinskolens halvvoksne gutter, hver med sin beste ven i verden under armen, slentrede efter i opløben kritik; — men alle måtte de idag i sit stille sind vige for byens løve, den unge kjøbmand, byens rigeste mand, Yngve Vold, der netop i øjeblikket var hjemkommen fra Spanien, fiks og færdig til fra imorgen at overtage sin mors store fiskehandel. Med en lys hat over sit lyse hår, strålede han i gaderne, så de unge konfirmander næsten blev glemt, alle hilste ham velkommen, han talte med alle, lo til alle, — i gaden frem og tilbage så man den lyse hat over det lyse hår og hørte den lyse latter. Da Petra og hendes mor kom ud, var han den første, de stødte på, og som om de virkelig havde stødt til ham, for han tilbage for Petra, som han ikke kjendte igjen.

Hun var blevet høj, ikke som moderen, men dog højere end de fleste, let, fin, kjæk, moderen og ikke moderen i bestandigt vekselblink. Selv den unge kjøbmand, som blev ved at følge, kunde ikke længer drage de spaserendes blikke til sig; de to, mor og datter til-

sammen, var et mere fremmed syn. De gik hurtig uden at hilse, fordi de sjælden hilstes af andre end sjømænd, men kom endnu hurtigere udover gaden igjen; ti de hørte, at Ødegaard netop havde taget hjemmefra til dampskibet, som straks skulde gå. Petra skyndte især på; hun måtte, hun måtte få hilse og takke ham, før han rejste, det var jo synd af ham at rejse således fra hende! Hun så på ingen af alle dem, som så på hende, det var dampskibsrøgen over tagene, hun så, og den syntes hende at fjærne sig. Da de kom til bryggen, lagde dampbåden netop ifra, og med gråden i halsen ilede hun videre ud i alléen, hun mere sprang end gik, og moderen skridtede efter. Da dampbåden havde brugt tid til at vende på havnen, kom hun snart nok til at kunne springe ned i fjøren, stige op på en sten og vifte ud med sit lommetørklæde. Moderen stod igjen i alléen og vilde ikke gå ned; Petra viftede — højere og højere viftede hun; men der var ingen, som viftede igjen.

Da kunde hun ikke mere, men måtte for gråds skyld gå de øvre veje hjem. Moderen fulgte, men i taushed. Det kvistværelse, moderen havde skjænket hende idag, og hvor hun havde sovet første gang inat og imorges med så stor glæde iført sig sin nye dragt, modtog hende nu i kvæld opløst i gråd og uden et blik omkring sig; hun vilde ikke gå ned, hvor sjømænd og gjæster var komne, sin konfirmationsdragt tog hun af, hun sad på sin seng til det blev nat, og at være blevet voksen syntes hende det ulykkeligste, som kunde være.

Fjøre ɔ: lav strandbred, der ligger tør i ebben.

FJERDE KAPITEL.

Straks efter konfirmationen gik hun en dag over til Ødegaards søstre, men skjønnede snart, at dette måtte være en fejltagelse af Ødegaard; ti provsten gik, som han ikke så hende, og døtrene, begge ældre end Ødegaard, holdt sig stive. De nøjedes med at gi en sparsom underretning fra broderen om, hvad hun nu skulde ta sig for. Hele formiddagen skulde hun nemlig deltage i husholdningen i et hus udenfor byen og om eftermiddagen gå i syskole; hun skulde sove samt ha frokost og aftensmad hjemme. Hun gjorde, som det var ordnet, og fandt sig ret vel deri, så længe det var nyt, men siden, og især da det blev sommer, begyndte det at kjede hende; ti på denne tid havde hun siddet oppe ved skogen hele dagen, havde læst i sine bøger, dem hun nu af hjærtet savnede, som hun savnede Ødegaard, som hun savnede samtale. Følgen blev, at hun tilsist tog den, hvor den fandtes. Ved den tid kom nemlig en ung pige ind på syskolen, som hed Lise Let, d. v. s. Lise, men ikke Let; ti Let hed en ung kadet, som havde været hjemme i juleferien og forlovet sig med hende på isen, da hun bare var en skoletøs. Lise vilde dø på, det var ikke sandt, og gråt, straks man nævnede det; imidlertid hed hun siden Lise Let. Den lille, vævre Lise Let gråt ofte og lo ofte; men enten hun gråt eller lo, tænkte hun på kjærlighed. En bisværm af tanker, nye, underlige, fyldte snart hele syskolen; straktes hånden ud efter snællen, så var det for at bejle, og snællen sagde ja eller gav afslag; nålen blev forlovet med tråden, og tråden ofrede sig, sting på sting, for den grusomme; den, der stak sig, udgjød sit hjærteblod, den, der byttede nål, var svigefuld. Hviskede to af pigerne sammen, var det om

---

Snælle ɔ: vindsel, trådrulle.

noget mærkeligt, der var hændt dem; snart hviskede to til, så atter to; enhver havde sin fortrolige, og der var tusen hemmeligheder; det var ikke til at holde ud.

En eftermiddag i skumringen, i sådan fin regn, som man kalder smårusk, stod Petra med et stort kastetørklæde over hodet udenfor huset hjemme og så ind i gangen, hvor en ung sjømand stod og blistrede på en vals. Hun holdt tørklædet sammen med begge hænder tæt under hagen, så bare øjnene og næsen såes, men sjømanden opdagede med lethed, at hun blinkede til ham, og han hoppede straks ned, hvor hun stod. »Hør, Gunnar, vil du gå en tur?« — »Men det regner?« — »Pyt, er det noget!« og så gik de til et lidet hus længre oppe. »Kjøb med et par kager til mig — af dem med flødeskum.« — »Altid skal du ha kager.« — »Af dem med flødeskum!« Han kom ud igjen med nogle; hun stak den ene hånd frem under tørklædet, drog dem ind til sig og gik spisende videre. Da de var komne opover byen, sagde hun, i let hun gav ham et stykke kage: »Hør, Gunnar, vi har nu altid holdt så meget af hverandre, vi to; jeg har altid holdt mest af dig blandt alle gutter! Du tror det ikke? Men jeg forsikrer dig, Gunnar! Og nu er du understyrmand og kan snart få skib at føre. Nu synes jeg, du skulde forlove dig, Gunnar! — Kjære, spiser du ikke den kagen?« — »Nej, jeg har begyndt at tygge skrå.« — »Nu, hvad svarer du så?« — »Å, men det haster da ikke.« — »Haster ikke? Du skal jo rejse iovermorgen!« — »Ja, jeg kommer da vel igjen?« — »Men det kan rigtignok være uvist, om jeg da har tid, for du ved ikke, hvor jeg kan være da, du!« — »Det skulde altså være med dig?« — »Ja, Gunnar, det måtte du da forstå, men du har altid været så dum, derfor blev du bare sjømand også.« — »Å, jeg angrer ikke på det; det er ganske godt at

---

Blistre ɔ: fløjte med munden.

være sjømand.« — »Ja, din mor ejer jo skib. Men hvad siger du nu? Du er så dorsk af dig!« — »Ja, hvad skal jeg sige?« — »Hvad du skal sige? Ha-ha-ha, kanske du ikke vil ha mig!« — »Å, Petra, det ved du godt, jeg vil. Men jeg tror ikke, jeg kan være tryg på dig.« — »Jo, Gunnar, jeg skal være dig så tro, så tro!« — Han stod en stund stille: »Få se dig i ansigtet, Petra!« — »Hvorfor det?« — »Jeg vil se, om du også mener det.« — »Tror du, jeg går og fjaser, Gunnar!« hun var sint og løftede tørklædet. — »Ja, Petra, skal det være rigtig, ordentlig alvor, så giv mig en kys på det, for det ved en, hvad er.« — »Er du gal?« hun lukkede tørklædet til og gik videre. — »Vent, Petra, vent, du forstår ikke det. Når vi er kjærester —« »Å, tøv med dig!« — »Ja, da ved jeg dog, hvad der er brug, mener jeg, for, hvad det angår at ha verdenserfaring, da er jeg din overmand mange gange. Husk alt det, jeg har set —« — »Å, du har set som en tul, har du, og snakker, som du har set.« — »Hvad mener du med at være kjærester, du da, Petra? Jeg må rigtig spørge om det. At rende alle haugene op efter hverandre er da ikke ligt til noget.« — »Nej, det er for resten sandt,« lo hun og stansede. »Men hør nu, Gunnar! Mens vi står her og puster — huf! — skal jeg sige dig, hvordan kjærestefolk bærer sig ad. Så længe du er i byen, skal du vente udenfor syskolen hver aften og følge mig hjem til døren, og er jeg ude andensteds, skal du vente på gaden, til jeg kommer. Men når du er rejst, skal du skrive til mig og kjøbe ting og sende mig. Det er sandt: et par ringer med dit navn i den ene og mit i den anden og så årstal og dag skal vi gi hverandre; men jeg har ingen penge, så du må kjøbe dem begge to.« — »Det skal jeg nok, men —« — »Hvad er det nu for men igjen?« — »Herre gud, jeg mente bare, så måtte

---

Tul ɔ: tossehoved. Haug ɔ: høj.

jeg få mål af fingeren din.« — »Ja, det skal du få straks,« hun rev et strå af, målte og bed af; »kast det så ikke væk!« Han lagde det i et stykke papir og papiret i sin tegnebog; hun så på, til tegnebogen atter var vel gjemt. »Lad os nu gå, jeg er kjed af at stå her længer.« — »Men jeg synes rigtignok, at dette er ligesom lidt snaut, Petra!« — »Ja, vil du ikke, far, så kan det akkurat være det samme!« — »Jo vist vil jeg. Det er ikke d e t; — men skal jeg ikke engang få ta dig i hånden da?« — »Hvortil det?« — »Til vished på, at vi nu virkelig er forlovede.« — »Sådant tøv, er det mere vished, det, at ta hverandre i hånden? — Ellers kan du gjærne få hånden, der er den! — Nej tak, ingen klemming, far!« — Hun drog atter hånden indenfor tørklædet, men nu løftede hun pludselig tørklædet med begge hænder, ansigtet kom helt tilsyne: »Siger du det til nogen, Gunnar, så siger jeg, det er ikke sandt, nu ved du det!« Hun lo og gik nedover igjen. — — Noget efter stansede hun og sagde: »Imorgen slutter syskolen først kl. 9, så kan du få stå bagenom haven, du.« — »Godt.« — »Ja, men nu må du gå!« — »Vil du ikke engang gi mig hånden til afsked?« — »Jeg forstår ikke, hvad du altid vil med den hånden; — nej, nu får du den ikke. — Farvel!« ropte hun og sprang fra ham.

Næste kvæld lagede hun det så, at hun blev den siste på syskolen. Klokken var straks 10, da hun gik, men — da hun kom udenfor haven, stod Gunnar der ikke. Hun havde tænkt sig alle uheld, men ikke dette; hun blev så stødt, at hun selv ventede, bare for ordentlig at gi ham, når han endelig kom. Hun havde ellers godt selskab, der hun gik op og ned bag haven; ti de handlendes sangforening havde netop i et hus i nærheden begyndt sine øvelser for åbent vindu; en spansk sang lokkede i den milde kvæld for hendes

---

Snaut ɔ: knapt.

tanker så længe, til hun var i Spanien og hørte sin pris synge fra den åbne altan. Spanien var hendes længsel; ti hver sommer kom de mørke spanske skibe på havnen, de spanske sange i gaderne, og på Ødegaards vægge hang en række skjønne billeder fra Spanien, han var der måske nu igjen, og hun var hos ham! Men hun kaldtes i et nu hjem; ti der bag æbletræet kom endelig Gunnar farende, hun styrtede lige mod — ikke Gunnar, men den fra Spanien hjemkomne lyse hat over det lyse hår. »Ha, ha, ha, ha,« lo den lyse latter, »tar De mig for en anden?« Hun nægtede ivrig, hastig og løb i vrede, men han løb efter og snakkede i et væk, mens han løb, overordentlig hurtig og med den sammenløbne udtale, folk får, som bruger flere sprog. — »Ja, jeg kan godt holde følge, for jeg løber udmærket, — det nytter Dem ikke; jeg m å tale med Dem, jeg går her på ottende kvælden.« — »På ottende kvælden!« — »På ottende kvælden, ha, ha, ha, jeg skulde gjærne gå her i otte til, for vi to passer sammen, ikke sandt? Det nytter Dem ikke, jeg slipper Dem ikke, for nu er De træt, kan jeg se.« — »Nej, jeg er ikke.« — »Jo, De er!« — »Nej, jeg er ikke.« — »Jo, De er! Tal da, hvis De ikke er træt!« — »Ha, ha, ha!« — »Ha, ha, ha, ha! Ja, det er ikke at tale!« og så stansede de. De skiftede nogle raske ordtag, halvt i skjæmt og halvt i alvor; derpå priste han Spanien, det ene billed jog det andet; tilslut bandte han småbyen under deres fødder, — det første fulgte Petra med lysende øjne, det andet suste for hendes øren, mens hendes øjne gled op og ned efter en guldkjæde, han havde to gange om halsen. »Ja, den,« sagde han ilsomt og drog frem det siste stykke af kjæden, hvortil et guldkors var fæstet, — se, den tog jeg med i kvæld for at vise frem i sangforeningen, den er fra Spanien. De skal høre dens historie. Og nu fortalte han: »Da jeg var i det sydlige Spanien, kom jeg til en skytterfest og vandt denne præmie; den blev ved festen over-

rakt mig med følgende ord: »Tag den med til Norge og skjænk den fra spanske kavallerer som ærbødig hyldning til den skjønneste kvinde i Deres hjemstavn. Derpå rop og fanfarer, fanerne viftede, kavallererne klappede, og jeg modtog gaven!« — »Nej, hvor ypperligt!« udbrød Petra; ti for hendes syn lyste straks den spanske fest med de spanske farver og sange, spanierne stod brune under vinhøjene i aftensolen og sendte sine tanker til den skjønneste kvinde i snelandene. Han var en godmodig ung mand med al sin underlige travlhed og selvindbildning, og nu blev han stående her og fortælle hende. — Det ene billede efter det andet øgede hendes længsel, og, ganske hensat i det vidunderlige land, begyndte hun at nynne den spanske sang, hun nylig havde hørt, og lidt efter lidt at bevæge sine fødder i dens takt. »Hvad? De kan danse de spanske danse!« ropte han. — »Ja,« nynnede hun i dansetakt, slog smæld med fingrene for at efterligne kastagnetter; ti hun havde set spanske sjømænd danse. — »De fortjener de spanske kavallerers gave,« udbrød han som tændt af en lys tanke; »De er den skjønneste kvinde, jeg har mødt!« — han havde løftet guldkjæden af sin hals og kastede den med lette hænder flere gange om hendes, før hun endnu forstod det. Men da hun forstod det, overdroges hun af den dybe skamrødme, som var hende egen, og tårerne vilde briste frem, — så han, som var falden fra under til under, nu grebes af den største skamfuldhed over, hvad han havde gjort, og ikke vidste, hvad han mere vilde, men følte, han burde gå, og gik.

Endnu kl. 12 stod hun i sit åbne kvistvindu med kjæden i hånden. Eftersommernatten lå venlig over by og fjord og fjærne fjælde; fra gaden lød atter den spanske sang; ti foreningen havde fulgt Yngve Vold hjem. Ord for ord hørtes; de gik om en fager krans. Kun to stemmer sang ordene, de andre gav med munden guitar-akkompagnement:

Tag imod kransen, den er til dig,
tag imod kransen, tænk lidt på mig?
Her er det grønneste
græs til den skjønneste,
her er den hvideste
blomst til den blideste,
her er den fuldeste
knop til den huldeste,
her er et eneste
blad til den reneste.
Tag imod kransen, den er til dig,
tag imod kransen, tænk lidt på mig!

*

Da hun om morgenen slog øjnene op, havde hun været i en af sol på alle kanter gjennemskinnet skog, hvor alle trær var det, man kalder guldregn, og hang med lange, lyse dusker, som næsten rørte ved hende, når hun strøg igjennem. Straks huskede hun kjæden, greb den og hængte den over sit linned. Så lagde hun et sort tørklæde over linnedet og kjæden derover; ti den tog sig bedre ud på sort. Bestandig siddende i sin seng spejlede hun sig i et lidet håndspejl: — skulde hun virkelig være så smuk? Hun stod op for at fli sit hår og så atter spejle sig, men kom ihu moderen, som endnu intet vidste. hvorfor hun skyndte sig; hun måtte jo ned og fortælle. Netop som hun var færdig og skulde hænge kjæden om halsen, faldt det hende ind, hvad moderen vilde sige, hvad alle mennesker vilde sige, og hvad hun skulde svare, når de spurte, hvorfor hun bar denne kostbare kjæde. Da spørsmålet var meget rimeligt, kom det alvorligere og alvorligere igjen, indtil hun ledte frem en liden æske, lagde kjæden i den, stak æsken i lommen — og følte sig for første gang i sit liv fattig.

Hun kom ikke did, hun skulde, den formiddag;

ti ovenfor byen, omtrent hvor hun havde fåt kjæden, blev hun siddende med den i hånden, og med en følelse, som havde hun stjålet den.

Om kvælden ventede hun bag haven endnu længere på Yngve Vold, end hun den foregående kvæld havde ventet på Gunnar; hun vilde gi ham kjæden tilbage. Men ligesom det skib, Gunnar for med, uventet havde lettet forrige dag, fordi det i næste by havde fåt ypperlig fragt, således måtte Yngve Vold, som ejede skibet, idag afsted i samme ærend; han tog flere forretninger med, hvorfor han blev borte i tre uger.

I disse tre uger var kjæden efterhånden flyttet fra lommen til kommodeskuffen og derfra atter ind i en konvolut, og konvolutten i et hemmeligt rum. Men hun selv var flyttet fra den ene ydmygende opdagelse ind i den anden. For første gang blev hun tilfulde var den afstand, som skilte hende fra byens fornemme damer; disse kunde ha båret kjæden, uden at nogen havde spurt hvordan eller hvorfra. Men til en sådan havde Yngve Vold ikke vovet at byde kjæden, uden han havde budt sin hånd med det samme; det var blot med Fiskerjenten, han vovede det. Om han havde villet gi hende noget, hvorfor da ikke, hvad hun havde brug for; men han havde villet håne hende så meget dybere ved at gi hende, hvad hun slet ikke kunde bruge. Historien med »den skjønneste« måtte være digt; ti havde kjæden af den grund været æslet hende, så var han ikke kommen i skjul og om aftenen. — Harm og skam gnagede sig så meget dybere ind, som hun havde vænnet sig selv af med at tro sig til nogen. Intet under derfor, at hun, første gang hun traf ham igjen, ham, som alle disse vrede og skamfulde tanker drejede sig om, blev så stærkt rød, at han måtte mistyde det, og da hun følte dette, endnu rødere.

Æsle ɔ: tiltænke.

Hurtig bøjede hun hjem igjen, rev kjæden til sig, og skjønt det endnu var dag, satte hun sig ovenfor byen for at vente på ham: nu skulde han få den tilbage! Hun følte sig sikker på, han vilde komme; ti også han var blevet rød ved at se hende, og han havde været borte den hele tid. Men snart begyndte disse tanker at tale til fordel for ham. Han var ikke blevet rød, hvis hun havde været ham ligegyldig; han var kommen før, havde han før været hjemme. Det tog på at bli noget skymt; ti på disse tre uger havde det mørknet stærkt. Men med mørkningen vender ofte vore tanker. Hun sad tæt ovenfor vejen mellem træerne; hun kunde se, men ikke sees. Da det havde varet en stund, og han ikke kom, vilde modstridende følelser lue op; snart i harm, snart i angst lyttede hun; hver, som kom, hørte hun længe, før hun så, men det var aldrig ham. Fugle, som byttede sæde i halvsøvne mellem bladene, kunde skræmme hende, så spændt som hun sad; hver lyd fra byen, hvert rop drog hende til sig. Et stort skib hejsede anker under opsang, det vilde varpe udover i natten for at få godt af den første morgenbris. Kunde hun følge med på storsjøen, hun længtes! Opsangen blev hendes egen, de klingende tag i spillet gav løftekraft, hvortil, hvorhen? — Da stod den lyse hat på vejen, lige foran hende, hun sprang op, og uden videre løb hun, og under løbet huskede hun, at hun ikke burde ha løbet; det var fejl i fejl, derfor blev hun stående. Da han trådte til, hvor hun stod mellem træerne, stod hun og åndede, så han hørte hvert drag, og den samme magt, som hun den forrige gang i sin frejdighed havde havt over ham, øvede hun idag i sin frygt; han så meget undselig, ja, forvirret ud og hviskede: »Vær ikke bange!«

Men hun skalv, det så han. Da vilde han gi

Skym ɔ: halvmørk.

hende tillid ved fast at ta hendes hånd, men ved den første kjendsel af hans hånd sprang hun op som brændt af ild — og afsted pány, — mens han blev stående.

Hun løb ikke langt, hun havde ikke mere vejr, det jagede, brændte i hendes tindinger, hendes bryst vilde springe, hun trykkede hænderne imod — og lyttede. Hun hørte gang i græsset, knæk i løvet, han kom, og lige imod, han så hende? — nej, han så ikke! — jo, han så! — nej, han gik forbi! Hun var ikke ræd, det var ikke derfor; men hun var i oprør, og da hun følte sig sikker, tabte hun også kræfterne med spændingen, hun segnede om i udmattelse og tomhed.

Om længe rejste hun sig og gik langsomt nedover, stansede og gik, som havde hun intet mål. Da hun atter nådde vejen, sad han der og ventede tålmodig, han rejste sig nu! Hun havde ikke set ham, hun gik som i tåge, der undslap hende intet ord, hun rørte sig heller ikke, hun lagde kun sine hænder for øjnene og gråt. Dette overvældede Yngve Vold i den grad, at hans ellers så travle tunge stansede. Og så sagde han med ejendommelig bestemthed: »I kvæld taler jeg til min mor; imorgen skal alt være klaret, og om nogle dage skal du til udlandet for så at bli min hustru.« Han ventede svar, han ventede i alt fald, hun skulde se op; men det gjorde hun ikke. Han fortolkede det på sin måde: »Du svarer ikke? Du kan ikke! Godt! — Stol på mig, ti fra nu af er du min! — God nat!« og han gik.

Hun stod tilbage som i en tåge, en let angst gled ind i den og vilde skille den, men atter tåge.

Så stærkt som Yngve Vold igjennem tre uger havde fyldt hendes tanker, stod alle overgange rede til at ordne dette nye under ind i en ny fantasirække. Han var byens rigeste mand, af dens ældste familje, og han vilde løfte hende til sig op over alle hensyn.

Dette var noget så uventet andet end det, hun i lang tids lidelse og harm havde tænkt, at allerede det måtte gjøre hende lyksalig! Men hun blev det mere og mere, eftersom hun drog ind under sit syn de nye, i alle henseender overvældende forhold. Hun så sig alles lige og alle sine uklare længsler nær! Hun så først og fremst Yngve Volds største skib halet ud som flagskib på hendes bryllupsdag, hun så det efter minutskud og fyrværkeri ta dem ombord og bære dem til Spanien, hvor bryllupssolen glødede.

*

Da hun den næste dag vågnede, kom pigen op og fortalte, at klokken var halv tolv. Petra følte voldsom hunger, fik mad, mere mad, følte hodepine og træthed og sovnede ind igjen. Da hun henimod kl. tre på eftermiddagen atter vågnede, følte hun sig vel; moderen kom op og sagde, hun vistnok havde sovet sig fra en sygdom; ti det plejede hun selv at gjøre. Men nu måtte hun op for at gå på syskole. Petra sad oprejst i sengen, lænede hodet på sin arm; hun svarede uden at se op, at hun ikke mere skulde gå på syskole. Moderen tænkte, hun er vel ligesom lidt ørsk endnu, og gik ned efter en pakke og et brev, som en skibsgut havde bragt. Der kom allerede gaverne! Petra, som igjen havde lagt sig, rejste sig i en fart og åbnede, da hun var alene, med en viss højtidelighed, først pakken, — som indeholdt et par franske sko. Noget skuffet vilde hun sætte dem fra sig, da de kjendtes tunge i tåen. Hun stak hånden ind og drog af den ene frem en liden pakke, indviklet i fint papir, det var et guldarmbånd, — af den anden ligeledes en pakke, omhyggelig forvaret, det var et par franske hansker, — og ud af den højre hanske drog hun igjen en

Ørsk ɔ: forvirret, ør.

papirdut, som gjemte to glatte guldringer. »Allerede!« tænkte Petra, hendes hjerte bankede, hun så ind efter indskriften og læste i den ene ganske rigtig: »Petra« samt årstal og dag — og i den anden »Gunnar«. Hun blev bleg, kastede ringene og den hele pakke på gulvet, som havde hun brændt sig på den, og rev brevet op. Det var dateret Calais, — og hun læste:

Kjære Petra!

Efter at være kommen hertil, med god bør fra 51de breddegrad til 54de og senere med stærk bidevind lige hid, som er usædvanligt selv for bedre fartøjer end vort, som er et stolt skib for sejl. Men nu må du vide, at al vejen har jeg tænkt på dig og det, som sist forefaldt mellem os to, og er harmeligt, at jeg ikke fik ta skikkelig farvel med dig, hvorfor jeg gik ombord med harm, men glemte dig aldrig siden, uden stundom engang imellem; ti en sjømand har det hårdt. Men nu er vi komne hid, og jeg har brugt al min hyre til foræringer til dig, som du bad om, og de penger, jeg fik af mor, har jeg også, så nu har jeg intet. Men får jeg lov, så kommer jeg ligeså fort som foræringerne; ti så længe det er hemmeligt, er det ikke vist for andre, især unge mandfolk, hvoraf der er mange; men jeg vil ha det vist, så ingen tør undskylde sig, men ta sig i agt for mig. Du kan nok få en likere end mig, for du kan få, hvem du vil; men du kan aldrig få en troere, og det er mig. Nu vil jeg slutte, for jeg har brugt op to ark, og bogstaverne blir så store; ti det er det værste, jeg gjør, men jeg gjør det alligevel, når du vil det. Og så vil jeg tilslut sige dig, at det var vel alvorligt; for var det ikke alvorligt, så var det stor synd og kan bli til ulykke for mange.

Gunnar Ask,

Understyrmand på briggen: »Den norske Grundlov«.

Lik ɔ: kjøn, dygtig.

En stor frygt overvældede hende, hun var i et nu kommen op af sengen og påklædt. Hun måtte ud, som gaves der etsteds et råd; ti alt var blevet uklart, usikkert, farligt. Jo mere hun tænkte, jo mere løb tråden i floke for hende, én måtte hjælpe at rede, ellers kom hun ikke løs! Men hvem turde hun tro sig til? Det kunde ingen anden bli end moderen. Da hun efter lang kamp stod i kjøkkenet hos hende, ræd, grådfuld, men stærk i at ville være fuldt fortrolig for at få fuld hjælp, sagde moderen uden at vende sig og derfor uden at lægge mærke til Petras ansigt: »Nu har han været her; — han er kommen hjem igjen.« — »Hvem?« hviskede Petra og holdt sig fast; ti var Gunnar alt nu kommen, så var også alt håb væltet. Hun kjendte Gunnar; han var tung og godmodig, men, en gang i vrede, blev han afsindig. »Du skal straks komme derhen,« sagde han. »Derhen?« skalv Petra, hun forstod øjeblikkelig, at så havde han alt sagt det til sin mor, og hvad vilde så ske? — »Ja, til præstegården,« sagde moderen. — »Til præstegården? — Er det Ødegaard, som er kommen hjem?« — Moderen vendte sig nu imod hende: »Ja, hvem ellers?« — Ødegaard!« jublede Petra, og glædens storm jog luften ren i et blink; »Ødegaard er kommen, Ødegaard, å, gud i himmelen, han er kommen!« hun var ude af døren og opover markerne. Hun stormede frem, hun lo, ropte højt; det var ham, ham, hun trængte til; havde han været hjemme, var intet ondt sket! Hos ham var hun tryg; blot hun tænkte på hans høje, lyse åsyn, hans milde stemme, ja på de stille, billedrige værelser, hvori han bodde, kom hun i fredeligere takt og følte sikkerhed igjen. Hun gav sig stunder og samlede sig. Det strålede over by og landskab i den faldende høstkvæld, især lå fjorden i en mægtig glans; derude i sundet hvirvlede den siste røg væk af det

---

Løbe i flok ɔ: komme i urede.

dampskib, som havde bragt Ødegaard. Å, blot at vide, han var hjemme igjen, gjorde hende god, hel, dygtig; hun bad gud om at hjælpe, så Ødegaard aldrig måtte slippe hende mere. Og just som hun var løftet i dette håb, ser hun ham komme smilende imod sig; han havde vidst, hvad vej hun vilde ta, og gik til møde! Dette rørte hende, hun sprang imod ham, greb begge hans hænder og kyssede dem; han blev skamfuld; da han så nogen komme langt borte, drog han hende med fra vejen opover mellem træerne, han holdt hendes hænder i sine, og hun sagde hele vejen: »Hvor dejligt, at De kom! Nej, jeg kan ikke tro, det er Dem, å, De må aldrig mere rejse bort! Forlad mig ikke, nej, forlad mig ikke!« Her styrtede hendes tårer frem, han bøjede hendes hode sagte ind til sig som for at dække dem, han vilde gi hende ro; ti han trængte, hun var rolig. Men hun lagde sig ind til ham som fuglen under den vinge, der løfter sig for den, og hun vilde ikke mere frem igjen. Overtalt af denne tillid lagde han armen over hende, som vilde han tilsige hende det ly, hun søgte; men neppe fornam hun det, så løftede hun sit forgrædte ansigt op imod ham, hendes øjne mødte hans, og alt, som kan skifte i et blik, når anger møder kjærlighed, når taknemmelighed møder giverens glæde, når ja møder ja, det fulgte rask på hinanden; han omfattede hendes hode og trykkede sine læber mod hendes; han havde tidlig mistet sin mor, han kyssede for første gang i sit liv, og det samme gjorde hun. Ingen af dem kunde løse sig fra det, og da det skede, var det for atter at synke sammen. Han skalv, men hun strålede og blussede, hun kastede armene om hans hals, hun hang sig ved ham som et barn. Og da de satte sig, og hun kunde få røre ved hans hænder, hans hår, hans brystnål, halstørklæde, alt dette, hun på afstand ærbødig havde set på, og da han bad hende sige du og ikke De, og hun ikke kunde, og da han vilde fortælle hende,

hvor rig hun havde gjort hans fattige liv fra første stund, hvor længe han havde kjæmpet imod for ikke at stanse hende ved dette, ikke ta sig betalt således, og da han opdagede, at hun ikke var i stand til at forstå eller samle et ord af, hvad han sagde, og da han selv heller ingen forstand længer fandt deri; da hun vilde flytte hjem med til ham straks, og han leende måtte bede hende vente et par dages tid, så skulde de rejse sin vej bort fra det altsammen; — da følte de, da sagde de, som de sad inde mellem trærne, med fjord og fjæld i aftensolen foran sig, mens et horn lød fjærnt og sang, at dette var lykke.

Det første mødes sødme,
det er som sang i skoven,
det er som sang på voven
i solens siste rødme, —
det er som horn i uren
de tonende sekunder,
hvori vi med naturen
forenes i et under.

FEMTE KAPITEL.

Næste morgen sad Petra på sit værelse halvt påklædt og kunde den hele dag ikke komme længre. Hver gang hun pány tog fat, sank armene i hendes fang. Som fuldmodent aks, som rige klokker på marken bøjede sig hendes tanker. Stilhed, tryghed, bølgende syner lå over de lyse slotte, hvori hun bodde. Hun levede op igjen mødet fra igår, hvert ord, hvert blik, hvert håndtryk, hver kys; hun vilde gå hele fremgangen efter fra møde til afsked, men kom aldrig til ende; ti hver enkelt erindring blånede bort i drøm,

og alle drømme kom tilbage med forjættelse. Så sød nu denne var, måtte hun skyve den fra sig for atter at kunne huske, hvor hun slap; men straks hun huskede det, var hun atter borte i det vidunderlige.

Da hun ikke kom ned, tænkte moderen, at hun igjen havde taget fat på læsningen, siden Ødegaard var kommen hjem; hun fik sin mad op og skulde være i fred den hele dag. Først mod kvælden rejste hun sig for at gjøre sig rede; hun skulde gå sin kjærlighed til møde. Hun tog på det beste, hun ejede, hele sin konfirmationsstas; den var ikke rig, men det følte hun først nu. Hun havde havt så liden sans for pynt, men fik den idag; det ene stykke gjorde det andet stygt, til de rette stykker var sammenfundne, og da var dog det hele ikke smukt! Idag vilde hun ha givet stort for at være den skjønneste, — med ordet gled en erindring ind, som hun afviste med hånden; intet, intet måtte træde nær, som turde gi uro. Hun gik selv stille; sagte ordnede hun et og andet på sit værelse, da tiden endnu ikke var der. Hun åbnede vinduet og så ud; røde, varme skyer lå i lejr over fjældene, men en kjølende strøm slog ind med budskab fra den nære skog. Ja, nu kommer jeg, nu kommer jeg! hun gik endnu engang tilbage foran spejlet for at hilse på sin brudefølelse.

Da hørte hun Ødegaards stemme nedenunder hos moderen, hørte, at der blev vist ham, hvor værelset lå: han kom for at hente hende! En undselig glæde slog op om hende; hun så ud over alt, om det stod i orden for ham; derpå gik hun mod døren.

»Kom ind!« svarede hun sagte på den sagte banken og trådte selv et par skridt tilbage.

Den samme morgen havde Ødegaard, da han ringede efter kaffe, fåt høre, at kjøbmand Yngve Vold allerede to gange om morgenen havde søgt ham. Det

---

Skyve ɔ: skyde bort.

misstemte ham, at han skulde blande sind med en fremmed netop nu; men den, der søgte ham så tidlig, måtte vel ha vigtigt ærend. Han var også neppe påklædt, før Yngve Vold kom igjen. »De undrer Dem sagtens? Jeg gjør det selv. God dag!« Man hilstes, og han lagde sin lyse hat. »De sover længe, jeg har været her to gange før; jeg har noget vigtigt på hjærte, jeg må tale med Dem!« — »Vær så god, tag plads!« han satte sig selv i en lænestol. — »Tak, tak, jeg går helst, jeg kan ikke sidde, jeg er i bevægelse. Siden iforgårds er jeg fra forstanden, rent tullet, hverken mere eller mindre. Og deri er De skyld!« — »Jeg?« — »Ja, De. Pigen har De draget frem, ingen havde tænkt på hende, ingen lagt mærke til hende uden Dem. Men nu har jeg heller aldrig set, nej, så sandt jeg er til, aldrig set noget så mageløst, noget så — ja, ikke sandt? Nej, over hele Europa har jeg ikke set noget så forbandet krushåret vidunderligt, — har De? jeg fik ikke fred, jeg var fortryllet, overalt og altid var hun i vejen, jeg rejste bort, kom igjen, umuligt — ikke sandt? Vidste først ikke, hvem hun var, — Fiskerjenten, sagde de, — spanierinden, skulde de ha sagt, zigeunersken, heksen, bare ild, øjne, barm, hår, — hvad? — Funker, gnistrer, hopper, ler, traller, rødmer, — noget satans noget! — Løb efter hende, ser De, op imellem træerne i skogen, stille aften, — hun stod, jeg stod, nogle ord, sang, dans — og så? — ja, så gav jeg hende min kjæde, jeg havde, så sandt jeg lever, et minut i forvejen ikke tænkt på det! — Næste gang samme sted, samme sprang, hun var ræd, og jeg: — ja, vil De tro det? — jeg kunde ikke sige et menneskeligt ord, turde ikke røre ved hende; men da hun så kom igjen, vil De tænke? så fridde jeg, jeg havde ikke tænkt på det et sekund i forvejen! Nu prøvede jeg mig selv igår, vilde være

---

Tullet ɔ: tosset, forstyrret.

fra hende, men så min sjæl og tro er jeg gal, — ja, jeg k a n ikke, jeg må være hos hende; får jeg hende ikke, skyder jeg mig, ret og slet, se, det er historien. Mor bryr jeg mig fa'n om, heller ikke byen, det er en filleby, rent en filleby, filleby! — hun skal bort, ser De, bort og højt over denne by, hun skal bli *comme il faut*, hun skal til udlandet, Frankrige, Paris, jeg koster rejsen, De arrangerer. Jeg kunde også rejse med selv, bosætte mig ude, ikke længer være i dette hul; men ser De: fisken! Jeg vil gjøre noget af byen, den ligger i dvale, tænker ikke, spekulerer ikke, men fisken! Man skjøtter ikke fisken; spanierne, udlandet klager, må tages på ny måde, anden tørring, anden skjøtsel, anderledes, byen skal op, forretningerne ta fart, fisken skal skabe millioner! — Hvor var det jeg slap? Fisken, Fiskerjenten, — det høver ellers: Fisken, Fiskerjenten, ha, ha, — altså jeg betaler, De arrangerer, hun blir min kone, og så —«

Længre kom han ikke; han havde ikke under denne tale lagt mærke til Ødegaard, som nu ligbleg havde rejst sig og faldt over ham med et fint spanskrør i hånden. Den andens forbauselse var ikke til at skildre; han bødede af de første slag; »vogt Dem, De kan slå mig!« sagde han. — »Ja, jeg kan slå Dem! Ser De: spansk, spanskrør, det høver også!« — og slagene faldt over skuldre, armer, hånd, ansigt, hvor det best traf; den anden for omkring: »Er De gal, — er De fra forstanden! — jeg vil gifte mig med hende, hører De, gifte mig!« — »Ud!« skreg Ødegård, som ejede han ikke mere kraft, og den lyshårede ud af døren, ned ad trapperne, bort fra denne vanvittige — og stod snart på gaden, skrigende op efter sin lyse hat. Den blev kastet ud af vinduet til ham; derpå var alt stilt.

»Kom ind!« svarede Petra på den sagte banken om kvælden og trådte selv et par skridt tilbage for

Høve ɔ: passe sammen.

bedre at kunne se den kjære, idet han trådte ind. Som en isnende styrtning over hende, som om jorden gled bort under hende, fornam hun det åsyn, der mødte i døren! Hun tumlede tilbage og greb fat i sengestolpen, men kastet fra afgrund til afgrund slap tanken; i mindre tid end et sekund var hun styrtet fra jordens lykkeligste brud til dens største synderinde; hun hørte det tordne ud af dette åsyn: han kunde i tid og evighed ikke tilgive hende! —

»Jeg ser det: du er skyldig!« hviskede han neppe hørlig, han lænede sig til dørkarmen og holdt fast ved låsen, som kunde han uden det ikke stå. Stemmen bævede, tårerne trillede nedover hans ansigt, skjønt det var aldeles roligt.

»Ved du også, hvad du har gjort?« og hans øjne trykkede hende til jorden. Hun svarede ikke, — ikke engang med gråd; hun var lammet af en fuldstændig, håbløs afmagt. »Jeg har givet min sjæl bort en gang før, og han, til hvem jeg gav den, døde for min skyld. Jeg kunde ikke komme op igjen af den sorg, uden at en vilde række sig ud over mig og gi mig sin sjæl helt igjen. Det har du gjort, — og så har du gjort det på skrømt.« Han stansede, han vilde forgjæves begynde et par gange igjen, men så med et pludseligt ryk af smerte: »Og du kunde være i stand til at kaste alt det, jeg i disse år, tanke for tanke, har lagt sammen, over ende, som var det et billede af ler! Barn, barn, kunde du ikke forstå, at jeg arbejdede mig selv op i dig? Nu er det forbi!« — Han prøvede at styre sin smerte.

»Nej, du er for ung til at fatte det,« sagde han igjen; »du ved ikke, hvad du har gjort. — Men at du har bedraget mig, må du forstå. — Sig mig, hvad jeg har gjort dig, at du kunde være i stand til noget så grusomt? Barn, barn, havde du endda igår sagt mig det! Hvorfor, hvorfor løj du så frygteligt?«

Hun hørte ham, og det var sandt altsammen, han

sagde. — Han var vaklet hen til en stol, som stod ved vinduet, for at få læne hodet mod et bord, som stod ved siden. Han stod op igjen, det hulkede i ham af smerte, så satte han sig atter ned og var stille. »Og jeg, som ikke er god til at hjælpe min gamle far,« hviskede han for sig selv, »jeg kan ikke, jeg har ikke kald til det. Derfor skal ingen hjælpe mig, alt skal gå istykker for mig, alt.« Han kunde ikke mere, hans hode lå i hans højre hånd, den venstre hang slap ned; han så ud, som kunde han ikke røre sig, — og således blev han siddende, og han sagde intet. Da følte han noget varmt på sin nedhængende hånd og for skræmt sammen; det var Petras ånde; hun lå med bøjet hode på knæ ved siden af ham, nu foldede hun hænderne og så med den usigeligste bøn om barmhjærtighed op på ham; han så ned på hende igjen, og ingen veg med sit blik. Da løftede han hånden afværgende imod hende, som følte han ved dette blik en overtalelsens stemme i sit indre, han ikke vilde høre, og hurtig, heftig bøjede han sig efter sin hat, som var faldt af, og ilede mod døren. Men endnu hurtigere var hun i vejen for ham, kastede sig ned, klamrede sig om hans knæ og naglede sine øjne i hans, altsammen uden en lyd; men han både så og følte, hun kjæmpede for livet. Da blev hans gamle kjærlighed for stærk; han så på hende endnu engang med et fuldt, men smerteligt blik, han omfattede hendes hode med begge sine hænder. Men det gråt og sang i hans bryst ligesom i orglet efter det siste uddrag, når der vel er luft igjen, men ikke mere tone. Så drog han hænderne tilbage og på en sådan måde, at hun måtte føle, hvad han tænkte derved: det var for bestandig. »Nej, nej! — Du kan hengive dig; men du kan ikke elske!« Han overvældedes: »Ulykkelige barn, din fremtid kan jeg ikke råde; gud tilgive dig, at du har ødelagt min!« Han gik forbi hende, hun rørte sig ikke; han lukkede døren op og lukkede den igjen, hun

sagde intet; — hun hørte ham i trappen, hun hørte hans siste skridt på stenhellen og nedad vejen, — da fik hun forløsning, hun slog ud i et skrig, et eneste et; men på det kom moderen.

Da Petra blev sig selv mægtig, fandt hun sig liggende i sin seng, afklædt og vel plejet, men foran sad moderen med armene på sine knær, hodet i begge hænder og sine ildøjne fæstede på datteren. »Har du nu læst nok med ham?« spurte hun. »Har du nu lært noget? — — Hvad er det, du nu skal bli?« Den anden svarede med et udbrud af gråd. Længe, meget længe sad moderen, hørte på dette og sagde så med en egen højtidelighed: »Herren, han inderlig fordømme ham!« — Datteren for op: »Mor, mor! Ikke ham, ikke ham, men mig, mig — ikke ham.« — »Å, jeg kjender pakket! Jeg ved, hvem der skal ha det!« — »Nej, mor, han er bedraget, og det af mig, — det er mig, som har bedraget ham!« — Hun fortalte det skyndsomt og hulkende altsammen; han måtte ikke et øjeblik være mistænkt, hun fortalte om Gunnar, hvad hun havde bedt ham om og ikke rigtig forståt sig på, dernæst om Yngve Volds ulykkelige guldkjæde, som havde viklet hende ind, og så om Ødegaard, at hun havde glemt det altsammen, da hun så ham. Hun forstod ikke, hvorledes det var gåt til, men at det var en uhyre synd imod dem alle og især mod ham, som havde taget hende op og givet hende alt, hvad et menneske kan gi det andet, det forstod hun. Efter at ha hensiddet i lang taushed svarede moderen: — »Og imod mig er det ingen synd? Hvor har jeg været i al denne tid, at du ikke har sagt et ord til mig?« — »Å, mor, hjælp mig, vær ikke hård imod mig nu; jeg føler det, at jeg skal bøde for det, så længe jeg lever; men derfor vil jeg også bede gud om snart at måtte få dø! — Kjære, kjære gud,« begyndte hun straks, idet hun foldede hænderne op imod ham, »kjære, kjære gud, hør mig, jeg har allerede for-

spildt livet; det har ikke mere for mig, jeg er ikke sådan, jeg kan leve, jeg forstår ikke livet, kjære gud, lad mig så få dø!« — der var en slig gribende inderlighed i bønnen, at Gunlaug, som alt havde havt hårde ord oppe, svælgte dem og lagde sin hånd henover datterens arm for at bøje den ned fra denne bøn: »Styr dit sind, barn, frist ikke; vi må nok leve, fordi om det svider.« Hun rejste sig, og hun satte aldrig sin fod oftere på kvistværelset.

Ødegaard var faldt i en sygdom, der så ud til at bli farlig. Under denne flyttede hans gamle far op til ham, tog sit studereværelse ved siden af og sagde til alle, som bad ham spare sig, at det kunde han ikke; hans gjærning var at våge over sønnen, hver gang sønnen tabte nogen af dem, som han elskede højere end sin far.

Således stod det, og nu kom Gunnar hjem!

Han skræmte mest livet af sin mor ved at vise sig længe før skibet, han for med; hun trodde, det var hans gjenfærd, og ikke stort likere gik det hans kjendinger. På alle undrende spørsmål gav han kun dårligt svar. Man fik dog straks bedre, ti endnu samme dag, han kom, blev han jaget ud af Gunlaugs hus, og det af hende selv. På trappen skreg hun efter ham, så det drønede ned igjennem hulvejen: »Kom ikke mere hid, vi har fåt nok af det slag nu!« Han var ikke nåd langt, før en jente satte efter ham med en pakke; jenten havde én til, men gav nu fejl, og Gunnar fandt i sin en stor guldkjæde; han stod og vejede på den og så på den; ikke havde han før forståt Gunlaugs raseri, men endnu mindre forstod han nu, hvorfor hun sendte ham en guldkjæde. Han ropte jenten tilbage; hun måtte vel ha givet fejl, og hun spurte, idet hun gav ham den anden pakke, om det da var denne. Pakken viste sig at indeholde hans gaver til Petra. Ja, den var det nok; men hvem skulde så ha guldkjæden? Det skulde kjøbmand Vold, svarede jenten og gik med den. Gunnar stod igjen og tænkte: »Kjøbmand Vold?

gir han foræringer? Det er altså ham, der har stjålet hende fra mig, — Yngve Vold, — nu, så skal han da også —!« hans spænding, hans harm måtte forløses, noget måtte han slå istykker, — og så blev det Yngve Vold.

Den ulykkelige kjøbmand blev endnu engang aldeles uventet overfaldt, og det på sin egen trap. Han løb fra den gale mand ind på kontoret, men Gunnar efter. Her kastede alle kontorister sig over urostifteren, som imidlertid sparkede og slog til alle sider; stoler, borde og pulte væltede; breve, papirer og aviser fløj om som røg; hjælp kom endelig fra Yngves brygger, og efter stor kamp kastedes Gunnar ud på gaden. Men her begyndte det først for alvor. Der lå to skibe ved bryggen, et uden- og et indenlandsk, og det var netop i middagshvilen, så matroserne tog gjærne denne moro med. De kom øjeblikkelig i slagsmål, mandskab mod mandskab, udlænding mod indlænding, flere mandskaber hentedes og kom løbende i stormskridt, arbejdsfolk drev til, kjærringer og unger, tilsist var der ingen, som vidste, hvorom eller mod hvem man sloges. Forgjæves bandte skipperne, forgjæves befalede værdige borgere, at der måtte gå bud efter byens eneste politibetjent; han lå dengang ude på fjorden og fiskede. De løb til byfogden, som tillige var postmester; men han havde stængt sig inde med posten, som nylig var kommen, og svarede ud igjennem vinduet, han kunde ikke møde; postbetjenten var i begravelse, de måtte vente. Men da de ikke kunde vente med at slå hinanden ihjel, til posten var sorteret, ropte flere, især ængstede koner, at Arne Smed skulde hentes. Det istemtes af de værdige borgere, nu gik hans egen kone efter ham, »for politien var ikke hjemme.« Han kom til jubel for alle skolegutter, og han gjorde et par tag ind i flokken, hentede frem en rask spanier og slog i flæng med ham til alle de andre.

Da alt var færdigt, kom byfogden gående med en

stok. Han fandt nogle gamle kjærringer og barn samtalende på valpladsen. Disse befalede han med strænghed at gå hjem og spise middag, hvilket han også selv gjorde.

Men dagen efter begyndte han at optage forhør; det fortsattes en tid, skjønt ingen vidste ringeste besked om, hvem der havde slås. Kun var alle enige om, at Arne Smed havde været med, da de havde set ham slå de andre med en spanier. For dette forhold måtte Arne Smed betale 1 spd. i mulkt, hvorfor hans kone, som havdeført ham op i det, fik prygl ellevte søndag efter trefoldighed, det måtte vel hun huske. Dette var den eneste juridiske følge, slagsmålet fik.

Men det fik andre. Den lille by var ikke længer en stille by, Fiskerjenten havde sat den i oprør. Der kom de sælsomste rygter i omløb, — fra først af i skinsyg harm over, at hun havde kunnet drage til sig byens beste hode og dens to rigeste gifter og endda ha »flere« i baghånd; ti Gunnar blev efterhånden til »flere unge mennesker«. Men snart rejste sig en almindelig moralsk storm. Skammen af et stort gadeslagsmål og sorg i tre af byens beste familjer hvilte over den unge pige, som for kun et halvt år siden var konfirmeret; tre forlovelser på én gang, og den ene med hendes lærer, med hendes livs velgjører, — nej, harmen flommede over. Havde hun ikke været byen en forargelse fra barn af, havde hun ikke alligevel fåt dens forventning i gave, da Ødegaard tog sig af hende, og havde hun ikke nu hånet dem alle, knust ham og ret efter sin naturs trang kastet sig utæmmet ind på en bane, der førte til at bli et udskud af samfundet med alderdom i tugthuset? Moderen måtte være hendes medskyldige, i hendes sjømandshus havde barnet lært letsindet. Man vilde ikke længer tåle det åg, Gunlaug lagde over byen, man vilde ikke længer tåle dem iblandt sig, hverken mor eller datter, man enedes om at fordrive dem.

En kvæld samledes sjøfolk, som skyldte Gunlaug penger, fordrukne arbejdsfolk, som hun ikke vilde skaffe arbejde, unggutter, hun intet vilde borge, oppi bakken, og bedre folk førte dem. De peb, de hujede, de ropte på »Fiskerjenten«, på »Fisker-Gunlaug« ; snart for en sten mod døren, snart en anden ind gjennem kvistvinduet. Man skiltes først over midnat. Bag vinduerne var alt mørkt og stilt.

Næste dag vilde ikke et menneske mere se ind til Gunlaug, ikke engang et barn gik forbi oppi bakken. Men om kvælden samme opløb, kun at nu alle uden forskjel var med; man trådte ned, man knuste alle vinduer, man rykkede op havegjærdet, man kastede unge frugttræer om, og så sang man:

Mor, jeg har fisket en sjømand, mor!
»Så har du det!«
Mor, jeg har fisket en kjøbmand, mor!
»Nå, har du det!«
Mor, jeg har fisket en, præst skal bli!
»Ej, så drag i!« —
Å kling og klang,
den næsen blir lang!
Det nytter ej de store fiske bider på,
når'n slettes ikke kan dem op i båden få.

Mor, han har gåt, han sjømand, mor!
»Nå, har han det!«
Mor, han har gåt, han kjøbmand, mor!
»Så, har han det!«
Mor, han vil gå, han, præst skal bli!
»Ej, så drag i!« —
Å kling og klang,
den næsen blir lang!
Det nytter ej de store fiske bider på,
når'n slettes ikke kan dem op i båden få.

Man ropte især på Gunlaug, man glædede sig stort til at høre hendes magtesløse raseri larme.

Gunlaug sad også indenfor og hørte hvert ord; men hun taug, ti man skal kunne tåle noget for sit barn.

SJETTE KAPITEL.

Petra havde været på sit værelse, da ropene, pibningen og hujingen første kvæld begyndte. Hun var sprunget op, som om huset rundt om hende stod i brand, eller som om alt skulde styrte sammen over hende; hun løb i sit rum, som pisket af gloende ris, det sved, det brændte over sjælen, hendes tanker stormede efter en udvej; men ned til moderen turde hun ikke komme, og foran det eneste vindu stod de! En sten kom flyvende igjennem og faldt i hendes seng, hun gav et skrig og løb i en krog, bag et gardin og gjemte sig blandt sine gamle klæder. Der sad hun sammenkrøben, luende af skam, skjælvende af frygt; syner af ukjendt rædsel drev forbi, luften stod fuld af ansigter, gabende, skogrende ansigter, de kom ganske nær, det regnede med ild omkring dem; — oho, det var ikke ild, men øjne, det regnede med øjne, store gloende og små tindrende, — øjne, som stod, øjne, som løb op og ned, — Jesus, Jesus, frels mig! —

O, hvilken lise, da de siste rop døde hen i natten, og det var ganske mørkt og ganske stilt. Hun vovede sig frem, hun kastede sig på sin seng og gjemte sig i puderne, men tankerne vilde ikke vige; moderen kom frem i dem, truende, uhyre, som uvejrsskyer samler sig over fjældene; ti hvad måtte moderen ikke lide for hendes skyld! Der faldt ikke blund på hendes øjne eller fred i hendes sjæl, og dagen kom, men ikke med lindring. Hun gik frem og tilbage, frem og

tilbage og tænkte blot på, hvorledes hun kunde fly, men ikke turde hun møde moderen, ikke turde hun gå ud, så længe det var dag, og med kvælden vilde de komme igjen! Dog måtte hun vente; ti før midnat var det endnu farligere at fly. Og hvorhen så? Hun ejede intet, og hun vidste ingen vej; men der fandtes vel barmhjærtige mennesker etsteds, som der var en barmhjærtig gud. H a n vidste, at hvad hun end havde forbrudt, var det ikke i ondskab; han kjendte hendes anger, han kjendte også hendes hjælpeløshed. Hun lyttede efter moderens skridt nedenunder, men hun hørte dem ikke, hun skalv for at høre hende på trapperne, men hun kom ikke. Jenten, som gik der, måtte vel være løbet sin vej; ti der kom ingen op med mad. Selv vovede hun ikke at gå ned, heller ikke at gå til vinduet; ti der kunde stå nogen udenfor og vente på hende. Den ituslagne rude gav kulde ind om morgenen og endnu mere, da det atter blev kvæld. Hun havde pakket sammen en liden bylt med klæder, og hun havde klædt sig godt på for at være færdig. Men hun måtte vente på den rasende hob og gjennemgå, hvad der vilde komme.

Der var de igjen! Pibningen, ropene, kastene, værre, langt værre end forrige kvæld; hun krøb i sin krog, foldede sine hænder og bad og bad. Blot ikke mor gik ud til dem, blot de ikke brød ind! Da begyndte de at synge, det var en smædevise, og skjønt hvert ord skar hende med kniv, så måtte hun dog høre og lytte; men straks hun fattede, at moderen var blandet i med, at de havde gjort sig skyldige i en så skammelig uretfærdighed, da rejste hun sig op; da styrtede hun frem, hun vilde tale ud til det fejge pak eller kaste sig ned over dem; — men en sten og nok en sten og så en hel hagl fløj gjennem vinduet, glasstumperne singlede, stenene drev rundt i rummet,

Single ɔ: klirre.

og hun krøb atter bag. Hun svedede, som stod hun i den hedeste sol; men hun gråt ikke længer og var ikke længer ræd.

Efterhånden sagtnede larmen; hun vovede sig frem, og så snart hun intet hørte, vilde hun til vinduet for at se; men hun trådte på glasstumperne og gik tilbage, hun trådte så på stenene og stod stille, forat det ikke skulde høres; ti nu galdt det at liste bort. Efter at ha ventet endnu en god halv time, drog hun sine sko af, tog bylten og åbnede sagte døren. Atter ventede hun en fem minutter, og så gik hun stille nedad trapperne. Hun kjendte smerten ved, efter at ha forvoldt sin mor denne sorg, at måtte forlade hende uden afsked; men rædselen jog videre. »Farvel, mor! Farvel, mor!« hviskede hun til sig selv for hvert skridt, hun gjorde i trappen. »Farvel, mor!« — Hun stod nede, drog pusten tungt et par gange for at få luft, og så mod gangdøren! Da greb en hende i armen bagfra, hun gav et let skrig og vendte sig, det var moderen. Gunlaug havde hørt døren åbnes, forstod straks, hvad hun vilde, og ventede på hende her. Petra følte, at hun ikke kunde komme hende forbi uden kamp. Forklaring vilde ikke nytte; hvad ord hun end fandt, de vilde ikke bli trod. Vel, så fik hun kjæmpe, intet i verden var værre end det værste, og det havde hun nu oplevet. Moderen spurte sagte: »Hvor skal du hen?« Hun svarede ligeså sagte med bankende bryst: »Jeg vil fly?« — »Hvorhen vil du fly?« — »Det ved jeg ikke; — men jeg vil bort herfra!« — Hun trykkede bylten fastere ind til sig og gik på. »Nej, følg med mig!« svarede moderen, holdende hendes arm; »jeg har sørget for det altsammen.« Straks slap Petra sig selv, som man slipper et altfor tungt tag; hun pustede ud som efter en kamp og overgav sig til moderen. Denne gik foran hende ind i et lidet kot bag kjøkkenet, hvor intet

Kot ɔ: aflukke.

vindu fandtes, og hvor der brændte lys; — her havde hun siddet gjemt, mens de larmede udenfor. Kottet var så trangt, at de knapt kunde røre sig der; moderen tog frem en bylt, noget mindre end den, Petra bar, åbnede den og drog ud et sæt sjømandsklær. »Tag disse på dig,« hviskede hun. Petra skjønnede straks, hvorfor hun skulde det, men at moderen ikke nævnte grunden, rørte hende. Hun klædte af sig og tog på sig, moderen hjalp til og kom derved engang nær lyspråsen, så Petra kunde se hendes ansigt og så for første gang, at Gunlaug var gammel. Var hun blevet det i disse døgn, eller havde Petra ikke før set det? Barnets tårer trillede nedover moderen, men hun så ikke op, hvorfor den anden heller ikke fik ord. En sydvest var det siste, som hun modtog, og da hun havde sat den på, tog moderen bylten fra hende, blæste lyset ud og hviskede: »Kom nu!«

De gik atter ud i gangen, men ikke igjennem gadedøren; Gunlaug lukkede op til gården og låste siden igjen. De gik igjennem den nedtrådte have, over de kastede træer, det sønderbrudte gjærde. »Du får se dig om nu,« sagde moderen, »du kommer vel aldrig mere hid.« — Den anden gøs og så sig ikke om. De gik den øvre vej, langs skogen, der, hvor hun havde havt sit halve liv og hin kvæld med Gunnar, hine med Yngve Vold og den siste med Ødegaard. De gik i visne blade, som nu havde begyndt at falde; det var natkoldt, og hun frøs i sin uvante dragt. Moderen bøjede ned mod en have; Petra kjendte den straks, skjønt hun ikke havde ståt på dens øvre side efter hin dag, hun som barn havde stormet den; det var Pedro Ohlsens have. Til den havde moderen nøgel og lukkede dem ind.

Det havde kostet Gunlaug at gå til ham om formiddagen, det kostede også nu at komme med den ulykkelige datter, hun selv ikke længer kunde gi hjem. Men det måtte til, og det, som måtte til, kunde Gun-

laug gjøre. Hun bankede på bislagdøren, og næsten straks hørte de trin og så lys; efter en stund blev der lukket op af Pedro, som stod indenfor i rejsestøvler og rejsedragt, bleg og ræd. Han holdt et talglys i hånden og sukkede, da hans øjne faldt på Petras ansigt, som var ophovnet af gråd; hun så op på ham; men da han ikke vovede at kjende hende, så vovede heller ikke hun at kjende ham. »Han her har lovet at hjælpe dig til at komme bort,« sagde moderen uden at se på nogen af dem, idet hun gik et par trin op til gangen og lod de andre følge efter ind i Pedros værelse på den anden side. Værelset var lidet og lavt, en ejendommelig indestængt luft slog dem i møde og gav Petra kvalme; hun havde jo nu i over et døgn hverken spist eller sovet. Midt under loftet hang et bur med en kanariefugl i; man måtte gå rundt for ikke at støde til det. De gamle, tunge stoler, et svært bord, et par store bondeskabe, som nådde taget, trykkede alt ned, så det blev endnu mindre. På bordet lå noder og en fløjte over dem. Pedro Ohlsen slæbte om i de store støvler, som havde han noget at gjøre; en svag stemme lød fra bagværelset: »Hvem er det? — Hvem er inde?« — hvorpå han gik endnu snarere rundt, idet han mumlede: »Å, det er — hm, hm, — — det er — hm, hm,« og derpå ind, hvor stemmen kom fra.

Gunlaug sad ved vinduet med begge albuer på knæerne og hodet i sine hænder, stirrende ned i sandet, som var strøet over gulvet; hun talte ikke, men hun drog stundom et tungt suk. Petra stod ved døren med sammenslåede ben og med begge hænder over brystet; ti hun følte sig syg. Et gammelt slagur hakkede tiden isønder, talglyset på bordet stod og randt med lang tande. Men moderen vilde gi en grund for deres ophold her og sagde: »Jeg har kjendt denne mand engang.«

Ikke flere ord og intet svar. Pedro vedblev at være borte, lyset randt sørgelig, og uret hakkede.

Kvalmen tog Petra mere og mere, og derigjennem susede uophørlig moderens: »Jeg har kjendt denne mand engang!« — Uret fik fat i det og begyndte at gå med det: »Jeg-har-kjendt-denne-mand-en-gang.« Siden, hvorsomhelst hun mødte indeklemt luft, stod stuen for hende med en mindelse af kvalme og urets: »Jeg-har-kjendt-denne-mand-en-gang.« Hun kom aldrig ombord i et dampskib til oljelugten, til stanken af det rådne sjøvand under kahytgulvet, til maddampen, før hun straks blev sjøsyg og idelig gjennem sjøsygen ved nat, ved dag så stuen og hørte urets: »Jeg-har-kjendt-denne-mand-en-gang.«

Da Pedro kom ind igjen, havde han fåt en ulden hue på og en gammeldags, stiv kappe slåt op over ørene. »Ja, jeg er færdig,« sagde han og drog votter på; det var, som han skulde ud i den tykkeste vinter. »Men vi må ikke glemme« — han vendte sig — »kappen til — til —«, han så på Petra og fra hende på Gunlaug, som tog en blå kavaj, der hang over en stolryg og hjalp nu Petra den på; men da den kom hende under næsen, var det stuens lugt i sådan styrke, at hun bad om frisk luft; moderen så, hun fik ondt, lukkede op og ledte hende ilsomt ud i haven. Her drak hun i den friske nat nogle fulde, lange drag af den klare høstluft. »Hvor skal jeg hen?« spurte hun, da hun begyndte at komme sig. »Til Bergen,« svarede moderen og hjalp hende med at knappe frakken; »det er en stor by, hvor ingen kjender dig.« Da hun var færdig, stillede hun sig op ved porten: »Du får 100 spd. med; om det ikke skulde gå godt, så har du dog noget i baghånd. Han låner dig dem, han her,« — »gir, gir,« hviskede Pedro, som gik forbi dem ud på gaden, — »låner dig dem,« gjentog moderen, som om han intet havde sagt; »jeg skal betale ham dem igjen.« — Hun tog et tørklæde af sin hals, bandt det om hendes

---

Votter ɔ: vanter.

og sagde: »Du skal skrive, straks det går dig godt, men ikke før.« — »Mor!« — »Og så ror han dig ombord på fartøjet, der ligger udenfor.« — »Å, gud, mor!« — »Ja, så er det ikke mere. Jeg følger ikke længre.« — »Mor, mor!« — »Herren være nu med dig. Lev vel!« — »Mor, tilgiv mig, mor!« — »Og forkjøl dig ikke på sjøen!« — hun havde fåt hende lempelig udenfor haveporten og lukkede nu.

Petra stod udenfor og så på den lukkede port. Hun følte sig så ussel og ensom, som det vel er muligt for et menneske —, men netop da skjød en anelse, en tro op af forskydelsen, af uretten, af gråden; som glimt af ild, tændt og slukt, stort ivejrstigende og atter ganske sammensunket, men i et øjeblik herlig overstrålende, — hun slog sine øjne op og stod atter i tykt mørke.

Stille gjennem den lille bys øde gade, forbi de stængte, afbladede haver, forbi de lukkede og slukkede huse drog hun sig langsomt efter ham, som slæbte ludende frem i de store støvler og i kappen uden hode. De kom ud i alléen, hvor de atter trådte i vissent løv og så de spøgelseagtig opstrakte og udgribende grene, der tog efter dem. De kravlede nedover berget bag det gule nøst, hvor båden lå, den han gav sig ifærd med at øse; han rodde hende udover ved landet, der nu var sammendraget i én sort hob, hvorpå himlen havde lagt sig tungt ned. Alt var udslettet, marker, huse, skog, fjæld; hun så intet mere af det, hun fra sin barndom til igår hver dag havde set; det havde lukket sig inde, ligesom byen, ligesom menneskene, i den nat, hun blev udstødt, og hun fik intet farvel.

På skibet, som lå for anker lige under land, ventende morgenbrisen, gik en mand op og ned; straks han fik se dem under låringen, firede han trappen, hjalp dem ombord og varskudde kaptejnen, som også

Nøst ɔ: bådeskur.

straks kom op på dækket. Hun kjendte dem, og de hende, men uden spørsmål, uden medlidenhed, blot som sædvanlig sag blev alt sagt hende, som hun nu skulde vide, nemlig hvor hun skulde ligge, og hvad hun skulde gjøre, når hun ønskede noget eller følte sig syg. Det siste gjorde hun næsten i det samme, hun kom ned, hvorfor hun også, straks hun var omklædt, gik op igjen. Her kjendte hun lugten — å, af chokolade og fik en umådelig hunger, det rev, det sugede i brystet, og da kom den samme mand, som havde modtaget dem, ud af kabyssen med en hel bolle fuld og kager til; det var fra hendes mor, sagde han. Mens hun spiste, fortalte han videre, at også en kiste med hendes beste klæder og linned og uldtøj var sendt ombord af moderen, desuden mad og andet godt. Hun fik i samme stund en stærk erindring af sin mor, et storladent billede, som hun aldrig før havde havt, men som hun herefter beholdt sit liv. Og foran billedet en forjættelse, sikker og dog vemodig i bønnen, at hun engang kunde gi sin mor nogen glæde for al den sorg, hun nu havde voldt hende.

Pedro Ohlsen sad hos hende, når hun sad, og gik hos hende, når hun gik, idelig sysselsat med at være af vejen for hende og derved netop idelig i vejen på det af varer overlæssede dæk. Hun så af hans ansigt kun den store næse og øjnene, og heller ikke disse tydelig, men han gav indtryk af at gå knuget af noget, han vilde sige, men ikke kunde. Han sukkede, han satte sig, han rejste sig, han gik omkring hende, satte sig igjen, men ikke et ord kom frem, og hun talte ikke. Endelig måtte han opgive det, han drog fatteslig op et uhyre af en læder-tegnebog, idet han hviskede, at heri lå de 100 species — og lidt til. Hun gav hånden ud og takkede ham og kom derved hans ansigt så nær, at hun så, hans øjne hang ved hendes i fugtig

---

Fatteslig ɔ: arm, ussel.

glans. Ti med hende rejste jo den rest af liv, som var levnet hans hendøende tilværelse. Han vilde dog gjærne ha sagt hende noget, som kunde gi ham en kjærlig tanke, når han snart ikke var mere; men det var ham forbudt, og skjønt han desuagtet vilde sige det, så kunde han ikke komme sig til; ti hun hjalp ham ikke! Petra var jo så træt, og erindringen om, at han havde fåt hende til at begå den første synd mod hendes mor, vilde netop nu ikke forlade hende. Hun kunde ikke mere med ham; det blev værre og ikke bedre, jo længer han sad; ti når man er træt, da ledes man. Stakkaren følte det; han måtte nok rejse, og så fik han endelig hvisket farvel, idet han drog den tørre hånd ud af votten. Hun lagde sin varme i den, de rejste sig begge. »Tak, — og hils fra mig!« sagde hun. Han drog et suk eller et klunk, et par sådanne til, slap, vendte sig og steg baglængs og stille ned ad trappen. Hun gik til rælingen, han så endnu op, hilste, satte sig og rodde langsomt bort. Hun stod, til han var mørke i mørket. Men da gik hun også nedunder, hun kunde neppe stå af træthed, og skjønt hun følte sig syg, straks hun kom ned, havde hun neppe lagt hodet til puden og sagt de to, tre første bønner af sit fadervor, før hun sovnede.

*

Oppe ved det gule nøst sad til samme tid moderen; hun var gåt langsomt efter dem den hele vej og havde sat sig bag nøstet, just som hine lagde fra land. På samme plet havde Pedro Ohlsen i fordums dage lagt fra land med hende; det var meget længe siden, men hun måtte huske det nu, da han rodde datteren bort.

Så snart hun så ham komme ene tilbage, rejste hun sig og gik; ti så vidste hun, at datteren var kommen vel ombord. Hun tog ikke vejen hjem, men længre udover; der fandt hun i mørket stien, som førte

over fjældene, og slog ind på den. I byen stod hendes hus tomt og sønderslaget i over en måned; hun vilde ikke tilbage, før hun havde fåt godt brev fra sin datter.

Men i denne tid var stemningen imod hende også prøvet. Alle slags lavere naturer føler en hidsende glæde i at slå sig sammen til forfølgelse af de stærke, men kun så længe disse kan gjøre modstand; når de ser, at de lader sig rolig mishandle, går der en følelse af skam over dem, og der hysses ad den, som endnu sender en sten. Man havde her glædet sig til at høre Gunlaugs mægtige røst larme i hulvejen, man havde tænkt sig hende påkalde sjøfolkenes hjælp og opbyde til gadekrig. Da hun ikke viste sig, blev folk den tredje kvæld neppe til at styre, man vilde ind efter hende, man vilde kaste de to fruentimmer ud på gaden, følge dem af byen, jage dem! Vinduerne var ikke istandsat siden forrige nat; under mængdens hurra krøb to mand igjennem for at åbne døren, — og ind stormede skaren! De ledte i alle rum, oppe og nede, de sprængte døre, de slog istykker, hvad der stod i vejen, de søgte i hver krog, tilsist i kjælderen, efter mor eller datter, men intet menneske fandtes. En øjeblikkelig stilhed faldt over folk, så snart denne opdagelse var gjort; de, der var inde, kom ud, en efter en, og gjemte sig bag de andre. Om lidt var pladsen foran huset tom.

Snart fandtes der dem i byen, som sagde, at dette havde været uværdig fremgangsmåde mod to værgeløse kvindfolk.

Man drøftede så længe det forefaldne, til man blev enig om, at hvad end Fiskerjenten havde forbrudt, så havde Gunlaug ikke skyld deri, hvorfor der var gjort hende stor uret. Hun blev hårdt savnet i byen; slagsmål og optøjer på grund af drukkenskab tog på at høre til dagens orden; ti byen havde tabt sit politi. Man savnede også hendes mægtige

skikkelse i døren, når man gik forbi; især savnede sjømændene hende. Ingensteds blev der dog som hos hende, sagde de; ti der var hver blevet behandlet efter fortjeneste, havde havt sin rang i hendes tiltro og hendes hjælp i, hvad der kom på. Hverken sjøfolkene eller skipperne, hverken arbejdsherrerne eller husmødrene havde forstået, hvad hun var værd, før nu, hun var kommen bort.

Derfor drog et eneste glædesbudskab gjennem byen, da en havde set hende sidde i sit hus og stege og koge som før. Enhver måtte op for selv at overtyde sig om, at ruderne var sat ind, at døren var hel, at røgen slog op af piben. Jo, det var sandt! Der sad hun igjen! — Man kravlede op på den anden side af hulvejen for at se bedre; hun sad foran bagstehellen, hun så ikke op eller ud, øjet fulgte hånden, og hånden arbejdede; ti hun var kommen tilbage for at tjene ind igjen, hvad hun havde tabt, og først de 100 spd., hun skyldte Pedro Ohlsen. I begyndelsen lod man det bli med således at se ind på hende; man turde længe ikke gå ind for sin onde samvittighed. Men efterhånden kom de, —først husmødrene, de venlige, de gode; de fik dog ingen lejlighed til at tale om andet end forretninger med hende; ti Gunlaug hørte ikke andet. Så kom fiskerne, så kjøbmændene og skipperne for at hyre folk og få vedkommendes skudsmål, — og endelig den første søndag sjømændene. Dette måtte være efter aftale; ti ud på kvælden blev huset med én gang så overfyldt, at ikke alene begge stuer optoges, men de borde og stoler, som om sommeren stod i haven, måtte tages frem og sættes op i gangen, i kjøkkenet, i bagværelset. Ingen, som så denne forsamling skulde ane, med hvilke følelser disse folk sad der; ti Gunlaug havde taget sin tause kommando over dem i samme stund, de atter trådte over hendes tærskel, og den brede sikkerhed, hvormed hun gav hver sit, bøjede ned hvert velkommen, hvert spørsmål. Hun

var den samme; kun var hendes hår ikke længer sort, og hendes færd noget mere stille. Men da sjøfolkene tog på at bli glade, kunde de ikke længer dy sig, og der blev nu, hver gang hun og jenten var ude, tilråbt Knut Bådsmand, som altid havde været hendes yndling, at han skulde drikke hendes skål, når hun kom ind igjen. Heller ikke han fik mod til det, før han blev noget varmere i hodet; så endelig, da hun kom ind for at sanke tomme flasker og glas isammen, rejste han sig og sagde, »at det var bra, hun var kommen igjen. For det var rigtignok vist, at — at det var bra, hun var kommen igjen!« Dette syntes dem vel talt; de rejste sig og ropte: »Ja, det var bra!« og de i gangen og de i kjøkkenet og de i de andre rum rejste sig også og brød ind og istemte det, og bådsmanden gav hende glas og ropte hurra, og så ropte de nogle hurra, så taget kunde løftes og fare vildt i skyerne. Snart forkyndte en, at de havde gjort hende skammelig uret, så bandte en anden på det samme, og snart bandte og fordømte hele huset sig på, at de havde tilføjet hende den skammeligste uret. Da der endelig blev stilhed, fordi de længtes efter et ord fra hende selv, så sagde Gunlaug, at de skulde ha så mange tak; »men,« fortsatte hun, idet hun videre samlede de tomme glas og flasker ihob, — »så længe jeg ikke siger noget derom, så behøver vel heller ikke I.« Hun gik ud, da hun havde samlet, hvad hun kunde bære, og kom atter ind efter resten. Men fra denne stund var hendes magt ubrødelig.

SYVENDE KAPITEL.

Om kvælden og i mørke kastede fartøjet anker på Bergens havn. I en halv rus efter sjøsygen førtes

Petra i kaptejnens båd mellem en mangfoldighed af skibe, store og små, op til den sjau af færgemænd på bryggerne, af bønder og gadegutter i de smale smug, hvorigjennem vejen gik. De stansede foran et smukt, lidet hus, hvor en gammel kone på kaptejnens bøn tog sig hjærtelig af hende. Hun trængte mad og søvn og fik begge disse krav opfyldt. Hun vågnede den næste dags middag, kvik og munter, til nye lyd og en ny sprogklang og, da gardinet kom op, til en ny natur rundt omkring, til nye mennesker og en ny by. Hun var selv blevet ny, syntes hun, da hun stansede foran spejlet, — dette ansigt var ikke det gamle. Hun kunde vel ikke udrede sig forskjellen og forstod ikke, at i hendes alder gjør sorg og rystelse finere og åndigere; men ved at se sig selv i spejlet måtte hun dog huske de siste nætter, og ved erindringen skalv hun. Derfor skyndte hun sig at bli færdig for at komme ned til det ny, der ventede på hende. Hun traf sin værtinde og flere damer, der først tog hende grundig i øjesyn og så lovede at ta sig af hende; til en begyndelse vilde de følge hende rundt i byen. Adskilligt skulde hun jo med det samme ha kjøbt og sprang derfor igjen op efter sin tegnebog, men hun skammede sig for at ta den tykke, kluntede bog ned og åbnede den derfor deroppe for at ta pengene ud. Hun fandt ikke 100 spd., men 300! Det var altså atter Pedro Ohlsen, som tvært imod moderens vidende og vilje gav hende penger. Så liden forstand havde hun på disses værd, at summens størrelse ikke undrede hende; derfor faldt det hende heller ikke ind at tænke videre over grunden til så stor gavmildhed. I stedet for en glædestrålende takskrivelse med anende spørsmål fik Pedro Ohlsen et brev skikket ned fra Gunlaug, skrevet til hende selv, hvori datteren med slet dulgt vrede forrådte sin velgjører og spurte, hvad hun skulde gjøre med den indsmuglede gave.

Det første indtryk af byen var et stærkt natur-

indtryk. Hun kunde ikke komme fra den følelse, at fjældet stod så nær ind på hende, at hun måtte ta sig i agt. Hun følte tyngsel, hver gang hun løftede øjet, og så atter en drift til at strække hånden ud og banke på. Undertiden igjen var det, som ingen udgang mere gaves. Solforladt og mørkt stod fjældet der, skyerne hang tæt nedpå eller jagede derover; vind og regn i uophørligt skifte; fra fjældet kom det, fjældet slap det ud over byen. Men over mængden af mennesker rundt om hende var der ingen tyngsel. Hun blev snart glad iblandt dem; ti der var i deres travlhed en frihed, lethed og lystighed, som hun ikke kjendte, og som hun efter det, hun havde oplevet, følte som smil og velkommen. Da hun næste dag ved middagsbordet ytrede, at hun helst vilde være der, hvor der var mange, svarede man, at så burde hun gå i teatret; der traf hun flere hundre i ét hus. Ja, det vilde hun; billet blev kjøbt, teatret lå lige ved, og på bestemt tid blev hun fulgt derhen, og plads vist hende på balkonens første bænk. Hun sad i stor strålende belysning blandt mange hundre glade mennesker, livlige farver omkring og en samtale fra alle kanter brusende ud over sig med larm af storsjøen.

Hvad hun her skulde få se, havde Petra ingen anelse om. Hun vidste jo kun, hvad Ødegaard havde sagt hende, og hendes tilfældige omgang lært hende. Men om teatret havde Ødegaard ikke mælet et ord; sjømændene havde talt om et teater, hvor der var vilde dyr og beridere, og gutterne faldt det ikke ind at tale om skuespil, selv om de fra skolen vidste en del derom; ti den lille by havde jo selv intet teater, ikke engang et hus, der kaldtes så; rejsende dyrtæmmere, linedansere og bajadser brugte enten en sjøbod eller den frie mark. Hun var så uvidende, at hun ikke forstod at spørge; hun sad frimodig og ventede noget mærkeligt, f. eks. kameler eller aber. Lidt efter lidt optaget heraf, begyndte hun at se dyr i hvert ansigt omkring sig, hester, hunde, ræve, katter, mus, og mo-

rede sig. Derfor samlede orkestret sig, uden at hun lagde mærke dertil. Hun hoppede skræmt i vejret; ti et kort, skarpt drøn af pauker, trommer, basuner og horn begyndte ouverturen. Hun havde i sit liv aldrig hørt mere musik på én gang end af et par violiner og måske en fløjte; denne brusende herlighed fik hende til at blegne, den havde noget af en kold, sort styrtsjø; hun sad i angst for det næste, at det skulde bli endnu værre, og dog vilde hun ikke, det skulde slutte. Snart gav mildere harmonier lys, og snart åbnede sig udsigter, hun aldrig havde drømt. Melodier vuggede hende didover, liflighed og leg fløjtede rundt i luften, det hele tog svang i lange vingeslag opad; det dalede sagtelig, det samlede sig mægtigt, det delte sig yrt og iltert, — indtil et stort mørke faldt over og dækkede alt; det var, som det hvirvledes bort i en bragende fosselarm. Så atter en enkelt tone som fugl på den våde gren ved dybet; vemodig, ræd begyndte den, men luften over den klarnede ved dens sang, lidt sol kom frem, — og atter var de lange, blånende udsigter fyldt af hin underlige gyngen og flagren bag solstrålerne. Da dette havde varet en stund, se, da sagtnede det i mild fred; de jublende skarer togede længre og længre bort, intet såes uden strålerne, som sivede og smeltede gjennem luften; over hele den uendelige flade kun sol, alt lysvævet og stille, — og i denne salighed drømte det hen. Hun rejste sig uvilkårlig, da det var færdigt; ti hun var også færdig! O, under, der gik den skjønne, malede væg midt imod hende lige i taget! Hun var i en kirke, en kirke på buer og søjler, en kirke i orgelbrus og festglans, og folk skred ind mod hende i dragter, hun ikke kjendte, og de talte, — ja, de talte i kirken, og i et sprog, hun ikke forstod. Hvad? de talte også bag hende. »Sid ned!« sagde de, men der var jo intet at sidde på, de

Yr ɔ: kåd.

to i kirken blev også ganske rigtig stående, og jo længer hun så på dem, jo klarere blev det hende, at disse dragter var de samme, som hun havde set på et billede af Olaf den hellige, — og der, der nævnede de jo Hellig Olafs navn! — »Sid ned!« hørte hun atter bag sig; »sid ned!« ropte flere; der er kanske noget der bag også, tænkte Petra og vendte sig rask om. En mængde rasende ansigter, nogle ligefrem truende, mødte hende; alt dete går ikke rigtig til, tænkte hun og vilde bort; da drog en gammel kone, som sad ved hendes side, lemfældig i hendes kjole. »Men så sid ned, barn,« hviskede hun; »de bagenfor kan jo ikke se!« I et nu var hun på sin plads; ti naturligvis: teatret er derinde, og vi ser på, — ja vist, teatret! hun gjentog ordet som for at erindre sig selv. Hun så da atter ind i kirken; men den, der talte, kunde hun trods al sin møje ikke forstå; først da hun ret blev var, at han var en smuk ung mand, forstod hun også et og andet af hans ord, og da hun hørte, han talte om kjærlighed og var forelsket, forstod hun det meste. Der kom en tredje ind, som i øjeblikket drog hende bort fra ham; ti hun vidste fra tegninger, han måtte være en munk, og munke havde hun meget længtes til at se. Munken gik så sagte, var så stille, ja, han havde et ret gudfrygtigt væsen, han talte redelig, langsomt, hun fulgte hvert ord. Men med ét vender han sig og siger det modsatte af, hvad han sagde før. — Gud, det er en skurk! hør, han er en skurk, han ser jo også sådan ud! At ikke den unge, smukke mand kan skjønne det! han kunde da i alle fald høre det! »Han bedrager Dem!« hviskede hun halvhøjt. »Hys,« sagde den gamle kone. Nej, den unge mand hørte det ikke, han gik bort i farlig tillid, de gik alle, — kun en gammel mand kommer ind. Hvad er det? Når denne gamle mand taler, er det, som den unge talte, og dog er det den gamle mand, — o, se der! se der! Et lysende tog af hvidklædte

piger, lydløst, to og to, går langsomt gjennem kirken; hun så dem længe, efter at de var forbi, — og for hendes erindring svævede et lignende syn fra hendes barndom. Hun havde en vinter fulgt sin mor over fjældet; vadende frem i den nyfaldne sne, skræmte de uforvarende op et kuld ryper, som med ét fyldte luften foran dem; hvide var de, hvid var sneen, hvid skogen, — længe efter strøg alle tanker hvide forbi, og nu her en stund ligeså.

Men en af disse hvidklædte kvinder går frem alene med en krans i hånden og knæler; den gamle har også knælet, og hun taler til ham. Han har jo bud og brev med til hende fra fremmede lande, han tar det frem, man kan se det på hende, at det er fra en, hun har kjær, o, hvor dejligt, de elsker jo allesammen her! Hun åbner det,— det er ikke noget brev, det ligger jo fuldt af musik, — ja, se, ja, se: han er jo selv brevet; den gamle mand er den unge, og han er den, hun elsker! De omfavner hinanden, ved gud, de kysser hinanden, — Petra følte, hun blev sprudrød, og gjemte for sig med sine hænder, mens hun videre fulgte; hør, han fortæller hende, at de straks skal ægte hinanden, og hun rykker leende i hans skjæg og siger, han er blevet en barbar, og han siger, hun er blevet så skjøn, og han gir hende en ring, og han lover hende skarlagen og fløjl, gyldne sko og gyldent bælte, han tar muntert afsked og går til kongen for at tale om bryllup. Hans fæstemø ser efter ham, så det lyser, — men da hun vender sig uden ham, er det blevet så tomt.

Da glider væggen hurtig ned igjen. Forbi nu? Netop som det begyndte? Blussende vendte hun sig til den gamle dame: »Forbi?« — »Nej, nej, barn, det er første akt. Der er fem sådanne, ja, det er det,« gjentog hun sukkende; »der er fem sådanne.« — »Om det samme?« spurte Petra. — »Hvad mener De med det?« — »De samme kommer ind igjen, og det hele

går videre?« — »De har nok aldrig været på komedie, De?« — »Nej.« — »Å nej, det er vel ikke mangesteds, de har teater; det er så dyrt.« — »Men hvad er det for noget?« spurte Petra spændt, stirrende, som kunde hun ikke vente svar; »hvem er disse mennesker?« — »Det er det selskab, som direktør Naso har, et udmærket selskab; han er så flink.« — »Er det ham, som finder det op?« Eller hvad er det? — Gud, svar mig dog!« — »Kjære barn, ved De ikke, hvad et skuespil er for noget? Hvor er De fra?« — Men da Petra mindedes sin fødeby, mindedes hun også sin skam, sin flugt, hun taug og turde ikke mere spørge.

Anden akt kom, og med den kongen, ja, det var kongen, her fik hun også se en konge! Hun hørte ikke, hvad han sagde, hun så ikke, hvem han talte med, hun så på kongens klæder, kongens lader, kongens miner; hun vaktes først, da den unge mand kom ind, og nu drog de alle afsted for at hente bruden! — Så måtte hun atter vente.

I mellemakten læner den gamle kone sig over til hende. »Synes De ikke, at de spiller dejlig?« sagde hun. Petra ser forbauset på hende. »Spiller, hvad vil det sige?« Hun lagde ikke mærke til, at alle rundt om så på hende, at den gamle kone var udsendt for at spørge; hun hørte ikke, man sad og lo ad hende. — »Men de taler ikke som vi?« spurte hun, da hun ikke fik svar. — »De er jo danske,« svarede konen og begyndte også at le. Da fattede hun, at den gode kone lo ad hendes mange spørsmål, og hun taug; hun så uafbrudt på tæppet.

Da det atter gik op, fik hun den store glæde at se en erkebiskop. Det gik nu som før; hun fortabte sig således i synet af ham, at hun ikke hørte et ord af, hvad han sagde. Men da lød musik, o, så stille, så langt borte fra, men den kom nærmere; det var sang af kvinder, spil af fløjter og violiner og af et

instrument, det var ikke guitar og dog som mange guitarer, men blødere, fuldere, mere svingende toner, den hele samlede harmoni skyllede ind i lange bølger, — og da alt var blevet vuggende farver, kom toget, soldater med hellebarder, kordrenge med røgelsekar, munke med lys og kongen med krone på og ved hans side brudgommen, klædt i hvidt, — så atter de hvide kvinder, strøende roser og musik foran bruden, som var i hvid silke og med rød krans på håret; ved hendes side gik en høj kvinde i purpurslæb med guldkroner og med en liden strålende krone på håret, det måtte være dronningen! Den hele kirke fyldtes af deres sang og farver, og alt, som nu skede, lige fra brudgommen førte bruden til brudeskammelen, hvor de knælede, mens hele følget knælede rundt om, og til erkebispen kom i optog med sine korsbrødre, var blot nye slyngninger i den farvede musikkjæde. —

Men som nu vielsen skulde foregå, rakte erkebispen sin stav i vejret og forbød den; deres vielse var imod de hellige forskrifter, de kunde aldrig i livet få hinanden, — o, himmelske fader, forbarm dig! — bruden segnede, og Petra faldt også med et skjærende skrig; ti hun havde rejst sig!

»Vand, kom med vand!« roptes rundt om. — »Nej,« svarede den gamle kone; »hun er ikke besvimet, det behøves ikke!« — »Det behøves ikke,« gjentog man; »stille!« — »Stille!« roptes nede fra parket; »stille på balkonen!« — »Stille!« svaredes på balkonen. — »De må ikke ta Dem det så nær; det er bare digt og tøv altsammen,« hviskede den gamle kone; »men madam Naso spiller udmærket.«

»Stille!« ropte nu også Petra, hun var allerede dybt inde i handlingen; ti den djævelske munk var kommen til med et sværd, de to elskende måtte ta et klæde, og han skar det isønder imellem dem, som kirken skar, som smerten skar, som sværdet over paradisets port skar hin første dag. Gråtende kvinder

tog brudens røde krans og gav hende en hvid; med den var hun fæstet til klostret for livstid. Han, hvem hun tilhørte over tid og evighed, han skulde vide hende i live, men ikke få hende, vide hende derinde, men aldrig se hende; hvor sønderrivende de sagde hinanden farvel, der var ingen større nød på jorden end deres! —

»Herre gud!« hviskede den gamle kone, da tæppet faldt; »vær dog ikke naragtig! det er jo bare madam Naso, direktørens kone.« Petra spilede øjnene op og så og så på den gode kone; hun trodde, hun var gal, og da konen længe havde trod det samme om Petra, vedblev de af og til at se noget sky til hinanden, men talte ikke mere.

Da tæppet atter gik op, kunde Petra ikke følge med; ti bruden bag klostrets mure og brudgommen ved dag og nat udenfor i fortvilelse var det, hun så, hun led deres pine og bad deres bønner; men det, som foregik for hendes øjne, gled farveløst forbi. Da blev hun hidkaldt ved, at der faldt manende stilhed; det tomme kirkerum blev stort, klokkens tolv slag gik alene igjennem. Det drøner under hvælvingerne, murene skjælver, den hellige Olaf har rejst sig af sit skrin i ligdragt, høj og forfærdelig; med spyd i hånd kommer han skridende, vagten flygter, tordenen falder, og munken gjennembores af det udstrakte spyd, hvorpå alt blir mørkt, og synet er sunket. Men munken ligger igjen som en hob aske, hvor lynilden slog ned.

Petra havde uden at vide det holdt sig fast ved den gamle kone, som var blevet meget ræd under dette krampagtige tag og nu ved at se hendes stigende bleghed skyndte sig at sige: »Gud velsigne Dem, barn, det er jo bare Knutsen; dette er den eneste rolle, han kan spille, for han har så tykt et mæle.« — »Nej, nej, nej, nej, jeg så luer omkring ham,« sagde Petra, »og kirken skalv under hans trin!« — »Men så stille da!« roptes fra flere kanter; »ud med

den, som ikke kan være stille!« — »Stille på balkonen!« roper parket; »stille!« svarer balkonen. Petra var krøben sammen, som kunde hun skjule sig, men glemte dem straks allesammen; ti se, de elskende er der igjen, lynilden har brudt op for dem, de vil fly! De har hinanden, de omfavner hinanden, beskyt dem nu, gud i din himmel!

Da rejser sig en larm af rop og lurer, brudgommen rives fra hendes side, der kjæmpes for fædrelandet, han såres, han hilser i døden til sin brud! — — Petra fatter først, hvad her er sket, da bruden stille kommer gående ind — og ser hans lig! Da er det, som alle smertens skyer vil samle sig over et eneste punkt; men et blik adspreder dem: bruden ser op fra den dødes bryst og beder om selv at måtte få dø! Himlen åbner sig over dette blik, lysning falder, bryllupssalen er deroppe, luk bruden ind! Ja, — hun kan allerede se derind; ti fra hendes øjne udgår fred som hin på høje fjælde. Da synker øjenlågene: kampen havde højere løsning, deres trofasthed en større kroning; hun er nu hos ham.

Petra sad længe stille; hjærtet var løftet i tro, styrke af det store fyldte hende. Hun rejste sig fra alt, der var småt, hun rejste sig op over frygt og smerte, hun rejste sig med smil til alle, de var brødre og søstre; det onde, som adskiller, var ikke til, det lå knust under tordenen. Man lo tilbage til hende; det var jo hende, som havde været halvgal under komedien; — men hun så ikke andet i deres smil end gjenskin af den sejer, hun selv bar. I den tro, at de smilte i samfund med hende, smilte hun så strålende tilbage, at de måtte smile med hendes smil; hun skred ned ad de brede trapper mellem to vigende rækker, der gav glæde tilbage af hendes glæde og skjønhed af den skjønhed, der lyste over hende. Strålerne i vort indre kan undertiden bli så stærke, at vi gir alt klarhed om os, skjønt vi selv ikke kan

se. Dette er verdens største triumftog, at meldes, bæres og følges af sine egne lysende tanker.

Da hun uden at vide deraf var kommen hjem, spurte hun, hvad dette dog havde været. Der var flere tilstede, som kunde forstå hende og gi hjælpende svar. Og da hun havde fåt sikker besked om, hvad skuespil var og store skuespillere evnede, da rejste hun sig og sagde: »Dette er det største på jorden, dette vil jeg være.«

Til deres forundring tog hun på sig og gik ud igjen; hun måtte være alene og i det frie. Hun gik bort fra byen og i stærk vind ud på den nærliggende pynt. Der larmede sjøen opunder, men byen lå på begge sider af bugten i en lyståge, bag hvilken de utallige enkelte blink arbejdede sammen uden at kunne mere end gjennemlyse floret, de kunde ikke løfte. Dette blev hendes sjæls billede. Det store dunkle under hendes fødder gav i sin dumpe larm varsel fra et uigjennemtrængeligt dyb; det galdt at synke didned, eller at være med og prøve at lyse. Hun spurte sig selv, hvorfor hun aldrig før havde følt disse tanker, og hun svarede sig selv, at det var, fordi kun øjeblikkene havde magt i hende; men så følte hun også, at hun havde magt i dem. Hun så det nu: ligeså mange øjeblikke vilde der gives hende, som der hist var tindrende blink, og hun bad gud om at få gjøre fyldest i dem alle, så han ikke havde tændt noget forgjæves. Hun rejste sig, fordi der gik isnende vind; hun var ikke længe borte, men da hun gik hjem igjen, vidste hun, hvorhen hun gik.

*

Den næste dag stod hun udenfor direktørens dør. Et stort skjænderi lød indefra; den ene stemme syntes hende at ha lighed med elskerindens fra igår, den gik rigtignok nu i en anden toneart, men den kunde dog bringe Petra til at bæve. Hun ventede længe;

da det aldrig vilde høre op, bankede hun på. »Kom ind!« skreg en meget vred herrestemme, — »å!« hvinede en damestemme, og idet Petra åbnede, så hun den flygtende skræk af et opløst hår og en natdragt forsvinde gjennem en sidedør. Direktøren, en lang mand med et par sure øjne, for hvilke han skyndte sig at sætte et par guldbriller, gik frem og tilbage i oprør. Hans lange næse herskede således over hans ansigt, at alt det øvrige var til for dens skyld, øjnene stak ud som to bøssepiber bag denne vold, munden var en grav foran den og panden en let bro ifra den over til skogen eller »forhugningerne«. — »Hvad vil De?« han stansede tvært; »er det Dem, som vil bli koristinde?« spurte han ilsomt. — »Koristinde, — hvad er det?« — Nå, så det ved De ikke, ja så; hvad vil De da?« — »Jeg vil bli skuespiller.« — »Så det vil De — og ved ikke, hvad en koristinde er, ja så. — Men De taler jo dialekt!« — »Dialekt, hvad er det?« — »Nå, så det ved De heller ikke og vil dog bli skuespillerinde, ja så; ja, det ligner nordmændene. Dialekt, d. v. s., at De taler ikke som vi.« — »Ja, men jeg har øvet mig på det hele morgenen.« — »Så, det har De; se, se! Lad mig høre!« Og Petra stillede sig op og sagde som elskerinden igår: »Jaj helser daj, min kjærlighedh, godh måren!« — »Jeg mener, fanden plager Dem; er De kommen hidop for at gjøre nar af min kone!« En skraldende latter lød inde fra sideværelset, og direktøren lukkede døren op og sagde derind uden spor af erindring af, at de for et øjeblik siden havde skjændtes på liv og død: »Her er en norsk tøs, som vil karikere dig, kom dog ud og se på!« Et damehode med uredt, trodsigt sort hår, mørke øjne, stor mund så virkelig ind og lo. Og dog ilte Petra imod hende; ti det måtte være elskerinden, — nej, hendes mor, tænkte hun, da hun

---

Tvært ɔ: brat.

kom nærmere. Hun så på damen og sagde: »Jeg ved ikke —, om det er Dem, — eller De er hendes mor!« Nu lo også direktøren; damehodet havde draget sig tilbage, men lo i sideværelset. Petras forlegenhed stod så stærkt malet i hendes ansigt, stilling, minespil, at direktøren blev opmærksom; han så en stund på hende, tog en bog og sagde, som ingen verdens ting var forefaldt: »Tag her og læs, min pige, men læs, som De selv taler.« — Det gjorde hun straks. »Nej, nej, det er galt, — hør her!« han læste for hende, og hun efter ham, ganske som han. »Nej, nej, det er galt, læs norsk, — for en ulykke, norsk!« — og Petra læste atter som før. »Nej, siger jeg, det er rent ravruskende galt. Forstår De ikke, hvad jeg mener? Er De dum?« — Han prøvede atter og atter og gav hende en anden: »Se, det er modsat, det er komisk, læs det!« — Ja, Petra læste, men samme spektakel, til han blev kjed og ropte: »Nej, nej, nej! Så hold op for fanden! — Hvad er det, De vil ved scenen? Hvad pokker er det, De vil spille?« — »Jeg vil spille det, jeg så igår.« — »Aha! Naturligvis, ja! Nå, og så?« — »Ja,« sagde hun og blev undselig, »jeg syntes, det var så dejligt igår, men idag har jeg dog tænkt, det vilde være endnu dejligere, om det fik en god ende, og det vilde jeg så gi det.« — »Nå, så det vilde De! Ja så. Der er ingenting ivejen, digteren er død. Naturligvis er han ikke korrekt længer, og De, som hverken kan tale eller læse, vil så digte ham om; — ja, det er norsk!« Petra forstod ikke et ord; kun, at det gik hende imod, forstod hun og begyndte at bli bange. »Får jeg ikke lov?« spurte hun sagte. — »Jo, gud bevar's, der er ingenting ivejen, vær'sgo! — Hør,« sagde han i forandret tone, idet han gik lige til hende, »De har ikke mere begreb om skuespil end en kat. Og De har ingen evne hverken for det komiske eller det tragiske, jeg har nu prøvet Dem i begge dele. Fordi De har et kjønt ansigt og

en kjøn figur, har folk vel bildt Dem ind, at De kan spille meget bedre end min kone, naturligvis! og så vil De op i den største rolle i repertoiret og digte den om med det samme; — ja, sådan er nordmændene, det er folk, som kan gjøre det.« — Petra var blevet mere og mere kortåndet og strævede og strævede; endelig vovede hun at hviske: »Får jeg virkelig ikke lov?« Han havde stått og set ud af vinduet og var viss på, hun var gåt; forbauset vender han sig om; men ved at se hendes bevægelse og den forunderlige styrke, hvormed den formede alt hendes væsen, står han en stund stille, griber pludselig efter bogen og siger atter med en stemme og en mine, hvori alt foregående er udslettet: »Tag her, dette stykke her, og læs langsomt, lad mig bare høre stemmen. — Nå, lad høre!« Men hun kunde ikke læse; ti hun kunde ikke se bogstaverne. »Ikke forknyt, nå!« — Hun læste endelig, men koldt, farveløst; han bad hende læse op igjen »med mere følelse«; da blev det endnu værre. Så tog han bogen rolig fra hende og sagde: »Nu har jeg prøvet Dem på alle façons, så jeg har intet ansvar. Jeg forsikrer Dem, beste jomfru, om jeg sender min støvle ind på scenen, eller jeg sender Dem, vil det gjøre det samme indtryk, nemlig et højst mærkeligt. — Og så må det være nok!« Men som siste anstrængelse vovede Petra bønlig: »Jeg tror dog, jeg forstår det, når jeg bare får —« — »Ja naturligvis, — hver fiskerflække forstår det langt bedre end vi; det norske publikum er det mest oplyste i verden. — — — Ja, vil nu ikke De gå, så går jeg!« Hun vendte sig mod døren og brast i gråd. »Hør,« siger han; ti denne heftige bevægelse tændte et lys i ham; »det er dog vel ikke Dem, som igår gjorde skandale i teatret?« — Hun vendte sig ildrød om og så på ham. »Jo, vist er det Dem, nu kjender jeg Dem, »Fiskerjenten«! Jeg var efter teatret sammen med en herre fra Deres fødeby; han »kjendte Dem

godt.« Nå, så det er derfor, De så gjærne vil til teatret; De vil prøve Deres kunster der, — sådan! Hør: mit teater er et anstændigt sted, jeg frabeder mig alle slags prøver på at omdanne det. — Gå! — Vil De gå, siger jeg!« — og Petra på døren, storhulkende ned ad trapperne og ud på gaden. Hun løb og gråt frem igjennem mængden, men en dame, som ved højlys dag løb og gråt på gaden, gjorde, som tænkeligt, stor opsigt. Folk stansede, smågutter løb efter, og snart fulgte flere; Petra hørte i denne susen bag sig dønninger efter hine nætter på kvistværelset, hun huskede ansigterne i luften og løb. Men erindringen vokste for hvert skridt ligesom larmen bag hende, og da hun havde nåd huset og slåt gadedøren i, nåd værelset og stængt efter sig, måtte hun kaste sig i en krog og værge sig imod ansigterne; hun slog dem tilbage med hænder, med trusler, sank så udtømt sammen og fik stillere gråd — og var frelst.

*

Samme eftermiddag henimod kvælden rejste hun fra Bergen ind igjennem landet. Hun vidste ikke selv hvorhen, men hun vilde did, hvor hun ikke var kjendt. Hun sad i en kariol med sin kiste spændt bag på og en skydsgut oppe på den; det øsregnede, hun sad sammenkrøben under en stor regnhat og så bange opunder mod fjældet, derpå ned igjen mod styrtningen ved hendes side. Skogen foran var en rugende tågemåsse, hvori det spøgede; i næste øjeblik skulde hun derind, men tågen veg bestandig, efter hvert som hun drog imod den. Et mægtigt drøn, der altid blev stærkere, øgede følelsen af, at hun færdedes i en hemmelighedsfuld kreds, hvor alt havde sin egen tydning og dunkle sammenhæng, og hvor mennesket

Regnhat ɔ: regnskjærm.

blot var en ræd gjennemrejsende, der måtte se, om han kunde komme videre. Drønet kom fra flere fosse, der i regnvejret var vokset op til kjæmper og nu kastede sig stødvis fra fremspring til fremspring med uhyre bulder. Der vejen skulde frem, var smale broer over; hun så det koge nedenunder i hulningerne. Snart gik det i krumning og slyngning nedover; hist og her lå en enkelt opdyrket flække, nogle torvtækte huse stod sammen; så atter opad mod skogen og duren. Hun var våd, og hun frøs, men hun vilde videre, så længe det var dag, videre også den næste dag, altid dybere ind, til hun fandt et sted, hun turde tro sig til. Dertil vilde han selv hjælpe hende, han, den almægtige, som nu styrede gjennem mørket og uvejret.

OTTENDE KAPITEL.

Et mildt efterår kan undertiden netop inde mellem fjældene i Bergens stift, hvor der er lunt og frugtbart, gi halve sommerdage langt ud på høsten. Da slipper man en stund midt om dagen atter buskapen på marken, selv om den allerede var indsat på vinterfodring; kreaturerne er da fede og kåde og gjør det livligt på gården, når de om eftermiddagen tages ind.

Således kom de nedover råket, kjør, sauer og gjeder, rautende, bækrende, dansende under bjældeklang, ind til en stor gård, netop som Petra skulde kjøre gården forbi. Vejret var smukt, den lange, hvide træbygning lyste med alle sine høje ruder i solen, og over husene stod fjældet, så indpakket af furu, birk, hæg og rognetræer, og af vildklunger ude på nabberne, at

Dur ɔ: bulder. Råk ɔ: sti for kreaturerne. Raute og bækre ɔ: bøge og bræge. Rogn ɔ: rønnetræ. Vildklunger ɔ: vild hybenrose. Nabbe ɔ: bjærgpynt.

husene syntes lune deraf. Foran hovedbygningen på siden mod vejen lå en have; den stod i stærk vækst af æble-, kirsebær- og moreltræer, og langs gange og gjærder af ribs-, stikkelsbær- og solbærbuske; men ud over dem alle ragede nogle store, gamle asketræer med bred krone. Huset så ud som et afgjemt rede inde mellem grenene og ikke til at nå for andre end solen. Men netop dette afgjemte vakte længsel i Petra, og da solen lyste på ruderne, og bjælderne lokkede lystig, og da hun hørte, det var en præstegård, så greb hun rask i tømmerne: »Nej, her må jeg ind!« og vikede til siden, op langs haven.

Et par finnehunde fløj rasende frem mod hende, som hun kjørte ind på gårdspladsen, der var en stor, indbygget firkant med fjøset lige mod hovedbygningen, en anden fløj af hovedbygningen til højre og bryggerhus og borgestue til venstre. Gårdsrummet var nu fuldt af buskapen; men midt inde blandt den stod en dame, temmelig høj og meget fint bygget; hun havde tætsluttende klæder og et lidet silketørklæde over hodet; rundt om hende samt opover hende var gjeder, hvide, sorte, brune, brogede gjeder, hver med sin lille bjælde, tilsammen stemt i treklang; hun havde navn til alle sine gjeder og noget godt til dem i et fad, som budejen gjentagende fyldte. — Men på den lave trap, som fra hovedbygningen førte ud til gården, stod provsten med et fad salt i hånden, og foran trappen gårdens kjør, der slikkede saltet af hans hånd og af stenhellen, hvorpå han strøede. Provsten var ingen stor, men en tætbygget mand med kort hals og kort pande; de buskede bryn lå ud over øjet, der ikke gjærne så lige, men skjød nu og da til siden med stor glans. Hans kortklippede, tykke hår var gråt og stod op til alle sider, det vokste nedover nakken næsten ligeså stærkt som på hodet; han bar intet halstørklæle, men en skjorte-

---

Budeje ɔ: malkepige, mejerske.

knap, foran var skjorten åben, så det hårrige bryst stak frem; ej heller var den tilknappet på håndledene, så linningen lå ud over de små, stærke, nu slimede hænder, hvormed han gav salt; både hænderne og armene opover var aldeles lådne. Han så fra siden skarpt på den fremmede dame, som var steget af og havde arbejdet sig frem mellem gjederne, til hun stod hos hans datter. Hvad de to talte om, var det ikke muligt at høre for kreaturerne, hundene og bjælderne; men nu så begge damer hen til ham, og med gjederne omkring sig kom de mod trappen. En gjætergut måtte på tegn af provsten jage kjørene væk. Signe, hans datter, ropte, — og Petra måtte lægge mærke til hendes stemmes vellyd —: »Far, her er en rejsende dame, som gjærne vilde hvile ud hos os en dags tid.« — »Hun skal være velkommen!« ropte provsten til svar, gav fadet fra sig og gik ind i kontoret lige ved siden af til højre, formodentlig for at vaske og fli sig. Petra fulgte frøkenen ind i gangen, som egentlig var en forstue, så lys og bred var den; gutten blev klareret, hendes tøj indbåret, hun selv gjorde i et sideværelse lige mod kontoret lidt omklædning og gik derpå ud igjen i gangen for at føres videre frem i dagligstuen.

Hvilket lyst, stort værelse! Næsten hele væggen ud mod haven var vinduer, det midterste fag tillige dør til haven. Vinduerne var brede, høje og løb næsten helt til gulvet; men de var opfyldte af blomster; blomster stod på forhøjningerne helt frem over gulvet, blomster stod i vinduskarmene tillige, og i stedet for gardiner flettede vedbend nedover fra to små blomsterhække højt oppi karmen. Da der nu stod buske eller blomster udenfor, både under, ved siden af og op efter muren, endelig foran, henne på plænen, så var det som at træde ind i et drivhus, bygget midt i haven. Og dog havde man ikke været i dette værelse et øjeblik, før blomsterne ikke såes; men kirken, frit liggende på en høj til højre, var d e t, som såes, og det blånende

vand, som optog dens billede og strømmede skinnende så langt bort imellem fjældene, at man ikke vidste, om det var en indsjø eller arm af havet, som buede ind. Og så selve disse fjælde! Intet enkelt, men kjæder af fjælde, den ene vældige ryg bestandig-bagenom den anden, som var her det beboedes grænse!

Da Petra atter drog øjet til sig, var alt i stuen blevet viet af synet derude; det stod rent og let og gav blomsterramme om et storladent maleri. Hun følte sig omgivet af noget usynligt, der gav agt på hendes adfærd, ja tanker; hun gik undersøgende omkring uden at vide deraf og rørte ved tingene. Da så hun over sofaen på den lange væg mod lyset et portræt i legemsstørrelse af en dame, der smilte ned på hende. Hun sad med hodet lidt på hæld og med foldede hænder, hun havde den højre arm lænet på en bog, hvis bagside med tydelige bogstaver bar indskriften: »Søndagsbog«. Lyshåret, skjærhudet skinnede hun ned og gav alt det søndagsro, som hun skinnede på. Smilet var alvor, men alvoret var hengivenhed. Hun syntes at kunne drage til sig alle i kjærlighed; ti hun syntes at forstå alt, fordi hun så i alting kun det gode. Hendes ansigt bar præg af svagelighed, men denne svaghed måtte være hendes styrke; ti der var vist ikke det menneske til, som turde såre den. En evighedskrans hang rundt om rammen; hun var død.

»Dette var min mor,« hørte hun mildt bag sig og vendte sig mod datteren, som var gåt ud og nu kommen ind igjen. Men det hele værelse var herefter fyldt af portrættet, alt førte did op, alt fik sit lys af det, alt var indrettet for det, og datteren var dets stille afglans. Noget tausere syntes datteren, noget mere tilbageholden. Moderen optog alles blik og gav dem fyldt tilbage, datteren bøjede sit ned. Men samme lyshed og mildhed. Hun havde også moderens bygning, men intet spor af svaghed; de livlige farver i hendes tætsluttende dragt, i hendes for-

klæde og lille halstørklæde, der var fæstet med en romersk nål, gav tværtimod noget friskt tilbage til hendes ansigt og lod en ynde og sans for ynde ane, som gjorde hende til datter af portrættet og til alf på stedet. Som hun gik derinde mellem moderens blomster, følte Petra stor længsel til hende; i denne kvindes omgang og på dette sted måtte alt godt vokse, — turde hun bare komme indenfor! Hun følte sin forladthed dobbelt; hun fulgte Signe ufravendt, hvor hun gik, og hvor hun stod; Signe følte det og undveg, men det hjalp ikke, hvorfor hun blev undselig og bøjede sig over blomsterne. Endelig fattede Petra sin nærgåenhed, blev skamfuld og vilde afbede den, men der var noget ved det omhyggelig opsatte hår, den fine pande og det tætsluttende ved dragten, som bad hende være varsom. Hun så op på moderen, å, hende kunde hun allerede ha omfavnet! Var det ikke, som hun sagde hende velkommen! Ja, turde hun tro det? Ti således havde endnu aldrig nogen set på hende; i det blik lå, at hun kjendte alt, som var hændt den vejfarende, og vilde dog tilgive hende. Overbærenhed trængte hun til, hun kunde ikke slippe disse øjnes velvilje, hun fik hodet på hæld ligesom portrættet, hun foldede hænderne ligesom det og vendte sig så næsten uden at vide af det; »lad mig få være her!« sagde hun. Signe løftede sig og vendte sig; hun kunde for forundring ikke svare. »Lad mig få være her!« bad Petra igjen med et skridt hen imod hende; »her er dejligt!« hendes øjne fyldtes.

Den unge dame sagde: »Jeg skal be' far komme.« — Petra fulgte hende med øjnene, til hun var inde gjennem kontordøren; men straks hun var alene, blev hun ræd for, hvad hun havde gjort, og skalv, da hun fik se provstens forbausede ansigt i døren. Han kom, lidt bedre påklædt end sist og med pibe. Han holdt om den med fast greb, lod spidsen slippe læberne, hver gang han havde draget røgen til,

og jog denne ud i tre afdelinger, hver med et lidet smæld; han gjorde dette op igjen nogle gange, idet han stod lige foran Petra, midt på gulvet, uden netop at se på hende, men som han ventede, hun skulde tale. Hun turde ikke foran denne mand gjentage sin begjæring; ti han så stræng ud. »De vil bli her?« spurte han, og hun fik et stort, lyst sideblik. Skrækken gav hendes stemme noget bævende: »Jeg har ingensteds at ta hen.« — »Hvor er De fra?« Petra nævnte sagte byen og sit eget navn. »Hvorledes er De kommen her?« — »Jeg ved ikke — — jeg søger — — jeg vil betale for mig — jeg, — ja, jeg ved ikke;« hun vendte sig og kunde en stund ikke mere, men tog atter mod og sagde: »Jeg skal gjøre alt, I be'r mig om, bare jeg får være her og slippe for at rejse længre, — — og slippe for at be' én gang til.« Datteren var fulgt ind, men var stanset ved kakkelovnen, hvor hun uden at se op stod og fingrede i de tørre roser, dér lå. Provsten svarede ikke; man hørte kun smældene af hans pibe, mens han så afvekslende på hende, datteren og portrættet. Nu kan den samme ting gi forskjellige indtryk; ti mens Petra bad, at portrættet måtte indgive ham overbærenhed, syntes han, det hviskede: »Beskyt vort barn; tag ingen ukjendt ind til hende!« — Han vendte sig med et skarpt sideblik til Petra: — »Nej, — De kan ikke være her!«

Petra blev bleg, drog et heftigt, dybt suk, så usikkert omkring sig — og styrtede ind i et sideværelse, hvortil døren stod halvåben, kastede sig der ned over et bord og hengav sig fuldt ud til sin smerte og skuffelse! — Far og datter så på hinanden; denne mangel på levemåde, uden videre at storme ind i et andet værelse og der sætte sig for sig selv, havde kun sidestykke i den adfærd at komme ind fra landevejen, bede om at få bli der og gi sig til at tudskråle, så snart hun ikke fik. Provsten gik efter hende, ikke for at tale til hende, men tværtom for at lukke døren

til bag hende. Han kom ganske rød tilbage og sagde sagte til datteren, som endnu stod ved ovnen: »Har du set mage til fruentimmer? — Hvem er det? — Hvad vil hun?« — Datteren svarede ikke straks; men da det skede, var det endnu sagtere end faderen: »Hun bærer sig bagvendt ad; men der er noget særsynt ved hende.« — Provsten gik op og ned og så mod døren; endelig stansede han og hviskede: »Hun kan ikke være ved sin fulde forstand!« — og da Signe ikke svarede, kom han nærmere og gjentog mere bestemt: »Hun er gal, Signe, halvtosset, det er det særsynte ved hende.« Han gav sig atter til at gå, han kom i andre tanker, han havde næsten glemt, hvad han sist sagde, da datteren endelig svarede hviskende: »Det tror jeg dog ikke; men hun er vist meget ulykkelig,« hun bøjede sig ned over de tørre roser, som hun endnu fingrede i. Stemmens klang så vel som bevægelsen vilde for en anden intet påfaldende ha; men faderen blev straks forandret, gik nogle gange op og ned, seende på portrættet, og sagde endelig, men ganske sagte: »Mener du, fordi hun ser ulykkelig ud, — — at mor vilde ha bedt hende bli?« — — »Mor vilde ikke ha svaret før om nogle dage,« hviskede datteren og bøjede sig endnu dybere over roserne. Den sagteste erindring om hende deroppe kunde, når datteren bredte den således ud, få hint hårrige løvehode til at bli mygt som et lams. Han følte straks sandheden, han stod som en skolegut, der er grebet i fusk; han glemte at dampe og at gå, og langt om længe hviskede han: »Skulde jeg be' hende bli i nogle dage?« — »Du har jo nu svaret.« — »Ja, men ét er at optage hende, et andet at lade hende være her i nogle dage.« — Signe syntes også tænke sig om, sagde endelig: »Du får gjøre, som du synes.«

Provsten vilde nok prøve forslaget endnu nøjere,

Særsynt ɔ: ejendommelig.

idet han atter gik op og ned nogle gange og røgte stærkt. Endelig stansede han: »Vil du gå ind, eller skal jeg?« — »Det gjør vist mest godt, når du går,« sagde datteren og så mildt op.

Han var just ifærd med at ta i låsen, da en smældende latter lød indefra, — atter stilt, og derpå et helt brag af latter. — Provsten, som var veget tilbage, for atter frem, og datteren efter; ti hun derinde måtte være blevet syg.

Da døren var åbnet, så de Petra sidde, hvor hun havde sat sig, og foran hende en opslåt bog, som hun havde kastet sig over uden at vide deraf. Hendes tårer havde trillet på dens blad; hun så det og vilde tørre dem bort, da hun blev var et udtryk af det saftige slags, som hun huskede fra sin gadetid, men som hun aldrig havde trod, at nogen bog turde ta i sin mund. Ganske forfærdet glemte hun at gråte, men stirrede ned i bogen, — hvad kunde dette dog være for galskab! — hun læste med åben mund, det blev bare værre og værre, så grovt, men så uimodståelig morsomt, at det var umuligt andet, hun måtte læse mere; hun læste, til hun intet andet sansede, hun læste sig fra både sorg og sut, både stund og sted — hos gamle fader Holberg; ti ham var det! Hun lo, hun skoggerlo, — selv nu, da provsten og hans datter stod over hende, så hun ikke deres alvor, huskede ikke sit ærend, men lo og spurte: »Hvad er det, hvad i al verden er det?« hun sløg selv op titelbladet.

Da blegnede hun, så op på dem og ned igjen i bogen på de kjendte slyngninger; — der er ting, der træffer hjærtet som en kugle, ting, man trodde at være flygtet hundre mile ifra, men ser lige foran sig; — her på første blad stod skrevet: »Hans Ødegaard.« Rød som blod ropte hun: »Er bogen hans? — Kommer han hid?« hun rejste sig. — »Han har lovet det,«

Sut ɔ: bekymring.

svarede Signe, — og nu huskede Petra, at det var en præstefamilje i Bergens stift, som han havde været sammen med i udlandet, hun var kun rejst i en runding, hun var faret lige mod ham. »Kommer han kanske snart? Er han her kanske?« hun vilde straks fly videre. — »Nej, han er jo syg,« sagde Signe. — »Ja, det er sandt, han er syg,« sagde Petra smertelig og sank sammen.

»Men sig mig,« udbrød Signe, »De skulde da vel ikke være —« »Fiskerjenten?« fuldførte provsten. Petra så bønlig op på dem. »Jo, jeg er Fiskerjenten,« sagde hun.

Men hende kjendte de godt; ti Ødegaard havde jo ikke talt om andet. »Det er en anden sag,« sagde provsten, — han skjønnede, her var noget istykker, som havde venners hjælp behov; — »bliv her så længe!« sagde han. — Petra så op, hun så det blik, hvormed Signe takkede ham; dette gjorde hende så godt, at hun gik bort, tog begge Signes hænder (ti mere turde hun ikke) og sagde, skjønt med undselighed: »Jeg skal sige Dem alt, straks vi to er alene.«

En time efter kjendte Signe hele Petras historie, som hun straks meddelte sin far. På hans råd skrev Signe samme dag til Ødegaard og vedblev dermed, så længe Petra var i deres hus.

Men da Petra den kvæld lagde sig til hvile i den svære dunseng, i et lunt værelse med knitrende birkeved i ovnen og det Ny Testamente lagt mellem de to lys på det hvide natbord, — takkede hun, idet hun greb bogen, sin gud for alt, det onde som det gode.

*

Provsten havde som ung mand med en brændende ånd og evne til veltalenhed ønsket at bli præst; hans formuende forældre havde været derimod; de så ham helst vælge, hvad de kaldte en uafhængig livs-

stilling; men deres modstand gav ham kun større iver, og da han var færdig, drog han udenlands for at studere videre. Under et foreløbigt ophold i Danmark kom han til oftere at træffe sammen med en dame, som tilhørte en trosretning, der ikke var ham stræng nok og derfor meget imod; han vilde idelig indvirke på hende; men den måde, hvorpå hun da så på ham og derved bragte ham til taushed, kunde han siden ikke glemme under hele sit ophold i udlandet! Da han kom tilbage, søgte han hende straks op. De omgikkes og vokste i hinandens yndest, til de blev forlovede og straks efter gifte. Nu viste det sig imidlertid, at hver havde havt sin sidetanke; han havde foresat sig at drage hende med al hendes ynde over i sin mørkere lære, og hun havde været så barnlig sikker på at kunne få hans kraft og veltalenhed over i sit trossamfunds tjeneste. Hans første allersagteste forsøg blev mødt af h e n d e s første allersagteste; — han drog sig tilbage, skuffet, mistænksom. Hun var snar nok til at se det, og fra den dag gik han og vogtede på hendes forsøg, og hun gik og vogtede på hans. Ingen af dem gjorde dog et eneste mere; ti de var begge blevne bange. Han var bange sin egen lidenskabelige natur, og hun var bange, at hun ved et fejlagtigt forsøg skulde forspilde sig lejligheden til at drage ham; ti hun opgav aldrig håbet, det var blevet hendes livs opgave. Men aldrig kom det til kamp; ti hvor hun var, kjæmpedes ikke. Sin arbejdende vilje, sin sammenpressede lidenskab måtte han dog gi udslag, — og så skede det, hver gang han kom på prækestolen og så hende sidde nedenunder. Menigheden droges ind med ham som i en hvirvel, han hidsede den, og snart den ham. Hun så det og lod sit bange hjærte hvile ud i velgjørenhed — og senere, da hun blev mor, hos datteren, som hun tog i sin legemlige og åndelige favn og bar til sine stille timer. Der gav hun, der modtog hun, der vuggede hun sit eget store

barn i barnets uskyld, der holdt hun kjærlighedens fest, og derfra kom hun tilbage til ham, den strænge, med kvindens og kristendommens forenede blidhed, og da var det jo ham umuligt at sige noget, som ikke faldt godt. Han måtte jo elske hende over alt på jorden, men desto mere sorgfuld blev han, desto stærkere blødte det i ham, at han ikke kunde hjælpe hende i hendes saligheds sag. Med moderens stille ret tog hun også barnet bort fra hans religiøse undervisning; barnets sange, barnets spørsmål var ham snart en ny og dyb kilde til smerte, — og når han nu på prækestolen kunde være hidset til hårdhed af sin voldsomme sindsbevægelse, modtog hustruen ham, idet de gik hjem sammen, blot med endnu større mildhed; øjnene talte, men munden ikke med et ord. Og datteren hang sig ved hans hånd og så på ham med øjne, som var moderens.

Om alt blev talt i dette hus, kun ikke om det, som var roden i alle deres tanker. Men en så rystende spænding kunde i længden ikke holdes ud. Hun smilte vel endnu, men alene fordi hun ikke vovede at gråte. Da den tid nærmede sig, at datteren skulde forberedes til konfirmation, og han altså med sit embeds ret kunde drage hende ligeså stille over i sin undervisning, som moderen hidtil havde holdt hende i sin, da steg spændingen til det yderste, og efter den prækensøndag, hvorpå indtegning af konfirmander var tillyst, blev moderen syg, omtrent som man ellers blir træt. Hun sagde smilende, at nu kunde hun ikke gå mere, og nogle dage senere, lige smilende, at nu kunde hun heller ikke sidde. Hun vilde altid ha datteren hos sig, skjønt hun ikke kunde tale med hende; ti hun kunde jo se hende. Og datteren vidste, hvad hun helst vilde; hun læste for hende af livets bog og sang for hende hendes barndoms salmer, de nye, lifligе fra hendes trossamfund. Provsten fattede længe ikke, hvad her forberedte sig; men, da han fattede det, tabte han

alle tråde, han kunde kun samle sig i ét, at få høre hende sige noget til ham, blot nogle ord, men det var hun nu ikke istand til; hun kunde ikke længer tale. Han stod foran sengens fod og så og bad; hun smilte til ham, indtil han faldt på sine knær og tog datterens hånd og lagde den i moderens, som vilde han sige: her, behold hende, — hos dig skal hun evig bli! Da smilte hun som aldrig før, — og i dette smil gik hun ind.

Efter dette var provsten længe ikke at få i tale; en anden blev sat til at styre hans kald, han selv gik fra rum til rum, fra sted til sted, som søgte han noget. Han gik stille; når han talte, var det dæmpet, — og kun ved at gå ind på hele denne tyste måde kunde datteren lidt efter lidt komme i samfund med ham. Nu hjalp hun ham at søge; hvert ord af moderen blev taget frem igjen; hvad hun havde villet, blev den rettesnor, hvorefter de gik videre. Datterens samliv med hende, det, som han havde været udenfor, blev nu først levet; — fra første stund, barnet kunde huske, blev alt gjennemgåt pány, hendes salmer blev sunget, hendes bønner bedt, de prækener, hun havde holdt sig mest til, blev én for én læst, og hendes udlægning og ytringer med tro ihukommet. Således sat i virksomhed vilde han snart videre did ned, hvor han havde fundet hende, for på samme måde der at gå efter. De rejste, og han kom sig ved helt og holdent at optage hendes liv i sig. Selv en ny begynder, fik han sans for alle begyndelser omkring sig, de store nationale, de mindre politiske, — og disse gav ham tilbage af sit eget unge liv. Hans kræfter strømmede ind igjen, hans længsler med dem, — nu vilde han forkynde ordet, så det forberedte for livet og ikke alene for døden!

Forinden han atter i sin fjældbygd stængte sig ind med denne sin kjære gjærning, følte han drift til

at ta et større syn af det, som var udenfor. De rejste derfor videre ud og sad nu i store minder.

Mellem disse mennesker levede Petra.

NIENDE KAPITEL.

På det tredje år, en fredag nogle dage før jul, sad de to piger sammen i aftenskumringen; provsten var just kommen ind med sin pibe. Dagen var tilbragt som de fleste i disse to år, nemlig begyndt med en spasertur og efter frokosten en times tid spil og sang, dernæst sprog eller anden undervisning, så lidt syslen med i husholdningen. Om eftermiddagen hver for sig på sit værelse, Signe netop idag ifærd med at skrive til Ødegaard, efter hvem Petra aldrig spurte, ligesom hun aldrig vilde høre tale om fortiden. Henimod mørkningen en kjælkefart, og nu ind for at samtale eller synge eller senere læse højt. Det var hertil, provsten altid kom ind. Han læste udmærket, og hans datter ikke mindre; Petra lærte sig begges måde, men især begges sprog. Signes udtale og tonefald havde en sådan vellyd for hendes øre, at det gav gjenlyd, når hun gik alene. Petra holdt i det hele Signe så højt, at en mand vilde ha taget fjerdeparten for stormende elskov; hun gjorde også ofte Signe rød. Idet provsten eller Signe hver kvæld læste højt (Petra var ikke at formå dertil). havde de gjennemgåt den nordiske litteraturs hoveddigtere og efterhånden vundet videre ud i den store litteratur. De dramatiske værker læstes helst. Netop som de i kvæld skulde tænde lamperne for at begynde, kom kjøkkenjenten ind og sagde, at der var en ude, som havde en hilsen til Petra. Det viste sig at være en sjømand fra hendes fødeby; hendes mor havde pålagt ham at søge hende,

da han skulde på de kanter; han var nu gåt en mils vej og måtte skynde sig afsted igjen, da fartøjet skulde sejle. Petra fulgte ham på vej, hun vilde tale mere med ham; ti han var en trofast mand, som hun kjendte. Aftenen var temmelig mørk, der var også mørkt på gården i alle vinduer undtagen i ildhuset, hvor de havde storvask; på vejen såes intet lys, knapt nok vejen kunde sees, før månen var istand til at vinde sig op over fjældene; men hun gik tappert med og ind i skogen, skjønt det skyggede stygt mellem granerne. En nyhed havde især lokket hende til at følge; sjømanden havde nemlig fortalt hende, at Pedro Ohlsens mor var død, hvorefter han selv havde solgt huset og flyttet op til Gunlaug, hvor han bodde på Petras kvist. Dette var næsten to år gammelt, men moderen havde ikke nævnt et ord derom. Nu kunde imidlertid Petra skjønne, hvem det var, som skrev brevene for moderen, hvorom hun ofte, men altid forgjæves havde spurt hende; ti på hvert brev stod stadig til slut: »og en hilsen fra den, som skriver brevet.« Sjømanden havde i ærend at spørge, hvor længe hun skulde bli i præstegården, og hvad hun videre vilde foretage sig. Petra svarede på det første, at det vidste hun ikke, og på det andet, at han skulde sige moderen: der var bare ét i verden, hun vilde, og fik hun ikke det, blev hun ulykkelig sin levetid; men for det første kunde hun ikke sige, hvad det var.

Mens Petra gik og talte med sjømanden, sad provsten og Signe tilbage i dagligstuen og talte om hende, i hvem de begge var inderlig glade. Da kom rådsdrengen ind, og efter at ha gjort rede for dagen, spurte han, om der var nogen af dem, som vidste af, at den fremmede jomfru om natten gik ned fra sit kammer og op igjen efter en taugstige. Han måtte gjentage det tre gange, før nogen af dem forstod, hvad han mente;

Rådsdreng ɔ: avlskarl.

ti han kunde ligeså gjærne ha meldt, at hun gik op og ned i månens stråler. Der var mørkt i stuen, og nu blev det aldeles stilt; ikke engang provstens pibe hørtes. Endelig måtte han spørge, og med en viss dump klang i stemmen: »Hvem har set det?« — »Det har jeg set. Jeg var oppe og gav hestene; klokken kunde være omkring et.« — »Hun gik ned ad en taugstige?« — »Og op igjen.« — Atter lang stilhed. Petra havde værelse ovenpå, i det hjørne, som vendte ud mod indkjørselen; hun var ene deroppe, ingen havde værelse på den side uden hun. Her kunde altså ikke være nogen misforståelse. »Det har vel været i søvne,« sagde gutten og vilde drage sig tilbage. — »Men taugstigen kan hun dog ikke ha laget i søvne,« sagde provsten. — »Nej, det var, hvad også jeg syntes; derfor tænkte jeg, det var rigtigst at sige det til han far; jeg har ikke sagt det til nogen anden.« — »Er det flere end dig, som har set det?« — »Nej, men om han far tviler, kan vel taugstigen være vidne; ligger den ikke deroppe, så har vel jeg set fejl.« — Provsten rejste sig straks. »Far!« bad Signe. — »Kom med lys!« svarede provsten på en måde, som ingen modstand tillod. Signe tændte det selv; »far!« bad hun én gang til, da hun gav ham det. — »Ja, jeg er også hendes far, så længe hun er i mit hus; det er min pligt at se efter.« — Provsten gik foran med lyset, Signe og rådsdrengen efter. På det lille værelse var alt i orden; kun lå på bordet foran sengen en hel række bøger, den ene opslåt ovenpå den anden. — »Læser hun om natten?« — »Jeg ved ikke; men hun slukker aldrig sit lys før klokken et.« — Provsten og Signe så på hinanden; man skiltes på præstegården om kvælden klokken ti, halv elleve, og man samledes igjen om morgenen kl. seks, syv. — »Ved du noget derom?« Signe svarede ikke. Men rådsdrengen, som lå på knæ i krogen og grov, svarede derfra: »Hun er jo ikke alene.« — »Hvad er det, du siger?« —

»Nej, her er altid nogen hos hende, som taler med hende; ofte er de meget højrøstede; jeg har hørt hende både be' for sig og true. Hun er vel i magten på en, stakkar!« Signe vendte sig bort, provsten var blevet ligbleg. »Og her er stigen,« sagde rådsdrengen videre, han drog den frem og rejste sig. To klædessnorer var sammenføjede af en tredje, som slog knude, løb tværtover og slog med en halv alens afstand atter en knude, og over igjen, og dette så længe, til stigen var laget. — Man tog den opmærksomt i øjesyn. »Var hun længe borte?« spurte provsten. — Rådsdrengen så på ham: »Hvorledes borte?« — »Var hun længe borte, da hun var kommen ned?« — Signe stod og skalv af kulde og frygt. — »Hun gik ingensteds hen; hun gik op igjen.« — »Op igjen? — Hvem gik så bort?« — Signe gjorde en bevægelse og brast i gråd. — »Der var nok ingen hos hende den kvæld; det var igår.« — »Ingen på stigen altså uden hende?« — »Nej.« — »Og hun gik ned og straks op igjen?« — »Ja.« —

»Hun har altså villet prøve den,« sagde provsten og drog pusten ligesom lidt lettet. — »Ja, før hun lod nogen anden gå den,« føjede rådsdrengen til. — Provsten så på ham: »Så mener du, dette ikke er den første, hun har laget?« — »Nej, — hvorledes kunde ellers folk være kommen op til hende?« — »Er det længe, du har vidst, at der kom nogen til hende?« — »Ikke før i vinter, da hun tog på at bruge lys; det faldt mig ikke før ind at gå hidned.« Provsten spurte strængt: »Altså, du har vidst det den hele vinter; — hvorfor har du så ikke før sagt det?« — »Jeg tænkte, det var en af husets folk, der var hos hende; — men da jeg igår nat så hende på stigen, skjønnede jeg først, det måtte være andre. Havde jeg før skjønnet det, havde jeg også før sagt det.« — »Ja, det er klart nok, hun har skuffet os alle!« — Signe så bønlig op. — »Hun burde vel ikke ligge så langt

fra folk,« mente rådsdrengen; han viklede stigen op. — »Hun burde ikke ligge længer nogensteds her i huset,« sagde provsten og gik, de andre efter. Men da han var kommen ned og havde sat lyset fra sig på bordet, kom Signe og kastede sig ind til ham. — — »Ja, mit barn, dette er en hård skuffelse.«

En stund efter sad Signe i sofahjørnet med et lommetørklæde for sine øjne, provsten havde tændt sin pibe og gik hurtig op og ned. Da hørte de skrig i kjøkkenet, fart i trapperne, sprang over gangen ovenpå; de ilte begge ud: der var ild på Petras kammer! Af lyset var faldt en gnist i krogen, — ti derfra var ilden kommen, — havde i et øjeblik draget sig opover vægtapetet og nåd træværket om vinduet, da den blev set fra vejen af en fremmed, som straks havde løbet ind i ildhuset til dem, der vaskede. Ilden blev snart slukket; men på landet, hvor alt har sin jævne gang år ud og år ind, bringer enhver afbrydelse sindene i oprør; ilden er deres største og farligste fiende, aldrig ude af deres tanker, og når han så kommer og en nat stikker hodet op af afgrunden og slikker fræsende efter rov, skjælver man og finder ikke mere ro i uger, somme ikke mere i sit liv.

Da nu provsten og datteren stod sammen i dagligstuen efter dette og havde fåt lamperne tændt, følte de begge den uhygge, som lå deri, at Petras værelse straks var blevet udryddet, og minderne om hende opbrændt. I det samme hørte de Petras klare stemme spørge og rope; hun sprang trapperne op og ned, løb fra loft til gang, fra gang til kjøkken og kom styrtende ind med rejseklæder på: »Gud, mit værelse er brændt!« Ingen svarede, men i samme fart spurte hun: »Hvem har været der? Når skede det? Hvorledes er ilden kommen op?« Provsten sagde nu, det var dem, som havde været der, de havde søgt efter

---

Fræse ɔ: hvæse.

noget, — han så skarpt på hende. Men Petra ytrede ikke mindste tegn til at finde dette underligt, ej heller røbede hun nogensomhelst frygt for, hvad de der kunde ha set. Hun fattede ikke engang mistanke, da Signe ikke så op fra sit sofahjørne; hun trodde, det betydde skræk efter ildebranden, spurte uophørlig om, hvorledes det var opdaget, slukket, hvem der var kommen først, og da hun ikke fik rask nok besked, for hun ud, som hun var kommen. Hun kom pány farende ind, havde nu fåt rejsetøjet af sig og fortalte så provsten og Signe, hvorledes det altsammen var gåt til, og at hun selv havde set lysningen og løbet så frygtelig, men var nu så glad ved, at det dog ikke var værre. Hun tog under dette resten af tøjet af sig, bar det ud og kom atter ind og satte sig på sin plads ved bordet, uafladelig fortællende om, hvad denne sagde, hin gjorde; gården var jo vendt op og ned, og det var meget morsomt. Da de andre vedblev at holde sig tause, klagede hun over, at dette havde ødelagt kvælden for dem; ti hun havde glædet sig så stærkt til »Romeo og Julie«, som de for tiden læste højt, hun havde netop i kvæld villet få Signe til at læse op igjen den scene, som syntes hende den smukkeste af alle: Romeos afsked fra Julie på balkonen. Midt under hendes ordstrøm kom en af pigerne fra ildhuset og sagde, at der manglede klædessnorer; der var en bundt borte. Petra blev hastig rød og rejste sig: »Jeg ved, hvor de er; jeg skal hente dem,« hun gik et par skridt, kom så ihu ildebranden, stansede, blussede: — »Gud, de er vist brændt! de lå inde på mit værelse!« Signe havde vendt sig mod hende, provsten tog fuldt sigte fra siden: »Hvad bruger du klædessnorer til?« Åndedrættet drog hastig, han kunde neppe tale. Petra så på ham, hans skrækkelige alvor fik hende halvt ræd, men i næste øjeblik fristede den hende til latter, hun strævede en stund imod, men ved atter at se på ham, brast hun i en sådan hjærtens latter, at

hun ikke mere kunde stanse; — der fandtes ikke mere ond samvittighed i den end i en rislende bæk. Signe hørte det på klangen, sprang op af sofaen: »Hvad er det, hvad er det?« — Petra vendte sig, lo, hoppede, dukkede og vilde på dør. Men Signe ivejen: »Hvad er det? Petra, sig det!« — Petra gjemte sig hos hende, som vilde hun i skjul, men vedblev at le over alle grænser. Nej, således bærer skylden sig ikke ad, det kunde provsten nu også skjønne; — han, som stod på sprang midt oppi raseriet, hoppede i stedet ned i latteren, og Signe efter; intet i verden er mere smittende end latter, og især latter, som er aldeles ufattelig. De forgjæves forsøg, som snart provsten, snart Signe gjorde på at få at vide, hvad de lo ad, øgede munterheden til det voldsomme; jenten, som stod og ventede, måtte tilsist også til at skråle med; hun havde hin underlige grubelatter med hivning og hejsning; hun følte selv, den passede ikke mellem så fine møbler og mennesker, hvorfor hun skyndte sig på døren for ret at slippe løs i kjøkkenet. Hun drog naturligvis smitten med sig did; snart væltede en hel byge af latter ind fra kjøkkenet, hvor man endnu mindre vidste, hvad man lo ad, og dette tændte stuens latter pány.

Da man tilsist var nær ved at være ødelagt, gjorde Signe et siste forsøg på at få vide årsagen. »Nu skal du sige mig det?« ropte hun og holdt Petras hænder. — »Nej, ikke for alt i verden!« — »Ja, men jeg ved, hvad det er!« ropte hun igjen; Petra så på hende og skreg, men Signe ropte: »Far ved det også!« Petra skreg ikke, hun hylede og sled sig løs, kom til gangdøren, men der tog atter Signe hende; da vendte Petra sig for at kjæmpe, hun vilde bort for hver pris; hun lo, mens hun brødes, men der hang tårer i hendes øjne, — da slap Signe, — Petra ud, men Signe efter. Begge ind på Signes kammer.

Der tog Signe hende om halsen, og Petra slog

sine arme om hende. — »Gud, ved I det?« hviskede hun. Og Signe hviskede igjen: »Ja, vi var deroppe med rådsdrengen, han havde set dig, — og vi fandt stigen!« — Nyt skrig og ny flugt, men denne gang blot hen i sofahjørnet, hvor hun gjemte sig. Signe kom snart efter, hun lagde sig halvt over hende og fortalte ind i øret på Petra den hele opdagelsesrejse med dens brændende følger; — det, som for en stund siden havde kostet hende både tårer og frygt, syntes hende nu så morsomt, at hun fortalte det med lune, Petra hørte og stoppede ørene, så op og gjemte sig skiftevis. Da Signe var færdig, og de atter begge havde sat sig sammen der i mørket, hviskede Petra: »Ved du, hvad det er? — — Jeg kan umulig sove klokken ti, når vi går hver til sit; det, vi har læst, har endnu for megen magt over mig. Så lærer jeg det udenad, alt det beste af det; jeg kan på den måde hele scener udenad og læser dem højt for mig selv. Da vi kom til Romeo og Julie, syntes mig dette det dejligste på jorden; jeg blev vild og gal, jeg måtte prøve hint med taugstigen, jeg havde aldrig før tænkt, at man kunde komme op og ned ad en taugstige, — — jeg fik fat i nogle snorer, — og så har den skjælm stået nede og set på! — Ja, det er ikke til at le ad, Signe, det er så guttet; jeg blir heller aldrig andet end en gut, — og nu er jeg naturligvis imorgen til eventyr for hele bygden!« Men Signe, som atter var kommen i latter, faldt over hende med kys og klap og løb ud: »Nej, dette må far vide!« — »Er du rasende, Signe!« — den ene efter den anden kom ligeså flyvende ind igjen, som de havde faret ud. I stuen rendte de næsten provsten overende, som just skulde ud for at se, hvor de var blevne af. Signe begyndte at fortælle, Petra med et skrig ud igjen, men sansede udenfor døren, at hun netop burde være blevet for at hindre Signe i at fortælle, — vilde så ind igjen, men provsten holdt døren, det var ikke at tænke på at få den op, og så dunkede hun på udenfra med begge

hænder, sang, trampede for at overdøve Signe, som blot talte højere, og da provsten havde hørt alt og var kommen i samme latter og glæde som Signe over denne ny måde at læse klassikerne på, åbnede han; — men da løb Petra.

Efter aftensbordet, hvor Petra havde deltaget og var blevet tilbørlig ærtet af provsten, måtte hun til straf overhøres i, hvad hun kunde udenad. Det viste sig da, at de mest berømte scener kunde hun virkelig og ikke blot én rolle i dem, men alle. Hun sagde det frem, som man plejede at læse det; undertiden vilde det ta ild, men hun dæmpede den straks. Neppe mærkede provsten dette, før han vilde ha noget mere udtryk, men hun blev blot mere sky. Det gik bestandig videre, de holdt på i timevis; hun kunde de komiske scener, som hun kunde de tragiske, de spøgende, som de alvorlige; hendes hukommelse vakte både forundring og latter, hun lo selv med og bad dem bare prøve.

»Jeg vilde ret ønske, at de stakkars skuespillere havde blot ottendedelen så godt nemme som du,« sagde Signe. — »Gud fri hende fra nogensinde at bli skuespiller,« sagde provsten og blev med én gang alvorlig. — »Men, far; du tror da vel ikke, at Petra tænker på sådant?« sagde Signe og lo; »jeg kom bare til at nævne det, fordi jeg altid ser stadfæstet, at den, som fra ungdommen er opdragen med sit sprogs poesi, har slet ingen længsel til at gå til scenen, mens den, som ikke kjender synderlig til poesi, før han blir voksen, sværmer derfor; det er den på é n g a n g vakte længsel, som forfører ham.« — »Dette er vist meget sandt. Sjælden går et virkelig dannet menneske til scenen.« — »Og endnu sjældnere et poetisk dannet.« — »Ja, sker det, så er der vel en karaktermangel med, som gjør, at forfængeligheden og letsindigheden får overtaget. Jeg har kjendt mange skue-

---

Ærte ɔ: drille.

spillere, både fra min studietid og fra mine rejser; men jeg har ikke kjendt, og jeg har aldrig hørt noget menneske kjende en skuespiller, som har ført et ægte kristeligt liv. De har følt sig draget, det har jeg set; men der er i deres dont noget uroligt og oprivende; det har været dem umuligt at samle sig — selv længe efter, at de er gåt derifra. Har jeg talt med dem derom, har de selv tilstået det og beklaget det; men snart har de dog tilføjet: »Vi får trøste os med, at vi dog ikke er værre end så mange andre.« Men dette er, hvad jeg kalder en dårlig trøst. Et liv, som ikke på nogen måde magter at bygge på kristenmennesket i os, er et syndigt liv. — Herren hjælpe dem, og han bevare rene hjærter derifra!«

*

Næste dag, lørdag, var provsten som sædvanligt oppe før syv, gik sig en morgentur rundt om til sine arbejdere og videre ud og kom hjem i lysningen. Han så da, just som han gik forbi huset ind til gården, en opslåt stilebog eller noget sådant, som formodentlig var kastet ud igår af Petras vindu og ikke fundet, fordi den havde sneens farve. Han tog bogen og bar den ind med på kontoret; da han bredte den ud for at tørre den, så han, det var afskedigede franske stiløvelser, hvori nu stod vers. Han tænkte ikke på at se disse vers, men traf det ord: »Skuespillerinde« skrevet op og ned, ned og op, det stod overalt, — det stod også i versene. Han satte sig tilrette for at se nøjere på dette.

Efter mangehånde tilløb og udstrygninger fandt han følgende rimeri, der dog endnu var rettet, men kunde læses:

Jeg må sige dig ét, du kjære,
og det er, hvad jeg vil være.
Jeg vil være skuespillerinde,
jeg vil vise verden en kvinde,

hvordan hun lider, hvordan hun ler,
hvordan hun elsker, hvordan hun be'r,
hvordan hun er, når hun er yndig,
hvordan hun er, når hun er syndig.
O gud hjælpe mig dertil
at bli det eneste, jeg vil!

Lidt nedenfor atter følgende:

Kan jeg ikke være din tjenerinde?
kan jeg ikke, gud, få dit minde?

Så nedenfor, vistnok som randgloser til en digtning, de for nogle måneder siden havde læst:

O, at gå som elverpige,
elverpige,
måneskin og tågestige,
tågestige,
liste frem og atter vige,
atter vige,
dræbe ham, som ind vil kige,
ind vil kige —
— — nej, det var synd, lirum, larum, ba!

Og efter mangfoldige udstrygninger og overskrivninger, tegninger og noder:

Hop, sa, sa, — hop, sa, sa,
danse med dem alle, men aldrig la' sig ta!
Tra, la, la, — tra, la, la,
være nummer én, men ingen ville ha!

Derefter tydelig og klart følgende brev:

Hierte Henrich!

Synes dig ikke, at du og jeg ere de klogeste udi den hele comoedie? Der giøres os stor fortred,

men det vil ikke sige; jeg engrasserer dig til at gå på mascarade med mig i morgen aften; ti jeg har endnu aldrig været der, og jeg længes efter nogen rigtige galskaber; her udi huset er det så stille og traurigt.

Du est en stor skielm, Henrich, — hvor færdes du? for her sidder

din Pernille.

Endelig stod med store bogstaver, tydelig og flere gange op igjen, følgende vers, hun måtte ha fundet etsteds og nu vilde lære udenad:

Ak, det store hen mig drager,
i mit bryst det truer, jager.
Høje tanker højt at male,
kræfter for med kraft at tale,
af de dulgte kilder øse,
Loke binde, Balder løse —
dertil hjælp i miskundhed,
du, som lagde trangen ned!

Der stod også meget andet, men provsten læste ikke mere.

Altså var det for at bli skuespillerinde, hun var kommen i hans hus og havde taget undervisning af hans datter. Det var for dette hemmelige mål, hun hver kvæld så begjærlig hørte dem læse højt og selv siden lærte udenad. Hun havde den hele tid narret dem; endnu igår, da hun syntes at åbenbare dem alt, skjulte hun noget; da hun lo som best, løj hun.

Og dette hemmelige mål! Det, som provsten ofte i hendes nærværelse havde fordømt, udsmykkede hun med guds kald og vovede at bede ham velsigne! Et liv fuldt af udvorteshed og forfængelighed, skinsyge og lidenskabelighed, dovenskab og sanselighed, løgn og voksende karakterløshed, et liv, hvorover alle gribbe

fløj som over et ådsel, var det, hun længtes at hengive sig til og bad gud at indvie! Og til dette liv skulde provsten og hans datter ha hjulpet hende frem i den stille præstegård under den vakte menigheds strænge agtpågivenhed.

Da Signe kom ind, klar, let som vintermorgenen, for at hilse på sin far, fandt hun kontoret fuldt af røg. Ligesom dette altid var et tegn på sindslidelse, var det et dobbelt så tidlig på morgenen. Han talte heller ikke et ord til hende, men gav hende bogen. Hun så straks, det var Petras; en mindelse om mistanke og smerte fra igåraftes fløj imod hende; hun turde ikke se i den; hendes hjærte slog så stærkt, at hun måtte sætte sig. Men det samme ord, som provsten først var blevet var, slog også hende; hun måtte se videre og læste det så. Hendes første følelse derunder var skamfuldhed, — ikke over Petra, men over, at faderen også havde set det.

Men snart følte hun den dybe ydmygelse, som det gir at kjende sig skuffet af den, man elsker. Et øjeblik synes den, der har kunnet det, større, opfindsommere, klogere end vi, ja, han glider ind i det hemmelighedsfulde. Men snart samler sjælen sig i harm; ærligheden får magt af kræfter, der ikke er hemmelige, skjønt de er usynlige; man kjender styrke til i ét slag at knuse hundre puslende påfund; man f o r a g t e r, hvad man før følte sig ydmyget af.

Inde i dagligstuen havde Petra sat sig til klaveret, og nu hørte de hende synge:

Dagen er oppe, glæden tændt,
mismodets skyborg stormet og brændt,
over de glødende fjælde
lyskongens hærskarer tjælde.
»Oppe, oppe!« fugl i lund,
»oppe, oppe!« barnemund,
oppe mit håb med solen.

Så jagedes klaveret op i storm, og ud af den brusede følgende sang:

Tak for dit råd,
men jeg lægger min båd
ind i brændingens brus
til det fristende sus.
Om end rejsen skal blive den siste, jeg gjør,
jeg må prøve, hvad ikke jeg prøvede før.
Ej blot til lyst
jeg forlader din kyst,
jeg må storsjøen nå,
jeg må havstyrten få,
jeg må kjølen se, når det krængende skjær',
jeg må friste, hvor langt og hvor længe det bær'!

Nej, dette blev præsten for galt, han trev i forbifarten bogen fra Signes hånd, han stormede mod døren, og denne gang holdt hun ham ikke tilbage. Han for lige hen til Petra, kastede bogen på pianofortet foran hende, vendte og gjorde et slag bortover gulvet. Da han kom tilbage, var hun ståt op, hun holdt bogen trykket til brystet og så med forvildet blik til alle sider. Han stansede for at sige hende fuld besked, men hans vrede over i to år at være brugt af denne snedige ungdom, og især over, at hans varme, hengivne datter var holdt for nar, kom så voldsomt, at han ikke straks fandt ord, og da han fandt dem, selv følte, at de var for hårde. Efter at ha gjort endnu et slag bortover gulvet og endnu engang være kommen lige til hende, blódrød i synet, vendte han hende ryggen og gik uden en ytring ind på kontoret. Da han kom did, var Signe gåt.

Hele denne dag var hver hos sig. Provsten spiste alene til middag, ingen af pigerne kom ind. Petra var på husholderskens værelse, som efter ildebranden var hende lånt; hun havde forgjæves og overalt søgt Signe

for at forklare sig; men Signe var neppe på gården.

Petra følte, at hun stod foran en afgjørelse. Hendes livs hemmeligste tanke var slidt fra hende, og man vilde tiltvinge sig en indflydelse på den, som hun ikke kunde tilstede. Hun kjendte best selv, at skulde hun opgive dette mål, drev hun afsted for lejligheds vind. Hun kunde være glad mellem glade, fortrolig mellem fortrolige, sikker i alt, men det var i kraft af hint hemmelige mål, — at hun nemlig engang skulde få nå, hvad hendes evner stundede og vokste til. Tro sig til nogen efter hint første fejlslagne forsøg i Bergen, — nej, det havde hun ikke kunnet, selv om det havde været til Ødegaard! Hun måtte være alene om det, til det var vokset så vidt, at det kunde tåle, man åndede tvil på det.

Men nu var det blevet anderledes. Provstens ildrøde ansigt så idelig ned i hendes skræmte samvittighed; — det galdt at redde sig! — Hun ledte om efter Signe, altid heftigere og hurtigere; men endnu om eftermiddagen var Signe ikke fundet. Jo længre det menneske viger fra os, som vi søger, des større gjør vi også adskillelsens årsag, og således gik det til, at hun endelig fattede, det havde været forræderi mod Signe hemmelig at bruge hendes venskab til det, som Signe holdt for en stor synd. Den alvidende gud måtte være hendes vidne, at dette syn på forholdet havde aldrig før været oppe i hendes sjæl; hun følte sig en stor synderinde.

Ganske som før i sit hjem stod hun overvældet heraf og havde en stund i forvejen ingen anelse havt derom! At dette forfærdelige endnu kunde gjentage sig, at hun endnu ikke var kommen et skridt videre, øgede hendes usikre frygt til rædsel; hun så en fremtid af ulykke. Men i samme forhold, som hendes egen syndeskyld vokste, steg Signes billede i sjælsrenhed og storhjærtet hengivenhed. I sandhed, det lagde glø-

dende kul på hendes tanker; hun vilde kaste sig for Signes fødder, hun vilde rope og bede og ikke slippe tag og tale, før Signe igjen havde givet hende blot et blik af venlighed.

Det var blevet mørkt; Signe måtte være kommen hjem, hvor hun så end havde været. Hun løb ned i gangen i fløjbygningen, hvor Signes værelse lå, og der var aflåset, — tegn på, at hun var der. Hendes hjærte bankede, da hun atter tog i låsen og bad ind: »Signe, lad mig få tale med dig! — Signe, jeg holder det ikke ud!« — Ikke en lyd fra værelset; Petra bøjede sig ned, lyede, bankede på: »Signe, å, Signe, du ved ikke, hvor jeg er ulykkelig!« — Intet svar; lang lyen, men intet. Får man slet intet svar, tviler man tilsist på, der er nogen, selv om man ved det, og er det mørkt, blir man tillige ræd. »Signe, — Signe? Er du der, så gjør barmhjærtighed: svar mig! — Signe!« Der var og blev stilt; hun tog på at fryse og skjælve. Men kjøkkendøren gik op med stor, bred lysning, og lette, lystige trin lød over gården. Dette gav plan; hun vilde selv ud på gården, hun vilde stige op på listen, der lå over stenmuren, hvorpå fløjbygningen stod, hun vilde gå langs listen, rundt hele bygningen for at komme på den anden side, hvor der var meget højt. Hun vilde se ind til Signe!

Det var en blank stjærnekvæld, fjældet som husene stod i skarpe omrids, men andet end omridsene af dem søes ikke. Sneen tindrede, de mørke gangstier hen efter den øgede kun det lyses skarphed; ude fra vejen lød dombjælder; farten, glansen opmandede, hun sprang op på listen! Hun vilde holde sig fast ved de fremspringende bord i bygningens trækledning, men hun fik overvægt og faldt ned igjen. Hun tog en tom tønde og rullede den hen til, steg op på den og fra den på listen. Nu flyttede hun hånd og fod samtidig, omtrent et kvarter ad gangen; der skulde en stærk hånds stærke fingre til at holde fast; hun fik ikke tag; ti

bordene sprang neppe en tomme frem. Hun var ræd, nogen skulde se hende; ti man vilde naturligvis straks sætte det i sammenhæng med taugstigen. Blot hun kunde komme bort fra den side, som vendte til gården, og ud på tværvæggen! Men da hun endelig kom did, var der ny fare; ti der var intet for vinduerne, og hun måtte dukke sig, mens hun i stor frygt for at falde passerede under hvert vindu. På langvæggen blev det meget højt, og nedenunder, langs hele væggen, løb en stikkelsbærbusk, som nok vilde ta hende op, hvis hun faldt. Men hun frygtede ikke. Det sved i fingrene, senerne skalv, hele legemet sitrede, men hun gik på. Nu blot nogle skridt, så var vinduet nåd. Der brændte ikke lys hos Signe og der var ikke rullet ned; månen stod lige ind, så hun måtte kunne se den inderste krog. Dette gav også nyt mod; hun nådde vinduslisten, kunde så endelig få et tag med fuld hånd og hvile ud; ti hjærtet begyndte, da hun stod ved målet, at banke, så det næsten tog pusten. Men da det kun blev værre, jo længer hun ventede, måtte hun altså skynde sig — og lagde sig så med én gang helt ud over ruderne. Et stort skrig svarede fra værelset. Signe havde siddet i det ene sofahjørne, stod i et nu midt på gulvet og skjød med begge armer det skræmmende syn ifra sig, vildt, afskyende, og flygtede. Denne figur på ruderne og i skin af månen, denne hensynsløse, modbydelige djærvhed, ansigtet i måneomridsene, hidset, funkende, — Petra fattede selv i et nu, at hendes ulykkelige indfald alene havde indjaget afsky, ja, at hendes billede måske herefter vilde bli en bestandig skræmsel for Signe; hun tabte sansningen og faldt med et gjennemtrængende skrig. Folk i huset var stormede ud på Signes skrig, men fandt ingen, hørte nu et sådant skrig til, hele gården kom på benene, man søgte, man ropte uden at finde, det var rent tilfældigt, at provsten kom til at se ud igjennem vinduet i Signes værelse og fik se i måne-

skinnet Petra ligge nedtrykt mellem buskene. En stor frygt greb dem alle, det kostede møje at få hende løs og op; hun blev båret ind i Signes værelse, da husholderskens var koldt, hun blev klædt af og lagt i sengen, hvor man badede hendes hænder og hals, der var dygtig forrevne, mens andre gjorde det hyggeligt, lyst, varmt. Da hun fuldt var blevet sig selv og så sig om, bad hun om at få være alene.

Værelsets rolige hygge, det fine hvide, hvormed vinduer, toiletbord, seng, stoler var pyntet, mindede så sårt om Signe. Hun huskede hendes rene elskelighed, hendes stille stemme, der gik så mælkehvid, hendes fine følelser for andres tanker, hendes bløde velvilje. Alt dette havde hun nu lukket sig ude fra; snart skulde hun ud af værelset, som hun vel skulde ud af gården. Og hvor skulde hun så hen? Tredje gang tages man ikke op af alfarvej, og selv om det kunde ske, vilde hun ikke mere; ti det vilde kun ende på samme måde. Ingen mennesker kunde ha tillid til hende; hvad nu end grunden var, så følte hun, at det var så. Hun var jo ikke kommen et stykke længer; hun vilde aldrig komme et stykke længer; ti uden menneskers tillid gik det ikke. Hvor hun bad, hvor hun gråt! Hun kastede og vred sig i sin sjæls bæven, til hun armede sig ud og sovnede.

Straks blev i søvne alting snehvidt, lidt efter lidt tillige så højt; hun havde aldrig nogensinde set så højt og sådan lys tindren af millioner stjærner.

TIENDE KAPITEL.

Endnu da hun vågnede, var hun deroppe; dagens tanker, som straks strømmede til, vilde efter, men

---

Arme sig ud ɔ: udmatte sig (ved gråd og klage).

toges til fange og bares af noget, der fyldte hele luften, — det var klokkeklangen på søndagsmorgenen. Hun sprang op og klædte sig, hun skar sig lidt mad i spiskammeret, pakkede sig godt til og ilede afsted, — så tørst efter guds ord havde hun aldrig været! Da hun kom, havde de netop begyndt, og døren var stængt; det var en kold dag, fingrene sved, da hun tog i nøglen for at dreje om. Præsten stod just for alteret, hun ventede nede ved døren, til han var færdig, og medhjælperen skulde ta messehagelen af ham, gik da opover til den såkaldte bispestol, der stod i koret med gardiner for. Præstefolkets rette stol var oppe på trevet; men havde man noget, for hvis skyld man gjærne vilde sidde gjemt og ene, tyede man til bispestolen. Da hun nådde den og smøg ind, så hun Signe allerede sidde der i den inderste krog. Hun gjorde et skridt ud igjen, men netop da vendte provsten sig for at gå fra alteret forbi hende ind i sakristiet; hun skyndte sig atter ind i stolen og satte sig så yderlig som muligt; Signe havde ladet sit slør falde. Dette gjorde Petra ondt. Hun så ud over menigheden, der sad pakket i høje træstoler, mændene til højre, kvinderne til venstre; deres ånde lå over dem i svævende tåge, på vinduerne var tommetyk is, de tungt skårne træbilleder, den slæbende, svære sang, de indpakkede mennesker, — det hørte tilsammen, det var hårdt og fjærnt; hun huskede sine naturindtryk fra hin eftermiddag, hun forlod Bergen; hun var også her kun en ræd gjennemrejsende.

Provsten steg på prækestolen, også han så stræng ud. Hans bøn var: led os ikke ud i fristelse! Vi vidste, at de evner, gud har givet, har alle fristelsen i sig; men han måtte være nådig og ikke prøve dem over vor formue; dette skulde vi altid huske at bede ham om; ti kun ved, at vi ydmygede vore evner

---

Trev ɔ: galeri, pulpitur.

under ham, blev de os til frelse. Prækenen udlagde videre samme emne, idet han gik ud ifra vor dobbelte opgave, den at gjøre vor livsgjærning, enhver, hvor han af sine evner og sine forhold var sat, — og den at udvikle kristenmennesket i os selv og i dem, der var troet til vor omsorg. Man måtte være varsom i valg af livsgjærning, ti der gaves desværre den livsgjærning, der var syndig i sig selv, der gaves også den, der kunde bli det for os, enten fordi den ikke høvede os, eller høvede så altfor vel vore dårlige lyster. Endvidere: så vist som enhver måtte prøve at vælge efter sine evner, så vist kunde et valg, der både var rigtigt og godt, alligevel bli vor fristelse, når vi, fordi gjærningen tiltalte os, lod den opsluge al vor tid og alle vore tanker. Vort kristenmenneske skal ikke forsømmes, så lidt som vore forældrepligter mod vore barn. Vi må kunne være samlet i os selv, så den helligånd kan ha sin stadige gjærning i os; vi må kunne plante og værge den gode kristensæd i vore barn. Der gives ingen pligt, intet påskud, som her kan fri os, om end lejligheden må lempes.

Og nu gik han videre, — ind i d e r e s livsgjærning, som her sad, ind i deres huse, deres forhold, deres meninger. Så løftede han eksempler fra andre vilkår og større gjøremål, der kastede strejflys hid. Provsten var, fra det øjeblik han voksede ud på prækestolen, aldeles ny for dem, som kun kjendte ham fra det daglige liv. Endogså i det ydre var han ny: hans sammenlagte, stærke ansigt havde åbnet sig og var blevet gjennemsigtigt for tankernes underløb; hans øje var fyldt, det så ligefrem og fast, bringende store bud; hele det sammenrullede lådne havde løftet sig og viste sig nu at være en løve, hans stemme rullede i lang torden eller skar i korte, heftige vendinger, faldt undertiden også i stille ord, men kun for atter at ta højden. Han kunde i grunden ikke tale uden i stort rum

Høve ɔ: passe for.

og med det uendelige over tanken; ti hans stemme havde ingen vellyd, før den skreg, hans åsyn ingen klarhed, hans tanke ingen slående tydelighed, før den brandt af ildhu. Ikke fordi emnet var fundet først nu; nej, så vist som smerten havde draget store forråd sammen i denne sjæl, havde også tænkningen gjort det; han var en stræng, indesluttet arbejder. Men han var til det sædvanlige ikke altid ordnet, han kunde ikke mynte samtalens tanker; han måtte få enetale, han måtte i alle fald få gå stærkt op og ned. At yppe ordskifte med ham var nær overfald på våbenløs mand, men farligt alligevel; ti hans overbevisning mødte straks og med sådan voldsomhed, at han ingen tid fik til grunde; tvang man ham endda til at gi dem, skede et af to: enten oversprøjtede han modparten således, at det kunde gå helt ilde, eller han taug tvært, fordi han var ræd sig selv. Ingen kunde lettere bringes til taushed end denne stærke, veltalende mand.

Petra havde bævet, straks provsten begyndte sin bøn; ti hun følte, hvor den var taget. Jo længre han kom i teksten, des nærmere følte hun han kom hende selv; hun krøb sammen, og hun så Signe gjøre det samme. Men ubarmhjærtig skar den vældige i vej, løven var ude efter bytte, hun følte sig fra alle kanter forfulgt, afstængt og indfanget, — men hvad strængt var grebet, blev holdt mygt i forbarmelsens hånd. Det var, som blev hun — uden et dommens ord — kun lagt indfanget over i Alkjærlighedens favn. Og der bad hun, og gråt hun, og hun hørte Signe gjøre det samme og elskede hende for det!

Da provsten gik ned fra sin sandheds stol for at gå forbi til sakristiet, lå endnu glansen over hans åsyn fra mødet med den høje. Hans øje faldt lige og forskende på Petra, men da hun så stort op i det, gik en mildhedsstråle henover; han så rask hen i krogen til datteren, idet han gik videre.

Signe rejste sig kort efter; sløret var for, så Petra

ikke vovede at følge. Hun gik derfor senere. Men idag sad atter alle tre sammen ved spisebordet; provsten talte lidt, men Signe var sky. Så snart provsten, der øjensynlig vilde ha det forefaldne på tale, kom med den sagteste hentydning, undveg Signe så bly og fint, at provsten måtte huske hendes mor, — blev taus og efterhånden sørgmodig. Det skulde så lidet til.

Nu er der intet pinligere end en mislykket forsoningsprøve. Man rejste sig uden at kunne se lige på hverandre, end sige takke. I dagligstuen blev det tilsist så trykket, at alle tre gjærne vilde gå ud igjen, men ingen først; — Petra for sin del følte, at gik hun, så var det for bestandig. Hun kunde ikke gjense Signe, når hun ikke fik lov til at elske hende, hun kunde ikke tåle at se provsten sorgfuld for sin skyld. Men skulde hun rejse, måtte hun afsted uden afsked; ti hvorledes kunde hun ta afsked fra disse mennesker? Blot tanken derom jog hende op i en bevægelse, hun med yderste nød kunde dæmpe.

Hvert minut, som forlænger en sådan trykket stilhed, hvori vi venter på hverandre, gjør den mere uudholdelig. Man kan ikke røre sig, fordi man føler, at det mærkes; hvert suk høres, det høres også, at en er ganske rolig; ti det høres som hårdhed. Man kommer i spænding, fordi der ikke siges noget, og man bæver for, at noget skal bli sagt.

Enhver følte, at dette øjeblik aldrig kom igjen. De mure, man sidder og bygger op imellem sig, vokser, vor egen skyld vokser, de andres vokser, vokser med hvert åndedrag; snart er vi i fortvilelse, men snart i harm; ti den, der bærer sig således ad imod os, er ubarmhjærtig, ond, ikke tåler vi det, ikke tilgiver vi det, — Petra kunde ikke mere, enten måtte hun skrige eller løbe!

Da lød dombjælder på vejen; snart såes en ulveskindsklædt mand i spidsslæde med skydsgut bagpå at suse forbi foran haven og ind i gården. — Alle

drog pusten lettere og lyede efter befrielse! De hørte den kommende i gangen, han drog rejsestøvler og klæder af og talte med pigen, der hjalp ham; provsten rejste sig for at gå imod ham, men vendte om for ikke at sætte de to piger alene; — atter talte den fremmede i gangen og nu nærmere, så stemmen bragte alle tre til at se op, men Petra til at rejse sig og nagle øjnene i døren. — Der bankedes på; — »kom ind!« sagde provsten i bevægelse, en mand med lyst åsyn og briller stod i døren, Petra gav et skrig og sank ned igjen: — det var jo Ødegaard.

Han kom ikke uventet for provsten og Signe; ti han var ventet til præstegården til julen, skjønt ingen havde sagt Petra det; men at han kom netop nu, var jo forsynets førelse, det føltes straks af dem alle.

Petra sansede intet, før han stod foran hende og holdt hendes hånd. Han vedblev at holde den, men sagde intet, heller ikke hun; — hun kunde ikke engang rejse sig. Men der kom to tårer trillende ned ad kinderne, mens hun vedblev at se på ham. Han var meget bleg, ellers ganske rolig og kjærlig; han drog sin hånd ud igjen, gik nedover gulvet og siden bort til Signe, som var krøbet ind imellem sin mors blomster i det borteste vindu.

Petra længtes efter at være alene, hun drog sig derfor tilbage. Signe fik travelt i huset, hvorfor provsten og Ødegaard satte sig på kontoret med et glas, som den rejsende trængte til. Her fik han i korthed, hvad de siste dage havde bragt, blev meget tankefuld derved, men ytrede intet. De blev også på en egen måde afbrudt.

*

Foran vinduerne kom to kvinder og tre mænd gående, en efter en, og provsten så dem neppe, før han sprang op: »Der er de igjen! — Nu må vi ha

tålmod.« — Ind kom først kvindfolkene, så mændene, langsomt, taust. De stillede sig op langs væggen under boghylderne og midt imod sofaen, hvor Ødegaard sad. Provsten satte stoler frem og hentede flere fra stuen; de satte sig også alle med undtagelse af en ung mand, bymæssig klædt, som vægrede sig og blev stående op efter dørkarmen, — ikke uden et trodsigt udtryk og med begge hænderne i lommen.

Efter en lang taushed, hvori provsten stoppede sin pibe, og Ødegaard, der ikke røgte, tog dem i øjesyn, begyndte endelig en lyslet, bleg kone på henved 40 år samtalen. Hendes pande var temmelig smal; hendes øjne store, men sky; de vidste ikke ret, hvor de skulde holde sig. Nu sagde hun: »Han far holdt en vakker præken idag, det høvede, hvad vi just tænkte på; — for vi på Øygarene har i det siste talt meget om fristelse.« — Hun sukkede; en mand med et kort, knapt underansigt og et stort, bredt overansigt sukkede også: »Herre, vogt vore veje! Bortvend mine øjne, at de ikke ser til forfængelighed!« — Og Else, hun, som først havde talt, sukkede atter og sagde: »Herre, hvormed skal en ung holde sin sti ren, at han går efter dit ord?« — det klang i hendes mund noget underlig; ti hun var ikke længer ung. Men en midaldrende mand, som sad med hodet på skakke og vuggede og vuggede, idet øjenlågene aldrig var rigtig løftede, sagde som ud af halvsøvne:

For fristelser og satans stød
ej nogen fri kan være,
som haver part i Jesu død
og Kristi navn vil bære.

Provsten kjendte dem for godt til ikke at vide, at dette blot var indledning; derfor ventede han,

---

Gar ɔ: Gaard.

som om ingenting var sagt, skjønt der atter faldt lang stilhed med sukke.

En lav kvinde, som blev endnu lavere derved, at hun ludede, og som var indtullet i en så urimelig mængde tørklæder, at hun så ud som en pakke — ansigtet var aldeles borte —, begyndte nu at rugge og flytte sig og lod endelig et par »hm, hm!« høre. Straks skræmtes den lyse kone op og sagde: »Det er slut på al slags spil og dans i Øygarene nu; — men — —« hun stansede igjen, hvorimod Lars, han med det store overansigt og det korte underansigt, holdt frem: »— Men nu er der én mand, nemlig han Hans Spillemand, som ikke vil slutte.« — Da også Lars betænkte sig på resten, kom den unge mand med den: »For han ved, at også provsten har et spil, hvorefter de både danser og synger her i præstegården.« — »Det kan vel ikke være større synd for ham, end det er for provsten,« sagde Lars. — »Det er så, at provstens spil nok er dem til fristelse,« sagde Else varsomt, som for at hjælpe på det. Men den unge mand lagde stærkere til: »Det forarger de umyndige, som skrevet står: hvo som forarger en af disse små, ham var det bedre, at der hængtes en møllesten om hans hals, og at han nedsænktes på havsens bund.« — Og Lars afløste ham: »Vor begjæring til dig er derfor, at du sender bort spillet dit eller brænder det op, så det ikke er til forargelse —« — »for dine sognebørn,« lagde den unge mand til.

Provsten dampede og pustede og sagde endelig med hørligt stræv for at være rolig: »Mig er dette spil ikke til fristelse, mig er det en vederkvægelse og frigjørelse. — Nu ved I, at det, som kan frigjøre vor ånd, bringer os nærmere til at modtage og forstå; derfor tror jeg ganske vist, at sådant som dette spil er mig til hjælp.« — »Og jeg ved, der er præster,

---

Indtullet ɔ: indpakket.

som ifølge Pauli ord alligevel vilde forsage derfra, når sognebørn bad derom,« sagde den unge mand. — »Kanske jeg også før har forståt hans ord så,« svarede provsten; »men nu ikke længer. Man kan vel forsage en vane eller et behag; men man skal nødig gjøre sig ensidig eller tåbelig med de ensidige og tåbelige. Jeg handler da ikke alene ilde mod mig selv, men også mod dem, jeg skal være til eksempel; ti jeg gir dem jo et galt eksempel, et eksempel mod min overbevisning.« Provsten kunde sjælden gi så lang udvikling udenfor prækestolen. Han lagde til: »Jeg vil ikke udlevere mit spil, ikke brænde det; jeg vil høre det ofte; ti jeg har ofte trang til det, og jeg vilde ønske, at også I stundimellem i al uskyldighed frigjorde eders ånd ved sang, ved spil, ved dans; ti jeg holder sådant for godt og rigtigt.«

Den unge mand bøjede hodet til siden. »Tvi!« spyttede han.

Provsten blev blodrød i ansigtet, og der blev meget stilt. Da satte den vuggende i med høj røst:

»O, herre, min gud, jeg finde kan,
det volder angest og kvide
hos fattig og rig, hos kvind' og mand
sit kors tålmodig at lide.
Ti kjød og blod er skrøbelig',
det kunne vi alle vide. —«

Og dernæst Lars med blid stemme: »Så du siger, at spil og sang og dans er rigtig, du; nå! — — Så det er rigtigt at vække satan gjennem sanserne; nå! — Så det siger vor præst; — ja, så ved vi det da! — — Nå, så han siger, at alt sligt, som sker i lediggang og sanselighed, er til frigjørelse og hjælp, — — at det, som er til fristelse, er rigtigt!« — Men nu skyndte Ødegaard sig; ti han så på prov-

sten, at dette tog galt på vej: »Sig mig, min gode mand, hvad det er, som ikke er til fristelse?«

Alle så mod ham, fra hvem disse sikkert afklippede ord kom. Spørsmålet var i sig selv så uventet, at Lars vidste i en håndvending ikke, hvad han skulde svare; heller ikke de andre. Da lød det som op af en brønd eller ud af en kjælder: »Det er arbejde.« — Røsten kom fra de mange tørklæder, det var Randi, som for første gang lagde sit ord ind. Et sejerssmil drog op over Lars's korte underansigt, den lyse kone så i tro til hende, selv den unge mand, som stod op efter dørkarmen, mistede et øjeblik den spodske krumning af læben. Ødegaard forstod, at her var hodet, skjønt det ikke var til at se.

Han henvendte sig derfor til hende: »For at arbejde kan være uden fristelse, hvordan skal det så være?« Hun vilde ikke svare herpå, men den unge mand svarede: »Forbandelsen lyder: I dit ansigts sved skal du æde dit brød; det skal altså gi sved og møje.« — »Og intet uden sved og møje? For eksempel ingen fordel?« — Herpaa vilde heller ikke han svare; men nu følte det knappe underansigt kald: »Jo, så megen fordel, som du kan få.« — »Men så må der dog også ligge fristelse i arbejde, nemlig fristelse til for stor fordel?« I denne snævring kom undsætning fra det dybe: »Så er det fordelen, som frister, og ikke arbejdet.« — »Ja, hvad vil det sige, når arbejdet overdrives for fordelens skyld?« Hun krøb ind igjen; men Lars kom ud: »Hvad vil det sige, at arbejdet overdrives?« — »Jo, når det gjør dig til et dyr, når det binder dig i trældom.« — »Det skal være trældom,« sagde han, som vilde ha sveden. — »Men kan det som trældom føre til gud?« — »Arbejde er gudsdyrkelse!« ropte Lars. — »Tør du sige det om alt dit arbejde?« Lars taug. — »Nej, vær rimelig og indrøm mig, at for fordelens skyld kan arbejdet overdrives, som om vi kun le-

vede for det. Altså er der også fristelse i arbejde.« — »Ja, der er fristelse i alt, børn, — der er fristelse i alt!« dømte nu provsten, idet han rejste sig og som til afslutning slog piben ud. Det sukkede inde i de mange tørklæder, men det svarede ikke.

»Hør,« begyndte Ødegaard igjen, — og provsten stoppede sig en ny pibe, — »når nu arbejde gir fordel, d. v. s. frugt, så har vi vel lov til at nyde denne frugt? Om den nu blir rigdom, har vi vel lov til at nyde denne rigdom?« — Dette vakte megen betænkelighed, den ene så på den anden. »Jeg skal svare, mens I tænker over,« sagde han. »Gud må ha tilladt os at prøve at forvandle hans forbandelse til en velsignelse; ti selv styrede han sine patriarker, han styrede hele sit folk til nydelse af rigdom.« — »Apostlerne skulde intet eje,« kastede den unge mand sejerssikker ind. — »Ja, det er sandt; ti dem vilde han sætte udenfor og over alle menneskelige vilkår, at de kun skulde se gud; — de var kaldede!« — »Vi er alle kaldede!« — »Men ikke i samme forstand; er du kaldt til apostel?« — Den unge mands ansigt blev ligblegt, hans øjne blev skumle under den mur af pande, som lå over; han måtte ha sin grund til at ta sig det nær.

»Men den rige skal også arbejde,« mente Lars; »ti arbejde er befalet.« — »Vist skal han så, skjønt hans midler og opgaver blir andre; enhver har sine. Men sig mig: skal mennesket idelig arbejde?« — »Det skal også bede!« faldt den lyse kone ind og foldede sine hænder, som kom hun ihu, at hun for længe havde forsømt det. — »Altså: hver gang et menneske ikke arbejder, skal det bede? — Kan noget menneske det? — Hvad blev det for bøn, og hvad blev det for arbejde? — Skal det ikke også hvile?« — »Vi skal først hvile, når vi ikke kan mere; for så fristes vi ikke af onde tanker, — ak, så fri-

stes vi ikke!« sagde Else atter, og salmisten faldt ind:

»Så gak, I trætte lemmer,
i Jesu navn og nemmer,
hvor hvilen den er sød.
Der kommer tid og stunder,
man også eder under
en liden seng i jordens skjød! — —«

»Stille, Erik, og hør på dette,« sagde provsten. Men Ødegaard drog nu knyttet sammen: »Ser I, arbejdet har sin frugt og trænger sin hvile. Men nu mener jeg om selskabelighed, sang, spil og sådant, at det både er en sød frugt af arbejde, og at det tillige byder ånden styrkende hvile.«

Her blev der uro i lejren; alle så mod Randi; ti nu burde hovedstyrken rykke frem; hun rokkede og rokkede, og endelig lød det langsomt og stille: »Der er ingen hvile i verdslig sang og i spil og dans; ti sådant hidser kjødet i syndigt begjær. Frugt af arbejdet kan vel heller ikke det være, som spilder arbejdet og forveker.« — »Ak, der er stor fristelse i sådant!« sagde den lyse kone med et suk. Dette satte Erik på et salmevers:

»Med sorg hver dag vi ser,
her vokser mer og mer
af laster og af lyder,
udsmykkede som dyder,
de sagte sig indsniger
og højt i vejret stiger —«

»Ti stille, Erik!« sagde provsten; »du skipler bare.« — »Å ja, jeg gjør vel det,« sagde Erik — og begyndte igjen:

Forveke ɔ: gjøre svag. Skiple ɔ: bringe af lave, forstyrre.

»Vil nogen eder virke på
med sledske ord, at I skal gå
på syndens brede, baned' vej,
da værer hans stalbrødre ej — —«

»Nej, hold op engang, Erik! — Salmen er bra nok, men alt til tid og sted.« — »Ja, ja, far, det er sandt, — alt til tid og sted:

Ak, hver en stund og time
påkalde du i løn,
hvert hjærteslag må kime
som klokkerne til bøn —«

»Nej, nej, Erik, da blev jo også bønnen til fristelse; du måtte bli katolik og gå i kloster!« — »Vorherre bevar os!« sagde Erik og åbnede øjnene helt, lukkede dem så igjen og begyndte:

»Som muld og skarn mod ægte guld
er katolik —«

»Hør nu, Erik, kan du ikke tie, må du gå udenfor med resten. — Hvor var det nu, vi slap?« Men Ødegaard havde med stor munterhed fulgt Erik, og han huskede det ikke. Da lød det fredelig fra de mange tørklæder: »Jeg sagde, at det kan ikke eje hvile eller være frugt af arbejde, det, som —« — »Nu husker jeg: som der var fristelse i, — og så kom Erik og beviste, at der kan også være fristelse i bønnen. — Lad os derfor se på, hvad hine ting ellers kan føre med sig. Har I lagt mærke til, at glade folk arbejder bedre end tungsindige? Hvorfor?«

Lars mærkede, hvor dette stilede hen, og sagde derfor: »Det er troen, som gjør glad.« — »Ja, når den er lys; men har du ikke set, at troen kan gjøre så mørk, at verden om os kan bli til et tugthus?«

Den lyse kone drog så idelig suk i suk, at de mange tørklæder tog på at røre sig derved; Lars så også skarpt på hende, og hun taug. — Ødegaard gik videre: »Bestandig det samme, enten det er arbejde, bøn eller leg, gjør dum og mørk. Du kan grave i jorden, til du blir dyr, bede, til du blir en vane-munk, lege, til du blir en slap ledедukke. Men bland det nu! I skiftet styrkes sind og tanke; derved monner dit arbejde, og din tro lysner.« — »Vi skal altså til at holde os glade nu!« sagde det unge menneske, han lo. — »Ja, da vandt du for din del samfund med andre mennesker; ti først i glæden ser du det gode hos andre og elsker det. Men kun ved at elske andre kan du elske gud.«

Da ingen straks vilde modsige dette, prøvede Ødegaard anden gang på at drage knyttet sammen, idet han sagde: »De ting, som frigjør, så den helligånd kan få gjærning i os, — ti han har ingen gjærning i den bundne! — de ting, som hjælper os, må ha velsignelse i sig, — og det gjør dette.« Provsten rejste sig, han havde atter en pibe at slå ud.

I den stilhed, som nu fulgte, og som var uden sukke, så man de mange tørklæder arbejde, og endelig hørte man sagtmodig: »Der står skrevet: Hvad du gjør, det gjør alt til guds ære; — men er verdslig sang, spil og dans til guds ære?«

»Ligefrem, nej; — men kan vi ikke spørge om det samme, når vi spiser, sover, klæder os på? Og dog må vi gjøre sådant. Meningen kan altså ingen anden være, end at du skal intet gjøre, der er synd.« — »Ja, men er det ikke synd?«

For første gang blev Ødegaard lidt utålmodig; han lod det derfor bli med at svare: »Vi ser i bibelen, at både sang, spil og dans blev brugt.« — »Ja, til guds ære.« — »Nu vel, — til guds ære. Men

---

Monne ɔ: gaa fremad.

hvorfor jøderne altid og i alt nævnte g u d, var, fordi de som barn endnu ikke havde inddelt tingene. For børnene ere a l l e fremmede mænd »manden«, — til barnets spørsmål: »hvorfra kommer d e t, hvorfra d e t?« svarer vi altid det samme: »fra gud«; men som voksne til voksne nævner vi det mellemstående tillige, vi nævner ikke blot giveren, gud. Således kan f. eks. en skjøn sang handle om gud eller føre til gud, fordi om guds navn ikke er nævnt; ti meget fører did, fordi det ikke fører ligefrem. Vor dans, når den i sandhed er den sundes, uskyldiges glæde, priser — om ikke ligefrem, så alligevel — h a m, som gav sundheden og elsker barnet i vort hjærte.«

»Hør dette, hør dette!« sagde provsten; han vidste med sig selv, at han længe havde misforståt disse ting og mistydet dem for andre.

Men Lars havde længe siddet og tænkt. Nu var han færdig. Kornet havde sænket sig fra den høje pande til det korte, knarvorne underansigt; der var det blevet knust og malet og faldt nu ud: »Er også al slags eventyr, rægler og risper, al slags digt og påfund, som de nutildags fylder bøgerne med, er d e t også tilladt? Står der ikke skrevet: Hvert ord, som udgår af din mund, skal være sandhed?«

»Du skal ret ha tak, fordi du kom med dette. — Ser du, det er med tanken som med det hus, du bor i. Var det så knapt, at du neppe fik hodet ind og benene strakt, så måtte du nok til at vide det ud. Og digtet løfter på tanken og vider den ud! Skulde det mål af tanker, som var o v e r det allernødtørftigste, være løgn, så blev nok også snart de allernødtørftigste tanker til løgn, de med. De vilde således klemme dig sammen i dit jordhus, at du aldrig nådde evigheden, og dog var det netop did, du skulde, og det var d e m, der i troen skulde bære dig

Rægler og risper ɔ: fortællinger og historier.

didhen.« — »Men digt er jo noget, som ikke har været til, og så er det jo løgn?« sagde Randi betænksomt. — »Nej, det har ofte større sandhed for os end det, som vi ser,« svarede Ødegaard. Her så de alle tvilende på ham, og den unge mand henkastede: »Jeg har aldrig før vidst, at eventyrene om Askeladden havde større sandhed end det, jeg ser for mine øjne!« — De lo så småt allesammen. — »Så sig mig da, om du altid skjønner sammenhængen i det, du ser for dine øjne?« — »Jeg er vel ikke lærd nok?« — »Å, den lærde skjønner den vist endnu mindre! Jeg mener nemlig sådanne ting i det daglige liv, der gir sorg og svie, og som vi grunder os sørt over, som det heder. Hænder der os ikke sligt?« — Han svarede ikke, men inde fra de mange tørklæder lød i alvorlighed: »Jo, meget ofte.« — »Men om du nu hørte en digtet historie, der lignede din egen på en sådan måde, at idet du hørte den, så forstod du din egen? Vilde du ikke sige om den historie, som oplod din egen for dig, som gav dig den trøst og opmanding, der ligger i forståelsen, — at den historie for dig havde større sandhed end din egen?« Den lyse kone sagde: »Jeg har engang læst en historie, som hjalp mig i en stor sorg så vidt, at det, som længe var mig så tungt, næsten blev til glæde.« Det kræmtede ud fra tørklæderne; — »ja, det er dog sandt,« lagde hun frygtsomt til.

Men den unge mand vilde ikke være med på dette: »Kan eventyrene om Askeladden være noget menneske til trøst?« — »Nu, — hvert til sit brug. Det morsomme har stor magt, og hint eventyr viser på en morsom måde, at den, som verden tror mindst om, ofte kan være mest, — at alt står ham bi, som selv har godt mod, og at den mand kommer frem, som af hjærtet vil. Tror du ikke, mange barn har

---

Kræmte ɔ: rømme sig.

godt af at huske det, og mange voksne med?« — »Men at tro på djævelskab og trolde er dog overtro.« — »Hvem har sagt, du skal tro på det? Det er billedskrift.« — »Men det er os forbudt at bruge billeder og tegn, ligesom alt skin hører djævelen til.« — »Så; hvor står det?« — »I bibelen.« — Her faldt provsten ind: »Nej, det er misforstand; ti bibelen bruger selv billeder.« — Alle så op på ham. »Den bruger billeder på hver side, såsom østerlandske folk er stærke i sådant. Vi bruger selv billeder i vor kirke, vi bruger billeder i vort sprog, i træ, på lærred, i sten, og vi kan ikke tænke os guddommen uden gjennem billeder. Ikke nok med det: Jesus bruger billeder; Gud Herren selv, har han ikke påtaget sig mangehånde skikkelser, når han åbenbarede sig for profeterne; kom han ikke i en vandrers skikkelse til Abraham i Mamre og spiste ved hans bord. Men kan guddommen påtage sig flere skikkelser og bruge billeder, så kan menneskene med.« — Man måtte samtykke; men Ødegaard rejste sig og slog provsten sagte på skulderen: »Tak, der beviste De ypperlig af bibelen, at skuespil er tilladt!« — Provsten stansede forfærdet: den røg, han havde i munden, randt langsomt ud af sig selv.

Ødegaard gik videre bortover gulvet til hende med de mange tørklæder, bøjede sig for at få se et glimt af hendes ansigt, skjønt forgjæves. »Er der mere, du vil vide?« spurte han; »ti du synes mig at ha tænkt over et og andet.« — »Å, gud bedre mig, jeg tænker nok ikke altid rigtig.« — »Ja, — i den første tid efter omvendelsens nåde er man så optaget af dens undere, at alt andet synes unyttigt og urigtigt. Man er som elskeren, man forlanger kun den elskede.« — »Ja, men se til de første kristne, de må dog være vort eksempel.« — »Nej, deres strænge vilkår blandt hedningerne er ikke længer vore; vi har andre opgaver, vi må føre kristendommen ind i livet, som det

nu er.« — »Men der er så mange ord i det Gamle Testamente, som taler imod hele ånden i det, du siger,« sagde den unge mand, for første gang uden bitterhed. — »Ja; ti hine ord er nu døde, de er »afskaffede«, som Paulus siger: »Vi er den ny pagts tjenere, ikke bogstavens, men åndens,« — end videre: »hvor herrens ånd er, der er frihed.« Og: »Alt er mig tilladt,« siger Paulus videre, men lægger til: »Ikke alt gavner.« — Nu er vi så heldige at ha en mands liv for os, som viser, hvad Paulus har ment. Det er Luthers. Om Luther tror I dog, at han var en god, oplyst kristen?« Det trodde de. — »Luthers tro var lys, den var det Ny Testamentes! Han mente om den mørke tro, at bag den lå djævelen helst på lur. Han mente om frygt for fristelse, at den, som frygter mindst, blir mindst fristet. Han brugte alle de evner, gud havde givet, også evnerne til glæde, han tog under sig hele livet. Vil I høre nogle eksempler? Den fromme Melanchthon skrev engang så ivrig på et forsvar for den rene lære, at han ikke undte sig madro. Da rykkede Luther ham pennen af hånden. »Man tjener ikke gud alene med arbejde,« sagde han, »men også med hvile og rolighed; derfor har gud givet det tredje bud og indstiftet sabbaten.« End videre: Luther brugte billeder i sin tale, skjæmtsomme og alvorlige om hinanden, og han var fuld af gode, ofte lystige indfald. Han oversatte også gamle, ypperlige folkeeventyr i sit modersmål og sagde i fortalen, at næst bibelen kjendte han neppe bedre formaninger end disse. Han spillede cither, som I måske ved, og sang med barn og venner — ikke alene salmer, nej, også gamle, muntre viser; han yndede selskabslege, spillede skaktavl, lod ungdommen danse hos sig; han krævede kun, at det skulde ske i tugt og ære. Dette har en gammel enfoldig discipel af Luther, nemlig præsten Johan Mathesius, skrevet op og fortalt

sine sognebørn fra prækestolen. Han bad, det skulde bli dem til vejledning, — og lad os bede om det samme!«

Provsten rejste sig: »Kjære venner, nu skal vi slutte for idag.« Alle rejste sig. »Her er talt mange ord til oplysning; måtte nu gud gi nåde til denne udsæd!

Kjære venner, I bor på afsides steder; I bor højt oppe, hvor kulden oftere skjærer kornet end sigden. Slige ødemarker tilfjælds burde nu atter overlades til eventyrene og det græssende kvæg. Åndslivet gror deroppe knapt og blir mørkladent som urterne. Fordommen lægger sig over livet som fjældene, hvorunder de avles; den skygger det og skiller det. Herren samle, herren lyse! — Tak for idag, mine venner! Det blev en dag til større klarhed også for mig.« Han tog hver af dem i hånden, og selv den unge mand gav sin i venlighed, dog uden at se op.

»I tar over fjældet; — når kommer I så hjem?« spurte provsten, da de skulde gå. — »Å, inat engang,« svarede Lars; »der har samlet sig megen sne nu, og hvor den er afblæst, ligger issvul.« — »Ja, venner, det er al ære værd at søge kirken på de vilkår. — Måtte I nu ikke komme til skade på vejen!« — Erik svarede stille:

»Er gud for mig, så træde
mig, hvad der vil, imod.
Jeg kan i bønnens glæde
det træde under fod!«

»Det er sandt, Erik, den gang traf du det!«

»Ja, vent dog,« sagde Ødegaard, da de vilde til at gå; »det er ikke underligt, at I ikke kjender mig; men jeg skulde dog nok ha slægt på Ødegaardene.«

Sigd ɔ: segl (kort le). Issvul ɔ: is på markerne.

De vendte sig alle mod ham, selv provsten, som vel havde vidst det, men ganske glemt det. »Jeg heder Hans Ødegaard, søn af Knud Hansen Ødegaard, provsten, som engang vandrede ud fra eder med skræppen på ryggen.« — Da lød det fra de mange tørklæder: »Herre gud, — det er bror min, det.« —

De havde stanset allesammen, men ingen var god til at sige noget. Endelig spurte Ødegaard: »Det var altså hos dig, jeg var, da jeg engang som smågut fulgte far did op?« — »Ja, det var hos mig.« — »Og en stund hos mig,« sagde Lars; »din far er mit søskenbarn.« — Men Randi sagde med vemod: »Så du er han vesle Hans; — ja, tiden går.« — »Hvorledes går det Else?« spurte Ødegaard. — »Dette er Else,« sagde Randi og pegte på den lyse kone. — »Er du Else!« udbrød han; »du havde en kjærestesorg den gang; du vilde ha bygdens spillemand, fik du ham?« Ingen svarede. Trods det tog på at skumre, så han Else bli meget rød og mændene se bort eller ned — med undtagelse af den unge, som så stivt på Else. Ødegaard skjønnede, at han havde spurt galt; provsten kom ham til hjælp: »Nej, Hans Spillemand er ugift; Else fik søn til Lars; men nu er hun ble't fri igjen, hun er enke.« — Atter blev hun blussende rød, den unge mand så det og smilte spodsk.

Men Randi sagde: »Ja, du har vel rejst vide, du? Du har lært meget, kan jeg høre.« — »Ja, hidtil har jeg læst eller rejst; men nu vil jeg bli og ta fat.« — »Å ja; så går det: — nogle rejser ud og kommer til lys og lærdom; andre sidder igjen.« Og Lars lagde til: »Fædrejorden er ofte tung at vende. Arbejder vi så en mand frem, som kan bli til hjælp, så farer han.« — Kaldet er forskelligt; enhver må følge sit,« sagde provsten. — »Og vorherre lægger

---

Skræppe ɔ: ransel.

nok arbejdet sammen,« sagde Ødegaard; »min fars arbejde når nok hid igjen, hvis gud vil.« — »Å ja, det gjør det vel,« sagde Randi sagtmodig; »men det er ofte tungt at vente; for det varer så længe.«

De skiltes; provsten stillede sig ved det ene og Ødegaard ved det andet vindu for at se efter dem; ti de skulde nu gå over fjældet; den unge mand gik sist. Ødegaard fik høre om ham, at han var fra byen, hvor han havde begyndt på flere ting, men var altid røget uklar med folk. Han trodde sig kaldt til noget stort, vistnok til apostel, men var forunderlig nok stanset oppi Ødegaardsbygden, — somme mente af elskov til Else. Han var en ildsjæl, som havde gjennemgåt mange skuffelser og havde flere i vente.

De var nu blevne synlige i fjældet; fjøsets tag dækkede dem ikke længer. De arbejdede tungt opover, træerne tog dem, de kom frem igjen, altid højere op. Der var ingen vej i den dybe sne, træerne var vejvisere i uføret, og langt borte til siden gav snefjældene retningen af deres hjem.

Men inde fra stuen kom et par trillende forspil og derpå:

Jeg giver mit digt til våren,
skjønt endnu den ej er båren;
jeg giver mit digt til våren
som længsler til længsler lagt.
Så slutter de to en pagt:
at lokke på sol med liste,
så vinterens nød må friste,
at slippe et kor af bække,
så sangen må ham forskrække —:
at jage ham ud af luften
med idelig blomsterduften. —
Jeg giver mit digt til våren!

ELLEVTE KAPITEL.

Fra hin dag af var provsten meget lidet sammen med de øvrige; dels optog julen ham, dels blev han ikke færdig med at udfinde, om skuespillet var den kristne tilladt eller ej; blot Petra viste sig, faldt han i staver.

Mens provsten altså sad inde på kontoret enten med sine prækener eller en kristelig etik foran sig, sad Ødegaard hos damerne, som han idelig måtte sammenligne. Petra funkede og var aldrig sig selv lig, den, der vilde følge med, blev holdt i arbejde som over en bog. Signe var derimod så velgjørende i sin stadige inderlighed; hendes bevægelser var aldrig uventede; ti de spejlede hendes væsen. Petras stemme havde alle farver, skarpe og blide, og hver styrkegrad. Signes ejede en særegen vellyd, men var ikke vekslende, — uden for faderen, som indtil mesterskab forstod at skille. Petra var hos ét ad gangen; var hun hos mere, var det for at iagttage, slet ikke for at hjælpe. Signe havde øje for alt og alle og fordelte sig, uden at man mærkede det. Talte Ødegaard med Petra om Signe, hørte han en håbløs elsker klage; men talte han med Signe om Petra, blev ordene meget få. Indbyrdes talte pigerne ofte sammen, og uden tvang; men det var blot om ligegyldige ting.

Han stod i stor taknemlighedsgjæld til Signe; ti det var hende, han skyldte, hvad han kaldte »sit ny menneske«. Det første brev, han modtog fra Signe i sin store sorg, var som en blød hånd over panden. Så varsomt hun fortalte, at Petra var kommen til dem, misforståt og mishandlet, så fint hun udlagde, at det tilfældige i hendes komme måtte være guds styrelse, »for at intet skulde gå istykker«, lød som fjærn lok-

ken i en skog, når man står og sunder sig på, hvor vejen går.

Signes breve fulgte ham, hvor han rejste, og var den tråd, der holdt. Hun tænkte gjennem hver linje at styre Petra lige i hans favn, men gjorde netop det modsatte; ti Petras kunstnernatur steg op for ham af disse breve; det midtpunkt i hendes begavelse, som han selv forgjæves havde søgt, havde Signe stadig for øje uden at vide deraf, — og straks han forstod det, forstod han både hendes og sin fejltagelse og blev som et nyt menneske derved.

Han vogtede sig nøje for at skrive til Signe om det, som hendes breve lærte ham. Det første ord måtte ikke komme fra Petras omgang, men fra hende selv, at intet skulde forhastes. Men fra den stund, dette var gåt op for ham, havde han også set Petra i nyt lys. Naturligvis: disse idelig hinanden jagende øjeblikke, hvert enkelt fuldt følt, men allesammen i det uendelige modsigende, sådan måtte jo en kunstners begyndelse være. Og arbejdet måtte bli at samle dem i stærk væsenshelhed; ellers blev alt stykkeværk, og livet selv bare kunst. Altså: ikke for tidlig ind på banen! Taushed så længe som muligt, ja, modstand.

På denne måde optaget vidste han selv ikke af, før Petra var på ny blevet det stadige arbejde i hans sjæl, — men arbejde for et f r e m m e d mål. Han tog kunsten rundt om sig i øjesyn, men især kunstnerne, og af disse især scenens. Han så meget, som måtte forfærde en kristen. Han så de uhyre misbrug. Men så han ikke det samme rundt om sig, så han det ikke også i kirken? Fordi der var hule præster, var kaldet det samme evige, store. Når arbejdet til sandhed, som overalt var begyndt, fik magt i livet og digtningen, — skulde det da ikke også nå scenen?

Han var efterhånden blevet sikker i sin sag. Med megen glæde så han af Signes breve, at Petra

uddannede sig stærkt, og at Signe var den rette til at hjælpe hende. Nu var han kommen hjem for at se og takke denne fylgje, som selv ikke vidste af, hvad hun havde været ham.

Men han var også kommen for at gjense Petra. Hvor langt var hun nåd? Ordet var sagt, han kunde altså tale frit med hende derom; det var dem også begge kjærkomment; ti så talte de ikke om fortiden.

Imidlertid forstyrredes de snart af gjæster fra byen, indbudne og uindbudne! Sagerne stod dog allerede så, at et eneste velnyttet tilfælde kunde bringe klarhed, — og dette førte gjæsterne med sig. Der gjordes nemlig et stort selskab for dem, og i dette selskab, straks efter middagen, da herrerne var forsamlet i kontoret, gled samtalen ind på skuespillet; ti en stiftskapellan havde set en kristelig etik ligge opslåt på provstens bord og havde mødt det forfærdelige ord: skuespil. Der yppedes et heftigt ordskifte, og midt i det kom provsten til, som ikke havde været ved middagen, da han var blevet bortkaldt til en syg; han var alvorlig stemt, han spiste ikke, han tog heller ingen del i samtalen; men han stoppede sin pibe og hørte på. Straks Ødegaard mærkede, at provsten sad stille og fulgte, blandede han sig ind, men prøvede længe forgjæves at få mening i det; ti stiftskapellanen havde for vis at rope, hver gang et led i bevisrækken skulde knyttes: »Jeg nægter!« (han vilde ikke sige be-nægter) og så måtte først det, der skulde bevise, selv bevises; det gik følgelig baglængs; man var fra skuespillet allerede kommen til skibsfarten og skulde, for at få noget bevist i skibsfarten, netop over i agerbruget.

Nej, så udnævnte Ødegaard provsten til ordstyrer. Foruden ham var flere præster tilstede, samt kaptejnen, en liden sortsmusket en med en umådelig mave, men et par små ben under, der gik som et stokkespil.

Ødegaard gav ordet til stiftskapellanen, forat han i en samlet sum kunde fremføre, hvad han havde imod skuespillet. Stiftskapellanen tog ordet:

»Allerede retskafne hedninger var imod skuespillet: Platon, Aristoteles, fordi det fordærvede sæderne. Sokrates så rigtignok undertiden på skuespil, men slutter nogen deraf, at han billigede det, så nægter jeg det; ti man må se meget, som man ikke synes om. De første kristne advaredes ihærdig mod skuespil, læs Tertullian! Siden skuespillet i nyere tider er gjenopvakt, har alvorlige kristne talt og skrevet derimod; jeg nævner navne som Spener og Francke; jeg nævner en kristelig etiker som Schwarz, jeg nævner Schleiermacher. (»Hør!« ropte Kaptejnen; ti dette navn kjendte han.) De to siste indrømmer tilladeligheden af dramatisk digtning, Schleiermacher mener endog, at i private selskaber af private skuespillere kan et godt digt opføres; men han fordømmer skuespilstanden. Skuespillet som fag er for en kristen en så mangfoldig fristelse, at han skal sky det. — Men er det ikke også en fristelse for tilskuerne? At røres af digtet lidelse, at løftes af digtede dydsmønstre, sligt, som man bedre kan værge sig imod, når man læser, det lokker til at tro, man selv er, hvad man ser; det svækker viljen, selvarbejdet, det drager os ned i hørelyst, skuelyst, fantasilyst. Er det ikke sandt? Hvem er især på komedie! Lediggjængere, som vil mores, vellystige, som vil pirres, forfængelige, som selv vil sees, fantaster, som flygter hid fra det virkelige liv, det, de ikke tør gå i kast med. Synd indenfor tæppet, synd udenfor! Jeg har aldrig hørt alvorlige kristne sige andet!«

Kaptejnen: »Jeg blir aldeles ræd for mig selv. Har jeg været oppi en slig ulverede, hver gang jeg har været på komedie, så måtte fanden —« — »Fy, kaptejn,« sagde en liden pige, som var kommen ind

med; »du må ikke bande, for så kommer du i helvede!« — »Ja, mit barn, ja vist, ja vist.« — Men Ødegaard tog ordet:

»Platon havde det samme at indvende mod digtningen som mod skuespillet, og Aristoteles's mening er tvilsom. Jeg lader dem derfor fare. Men de første kristne gjorde vel i at holde sig fra hedenske skuespil, — jeg lader også dem fare. At alvorlige kristne i den nyere tid har sine betænkeligheder også ved det skuespil, der står på kristelig grund, kan jeg forstå; jeg har selv havt dem. Men indrømmer man, at digteren har lov til at skrive et drama, så har skuespilleren lov til at spille det; ti hvad gjør digteren andet, når han skriver det, end spiller det — i sine tanker, med ildhu, med lyst, og »hvo, som ser på en kvinde med lyst« o. s. v. — I kjender Kristi egne ord. Når Schleiermacher siger, dramaet må blot spilles privat og af uøvede, da siger han, at de evner, vi har fåt af gud, skal forsømmes, mens meningen dog er, at de skal drives op til den størst mulige fuldkommenhed; ti derfor har vi fåt dem. Vi spiller alle hver dag, idet vi eftergjør andre eller for spøg eller alvor tar os en fremmed mening på. Denne evne blir hos en enkelt alle andre overvejende, og da gad jeg dog se, når man lod være at dyrke den, om det så ikke snart vilde vise sig på ham selv, at dette var synd. Ti den, der ikke følger sit kald, blir uduelig til andet, uredelig, vaklende, — kort, et langt lettere bytte for fristelser, end om han fulgte kaldet. Hvor arbejdet og lysten falder sammen, udelukkes megen fristelse. — Men, siger man, kaldet er i sig selv for fuldt af fristelse. Ja, enhver føler det forskjelligt. For mig har det kald den største fristelse, som narrer en til at tro, han selv er retfærdig, fordi han bringer bud fra den retfærdige, — til at tro, han selv er troende, fordi han taler til andres tro, eller tydeligere talt: for mig har præstekaldet den

største fristelse af alle.« (Stor larm: Jeg nægter! Jo! Stille! Jeg nægter! Det er sandt! Stille!) Kaptejnen: »Nu har jeg aldrig hørt, at præsterne var værre end skuespillerne!« Latter og rop af alle: »Nej, det har han ikke sagt.« Kaptejnen: »Jo, fanden —« — »Nå, kaptejn, nu kommer djævelen straks!« — »Vel, mit barn, meget vel!« Ødegaard tog tråden op:

»Al den fristelse ved at røres i øjeblikket, ved at synke ned i hørelyst, fantasilyst, ved uden arbejde at ta dydsmønstres liv og gjøre til sit, den er sandelig også tilstede i kirken!« (Samme forfærdelige larm.)

Men damerne kunde ikke gjentagende høre denne larm uden at ville ind med. Nu var døren åben. Ødegaard så Petra blandt dem og sagde med stærkere stemme: »Vistnok er der skuespillere, som røres på scenen og løber derfra i kirken og røres der med, — og lige slemme er de. Vistnok er der skuespillere, der er hule råberter, som ellers i livet ingen nytte vilde ha gjort, men i dette kald dog gjør tjeneste som råberter. Men det almindelige er, at skuespillerne i lighed med sjømændene så ofte er stedte i den hårdeste nød — ti øjeblikkene, før man skal ind, kan være forfærdelige! — og så ofte kaldte til redskab i guds hånd, så ofte til møde med det uventede, det store, at de bærer i sit hjærte en frygt og en længsel, en stor følelse af uværdighed, og det ved vi, at hos toldere og angerfulde kvinder fandtes Kristus helst tilstede. Jeg gir dem ikke fribrev; sandelig, jo større gjærning jeg tror de har i landet, — hvad også deraf er synligt, at der lever ikke mange store skuespillere i et folk! — desto større skyld har de, når deres gjærning river dem hen i hadskhed eller kaster dem af i slapt letsind. Men ligesom der ingen skuespiller er, der ikke af en række skuffelser har lært, hvor intetsigende bifald og smiger er, skjønt

de fleste lader, som de tror på det, — således ser vi vel deres fejltrin og mangler, men vi kjender ikke så godt deres eget forhold til dem, og derpå kommer det dog an.«

En mængde meldte sig for at tale, de begyndte også allesammen på én gang, men —

Fjorton år tror jag visst, at jag var —

lød inde fra pianoet, og de strømmede ind; ti det var Signe, som sang, og Signes svenske folkeviser var noget af det dejligste, de vidste om. Den ene vise fulgte den anden, og da nu disse verdens første folkeviser, trofaste bud fra et stort folks sjæl, havde indviet, så de stod i forventning, rejste Ødegaard sig og bad Petra at sige et digt frem. Hun måtte være vidende om det; ti hun var ildrød. Men hun trådte straks frem, skjønt hun skalv, så hun måtte holde sig fast ved en stolryg, blev så ligbleg og begyndte:

Han fik ej lov til at lægge ud,
hans far var gammel, hans mor var svag,
og bruget voksede dag for dag: —
»Hvad vil han også på vikingfærden?
Her har han alt, som kan ønskes i verden.«

Men gutten længtes, når skyen jog,
da så han, kjæmper til slaget drog.
Og gutten længtes, når solen sken,
da så han, kongen i hallen tren.
Han stod, han glemte at gjøre gagn,
han stod og tænkte på gamle sagn.

Det var en morgen, afsted han drev
mod yderste skjær, mod det åbne hav
at se på legen om strand og rev
og høre dønet, som kampen gav.

Det var en dag i den første vår,
da stormens røst over landet går:
du må ikke længer islagt sove! —
da så han syn, som gav lyst at vove.

Der lå et langskib i stålgrå vig,
det hvilte ud efter stormens krig.
Dets sejl var bundet, det selv fortøjet,
men syntes derved ej vel fornøjet;
ti sejlet rykked, og masten rysted,
og skibet huggede skum med brystet.

Ombord man tog sig en liden pust;
man sov, hvad heller holdt måltid just.
Da hørte ned de fra klippen råbe
— det syntes ord af en topmålt tåbe —:
»Tør ingen ride så høj en båre,
så giv mig roret; — jeg længes såre!«

Nogle så op imod fjældets hang,
andre vendte sig ej engang;
ingen lod sig sin madro rane.
Da faldt en sten og blev to mands bane.
Op sprang alle fra dæk og tilje,
kastede madkar og greb til våben;
opad pilene sang, — men åben
stod han på klippen og gav sin vilje:
»Høvding! giver du skibet med lempe,
hvad heller lyster dig først at kjæmpe?«

Sligt at høre blot tidsspild var,
et spyd blev skikket at gå med svar.

Traf ham ikke. Han sagde rolig:
»Mig venter ingen i dødens bolig.

Båre ɔ: bølge, sø.

Du, som havene alt har pløjet,
kan gå derind eller hjem dig skynde.
Alt, du under dig her har bøjet,
det må du give; jeg skal begynde!
For mig du samled; nu mig du henter;
min tid er kommen; på mig det venter.«

Den anden lo fra sin høje løfting:
»Ifald du længes så, som du siger,
fred skal du nyde. Kom, bliv min kriger!« —
»Det kan jeg ikke, jeg fødtes høvding.
Jeg ved min vej, og så må jeg byde;
det ny kan ikke det gamle lyde.«

Forgjæves øret mod svar han lagde.
Da sprang han nærmere ned og sagde:
»I kjæmper, høvdingen vise skylder,
hvem sejersfader sit guld forlener.
Ham, som det bliver, ham hærmænd hylder.
Skam den, som ikke det største tjener!«

Da blussed høvdingens kind af harme;
han sprang i sjøen og svam mod landet:
den anden hoppede ned mod vandet
og tog ham op i de stærke arme.

Men høvdingen så ham i øjet ind,
og straks han kjendte hans høje sind.
»Kast våben til ham, han ingen ejer,«
ombord han råbte; »hvis du får sejer,
så kan du sige, han selv dig rakte
det sværd, du svang, da du fald ham bragte.«
Og kampen rejste sig under fjældet,
hvert hug gav sukkende døn tilbage.
Derude snøfted den vrede drage,
snart lå dens høvding på stenen fældet.

Det gav et skrig mod det isgrå fjæld,
det mylred op ifra stævn til stævn,
i sjøen sprang de, hver mand til hævn
og stod snart oppe på klippehæld.
Men svagt den døende hånden svang,
han bød iblandt dem for siste gang:
»En mand må falde, når han er færdig;
ti stort skal sluttes en kjæmpesang.
Tag h a m til høvding; ti han er værdig!«
Han mer ej kunde, hans læbe blegned,
hans kjæmper ilede til, han segned;
ham plads var ryddet ved Odins bord,
på hin han viste, idet han for.

Den nye høvding var ikke sen,
han steg på stenen og tog til orde:
»Først rejses tegn over heltens ben,
og derved mindes, hvad stort han gjorde.
Men før det kvælder, vi sejl må hejse;
ej døde hefte på livets rejse.«

Og varden bygdes, og sejl for op,
snart dragen leged på bølgens top.
Et minnidråpa klang over sjøen
til ham tilbage på dødningøen,
et velkomstkvad mod den unge for,
han stod i løftingen ved sit ror.

Men da han hjemmet strøg tæt forbi,
hvor alle stormede ned mod stranden
med råb, med undrende syn på manden,
som styred Øgers sjøstærke ski, —
faldt kvældsol rødlig på sejl og skjold
og på den høje bag kjæmpevold.

Han styred skibet ret lige på,
så ræd de råbte: »Han vil forgå!«

Han vendte skibet, så der stod gov,
og smilte mod dem: »Får jeg nu lov?«

Digtet sagdes bævende, højtidelig, uden spor af pral. De stod, som om der mellem dem var skudt en stråle op af jorden med hundre fods stigning i regnbueglans. Ingen talte, ingen rørte sig; — men kaptejnen kunde ikke længer holde dette ud, han sprang op, pustede, løftede sig og sagde: »Ja, jeg ved ikke, hvorledes det er med eder andre; men når jeg tages på den måde, så må jeg fanden —« — »Kaptejn, nu bandte du igjen,« sagde den lille pige og truede med fingeren til ham; »nu kommer djævelen på timen og tar dig!« — »Ja, det er det samme, barnet mit, lad ham bare komme, for nu må jeg, fanden gale, ha en fædrelandssang!« Uden nogen synderlig anden indledning sad Signe en stund efter ved pianoet, og det gladstemte selskab sang:

Jeg vil værge mit land,
jeg vil bygge mit land,
jeg vil elske det frem i min bøn, i mit barn,
jeg vil øge dets gavn,
jeg vil søge dets savn
ifra grænsen og ud til de drivende garn.

Her er sommersol nok,
her er sædejord nok,
bare vi, bare vi have kjærlighed nok.
Her er digtende trang
gjennem arbejdets gang
til at løfte vort land, blot vi løfter i flok.

Vi for vide på tog
over gyngende våg,
rundt i landene knejser normanniske tårn.

Gov ɔ: røg, skumsprøjt.

Men vort modige flag
flyver vid're idag,
og det rødmer af sundhed som aldrig tilforn.

Og vor fremtid er stor;
ti det trekløv'de Nord,
det skal samles igjen, det skal blive sig selv.
Hvad du evner, kast af
i det nærmeste krav,
det skal bæres helt frem af en voksende elv.

Denne bostavn er vor,
og vi elsker den for,
hvad den var, hvad den er, hvad den bliver igjen.
Og som kjærlighed gror
af den hjemlige jord,
skal den gro af vor kjærligheds frøkorn igjen.

Men Signe rejste sig fra pianoet, kom og lagde armen om Petra og drog hende ind med på kontoret, hvor ingen var. — »Petra, skal vi være venner igjen!« — — »Å, Signe, endelig tilgiver du mig!« — »Nu kan jeg, hvad det skal være! Petra, elsker du ikke Ødegaard?« — »Gud, Signe!« — »Petra! det har jeg trod fra første dag, — og jeg har trod, at han nu endelig var kommen for at — — — alt, hvad jeg i halvtredje år har tænkt og gjort for eder, har været med det for øje, og far har trod det samme; han har nu vist også talt med Ødegaard derom.« — »Men, Signe —!« — »Hys!« hun lagde hånden for hendes mund og løb; der var nogen, som kaldte på hende: man skulde til aftensbordet.

Dette var dækket med vin, fordi provsten havde været borte fra middagen. Men provsten, som den hele tid havde været meget alvorlig og meget stille, sad endnu, som om ingen var tilstede, lige til man var ved at rejse sig. Da bankede han på glasset og

sagde: »Jeg har en forlovelse at kundgjøre!« — Alle så mod de unge piger, som sad sammen, og disse vidste begge ikke, om de skulde falde af stolen eller bli siddende.

»Jeg har en forlovelse at kundgjøre,« tog provsten op igjen, som havde han svært for at komme i gang. »Jeg vil vedstå, at den fra først af ikke har været mig kjær;« — alle gjæster så på Ødegaard med høj forbauselse; den blev uden grænse, da han sad rolig og så på provsten. »Jeg tænkte, oprigtig talt, at han ikke var hende værdig.« — Gjæsterne blev her så undselige, at ingen længer turde se op, og da pigerne længst ikke havde vovet det, havde provsten bare et eneste ansigt at tale til, det var Ødegaards, der imidlertid nød den lykkeligste ro. »Men nu,« fortsatte provsten, »nu, da jeg har lært ham nøjere at kjende, nu er det endt med, at jeg ved ikke, om h u n er ham værdig, så stor er han blevet mig; ti det er kunsten, scenens store kunst, og hans forlovede er Petra, min plejedatter, mit kjære barn; måtte det gå eder godt sammen! Jeg bæver ved det, men hvad der hører sammen, skal også sammen. Gud være med dig, min datter!« Hun var i et nu over gulvet og ved hans bryst.

Da ingen af dem mere satte sig, gik naturligvis det hele selskab fra bordet. Men Petra gik hen til Ødegaard, som straks tog hende med til det borteste vindu; han havde noget at sige hende nu, men h u n måtte først sige: »Dem skylder jeg alt!« — »Nej, Petra; jeg har kun været en god bror; det var stor synd af mig, at jeg vilde være mere; ti var det sket, havde hele din bane været brudt.« — »Ødegaard!« De havde hinandens hænder, men de så ikke på hverandre; en stund efter slap han og gik. Men hun kastede sig ned på en stol og gråt.

Dagen efter rejste Ødegaard.

*

Henimod våren modtog Petra et stort brev med stort embedssegl for; hun blev rent ræd det og bar det ind til provsten, som åbnede det og læste. Det var fra byfogden i hendes fødeby og lød:

»»Da Pedro Ohlsen, som igår afgik ved døden, har efterladt et testamente, så lydende:

»Det, som findes efter mig, hvilket nøjagtig er optegnet i den regnskabsbog, som ligger i det blå skrin, som står på mit værelse i Gunlaug Aamundsdatters gård her i bakken, og hvortil nævnte Gunlaug har nøglen, ligesom hun alene ved besked om det hele, — efterlader jeg herved, såfremt hun, Gunlaug Aamundsdatter, dertil giver sit minde, hvilket hun ikke kan give, hvis hun ikke tillader, at en betingelse, som jeg har tilføjet, hvilkén hun alene, som er den eneste, der kjender den, kan opfylde, bliver opfyldt, — til jomfru Petra, datter af titnævnte Gunlaug Aamundsdatter, at sige, hvis jomfru Petra vil værdiges at ihukomme en gammel, syg mand, som hun har gjort godt, skjønt hun ikke vidste derom, hvilket hun heller ikke kunde, og som hun alene har været til glæde i hans siste år, hvorfor han har tænkt engang at gjøre hende en liden glæde igjen, som hun ikke må forsmå. Gud være mig stakkels synder nådig!

Pedro Ohlsen.«

så tillader jeg mig at spørge, om De selv vil henvende Dem til Deres moder desangående eller ønsker sådant af mig.««

Postdagen efter bragte brev fra moderen, skrevet af provst Ødegaard, den eneste, hun nu havde turdet tro sig til; det indeholdt, at hun gav sit minde og opfyldte betingelsen, den at meddele Petra, hvem Pedro var.

Tidenden og summen satte hende i en egen stemning; det var, som alt nu begyndte at lægge sig tilrette; det var en mindelse mere om afrejsen.

Altså til hendes kunstøjemed havde gamle Per

Ohlsen spillet sine første penger sammen i bryllupper og ved danse, og han, søn og sønnesøn på forskjellig måde slidt og lidt. Summen var ikke stor, men den vilde magte at bære hende et stykke længre ud i verden og derved også hurtigere frem.

Men som sol steg den tanke op, at nu kunde moderen flytte til hende, hun kunde hver dag gi sin mor glæde, hun kunde gjengjælde sin mor! Hun skrev et langt brev til hende hver postdag, hun kunde neppe oppebie svaret. Da det kom, var det en stor skuffelse; ti Gunlaug takkede, men mente, »at hver sad best i sit.« Nu lovede provsten at skrive, og da Gunlaug fik hans brev, kunde hun ikke længer dy sig, hun måtte fortælle sine sjøfolk og andre kjendinger, at hendes datter skulde bli noget stort etsteds og vilde ha hende til sig. Derved blev sagen til et meget vigtigt spørsmål i byen, det blev afhandlet både på brygger og fartøjer og i alle kjøkkener. Gunlaug, som til denne tid ikke havde nævnt sin datter, talte herefter aldrig om andet end »min datter Petra«, ligesom ingen herefter talte om andet til hende.

Men endnu, da det lakkede mod Petras afrejse, havde Gunlaug ikke givet besked, hvilket bedrøvede datteren meget. Derimod blev det højtidelig lovet hende både af provsten og Signe, at de begge skulde komme ind til hende, når hun første gang skulde optræde.

*

Sneen tog på at glide af fjældene, det grønnedes så småt på markerne. Det liv, som ved vårens komme vågner på en jord mellem fjældene, er stort, som længselen var stor, menneskene blir raskere, arbejdet lettere, rejsehugen ser ud over fjældene. Men skjønt Petra længtes, havde hun aldrig elsket stedet og tingene som nu, hun skulde skilles fra dem; ja, det var,

som hun indtil nu havde forsømt dem, fordi hun først nu forstod dem. Hun havde bare nogle dage igjen der på gården; hun og Signe gik omkring og tog farvel med alle og alt, — især med de steder, de sammen havde fåt kjære. Da meldtes dem af en bonde, at Ødegaard var oppe på Øygarene, og at han agtede sig ned til dem. Pigerne blev begge ganske sky og hørte op at gå ud.

Men da Ødegaard kom, var han så lys og glad, som ingen før havde set ham. Hans ærend i bygden var at lægge en folkehøjskole der, og i den første tid, til han fik en lærer, han likte, selv at styre den; senere vilde han sætte andet og mere i gang. Han betalte på den måde, sagde han, noget af faderens gjæld til bygden, og hans far havde lovet ham at flytte til ham, straks huset var færdigt. Så vel provsten som Signe blev overmåde glade ved dette naboskab, Petra også, men det faldt hende dog fremmed, at netop som hun rejste, bosatte han sig.

Provsten vilde, at de dagen før Petras afrejse tilsammen skulde nyde den hellige nadver. Dermed faldt en stille højtidelighed over de siste dage, og når de talte sammen, skede det halvt sagte. I skjær af denne stemning stod alt, Petra gav sit øje for siste gang, med alvorlig tale. Det oplevede vilde gjennemgåes, hun stod i afregningsforhold til det; ti indtil nu havde hun aldrig set tilbage, men kun frem. Nu mødte det altsammen, fra barndommen til idag, de første lokkende spanske viser sang atter, de mange forvildelser af uredig længsel, som hendes barndom og ungdom havde draget sammen, toges atter på og af igjen, stykke for stykke, som man prøver gamle mål. Var der noget, hun glemte, så havde en ting i hendes nærhed mindelsen på rede hånd; ti ved synet af den havde hun engang tænkt på det, og tingen og tanken var siden forenet. Især havde pianoet så meget at minde om, at det næsten var til over-

vældelse. Hun blev siddende ved det uden ret at kunne røre det, og spillede Signe, kunde hun neppe være inde. Hun var også helst alene; Ødegaard og Signe forstod det og holdt sig for sig selv; alle mennesker så på hende med vemodig venlighed, og provsten gik i de dage aldrig forbi hende, uden at han strøg hende over håret.

Endelig kom dagen. Det var en halvklar, dæmpet dag, det tøede i fjældene og grønnedes på ageren. De fire holdt sig hver på sit værelse, til den tid kom, at de sammen skulde gå i kirke. Der var foruden dem kun klokkeren og en fremmed præst tilstede; provsten vilde selv nyde det hellige måltid; men tillige vilde han holde skriftetalen; ti han havde nogle særskilte ord at sige den bortdragende. Han talte, som når de en helligaften eller fødselsdag sad ved deres bord hjemme. Det vilde snart vise sig, mente han, om den tid, hun med bøn til gud om nåde idag afsluttede, havde lagt et grundlag. Intet menneske blir fuldt sandt, før det når sin rette gjærning. Det var en forkyndelsens gjærning, hun fik, og den, der kom med sandhed og holdt sig selv værdig, fik den største og varigste frugt. Gud brugte ganske vist ofte også de uværdige, så vist som vi i højere forstand alle var uværdige; han brugte vore længsler. Men der er en forkyndelse, som intet menneske tar ud af sin længsel alene, og d e n vilde hun dog vel prøve at nå; alle måtte stræbe at nå det største. Han bad hende idelig at komme tilbage til dem; ti d e t er meningen af menighed, at samfund i troen hjælper og styrker. Om hun fejlede, vilde hun her helst finde barmhjærtighed, og om hun selv ikke forstod, hun var kommen bort, vilde de kjærligst kunne sige hende det.

De gik efter den hellige handling hjem sammen, som de var komne; men resten af dagen var de hver

for sig. Kun var Petra og Signe længe sammen på Petras værelse ud over natten.

Næste morgen var afrejsen. Ved afskedsbordet tog provsten det ømmeste farvel. »Han var enig med hendes ven deri,« sagde han, »at hun burde begynde sådan, som hun nu en gang var, og begynde alene. I den kamp, hun vilde få, skulde hun prøve, hvor det var godt at vide, at der etsteds sad nogle mennesker sammen, som hun var viss på. Bare at vide med sikkerhed, at de bestandig bad for hende — hun skulde se, det vilde hjælpe!« — Han henvendte efter afskeden for Petra en velkomst til Ødegaard. »At være forenet i kjærlighed til en og den samme var den skjønneste indledning til at elske hinanden.« Provsten tænkte ved denne skål ganske vist ikke på det, som i disse ord først gjorde Signe rød, dernæst Petra; om Ødegaard var det, vidste de ikke; ti ingen vovede at se på ham.

Men da hestene stod for døren, og de tre venner stod omkring den unge pige, og alt gårdens folk omkring vognene, hviskede Petra, da hun for siste gang omfavnede Signe: »Jeg ved, jeg snart får høre stort nyt fra eder; gud velsigne det!«

En timestid efter så hun kun de hvide tinder, som viste, hvor stedet lå.

TOLVTE KAPITEL.

En aften tæt før jul var hovedstadens teater udsolgt; en ny skuespillerinde skulde optræde, om hvem der gik det største ord. Ud af folket — hendes moder var en fattig fiskerkone — havde hun ved andres hjælp, som havde set hendes evner, nu nåd

hid, og hun skulde gi stort løfte. Mellem publikum hviskedes mangehånde ting i den tid, før tæppet gik op. Hun skulde ha været en skrækkelig jentunge og siden som voksen været forlovet med 6 personer på én gang og holdt det gående i et halvt år. Hun skulde være ledsaget ud af byen af politivagt, fordi den var i fuldstændigt oprør for hendes skyld; det var mærkeligt, at direktionen tillod en sådan person at træde op. Andre påstod, der var ikke mindste sandhed deri; hun var, fra hun var 10 år, opdraget hos en stille præstefamilje i Bergens stift; hun var en dannet, elskelig pige, de kjendte hende godt, hun måtte ha et mageløst talent; ti hun var så smuk.

Andre sad der, som vidste bedre besked. Først den over hele landet velkjendte storhandler med fisk — Yngve Vold. Han var kommen her tilfældig på en forretningsrejse; man sagde rigtignok, at den glødende spanierinde, med hvem han var gift, gjorde ham huset hjemme så hedt, at han blot rejste for at afkjøle sig. Nu havde han taget teatrets største loge alene og indbudt sine tilfældige bordfæller på hotellet til med ham at se på »noget allerhelvedes noget«. Han var i udmærket stemning, lige til han fik se — var det også ham? — — i en loge i anden rad og med et helt skibsmandskab omkring sig, — nej! jo! — jo vist, det var Gunnar Ask! Gunnar Ask, som ved moderens penger var blevet ejer og fører af »Den norske Grundlov«, var på krydsningen ud af fjorden kommen til at sejle side om side med et skib, som førte navnet: »Den danske Grundlov«, og da Gunnar syntes at mærke, at den vilde foran ham, kunde dog sådant aldeles ikke gå an; han satte alle de klude på, han ejede, det knagede i den gamle grundlov, og følgen blev, at han, for at knibe så længe og langt i vinden som bare muligt, satte skuden på grund på et aldeles urimeligt sted. Nu lå han ufrivillig i byen, mens »Den norske Grundlov« blev lappet. Han havde

en dag i byen truffet Petra, som indhentede ham og var så inderlig god imod ham både da og siden, at han ikke alene glemte sit nag, men kaldte sig selv den største tosk, som deres fælles fødeby nogensinde havde udskibet, at han nogensinde kunde bilde sig ind at ha fortjent en sådan jente som Petra. Han havde idag taget billet til forhøjet pris for hele sit skibsmandskab og sad med det stille forsæt at traktere det mellem hver akt, og skibsmandskabet, som alle var fra Petras fødeby og vel seede i moderens beværtning, dette jordens paradis, følte Petras ære at være deres og sad og lovede hverandre, at de skulde klappe, så folk aldrig havde hørt mage.

Men nede i parkettet så man provstens stive, tætte hår. Han sad rolig, han havde fortroet hendes sag til en større. Ved siden af ham sad Signe, nu Signe Ødegaard. Hendes mand, hun og Petra havde just endt en tre måneders udenlandsrejse; hun så lykkelig ud, hun sad og smilte over til Ødegaard; ti mellem dem sad en gammel kone med kridhvidt hår, der stod op om hendes brune ansigt som en krone. Hun var højere i sædet end alle omsiddende, hun såes fra hele huset, og snart var også alle kikkerter rettede på hende; ti man sagde, det var den unge skuespillerindes mor. Hun, der bar en mands navn, gjorde også nu et så vældigt indtryk, at hun lyste fred over datteren. Et ungt folk er fuldt af forventning; det ejer tro på grundkraften i sin natur, og synet af denne mor vakte troen.

Selv så hun ingen eller intet; hvad det var for grejer, det hele, brød hun sig lidet om; hun vilde blot være med for at se, om folk var gode mod hendes datter eller ej.

Det gik ind på tiden; snakket døde hen i spæn-

Grejer ɔ: sager.

ding, som lidt efter lidt begyndte at ta alle og at gjøre dem gode.

Et stærkt slag af pauker, trommer og horn på én gang begyndte ouverturen; »Axel og Valborg« af Adam Oehlenschläger skulde gå, og Petra havde selv bedt om denne ouverture. Hun sad bag en kulisse og hørte på. Men foran tæppet sad den lille del af hendes landsmænd, som huset kunde rumme, i bæven for hende, som altid for den begyndelse, hvor man venter noget dyrebart af sit eget at komme til åbenbaring. Det var, som hver af dem selv skulde til; i sådanne øjeblikke stiger mange bønner, også fra hjærter, som ellers sjælden beder.

Ouverturen sagtnede af, fred faldt over harmonierne, de smeltede efterhånden hen som i solskin. Ouverturen sluttede, bange stilhed indtrådte.

Så gik tæppet op.

TIL

EVENTYRSKALDEN

H. C. ANDERSEN

i ærbødig og inderlig Hengivenhed.

BRUDESLÅTTEN.

I forrige århundrede bodde i en af Norges større fjælddale en spillemand, som til en viss grad senere er gåt over i sagnhistorien. En mængde toner og slåtter tillægges ham; somme havde han ifølge sagnet hørt af de underjordiske, en af selve fanden, en havde han gjort for at redde sit liv o. s. v. Den ene af hans slåtter er blevet berømt over alle; ti dens historie endte ikke med hans liv, men begyndte først rigtig efter dette.

Spillemanden Ole Haugen, en fattig pladsmand højt under fjældet, havde en datter, Aslaug, som havde arvet hans ypperlige hode og ligeledes musikken, om ikke i spil, så i alt sit lag; for hun var let og frejdig i samtale, i sang, i gang, i dans og havde som hele slægten en ejendommelig myg røst. Der kom tilbage fra lange rejser en unggut, som var tredje søn på det gamle ætsæde Tingvold. To brødre, ældre end han, var begge druknede i en flom, og han skulde nu ha gården. Han traf Aslaug i et større bryllup og blev indtaget af hende. Den tid var det endnu uhørt. at en gårdgut af så stor

Brudeslåt ɔ: brudemarch.

gammel slægt kunde bejle til en af Aslaugs kår og stand. Men denne gut havde været længe borte, og han lod sine forældre høre, at han derude havde, hvad han kunde leve af, — og kunde han ikke få det, som han vilde herhjemme, måtte det gjærne være det samme med gården. Der spåddes ham almindelig, at slig ligegyldighed for slægt og slægts grund og gård vilde straffe sig; der sagdes også, Ole Haugen måtte ha virket dette, — og kanske ved hjælp, som alle mennesker burde ræddes for.

Ole Haugen skal nemlig, medens kampen mellem gutten og forældrene stod på, ha været ved ypperligt lune. Men da sejren var vunden, havde han sagt, at han allerede havde laget dem en brudeslåt; den skulde aldrig mere kunne gå ud af ætten på Tingvold; — men gud trøste den brud, havde han videre sagt, som ikke kjørte ligeså glad til kirke efter den som pladsjenten fra Haugen! — Heri havde folk anet en ond indflydelse.

Sådan lyder sagnet, ligt så mange andre. Men noget, som er sikrere end sagnet, er, at endnu idag er der i denne fjældbygd, ligesom i flere, en levende sans for musik og viser, og i hine dage må den derfor ha været endnu større. Den kan ikke vedligeholdes, uden at nogen øger og oppudser den arvede skat, og Ole Haugen må ha været den ypperste i dette.

Sagnet fortæller videre, at ligesom Ole Haugens brudeslåt var den lyksaligste, de havde hørt, således var det brudepar, som for første gang kjørte hjem efter den, og som førtes til kirkedøren af den, og som d e r efter endt vielse modtoges af den, det lykkeligste par, de havde set. Og skjønt Tingvold-slægten altid havde været en vakker slægt og efter denne tid i endnu større grad blev det, holdt sagnet med bestemthed fast ved, at dette par måtte for alle tider bære prisen.

Vi kommer nu fra sagnet ind på fastere grund; ti med Ole Haugen dør sagnene; efter ham begynder

historien. Denne fortæller, at slåtten blev et arvestykke, forskjelligt fra alle andre, som sjælden bruges; ti dette blev brugt, d. v. s. slåtten blev på Tingvold trallet, skrålet, blistret, blåst, spillet fra stue til stald, fra jorder til udmark; og efter den slåt blev det eneste barn, de fik, vugget og gynget på armene af mor, af far, af barnejenten og øvrige tjenere, og det første, hun selv lærte, efter sine første kunster og ord var slåtten. Barnet hed Astrid. Der var toner i slægten, og ikke mindst i denne lille, kvikke jente, som snart med mesterskab kunde tralle slåtten, hendes forældres sejersrop, slægtens forjættelse. Det var ikke så stort under endda, at hun som voksen nok vilde vælge sin kjæreste selv. Kanske er det en overdrivelse med alle Astrids friere; men, sandt eller ej, så blev den rige pige med det fine lag over 23 år og var endda ikke fæstet. Da kom der op, hvad der havde været grunden! Moderen havde for flere år siden taget ind en kvik fantegut fra landevejen; fantegut var han vel ikke, men kaldtes så, og ikke mindst af moderen, da hun fik høre, at Astrid og han i al vidunderlighed oppe i udmarken havde gåt hen og forlovet sig og siden stod og trallede brudeslåtten til hverandre, hun ned fra stabburstaget, og han oppe fra lien. Gutten kom fort nok væk; for nu viste det sig, at ingen holdt strængere på »ætten« end den fordums pladsjente. Og faderen måtte tænke på spådommen, da han selv brød slægtssædvanen; ætten tog allerede gifte ind fra landevejen, hvor vilde det ende? Bygden dømte ikke mildere. Fantegutten — Knut hed han ellers — havde slåt sig på handelen, især fæhandel, og var kjendt af hvermand. Han var den første der i bygden, ja vidtom, som drev denne i det store. Han åbnede denne vej og skaffede derved bygderne på de kanter bedre priser og mangen slægt

---

Blistre ɔ: fløjte med munden. Blåse ɔ: blæse. Fant ɔ: landstryger.

kapitaler. Men det var ikke frit, at der lå drikkelag og slagsmål efter ham, der han for, og dette var det eneste, de talte om; ti hvad han var som handelsmand, forstod de endnu ikke. Da Astrid var 23 år, stod det imidlertid slig, at enten måtte gården gå ud af den lige ætlinje, eller også han ind; ti forældrene havde ved sit eget gifte tabt den moralske magt, som her kanske kunde ha tvunget. Så fik Astrid sin vilje; den muntre, vakre Knut kjørte en vakker dag i umådeligt følge til kirke med hende. Slægtens brudeslåt, bestefaderens mesterstykke, skinnede tilbage over toget, og de to sad, som trallede de sagte med; ti de så meget muntre ud. Folk undrede sig over, at også forældrene så muntre ud. De havde dog gjort så lang og ihærdig modstand.

Efter bryllupet overtog Knut gården, og de gamle sattes på føderåd; men dette var så stort, at ingen skjønnede, hvorledes Knut og Astrid kunde stå i det; ti gården var vel den største i bygden, men ingenlunde vel brugt. Ikke nok hermed: en trefold arbejdsstyrke toges, og alting på en ny måde, med en på de kanter uhørt bekostning. Man spådde ham den visse ulykke. Men »fanteguttenс«, som han endda kaldtes, var lige munter, og hans lune havde længst smittet Astrid. Den før så fine og stille jente var nu blevet en ferm og fed hustru. Forældrene var fortrøstningsfulde. Endelig forstod da folk, at Knut havde bragt til Tingvold, hvad ingen der før havde havt, d r i f t s k a p i t a l! Han havde tillige stor erfaring fra sit omflakkende liv og dertil en evne til at håndtere varer og penger, til at holde arbejdsfolk og tjenere i et godsligt og muntert lag, så inden 12 år var Tingvold ikke til at kjende igjen. Husene var andre, besætningen trefoldig og trefoldig godt stelt, og Knut selv i klædes langfrak med »merskumspibe«

Føderåd ɔ: aftægt.

og toddyglas om kvælden sammen med kaptejnen, præsten og lensmanden. Astrid beundrede ham som det klogeste og snilleste på jorden, og hun fortalte selv, at han i sin ungdom nu og da havde slåst og drukket, bare for at der skulde gå ord om ham og gjøre hende ræd; »for han var så spekulert!« Hun fulgte ham i alt, kun ikke i at skifte klæder og skikke; hun vilde holde ved bondevisen og bondedragten. Knut lod alle andre være på den måden, de best vilde, og så blev de heller ikke uforligte herom. Han levede med sine, og hun vartede ham op. Det var i al tarvelighed for resten; han var for klog til at ville gjøre ståk eller omkostning. Somme sagde, at han tjente på kortspillet og på den anseelse og de forbindelser, det åbnede ham, m e r e, end han lagde ud; men det var vel bare bagtalelse.

De havde flere barn, hvis historie ikke kommer os ved; men den ældste søn, Endrid, som skulde arve gården, skulde jo også lede dens ære videre. Han var vakker som hele ætten; men hans hode var ikke mere end til hverdagsbrug, som ofte sees med barn efter stærkt optagne forældre. Faderen lagde tidlig mærke til det og vilde ved en udmærket opdragelse bøde herpå. Børnene fik af den grund huslærer, og gutten kom som voksen ud til en af de landbrugsskoler, som nu netop begyndte at komme bedre i gang, og senere til byen. Han kom hjem igjen som en stille, lidt forlæst gut, med mindre byvaner, end man skulde ha trod, og faderen ønsket. Endrid var nemlig overhovedet ikke lærenem.

På denne gut blev der spekuleret både af kaptejnen og præsten, som hver havde utrolig mange døtre, — og hvis dette var årsagen til den stigende opmærksomhed, som de viste Knut, så bedrog de sig overmåde slemt; for Knut ringeagtede i den grad et gifte

Ståk ɔ: støj, ophævelser.

med en fattig kaptejns- eller provstedatter uden fordannelse til at styre på en stor gård, at han ikke engang fandt det umagen værd at advare sønnen. Han havde det heller ikke behov; gutten indså ligeså godt som han, at ætten måtte op igjen i andet end velstand, og at den nu trængte blod af de med den i alder og anseelse jævnbyrdige ætter. Men nu vilde ulykken, at gutten var lidt kejtet, når han for i slige ærender, så folk fik mistanke. Det kunde vel endda ha gåt; men han k o m i o r d for at fare efter gode gifter, og der ordet går, skyr bonden. Endrid selv mærkede det snart; ti var han ikke særdeles gløg, så var han til gjengjæld meget fintfølende. Han skjønnede, at det ingenlunde forbedrede hans stilling, at han kom byklædt og fantelært, som det hed. Og da der var noget bravt på bunden af denne gut, gjorde krænkelsen, at han lidt efter lidt lagde både byklædningen og bysproget til side og tog fat på sin fars umådelige gård som arbejdskar. Faderen skjønnede alt — ja, før gutten skjønnede det selv —, og han bad moderen lade som ingenting. De talte derfor ikke til gutten om giftermål, ingen lagde anderledes mærke til den forvandling, som foregik med ham, end at faderen bestandig kjærligere tog ham med op i sine planer med gårdsbruget og det øvrige stel og efterhånden overlod styret af det første helt og holdent til sønnen. Han angrede det ikke.

Således gik gutten, til han var 31 år, øgede sin fars formue og sin egen erfaring og sikkerhed. I al denne tid havde han ikke gjort, nej, ikke den mindste tilnærmelse til at bejle til nogen jente i eller udenfor bygden, og nu begyndte forældrene at bli alvorlig bange for, at han ganske havde slåt det af sinde. Men det havde han ikke.

På nabogården levede i gode kår en familje af

Gløg ɔ: skarpsynet.

bygdens beste æt, flere gange indgiftet også i den gamle æt på Tingvold. Der vokste op en jente, som Endrid havde været god imod, fra hun var et lidet barn; ventelig havde han i al stilhed udset sig hende, ti kun et halvt år efter hendes konfirmation fridde han. Hun var da 17 år, og han 31. Randi, så hed hun, var ikke straks på det rene med, hvad hun skulde svare til dette; hun gik til forældrene med det, men disse overlod det ganske til hende selv. De mente, han var en brav mand, og at han, hvad formue angik, var det beste gifte, hun kunde få. Aldersforskjellen var stor, og om hun, ung som hun var, havde mod på den store gård og de mange for hende så ganske uvante forhold, måtte hun selv afgjøre. Hun skjønnede nok, at forældrene heller vilde, hun skulde sige ja end nej; men hun var virkelig ræd. Så gik hun over til hans mor, som hun altid havde syntes godt om. Hun tænkte, at moderen havde vidst om det, men så til sin forundring, at hun intet vidste. Moderen blev så glad, at hun af al magt styrede hende til at sige ja. »Jeg skal hjælpe dig,« sagde hun. »Far vil intet livøre ta; han har sit, og han vil ikke, at børnene skal ønske livet af ham. Her blir straks delt med alle, og det lille, som vi herefter skal leve af, får så deles, når vi er borte. Deraf kan du se, her er intet bryderi at påtage sig lige over for os.« Ja, Randi vidste jo, at Astrid og Knut var snille. »Og gutten,« fortsatte Astrid, »er god og skjønsom.« Ja, det havde Randi selv erfaret, hun var ikke ræd for at komme ud af det med ham, — når hun bare selv måtte strække til!

Et par dage efter var det afgjort, og var Endrid glad, så var hans forældre også; for dette var en agtet familje, og jenten var jo så vakker og vitug, at bygden i det stykke kanske ikke havde bedre

---

Livøre ɔ: aftægt. Vitug ɔ: forstandig.

gifte. Brylluppet, som de gamle på begge sider samtalede om, blev bestemt til at holdes lige før høsten, for her var intet at vente efter.

Bygden tog imidlertid ikke denne tidende op således som vedkommende parter. Man fandt, at den unge, vakre jente havde »solgt sig«. Hun var så ung, at hun vel neppe vidste, hvad gifte var, og den slu Knut havde skyndt på sønnen, før jenten endnu var færdig for frieri. Lidt af dette fik den unge jente høre, men Endrid var kjærlig, og var det på en så stille, næsten ydmyg måde, at hun ikke vilde bryde, men var dog lidt kjølig. Begges forældre havde vel også hørt et og andet, men lod, som alt var vel.

Brylluppet skulde holdes i stor stil, kanske just for at trodse snakket, og dette var af samme grund heller ikke Randi ukjært. Knuts omgangsvenner, præsten, kaptejnen, lensmanden, med hele deres store familje var også indbudne og skulde gjøre følge til kirken. Af den grund ønskede Knut ingen spillemand, — det var for gammeldags og bondsk; men Astrid holdt på, at slægtens slåt måtte føre dem til kirke og derfra tilbage til hjemmet; de havde selv været altfor lykkelige med den til ikke nu at opleve gjentagelsen på deres kjære barns højtidsdag. Knut befattede sig ikke meget med poesi og de dele; han lod konen bestemme. Brudens forældre fik altså et vink om, at spillemændene kunde bestilles, og den gamle slåt, som nu havde hvilet sig en stund, fordi denne del af ætten havde arbejdet uden sang, blev begjæret.

Bryllupsdagen lagde desværre til med et overhændigt høstregn. Spillemændene måtte gjemme felerne ned efter at ha spillet fra gårde, og de tog dem ikke op, før de kom så langt, at de hørte kirkeklokkerne. En gut måtte da stå bag på vognen og holde en regn-

---

Regnhat ɔ: regnskjærm, paraply.

hat over dem, og derunder sad de sammenkrogede mod hverandre og filede væk. Slåtten klang ikke i sligt vejr, som venteligt kunde være, og det brudefølge, som kom efter, så heller ikke lysteligt ud. Brudgommen sad med brudgomshatten mellem benene og en sydvest på hodet; over sig havde han en stor skindtrøje, og en regnhat holdt han over bruden, som med det ene tørklæde over det andet, for at spare kronen og den øvrige stas, lignede mere en våd høsåte end et menneske. Således kom de, vogn efter vogn, mændene dryppende, kvindfolkene bortgjemte og indpakkede; det var et slags fortroldet følge, hvori der ikke såes et kjendt ansigt, men kun en del tvekrogede, sammenstuvede uld- eller skindtuller. Den særdeles talrige almue, som stod og ventede på det rige følge, måtte le, i begyndelsen modstræbende, men senere højere og højere for hver vogn. Ved det store hus, hvor følget skulde stige af for at rette på pynten til kirkegangen, stod en kramkar, en løjerlig kar, som hed Aslak, på en høvogn, som var kjørt til side der i krogen ved bislaget. Han ropte, just som bruden blev løftet ud: »Nej, dyre død, om Ole Haugen sin brudeslåt vil låte idag, lel!«

Mængden lo, — om også de fleste bortgjemt; det blev bare derved des bedre følt, hvad alle tænkte og vilde skjule.

Da de fik tørklæderne af bruden, så de, at hun var hvid som et lagen. Hun gråt, forsøgte at le, gråt så igjen, — og så kom det med én gang på hende, at hun ikke vilde til kirke! Under det røre, som nu fulgte, måtte hun lægges på en seng i et siderum, ti hun overfaldtes af en gråd, som de blev rædde. Hendes værdige forældre stod hos, og da hun tiggede dem om at slippe for at gå i kirke, sagde de, at hun

---

Såte ɔ: liden stak. **Tul** ɔ: pakke, bylt. **Låte** ɔ: lyde. **Lel** ɔ: alligevel.

måtte gjøre, som hun vilde. Da så hun Endrid. Noget så ulykkeligt, ja hjælpeløst havde hun aldrig set, ti for ham havde deres foretagende havt fuld sandhed. Ved siden af ham stod hans mor; hun sagde intet, og ansigtet var ubevægeligt. Men tåre på tåre trillede ned ad det, øjnene hang ved Randis. Da lettede Randi sig op på albuerne, så en stund ret foran sig, mens hun hikkede efter gråden; »å nej!« sagde hun; »jeg går til kirken.« Hun kastede sig atter bagover og gråt en stund bitterlig; men så stod hun op. Siden føjede hun til, at hun ingen musik mere vilde ha, og det blev, som hun vilde. Men de afskedigede spillemænd gjorde ikke historien bedre, da de kom ud blandt almuen.

Det var et sørgeligt brudetog, som nu gik mod kirken. Regnen gjorde jo, at brud som brudgom kunde dække sine ansigter for mængdens nysgjærrighed, til de kom ind i kirken; men de følte, at de løb spidsrod, og de følte, at deres eget store følge var ilde tilmode over at være narret med på et sligt spottens tog.

Den navngjetne spillemand, Ole Haugen, havde sin grav lige tæt ved kirkedøren. Stiltiende var den blevet fredet: en af slægten havde sat en ny hovedstav, da den gamle var rådnet i roden. Staven havde oventil form af et hjul, Ole havde selv forordnet den. Graven lå på et solbart sted, et mylder af vilde blomster grodde her. Enhver kirkesøgende, som engang havde ståt ved denne grav, vidste fra en eller anden kjending, at en mand, som på statens kost havde samlet ind urter og blomster der i dalen og på fjældene omkring, havde fundet blomster på denne grav, som ellers ikke fandtes i miles omkreds. Dette gjorde, at bønderne, som ellers lidet ænsede, hvad de kaldte for »ugræs«, følte nysgjærrig glæde ved disse blomster,

Navngjetne ɔ: navnkundige.

kanske også nysgjærrig skyhed; nogle af blomsterne var ualmindelig fagre. Men da brudeparret gik her forbi, mærkede Endrid, som holdt Randis hånd, at det gøs i hende; ti det syntes hende, at Ole Haugen idag havde været oppe og spøgt. Straks efter begyndte hun igjen at gråte, kom altså gråtende ind i kirken og ledede gråtende til sin stol. Således var i mands minde ingen brud kommen ind i denne kirke.

Hun følte, der hun sad, at hun nu stadfæstede det rygte, som gik, at hun virkelig var solgt. Den forfærdelige skam for forældrene, som lå heri, gjorde, at hun en stund blev kold og kunde holde gråden. Men for alteret kom hun ved en eller anden ytring af præsten atter i bevægelse, og straks stormede alt, hun idag havde gjennemgåt, ind på hende; det var hende en stund, som kunde hun aldrig mere se folk i øjnene, og allermindst sine forældre.

Hele resten er det samme op igjen, og derfor skal kun meddeles, at hun ikke kunde sidde tilbords med ved middagsbordet, og da hun var lokket og truet ned til kvældsbordet, ødelagde hun dette og måtte føres tilsengs. Bryllupped, som skulde ha varet i flere dage, opløstes samme kvæld. »Bruden er ble't syg,« hed det.

Skjønt ingen af dem, som sagde dette eller hørte det sagt, trodde det, så var det dog altfor sandt. Hun var ikke længer frisk, og hun blev ikke frisk. Og en følge heraf var, at deres første barn var sygeligt. Forældrenes hengivenhed for det blev naturligvis ikke mindre derved, at de begge forstod, de på en viss måde selv var årsag i barnets lidelser. De omgikkes ingen uden dette barn; til kirken kom de ikke, folk var de blevet rædde. I to år lod gud dem ha denne glæde hos barnet; men så tog han også den.

Den første tanke, de kunde finde sig tilrette i efter dette slag, var den, at de havde holdt for meget

af barnet; derfor havde de tabt det. Og da de så fik et til, var det, som ingen af dem vovede at gi sig hen. Men barnet, som i begyndelsen også syntes sygt, kviknede til og var meget muntrere end det foregående, så det blev uimodståeligt for dem. De fik en ny, ren glæde istand; de kunde glemme, hvad der var hændt, når de sad hos det. Da barnet var to år gammelt, tog gud også det.

Enkelte mennesker er udvalgte af sorgen. Det er netop dem, som vi synes trænger mindst til den. Men det er også disse, som kan bære troens og forsagelsens vidnesbyrd sandest ud. De to her havde tidlig søgt gud sammen; herefter var deres eneste møde sat hos ham. Livet på Tingvold havde længe været tyst, nu blev det som i en kirke, før præsten træder ind. Arbejdet gik sin urokkelige gang, men mellem hver arbejdsstund havde de to en liden opbyggelsestime sammen, hvori de mødtes med hine hinsides. Det voldte ingen afbrydelse, at Randi kort efter det siste tab fik en datter; de to døde havde været gutter, og en jente var dem alt af den grund ukjær. Desuden vidste de ikke, om de skulde få beholde hende. Men den sundhed og glæde, som moderen havde nydt lige foran tabet af den siste gut, var kommet barnet, hun bar, tilgode; det viste sig snart at være en ualmindelig livlig jente med moderens fagre åsyn i knop. Fristelsen kom atter over de to ensomme folk til at sætte sig hen med barnet i håb og glæde; men det skjæbnesvangre to-år var endnu ikke nåd, og da det nåddes, var det dem, som de kun havde fåt frist. De turde ikke.

De to gamle havde holdt sig meget afsides. Ti det sind, som hine bar på, lod sig ikke nå af trøst eller andres glæde. Knut var desuden altfor verdsliglivlig til at sidde længe i en sørgestue eller stadig møde frem til opbyggelse. Derfor flyttede han over til et brug, han ejede, og som han hidtil havde pagtet

bort; nu tog han det selv og indrettede det så let og vakkert for sin kjære Astrid, at denne, som dog helst vilde ha været på Tingvold, blev, hvor han var, og lo med ham i stedet for at gråte med børnene.

Da var Astrid en dag over hos svigerdatteren; hun så den lille Mildrid, og hun så, at barnet gik ganske for sig selv; moderen turde neppe røre ved hende. Hun så, da faderen kom ind, samme sørgmodige tilbageholdenhed mod hans eget, eneste barn. Hun dulgte sine tanker; men da hun kom hjem til sin egen, kjære Knut, lagde hun ud for ham, hvor galt det stod til på Tingvold; der var nu deres plads. Lille Mildrid måtte ha nogen, som turde være glad i hende; for der vokste noget så fint og fagert op for slægten i dette barn. Knut toges af hendes livlige iver, begge de gamle pakkede sammen og flyttede hjem.

Mildrid kom altså over til besteforældrene, og de to gamle lærte forældrene at elske hende. Men da Mildrid var fem år, fik de nok en datter, som de kaldte Beret, og dette gjorde, at Mildrid holdt mest til hos de gamle.

Nu turde de skræmte forældre atter begynde at tro på livet! Hertil bidrog ikke lidet den ændrede stemning rundt om dem. Efter tabet af det andet barn så folk altid, at de havde grædt, men aldrig, at de gråt; deres sorg var ganske stille.

Det vakre, gudfrygtige liv på Tingvold havde holdt tjenerne fast ved stedet, og idel lovord over husbondsfolket gik ud derifra. De fik selv følelsen heraf. Både slægt og venner begyndte at søge dem og blev ved, selv om Tingvold-folket ikke gjorde gjengjæld.

Men ved kirken havde de endnu ikke været siden hin bryllupsdag! De tog nadveren hjemme, de holdt selv sin opbyggelse. Men da de fik den anden jente,

ønskede de selv at stå fadder, og da vågede de sig for første gang til kirke. Da søgte de sine barns grave sammen, da gik de forbi Ole Haugens sammen uden ord eller bevægelse, og hele almuen viste dem ærbødighed. Men for sig selv vedblev de at leve, og en from stilhed lå over deres gård.

Her hos farmors sang lille Mildrid en dag brudeslåtten. I stor forskrækkelse stansede den gamle Astrid sit arbejde og spurte, hvor i alverden hun havde lært den. Barnet svarede, at hun havde lært den af hende.

Gamle Knut, som sad inde, kom i god latter; ti han vidste jo, at Astrid havde for vis at nynne på den, når hun havde stillesiddende arbejde. Men nu blev lille Mildrid bedt af begge om aldrig at synge den, når forældrene hørte. Et barn spørger jo gjærne: »hvorfor?« Men på sine spørsmål fik hun intet svar. Da hørte hun, at den nye gjætergut sang den, mens han en kvæld huggede ved. Dette sagde hun til farmor, som også havde hørt det; men denne svarede bare: »Å, h a n blir ikke gammel her!« — og dagen efter måtte han ganske rigtig gå. Der blev ingen grund sagt ham; men han fik betaling og afsked. Nu blev Mildrid så spændt, at farmor måtte prøve at fortælle hende brudeslåttens historie. Den otteårige lille fattede den godt, og hvad hun ikke fattede den gang, gik senere op for hende. Den fik en indflydelse på hendes barndomsliv, som intet andet havde havt eller kunde få; den grundlagde forholdet til forældrene.

Barn har utrolig tidlig skjøn på og deltagelse for den, som ikke er lykkelig. Mildrid følte, at hos forældrene skulde det være stille. Det var ikke tungt at efterkomme; ti de var så milde, talte så uafladelig, men stille til hende om den store barneven i himlen, at det lagde et trylleskjær over stuen. Men brude-

---

Våge ɔ: vove.

slåttens historie gav hende en rørende forståelse af, hvad forældrene havde gjennemgåt. De såre minder gik hun varsomt forbi og lagde en tilbageholdt, men inderlig kjærlighed for dagen i det, som hun turde dele med dem, og det var deres gudsfrygt, deres sandhed, deres stilhed, deres arbejdsomhed. Efterhånden som Beret vokste til, lærte hun det samme; ti kvindens opdragerkald er vågent lige fra barndommen af.

Hos besteforældrene strømmede det liv, som ikke fik slå ud i stuen. Her blev sunget og danset, her blev leget og fortalt eventyr. Og således deltes da søstrenes tid i opvæksten mellem den dybe hengivenhed for deres tungsindige forældre i den stille stue og det glade liv i besteforældrenes; men så lempelig deltes det, at det var forældrene, som bad dem gå til de gamle og more sig, og de gamle, som bad dem gå ind igjen »og rigtig være snille jenter.«

Når en jente i alderen mellem 12 og 16 år tar en søster i alderen mellem 7 og 11 op i sin hele fortrolighed, får hun til gjengjæld en stor hengivenhed. Men den lille blir gjærne lidt for voksen af det. Mildrid selv derimod vandt meget ved at være overbærende, trøstefuld, meddelende, modtagende, og hun vandt forældrenes og besteforældrenes stille glæde.

Der er ikke mere at fortælle, før Mildrid kom i sit femtende år; ti da døde gamle Knut, hurtigt og let. Overgangen fra, at han sad og spøgte i stuen, til han lå lig, var så godt som ingen.

Det skjønneste, farmor siden vidste, var at ha Mildrid på barneskamlen ved sine fødder, som de var vante til, fra Mildrid var liden, og da enten selv at fortælle om Knut eller at få Mildrid til at småtralle brudeslåtten. I d e n s toner så Astrid hans kraftige, mørke hode dukke op i hendes barndom; i den kunde hun følge ham i lierne over gården, hvor han blæste slåtten som gjæter; i den kjørte hun til

kirke ved hans side, — i den levede hans muntre, kloge billede klarest op igjen! Men i Mildrids sjæl begyndte den at røre sig på en ny måde. Mens hun sad og sang for farmor, spurte hun sig selv: Skal den nogensinde spilles for mig?

Fra den stund spørsmålet var rejst, vokste det; slåtten havde en stiltstrålende lykke. Hun så en brudekrone blinke i dens solskin, den gav en lang, lys fremtid at kjøre frem i. Seksten år — og hun spurte sig selv: »Skal jeg — ja, skal jeg nogensinde selv kjøre frem efter den, og far og mor efter mig, forbi en almue, som ikke ler, stige glad af, hvor mor gråt, gå forbi Ole Haugens blomstrende grav og op til alteret i skinnende fryd, så far og mor får oprejsning!« —

Dette var den første række tanker, som hun ikke trodde til Beret. Efterhånden blev det flere. Beret, som nu gik i sit tolvte år, mærkede nok, at hun blev mere alene, men fattede ikke rigtig, at hun efterhånden var sat udenfor, før en anden var flyttet ind i hendes rettigheder. Det var den 18-årige, netop forlovede Inga, deres søskenbarn fra nabogården. Når hun så de to slyngede i hverandre, som unge jenter gjærne går, hviskende og leende bortover markerne, kunde hun kaste sig ned og gråte af skinsyge.

Mildrid gik til konfirmation; der lærte hun at kjende jævnaldrende, og nogle af dem kom om søndagen op til Tingvold. De holdt til ude på markerne eller i farmors stue. Tingvold havde jo været et lukket, men forventningsfuldt sted for ungdommen. Der kom dog heller ikke nu andre end de, som havde et vist stilfærdigt lag; ti det kunde ikke nægtes, at der var noget dæmpet over Mildrid, som kun tildrog enkelte.

På denne tid var megen sang oppe blandt ungdommen. Sligt er aldrig tilfældigt; men det har dog sine tider, og disse tider har da igjen sine forsangere.

Blandt disse var, mærkværdigt nok, atter en af Haugenslægten. I et folk, hvori engang, om også for mange hundre år siden, næsten hver mand og kvinde har i sangen søgt og fundet udtryk for, hvad de stærkest levede og tænkte, og har selv kunnet lage det vers, der bar udbruddet, — der kan kunsten aldrig uddø anderledes, end at i et andet bygdelag må den leve endnu og kan let vækkes, hvor den nu ikke mere høres. Men i denne bygd var meget blevet digtet og meget sunget i umindelige tider; det var ikke af intet, ej heller for intet, at Ole Haugen netop var født her. Hans søns søn var den, som nu igjen havde fåt tonen. Ole Haugens søn havde været så meget yngre end den datter, som blev giftet ind på Tingvold, at denne som gift havde ståt fadder til ham. Efter mange skjæbnens omskiftelser havde han som meget gammel mand fåt faderens selvejerplads under fjældet, og, forunderligt nok, da først havde han giftet sig. Han fik flere barn og deriblandt en gut, som kaldtes Hans, og denne syntes at ha bestefaderens evne, dog ikke egentlig for felespil, skjønt han spillede, men snarere for at synge gamle og tildels lage nye viser. Sansen for dem øgedes ikke lidet derved, at så få kjendte ham selv, skjønt han levede midt iblandt dem. Ja, der var ligefrem ikke mange, som havde set ham. Sagen var den, at hans gamle far havde været skytter, og hans sønner var ikke store, før oldingen sad på bakken og lærte smågutterne sine at lade og at sigte. Hans glæde skal ha været overmåde stor, da de med geværet kunde tjene ind det krudt og de hagl, som de skjød væk. Længre kom han ikke med dem. Deres mor døde en stund efter ham, så børnene måtte skjøtte sig selv, og det gjorde de. Gutterne gik på skytteri, og jenterne drev pladsen under fjældet. De vakte opsigt, når de en enkelt gang viste sig i dalen; men det var ikke ofte, for om vinteren var det uvejsomt for dem, så de lod sig nøje med de ture

til bygden, som måtte foretages for at få solgt eller fragtet frem deres vildt, og om sommeren lå de på fjældene med rejsende. Pladsen lå højest af alle gårde i bygden; den var berømt for at ha hin rene fjældluft, som kan helbrede brystsvage og nerveslidte folk bedre end noget hidtil kjendt lægemiddel; derfor lå der hvert år fuldt af folk fra by og udland oppe hos dem. De byggede flere stuer; men fulde blev de alle. Fra fattigt, ja kummerligt fattigt folk havde denne søskenfamilje derved svunget sig op til velstand. Omgangen med alle de fremmede havde givet dem et særeget præg; de kunde endog lidt af fremmede sprog. Hans havde for flere år siden kjøbt pladsen af sine søsken, så det hele gik i hans navn; han var på denne tid 28 år.

Hos slægten på Tingvold havde ingen af dem sat sin fod. Endrid og Randi Tingvold gjorde sig det visselig ikke op; men de tålte ligeså lidt, at noget navn derfra blev nævnt, som de tålte slåtten. Børnenes fattige far havde ved lejlighed erfaret det, og Hans havde derfor forbudt sine søsken at søge did. Men Tingvoldsjenterne, som var glade i sang, længtes utrolig efter ham og følte skam ved, at forældrene havde forsømt slægten. I de ny kvindfolkelag på gården blev spurt og fortalt mere om Hans Haugen og hans søsken end om noget andet.

I denne dejlige, sang- og selskabsfyldte tid blev Mildrid konfirmeret, henved 17 år gammel. En stund forud havde alt været stilt; en stund efter var det ligeså. Men til våren eller rettere sommeren skulde hun som alle jenter, når de var konfirmerede, ligge på sæteren med buskapen. Hun glædede sig utrolig! Hendes forlovede veninde Inga skulde ligge på nabosæteren.

Beret skulde så følge med til sæteren, og Mildrids længsel tog også hende. Men da de kom på sæteren, hvor Beret blev fuldt optagen af alt det uvante, havde

Mildrid samme uro. Stundesløst arbejde med kreaturerne og mælkestellet, — men den lange tid, hun fik tilovers, kunde hun ikke gjøre sig tillags. I timevis var hun hos Inga og hørte om hendes kjæreste, men i mange dage vilde hun så ikke derhen. Kom Inga til hende, var hun glad og kjærlig, som angrede hun sin troløshed, — men blev derpå snart kjed hende. Beret talte hun sjældent med, og ofte, når Beret talte til hende, fik hun intet andet svar end ja og nej. Beret gik gråtende op efter buskapen og slog følge med gjæterne. Mildrid følte, at der var noget i alt dette, som var gåt istykker; men hun kunde med sin beste vilje ikke få det sammen igjen.

Så sidder hun en dag i nærheden af sætervolden. Nogle gjeder havde set sin kans til at lure sig fra småfæflokken, og hun måtte passe på dem. Det var om formiddagen på en varm dag, hun sad i skyggen under en hej med småskog og birk; hun havde kastet trøjen af sig og taget bindingen fat. Hun ventede Inga. Det ruslede bag hende. »Der kommer hun,« tænkte hun og så op.

Men en sværere støj ogstår, end Inga synes hende at kunne gjøre, småbuskene brydes ned og knækkes, Mildrid blegner og rejser sig — og ser noget låddent og et par blink derunder; det må være et bjørnehode! Hun vil skrige, men kan ikke få målet op; hun vil springe, men kan ikke røre sig. Da hævede hint sig helt op, det var en høj, bredskuldret mand med lådden hue og gevær i hånden. Han stansede tvært i småskogen og så på hende. Et skarpt øje, men som straks skiftede, — han gjorde nogle skridt frem, et byks, og stod på marken ved siden af hende. Noget rørte ved hendes ben, hun gav et svagt skrig; det var hans hund, som hun ikke havde set før nu.

Tillags: ɔ: tilpas, efter ønske. Kans ɔ: lejlighed. Tvært ɔ: brat. Byks ɔ: spring.

»Huf!« sagde hun; »jeg trodde mest, det var en bjørn, som brød ned småskogen, derfor er jeg ble't skræmt.« Hun prøvede at le. »Ja, det er ikke frit,« sagde han, og han talte påfaldende sagte; »Kvas og jeg var just på spor efter en bjørn; men nu har vi tabt det, — og er det noget vardøger*), som følger mig, så er det bestemt en bjørn.« Han smålo. Hun så på ham. Hvad er dog dette for en kar? Høj, bredskuldret; øjnene skiftede bestandig, så hun kunde ikke se i dem, og så stod han hende for nær, skudt op af jorden som han var med børse og bikkje; hun følte trang til at sige: »Gå fra mig!« men i dets sted gik hun selv et par skridt tilbage og spurte: »Hvem er du?« for hun var virkelig ræd. »Hans Haugen,« svarede han åndsfraværende; for han lagde mærke til hunden, som åbenbart havde fundet sporet igjen. Han vendte sig hurtig mod hende for at sige farvel; men da han skulde se, stod jenten der, rød over kinder, hals og bryst, dryppende rød. »Nu da!« sagde han forundret. Hun vidste ikke, hvor hun skulde hen, om hun skulde springe eller vende sig eller sætte sig; — »hvem er du?« spurte han. Men én gang til blev hun skyllende rød; ti at sige ham, hvad hun hed, var jo at sige ham det altsammen. »Hvem er du?« spurte han én gang til, som var det det naturligste spørsmål af verden og fortjente dog svar, — og hun kunde jo ikke vægre sig, hun følte skam over sig selv og forældrene, at de havde forsømt sin egen slægt, men navnet måtte siges; »Mildrid Tingvold,« hviskede hun og brast i gråd.

Det var sandt: nogen af Tingvold-folket havde han med sin gode vilje neppe hilst på. Men dette,

*) Den gamle tro, at hver mand har sit vardøger i følge med sig (usynligt dyr, som udtrykker hans væsen), er endnu hyppig iblandt bønderne.

Børse ɔ: bøsse, gevær. Bikkje ɔ: hund.

som nu skede, var andet, end han havde tænkt sig; han satte et par store øjne på hende. Der svævede noget forbi hans hukommelse om, at moderen havde grædt så i kirken den dag, hun blev viet; kanske det ligger til den slægten, tænkte han og vilde bort fra det. — »Du får undskylde mig, om jeg har skræmt dig,« sagde han og gik efter hunden; det bar hastigt opover hejen.

Da hun vovede sig til at se op, havde han netop nåd kammen og vendte sig om og så på hende. Det var kun i et øjeblik, for i det samme gjødde hunden på den andre siden, det gav et sæt i ham, geværet op og afsted. Mildrid stod endnu og så did, hvor han havde ståt, da et skud skræmte hende. Skulde det være bjørnen? Skulde den ha været hende så nær? — Og afsted kløv hun, hvor han nylig havde kløvet, og stod, hvor han havde ståt, skyggede for øjnene med hånden i solen, og — ganske rigtig: halvt bag et krat lå han på hug over en stor bjørn! Før hun vidste det, havde hun hoppet ned til ham; han lo imod hende, og han fortalte, men bestandig med lav, myg røst, hvorledes det kunde være gåt til, at de havde tabt sporet, siden han dog fandtes her; han fortalte, hvorfor hunden ikke havde kunnet få vejre bjørnen, før han kom lige på ham, — og under dette havde hun glemt gråden og undseelsen, og han draget kniven; han vilde flå den straks. Kjødet var på dette lejte ingenting til, han vilde straks grave det ned; men huden vilde han ta med. Og hun holdt i, og han flådde; siden sprang hun til sæteren efter øks og spade til ham, og skjønt hun var ræd bjørnen, og skjønt den lugtede ilde, blev hun ved at hjælpe ham, til han var færdig. Da var det blevet over middag, og han bød sig selv til at spise med hende. Han vaskede både sig selv og huden, hvilket var et drygt arbejde, og da han var færdig,

---

På dette lejte ɔ: på denne tid. **Dryg** ɔ: drøj.

satte han sig ind til hende i boden; ti hun var til sin skam ikke færdig endnu. Han pratede om et og andet, let og hyggeligt, men meget lavmælt, som de folk gjærne gjør, der færdes så meget alene. Mildrid gav de knappeste svar, hun kunde; men da hun sad lige over for ham ved bordet, kunde hun hverken tale eller spise, så der ofte blev stilt. Da hun var færdig, vendte han sig på krakken, stoppede og tændte en snadde. Han var også blevet noget mere fåmælt, og om lidt rejste han sig. »Jeg har langt hjem,« sagde han, og idet han gav hånden ud, lagde han endnu sagtere til: »Sidder du hver dag der, du sad idag?« Han holdt hånden lidt, som ventede han svar. Hun turde ikke se op, end sige svare. Da følte hun, han trykkede rask til; »tak for idag!« sagde han sagte, og før hun endnu kunde samle sig, så hun ham med bjørnehuden over skulderen, geværet i hånden, hunden ved siden gå bort over lynget. Hun så ham mod luften; ti fjældene lå til siden; hans lette kraftige gang bar ham rask bort; hun gik ud og så efter ham, til han var forsvundet.

Nu først lagde hun mærke til, at hendes hjærte slog, så hun måtte presse hænderne over det. En stund efter, og hun lå på græsvolden med ansigtet på sin arm, — og på det allernøjagtigste eftergik hun dagens hændelser. Hun så ham dukke op i småskogen over hende, hun så ham stå skulderbred, med det snart skiftende øje lige foran sig; hun følte overtaget og sin egen frygt og den skamfulde gråd; hun så ham på hejkammen mod solen, hun hørte skuddet, hun stod på knæ foran ham, mens han flådde, hun hørte op igjen hvert ord, han sagde; og hans lave stemme, som lød så fortrolig, at det tog i hende, når hun tænkte på den, — den hørte hun igjen fra krakken foran gruen, mens hun kogte, og foran bordet;

Krak ɔ: liden stol (uden ryg). Snadde ɔ: kort pibe. Græsvold ɔ: græsslette. Grue ɔ: ildsted.

mens hun spiste; hun kjendte, at hun da ikke længer turde se ham i øjnene, og hun kjendte, at hun tilsist også havde gjort ham forlegen, for han taug. Hun hørte ham tale en gang til, da han tog hendes hånd, og hun kjendte håndtrykket, — det gik hende endnu lige ned i foden! Hun så ham gå bort over lynget, gå, gå! — Kom han nogensinde igjen! Sådan som hun havde båret sig ad, — umuligt! Nej, hvor var det ikke stærkt, skjønt, selvhjulpet, alt det, hun havde set af ham, — og hvor var det ikke dumt og ynkeligt, alt det, han havde set af hende! Ja, ynkeligt fra første skrig for hunden til skamrødmen og gråden, fra den klodsede hjælp, hun gav ham, til maden, som hun ikke tidsnok fik færdig! Og at hun ikke kunde svare, ja, ikke engang, når han så på hende, — og så tilsist, da han spurte, om hun sad hver dag under hejen, at hun da ikke sagde nej, for hun sad jo ikke hver dag under hejen! Var ikke hendes taushed, som om hun bad, stiltiende bad ham se efter? — Hele hendes jammerlige hjælpeløshed — måtte den ikke mistydes på samme måde? — — Å, hvor hun skammede sig! Det brændte over hendes legeme, især i ansigtet, som hun grov dybere og dybere ned, — og så atter manede hun frem det hele billede, hans herlighed og hendes ynkelighed, og derpå skammen endnu stærkere!

Endnu da bjælderne meldte, at buskapen kom, lå hun der, men skyndte sig nu og lagede til. Beret, som kom, så straks, at her var noget på færde; ti Mildrid gav bagvendte spørsmål og svar og bar sig i det hele så tullet ad, at Beret flere gange stansede og så! Og da de skulde spise tilkvælds, og Mildrid sagde, at hun ikke kunde spise, og i stedet satte sig udenfor, fejlede det bare, at Berets øren skulde bøje sig fremover, for at hun fuldkommen skulde ligne en jagthund, som blir var. Beret spiste og klædte

Tullet ɔ: tåbelig.

sig af, de lå i samme seng, og da Mildrid ikke kom, stod Beret oftere sagte op og så, om søsteren endnu sad der, og om hun sad alene. Jo, hun sad der, og altid alene. Klokken blev 11, den blev 12, den blev 1, og Mildrid sad ude, og Beret sov ikke. Hun lod rigtignok så, da Mildrid endelig kom, og Mildrid for så stilt, så stilt; men søsteren hørte hende sukke, da hun var kommen tilsengs, hun hørte hende bede sin sædvanlige aftenbøn så tungt, hørte hende hviske: »Å, hjælp mig med dette, kjære, kjære gud!« »Hvad skal han hjælpe hende med?« tænkte Beret. Hun kunde ikke få sove, hun hørte også søsteren forgjæves lægge sig tilrette for søvnen, nu på den ene, nu på den anden side; hun så hende tilsist rent opgivet at skyve til åklædet og lægge hænderne under hodet og med åbne øjne at stirre ud for sig. Mere så eller hørte hun ikke, for nu sovnede hun. Da hun den næste morgen vågnede, var søsteren ikke længer i sengen. Hun sprang op; solen var højt på himlen, buskapen var længst på færde. Hun fandt sin mad sat af, skyndte sig at spise og gik ud og fandt Mildrid i arbejde; men hun så medtaget ud. Beret sagde hende, at hun straks vilde finde buskapen og følge med. Den andre svarede ikke, men gav hende et blik, omtrent som hun takkede. Beret grundede en stund og gik.

Mildrid så sig om; jo, hun var alene. Da skyndte hun sig med at sætte kopperne tilrette, med resten fik det gå, som det kunde. Hun vaskede og redte sig og skyndte sig til boden for at bytte klæder, tog sin binding og gik hen imod hejen.

Hun havde ikke den ny dags ny styrke, for hun havde jo næsten ikke sovet og så godt som intet spist på et døgn. Hun gik i en eneste drøm, og det var, som hun ikke kunde få klarhed i den, før hun kom på den plads, hvor hun havde siddet igår.

Åklæde ɔ: sengetæppe. Kop ɔ: bøtte, trækar.

Men hun havde ikke vel sat sig der, før hun tænkte, om han kom og fandt mig her, han måtte jo tro? — Hun rejste sig uvilkårlig. Da så hun hans hund på hejen; den stansede og så på hende, hoppede nedover og kom logrende. Alt hendes blod stansede. Der! Der stod han med geværet i solen netop som igår; han var idag kommen en anden vej! Han smilte mod hende, stod en stund tøvende, så kløv han nedover og stod snart foran hende. Hun havde givet et let skrig, og så var hun sunken i sæde. Hun var med al sin magt ikke istand til at rejse sig, bindingen faldt, hun vendte sit ansigt bort. Han mælede ikke. Men hun hørte, at han lagde sig i græsset lige foran hende med øjnene op imod hendes, og hunden så hun på den anden side med øjnene på ham. Hun følte, at skjønt hun sad bortvendt, kunde han nu se hendes rødme, hendes øjne, hendes ansigt. Hans hastige åndedrag jog hendes op; hun trodde, hun kjendte hans ånde over sin hånd; men hun turde ikke røre sig. Hun ønskede ikke, han skulde tale, og dog var det forfærdeligt, at han taug. Han måtte jo skjønne, hvorfor hun nu sad der, og større skam end den, hun sad i, var ikke følt. Men det var heller ikke rigtigt af ham, at han var kommen, og endnu urigtigere, at han nu sad der. Da blev en af hendes hænder taget og holdt fast, og så en til, hun måtte vende sig lidt ved det, — og god og stærk drog han hende lempelig til sig med øje og hånd. Hun gled ned på marken ved hans side, således at hendes hode faldt ind til ham. Hun kjendte ham stryge hendes hår med den ene hånd, men hun vovede ikke at se op. Hele hendes færd var for dybt uværdig, — og så kom hun i den heftigste gråd! — »Ja, gråt du, så skal jeg le,« sagde han; »for det, som er hændt os to, er både til at le og gråte over!« Men hans stemme dirrede. Og nu hviskede han ned over hende, at han igår, da han gik fra hende, bare

kom hende bestandig nærmere. Og dette var blevet så stærkt, at da han kom frem til sin fjældhytte, kunde han ikke andet end lade tyskeren, sin fælle, skjøtte sig selv og drev afsted til fjælds. Således havde han inat dels siddet, dels gåt i højfjældene; han havde været hjemme til åbit, men afsted igjen. Han var 28 år, og altså ingen smågut; men det kjendte han, at enten måtte den jenten bli hans, eller det gik ikke. Han drev hen til det sted fra igår, han tænkte ikke at træffe hende, men at sidde der for sig selv en stund. Da han så hende, blev han først ræd, men skjønte så, at hun måtte ha det som han, og da var det straks afgjort, at han måtte prøve sig for, — og da han så, at hun virkelig havde det som han, så, — ja, så, —, og han løftede hendes hode op, og hun gråt ikke, og hans øjne havde stor glans, og hun måtte se i dem, og hun blev rød og bøjede sig. Men han talte igjen med den hviskende, myge røst. Solen stod i trætoppene over lien, bjørkene sitrede i en let bris, fuglesnakket blandedes med surlet af en bæk i stenrøjsen ved deres side. Hvor længe de sad der hos hverandre, førte ingen regning med; men hunden var det, som skræmte begge op. Den havde gjort flere rejser omkring og havde atter hver gang lagt sig på sin plads; men nu sprang den gjøende nedover. De sprang begge op og stod en stund og lyttede. Men der viste sig ingenting. De så atter på hverandre, og da tog han hende på sin arm. Hun havde aldrig været båret, siden hun var barn, og der var noget ved det, som gjorde hende hjælpeløs. Han var hendes værn, hendes fremtid, hendes evige lykke, hun måtte lyde sin følelse. Der blev ikke talt. Han holdt, og hun holdt. Han gik med hende did, hvor han først havde siddet; der satte han sig og tog hende varsomt ned ved siden af sig. Hun bøjede sit hode

---

Åbit ɔ: morgenbid, frokost. Surl ɔ: mumlen. Stenrøjs ɔ: stenbunke.

dybere ned og bort for ikke at komme til at sees af ham nu, da hun var så tagen. Han vilde just vende hende mod sig, da der lige foran dem blev ropt: »Mildrid!« ret med et forundringsrop. Det var Inga, som havde fulgt frem efter hunden. Mildrid sprang op, hun så på veninden et glimt af et øjeblik, gik så til hende, lagde den ene arm om hendes hals og sit hode på hendes skulder. Inga tog om hende; »hvem er han?« hviskede hun, og Mildrid kjendte, hvor hun skalv. Men Mildrid rørte sig ikke. Inga vidste jo, hvem han var, for Inga kjendte ham; men hun turde ikke tro sine egne øjne! Da kom Hans nærmere. »Jeg tænkte, du kjendte mig,« sagde han rolig; »jeg er Hans Haugen.« — Ved at høre hans røst løftede Mildrid sit hode. Han gav hånden ud, og hun gik hen og tog den og så på veninden med skam og glæde i højrød blanding.

Hans tog sit gevær og sagde farvel, idet han hviskede til Mildrid: »Du kan skjønne, jeg kommer snart igjen efter dette!« — Begge fulgte ham ned til stølen og så ham gå, der han gik igår. De stod, så længe de kunde se; Mildrid lænede sig til Inga, og denne følte, hun skulde ikke røre sig og ikke tale. Men da hun bøjede sig bort, ludede Mildrid sit hode mod Ingas skulder; »spørg mig ikke om noget,« sagde hun, »for jeg kan ikke fortælle det.« Hun stod en stund ind ved hende, og så gik de til boden. Der huskede Mildrid, hun havde ladet alting ufærdigt efter sig, og nu hjalp Inga hende. Under arbejdet talte de ikke synderligt med hverandre, i alle fald ikke om andet end arbejdet.

Hun satte frem nogen middagsmad, men kunde selv så lidet spise, skjønt hun følte trang både til mad og søvn. Inga forlod hende, så snart hun kunde; hun så, at Mildrid helst burde være ene. Da Inga var gåt, lagde Mildrid sig også på sengen og skulde

---

Støl ɔ: sæterplads.

just sove. Endnu engang vilde hun dog ta frem af dagens hændelser noget, han havde sagt, og som var det dejligste. Hun kom derved til at spørge sig selv, hvad hun svarede på dette. Og da stod det for hende, at hun havde ikke sagt et ord, — nej, under hele deres møde ikke et eneste ord! Hun rejste sig i sengen. Han måtte ikke ha gåt mange steg alene, før også han havde mærket det, — og hvad vilde han så tænke? At hun var et menneske, som gik viljeløst i søvne! Hvorledes kunde han i længden drages til hende? Det var også først, da han var kommet fra hende, han kunde finde ud, at han holdt af hende; — hun bævede for, hvad han måtte finde ud idag. — Hun satte sig atter udenfor som igår.

Mildrid havde jo sit liv igjennem været vant til at passe på sig selv; hun havde gåt i så vare forhold. Derfor fandt hun i alt, hun i dette døgn havde gjort, hverken takt eller overvejelse, neppe ærbarhed. Hun kjendte ikke af bøger eller omgang noget sådant; hun så med bondens syn, og ingen har strængere vedtægter. Det er sømmeligt at dæmpe sin følelse; det er ærbart at være sen med dens ytring. Hun, som fremfor nogen sit liv igjennem havde været det og derfor nydt alles agtelse, hun havde på en eneste dag overgivet sig til en mand, hun aldrig før havde set! I længden måtte jo netop han dybest overse hende! Når det ikke engang lod sig fortælle, endog til Inga, — hvad måtte det så ikke være?

Da Beret kom med de første klokkelyd fra buskapen i det fjærne, fandt hun søsteren ligesom uden liv foran boden. Hun stod, til Mildrid var nødt til at løfte hodet og se på hende. Mildrids øjne var forgrædte, hele hendes udtryk lidende. Men det udtryk forvandlede sig, da hun så på Beret; ti Berets åsyn var oprørt; »hvad fejler dig?« udbrød hun. »Ingenting!« svarede Beret og blev stående med så

Steg ɔ: skridt.

ufravendte øjne på Mildrid, at denne måtte slå sine ned, vendte sig og rejste sig for at lage til. De mødtes ikke før ved kvældsmaden, hvor de sad lige over for hverandre. Da Mildrid ikke selv var god til at spise mere end et par skefulde, så hun nu og da åndsfraværende på de andre, men helst på Beret, som aldrig blev færdig. Hun spiste ikke, hun slugte som en sulten hund. »Har du ikke fåt mad idag?« spurte Mildrid. »Nej,« svarede Beret og blev ved. Mildrid igjen om en stund: »Har du ikke fulgt med gjæterne?« — »Nej,« svarede både hun og begge gjæterne. I disses nærvær vilde Mildrid ikke spørge videre, og senere gjorde hendes eget syge sind hende så lidet skikket til at passe på søsteren, også, som hun syntes, så lidet værdig. Dette blev kun et tillæg til de nagende bebrejdelser, som hun lod gå med slag forbi sin sjæl, én for én, der hun i kvælden og natten sad udenfor på sin plads ved boden.

I den blodrøde kvæld, i den isgrå nat ingen fred og slet ingen trang til søvn. Det arme barn havde aldrig før været i nød. Å, hvor hun bad! Hun slap, og hun tog på igjen, hun brugte bønner, som hun kunde, og hun brugte egne ord, og aldeles udmattet tog hun endelig sengen. Der samlede hun igjen hele sit hjærte, men hun havde ingen styrke længer; hun kunde bare ta op igjen: »Hjælp mig! Kjære, kjære gud, å, hjælp mig!« — og hun vedblev med det, snart svagt, snart højt; for hun stred, om hun skulde slippe ham eller ej. Da skræmtes hun, så hun gav et skrig; ti Beret havde lynsnart rejst sig på knæ og stod over hende; »hvem er han?« hviskede hun, hendes store øjne sprudede ild, og hendes hede ansigt, korte åndedræt viste et stort sindsoprør. Mildrid, underkastet af sin selvpinsel, udmattet på sjæl og legeme, kunde ikke svare; hun var blevet så skræmt, at hun vilde gråte. »Hvem er han?« truede den andre, nærmere ved hendes ansigt; »det nytter

dig ikke at gjemme det længer; jeg har idag set eder hele tiden!« Mildrid holdt armene over sig som til forsvar; men Beret tog i dem og bøjede dem ned: »Hvem er han, siger jeg!« — hun så hende lige ind i øjnene. »Beret, Beret!« klagede den andre; »har jeg andet end været god imod dig, fra du var liden? Hvorfor er da du slem mod mig, nu jeg har det ondt?« — Beret gav armene fri, ti søsteren gråt. Men Berets ånde brandt, og åndedrættet gik, som skulde hun sprænges. »Er det Hans Haugen?« hviskede hun. Åndeløs stilhed opstod. »Ja,« hviskede endelig søsteren og gråt. Da tog Beret hendes armer ned engang til; hun vilde se hendes øjne; »hvorfor har du ikke sagt mig det, Mildrid?« spurte hun med samme brændende iver. — »Beret, jeg har jo ikke set ham før igår. Og straks jeg så ham, gav jeg mig hen til ham; det er jo det, som piner mig, så jeg tror, jeg må dø!« — »Har du ikke set ham før igår?« skreg Beret i højeste overraskelse, ja vantro. — »Ikke i mit liv,« svarede Mildrid stærkt. »Kan du tænke dig en sådan skam, Beret!« Men da kastede Beret sig over hende og tog hende om halsen og kyssede hende; »søde, søde Mildrid, hvor det er dejligt!« hviskede hun og gnistrede af fryd; »nej, hvor det er dejligt!« gjentog hun og kyssede hende, »og hvor jeg skal tie, Mildrid!« hun knugede hende ind til sig, rejste sig derpå igjen. — »End du, som trodde, at jeg ikke kunde tie!« og hun faldt i pludselig bedrøvelse. »J e g ikke tie, når det var noget om dig, Mildrid!« Hun gråt. »Hvorfor har du glemt mig på det siste? Hvorfor har du taget Inga for mig? Å, hvad sorg du har voldt mig! Når du vidste, hvor jeg holder af dig, Mildrid!« og hun gjemte sig hos hende. Men søsteren tog nu og kyssede h e n d e, og så forsikrede hun, at hun havde ikke tænkt over det før nu, og hun skulde aldrig mere skyve hende tilside,

---

Skyve ɔ: skyde bort.

og hun skulde just tro sig til hende, som var så god og sand, — og hun klappede hende igjen. Beret rejste sig atter på knæ; hun måtte se søsterens øjne i sommernattens lys, som alt tog på at rødme af morgenen. »Mildrid, hvor han er vakker!« var hendes første strålende udrop. »Hvorledes kom han? Hvorledes så du ham først? Hvad sa' han? Hvorledes gik det til?« — Og hvad Mildrid for nogle timer siden trodde ikke kunde fortælles noget menneske, det fortalte hun nu søsteren; hun blev afbrudt ved, at Beret engang imellem kastede sig over hende og trykkede sig ind til hende; men Mildrid fik derved bare endnu mere fryd af at fortælle; de lo, og de gråt; søvnen var gåt dem af minde, solen fandt dem således, den ene liggende eller støttende sig på albuen, henrevet af sit eget eventyr, den andre på knæ foran hende med halvåben mund, tindrende øjne, og nu og da i jubel kastende sig over søsteren.

De stod op sammen og gjorde deres arbejde sammen, og da de var færdige hermed og kun for et syns skyld havde spist, klædte de sig begge sammen til mødet. Han måtte jo snart komme! Begge satte de sig i sin højtidsdragt under hejen, og Beret synte hende, hvor hun havde ligget igår; — hunden havde ofte været borte hos hende. Den ene søsters fortælling løste den andens af, vejret var også idag godt, kun at nogle skyer viste sig. De havde snart snakket sig ud over den tid, hvori Hans var ventet; men de vedblev at samtale og glemte det for atter at huske det, og Beret sprang et par gange op på kammen for at spejde; men hun hverken så eller hørte noget til ham. Begge blev utålmodige, og Mildrid blev det med én gang så stærkt, at Beret skræmtes. Hun forestillede hende, at han var jo ikke sin egen herre; to dage havde tyskeren måttet fiske og skyde og lage mad alene, det gik neppe den tredje, og Mildrid fandt nogen grund heri. »Hvad tror du, far og mor

vil sige til dette?« sagde Beret for at bortlede hendes tanker. I samme stund hun havde sagt det, angrede hun det. Mildrid blev bleg og stirrede på Beret, som stirrede igjen. Havde Mildrid ikke tænkt sig dette før nu? Jo; men som man tænker på noget fjærnt. Frygten for, hvad Hans Haugen måtte tro om hende, skammen over hendes egen svaghed og dumhed havde således optaget hende, at hun havde skjøvet alt andet tilside. Nu gik det omvendt: forældrene indtog med én gang og helt al hendes tænkning! — Beret forsøgte atter at trøste. Når de så ham, vilde de gi Mildrid ret; de vilde heller ikke gjøre hende ulykkelig, som havde været deres glæde; farmor vilde også hjælpe hende; intet menneske havde noget at sige på Hans Haugen, og han vilde ikke gi tabt! — Alt dette suste forbi, men Mildrid tænkte på noget andet, og for ret at få overveje det, bad hun Beret stelle til middag. Beret gik langsomt fra hende og vendte sig flere gange.

Men det, som nu Mildrid overvejede, var: Skal jeg straks sige det til far og mor? Opøst som hun var af disse dages uhyre spænding, vokste spørsmålet til et bjerg. Hun fandt, at hun begik en synd, hvis hun modtog ham nu. Hun burde jo ikke ha forlovet sig uden forældrenes samtykke; men hun havde ikke kunnet hjælpe det. — Var det nu sket, da straks til forældrene! Hun rejste sig, det lyste for hendes øjne. Hvad ret var, måtte gjøres. Når Hans stod her igjen, måtte hun ha talt med sine forældre. Ikke sandt? spurte hun ud, dog uden at spørge, og »ja!« syntes hun, det svarede, skjønt ingen svarede. Hun ilte til stølen for at sige det til Beret. Men Beret var ikke i boden, ikke på stølen. »Beret!« ropte hun. »Beret, — Beret!« Gjenlyden gav hende ropene fra alle sider; men ingen Beret. Rundt omkring efter søsteren uden at finde hende. Opøst var hun før, skræmt blev hun

---

Opøst ɔ: ophidset.

nu; Berets store øjne og spørsmål: »Hvad tror du, far og mor vil sige til dette?« blev bestandig større. — Beret skulde dog vel ikke være gåt til dem, hun? Det kunde ligne hende! Brusende som Beret var, vilde hun straks ha sagen afgjort og Mildrid trøstet. Ganske vist var hun gåt! — Men kom Beret før hende, vilde forældrene misforstå alt, — og hun bøjede rask ind på vejen mod bygden! En gang på vejen gik hun fortere, båret af altid stigende spænding; hun lagde ikke mærke til det, kun suste det i hendes hode, pressede det for brystet, åndedrættet slog ikke til. Hun måtte sætte sig lidt og ta hvile. Men hun fik ikke hvile ved at sidde, hun måtte ligge. Hun kastede sig ned over sin arm, og dermed sovnede hun.

I to dage og nætter havde hun neppe sovet eller spist, og hvad magt dette havde fåt over et barns sjæl og legeme, som rolig og regelmæssig indtil da havde taget måltider og søvn i sit stille fædrenehus, forstod hun ikke.

Men Beret var ikke gåt til deres forældre, men afsted efter Hans Haugen! Hun havde langt at gå og tildels på ukjendte steder, ved randen af en skog og senere højere opover fjældflader, som ikke var helt trygge for udyr, hvilket nylig havde vist sig. Men hun gik på, ti Hans måtte komme, eller det gik galt med Mildrid; hun kjendte jo ikke sin søster igjen!

Hun var frisk og glad, hendes søsters eventyr fulgte hoppende med. Hans Haugen var det fornemste, hun vidste i verden, og Mildrid måtte ha det fornemste! Det var ikke noget under, at Mildrid gav sig straks til ham, lige så lidt som at han blev tagen ved synet af Mildrid. Vilde forældrene ikke fatte dette, så måtte de gjøre, hvad de vilde, og de to true sig frem, som hendes oldefar havde gjort, hendes bestefar havde gjort, — og hun istemte slægtens brudeslåt. Den jublede ud over de øde hejer og døde i en halvskyet dag. Ovenpå stansede hun og ropte hurra. Kun en

strime af bygdens borteste og øverste del så hun, der hun stod; på denne side så hun den siste rand af skogen, senere lyng og her, hvor hun stod, bare sten og stenflader i stivnet bølgegang. Hun fløj videre hen ad denne i den lette luft. Hun vidste at i lige retning af det snefjæld, hvis top stod over de andre, skulde fjældhytten ligge, og om en stund skjønnede hun, at hun snart ikke havde langt igjen. For at retlede sig kløv hun op på en stor, løs sten og så da et fjældvand lige ned foran sig. Om det var en hytte eller en sten, det, som hun så ved vandet, kunde hun ikke afgjøre, ti somme tider var det en hytte og somme tider en sten. Men ved et fjældvand skulde hans fjældhytte ligge. Jo, det måtte være ved dette, ti der rodde en båd frem om odden! To mænd sad i; det måtte være ham og tyskeren! Hun ned og afsted. Men det, som havde syntes så nær, var langt borte, og hun løb og løb. Det gav spænding at møde Hans Haugen!

Hans Haugen sad aldeles tryg i båden hos tyskeren, uvidende om alt det opstyr, han havde voldt. Hans havde selv aldrig været skræmt. Han var bare glad og sad og lagede en sang til brudeslåtten.

Han var ingen rar digter; men han fik noget istand om deres kirkefart, hvortil deres møde i skogen gav hvert vers omkvæd. Han fløjtede og fiskede og morede sig udmærket; tyskeren fiskede og lod ham ha fred.

De hørte det nu hauke fra stranden, og begge, både han og den skjæggede tysker, så op og så en jente, som vinkede. De samtalede et øjeblik og rodde tillands. Her sprang Hans op og belagde båden, og begge bar de geværer, klæder, fisk og fiskeredskaber op; men mens tyskeren gik lige til hytten, gik Hans med sin bør op til Beret, som stod på en sten til siden. »Hvem er du?« spurte han. »Beret, Mildrids

---

Rar ɔ: udmærket. Belægge ɔ: fortøje.

søster,« sagde hun; han rødmede, og det gjorde hun med. Men straks blev han bleg: »Står noget på?« — »Nej, ikke andet, end at du må komme. Hun tåler ikke at være alene nu.« Han stod en stund og så på hende. Derpå bøjede han og gik mod hytten. Tyskeren havde stanset udenfor og hængt fiskeredskaberne op; Hans gjorde nu det samme, mens de samtalede. Inde fra hytten havde, lige siden Beret haukede, to hunde gjøet af alle livsens kræfter. Mændene gik ind sammen; men idet de åbnede døren, stormede de to hunde ud, Hans's og tyskerens, men blev begge strængt kaldt ind igjen. Det blev stilt, og det varede længe, inden Hans kom ud. Men da var han anderledes klædt, havde geværet og hunden med. Tyskeren fulgte ham udenfor. Og der tog de hverandre i hånd, som var det afsked for længre tid. Hans kom straks til Beret. »Kan du gå fort?« spurte han. »Ja, det er sikkert.« Og han gik, og hun løb; hunden foran.

Da han ikke havde tænkt andet, end at Mildrid måtte være ligeså tryg og glad ved deres forlovelse, som han selv havde været, kom dette bud efter ham som et bud efter nye tanker. Naturligvis, hun var urolig for forældrene! Hun var også opskræmt over den hast, hvormed alt var gåt til; naturligvis! Dette forstod han nu så godt, at han i høj grad forundrede sig over, at han ikke havde forståt det før, — og han gik på! Selv på ham havde samtræffet med Mildrid jo først gjort indtrykket af et overfald; hvad måtte så ikke hun, et barn, stille, tilbageholdent som forældrenes hus, føle ved at kastes ud i en storm? — Og han gik på.

Under denne jagende march havde Beret hoppet ved siden, så vidt med ansigtet vendt mod hans. Han havde nu og da skimtet hendes store øjne og blussende kinder; men tankerne havde slåt for tæt ring om ham, han havde ikke set hende tydelig, og

tilsist så han hende slet ikke. Han vendte sig; hun var et godt stykke bag ham, men strævede efter, alt det hun orkede. Hun havde været for stolt til at sige, at hun ikke holdt denne march ud. Men da han nu stansede og ventede, til hun endelig andpusten kom efter, stod tårerne hende i øjnene. »Å! — går jeg for fort?« og han gav hånden ud. Hun pustede, så hun ikke kunde svare. »Lad os sætte os lidt!« sagde han og drog hende til sig; »kom!« og han satte hende hos sig. Om muligt blev hun endnu rødere, og hun så ikke på ham; hun pustede, som skulde hun sprænges. »Jeg er så tørst,« var det første, hun fik sagt. De stod op igjen, og han så sig om; men der var ingen bæk i nærheden. »Vi må vente til længre frem; der er en bæk,« sagde han; »du har heller ikke godt af at drikke netop nu.« Han satte sig igjen, og hun på stenen foran ham. »Jeg sprang hele vejen hidover,« sagde hun for at undskylde sig. — »Og så har jeg ikke spist til middag,« lagde hun til om en stund; »heller ikke sovet inat,« føjede hun atter til. I stedet for at ytre deltagelse spurte han hurtig: »Så har vel heller ikke Mildrid spist til middag og kanske heller ikke sovet inat?« — »Mildrid har vist ikke sovet den forrige nat heller, hun, og spist har hun ikke, det jeg har set, nej, ikke på,« — hun tænkte sig lidt om — »på aldrig så længe.« — Han rejste sig. »Kan du nu gå videre?« — »Jeg tænker nok det.« Og han tog hende ved hånden, den jagende march begyndte igjen. Om lidt så han, hun kunde ikke fortsætte på den måden, derfor tog han trøjen af sig, gav hende den og tog hende op og bar hende. Dette vilde hun på ingen måde. Men han bar hende så let afsted, og Beret holdt sig fast ved hans brystdugslinning, hun turde ikke røre ved ham selv. Om en stund mente hun, at nu havde hun pustet ud; nu kunde hun nok løbe igjen. Han satte hende ned, tog selv sin trøje og hængte den over ge-

været, — og afsted. Ved bækken stansede de og hvilte lidt, før hun drak. Da hun rejste sig, smilte han og så på hende: »Du er en vakker liden en.«

Det stundede mod kvælden, da de nådde frem. Mildrid søgtes forgjæves både ved stølen og foran hejen; ropene døde i det fjærne, og begge blev rædde, da Hans lagde mærke til, at hunden snøftede til noget. De løb til; det var hendes tørklæde. Straks gav Hans tegn til hunden, at den skulde søge hende, som tørklædet tilhørte, — og den i vej! De fulgte den frem over fjældet mod den andre siden, altså nedover mod Tingvold-kanten. Skulde hun være gåt hjem? Beret fortalte om sit uforsigtige spørsmål og dets følger, og Hans svarede, at det kunde han tænke sig. Beret tog på at gråte. Skulde de gå efter hende eller ej? Beret istemte: »Ja, ja!« hun var rent forstyrret. De måtte først indom nabosæteren og få hjælp til at modtage kreaturerne. Mens de endnu talte herom, bestandig følgende hunden, så de den stanse og se sig tilbage med logrende hale. De sprang til, og der lå Mildrid!

På sin arm lå hun, med ansigtet halvt mod lynget. De trådte sagte til, hunden slikkede hende på hånd og kind, hun strøg sig og indtog en anden stilling, men sov videre. »Lad hende da sove!« hviskede Hans; »og gå du hen og tag mod kreaturerne; jeg hører bjælderne.« Da Beret vilde løbe, kom han efter; »bring mad med dig, når du kommer tilbage,« hviskede han. Nu satte han sig et stykke fra hende, tog hunden til sig, tvang den til at lægge sig, sad og holdt den for at hindre den i at gjø, om en fugl eller et dyr skulde stryge forbi.

Aftenen var skyet, hejerne og bergfladerne lå grå, alt omkring var stilt; der hørtes ikke engang en småfugl. Han sad eller lå med hånden på hunden. Hvad der skulde aftales, når Mildrid vågnede, var han snart færdig med. Fremtiden havde ikke en sky; han lå

ubekymret og så op i himlen. Han vidste, at deres møde var et vidunder; gud selv havde sagt dem, at de skulde gå livet sammen.

Han strævede atter med brudeslåtten; glæden lå dæmpet over hans sjæl, han fangede tankerne inde i den.

Klokken kunde være over otte, da Beret kom tilbage og bar mad med. Mildrid var endnu ikke vågnet, Beret satte fra sig, så på dem en stund, satte sig derpå selv, men et stykke fra de andre. Atter ventedes der vel en time, i hvilken Beret ofte rejste sig for ikke at falde isøvn. Henved ti vågnede Mildrid. Hun vendte sig nogle gange, slog endelig øjnene op, så, hvor hun lå, rejste sig i sæde, så de andre. Hun var halvdrukken af søvn, hvorfor hun ikke klart fattede, hvor hun var, og hvad hun så, til Hans rejste sig og kom smilende derhen. Da gav hun begge hænderne ud imod ham.

Han satte sig ned ved hendes side: »Nu har du sovet, Mildrid.« — »Ja, nu har jeg sovet.« — »Nu er du sulten.« — »Ja, jeg er sulten,« — og Beret kom med maden. Hun så på den og på dem; »har jeg sovet længe?« spurte hun. — »Å ja; nu er klokken vel ni; — se på solen!« — Først nu syntes hun at gjenkalde sig det hele. — »Har I siddet længe her?« — »Å — nej; — men spis nu!« Hun begyndte. »Du var nok på vejen ned til dalen?« spurte Hans sagte, idet han stak hodet nærmere. Hun blev rød; »ja,« hviskede hun. »Imorgen, når du rigtig har sovet ud, skal vi gå derned begge to.« Hendes øjne fæstede sig ved hans, — først store og forundrede, så smilende, fyldte af tak; men hun sagde intet. Herefter syntes hun at livne til; hun spurte Beret, hvor hun havde været, og Beret fortalte, hun havde været efter Hans, og han fortalte resten; Mildrid spiste og hørte, og det var synligt, at nu kom hun efterhånden ind i den gamle fortryllelse. Hun

blev meget munter ved at høre, at hunden havde fundet hende og slikket hende i ansigtet, uden at hun havde vågnet. Hunden sad just og fulgte grådig hver bid, hun tog; nu begyndte hun at dele sin mad med den.

Straks hun var færdig, gik de langsomt mod sæteren, og ikke længe efter lå Beret. De to satte sig udenfor døren. Det begyndte at småregne; men taget var fremskudt, så de ænsede det ikke. Tågen tættede til rundt om stølen, de sad som i en tryllering. Luften var selvfølgelig heller mørk end lys. Dæmpede ord faldt, og hvert førte fortrolighed. For første gang kunde de tale sammen. Han bad hende vakkert om forladelse, fordi han ikke havde husket, at hun måtte være anderledes end han, og at hun havde forældre at rådføre sig med. Hun tilstod sin frygt og sagde, at fra den stund, hun havde mødt ham, havde hun ikke været sig selv, ja havde endog glemt forældrene; — hun havde vistnok mere at sige; men hun vilde ikke fuldføre. Men i deres bævende glæde talte alt, lige til det sagteste åndedræt. Den første fine overgang af sjæl i sjæl begyndte, den, som hos andre oftest går forud for og forbereder den første omfavnelse, men som hos disse kom efter. De første vare spørsmål listede over i tusmørket, de første vare svar kom tilbage. Åndelette, myge som dun faldt ordene og viftedes således tilbage. Da var det, at Mildrid endelig, sagte, forsøgende, fik mod til at spørge, om han ikke syntes, hun ofte havde båret sig underlig ad. Han forsikrede, at det havde han ikke fundet, nej, ikke en eneste gang. Om han ikke havde lagt mærke til, at hun igår havde tiet stille ved det hele møde? Nej, han havde ikke mærket det. Om han ikke havde fundet (hun vilde længe ikke sige det, men så kom det med bortvendt åsyn og hviskende), at hun havde været for snar på det? Nej, han havde bare tænkt på, hvor vakkert det var gåt til. Men

hvad tænkte han ved, at hun havde grædt den første gang? Ja, den gang forstod han det ikke, men nu kunde han nok skjønne det, — og han var glad ved, at det var slig, hun var.

Alle disse svar gjorde hende så lykkelig, at hun trængte til at være alene. Og som han havde gjættet også dette, rejste han sig stille og bad hende sove. Hun rejste sig også. Han nikkede og gik langsomt til fjøset, hvor han skulde ligge; men hun ilede ind, klædte sig af, og først i sengen tog hun sine hænder sammen, takkede gud, — å, hvor hun takkede ham! takkede ham for Hans, for hans kjærlighed, hans overbærenhed, hans dejlighed, hun havde ikke ord nok; takkede så gud for alt, alt, altsammen, også for smerten i disse to dage; ti hvor havde den ikke gjort glæden stor! — takkede for ensomheden på fjældet og bad gud følge hende ud fra den og ned til forældrene, — vendte tanken atter til Hans og takkede for ham, hvor hun takkede!

Da hun om morgenen kom ud — Beret sov endnu — stod Hans på tunet; hunden havde fåt bank; den havde uroet en rype og lå nu og gjorde sig lækker. Da Hans så Mildrid, løste han hunden af forbandelsen, den sprang op over ham og op over hende, den gjødde og hilste og var et levende udtryk for deres egen morgenlyse lykke. Hans hjalp hende og gutterne med morgenens stel, og da de endelig sad ved bordet for at spise, var Beret også opståt. Hver gang Hans så på Beret, blev hun rød, og da Mildrid efter bordet holdt i hans urkjæde, mens hun talte med ham, skyndte Beret sig ud. Hun var vanskelig at finde, da de skulde gå.

»Hør, Mildrid,« sagde han et stykke på vejen, idet han kom nærmere og gik sagte; »jeg har tænkt på noget, som jeg ikke fik sagt dig igår.« Stem-

Fjøs ɔ: fæhus, kostald Tun ɔ: gårdsplads, plads mellem husene.

men lød så alvorlig, at hun så op på ham, han talte langsomt og uden at se på hende: »Jeg vilde bede dig om, at du —, hvis gud vil, vi to skal få hverandre, — efter brylluppet følger hjem til mit.« Hun blev rød og svarede omsider undvigende: »Hvad vil far og mor sige til det?« Han gik en stund, før han svarede. »Jeg tænkte ikke, det kom så nøje an på dem, når vi to var enige.« Det var første gang, han sagde noget, som gjorde hende ondt. Hun svarede ikke. Han syntes at vente på hende og føjede endelig sagtere til: »Jeg vilde, at vi to skulde være for os selv, — bli vant til hverandre.« Hun begyndte nu bedre at forstå ham; men hun kunde ikke svare. Han gik som før, langsomt og uden at se på hende; nu taug han ganske. Hun følte sig klemt og så spejdende op til ham. Da var han aldeles bleg. »Men Hans!« udropte hun og stansede, uden at hun selv vidste det. Hans stansede også, så flygtig på hende og siden på geværet, som han havde sat ned og nu stod og drejede. »Kan du ikke følge mig hjem?« Stemmen var dæmpet, men blikket kom med én gang fuldt og fast. »Jo, det kan jeg!« skyndte hun sig at svare. Hendes øjne hvilede rolig i hans, en rødme fløj over hans kinder, han skiftede geværet til venstre fra højre hånd, som han gav ud. »Tak!« hviskede han og trykkede hendes fast. De gik videre.

Den eneste tanke, hun tog af dette, spandt hun videre med sig, og endelig kunde hun ikke mere være alene om den: »Du kjender ikke mine forældre.« Han gik en stund, før han svarede: »Nej, — men når du følger med hjem til mit, får jeg tid til at kjende dem.« — »De er så gode,« lagde hun til. — »Det har jeg hørt alle sige.« — Han sagde det bestemt, men koldt.

Før hun fik tænke eller sige noget mere, begyndte han at fortælle om s i t hjem, om sine søsken,

om den nød, de havde arbejdet sig op af, om søskenenes duelighed, troskab, munterhed, om de rejsende og det arbejde, disse gav, om husene og især om den nye bygning, som han nu vilde opføre, og som skulde være for dem, om, at hun nu skulde få opsyn over altsammen, men også hjælp til alt, ja at enhver vilde bære hende på hænderne, og han ikke mindst! Efter som han talte, gik de fortere; han talte varmt, kom hende nærmere og gik til slut med hendes hånd i sin.

Det var sandt: hans kjærlighed til sit og sine gjorde indtryk på hende, og det ukjendte drog; men der var noget igjen, noget, der føltes som uret mod hendes ejegode forældre. Hun begyndte derfor på igjen. »Du, Hans! mor, og især far, er ældre folk, de har lidt meget, — de trænger til hjælp; de har strævet meget, og —« hun vilde eller kunde ikke sige mere. Han gik langsommere og så smilende på hende. »Mildrid, du mener, de har bestemt gården til dig?« Hun blev rød, men svarede ikke. — »Nu ja — den tid den sorg. Vil de engang ha os til afløsning, så er det de, som skal bede os om det.« — Han sagde det kjærligt; men hun kjendte nok, hvad der lå i det. Var som hun var og vant til at føle andres tanker før sine egne, bøjede hun sig. Men om en stund kom de så langt, at de så Tingvold ligge nedenunder. Og da så hun fra gården op på ham, som skulde den selv tale! De store, lyse bakkesletter i en ring af skog, husene stille i halvsolen, men store og stærke, tog sig herlig ud. Dalen lå nedenunder, elven bugtende, brusende igjennem den, gård i gård nede på sletten og borte på den andre fjældsiden, og gård i gård på denne side; men ingen, slet ingen som Tingvold, ingen så frodig, ingen så anselig for synet, ingen så gjemt i sin egen hygge og dog så skinnende til alle sider! Da hun så, at han toges af synet, rødmede hun af glæde. — »Ja,« sva-

rede han, ti hun havde jo spurt! — »ja, det er sandt, Tingvold er en vakker gård; den har neppe sin mage.« Han smilte og bøjede sig ned: »Men jeg holder mere af dig, Mildrid, end af Tingvold, — kanske også du holder mere af mig end af Tingvold?« — Når han tog det på den måden, kunde hun jo bare tie. Han så ellers så glad ud, og han satte sig, og hun ved siden. »Nu vil jeg synge noget for dig,« hviskede han. — Hun blev lykkelig; »jeg har aldrig hørt dig synge,« sagde hun. — »Nej, du har ikke det, og skjønt der går ord af det, må du ikke tro, det er rart, for det er bare det ved min sang, at jeg kjender det på mig, nu m å jeg synge.« Og efter at ha siddet grundende en stund sang han brudefærden for hende til slægtens slåt. Ganske sagte sang han, men slig jubel i en stemme havde hun aldrig hørt! Gården lå for hende, den gård, de skulde kjøre ud ifra, vejen fulgte hun med øjnene helt til broen over elven, fulgte så vejen på den andre siden til kirken, inde i bjørkeskogen oppe på en høj, og gårdklyngen tæt ved. Synet strålede ikke, ti dagen var ikke klar; men det høvede best således til det dæmpede syn i hendes indre; ti hvor mange hundre gange havde hun ikke gjort denne færd i sine tanker, kun havde hun ikke vidst med hvem! Ord og tone fortryllede hende; den ejendommelige, varme, stille stemme lukkede op det dybeste, hun ejede; hendes øjne stod fulde, men hun gråt ikke, hun lo heller ikke; med hånden ovenpå hans sad hun og så, nu på ham, nu udover, og da der i det samme slog røg op af piben hjemme ved den første tænding under middagsgryderne, vendte hun sig og pegte. Hans var da færdig og blev selv siddende og se.

En stund efter var de atter på færden ned gjennem bjørkeskogen, og Hans havde nogen møje med hunden, at den skulde holde sig stille. Mildrids hjærte begyndte at klappe. Han aftalte med hende, at han

skulde være i nærheden, men hun måtte gå frem alene. Han bar hende over et par sumpige steder, og det kjendte han, at hendes hånd var sved. »Tænk ikke på, hvad du skal sige,« hviskede han, »lad det bare komme, som det vil falde.« Hun gav ikke en lyd til svar, ej heller så hun på ham. De kom ud af skogen, som her bestod af store, alvorlige furuer, hvor de havde gåt sagte, mens han hviskende fortalte om hendes oldefars frieri til hans faster Aslaug, gamle underlige historier, som hun bare halvt hørte, men som dog styrkede hende, — de kom ud af skogen i engenes og agrenes lysning, og da taug selv han. Nu så hun på ham, og hendes frygt var så synlig og stor, at han blev helt ilde ved. Han fandt intet ord til hjælp, sagen var for meget hans egen. De gik side om side; noget krat lige over for husene skjulte dem for beboerne. Da de kom så langt, at han syntes, hun måtte gå videre alene, fløjtede han sagte til hunden, og det skjønnede hun var tegn til, at de skulde skilles. Hun stansede og så så ulykkelig og forladt ud, at han måtte hviske: »Nu skal jeg bede for dig her, jeg, Mildrid! — og så skal jeg komme, når du trænger mig.« Hun takkede med øjnene, men ikke helt; ti hun kunde hverken tænke eller se helt. Og så gik hun. Straks hun kom frem foran kjærene, så hun lige ned i den store stue i hovedbygningen, ja, tvært igjennem den; ti stuen havde vinduer på begge sider, både op mod skogen og ned mod bygden. Hans holdt på at sætte sig bag det nærmeste kjær med hunden ved siden, han kunde altså også se alt i stuen, ligesom hun; men stuen var nu tom. Hun så sig engang om, da hun kom til låven; da nikkede han til hende. Hun bøjede om låven — og ind i tunet.

Her stod alt i gamle, vante orden, og der var stille. Nogle høns gik på låvebroen. Op mod stab-

---

Kjær ɔ: buskads. Låve ɔ: lade.

bursvæggen til venstre var hesjeveden sat frem siden sist, anden forandring så hun ikke. Hun vilde bøje til højre til farmors stue, det var vel frygten, som vilde ta denne frist før mødet med forældrene, men midt imellem begge stuer, ved huggestabben, stod hendes far og skjæftede en øks. Han stod i bindingstrøje med sælerne spændt over. Hodet var bart; det tynde, lange hår blæste fremover i den bris, som netop begyndte at stryge op fra dalen. Han så frisk, næsten munter ud ved arbejdet, så hun fik mod ved at se ham. Han lagde ikke mærke til hende, så stilt og vart som hun kom gående hen over fliserne. Hun hviskede: »God dag!« Han så en stund forundret på hende: »Kjære, er det dig? — Står noget på?« føjede han hurtig til og udforskede hendes ansigt. »Nej,« sagde hun og rødmede let. Men hans øjne blev hængende ved hendes, og hun slog ikke sine op. Han satte øksen fra sig; »lad os gå ind til mor,« sagde han. På vejen did ind spurte han efter noget af hvert af stellet på sæteren og fik trøstelig besked. Nu ser Hans os gå ind, tænkte Mildrid, da de kom frem i gabet mellem låven og stabburet på den andre siden. Da de kom i stuen, gik han til kjøkkendøren og åbnede den; »du får komme ind, mor,« sagde han ud gjennem døren; »Mildrid er kommet ned.« — »Kjære, står noget på?« blev svaret fra kjøkkenet. »Nej,« svarede Mildrid bag faderen og kom nu selv frem i døren, gik derpå ud til moderen, som sad foran gruen og skrællede poteter og lagde i gryden. Moderen så nu ligeså forskende på Mildrid, som faderen før, og det havde samme virkning. Randi rejste sig efter at ha sat fadene fra sig, hun gik hen til døren på den andre siden, talte ud der, kom så igjen, tog kjøkkenforklædet af, vaskede sine hænder og kom frem: de gik alle ind i stuen.

Hesje ɔ: stillads til at tørre hø eller korn på (hesjeved ɔ: stænger til hesjer). Stabbe ɔ: huggeblok.

Mildrid kjendte jo sine forældre, så hun vidste, at disse forberedelser betydde, at de selv ventede på noget ikke almindeligt. Hendes mod var ikke stort før, og det blev nu mindre. Faderen satte sig ved højsædet, altså lige ved det borteste af de vinduer, som vendte mod bygden. Moderen havde sat sig på samme bænk, men nærmere mod kjøkkenet. Mildrid tog plads på forsædet, d. v. s. langbænken foran bordet. Der kunde Hans se hende; han kunde også se faderen lige i ansigtet, men neppe moderen.

Moderen spurte, som faderen før, om sæterstellet, fik samme besked og lidt til; ti hun spurte nøjagtigere. Skjønt det var øjensynligt, at begge parter drog samtalen ud, var emnet snart tømt. I den stilhed, som faldt, så begge forældrene på Mildrid. Denne undveg og spurte om nyt fra bygden. Skjønt dette emne blev tøjet så langt som muligt, tog også d e t ende. Samme stilhed, samme forventende øjne på datteren. Denne havde ikke mere at spørge om, men begyndte at stryge med den flade hånd på bænken, hvorpå hun sad. »Har du været hos farmor?« spurte moderen, hun begyndte at bli ræd. — Nej, hun havde ikke det. Dette var en tilståelse af, at datteren havde et bestemt ærend h i d, og nu kunde der ikke med sømmelighed ventes længer. — »Jeg havde nok noget, som jeg skylder at sige,« fik hun endelig frem i bestandigt farveskifte og med nedslagne øjne. Forældrene så bekymrede til hverandre. Mildrid løftede hodet med stort, bønfaldende blik. »Hvad er det, barnet mit?« mødte moderen i angst. — »Jeg er forlovet,« sagde Mildrid, sænkende hodet, og brast i gråd.

Der kunde ikke faldt mere bedøvende slag inden den stille ring! Blege, tause så forældrene på hverandre. Den stø, sagtmodige Mildrid, hvis varsomme væsen og lydighed forældrene så ofte havde takket

---

Tøje ɔ: strække, forlænge. Stø ɔ: stadig.

gud for, havde uden deres råd, uden deres vidende foretaget livets vigtigste skridt, det, som også opgjorde forældrenes fortid og fremtid. Mildrid følte i samme stund hver tanke, de gjorde sig, og frygten stansede gråden. Mildt, langsomt spurte faderen: »Hvem er det så med, barnet mit?« — Efter en lang stilhed kom svaret hviskende: »Det er med Hans Haugen.«

Noget navn eller nogen begivenhed fra Haugen var vel ikke nævnt der i stuen i over tyve år. Som forældrene så sagen, var der bare kommet ondt fra Haugen over denne gård. Mildrid skjønnede atter deres tanker; hun sad ubevægelig, ventende sin dom. Men atter mildt og langsomt sagde faderen: »Vi kjender ikke denne mand, — hverken jeg eller din mor. — Ej heller vidste vi, at du kjendte ham.« — »Nej, heller ikke jeg kjendte ham,« sagde Mildrid. De forbausede forældre så på hverandre. — »Hvorledes gik da dette til?« Det var moderen, som spurte. — »Ja, det ved jeg ikke selv,« sagde Mildrid. — »Men, kjære barn, en må da kunne styre sig!« Mildrid svarede ikke. — »Vi tænkte om dig,« føjede faderen spagfærdig til, »at vi kunde være sikre på dig.« Mildrid svarede ikke. — »Men hvordan gik det til?« gjentog moderen ivrigere; »du må da vide det!« — »Nej, jeg ved det ikke, ... jeg ved bare, at jeg ikke kunde for det, nej, det kunde jeg ikke;« hun sad og holdt sig i bænken med begge hænder. — »Gud trøste og bedre dig, hvad har der da været over dig?« — Mildrid svarede ikke. Da dæmpede atter faderen samtalen. I venlig rolighed spurte han: »Hvorfor talte du ikke til en af os, barnet mit?« Også moderen tog sig i det og sagde stille: »Du ved, hvor vi holder af børnene, vi, som har levet så ensomt, — og, vi tør vel sige det, især af dig, Mildrid; for du har været mest for os.« — Mildrid kjendte ikke længer pladsen, hvorpå hun sad. — »Ja, vi tænkte ikke, at du vilde forlade os således.« Det var faderen, som

talte. Om ordene kom tyst, så gjorde de ikke mindre ondt. — »Jeg vil ikke forlade eder,« stammede hun. — »Sådant må du ikke sige,« svarede han alvorligere end før; »for du har jo allerede forladt os.« — Mildrid følte, at det var sandt, og dog var det ikke sandt; men hun kunde ikke rede det. Moderen sagde: »Hvad har det nu nyttet til, at vi har levet kjærlig og gudfrygtig med vore barn? — I den første prøve,« — hun vilde for datterens skyld ikke sige mere. Men nu kunde ikke Mildrid holde det ud: »Jeg vil ikke forlade eder, ... jeg vil ikke gjøre eder ondt, ... jeg kunde bare ikke, ... nej, jeg kunde ikke!« hun kastede sig ned over bordet på sin arm, vendt mod faderen, og hulkede.

Ingen af forældrene var god til at lægge noget bebrejdende ord til den anger, hun syntes at føle. Derfor blev der tyst. Dette kunde ha varet længe; men Hans Haugen skjønte, der han sad, at nu måtte hun ha hjælp. Hans jægerøje havde set hende kaste sig over bordet, og han sprang op; — snart hørtes hans lette skridt i svalen. Han bankede på; alle så op, men ingen sagde: »Kom ind!« Mildrid rejste sig halvt, rød gjennem gråden; døren gik op, Hans med gevær og hund stod bleg, men rolig midt i den, vendte sig og lukkede, mens hunden gik logrende mod Mildrid. Hans havde været for optaget til at mærke, at hunden fulgte.

»God dag!« sagde han. Mildrid sank tilbage i sædet, pustede langt ud og så befriet på ham; hendes frygt, hendes onde samvittighed var væk, hun havde jo ret, ja hun havde ret, — nu fik komme, hvad gud vilde! —

Ingen havde svaret på hans hilsen; ej heller bad nogen ham træde nærmere. »Jeg er Hans Haugen,« sagde han sagte, satte geværet ned og stod siden og holdt det. Efter at forældrene havde vekslet øjekast et par gange, blev han ved, men i

kamp: »Jeg fulgte Mildrid hid; — for har hun gjort galt, så er skylden min.« Noget måtte siges, moderen så på faderen, og denne sagde endelig, at dette var kommet uden deres vidende, og Mildrid kunde heller ikke gi dem nogen forklaring om, hvorledes det var gåt til. Men Hans svarede, at det kunde heller ikke han gi. »Jeg er ingen gutunge,« sagde han, »for jeg er 28 år, og alligevel gik det slig til, at jeg, som aldrig har syntes om nogen før, jeg kunde ikke mere tænke på noget andet i verden, fra den stund jeg så hende. Havde hun sagt nej, — ja, jeg ved ikke, — men da havde det vel ikke været stort med mig siden.« — Den stille, sande måde, han sagde dette på, gjorde godt; Mildrid bævede, der hun sad, for hun kjendte, at dette gav et andet syn. Han havde huen på, for det var ikke skik der i dalen, at en farmand tog huen af, når han kom ind, men nu tog han den uvilkårlig af og hængte den over geværpiben og holdt hænderne over den. Der var noget ved hele gutten, som bad om høflighed. »Så ung som Mildrid er,« sagde moderen, »havde ingen af os tænkt, at hun alt nu skulde begynde på noget sligt.« — »Dette kan være sandt; men så er jo jeg så meget ældre,« svarede han, »og styret hjemme hos mig er ikke stort; det rønner ikke synderlig på, — og hjælp har jeg nok af.« — Forældrene så på hverandre, på Mildrid, på ham; »skulde hun følge med hjem til dit?« spurte faderen vantroende, næsten med lidt hån. »Ja,« sagde Hans; »det er ikke gården, jeg frir til.« Han blev rød; det samme blev Mildrid.

Om gården havde sunket, kunde forældrene ikke bli mere forundrede end over, at den blev forsmået, — og at Mildrid taug, viste dem, at hun var enig. Alligevel var det så, at denne de unges beslutning uvilkårlig satte forældrene noget udenfor den egent-

Rønne på ɔ: kræve anstrængelse.

lige afgjørelse; de følte sig ydmygede. »Det var du, som sa', du ikke vilde forlade os,« bemærkede moderen i stille bebrejdelse, og det traf. Men Hans kom hende til hjælp. »Forlade eder? Ethvert barn, som gifter sig, må vel forlade sine forældre.« Han smilte og føjede venlig til: »Rejsen blir ikke lang; der er lidt over tre fjerdinger herfra til Haugen.« Men det er jo ikke egentlig ordene, det kommer an på ved slig lejlighed; tankerne tar sin vej trods dem. Forældrene følte sig forladte, ja forrådte ved de unges beslutning. At der kunde leves godt på Haugen, vidste de nok; de rejsende did havde givet stedet anseelse; der havde til og med ståt om det i bladene; — men Haugen var dog Haugen, og at Mildrid, deres kjæreste barn, vilde gjøre slægtens rejse tilbage til Haugen, det var dog for meget! Under disse omstændigheder vilde måske andre ha været vrede, men disse to ønskede helst i stilhed at komme bort fra det, som de ikke likte. De vekslede derfor et forstående øjekast, og faderen sagde lempelig: »Dette er for mange ting på én gang, vi kan ikke godt svare til det endnu.« — »Nej,« sagde også moderen; »vi havde ikke tænkt at få så stor tidende — og at få den således.« Hans stod lidt, før han sagde: »Det er så, at Mildrid først skulde ha spurt sine forældre. Men når nu ingen af os vidste noget om det, før det var for sent? Således gik det nemlig til. — Vi kunde da ikke gjøre andet end at komme, straks det var gjort, begge to, og det har vi gjort. — I får ikke ta det for strængt.«

Efter dette var der i grunden intet at sige på deres færd, og den rolige måde, han brugte, gjorde det endnu sandere. I det hele mærkede faderen, at han stod sig ikke mod ham, og liden tillid som han havde til sig selv, vilde han derfor så meget heller komme fra det. »Vi kjender dig ikke,« sagde han og så på konen; »vi må få betænke os.« — »Ja, det

er vist det beste,« mente Randi; »for den, vi skal gi vort barn, må vi jo kjende.« Mildrid følte krænkelsen i disse svar, men så bedende på Hans. »Det er sandt,« svarede Hans og begyndte at dreje geværet under den ene hånd, — »skjønt jeg tror ikke, der er mange i bygden, som er synderlig mere kjendt end jeg. Men kanske har nogen talt ondt om mig?« Han så op på dem. Mildrid sad forlegen på forældrenes vegne, og disse selv følte, at de havde kanske vakt mistanke, og det vilde de ikke. »Nej, vi har intet ondt hørt om dig,« sagde derfor begge på en gang, og moderen lagde i skyndingen til, at det virkelig var så, at de slet ikke kjendte ham, for de havde så sjælden spurt til folket på Haugen. — Hun mente intet som helst ondt med det; men først da det var kommet over hendes læber, fattede hun, at det var ikke heldig udtrykt, og hun mærkede både på manden og Mildrid, at de mente det samme. Svaret lod en stund vente på sig. — »Har slægten på Tingvold ikke spurt til folket på Haugen, så er skylden ikke vor; — for vi har været fattigfolk lige til de siste årene.« — I disse få ord lå en bebrejdelse, som af alle tre føltes at være sand, og det tilbunds. Men aldrig før nu var det faldt mand eller kone ind, sky og optagne af sin sorg som de havde været, at de her havde forsømt en pligt; aldrig havde de før nu tænkt over, at den fattige slægt på Haugen ikke burde ha lidt for deres vanheld; ti deri var den aldeles uskyldig. De skottede undselig til hverandre og blev siden siddende hver for sig i virkelig skam. Hans havde sagt det varsomt, og det endskjønt konens svar måtte ha tirret ham. Begge følte derfor, at de havde en brav kar for sig, og at her i tvefold forstand var noget at gjøre godt igjen. Således gik det til, at faderen sagde: »Lad os ta os noget mere tid; kan du ikke bli her og spise til middag med os? Så kan vi altid tales lidt ved.«

— »Du får komme og sætte dig ind på,« lagde moderen til. Begge rejste sig.

Hans satte geværet med huen på fra sig og kom frem did, hvor Mildrid sad, som straks rejste sig; hun vidste selv ikke hvorfor. Moderen sagde, det var nok best at se til i kjøkkenet, og hun gik. Faderen lod til at ville slå følge; men Mildrid ønskede ikke at være alene med Hans, så længe forældrene nægtede sit samtykke, så hun gik mod den anden dør; de så hende siden gå over gården til farmors stue. Da kunde ikke manden lade Hans være alene, så han vendte om og satte sig igjen.

De to mænd talte sammen om ligegyldige ting; det var først om jagten og deres stel oppe på fjældet i sommerhytterne, om fortjenesten ved sligt o. s. v. Siden kom de til Haugen og til de rejsende der, til gårdsdriften deroppe, og det hele gav faderen indtryk af, at der nu var velstand på Haugen og meget liv. Moderen gik af og til med sin tilberedelse til middagen, så hun ofte hørte på, og det var synligt på begge de gamle, at de fra at være sky følte sig efterhånden noget tryggere; ti spørsmålene kom lidt nærmere.

Der blev lagt mærke til Hans's belevne væsen ved middagsbordet. Han sad ved væggen, lige mod moderen og Mildrid; faderen sad for enden, i højsædet. Folkene havde spist før, og i kjøkkenet, hvor de også selv plejede at spise sammen med dem. Men sagen var nok den, at de idag nødig vilde vise Hans frem. Ved bordet følte Mildrid, at moderen så på hende, når Hans smilte. Han var af dem, som havde et alvorligt ansigt, men som blev godt, når det smilte. Flere slige ting lagde hun sammen hos sig selv til den sum, hun gjærne vilde ha ud. Men tryggere var hun dog ikke, end at spændingen i stuen var hende for stor, så hun for sin del gjærne vilde bort, hvorfor hun efter bordet atter gik til farmor.

Mændene tog en tur omkring på gården, dog således, at de kom ikke der, hvor arbejdsfolkene var, ej heller did, hvor farmor kunde se dem. Senere satte de sig atter i stuen, og da var også moderen færdig og kunde sidde med. Samtalen blev efter hvert fortroligere, som venteligt kunde være, og da det led på (men rigtignok ikke før mod kvælden), dristede moderen sig til at bede ham fortælle, hvorledes det dog havde gåt til med ham og Mildrid; Mildrid havde jo selv ingen besked kunnet gi. Kanske var det mest af kvindelig nysgjærrighed, at moderen spurte, men for Hans var spørsmålet overmåde velkomment.

Han fortalte ikke om deres første møder, for det kunde han ikke; men omstændeligt og med dyb glæde fortalte han om gårsdagen, om Beret, som i stormmarch hentede ham, fordi Mildrid sad i sjæleangst for forældrenes skyld; og da han kom til Mildrid selv og skildrede hendes flugt nedover til dem, og hvorledes hun, udmattet på sjæl og legeme, havde måttet hvile og var sovnet ind, forladt og ulykkelig, — da tyktes det de gamle, at de kjendte sit barn igjen. Da var det heller ikke frit, at især moderen følte, hun havde været for stræng.

Men imens gutten fortalte om Mildrid, fortalte han jo, uden at vide det, om sig selv; ti Hans's kjærlighed til Mildrid lyste ud af hvert ord og gjorde forældrene glade. Han følte det til sist og blev selv glad, og de to, som var uvante til sådan jævn frejdighed og styrke, kjendte virkelig lykke. Denne steg bestandig, så moderen uvilkårlig spurte ham, idet hun smilte: »I er vel komne helt frem til brylluppet, I to da, kan jeg tænke, — før nogen af os er spurt?« Faderen lo med for at hjælpe på spørsmålet, og Hans svarede, som lejligheden bød sig, idet han sagte nynnede en enkelt linje af brudeslåtten:

Lide på ɔ: rykke fremad (om tiden).

»Spil os frem, spil os frem, vi har hast, jeg og du!«

— og lo; men var beskeden nok til straks at bøje bort i noget andet. Ved et tilfælde så han op på Randi og så, at hun sad aldeles bleg. Hans følte i et blink, at han havde gjort noget galt, idet han mindede om hin tone, og det netop nu. Endrid så bange til hustruen, der var i stigende bevægelse, til den således gjærede op, at hun ikke kunde være inde; hun rejste sig og gik.

»Jeg gjorde nok galt, jeg,« sagde Hans forskrækket. — Manden svarede ikke. Aldeles ulykkelig rejste Hans sig for at gå efter og gjøre undskyldning, satte sig dog igjen, idet han forsikrede, at han ikke havde tænkt det mindste ondt ved det. »Å, du kunde vel ikke så nøje kjende til det,« svarede Endrid. — »Kan ikke du gå efter hende og gjøre det godt igjen!« Han havde fåt slig tiltro til denne mand, at han turde bede ham om dette. Men Endrid svarede: »Nej, lad hende være alene om det, jeg kjender hende.« Hans, som nylig havde følt sig lige ved sine ønskers mål, følte sig nedstyrtet i skuffelse og var ikke til at få i lag, skjønt faderen strævede tålmodig dermed. Hunden hjalp ham, idet han kom frem til dem; ti Endrid spurte vedholdende om den og fortalte siden med omstændelighed om en hund, han selv havde havt, og som han havde lagt stærkt mærke til, således som det er almindeligt med ensomme folk.

Men Randi var gåt udenfor døren og havde sat sig der på stenhellen. Datterens forehavende gjorde jo, at brudeslåtten stødte endnu stærkere sammen med de minder, hun bar. Hun havde ikke som datteren givet sig selv hen til en mand, hun elskede! Skammen ved hendes kirkefærd havde jo været retfærdig, ti hun havde ikke siddet sand ved sin brudgoms side. Skammen og sorgen og børnetabene, lange

---

Lag ɔ: glad stemning. Stenhelle ɔ: stenflise.

års lidelser og kamp stormede atter løs. Alt, hun havde læst og bedt over denne smerte, havde altså ikke nyttet, hun sad i det voldsomste oprør! At dette endnu kunde hænde hende, kastede hende i fortvilelse ned i dyb selvanklage; hun følte atter almuens hån over hendes falske kirkefærd; hun piskede atter løs på sin egen uselhed: at hun ikke kunde stanse gråden den gang, ikke minderne nu, — at hun ved sin ustyrlighed havde kastet et falskt skin over sine forældre, ødelagt sin egen helbred og derved dræbt de to barn, hun bar, — og derunder hyklet en fromhed, hun ikke ejede, for det viste hun nu! Nej, at hun ikke var videre kommen! Så ussel, ussel følte hun sig, at hun ikke vovede at se op til gud; ti hvor havde hun ikke skuffet sig selv og ham! Men hvorfor, måtte hun spørge, — hvorfor netop nu vække al den styghed, som havde slingret sig om hendes sind. Var hun misundelig på Mildrid? Misundelig på sin egen datter! Nej, det var hun ikke, det følte hun, — og hun begyndte igjen at rejse sig! Nu skulde datteren just gjøre hendes egen synd god igjen, det var dog en herlig tanke! Kunde børnene det? Ja, så sandt som de var et værk af os selv, kunde de det; ti den sandhed, som var i Mildrid, den havde dog hun, moderen, i sin skrøbelighed fostret. Men skulde den nu komme hende tilgode, så måtte hun også selv være med, i anger, i tak! — Og før Randi vidste af det, kunde hun atter bede, i dyb undseelse og sønderknuselse bøje sig for herren, som atter havde vist hende, hvad hun var uden ham. Nåde bad hun om, således som den beder, der beder for sit liv; ti nu fik hun livet én gang til, det følte hun! Nu var summen strøget; dette havde været det siste opgjør, det havde bare overvældet hende! Og hun rejste sig og så op, mens tårerne strømmede; hun kjendte sig god; der var en, som nu havde løftet smerten af hende! Havde hun ikke også ofte før følt dette! Nej, aldrig som nu,

her var først sejren vunden! Og hun gik frem, og hun kjendte det: hun ejede sig selv! Noget var brustet, som til nu havde bundet; i hver rørelse kjendte hun det, at nu var hun fri på sjæl og legeme! — Kunde hun næst gud takke datteren for dette, så skulde denne da også få nyde sin lyksalighed fuldt ud! Hun kom i svalen til farmors stue, men ingen derinde kjendte hendes skridt. Hun tog i klinken og åbnede, som havde det været en anden. »Mildrid, kom hid!« sagde hun, og Mildrid og farmor så på hverandre; ti det var jo ikke hende. — Mildrid sprang til: hvad var på færde? — Moderen trev hende ved armen, lukkede døren bag hende, så de var alene, og så kastede hun sig om hendes hals og gråt og gråt, mens hun favnede hende i en styrke og salighed, som Mildrid, højbåren af elskov, ret af hjærtet kunde gi igjen. »Gud evig velsigne og takke dig!« hviskede moderen.

De to i stuen så dem komme hånd i hånd over gården, og det så fort, at det drog anelser med sig. Døren gik op, og begge ind og frem. Men i stedet for at gi hende til ham eller sige noget til faderen eller ham, tog Randi bare én gang til datteren ind til sig, og i ny frembrydende bevægelse endnu en gang: »Gud evig velsigne og takke dig!«

En stund efter sad alle fire i farmors stue. Den gamle var blevet glad; hun havde jo længe af de unge været holdt i kundskab om, hvem Hans Haugen var, og hun opfattede straks denne pagt som en udsoning i hendes søns og svigerdatters liv. Den livsglade gamle syntes desuden, at Hans var så vakker! De blev alle hos hende, og dagen sluttede med, at faderen efter en salme læste af en bønnebog et sted, som begyndte: »Herren har været i vort hus!«

*

Trive ɔ: gribe.

Af deres liv videre frem skal jeg kun opsøge to dage, og i hver af dem kun nogle øjeblikke.

Den første er de unges bryllupsdag. Inga, Mildrids søskenbarn, som nu selv var hustru, var kommet for at pynte bruden. På stabburet fandt pyntningen sted; den gamle kiste, hvori slægtens brudesølv lå forvaret, krone, bælte, smække, søljer, ringer, var draget frem. Farmor havde nøglen til den, hun var selv med at åbne, og Beret fulgte hende som adjudant. Mildrid havde allerede iført sig sin brudekjole og al den stas, som tilhørte hende selv, da herligheden (som Beret og farmor den foregående uge havde pudset) kom i dagen, skinnende og tung. Stykke efter stykke blev prøvet. Beret holdt spejlet for bruden. Den gamle fortalte om, hvor mange af hendes slægt der havde båret dette sølv på sin hædersdag, men lykkeligst af dem alle hendes egen mor, Aslaug Haugen. I det samme lød slægtens gamle brudeslåt udefra ind til dem; alle i stabburet stansede, lyttede, ilede derpå mod døren for at se, hvad det var. Den første, de så, var Endrid, brudens far. Han havde set Hans Haugen og hans søsken komme kjørende opover mod gården; det var sjældent, at Endrid havde noget indfald ud over det sædvansmæssige, — men denne gang faldt det ham dog ind, at disse burde modtages med slægtens slåt. Han fik spillemændene ud og til at stemme i; der stod han nu selv hos dem udenfor stabburet, med et sølvkrus i hånden, fyldt af bryllupsøllet. Nogle flere havde sluttet sig til. Hans og hans trofaste søsken kjørte i to vogne ind på gården, og det var synligt på dem, at denne modtagelse greb dem.

En time efter istemtes naturligvis slåtten atter; det var, da brud og brudgom og brudens forældre og farmor og Beret og brudgommens søsken kom parvis ud med spillemændene foran sig for at stige i vognene. I enkelte øjeblikke i vort liv slår alle tegn

til, og således kjørte brudefølget fra Tingvold idag frem i strålende forårsvejr. Ved kirken var tilstrømningen så stor, at ingen mindedes ved nogen lejlighed at ha set magen. I denne almue kjendte hver og en slægtens historie, og hvorledes denne knyttede sig til slåtten, som jublende i solvejret nu kredsede over brud og brudgom og det glade følge.

Og fordi alles tanker mødtes i dette ene, tog præsten også en tekst for brudevielsen, som tillod ham at udvikle, at børnene er vort livs krone, som skinner af v o r hæder, vor udvikling, vort arbejde.

På gangen fra kirken stansede Hans foran kirkedøren; han sagde noget; bruden hørte det ikke i sin overjordiske lykke, men hun anede det. Han vilde, at hun skulde se til Ole Haugens grav, som lå rigt klædt i blommer. Hun gjorde det, og de gik således ud, at de strøg lige forbi hans hovedstav. Forældrene efter.

Det andet øjeblik af deres liv, som må fremkaldes, er Endrids og Randis første besøg som besteforældre. Hans havde jo sat igjennem, at de nygifte flyttede til Haugen, skjønt han måtte love at ta Tingvold, når de gamle engang ikke kunde eller vilde mere, og den ældgamle farmor var død. Ved hele dette besøg er der alligevel kun en eneste ting, som vedkommer os her; det er, at da Randi efter god modtagelse og traktering sad med sin datters lille barn i fanget, begyndte hun at vugge det og nynne til, og det var brudeslåtten. Datteren førte hænderne sammen af forundring, men beherskede sig i samme stund og taug; Hans bad Endrid at drikke mere, hvilket denne afslog; men det var fra begge sider kun et påskud for at få veksle et øjekast.

INDHOLD.

Trykfejl: Indholdsangivelsen 3die bind, Synnøve Solbakken, står 1858, læs: 1857.

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

V

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

FOLKEUDGAVE

FEMTE BIND

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG

FR. BAGGES BOGTRYKKERI

1901

FORTÆLLINGER

TREDJE DEL

KAPTEJN MANSANA.

EN FORTÆLLING FRA ITALIEN.

I.

På en rejse til Roma kjøbte jeg i Bologna dagens blade, idet jeg steg ind i jærnbanevognen. Blandt disse var en tidning fra Firenze, hvori et brev fra Roma snart tildrog sig min udelte opmærksomhed; ti jeg førtes derved en tretten år tilbage, nemlig til et tidligere romerophold og til mine værtfolk i en liden by i nærheden af hovedstaden, som den gang var pavens. Brevet meddelte, at benene af fædrelandsvennen Mansana, som lå begravne på forbryderkirkegården i Roma, nu på hans fødebys bøn var blevet opgravne og skulde om et par dage modtages af denne bys råd og følges af udsendte fra forskjellige foreninger i Roma og nærmeste byer til A., Mansanas fødeby. Der ventede et monument og festlig modtagelse på dem; martyren skulde få sin sene løn.

Men i denne Mansanas hus havde jeg bod for tretten år tilbage; hans hustru og hans yngre brors hustru havde været mine værtinder; brødrene selv var, den ældste i fængsel i Roma, den yngste i landflygtighed i Genua.

Brevet beskrev videre Mansanas, den ældres, levnetsløb; på dets siste del nær kjendte jeg det før,

og just derfor blev lysten så meget større til at følge det tog, som førstkommende søndag skulde gå ud fra Piazza Barberini i Roma og ende i A.

Og søndag morgen kl. 7, en grå oktoberdag, stod jeg der. Samlede var en mangfoldighed af faner, fulgt af de mænd, i regelen seks, som hver forening dertil havde valgt. Jeg fæstede mig ved en fane, som bar indskriften: »Kampen for fædrelandet«, og ved de skikkelser, som her fulgte, i røde skjorter, med skjærf om livet og en kappe over skuldrene, benklæderne stukne i støvleskafterne og brede hatter med en fjær på. Hvilke åsyn! Hvilke viljer! Har man set det vanlige billede af Orsini, ham, der skjød med bomber efter Napoleon den tredje, saa har man et italiensk typeåsyn af de mænd, der rejste sig mod statens og kirkens tyranni, trodsende fængsler og rettersteder, sammenknyttede sig i de frygtelige foreninger, moderstammerne til den hær, der friede Italien. Napoleon havde just været medlem af en slig forening; han havde som alle kammerater svoret, i hvilken som helst stilling han kom, at nytte denne til Italiens enhed og lykke eller i modsat fald at ha sit liv forbrudt. Men karbonari-kammeraten Orsini var den, som mindede ham om hans ed, da Napoleon var blevet Frankrigs kejser. Orsini gjorde det således, at Napoleon vidste, hvad der ventede ham, hvis han ikke holdt den.

Mit første indtryk, den gang jeg så Orsinis billede, var det, at ti tusen slige mænd måtte kunne erobre verden. Og her stod jeg foran nogle, udrustede af den samme folkenød til samme vilje. Der var faldt et slags ro over viljerne nu; men noget mørkt over øjnene sagde, at tilfredshedens var det ikke. Medaljerne på deres bryst viste, de havde været med ved Porta San Pancrazio i 49, da Garibaldi to gange drev de i tal overlegne franskmænd tilbage, i 58 ved Guardasøen, i 59 på Sicilien og i Neapel. Og

hvad medaljerne ikke fortalte, hørte sandsynligvis også med til deres livs historie, at de havde været med ved Mentana. Det er slige, af regjeringen ikke erkjendte slagpladser, som har brændt sig dybest ind i folkesjælene. Det fik den samme Napoleon at føle, da han havde sikret sig Italiens hjælp mod Tyskland; Mentana forbød konge og regjering at indfri deres løfte; det vilde ha kostet en krone.

Modsætningen mellem den dunkle, forfærdelige vilje i det italienske folk og ligegladhedens spotblandede eller rent lette sorgløshed er just så stor, som modsætningen var mellem slige orsiniske viljemænd, jeg her så, og de ligeglade, enten fint hånfulde eller fuldstændig bekymringsløse fjæs omkring blandt tilskuerne og blandt de repræsentanter, der fulgte faner med indskrifter som »pressen«, »den fri tænkning«, »det fri arbejde« o. s. v. o. s. v. Uvilkårlig tænkte jeg: det er den ene dels letsind, som har fremtvunget den anden dels vilje. Så stort, så almindeligt havde letsindet været, at så stærk, så mørk måtte gjenrejsningens vilje bli. Og gjennem mit hode løb Italiens historie i dens letsind og i dens viljeskikkelser. Jeg drog frem og tilbage fra Brutus til Orsini, fra Catilina til Cesare Borgia, fra Lucullus til Leo den tiende, fra Savonarola til Garibaldi, da følget satte sig i gang, alle fanerne slog, udropere skreg med blade og små hefter, hvori Mansanas historie, og toget bøjede ind i Via Felice. Det gik taust; de høje hus gav i morgenen få tilskuere, endnu færre, da toget bøjede ind i Via Venti-Settembre forbi Quirinale, men nogle flere, da det kom ned på Foro Romano og gik ud forbi Coliseo til Porta Giovanni. Udenfor denne ventede ligvognen. Municipiet havde givet den, og dets tjenere førte. Den sattes straks i gang. Bag efter ligvognen gik to unge mænd, den ene civilklædt, den anden i bersagliere-officers uniform. Begge var de høje, magre, muskuløse, med små hoder, korte

pander; begge lige af skabning og åsyn og dog så uendelig forskjellige; det var den afdødes sønner.

Jeg huskede dem som 13—14 års gutter, og det, hvortil mindet om dem knyttede sig, var ejendommeligt nok; jeg huskede deres gamle farmor kaste sten efter dem og gutterne stå på afstand og ærtende le! Jeg huskede med én gang så tydelig hendes stærke, harmfulde øje, de senede, men rynkede hænder; jeg huskede hendes opstående grå børstehår om det kaffebrune ansigt; og nu, ved at se på gutterne, skulde jeg næsten ha sagt, at hendes sten havde truffet og sad endnu i!

Hvor deres farmor hadede dem! Havde de givet hende nogen særskilt grund? Det havde de; ti had avler had, og krig krig. Men fra først af? Ja, jeg var ikke med den gang; men vanskeligt at gjætte sig til er det ikke.

Hun havde været tidlig enke, den gamle, og stærk og smuk tog hun folks yndest og deltagelse til indtægt for sig og sine to sønner, hvoraf den ene nu lå her i kisten, de eneste, hun elskede, og det med en »rasende« kjærlighed; ti den trættede sønnerne. Når de så hendes list i at nytte dette formon, hun som vakker enke havde til at nå goder for gutterne, foragtede de den også. En gang vendt bort fra hende, kastede de deres kjærlighed over ideale ting, Italiens frihed, Italiens enhed, således som unge, fyrige kammerater havde lært dem; moderens »rasende« indskrænkning på sit eget gjorde d e m daglig mere begejstrede for at ofre alt for det almene. De var ikke alene stærke som hun; de var stærkere.

Der stod svære kampe, hvori hun lå under; men ikke fuldstændig, før deres forbindelser i hemmelige selskaber skaffede dem omgang, som gik langt ud over byen og det selskab, hvortil hendes familje hørte. De førte også hjem hver sin brud fra huse, mere anseede end moderens, med udstyr, større end hendes havde

været, og med en medgift, hun måtte kalde betydelig. Da taug hun en stund; ti det skaffede dog også sine fordele, det at være fædrelandsven.

Men den tid kom, da begge sønnerne måtte flygte, da den ældste blev fanget og kastet i fængsel, da de forfærdeligste offentlige udsugelser begyndte, idet uredelige embedsmænd udså sig de værgeløse enker som bytte; den tid kom, da deres hus måtte pantsættes, så deres første vigne, dernæst deres anden; ja, den tid kom, da den første blev taget af panthaveren! Og den tid kom, da de fornemme hustruer, to barndomsveninder, arbejdede som tjenestejenter på marken, i vignen og i huset; da de måtte ta logerende og opvarte, og til alt dette høre spottende ord — ikke alene af de klerikale, som under pavens herredømme også var byens absolute herrer, men af andre; ti deres tal var den gang meget lidet, som ærede hustruerne for det offer, deres mænd havde bragt, og som med disse håbede på frihed, oplysning og retfærd. Nu havde den gamle vundet! Men hvorledes? Så, at hun gråt over sin forsmåede kjærlighed, sine forsmåede råd, sin tabte formue og rejste sig og bandede de sønner, der havde forladt og plyndret hende, — indtil et eneste øjekast, aldrig ord, af den ældste svigerdatter tvang hende ned igjen ved kaminen, hvor hun helst sad og var ledig, når slige anfald kom over hende. En stund efter gik hun altid ud, og traf hun da sønnesønnerne, i hvem hun desværre alt syntes at se det lyse glimt under den korte pande, som hun først havde elsket og siden frygtet hos sine egne sønner, da drog hun dem lynende ind til sig, advarede dem for fædrenes veje, skjældte pakket ud, som det ikke var værdt at ofre en skilling for, endsige velfærd, familje, frihed, og så bandte hun sønnerne, gutternes fædre; de var de herligste, men også de utaknemligste og dummeste, som nogen mor dèr i byen havde født! Og den ulykkelige rystede gutterne frem for

sig: »Bliv dog fornuftigere, skarns pak, I står jo og ler! Vær ikke som eders dumme mødre der inde, der har forgabet sig i mine gutters galskab, — jeg er jo blandt bare vanvittige!« — og hun stødte dem fra sig og gråt, rejste sig og gik endnu længer afsides. Senere gjorde hverken hun eller gutterne så mange omstændigheder. De lo ad hende, når hun fik anfaldene, og hun kastede sten efter dem; og tilsist blev det så, at sad hun bare alene, sagde gutterne: »Farmor, er du nu gal igjen?« — og stenene kom.

Men hvorfor turde den gamle intet sige lige over for svigerdatteren? Af samme grund som den, hvorfor hun tabte lige over for sine sønner i fordums dage. Den gamles egen mand havde været en sygelig en, ude af stand til at drive sine ejendomme: han havde taget hende for at fuldgjøre sig selv. Hun drev vistnok ejendommen op, men ham ned. Han havde et fint smil, adskillig læsning og megen længsel, og han led nød i hendes selskab. Hans ædlere natur kunde hun ikke bryde ned, men vel hans tilfredshed og helbred. Og så hændte det, at den skjønhed, som hun foragtede, medens han levede, sejrede over hende, da han var død. Og da den viste sig begejstret igjen i sønnerne og som en bebrejdende mindelse i svigerdatterens rene blik, tabte hun aldeles.

Jeg siger, farmors sten havde truffet sønnesønnerne og sad endnu i. Se de to mænd gå der! Den yngste, den civilklædte, havde et smil om de temmelig tynde læber også et smil i det lille øje; men jeg tror ikke, man burde tirre det. Han var fremhjulpen af faderens politiske venner, havde tidlig lært at bukke og takke, — jeg tror ikke af taknemlighed.

Men se den ældste! Det samme lille hode, den samme korte pande som broderen; men begge bredere. Intet smil om munden, intet i øjet; jeg ønskede ikke en gang at se ham smile. Høj og slank som bro-

deren, var han endnu mere knoklet, og medens de begge gav indtryk af en gymnastisk kraft, som kunde de ha hoppet over ligvognen, gav den ældste tillige indtryk af, at han bogstavelig havde lyst dertil; ti broderens af overflødig evne halvt slentrende gang var hos den ældste blevet til en utålmodig spændstighed; han gik på fjære. Han var åbenbart ikke nærværende her; øjnene lå langt ud over alt, — og da jeg senere bød ham mit kort og mine minder fra fordum, sandede jeg, at det var så.

I følget talte jeg med flere fra byen; jeg spurte efter farmor Mansana; man smilte og fortalte ivrig, flere på én gang, at til ifjor levede hun, hun blev 95 år gammel. Jeg mærkede, at hun var opfattet. Der blev med samme iver fortalt, at før sin død havde hun oplevet, at huset var blevet gjældfrit, den ene vigne tilbagekjøbt, begge gjældfri, ligesom markerne. Alt var gjort af taknemlighed mod fædrelandsmartyren, hvis hæder nu var på alle læber; ti den var blevet byens stolthed; hans og broderens liv var i grunden dens eneste tribut til befrielsesværket.

Saa det havde hun altsammen oplevet!

Og jeg spurte efter de to martyrers hustruer. Jo, den yngste var bukket under, mest af sorg over, at hun havde tabt deres eneste barn, en datter. Men den ældstes, de to unge mænds mor, hun levede. Fortællernes åsyn fik alvor, stemmerne stilhed, talen førtes snart af en enkelt med udfyldende tillæg af de andre, alt i en viss langsom højtidelighed. Hun havde øjensynlig fåt magt over dem, denne rene kvinde med den store sjæl. Jeg hørte, hun havde skaffet sig forbindelse med sin mand, medens han endnu var i fængsel, havde underrettet ham om, at Garibaldi tilemnede en opstand i byen og et anfald udenfra, og at de ventede, at Mansana skulde bli fri; han skulde så føre foretagenderne i Roma. Og han blev fri! Han skyldte det sin egen sælsomme viljestyrke og hendes

kloge troskab. Han forestillede sig vanvittig, det var på hendes råd; han skreg, til han ingen stemme længer havde, derpå, til han ikke mere kunde af kraftløshed; ti samtidig tog han ikke en bid eller dråbe nærende til sig. Helt ind i døden blev han således ved, så han flyttedes til et sindssygehospital, hustruen kunde besøge ham, — og derfra flygtede de — ikke ud af byen; nej, de store forberedelser krævede hans nærvær, og hun plejede ham først, siden delte hun hans vovsomme foretag. Hvem vilde i hans sted, efter så langt fængselsliv, ikke ha søgt frihedens jordbund, når den bare var to, tre mile borte! Men en af dem, for hvem han vågede liv og alt sit, forrådte ham; han blev atter fanget, med ham store dele af planen, som blev til intet, d. v. s. til nederlag på grænsen, til tuseners domfældelse, fangenskab eller død i hovedstaden og provinsen. Før befrielsens time slog, var han halshugget og begravet blandt sine døde fængselskammerater, tyvene og morderne, på hovedstadens store forbryderkirkegård, — hvorfra han idag var opstanden!

Nu stod enken, hyllet i et langt, sort slør, og ventede ham, fremst i mængden, på hans fødebys flagsmykkede kirkegård ved det allerede færdige monument. Samme dag, efter den ny jordfæstelse, skulde dette afdækkes under kanonernes torden, hvortil tændte festblus på bergene senere i kvælden skulde gi svar.

Det gik over den gulgrå kampagne op mod fjældene. Og vi kom frem, først til den ene fjældby, så til den andre; overalt en uoverskuelig menneskemasse med blottede hoder. Almuen fra nabobygderne havde ilet til; musikkorene klang i de trange gader, tæpper og flag hang ud af alle vinduer, kranser faldt, blomster strøedes, lommetørklæder viftede, og tårer blinkede; vi kom frem til hans fødeby, hvor modtagelsen blev endnu mere gribende, og hvorhen de store

masser fra de andre nu for en ikke ringe del var fulgt med; men størst blev trængselen ved og på kirkegården.

Jeg var dog som fremmed begunstiget og fik plads ikke langt fra enken. Mange gråt ved at se hende, der hun stod med de stille blik på kisten, blomsterne, skaren. Hun gråt ikke; ti dette altsammen gav hende dog ikke igjen, hvad hun havde tabt, og mere ære gav det ham ikke hos hende. Hun så på det, som på noget, hun vidste fra år før idag. Hvor var hun ikke skjøn! Jeg tænker ikke derved alene på de ædle linjer, som aldrig går under i et ansigt, eller på øjnene, som en gang havde været byens skjønneste, ja, var det endnu for tretten år siden, da jeg så hende, skjønt de alt da havde grædt for meget. Nej, jeg tænker på den virkelige glorieglans af sandhed, der omgav hendes skikkelse, bevægelse, åsyn, blik. Den forkyndte sig ligesom lyset, og den forklarede ligesom dette der, hvor den faldt. Den, som var i usandhed, måtte føle det, straks hun så på ham; hun behøvede ikke at tale.

Jeg glemmer aldrig mødet mellem hende og sønnerne. Begge omfavnede og kyssede hende, hun holdt hver af dem længe mellem sine armer, som bad hun over dem. Alle omkring taug, enkelte tog uvilkårlig hattene af. Den yngste, som hun omfavnede først, drog sig tilbage med lommetørklædet for øjnene. Den ældste blev stående; ti hun så på ham, ja så på ham; alle måtte se på ham, og han rødmede dybt. Der lå en usigelig smerte i hendes blik, en uudgrundelig spådom. Hvor ofte jeg siden har husket det! Han så, mens han rødmede, stærkt igjen på hende, og hun så bort for ikke at ægge trodsen i ham; det var aldeles tydeligt, at så var. Familjens to retninger stod over for hverandre.

II.

På tilbagevejen blev i alt, jeg havde oplevet, ikke moderens gribende åbenbarelse, men bersagliere-officerens trodsige åsyn, høje, knoklede skikkelse og atletiske gang det foranstående. Og så gik det da til, at jeg måtte spørge om ham. Til min overraskelse mærkede jeg, at det var denne søns forvovne bedrifter, som atter havde draget opmærksomheden hen på faderen og kaldt på den sene hæder, hans minde nu fik. Jeg havde rørt ved noget ægte italiensk. Faderen, moderen, talerne, modtagelsen, naturskjønheden over den siste højtidelighed på kirkegården og blussene i fjældene. — om alt dette ikke ét ord mere! Lige til vi skiltes i Roma, underholdtes vi af historier om bersagliere-officeren.

Allerede som gut havde han været med Garibaldi og havde i den grad vundet yndest, at han senere af hans og faderens venner var blevet holdt på en officersskole.

Der blev betrod ham, som så mange i Italien i de år, en kommando, før han endnu havde bestået en udgangseksamen, og han havde straks således udmærket sig, at han fik fast ansættelse. En enkelt dåd bar hans navn over Italien, endnu før det kom til slag. Han var med på et spejdertog; under dette bøjede han rent tilfældig og alene op på en skoghøj, bag hvilken han inde i tykningen så en hest, snart en til, gik nærmere, så en rejsevogn, gik længre og så et selskab, en dame og to tjenere, lejrede i græsset. Han kjendte dem straks. Damen var dagen i forvejen kommet kjørende imod avantgarden, søgende ly for fienden, som hun frygtede. Man havde ladet hende passere; og nu var hun vendt tilbage ad en anden vej, og hun og tjenerne hvilte her! Hestene så ud til at være ilde medfarne, de havde kjørt hele natten og det så stærkt, at de ikke kunde fare længre uden

først at hvile. Dette opfattede han så at sige med ét blik.

Det var en søndag morgen; de italienske tropper hvilte, messe var just blevet læst, og man spiste, da forposterne så den unge Mansana sprænge frem med en dame på sadelknappen og to løse hester fæstede til sin sadel; damen var en fiendtlig spion; hendes »to tjenere«, to fiendtlige officerer, lå sårede tilbage i skogen. Damen kjendtes straks igjen, og Mansanas »*evviva!*« gjensvaredes af tusener. Man brød op; fienden måtte være ganske i nærheden, og det fandtes snart, at dette Giuseppe Mansanas åndsnærvær havde frelst hele avantgarden fra at gå i en fælde.

Jeg skal fortælle flere historier om ham; men for at de skal forståes, må jeg forudskikke, at han almindelig holdtes for at være den første gymnastiker og fægter i armeen; jeg hørte både nu og senere derom kun én mening.

Umiddelbart efter krigen lå han i garnison i Firenze. Der fortaltes den gang på en officerskafé, at en belgisk officer, som for et par uger siden havde siddet der med dem, i virkeligheden var en pavelig officer og havde nu blandt sine kammerater i Roma gjort sig tilgode over de italienske officerer, der på få undtagelser nær syntes ham nogle uvidende paradedukker, hvis hovedegenskab var barnagtig forfængelighed. Dette vakte stærk harm blandt garnisonens officerer i Firenze, og lige fra kaféen, hvor det blev fortalt, gik den unge Mansana op til obersten og bad om frihed for seks dage. Denne fik han. Han gik hjem, kjøbte sig civile klæder og gik på stedet den lige vej til Roma. Over skogerne passerede han grænsen og stod tredje dag i Roma på officerskaféen ved Piazza Colonna, hvor han straks så den belgisk-pavelige officer sidde. Han gik til ham og bad ham stille om at gå udenfor med sig. Her sagde han ham,

hvem han var, bad ham ta en ven med og følge udenfor porten for at gi det italienske officerskor oprejsning i en duel med ham. Så åbent og helt betrodde han sig til mandens ære, at denne ikke kunde svigte. Han gik straks ind efter en ven, og tre timer efter var han et lig. Men den unge Mansana begav sig umiddelbart på tilbagevejen over skogerne til Firenze. Ikke ved ham blev det kjendt i Firenze, hvor han i mellemtiden havde været, men fra Roma af, og han fik længre tids arrest for at ha forladt byen uden tilladelse og ovenikjøbet været i et andet land; men officererne gjorde et festmåltid for ham, da han kom ud, og kongen gav ham et hæderstegn.

Kort efter lå han i garnison i Salerno. Smugleriet på kysten havde taget stærkt overhånd, og tropperne hjalp til med at få det stoppet. Civil klædt går han om for at spejde og opsnapper på en osteria, at et skib med smuglergods lå udenfor synsvidde, men skulde ind under kysten til natten. Han går hjem og klæder sig om, tar to udvalgte mænd med, og de ror alle tre ud over mod kvælden i en liden, let båd. Jeg hørte denne historie fortælle og bli bekræftet på stedet; jeg har hørt den siden af andre, og jeg har ved en senere lejlighed læst den i aviserne; men det er mig desuagtet lige ufatteligt, hvorledes han, entrende op med sine to mænd, tvang 16 — seksten — mand til at lystre og til at lægge skibet på reden!

Efter Romas indtagelse, hvor han atter var med, og hvor han navnlig ved den kort derpå følgende oversvømmelse gjorde underværk, sad han en kvæld på den samme officerskafé, udenfor hvilken han en gang havde udæsket den pavelig-belgiske officer. Da hørte han nogle kammerater, som netop kom fra et selskab, fortælle om en ungarer, der havde drukket vel meget af den italienske vin, og som i vinbegejstringen således havde skrydt af ungarerne, at han på en sagte

modsigelse havde drevet det op til at påstå, der måtte så gjærne komme tre italienere mod én ungarer! Alle officererne lo med dem, som fortalte det, — alle med undtagelse af Giuseppe Mansana. »Hvor bor denne ungarer?« spurte han. Det faldt ganske ligegyldigt; han så heller ikke op eller tog cigaretten af munden. Man havde just fulgt ungareren hjem, så det fik han straks at vide. Mansana rejste sig. »Går du?« spurte de. »Naturligvis,« svarede han. »Dog ikke til ungareren?« spurte en godmodigt. Men Giuseppe Mansana havde ingen godmodighed. »Hvorhen ellers?« svarede han og gik. De andre rejste sig straks for at følge. De søgte på vejen at få ham til at indse, at en fuld mand kunde man ikke kræve til regnskab. »Frygt intet,« svarede Mansana; »jeg skal just behandle ham derefter.« — Ungareren bodde i *primo piano*, som italienerne siger, d. v. s. i anden etage, i en stor gård i Fratina. Foran vinduerne i første etage er i hver italiensk by jærnstænger, og i disse tog Giuseppe Mansana fat, svang sig op og stod snart på balkonen udenfor ungarerens kammer. Han slog ruderne ind i balkonvinduet, lukkede op og forsvandt. Der blev tændt lys derinde, det så kammeraterne, som stod nedenfor. Hvad ellers foregik, kunde de ikke komme efter; de hørte ingen støj, og Mansana har aldrig fortalt det. Men han og ungareren, den siste i skjorten, kom efter nogle minuters forløb ud på balkonen, hvorpå ungareren forklarede på godt fransk, at han havde været fuld den kvæld, og bad om forladelse for det, han havde sagt; en italiener var naturligvis ligeså god som en ungarer. Mansana kom ned igjen samme vej, han havde steget op.

Større og mindre historier, fra krig som fra garnisons- og selskabsliv (og deriblandt nogle væddeløbshistorier, som vidnede om en udholdenhed i spring, jeg aldrig har hørt mage til), haglede nedover os;

men jeg tænker, at de fortalte gir billedet af en mand, hvis åndsnærvær, mod, ærekjærhed, hvis legemskraft og energi, færdighed og snuhed i høj grad spænder forventningen om, hvad han i fremtiden kan drive det til, — men samtidig fylder os med bekymring.

Hvorledes Giuseppe Mansana den påfølgende vinter med forår kom til at beskjæftige tusener, og deriblandt fortælleren, det vil fremgå af selve fortællingen.

III.

Da Giuseppe Mansana fulgte sin fars ben til deres æresgrav og derved så ud, som kunde han hoppe over ligvognen, gik han — det viste sig snart — i sin første, flammende kjærlighed. Han satte sig endnu samme kvæld på det jærnbanetog, som førte til Ancona, hans station; der levede hun, og alene synet af hende kunde dæmpe de luer, som brændte fortærende.

Han var forelsket i en, som havde hans natur, en, som måtte tages, en, som selv havde taget hundreder, uden selv at tages, en, om hvem en elskovsgal Anconaskald havde sunget:

Jeg elsker dig, du brune djævel,
dit smil af ild, dit drueblod
og tror, at gløden af det onde
gir skjønhedsglimtet i dit mod;
ja, tror, at spillet uden ende
i lunets, øjets, væs'nets glans
er satans uro gjennem viljen,
at latt'rens lokken og er hans.
Jeg tror det, skjønne! — Men langt heller
jeg elsker dig og saa forgår

end sovner i en favn, som bærer
mig frem til graven femti år.
Ja, heller, heller livets dronning
i uopløs'lig majestæt,
selv om jeg segner foran gåden,
end følge, hvad jeg forud ved.

Hun var en datter af en østerrigsk general og af en dame, som tilhørte en af Anconas ældste slægter. Det vakte i sin tid harm, da en slig vilde ægte høvdingen for den forhadte, fremmede besætning.

Harmen øgedes, om muligt, derved, at han var nær på en olding, og hun atten år og meget skjøn. Men generalens umådelige rigdom kunde ha forlokket hende; ti hun sad i virkelig fattigdom midt i sit herlige palads, — et i Italien meget almindeligt forhold. Slægtens palads danner nemlig ofte et fideikommis, som den, der sidder i det, stundom ikke kan holde vedlige. Omtrent så stod sagerne også her. Der måtte dog også ha været noget andet med end generalens rigdom; ti da han kort efter datterens fødsel døde, sørgede enken i fuldstændig tilbagetrukkenhed. Alene kirken og præsten så hende. Vennerne, som hun havde brudt med, den gang hun giftede sig, men som dog nu gjorde sig adskillig umage for atter at nærme sig den stenrige og skjønne enke, flygtede hun for.

Ancona blev imidlertid italiensk, og fra festerne, illuminationerne og jubelen flygtede enken endnu længre, nemlig til Roma, medens hendes palads i Ancona ligesom hendes villa ved havet stod lukket og øde som en stum protest. Men i Roma kastede fyrstinde Leaney det sorte slør, uden hvilket ingen havde set hende siden mandens død, åbnede salon, hvori alle det pavelige herredømmes ypperste såes, skjænkede årlig svære summer i Peterspenge og til andre pavelige øjemed. Det første som det siste øgede hadet

til hende i Ancona, hvilket gjennem de liberale også overførtes til Roma, — og selv kunde hun på Monte Pincio, når hun i al sin skjønhed og pragt kjørte der med sin lille datter, se det i de blikke, som kjendte åsyn fra Ancona og ukjendte fra Roma kastede. Hun trodsede det og indfandt sig regelmæssig ikke alene på Monte Pincio, men også på ny i Ancona, når sommeren jog bort fra Roma. Hun åbnede atter sit palads og sin villa dersteds og bodde især i den siste for at bruge bade. Hun gik og kjørte gjennem byen til sit hus i Corso eller til kirke uden at hilse eller hilses; men desuagtet gjorde hun hver dag den samme tur. Da datteren blev større, lod hun hende optræde i de aftenunderholdninger med skuespil og tableauer, som byens præster under biskoppens beskyttelse fik istand til indsamling af Peterspenge i Ancona, og så stor var barnets skjønhed og moderens tiltrækning, at mange gik der hen, som ellers aldrig havde villet. Således lærte datteren trodsen af sin mor, og da hun fjorten år gammel mistede hende, førte hun den videre for egen regning og med det tillæg, som ungdom og mod uvilkårlig frister til.

Hun blev snart endnu mere og endnu stærkere omtalt, end moderen nogensinde havde været, ligesom hendes rygte fik større omfang. Ti med en ældre dame, som hun tog til sig, et stivt, sirligt værktøj, der så alt, men talte om intet, strejfede hun om i andre lande, fra England til Ægypten, dog således, at hun altid tilbragte sommeren i Ancona og efteråret i Roma.

Denne siste by blev også en gang italiensk; men i begge vedblev hun at føre, hvad man måtte kalde et udfordrende liv, lige over for dem, der nu herskede, og som på alle måder søgte at vinde den rige, skjønne kvinde. Ja, man forsikrede, at unge adelsmænd havde sluttet pagt om at erobre hende eller knuse hende. Det være nu sandt eller ej, så trodde

hun det selv. Hun lokkede derfor dem, hun mistænkte, til sig og stødte dem derpå ubarmhjærtigt ifra. Hun gjorde dem gale, først af håb og siden af skuffelse. Hun kjørte i Corso og på Monte Pincio selv sine hester; triumferende kjørte hun med de undertvungne bundne til vognstangen; — ikke just alle kunde se det, men hun så det, fordi hun følte det så, — og de følte det med!

Hun vilde være blevet dræbt eller noget endnu værre, var der ikke for mange, som beundrede hende og trods alt dannede en livvagt af evig tilbedelse omkring hende. Til denne hørte skalden fra før.

I Ancona blev hun især de garnisonerende unge officerers hemmelige håb og åbne had.

Just i den tid, Giuseppe Mansana blev flyttet med sine bersaglierer til Ancona, havde hun dersteds fundet på noget nyt. Hun vægrede sig standhaftig for at pryde det selskab, som om kvælden samler sig i Corso, for under måne-, stjærne- og gasskin at gå, damerne balklædte bag viften — den de så underfuldt kan bruge! — herrerne sværmende i allernyeste sommermode eller uniformerede, op og ned, ned og op, mødende, leende, samlende sig om borde, hvor nogle har sat sig for at nyde is eller kaffe, så atter fra disse for at gå til andre eller for selv tilsist at slå sig ned, medens en kvartet stemmer i, eller et vandrende kor med cither, fløjte og guitar spiller op, — Theresa Leaney vægrede sig standhaftig for at øge pragten, nysgjærrigheden, fornøjelsen, ædelheden ved disse byens daglige udstillinger: — hun havde i dets sted valgt at forstyrre dem.

I solnedgangen, når det øvrige kjørende rigfolk vendte hjem, da kjørte hun ud. Med to ualmindelig små hester, korsikanere kaldede, som hun denne sommer havde lagt sig til og selv, som altid, styrte, kjørte hun gjennem byen i trav. Når så Corsoen var blevet oplyst og mødet var begyndt, det almindelige møde

mellem familjer og venner, det stjålne mellem ungmø og bejler, det stille mellem lediggjængeren og hans skygge, det sukkende mellem den i det fjærne forlovede og hans herværende fortrolige, det korte mellem officeren og hans kreditor, det overordentlig høflige mellem embedsmanden og ham, hvis post han skal arve efter hans død; just som de unge damer havde fåt vise deres nye kjoler fra Paris to gange, d. v. s. på én tur op og én tur ned, og den beundrende handelsbetjent var kommet over indledningen, og officererne havde dannet sin første kritik-klynge, og adelen netop havde nedladt sig for at modtage kur, — sprængte den overmodige unge pige med sin stive, aldrende veninde ved siden ind i klyngen! De to små barnehester var i stærkeste trav, og officerer og frøkener, adel og handelsbetjente, familjegrupper og hviskende par føg fra hverandre for ikke at bli overkjørte. Et system af bjælder over hestenes sæletøj ropte jo varsku et stykke fra, så politiet havde intet at sige, men desto mere de, hun tvefold fornærmede, først ved sit fravær — og så ved sit nærvær.

To kvælder havde Giuseppe Mansana været i Corso, og begge gange var han nær blevet overkjørt. Han havde ikke tænkt sig muligheden af hendes dristighed. Han fik da også høre, hvem hun var.

Den tredje kvæld, da Theresa Leaney på sædvanligt sted tæt udenfor byen på tilbagevejen lod hestene vande og hvile for så at begynde travet mod byen og dens Corso, trådte en høj mand frem og hilste; det var en officer. »Jeg tar mig den frihed at præsentere mig selv. Jeg er Giuseppe Mansana, officer ved bersagliererne. Jeg har gjort det væddemål at løbe omkap med Deres små hester herfra og til byen. Har frøkenen noget derimod?« Det var mer end halvmørkt, så hun under almindelige omstændigheder ikke vilde ha kunnet se ham; men en stærk bevægelse øger stundom vort øjes sekraft. Forbau-

selsen og dertil en smule frygt — ti der var noget i stemmen og holdningen, som uvilkårlig gjorde hende ræd — gav hende mod; vi blir meget ofte modige af frygt. Hun sagde derfor, vendt mod det lille hode og korte ansigt, som hun skimtede: »Det forekommer mig, at en dannet mand vilde ha spurt mig om tilladelse, før han tillod sig at indgå et sådant væddemål; men en italiensk officer —«. Hun vedblev ikke, ti hun blev selv ræd for, hvad hun havde begyndt på, og der opstod en uheldsvanger stilhed, hvori hun blev endnu mere hed. Da hørte hun fra en mere hul stemme (Mansanas røst havde altid noget hult): »Væddemålet har jeg alene indgåt med mig selv. Og, oprigtig talt, agter jeg at forsøge, enten jeg får lov til det eller ej.« — »Hvad for noget?« sagde hun og greb i tømmerne, men gav i det samme et skrig, og hendes stive veninde et endnu højere, idet begge var ved at falde ud; ti med en lang pisk, som ingen af dem havde mærket, lagde officeren et frygteligt drag over begge de små hesters rygge, så de med et hop raste afsted. To tjenere, som sad bag på, og som netop havde rejst sig for på et vink af frøkenen at hjælpe hende, faldt begge på jorden. Ingen af dem kom med på den kjøretur, som nu begyndte, og som var mere begivenhedsrig end lang.

Til Giuseppe Mansanas idrætter — og måske det var den mest opøvede blandt disse — hørte, som før sagt, den kunst at springe. De to små hester var ikke de værste at holde følge med, især i førstningen, da de blev stærkt holdt tilbage og altså var uvisse, om de skulde rigtig trave. Theresa vilde i sin harm våge alt, heller end at tåle en slig ydmygelse. Hun vilde desuden ha sine tjenere op. Men just som hestene skulde tvinges til at stå, faldt pisken hvinende over deres rygge, og de med et hop atter afsted! Hun sagde ikke et ord, men holdt igjen, og det så utrætteligt, at hestene atter vilde stå; men også atter

faldt pisken, og nok en gang og nok en gang. Og nu opgav både hun og de det. Hendes gamle veninde, som den hele tid havde skreget og holdt sig fast med begge armer om fyrstindens liv, faldt i et slags døvelse, så hun måtte støttes. Harmen og forfærdelsen overvældede Theresa: en stund så hun hverken hestene eller vejen, og tilsist vidste hun ikke en gang, om hun holdt tømmerne. Hun havde virkelig også tabt dem, men fandt dem igjen i sit fang og prøvede endnu en gang, holdende om veninden med den ene arm, men desuagtet med begge hænder i tømmerne, at få magt over de små forskræmte dyr. Hun følte snart det umulige deri. Det var mørkt; de høje popler travede med i luften, fod i fod over buskadset mellem dem. Hun vidste ikke, hvor hun var. Det eneste, hun foruden hestene skimtede, var den lange skikkelse ved deres side, der som et spøgelse ragede opover disse, altid i samme linje og afstand. Hvorhen går det? Og som et lyn slog ned i hendes sjæl: »Ikke til byen, han er ingen officer, men en røver; jeg føres afsides, ... snart kommer flere!« — Og ud af den yderste nød, med dennes pludselige indskydelse, skreg hun: »Stans, for himlens skyld! Hvad vil De? Ser De ikke —.« Hun kom ikke længre; ti hun hørte det hvine i luften, smælde mod hestenes rygge, og værre end før suste det i vej.

Som det jog, så jog også hendes tanker: »Hvad vil han? Hvem er han? En, jeg har fornærmet?« og den skyndsomste række af disse pilte forbi. Hun fandt ingen, det kunde ligne. Men tanken på hævn fulgte den skræmte samvittighed; det kunde jo være en, hun ikke kjendte, men som nu vilde ta hævn for alle. Men var det hævn, så havde hun det værste i vente. Bjælderne skar gjennem vognramlen; de korte, skarpe lyd hoppede som angstskrig omkring hende, og hidset af rædselen til det yderste vilde hun våge et sprang fra vognen. Men ikke før slap hun ven-

inden, før denne rullede som en livløs ting, og i endnu større angst samlede hun hende op igjen og sad med hende over sit fang, længe uden en klar tanke. Da ser hun, idet vejen svinger, lystågen over byen. Hun føler frelsens glæde, men bare et øjeblik, så kort som et blink; ti i næste fattede hun det hele: han var en hævner fra Corso! »Å, ikke længre!« sagde hun, endnu før hun havde tænkt tanken ud; »å, nej!« Ordene gjentog sig for hendes øren, bjældelyden hoppede skrigende omkring dem, poplerne travede med dem, men det var det hele; toget gik, intet svar. Hun så forud sit jammerlige optog gjennem byen, pisket frem med den besvimede veninde i sine armer og publikum på begge sider, med officeren fremst, hånklappende og hånleende. Ti dette var officerernes hævn, det følte hun nu. Hun dukkede sit hode, som var hun der alt. Da kjendte hun og hørte, at hestene sagtnede; de måtte være lige ved; men skulde det stanse forinden? Atter med pludseligt håb så hun op. Han var gledet bag ud, det var årsagen; han var lige ved hendes side, snart hørte hun hans hastige, overanstrængte åndedrag, hørte tilsist intet andet end dette, så det tog al hendes angst til sig: end om han faldt blodstyrtende midt på Corso! Hans blod kom da over hende; ti hendes udfordrende trods havde opkaldt hans. Man vilde kaste sig over hende og rive hende istykker. »Skån Dem selv!« bad hun. »Jeg gir mig!« bad hun. Men, som vakt af det listige forsøg, gjorde han en siste anstrængelse, var i to, tre længre sprang atter ved hestene, som bare ved fornemmelsen deraf øgede deres trav, men fik desuagtet to hvinende piskeslag.

Nu så hun tydelig lysene, de første gaslygter ved Cavourmonumentet; snart bøjede toget ind i Corso, skuespillet skulde begynde! Hun følte en uovervindelig trang til gråd og kunde dog ikke, bøjede derpå sit hode for ikke mere at se. Men da hørte hun hans

stemme, dog ikke, hvad han sagde; vognen var kommet på brostenene, og han kunde vel heller ikke tale. Hun så atter op, men han var der ikke. Store gud, var han styrtet? Alt hendes blod stansede .... Nej, der gik han, bort fra Corso, forbi kafé Garibaldi, langsomt. Just nu kom hun selv i Corso, hestene travede, mængden veg, hun bøjede hodet endnu dybere ned over den besvimede veninde, som lå over hendes fang, skrækken og skammen jog piskende bag efter.

Da hun nogle øjeblikke efter holdt i paladsets gård, gjennem hvis åbne port hestene i fuldt sprang havde svinget, så det var et under, at vognen ikke havde væltet eller stødt, — da besvimede også hun.

En gammel tjener stod og ventede. Han ropte på flere; de blev begge opbårne. Kort efter kom også de, der var afkastede, og fortalte, hvad der var hændt, så vidt som d e kjendte til det. Den gamle tjener tog dem dygtig i skole for deres kejtethed, så de selv følte skammen og så meget heller gjorde, hvad han bød dem: taug.

Hestene havde løbet ud, just som tjenerne efter en kort stans skulde stige op. Det var det hele.

IV.

Da fyrstinde Theresa Leaney kom til sig selv, var det, som hendes kræfter var brudt. Hun stod ikke op, hun spiste næsten ikke; ingen måtte være hos hende.

Hendes veninde gik lydløst gjennem den store spejlsal, som lå mod forværelset, lydløst tilbage igjen, når hun havde forrettet sine ærender. Ligeså lydløst ind i de gotiske små rum længre inde i paladset, hvor fyrstinden holdt til. Tjenerne som hun. Ven-

inden var opdraget i et kloster, var kommet ud med stærke fordringer på grund af sin stand og sine kundskaber, fordringer, hun holdt oppe i 10 — ti — år, og i 5 — fem — til, fornærmet over ungdommens uskjønsomhed og havesyge. Tog så som standsdame til en højfornem familje; holdt fremdeles fornærmelsen oppe, men i taushed; — blev så ældre og fandt sig, uden dog at slippe fornærmelsen, i et og andet, taus til alt, men lagde sikkert an på at samle formue. Dette skede best ved at kunne sine høje herskaber udenad — og ved at nytte denne kundskab til b e g g e parters fordel.

Altså: der tiedes. Efter nogle dages forløb kom det lille, knappe ord ud fra fyrstindens gotiske rum: »Indpakkes!« På nogle senere tillæg forstodes, at rejsen skulde gå langt bort. Atter om et par dage kom hun selv, gik langsomt og taust omkring, idet hun ordnede nogle småting og skrev et par breve. Forsvandt derpå atter. Et bud ud den næste dag: »Iaften klokken syv.« På slaget seks kom hun selv i sort rejsedragt, fulgt af sin kammerfrøken, også rejseklædt. Veninden stod færdig ved kufferterne, som den ligeledes færdige tjener skulde lukke, efter at fyrstinden havde kastet et bifaldende blik på deres indhold.

Det første ord, veninden sagde til hende lige siden kjøreturen, sagde hun nu. Som tilfældig stillede hun sig ved fyrstindens side, og seende ud i gården ytrede hun sagte: »I byen ved man alene, at vi har kjørt løbsk; — intet mere.« Et fortørnet blik traf hende; det gik lidt efter lidt over til et forundret, og dette igjen til et forfærdet: »Er han da død?« Angsten pustede på hvert ord. — »Nej, jeg så ham for en time siden.« Veninden mødte ikke fyrstindens blik, hverken før eller nu; hun så i gården hen imod staldene, hvor vognene var dragne ud, og hestene just blev ført frem. Da hun endelig fandt det rådeligt at

vende sig (og det var længe, før hun fandt dette rådeligt, såsom fyrstinden taug og tjeneren ikke rørte sig; han måtte vel se noget lige foran sig, som bandt ham til pletten); da veninden endelig fandt det rådeligt at vende sig, så hun i et nu, at virkningen af hendes oplysning havde været fuldstændig. Fyrstindens opskræmte fantasi havde naturligvis i disse feberdage udmalet sig den jublende spot, hvoraf byen nu måtte være fuld; hun havde tænkt den udbredt lige til Roma, ja, gjennem aviserne til hele verden; hun havde kjendt sin hidtil ubøjede, glansfulde trods tilintetgjort i nogle få forfærdelige minuter; det havde været for hende, som var hun blevet draget gjennem skarnet efter sit hår. Og så vidste ingen uden han og de, hvad der var sket? Han havde fuldstændig tiet? Hvilken mand!

Fyrstindens store, skjønne øjne lå flammende over rummet, men lidt efter lidt fik de leende glans, hun løftede hodet og hele figuren, gik nogle slag frem og tilbage, såvidt kufferterne og de øvrige rejsesager gav rum, derpå, idet hun smilte og svang med parasollen: »Pak ud! — Vi rejser ikke idag!« Og hurtig forlod hun rummet.

En stund efter kom kammerfrøkenen og bad veninden at klæde sig for en spadseretur.

Det var første gang, så ofte og så længe de havde været i Ancona, at fyrstinden vilde deltage i den elegante verdens aftenpromenade. Veninden havde altså havt lejlighed til nogle forundrede ord som svar på det forundrede blik, hvormed kammerfrøkenen gav denne besked; men allerede dette blik var en næsvished, så der ytredes intet. Da Theresa kom, færdigklædt, i den store spejlsal med søjler, så hun gjennem den åbne dør ind i det svagt oplyste forværelse, og der så hun veninden stå færdig. Alene fyrstindens påklædning kunde ha retfærdiggjort det blik, hvormed kammerfrøkenen fulgte for at åbne og lukke; men ven-

inden sluttede sig til, som var de hver dag vante til denne tur og hver kvæld til fyrstindens elegante påklædning.

I en lilla silkekjole, rigt besat med kniplinger, raslede hun nedover trapperne. Hendes kraftfulde, allerede noget for fyldige figur gav desuagtet indtryk af smidighed, fordi hun tillige var så høj og førte sig med livlighed; mod sædvane bar hun håret opsat i fletninger, og et langt kniplingsslør svævede efter hende, fæstet på den ene side af hodet ved en agraffe, på den anden ved roser. Kjolens ærmer var så åbne, at de lange hansker ikke ganske skjulte armene, når hun brugte sin vifte. Hun tog ikke veninden op, men skred rask frem; det blev den andens sag altid at være ved siden.

Kvælden var livlig, da det var den første godvejrsdag efter nogle dages blæst. Men hvor hun skred frem, stansede al samtale for at strømme efter som en opdæmmet og atter løst flod, når hun var forbi. Fyrstinde Theresa Leaney deltager i aftenpromenaden! Fyrstinde Theresa Leaney på Corsoen! Og h v o r l e d e s? Strålende af skjønhed, rigdom, huldsalighed så hun venligt mod alle, hilste til alle damer, hun havde set fra barn, kjøbmænd, hun havde handlet med, adelsmænd og officerer, hun havde talt med. I denne for sine skjønne kvinder mest berømte italienske by bar hun vistnok ikke prisen; men hun havde alligevel nær og fjærn båret tilnavnet »skjønheden fra Ancona«, og staden havde i flere år ståt færdig til at sænke fanerne og istemme hyldningshymnen, bare hun havde villet. Og nu vilde hun! Der var noget af en indsmigrende bøn i de øjne, hvormed hun hilste på »sit« folk, noget afbedende i den bøjning, som ledsagede. Allerede da hun kom nedover igjen, mærkede hun den ændrede stemning blandt sine undersåtter og turde stanse og tale med en af byens ældste adelsfamiljer. Den havde slåt

sig ned foran en kafé midt i Corso. Den modtog hende overrasket, men høfligt; for resten sørgede hun selv. Den gamle herre, som var dens hoved, blev mere henrykt, jo længer hun sad, og gjorde sig en ære og glæde af at forestille al verden for hende. Venlig hilste hun, var vittig, glad, fordelte sig ligeligt mellem damer og herrer, så der kom en stemning istand, der steg til lystighed. Klyngen øgedes derfor også uophørligt, og da hun rejste sig, fulgte den i stort triumftog og højrøstet samtale. Man kunde sige, at Corso den kvæld blev scene for en almindelig forsoningsfest mellem byens beste selskab og dens smukke barn, og det så ud, som var begge parter lige lyksalige derved.

Det led på kvælden, da hun atter rejste sig, og følget med hende, fra champagne og is; det var for tredje gang. Hun havde ikke længe ro noget sted. Nu gik det med lystighed, men langsomt op over gaden igjen. Tre officerer kom gående, lidt støvede og hurtigt; de måtte være komne hjem fra en længre tur. Veninden var som tilfældig ved fyrstindens side og hviskede; denne så op og gjenkjendte strax figuren: der kom Mansana!

Ganske naturlig gled veninden over på den anden side og Theresa endnu længre til den, veninden havde forladt, — så nær officererne, at den nærmeste næsten måtte stryge hendes kjole med sin sabel, hvis han ikke havde valgt at gå tilside; men den nærmeste var Mansana. Hun så, han kjendte hende; lyset faldt på det sted meget stærkt. Hun så, han forbausedes. Men hun så, at det korte, kraftfulde åsyn ligesom lukkede sig, at de små, dybe øjne drog som et slør for; — han havde den hensynsfulde takt ikke at ville kjende hende. Hun gav ham et blik for d e t og for hans taushed til da — de store, mørke øjne tindrede —, et blik, som nådde ham. Det tændte med ild, der slog luer over hans kinder. Han kunde ikke mere samle tankerne til kammeraternes tale, men gik. Han

skulde også tidlig på natten ta med iltoget for næste dag at følge sin fars ben fra forbryderkirkegården til æresgraven i hans fødeby. Ingen fandt det underligt, at han gik tidlig hjem.

V.

Han gik dagen derpå efter faderens båre, just som det havde set ud: med lyst til at ta et sprang langt over den. Dette ene blik af fyrstinde Theresa Leaney, som var blevet sendt h a m, der havde fornærmet hende, og i hvem han med stolt trods ventede at ha en dødsfiende, dette ene blik ud af al hendes skjønhed, og midt i hendes triumftog i Corso, havde støbt og rejst et nyt billede i hans sjæl. Det var billedet af hende selv som livets egen sejerssmilende gudinde. For dettes rene højhed sank al bagtalelse ned som små sjæles vanmagt, og hans egen færd som en formastelig, smudsig råhed. Var det h e n d e, han havde våget at skræmme og forfølge!

Og den udvikling, der havde ført ham frem til slig vanhelligelse, d. v. s. hans egen hårde livsførelse, den brød han nu sønder, led for led, mens han gik efter sin fars båre, — begyndende fra faderen selv! Ti fra faderen var denne farlige trodsens arv lagt ned i hans sjæl, hvor den havde vokset. Den havde indgivet ham en egenkjærlig, rå vilje; han havde jo i grunden i alt alene været sit eget mål. Havde faderen havt noget synderlig andet?

Hans ædle og skjønne mor havde så ofte grædt, når hun sad ene med børnene; disse tårer randt, anklagende den mand, som havde forladt hustru, barn og ejendom for at følge — hvad? — sin trods, sin ærgjærrighed, sin hævn, der så ofte er fædrelands-

kjærlighedens balstyrige kammerater og så tilsist dens herrer. Han kjendte det nu fra sig selv og fra hundre andre, som nu blev mønstrede, én efter én!

Musikken brusede, kanonerne dundrede, luften lå fuld af *evviva's* og blomster over faderens minde.

Hvilken tomhed i et sligt liv, tænkte sønnen; af sammensværgelse i fængsel, af fængsel i sammensværgelse, mens mor, hustru, barn kommer på fattigstien, ejendommen sælges, og intet vindes uden det urolige hjærtes hast fra lidelse i hævn, fra hævn i lidelse igjen. Og denne lidelse og hævn var barnearven til mig — og livstomheden med den!

Og faderens gamle venner omringede ham for at trykke hans hånd. De lykønskede ham med faderens ære, de lykønskede ham selv som den værdige arvtager.

Ja, tomt har mit liv været som hans, blev han ved. En hævnglæde, så længe her var krig, en urolig higen efter bedrift måtte fortsætte den, en forfængelig ærekjærhed, en kry uovervindelighedsfølelse kom til at bære hele livet, — råt, selvsygt, tomt altsammen. Og han svor, at kammeraterne skulde få noget andet at tale om end Giuseppe Mansanas siste bedrift, og at han selv skulde stræbe til en højere stolthed end den: at mætte sig i den selvfølelse, at h a n aldrig talte om sig selv!

Jubelen blev større, jo nærmere de kom fødebyen, også trængselen efter at få se Giuseppe, den berømte søn. Men just her, på sin ungdoms legepladser, var det, som bestemoren atter sad i grøftekanten og kastede sten efter toget; hun sad og kastede efter det, der havde trampet ned hendes liv med alt, det havde samlet for at bli lykkeligt.

Men da han stod under moderens alvorsfulde, bekymrede øje, følte han dette blik næsten som en fornærmelse. H u n vidste jo ikke, hvad h a n just tænkte om alt dette og om sit eget liv som en

fortsættelse af faderens. Hvorfor se så bekymret på ham, når han netop havde sagt farvel til æresygens fristelser? Og han mødte trodsigt hendes blik; ti det rammede ham ikke!

VI.

To dage efter stod han højt oppe ved muren omkring den gamle dôm i Ancona. Han så ikke på de næseløse, røde marmorløver, som bærer portalsøjlerne, ej heller på den herlige bugt, som han dog virkelig stod over. Han lod vel øjnene glide henad skibsdækkene og lastebådene nedenunder, såvel som over travlheden i arsenalerne og ved bryggerne. Men tankerne var tilbage i kirken, hvor han just selv havde været; ti der havde han set hende! En stor højtidelighed havde kaldt hende did. Han havde set hende knæle, og hvad mere er, hun havde set ham! Ja, hun var åbenbart blevet glad ved at se ham og havde givet ham det samme usigelige blik som hin kvæld. Han kunde ikke se mere på hende uden at være påtrængende eller vække opmærksomhed, og da blev kirkens røgkvalme mørke ham uudholdeligt. Her var dog friskt og frit, og tankerne kunde svæve om i skjønheden med noget skjønt. Han hørte mængden bag sig forlade kirken, han så den igjen nedenunder sig i vejslyngningerne, tilfods og tilvogns, han vilde ikke se sig om, men ventede, til han også kunde se hende her nedenunder sig. Da hørte han fodtrin bag, af én, af to; hans hjærte slog, hans øjne dunkledes, han turde ikke for alt i verden vende sig. Man stansede ved hans side, også foran muren. Han følte, hvem det var, og kunde nu ikke lade være at vende sig uden at synes uhøflig. Også hun stod og så ud

over skibene, bugten, havet, men så dog straks, at han vendte sig. Hun var rød, men rødmede endnu dybere, idet hun smilte og sagde: »Undskyld, at jeg griber lejligheden. Jeg så Dem, og jeg m å sige Dem tak.« Hun holdt inde. Hun vilde sige noget mere, han kjendte det. Det kom ikke straks, det blev en ren evighed, før det kom. Men så hørte han: »Taushed er undertiden det største højmod, som kan vises. — Tak!« Hun bøjede sig, og han vågede atter at se op. Hvilken bøjning! Hvilket smil, idet hun vendte sig, fulgt af veninden! Hvilken gang, hvilken figur! Det lange slør bølgede omkring i vinden, spillende mod den røde fløjelsklædning.

Vejen går i slyngninger nedover; nu kjørte hendes vogn, som havde holdt længre borte, op mod hende og vendte under den øverste mur. Men hun havde ikke nåd den, før også hun hørte trin bag, næsten løbende trin; hun stansede og vendte sig; hun vidste, hvem det var. Hun smilte mod hans ilfærdighed, måske for at hjælpe ham.

»Jeg fattede det ikke straks,« sagde han, idet han hilste; hans brune åsyn var brunrødt. »Men jeg har slet ikke tiet af hensynsfuldhed, bare for at ha den stolthed for mig selv. Jeg vil ikke stå med en ære, jeg slet ikke fortjener. Og tilgiv mig så min råhed!« Hans dybe stemme skalv; altsammen kom hodestupes; Mansana var ingen ordets mand. Da han tog til huen for at hilse og gå, bævede hånden; og derved, og ved det, som var gåt forud, gjorde han dog indtryk på fyrstinden af stor veltalenhed.

Og således gik det til, at fyrstinde Theresa tildroges af denne åbenhed og fik lyst til at lønne den; ti hvad havde ikke også hun nu gjort for opdagelser om sig selv! Og således gik det videre til, at fyrstinde Theresa ikke steg op i vognen, men gik forbi ved kaptejn Mansanas side, fulgt af veninden på den andre. Således gik det til, at hun kom tilbage, også

ved hans side, og at de i over en time gik frem og tilbage under den øverste mur med den herlige udsigt nedunder sig.

Og da hun endelig sad i vognen, og da hun, idet denne nådde svingen, hvor det går ind på den lavere, parallelt løbende vej, endnu en gang bøjede sig og hilste op, besvarende hans fornyede hilsen, — så blev han gående der en time til. Bugtens skarpe linje, fjældets friske stigning, havets blånende uendelighed, sejlene udover og dampsøjlerne i horizonten, — — den er vakker, den bugt ved Ancona!

Hun havde jo af deres ufrivillige møde hin forfærdelige kvæld lært omtrent det samme, som han havde lært; hendes fortids historie havde omtrent været som hans, det havde hun nu sagt ham, idet hun havde tilstået sin tomme trods, sin kampsyge ærgjærrighed; — det var med undertrykt jubel, han havde modtaget dette, ord for ord, af hendes egen mund!

Hint skjønhedsbillede, højt, højt over hans tilværelse, svævede nu smilende omkring ham, fulgt af fejl og længsler som hans, men i en ring af ynde og herlighed, hvori han følte sig medoptagen.

Å, den bugt ved Ancona, hvor kjækt den buer, hvor skarp blåsort er havfladen i brisen, hvor bløde farveovergangene udover havet, endende inde i en lyståge!

VII.

Hvad var det, som gjorde, at han ikke straks stod i hendes palads? Et hemmeligt håb om, at hun skulde komme én gang til. En så længe indesluttet, i stilhed opelsket forfængelighed som Mansanas kan overraske med det utroligste; den er nemlig på én gang

både sky og dristig. Han var virkelig for sky til at søge hende, trods hendes indbydelse. Og han var på samme tid så dristig at tro, at så måtte hun komme did, hvor hun havde mødt ham sist. Han gik hver dag siden til messe; men ikke hun, — og da han tilfældig mødte hende ved havet og tilfods, så han, at hans udeblivelse havde gjort hende forlegen eller vred; han kunde ikke forstå hvilken af delene.

For sent opdagede han, at han i sit forfængelighedshåb endog havde tilsidesat almindelig høflighed; — han ilede til paladset for at gi sit kort.

Et gammelt italiensk palads, som ofte har en grundmur, der er lagt i den store kejsertid, en indre del, som står tilbage fra middelalderen eller overgangstiden, en ydre med façade og porticus fra renaissancen eller den derpå følgende tid, — og hvis ornamentik og indretning går gjennem ligeså mange aldre, mens statuerne, billedværkerne, møblerne kan stamme, de første endog fra korsfarerplyndringerne på de græske øer og i Konstantinopel, de andre fra den byzantinske periode, og kan fortsætte sig til idag! — et sådant italiensk palads, som helst findes i sjøstæderne, er et stykke kulturhistorie, foruden at være slægtens, og virker stærkt på den indtrædende, når han er født i folket, men med skjøn på, hvad han ser. Det forlener også hende, der står som herskerinde i sin slægts triumfhal, med en bevidsthed, som gir venligheden noget nedladende, høfligheden noget fornemt; og ikke engang dette behøvedes, for at hun skal rykke tilbage i en betydelig afstand, når man kommer ind til hende der med en slet samvittighed. Omgivelserne kuer da frygtelig; selv et par forudgående møders fortrolighed kan ikke holde oppe, når man med en uopdragenhed på samvittigheden går gjennem portalen, de storartede opgange, de høje rum, den tusenårige historie frem for at bøje sig. Har ovenikjøbet ens fantasi fåt

hende endnu nærmere, — her skræmmes den samme fantasi just derved længre bort end nødigt.

Således gik det til, at det første møde glap. Bedt om at komme igjen gjorde han det med trykket over sig af, at det første møde havde været kejtet; derfor gik det andet slet. Siden mødte han med den krænkede forfængelighed som vagt — og så hende smile.

Hele hans stolte trods vendte da tilbage. Men hvad kunde han gjøre? Her turde han ikke bande, ikke engang tale; han taug, led, gik, kom igjen — og oplevede, at hun legte med hans pine! Havde hun én gang følt sig overvunden, hun følte nu, hvorledes det smagte at sejre over sejerherren: hun gik kjendte veje, derfor med henrivende overlegenhed.

Aldrig har nogen indfangen løve således slidt i jærnstængerne som Giuseppe Mansana i det fine net af ceremoniel og spillende overlegenhed. Han kunde alligevel ikke bli borte. I nætternes raseri og dagenes sindsfortærende jagen om inden samme ring opbrugte han sin kraft. Ydmygelsen var kommen til ham.

Han tålte ikke at høre hende omtale af nogen anden, — og selv turde han ikke nævne hendes navn for ikke at røbe sin lidenskab og bli til latter. Han tålte ikke at se hende sammen med nogen anden, — og selv turde han ikke være sammen med hende for ikke at undergå nogen ydmygelse. Ikke en, men hundre gange kjendte han lyst til at myrde både hende og den, hun i øjeblikket foretrak for ham, men måtte tie og gå. Han fik selv den bestemte følelse, at dette måtte føre til vanvid eller død, eller til begge.

Men så fuldkommen var han ude af stand til at stride imod, at han, i følelsen også heraf, stundom lagde sig plat ned for ligesom selv at gi et hjælpeløshedens billede af sig selv.

Hvorfor ikke gå under i en dåd, en hævnens lysende, værdig hans fortid? Men slige og andre tan-

ker gled over hans sjæl som tordenskyer over et fjæld; den lå fastbunden i en naturlov.

Da blev han højtidelig indbudt til fyrstinden. En af Europas berømteste musikere vendte i høsten tilbage fra endnu sydligere lande og tog vejen over Ancona, hvor han hilste på fyrstinden, som han kjendte fra Wien. Hun samlede Anconas noblesse om ham i en skjøn fest, den første i hendes palads. Tilstelningen var hendes rigdom og stedet værdig; glæden var almindelig, rev også den syge mester med, så han satte sig til pianoet og spillede. Allerede hans første anslag havde den magt at gjøre hele selskabet til en stor venneflok, som det sker, når skjønheden frigjør.

Også Theresas øjne søgte andres for at gi og få; længer hen kom hun derved til at se på Mansana, som i fuldstændig selvforglemmelse stod langt fremme, næsten lige ved pianoet. Mesteren spillede et stykke, der hed »Længsel«, og som ud af den dybeste smerte søgte op efter trøst. Han spillede som den, der selv har savnet indtil fortvilelse. Aldrig havde fyrstinden set et åsyn som Mansanas nu. Det var hårdere end vanligt, ja, modbydelig hårdt; men samtidig så hun tåre på tåre, den ene tæt i følge af den andre, trille nedover hans kinder. Han så ud, som knyttede han med den stærkeste vilje sit væsen sammen for ikke at gi tabt, og samtidig kom det indtryk, han stængte for, tåre på tåre. Noget i sig selv så stridigt og ulykkeligt havde hun aldrig set. Ufravendt stirrede hun på ham og betoges i bogstavelig forstand tilsist af et slags svimmelhed, som ytrede sig også deri, at hun trodde, det var h a n, som netop måtte falde om, og hun rejste sig. . . . . En bragende bifaldssalve bragte hende til besindelse, drog også såvidt øjnene bort fra hende, at hun fik tid til at holde sig fast og vente, så hun atter uden fare turde se op og prøve at få puste langt ud.

Musiknumret var ikke forbi, men hun så Man-

sana liste sig mod en udgangsdør; ventelig havde bifaldet også skræmt ham op og ladet ham opdage, at han ikke kunde styre, hvad han følte.

Med angsten fra før endnu stikkende, iler hun til alles forbauselse uden videre gjennem den lyttende mængde ud af nærmeste dør, skynder sig, som kunde hun hindre en ulykke, — ikke uden følelse af skyld, ikke uden følelse af ansvar. Han stod ganske rigtig i forværelset, hvor han just kastede kappen over skuldrene; huen havde han allerede på. Der stod ingen tjenere, da også de havde taget sig den frihed at ville høre musik. Hun gik derfor rask frem. »Signore!« Han vendte sig, traf hendes varmeste øje, og det i et slags ophidselse, mens hun med begge hænder strøg det løse hår tilbage fra kinder og hals, en bevægelse, som altid betydde beslutning, men også gav figuren al dens skjønhed. »Jeg fik igår med banetoget det ny ungarske spand, jeg sist talte med Dem om. Imorgen må vi prøve det. Ikke sandt, De vil vise mig den venlighed at styre det, — ikke sandt?«

Han blev bleg under den brune hud; hun hørte hans hurtige åndetag. Men hverken så han op eller talte, bare bukkede samtykkende. Derpå lagde han hånden over den store, kunstfærdig smedede dørvrider, som gav efter med en klangfuld lyd.

»Klokken fire,« føjede hun skyndsomt til. Han bukkede nok en gang uden at se op; men i den åbnede dør vendte han sig helt mod hende med huen i hånd, men rank. Det var hans afsked. Han så hende se spørgende på sig. H a n s åsyn måtte vel ha voldt det. Det kunde vel heller ikke skjule det indskydelsens lyn, som nu oplyste hans mørke sind; ti nu havde han jo fåt vide, hvorledes det skulde ende.

VIII.

Klokken fire næste dag førtes han af en tjener gjennem forværelset og spejlsalen ind i koncertsalen og videre til et af de indre gotiske rum, hvor fotografierne lå fra fyrstindens siste rejse. Det meldtes, at fyrstinden straks var færdig.

Hun kom i et slags ungarsk eller polsk dragt; vejret var lidt kjøligt nu i november, og især den dag. Hun bar en tætsluttende fløjelsklædning, hvis øvre, sobelkantede del nådde til knærne, på hodet en sobelkantet, høj hue, håret løst.

Da hun gav ham sin hvidhanskede hånd, omrandet af kniplinger under sobelkanten, var det med fast, fortrolig tillid, hvortil øjne, åsyn, ja, den fyldige figur ligesom stod og gav vidne. Det skulde være! I alt fald opfattede han det så, at hun vilde vise tillid uden at eje den. Det støttedes af, at straks efter kastede hun let hen, at måske burde turen opsættes; hestene var endnu skræmte efter rejsen med jærnbanen. Med kold spøg afviste han hendes frygt. Hun spejdede i hans åsyn; det var spændt og lidende, men det var lukket, — hvad det forresten havde så godt for. Hans væsen var fjærnt, men bestemtere, end det længe havde været. Det meldtes, at hestene var fremkjørte; veninden kom samtidig ind. Han bød fyrstinden armen; hun tog den. I trappen så hun atter op i hans åsyn og trodde at mærke, det lyste. Nu blev hun ræd. Ved vognen sagde hun derfor én gang til, idet hun tog lejligheden af, at hestene måtte holdes, mens de steg ind: »Det er bestemt for tidligt at kjøre med dem? Skal vi ikke opsætte det?« Hendes stemme var bedende, hun lagde også hånden bedende på hans arm og så ham fortrolig ind i øjnene. Hans åsyn forvandledes under hendes blik, øjnene dunkledes. »Jeg kunde nok tænke, at De ikke turde gjøre den tur med mig — én gang til!«

Blussende rød sprang fyrstinden i vognen. Ligbleg, stiv som en stang, veninden bagefter; men som til dans Mansana op på bukken. Ingen tjener fulgte efter; det var en let halvvogn.

Straks hestene blev slupne, viste faren sig; dyrene stod på bagbenene, den ene vilde ud, den andre ind. Farten gjennem porten tog sikkert over et minut. »Gud, at du vil dette!« hviskede veninden, i dødsangst stirrende på de to dyr, som stejlede, rykkede, stejlede igjen, fik rap og slog bagud, vilde kaste sig tilside, fik rap igjen og gik bagover, så atter rap og endelig frem. Systemet med at slå måtte i hvert fald ikke være det beste.

Da de kom på gaden, skalv de to fremmede dyr og trampede; de ny gjenstande, de ny lyd, de ny farver, sydens stærke lysning over alt og alle forfærdede dem. Men Mansanas øvelse og armer holdt dem i sagte gang lige til forbi Cavours monument; der begyndte han at slippe løs, lidt efter lidt. Han så bagover og traf fyrstindens blik; nu var det han, som var glad, og hun, som led.

Hvad havde bragt hende på den ulyksalige tanke at få denne tur istand? I samme stund, hun havde foreslåt den, havde hun angret det. Hun var, lige fra hun igår så glimtet i hans øje, viss på, at han vilde bruge kjøreturen til en afstraffelse, og det med samme vilde ubarmhjærtighed som sist. Hvorfor sad hun så her? Mens hun agtede på hver bevægelse af ham, af dyrene, spurte hun sig op igjen og op igjen, — ikke for at få svar, men fordi tankerne m å t t e.

Fremad gik det, endnu i sprang, men i det stærkeste, som kunde nåes, og det tog aldrig slut. Han så sig endelig om. Det var en bevægelse af jubel; hans øjne flammede. Men det var alene den blinkhurtige indledning til det, som nu fulgte. Han hævede nemlig svøben, og med en bred, kunstmæssig

svingning lod han den falde susende over begge dyr. Bare disse hørte den i luften, lagde de med et langt byks ud i galop.

Ikke en lyd fra de to, som sad i.

Så gjorde han det én gang til, — og dermed var hestene blevet vanvittige.

Just her begyndte vejen at skjære ind i en stærkere og stærkere bakke. Og just da løftede han svøben for tredje gang, lod den svinge over sit hode som en lasso, og så falde.

Men af denne bevægelse under denne fart og på dette sted slog lynklarhed ned: — ikke afstraffelse søgte han, men døden, — døden med hende!

Er der nogen evne i vor sjæl, som kan vidne om dens evige udspring, så er det den: hvilket omfang af tid og begivenhed den kan omspænde i et sekunds sekund. Fra svøben skrev hin jublende bue, og til den faldt, havde hun ikke alene gjort opdagelsen, men gjennemlevet deres samliv, opklaret af det ny lys, og i dette fåt vished om hans tause, stolte kjærlighed, der tog døden med jubel, når han kunde dele den med hende, — og i samme sekunds sekund havde hun taget sin beslutning samt udført den.

Ti samtidig med svøbens fald hørte han bag sig: »Mansana!« — ikke af frygt eller forbandelse, nej, det var et vildt fryderop. Han kastede sig om: midt i den orkanagtige fart stod hun oprejst med lysende åsyn og en udstrakt arm. Hurtigere, end det kan siges, var han atter vendt mod hestene, svøben kastet, tømmerne tre gange snoede om hans armer, og et spændtag af al hans styrke sat mod vognens bræt. Han vilde leve med hende!

Nu blev der en kamp. Han vilde bøje dødens brudefart tilbage til at være livets.

I en ophvirvlet støvsky, på skråningens rand rasede det frem; de skummende hester kunde bringes til at holde hoderne højere, så manen bølgede efter

dem som sorte vinger; men det var alt. Da fattede han med begge hænder om højre tømme for at få det vilde tog midtvejs, — ladende det så komme an på, om nogen eller noget mødte; ti i så fald holdt toget staseligt ind gjennem dødens porte. Han fik dem midtvejs; men farten var ikke hæmmet, — og der langt fremme syntes han at skimte mødende, flere og flere, den hele vej var spærret deraf. Nærmere, — og det viste sig at være en af de endeløse høstdrifter mod havet.

Da rejser han sig, kastende tømmerne fremover. Et stort skrig der bag! Han tar sprang, nok et skjærende skrig; men han sidder alt over den højre hests ryg med tag i den andens bidsel. Den, han sidder på, gjør et hop midt i løbet, hvorved den rives overende af den andre. Den føres alligevel et stykke med på den ydre skåk, indtil denne brister under byrden, slæbes så med, til fæstet mellem begge også brister. Mansanas tag i den andens bidsel reddede ham selv og bragte, sammen med den styrtede hests tyngde, alt til at stanse. Men den styrtede føler vognen over sig og spænder vildt ifra sig; den stående stejler; vognstangen knækkes, stumpen slår Mansana tilside; men han holder fast og er nu foran den stående hest, eller rettere under den, med et grusomt greb i dens næsebor, til den atter står stille som et fanget, skjælvende lam. Han er kommen op; den liggende hest, som har gjort flere farlige forsøg på at rejse sig, blir hjulpen. Først nu, overdænget af støv, sønderreven, blødende, uden hue, ser han op og omkring sig.

Theresa stód oprejst foran den åbnede vogndør. Hun må ha villet kaste sig ud, være faldt tilbage ved et af de heftige stød, atter ha rejst sig — eller noget lignende; hun vidste selv intet derom. Men hvad hun nu fattede, det var, at han stod der, frelst, med de rystende hester ved bidslerne.

Ud og imod ham, — og han vendt mod hende

med åben favn; hun ind i den! Barm mod bryst, læbe mod læbe, de høje skikkelser omslyngede af hinandens armer. Det tog ingen ende. Ikke slap armene, ikke en gang for at forny sit tag, ikke læberne, ikke øjnene, kun at hendes sank i.

Det første, som blev sagt, var et hviskende: »Theresa!« Læberne sugede sig atter sammen.

Aldrig har nogen kvinde med større jubel indtaget herskerindens stilling, end hun den undergivnes, da dette favntag endte. Aldrig har nogen flygtning bedt med to så vidunderlige, af fryd strålende øjne om forladelse for, at hun vilde værge sin frihed. Aldrig har en fyrstinde før med så brændende iver styrtet sig over sin slavindetjeneste, da hun opdagede hans sår, hans forrevne og støvede tilstand. Med de fine, hvide hænder og det rige lommetørklæde og sine nåle begyndte hun at tvætte, forbinde og sammenføje, og med sine øjne lægede og helede hun — ikke netop sårene, men alligevel sårene; ti han følte dem ikke.

For hver liden afdeling blev det til ny omfavnelse, ny stum eller talende fryd. Tilsist glemte de så ganske vognen, hestene, veninden, at de begav sig på vejen indover, som var intet i verden mere til uden det at komme bort med sin nyfundne lykke. Venindens angstrop og den langsomt kommende drift vakte dem.

IX.

Rusen endte ikke den dag eller de næste. Anconas højere selskab droges ind med, idet fester med udflugter fejrede forlovelsen. Der lå jo noget overraskende eventyrligt over den. Mansanas ry, hendes rigdom, stand og skjønhed; h u n, den bestandig ubesejrede, h a n, den stadig sejrende, og så selve for-

lovelsesakten, som i folkemund fik den utroligste udsmykning, — dette altsammen hævedes endnu en grad ved fyrstindens lyksalighed. Den kastede virkelig en magisk glans.

Når man så dem sammen, frembød de en modsætning. De var begge høje, begge havde de den elastiske gang og stolte holdning; men hendes åsyn var langagtigt, hans kort; hendes havde store, åbne øjne, hans små, dybe. Man måtte beundre hendes fine, lange næse, svulmende mund, ædle hage, skjønt buede kinder, indringede af det sorte hår; men hans korte pande, lille sammensluttede mund, trodsige hage, kortklippede hår gjorde ham ikke smuk. Ligeså forskjellige var hendes udad vendte glæde, spillende åndfuldhed og hans ordknappe væsen.

Men hverken hun eller andre vilde ha ham anderledes, selv ikke i disse dage; ti slig var han jo! Han gjorde jo endog det, hvorpå han satte livet ind, til en kort hverdagssag, når han overhovedet gad tale om det, men i regelen talte han ikke.

Derfor kunde hverken fyrstinden eller selskabet mærke, at der nu, ja netop nu foregik en stor ændring i ham.

Der er en grænseløs underkastelse, en skinsyg tjenesteiver, som omgjør den modtagende til en slave eller en ting. Ikke et minuts frihed, ikke en stump egenvilje beholder han. Den mindste ytring af en sådan fremkalder nemlig tyve ny planer i forlængning af det forlangte — og et ustyr af stormende handling.

Der er også en måde at gi fortrolighed på, som trænger ind i enemærker af vor sjæl, hvori ingen før har været, — gjætter tanker, fremdrager overvejelser, som gjør den sky, der har været vant til at holde lukket.

Dette og andet var tilfældet med ham. Inden nogle dage var han overmæt; hans usigelige træthed

efter ophidselsen, fortvilelsens som glædens, gjorde ham tvefold pirrelig. Der var øjeblikke, hvori han afskyede både hende og selskabet. Han forfærdedes selv derover som over den sorteste utaknemlighed, og ærlig som han var, sagde han hende det tilsist. Han lod hende ane, hvad han havde lidt, og hvor nær han havde været ved at gå under, og at det overmål af vild, offentlig forlystelse, som han nu var kommet op i, var det modsatte af, hvad han trængte til. Han kunde ikke mere.

Hun grebes stærkt af denne opdagelse. Midt i en sky af de vildeste selvanklager bestemte hun ro for ham, afrejse for sig selv. Hun skulde til Roma og Ungarn for at ordne sig for giftermålet; han skulde til en liden bergfæstning syd på, hvor han kunde bytte for et par måneder med en officer, som vilde være her. Stærk som hun var, fik hun det ordnet i hast. Inden to dage var både han og hun rejste. Afskeden var fra hendes side gribende, fra hans virkelig hjærtelig; hendes kjærlighed og iver rørte ham.

Men ikke før var han ene, først på rejsen og siden i garnisonen, før han sank ned i slaphed. Han havde næsten ingen anden erindring af hende end en forfærdelig støj. Han gad ikke en gang åbne de breve, der kom fra hende; han var bange for deres heftighed. Hun telegraferede og skrev nemlig mindst én gang hver dag og da svarpligten blev for trykkende, flygtede han fra sine egne rum, hvor alt dette uopfyldte lå og ventede. Udenfor tjenesten drev han derfor om i skogerne og bergene over byen; ti egnen havde en ualmindelig vild skjønhed.

På disse turer kunde han opløse alt til et slags blændværk. En principessa-herlighed har ikke det tiltrækkende i Italien som andetsteds; der er for mange af dem, og tildels i tvilsomme forhold. Theresas fra faderen arvede rigdom havde heller intet til-

lokkende; ti moderen havde jo vundet den ved at forråde sit fædreland i dets fornedrelsesperiode. Theresas skjønhed holdt heller ikke mål; ti den begyndte at bli overmoden. Deres vidunderlige møde udslettede ikke længer den lange ydmygelse, hun først havde ladet ham gjennemgå, og hendes ustyrlighed bagefter efterlod lede. I stærkere øjeblikke vilde dog billederne bli andre, men da mødte hans stolthed op og sagde ham, at han i denne forbindelse dog altid måtte bli den underlegne, måske tilsist gjenstand for hendes luner; ti havde han ikke alt været det?

Fra sine morgenturer hvilede han i regelen på en bænk under et gammelt oliventræ noget ovenfor byen. Derfra gik han så ned og spiste frokost. En morgen, idet han rejste sig, så han to, en ældre mand og en ung dame, ta bænken. Det samme skede den næste morgen og til samme tid. Atter den næste sad han noget længer, ikke ufrivilligt, og kom derved til at få se damen og tale med den gamle herre. Den lethed, hvormed italienere indleder samtale og kjendskab, lod ham snart vide, at manden var en pensionist fra den forrige regjering, damen hans datter på omtrent femten år, netop kommen af kloster. Hun holdt sig tæt til faderen, sagde kun et par ord, men disse med den allersødeste stemme.

Senere mødtes de hver dag, og ikke tilfældigt. Han ventede så længe ovenfor, til han så dem komme nedenfra, og gik så til bænken. De var begge så venlige og stille. Den gamle talte gjærne hver dag lidt frygtsomt om politik; når han var tilende hermed, talte Mansana nogle ord med datteren. Hun var sin fars gjenopstandne billede. Han havde været fed; hans åsyn bevarede endnu en viss rynket fylde. Hun måtte bli ligeså; ti hendes lille, buttede figur lovede det; den havde imidlertid nu hin knoppefylde, som klæder så godt i en morgenkjole, og han så hende aldrig i nogen anden. Faderens øjne var matte og

vandfyldte, men hendes var halvlukkede; hun holdt også hodet lidt ludende. Det lille menneskes åsyn og figur havde tildragende magt sådan i det stille. Håret var ængstelig opsat den ene dag som den andre, på allernyeste måde; det forrådte klosterbarnets lyst til at være med i denne slemme verden. De små buttede hænder, der sad så godt på tætte håndled, holdt også altid på med noget pynt-småtteri, som hodet ludede over, og de halvlukkede øjne fulgte. De så op, når han talte til hende, men mest på siden, skjønt ikke bort. En uoplukket barnesjæl tittede, halvt sky, halvt glad, men helt nysgjærrig ud af dem — på den ny verden og dette dens ny menneske. Jo mere man ser på slige halvlukkede øjne, des mere beskjæftiger de, såsom de aldrig udleverer hele sit indhold. Hvad hendes vedkom, så sad der ofte skjælmer i krogene, og hvad de egentlig tænkte om ham, — ja, det skulde han ha givet meget for at få vide. Og just for at lokke på hende, fortalte han mere om sig selv, end han nogensinde havde fortalt en og samme person. Det morede ham at se hendes to smilehuller arbejde derved og rørelsen af den lille mund, der aldrig kom rigtig op, — rød og sød som et urørt bær.

Men det morede ham endnu mere, når hun med en stemme, hvis uskyldige klang gik i hans sind som fugletriller i en tør sommermorgen, gav sig til, undseligt, men nysgjærrigt, at spørge om hans forestående giftermål. Hendes tanker om forlovelse og bryllupsrejser, som ikke ligefrem sagdes, men tittede op af spørsmålene, var ham så kostelige, at de atter gjorde tingen kjær for ham selv.

Hende skyldtes det altså, at Therasa ti til tolv dage efter hans didkomst virkelig fik et brev fra ham og derpå flere.

Han var ingen mester i pennen; de blev derfor korte som hans tale; men at de blev ret varme, det

skyldtes atter den lille. Hver morgen efter frokosten skrev han; hver morgen havde han nemlig i de uskyldige samtaler med hende, med øjnene over hendes friske former, hændernes arbejdsleg og samspillet mellem mund, øjne og smilehuller, i nydelsen af hendes stemmes klang fundet et muntert velbehag og fåt længsel vakt.

Just modsætningen til den lille satte Theresa så storslagen hen, i al hendes indre og ydre pragt, når han bagefter ved pulten samtalede med hende. Han kunde endnu ikke smile til hendes heftighed; men hvor storladent tog hun ikke hans taushed. »Jeg har jo slet ikke tænkt over det; du bør naturligvis ikke skrive! Du bør ha ro også for mig; mine breve burde du vist også være fri for, i alt fald deres heftighed. Men tilgiv mig! Dette er ene din skyld, som det ene er min, hvad du endnu lider, og hvad jeg aldrig skal tilgive mig selv, men i et liv søge at gjøre godt!«

Ikke én af tusen vilde ha tænkt og skrevet så, det måtte han sige sig selv, — og dog samtidig, at hun altid anstrængte ham. For at få det mere jævnt, mere stille, fortalte han hende om Amanda Brandini; så hed den lille.

Han gjengav en samtale, denne lille havde havt med ham om bryllup og ægteskab. Den forekom ham selv så indtagende, og ret godt gjengivet; han måtte læse det om igjen.

De muntre morgenmøder, hvortil han hele dagen glædede sig, fulgtes aldrig af nogen indbydelse til at søge dem i deres hjem. Denne ærbare tilbageholdenhed behagede ham. Men møderne drev større og større længsel op til Theresa, — og hvor usigelig overraskedes ikke fyrstinden, da hun fik telegram om, at han vilde møde hende i Ancona om tre dage; han længtes.

Den dag, han havde sendt dette telegram, stod

han på en liden plads, hvor der lå en kafé, og gik ind i denne, da han var tørst. Han sad og så ud på pladsen, mens han ventede; han havde aldrig været der før. Da opdagede han Amanda Brandini på en balkon lige imod. Altså der bodde hun.

Men ved siden af hende og som hun lænet til rækværket, og det så nær hende, at han måtte kunne drikke hendes ånde, stod en ung, smuk løjtnant. Han var samme formiddag blevet forestillet for Mansana, som da havde hørt, at han var fra nabogarnisonen, og at han almindelig kaldtes »Amorinen«.

Men nu lå »Amorinens« øjne i hendes; de smilte begge, mens deres læber bevægede sig, og da ordene ikke kunde høres, så det for Mansana ud, som de fortroligt hviskede. Det hørte aldrig op.

Giuseppe Mansana kjendte blodet strømme mod hjærtet og en stikkende smerte. Han rejste sig og gik, huskede, han ikke havde betalt, hvad han urørt satte efter, vendte om og gjorde det. Da han atter kom ud og atter så op, overraskedes han ved, at de to deroppe var komne i håndkamp. »Amorinen« trængte på, og hun vægrede sig, rød som blod. Brydestillingerne fremhævede hendes figur, iveren hendes åsyn. »Amorinens« skjødesløs-sikre pågåenhed dannede en oprørende modsætning. Hvem havde sluppet en slig hustyv ind? Hvor var faderen henne?

X.

Næste morgen sad han tidligere end vanligt ved bænken; men også de to kom tidligere end vanligt. Også de måtte finde behag i møderne og ville forlænge dem nu, da de bare havde to tilbage. Fra den nødvendige politiske indledning med faderen vendte

han sig pludselig om mod Amanda: »Hvem var det, De brødes med igår på altanen?« Hun overgjødes af den skjønneste rødme, mens øjenlågene sank endnu dybere i. Dog prøvede hun at se på ham.

En ung pige rødmer jo ved alt; men det vidste Mansana ikke. Han blev ligeså bleg, som hun blev rød. Dette forskrækkede hende, det så han — og mistydede også dette.

Faderen, som havde siddet med åben mund, brast ud: »Å, nu fatter jeg det! Luigi, min søstersøn, Luigi Borghi! Ja, han er i byen på et par dages besøg, — skal overvære byens fest. — — Ha, ha, det er en galning!«

Men Giuseppe Mansana gik lige fra mødet op til sin ven major Sardi, ham, for hvis skyld han havde valgt netop denne garnison, og spurte ham om Luigis rygte. Det var slet.

Derfra gik han til denne, som bodde på et hotel og netop var opstået. Luigi Borghi hilste ærbødigt og undskyldende den overordnede officer. De tog begge plads. — »Jeg rejser imorgen herfra for at gifte mig. Dette siger jeg, for at det næste skal forståes, — som det er. Jeg har nemlig under mit korte ophold her fattet megen godhed for en ung, uskyldig pige. Hun hedder Brandini.«

»Ah, Amanda!«

»Hun er Deres søskenbarn?«

»Det er hun.«

»Står De ellers i noget forhold til hende? Agter De at ægte hende?«

»Nej; — men —«

»Jeg har ingen anden bevæggrund til at spørge Dem derom end en gentlemans. De kan la' være at svare, hvis De så synes.«

»Vist ikke! Jeg gjentager det så gjærne, at jeg ikke agter at gifte mig med Amanda; — hun er meget fattig.«

»Vel. Hvorfor går De så i huset der? Hvorfor vækker De på den måde følelser hos hende, som De ikke agter at gå tilmøde, og som det er let at føre på vildspor?«

»Det siste synes mig at indeholde en beskyldning.«

»Ganske vist. De er kjendt for at være en hensynsløs libertiner.«

»Signore!« han rejser sig. Straks også den lange kaptejn.

»Jeg, Giuseppe Mansana, siger det og står til tjeneste.«

Men lille Luigi Borghi havde ingen lyst til i en så tidlig og morsom alder at bli dræbt af armeens første fægter. Derfor taug han og slog øjnene ned.

»Enten lover De mig aldrig mere at træde ind i hendes hus, ikke at søge hende, — eller De må stå mig til ansvar. — Dette vil jeg ha ordnet, før jeg rejser. — Hvorfor betænker De Dem?«

»Fordi jeg som officer nødig kan være kjendt for at bli tvunget —«

»Til en god handling? Tak De Deres gud, om De det blir! — — Måske tar jeg sagen galt. Ti jeg skulde sikkerlig først ha sagt Dem: Gjør De, hvad jeg be'r om, så er De min ven og kan regne på mig, i hvilken nød De end kommer!«

»Jeg vil gjærne være ven med en så berømt officer, og endnu heller vil jeg kunne regne på Giuseppe Mansanas hjælp.«

»Vel; — så lover De mig det?«

»Jeg lover Dem det!«

»Tak! — Deres hånd!«

»Af hjærtet.«

»Farvel!«

»Farvel!«

To timer efter går Mansana ned ad den lille bys Toledo. Der, udenfor en butik, står Amanda og Luigi

sammen i en meget morsom samtale; ti de ler begge meget. Faderen står i butikken og betaler. Ingen ser Mansana, før han står blandt dem. Hans gulblege åsyn er nok til at skræmme Amanda ind til hendes far; men den endnu mer forfærdede løjtnant blir stående og siger, idet han træder et skridt tilbage: »Jeg forsikrer Dem, signore, der blev kaldt på mig! — Og vi — vi lo slet ikke ad Dem!«

I det samme gav Amanda inde i butikken et skrig. Det var over Giuseppe Mansanas udseende, idet han, uden et ords lyd, uden en bevægelse for resten, gjorde et skridt, et eneste, frem mod den lille fætter. Det var en leopards syv alens sprang i dette skridt; i næste øjeblik måtte Luigi være dødsens.

Men alle i butikken og på gaden vendte sig mod den, som skreg, og som selv stod trykket op til sin far. Man så fra hende rundt om. Intet var at opdage. To officerer stod stille ude på gaden og talte sammen. Hvad var det? — De, som var udenfor, kom ind i butikken, og alle samledes omkring Amanda. Hvad var det? Men hun, første gang i sit liv udsat for manges blikke og spørsmål, blir forfærdet, og faderen, som intet svar kan få, blir forfjamset. Da skiller Mansana gruppen om hende, byder hende sin arm med taus befaling; hun skynder sig at ta den og er borte; faderen efter.

Da de tre var udenfor hørevidde, sagde Mansana: »Det er min pligt at sige Dem, at Deres slægtning, løjtnant Borghi, er en usling, som fortjener og skal få sin tugt.«

Hvor blev Amanda atter opskræmt, først over, at Luigi var en usling, skjønt hun ikke ret vidste, hvad det var, og dernæst over, at Luigi skulde ha tugt, skjønt hun ikke vidste hvorfor. Hun stirrede denne gang med fuldt åbne øjne op i Mansanas og så slet ikke klogere ud derved. Munden var også kommen op, dog ikke for at tale. En stor nysgjærrighed be-

gyndte at bryde frem af forfærdelsen; han opdagede den, — og så vred han nylig havde været, han måtte dog nu smile til en uskyld, så inderlig dum, og til dens komisk skjønne udtryk. Og så pludselig i godt humør igjen opfattede han tillige faderen komisk. Denne så virkelig også ud som en skolegut, man fortæller spøgelseshistorier i halvmørke. For at vise Mansana, at han forstod det gyselige, lagde han en dyb taknemlighed for dagen, som endte i, at han bad ham følge med op.

Det gjorde Mansana, og Amanda, som tænkte at få vide noget mere, holdt sig til ham, trofast og indsmigrende. Han begyndte med at ane hensigten og morede sig, men endte med at glemme den og føle sit hjærtes jubel ved hendes stemmes melodiske rislen henover skjælmske ord, og ved at hendes søde mund, omflagret af smilehullerne, ved at de halvlukkede øjne i sin gådeleg, ved at hendes harmoniske væsen et øjeblik helt var helliget ham, og at denne friske formfylde åndede i hans nærhed.

Næste morgen skulde deres siste møde finde sted; dog nej, det fik ikke lov til at være det siste; han måtte også komme til dem den næste eftermiddag; ti han rejste jo først om kvælden. Fortryllet gik han derfra.

Den fred, som flyttede ind ved hendes omgang, viste sig også deri, at han samme eftermiddag stod på den ulykkelige Luigis rum og bad ham om undskyldning. Han kunde jo ikke for, at han mødte sin slægtning på gaden, og at hun talte til ham. »Og om I lo ad mig« —

»Men det gjorde vi ikke!« forsikrede den skræmte Amorin.

»Så havde I måske ret til det. Min iver var lidt komisk. Jeg indser det nu. Her er min hånd!« Den blev grebet med hast, nogle usammenhængende

ord blev sagt, og Mansana gik — i urokkelig overhøjhed, som han var kommen.

Den lille løjtnant, som havde siddet med døden til selskab, grebes af en svimlende fryd. Han hoppede i vejret og slog ud i en skraldende latter. Mansana hørte denne latter og stansede i trappen. Luigi gyste over sin uforsigtighed, og da det atter bankede, kunde han af skræk ikke sige: Kom ind! Men døren åbnedes desuagtet.

»Var det Dem, der lo?« spurte Mansana.

»Nej, på min ære!« svor Amorinen og slog fra sig med begge hænder. Mansana stod en stund og så på ham.

Men da han atter var gåt, kom også jubelen atter; han kunde ikke for det. Og da han ikke turde skrige eller hoppe, måtte han meddele den. Det skede på officerskaféen blandt forhenværende skolekammerater. Der blev også en svær moro. Ved glassene haglede det med vittigheder over den ulykkelige kaptejn, som lige foran brylluppet med en fyrstinde gjorde skandale af forelskelse i en liden pensionistdatter. — Dette var major Sardi, Mansanas ven, vidne til.

Næste morgen havde Mansana sit siste møde på højen. Det begyndte længe før vanligt, det endte meget senere og først foran døren til deres hus. Om eftermiddagen kom han efter løfte igjen for at ta afsked. Halvt skjælmsk og halvt smægtende talte Amanda om brylluppet, ganske som hun følte det; ti for en italiensk, velopdragen pige er det jo indgangen til den jordiske salighed, d. v. s. til den tilstand, hvori usikkerhed, tvang og bryderi slutter, og hvori evig frihed, nye kjoler, kjøreturer og operakvælder begynder! Hendes søde pludder sang op hans egne længsler, hendes skjønne lille personlighed gjorde denne sang endnu fyldigere, så han i følelse af sin nære lykke kom til at fortælle, hvad part hun havde

i den. Lille Amanda fik tårer ved det; en ung pige får så gjærne tårer, når hun omtales godt. Og så måtte hun da sige, at hun havde fåt slig tillid til ham. Hun sagde det, fordi hun altid i hans nærhed havde følt en liden smule frygt; — men det sagde hun ikke. Da det altså ikke var så sandt, som hun nu selv ønskede, lagde hun et smil til. Dette skulde styrke det. Men smilet strålede der, hvor luften endnu hang fuld af hendes tårer, og dannede der, jeg mener i Mansanas bryst, en ubegribelig skjøn regnbue. Han tog hendes runde, lille hånd ind i begge sine; det var afsked. Han sagde også noget, men vidste selv ikke hvad; hun blev rød. Han så hendes barm, armer og hode over sig i trappen, atter igjen fra balkonen. Han hørte udover pladsen et melodisk »Farvel!« og endnu et — og bøjede ind i sidegaden.

Han havde ikke set Sardi komme, så ikke, at han stilede lige på ham, og vaktes forvirret ved et slag på skulderen. Sardi lo: »Er det virkelig sandt? — Er du forelsket i den lille deroppe? — — Du ser så ud!«

Mansana blev kobberrød, øjnene stirrede, åndedraget gik hurtigt: »Hvad er det, du siger?« spurte han; »hvoraf ved du —?« han stansede. Han kunde jo ikke fortælle, hvad han først vilde høre, om nemlig nogen skulde, — — om Luigi skulde ha — — »Hvad er det, du siger?« gjentog han.

»Min sjæl, blir du ikke forvirret, ja!«

»Hvad er det, du siger?« gjentog Mansana, dybere rød, idet brynene rynkedes, og en hånd lagdes, ikke ganske blidt, på majorens skulder.

Dette stødte Sardi; Mansanas heftighed kom også så uventet over ham, at han ikke fik tid til at tænke sig om; men til forsvar for sig selv og for at ærgre den uretfærdig opbrusende, fortalte han ham, hvad folk allerede sagde, og at man på officerskaféen havde havt ham til beste.

Mansanas vrede kjendte ingen grænser. Han fordømte sig på, at dersom Sardi ikke straks angav dem, der vågede sligt, skulde han selv stå til ansvar. Det var lige ved, at de to venner skulde ha udfordret hverandre. Men Sardi fik dog såvidt fatningen igjen, at han kunde forestille den andre, hvilken styg opsigt det vilde vække, når Mansana slogs med ham eller med hvemsomhelst om sit rette forhold til Amanda Brandini — dagen forud for afrejsen til bryllup med fyrstinde Leaney. Det beste svar vilde jo være at rejse og holde bryllup. Herpå en ny opbrusning. Han skulde selv skjøtte sine sager og værge sit rygte; ud med navnene! Sardi fandt ingen grund til at gjemme disse og nævnte ét for ét — med det tillæg, at vilde han dræbe alle disse smågutter, så gjærne for ham! — Mansana vilde uopholdelig til officerskaféen, som sad de der endnu. Sardi fik ham dog oplyst om det tåbelige heri; da vilde han i det mindste straks søge Borghi. Nu påtog Sardi sig at udfordre Borghi; »men,« sagde han, »hvorfor skal han egentlig udfordres?« — »For det, han har sagt!« skreg den andre. — »Hvad har han da sagt? At du er forelsket i Amanda Brandini? — Er du ikke det?«

Var Mansana rejst uden at træffe major Sardi, så var han også nogle dage derefter blevet gift med fyrstinde Leaney. Nu hændte derimod følgende:

Mansana: »Understår du dig at sige, at jeg elsker Amanda?« — Sardi: »Jeg bare spør. Men elsker du hende i k k e, hvad fanden kommer det så dig ved, at den jypling siger det, eller at han selv elsker hende — eller forfører hende — —?«

»Du er en rå skurk, at du kan udtale sådant!«

»Hvad er da d u, der overfuser en ung slægtning, fordi han spøger med hende — —?«

»Spøger med hende!« Mansana knyttede næverne, pressede læberne sammen.

Sardi skyndte sig at kaste ind: »Hvem skal passe på dem, når du er rejst?«

»Jeg rejser ikke!« skreg Mansana.

»Du rejser ikke! — Er du gåt fra forstanden?«

»Jeg rejser ikke!« gjentog Mansana med opløftede armer og hænder, som aflagde han ed.

Sardi forfærdedes. »Så elsker du hende jo?« hviskede han.

Mansana sank sammen. Dybe støn hørtes, det brød i hele hans kraftige legeme; Sardi blev ræd for, han skulde få slag. Da løftede Mansana sig ligesom opover sig selv, hans åsyn lyste, og langsomt, aldeles henført, sagde han: »Jeg elsker hende!« og derpå, vendt til Sardi: »Jeg rejser ikke!« Og fra nu af var han som en storm. Han vendte sig, så op og frem — og suste i vej.

»Hvor går du hen?« spurte Sardi og ilte efter.

»Til Borghi.«

»Men til ham skal jo jeg gå!«

»Så gå!«

»Men hvor går du hen?«

»Til Borghi!« Og idet han stansede, tilføjede han begejstret: »Jeg elsker hende. Hver den, som vil ta hende fra mig, skal dø!« Han vilde gå.

»Men elsker da hun dig?« skreg Sardi, glemmende, at de stod på gaden.

Mansana rakte atter de senede hænder i vejret og sagde hult: »Hun skal elske mig!«

Sardi blev ræd: »Giuseppe, du er vanvittig! Spændingen i din sjæl har været dig for svær. Nu har den bare taget ny kraft og ny gjenstand. Du er ikke dig selv! — Giuseppe, — løb ikke fra mig! Ser du ikke, folk på gaden lægger mærke til dig?«

Da stansede Mansana. »Ved du, hvad jeg blev syg af, Cornelio? Af, at jeg tog hensyn »til folk på gaden«! Jeg måtte tie, tåle, trampes! — Deraf blev jeg syg.« Han tog et skridt nærmere ind på

Sardi: »Nu vil jeg skrige det ud til al verden: »Jeg elsker hende!«« Han skreg det også virkelig, vendte sig og gik med stolt gang; Sardi efter og fik ham under armen. Han styrte ham ind i en endnu trangere gade, uden at den andre ænsede det. Han bare gik på og begyndte at tale med høj stemme og stærke gestus: »Hvad var det for mig,« sagde han, »at bli fyrstinde Leaneys mand, styrer af hendes nådes godser og tjener af hendes nådes luner?«

Og hans i det stille sårede egenkjærlighed slap løs. »Først nu siger jeg den fulde sandhed for mig selv: det havde været et uværdigt liv for Giuseppe Mansana.«

Sardi tænkte, at når den tause, i alle fald udvortes beskedne Giuseppe Mansana pludselig begyndte at skrige og skryde, kunde også alt andet utænkeligt ske, — og med en udholdenhed og opfindsomhed, som gjorde ham al ære, vilde han bevæge ham til at ta sig en kort rejse, om bare på to dage, for nærmere at klare de sammenstrømmende følelser og forhold. Men det var som at tale ind i en orkan.

XI.

Samme kvæld fik Amanda i stor hemmelighed et brev, som gjorde hende nysgjærrig. Hun tændte lys og læste det. Det var fra Luigi! — det første. han havde sendt hende. Det lød:

»Amanda!

En gal mand forfølger mig og vil dræbe mig. Jeg har for en time siden måttet højtidelig love, ja, jeg har underskrevet det, for evig at gjøre afkald på dig, og tør ikke en gang tale med dig! Det var

fejghed, jeg ved det. Jeg foragter mig selv, som du må foragte mig.

Men det kom deraf, at ikke, før jeg havde afgivet erklæringen, vidste jeg, at jeg elskede dig! Kanske gjorde jeg det heller ikke før. Men nu elsker jeg dig så grænseløst, og aldrig i verden har der været nogen ulykkeligere, end jeg er nu.

Jeg kan ikke tænke mig det, at det skal være slut! Det kan ikke være for bestandig!

Det beror også altsammen på dig, Amanda, hvis du ikke foragter mig altfor dybt. Ti dersom du elsker mig, så når jo den gale mand ingen vej, og så må det jo en gang gå om igjen.

Jeg sidder som i fangenskab. Jeg kan ikke røre mig. Men det ved jeg, at hjælper du mig ikke ud igjen, så vil jeg dø.

Amanda! Et ord, et tegn! Det er for farligt at skrive. Jeg ved ikke, hvorledes jeg skal få dette til dig. Forsøg ikke du at få noget brev til mig. Han kunde være på spor.

Men imorgen ved festen! Vær der, ved musikken, vær der, til jeg har fundet dig. Da bare med øjnene! Er de venlige, så ved jeg alt. Å, Amanda, resten skal gi sig af sig selv, er du min! Amanda!

Din til døden ulykkelige fætter

Luigi.«

Straks Amanda havde læst dette brev, følte hun, at hun elskede Luigi. Heller ikke hun havde før gjort sig nogen rede for det. Men nu elskede hun ham grænseløst, det var hun viss på.

Det, Mansana havde sagt om ham, måtte jo være en misforståelse, og løftet, Luigi havde aflagt, selvfølgelig intetsigende. Piger tar det ikke så bogstaveligt med sådant, når det synes dem urimeligt. — Desuden var jo Mansana nu rejst.

Altså: den næste dag, festdagen, en dejlig høst-

dag, var hun tidlig på færde; musikken havde gåt gjennem gaderne ved solopgang, og kanonerne havde dundret. De både ind- og udvendig smykkede kirker vare fulde, og den lille Amanda var der også ved sin fars side, pyntet i sin allerbeste stas. Hun bad for Luigi. Hun øvede sig, da hun var færdig, i at smile. Hun skulde jo bringe Luigi trøst af sit allervenligste blik. Efter processionen og middagen hastede hun afsted; musikken spillede allerede på torvet. Hun skyndte således på sin gamle far, at de var nogle af de første voksne, som stod der, men blev derfor også nogle af de mest indeklemte, inden en time var gåt. Hun så på sin fars svedende åsyn og tænkte på sit eget, hvor styg hun måtte være i Luigis øjne. Hun måtte ud, det koste, hvad det vilde, — og dog skulde prisen ikke være en rose eller en sløjfe, ikke engang anstrængelse; ti den gjorde endnu mere rød. Det gik derfor ikke fort; ak, hedere og hedere blev hun. Hun hørte stortrommen og et par bashorn gjennem dundret af de tuseners tale og latter, hvori hun druknede; hun så tårnet på municipiet og kolben, som hængte længre ned end klokken, det var det siste, hun så over menneskebølgerne, hvori hun dukkede under. Faderens ynkværdige åsyn sagde hende, hvor rød og fæl hun selv måtte være, — og den lille tog på at gråte.

Men Luigi havde også været en af de første ved musikken, og da hverken byen eller pladsen ved municipiet var stor, kunde det ikke godt undgåes, at de to, som søgte hverandre i den bølgende folkestimmel, også tilsist stod åsyn til åsyn. Han så hende blussende rød smile gjennem tårer. Han tog rødmen for glædens, tårerne for medlidenhedens og smilet for det, det skulde være. Faderen holdt i sin angst og nød Luigi for en frelsens engel og bad: »Hjælp os ud, Luigi!« Og Luigi gav sig uopholdelig ifærd dermed. Arbejdet var ikke let, ja, både faderen og Amanda

kom et par gange i virkelig fare, så Luigi fik følelsen af at være en helt. Med albuer og ryg værgede han dem, og med øjnene uafladelig på Amanda drak han af hendes lange, bange blik. Han talte ikke; han brød ikke sin ed! Dette gav ham også en stolt bevidsthed; han måtte se ædel ud, og han følte det af gjenskinnet i Amandas øjne, at han virkelig så ædel ud.

Men ingen jordisk lykke er langvarig. Giuseppe Mansana havde for et kvarter siden opdaget ham i folkemængden, og med det instinkt, som skinsygen ejer, i afstand fulgt ham, hvilket han, der var så høj, havde godt for. Den andre havde i sin rastløse søgen idelig arbejdet frem og havde således ikke nogen forestilling om faren i nakken, og nu var han her så optaget af sin frelseropgave, d. v. s. af at få sit ædle billede igjenstrålet af Amandas øjne, at han intet mærkede, før Mansanas hyæneåsyn lå lige over hans, og han følte hans brændende ånde over sit kind.

Amanda gav et af sine kjendte skrig, faderen blev frygtelig dum, og Luigi var forsvundet.

I samme nu havde Amanda lagt sin arm i Mansanas og endnu en varm, behansket hånd over hans; to allerdejligste, halvlukkede øjne så op i hans, fulde af skjælmeri, frygt og bøn. De var just i det samme ude af trængselen, man kunde atter få ørelyd, og han hørte fra en stemme, som kunde ıinge engle ind i himmelen: »Papa og jeg har været i stor fare. Det var dejligt, at vi fik hjælp!« og han følte tryk af hendes hånd.

Mansana havde dog set de samme øjne hvile i Luigis, og der fløj ham gjennem hans hode en tanke, som han senere i sit liv tusen gange tog op igjen, men nu tabte i samme øjeblik, og denne tanke lød: »Jeg er vist oppe i en dum, ubetydelig historie.«

Den lille sladrer ved hans side vedblev: »Stakkars Luigi traf os lige i trængselen; papa bad ham

hjælpe os, og han gjorde det uden at sige et ord. Vi fik ikke en gang takket ham.« — Og straks efter: »Det var dog yndigt, at De ikke var rejst. Nu må De være med hjem, så vi ret kan snakke sammen! Vi havde det så morsomt sist.«

Og hendes fulde, unge barm gik hastigt under silken, hendes runde håndled over hansken, hendes lille fodspids under kjolen, hendes røde mund, fuld af sladder og latter, og de to øjne i halvdulgt fortrolighed — — Mansana gik med.

Han nævnte ikke Luigis navn; det sad som en hvas spids i hjærtet; den trykkedes dybere ind, jo dejligere hun var. Denne kamp mellem smerte og elskov gjorde ham aldeles stum. Men desto travlere gik hendes søde mund, mens hun fik ham tilsæde og fik frugter frem, som hun selv skrællede og bød. Hun glædede sig så ved, at deres møder på højen endnu ikke var afbrudte; ja, hun fik aftalt en liden udflugt længre op, som de allerede næste morgen skulde foretage; hun skulde bringe frokost med. Endnu havde han kun fremført nogle enstavelsesord. Han kunde ikke bryde ind med sin lidenskab i denne harmløse idyl, og dog var kampen i ham så stærk, at han ikke kunde holde den ud, men måtte gå.

Ikke før han var nede af trappen og den siste hilsen sendt efter fra balkonen af den utrættelig indsmigrende fortryllerske, før hun lukkede balkondøren vel til og kastede sig hulkende på knæ foran sin far. Han blev ikke det mindste overrasket. Han havde samme rædsel som hun: — Mansanas siste blik, idet han gik, havde ligesom hele hans væsen fyldt stuen med en så skjæbnesvanger luft, at om de i næste øjeblik sprængtes i luften, så vilde heller ikke dette ha overrasket ham. Og da hun gjennem gråd hviskede: »Far, vi må bort!« svarede han bare: »Ja, mit barn, vi må naturligvis bort!«

Det måtte ske hemmeligt og derfor helst endnu samme nat.

XII.

Giuseppe Mansana havde været på Borghis rum og ikke truffet ham, i officerskaféen og ikke truffet ham, senere omkring blandt de festlige skarer, men ingensteds fundet ham. Derimod havde han mødt mange officerer, også civile i følge med disse, som forekom ham at tie, når de så ham, og at tale sagte sammen, når han gik forbi.

Hvorledes end det spil var, som han stod i: tabe det måtte han ikke. Hans ære forbød det.

Udmattet på sjæl og legeme sad han sent på kvælden på spejderi foran kaféen, som vendte mod Brandinis rum. Der var lys på hos Amanda. Hun pakkede de få gjenstande, de skulde føre med; ti for at gi det udseende af en liden rejse, vilde de lade alt det væsentlige stå efter.

Men Mansana tænkte: dette lys er måske et tegn. Og ganske rigtigt. Da Amanda var træt af spænding og arbejde, gik hun ud på balkonen for at ta nogle drag frisk luft; hun såes så tydelig ved lyset bag hende; hun så nedover gaden. Ventede hun nogen fra den kant? Jo, der hørtes skridt. De kom nærmere. Det var en mand. Han fulgte huslinjen op mod Amandas balkon; nu gik han forbi en lygte; Mansana så en officershue og et skjægløst ansigt; han så også Amanda bøje sig dybere udover. En ung pige, der elsker, tror jo at se den elskede på ethvert sted, til enhver tid; og især den, der elsker i angst. Officeren gik langsommere, da han fik øje på hende; under balkonen stansede han og så op. Amanda skyndte sig ind og lukkede efter sig; offi-

ceren gik videre. Var der blevet aftalt et stævnemøde? Mansana lagde på sprang over pladsen; men officeren var allerede om hjørnet, og da Mansana kom efter did, var officeren ikke længer i gaden. I hvilket hus havde han gjemt sig? Han kunde ikke vække hele gaden for at søge; han måtte opgive det.

Ved denne ubetydelige tildragelse, at en ung officer, som bodde der i grandskabet, stansede under en balkon, hvorpå han så en ung dame stå enlig, ved denne ubetydelige tildragelse fuldbyrdedes Mansanas skjæbne.

Han lagde sig den nat, ikke for at sove, men for i sin hjærtekval, op igjen og op igjen, at ta sig selv i ed på, at den næste morgen skulde hun være hans, eller han vilde ikke leve.

Men den næste morgen var hun ikke på højen. Han ventede en time, uden at nogen kom. Da gik han til deres hus. Der, foran døren til Brandinis lejlighed, stod en gammel kone med deres frokost og en seddel. Da Mansana vilde ta i dørhammeren, sagde den gamle kone: »Her er ingen hjemme, som det lader. Men læs denne seddel, den hang på hammeren.« Mansana tog den. »Bortrejst. Skal få bud. B.« Han slap seddelen ned og gik. Den gamle kone spurte ned efter ham, hvad der stod på seddelen. Men han svarede ikke.

* * *

Fyrstinde Leaney, som dagen efter kom til Ancona og ikke traf ham på perronen, følte stor angst, hun vidste ikke hvorfor. Hun gik selv op på telegrafstationen og sendte ham en hjærtelig hilsen, der udtalte hendes frygt. Hun gik hjem og ventede; hendes frygt steg med hver time. Endelig kom telegrafbudet tilbage med de for svartelegram betalte penger: Kaptejn Mansana havde forladt byen.

Frygten overvældede hende. De selvbebrejdelser, hvori hun daglig havde levet, voksede til berge; de stængte al udsigt. Hun måtte did, hvor han var, finde ham, tale med ham, pleje ham; hun anede det allerværste. Om kvælden stod hun på jærnbaneperronen, fulgt af en eneste tjener.

I morgenlysningen den næste dag gik hun frem og tilbage på mødestationen med toget fra vest. Der var ikke mange rejsende, og dem, der var, så hun ikke. Desto mere så disse på hende, når hun strøg forbi dem, frem og tilbage, hyllet i en vid skindkåbe, som hun havde kastet over skuldrene, så dens armer hang fra, og på hodet en skindhue, hvorunder det løse hår og sløret havde viklet sig sammen. De store øjne og det hele åsyn så oprevet og anstrængt ud. På denne sin gang bøjede hun oftere forbi en høj dame, tarvelig klædt, som stod og så ufravendt på godsvognen, hvor flere var beskjæftigede. Atter en gang, fyrstinden går forbi, er en officer kommen til, der taler med damen og på spørsmål inde fra godsvognen svarer: »Mansana.« Fyrstinden styrtede til: »Mansana?« ropte hun. »Fyrstinde Leaney?« hviskede officeren forundret, idet han hilste. »Major Sardi!« svarede denne, men lagde ilsomt til: »Mansana? De nævnte Mansana?« — »Ja, dette er hans mor.«

Idet han forestillede dem, drog moderen sløret tilside, og det ædle åsyn slog fyrstinden med en så tillidvækkende magt, at hun kastede sig ind til hende som i en havn for alle nødlidende tanker, og der brast hun i den heftigste gråd. Moderen tog stille mod hende, men stod, som hun ventede. Kjærligt klappede hun hende, men sagde intet.

Da Theresa blev istand til det, spurte hun sagte: »Hvor er han?«

»Det ved ingen af os,« svarede moderen roligt.

»Men vi håber snart at få vide det,« lagde Sardi til.

Fyrstinden sprang op, stirrede kridhvid på dem begge: »Hvad er da hændt?«

Den betænksomme mor, der havde stået i så mange storme, sagde stille: »Vi har ventelig samme rejse for. Lad os ta en kupé for os selv, og så kan vi fortælle og overlægge.« Så skede.

XIII.

Familjen Brandini havde taget til Nina Borghi, Brandinis søster og Luigis mor. Det gik så til, at med det samme nattog, hvormed Brandinis flygtede, flygtede også helten Luigi. De opdagede hverandre på en station ud på morgenen, idet Luigi der skulde stige af. Han var så forfærdet, at han vilde forbi dem uden at tale. Men gamle Brandini holdt ham fast og klagede sin nød. Luigi sagde bare: »Tag til mor!« og strøg sin vej. Han gik dog ind på telegrafstationen, da han kom til sin garnison, og telegraferede i en meget ophidset stemning til sin mor og bebudede broderens komme. Telegrammet lød så ængstende, at den modtagende dame, der bodde alene udenfor Castellamare ved Neapel, blev meget skræmt. Hun blev det ikke mindre, da broderen og hans datter kom og fortalte, hvad der truede både dem og hendes søn.

Kaptejn Mansana havde gjættet, at familjen Brandini måtte være taget sydover; nattoget gik alene sydover. Han fulgte. Men da han i to dage forgjæves havde søgt et udgangspunkt for videre efterforskninger, vendte han om og styrte mod den by, hvori Luigi Borghi lå i garnison. Han måtte vide, hvor de to var, og denne kundskab skulde han ud med eller ta følgerne! Da han vidste, han var vel kjendt, gik han tilværks med stor varsomhed, så han ikke kom til at gi Luigi noget varsku. Han måtte

derfor tilbringe to dage i byen, før han traf ham. Dette skede på gaden, idet Mansana havde passet på ham i en liden borgerlig kafé. Til hans forundring blev Luigi ikke så ræd, som Mansana havde ventet. Og til hans endnu større forundring sagde han uden forbehold, hvor familjen Brandini var. Mansana blev mistænksom; han gjorde opmærksom på, hvad det vilde koste at sige andet end sandhed. Men den lille blinkede ikke en gang med øjnene, idet han svor, at han talte sandt.

Det videre regnskab med løjtnanten måtte opsættes. Endnu samme dag tog Mansana med jærnbanen sydover.

Hvad vilde han? Urokkelig det samme: hun skulde bli hans! Derfor var Luigi blevet skånet. Siden Amandas flugt, så listig foretagen, rasede det i hans sjæl; sligt skulde ingen våge ustraffet! Han elskede hende ikke, nej, han hadede hende, og derfor skulde hun bli hans! Hvis ikke —! Denne korte tankerække op igjen og op igjen. Omkring suste billeder af kammeraterne, som stod samlede og lo ham ud. Han var jo næsetaget af en liden pige, netop kommen ud af klosteret, og af en liden løjtnant, netop kommen ud af skolen!

Hvorledes det var kommet så vidt, at denne kamp med to ubetydelige barn var blevet enden på hans stolte bane, derom kunde han ikke få klarhed.

Fyrstindens billede, som i den første spænding sjælden viste sig og da med vrede stødtes tilside, kom nu, jo mattere og skamfuldere han blev, bestandig større. Hun var målet på det liv, han var ætlet til; så højt ragede det! Og her tænkte han ikke på hendes rang, men på den lyse bane, hendes tanker gik, hendes væsens skjønhed, opløftet af alle menneskers beundring.

Amandas billede sank samtidig. Han var ikke viss på, om hun ikke var rundrygget. Han kunde ret spekulere derover.

Den, som har gjort os latterlig i andres og egne øjne, plejer ikke at vinde ved det. Og da han var kommet så vidt, at Amandas figur var blevet klumpet, hendes ansigt og tale ubetydelig, hendes stemme syngende, hendes hår tosset opsat, hendes væsen klistret indsmigrende, spurte han sig selv, om ikke det latterligste af alt var at tvinge en sådan til at bli signora Mansana. Nej, der var noget endnu latterligere, nemlig at dræbe sig for hendes skyld.

Hvad skulde han så? Tilbage til fyrstinden? Den vej var stængt, — stængt af hans stolthed hundre tusene gange! — Forbi Amanda og videre ud, f. eks. til den spanske borgerkrig? En eventyrers liv; tomt. Ligeså godt dræbe sig her hjemme.

Vende om og lade alt være som før? Fyrstinden tabt, kammeraternes beundring tabt, troen på sig selv tabt. Den eneste måde, han kunde vende tilbage på, var ved hendes side, det fordømte lille menneske! Med hende på hånden kunde han stå som sejerherre, og om han for den pris skulde betale med et ulykkeligt liv, det fik være. Æren var da reddet, og ingen skulde få læse i hans sjæl.

Det gav jo virkelig ære at ha forkastet en rig fyrstinde og taget en fattig pensionists datter, taget hende i kamp, endog med hende selv! Men i det samme han drog denne slutning, oprørtes han i sit indre over al den løgn, som hin ære for verden gjemte. Han sprang op fra sit sæde i kupéen, men satte sig igjen; der var flere inde.

Toget gik videre mod hans mål. Hvilket mål! Viss var hans livs undergang, i offer til æren, — og det, enten det nåddes eller ej.

Søvnens barmhjærtige magt kom imellem. Han drømte om sin mor. Hendes store, ædle øjne lå over ham som en himmel. Han gråt og blev vækket. Der var en gammel mand i kupéen, som ikke kunde udholde hans gråd.

Toget stansede i det samme. De var i nærheden af Neapel; han gik ud. Morgenen var herlig. Den klare himmel, randet af højdekjædens fine linjer, mindede og manede; han skalv i morgenkulden og gik ind igjen til lokomotivrøgen, som netop slog ind, til rammelen og støjen af det brusende tog og til de stikkende tanker.

Længre hen, da det gik langs havet, hvad vilde han ikke ha givet for, at toget var bøjet af og langsomt og lige var gledet ud deri. Hvilken mild, forløsende død!

Han gjemte sig i sit hjørne, da det stansede i Neapel; i det store menneskemylder kunde der være den, der kjendte ham. Dagen blev herligere og herligere, mens toget gled gjennem kystbyerne langs havet; solen var mild som på en sommermorgen, og dens brydning i havluften satte farveskjær over fjæld, sjø og landskab. Da han steg ud og kjørte mod sin bestemmelse, og endnu mere, da han havde affærdiget vognen og steg op ad de stejle klipper, med havet under sig og den store udsigt over Golfen, ringet af øerne derude, lig uformelige sjøuhyrer på vagt, af bergene under Vesuvs herredom, af byerne, hvidskinnende under en sagte røg, da følte han livet, — ikke sit eget liv, et jag efter ære, en kamp, han vidste ikke selv om hvad, nu, da denne kamp endte i aldeles intet, — nej, livet, som det var ment under Herrens højthvælvede himmel, i hans afglans over alle ting, også over et mål, som livet satte.

Han gik mod den siste højde, hvorpå huset lå. Han så snart huset, som lå over klippehodet, ringet af et højt, spidst rækværk. Da bankede hans hjærte. Han kunde ikke ta fejl af det; det var tilligemed vejen for nøje blevet beskrevet af kusken.

Altså der! Og før han fik klare, hvad det var, han følte, stod hun på altanen, hun, Amanda, i sin lyse morgenkjole, med sit smil, som havde hun just

sagt eller hørt noget morsomt, idet hun gik ud. Hun så ham straks, gav sit bekjendte skrig og løb ind.

Ligesom en dødstræt jæger, når han pludselig står foran vildtet, får al sin spændstighed igjen, således følte han en vild kraft, et utæmmet forsæt, og før han vidste det, stod han ved jærngitterets port, ringte ikke på, men sprang over. Livede af selve bevægelsen, vågnede også alle hans krigerinstinkter; han vendte sig straks og tog nøglen til sig, som stod i på den indre side. Så var de, der her var inde, hans. Porten til selve huset stod halvlukket; han åbnede den. Han kom ind i en stor, lys gang. Farvede glas gav et eget spil over nogle mindre statuer, et mosaikindlagt stengulv og vaser, fyldte af palmer, vifteplanter og blomster. På et par antike kanapéer lå, på den ene en stråhat med blå bånd, — var den hendes? — på den andre en parasol af et særeget vatret stof og med et dyrebart udskåret skaft, der endte i en stor, blå sten. Han huskede den, og en sår fornemmelse fulgte gjenkaldelsen, uden at han tænkte på at klare sig det. Ti han ringte på. Han måtte ile.

Men ingen lukkede op. Han tog på at skjælve og vilde true det ned, men kunde ikke. Således kunde han ikke stå; han måtte komme ind i handling, eller han var fortabt. Han ringte én gang til. Viljen steg med selve gjærningen. Nu skulde det briste eller bære. Døren til rummet åbnede sig, en lysning slog ud i den indre indgang; de riflede glas lod ham ikke se mere, end at den, som kom, og som nu lukkede bag sig, var blå og høj. Straks døren var lukket bag hende, blev alt derinde i gangen mørkt. Hvem var det? Huset stod måske fuldt af folk? En sand rædsel tog ham ved denne tanke, som han ikke et øjeblik før var kommen på. Hvilke optøjer, hvilken uklarhed, hvilke mellemskydende omstændigheder og ubelejlige personer kunde ikke her falde over ham!

Han kom kanske ind i en bikube af opskræmt harm og modstand, — det kunde bli narrens rejse, han gjorde! Nej, ikke én gang til! Og han iførte sig al sin viljemagt og kjendte efter, om hans våben var der. Da åbnedes den store dør helt op, og frem i den høje døråbning —

Ja, frem i den høje døråbning trådte Theresa Leaney i blå klædning, bleg.

Og han? Han stod uden fatning, uden rørelse.

Døren var helt åben; de blev begge på hver sin side af tærskelen. Så stille som de selv var alt omkring dem, inde som ude. Da rækker hun den højre hånd ud. Der gik en skjælven gjennem ham, hun breder begge armer ud, han styrter ind i hendes opladte favn med en klang som af et instrument, der får et stød. Og han tar hende på sine armer, bærer hende ud til kanapéen, sætter sig med hende over sit fang, — dukker sit hode i hendes barm, og, pressende hende ind til sig, rejser han sig med hende igjen og brister i den voldsomste gråd ved hendes bryst. Ikke et ords forklaring.

Han satte hende endelig ved siden af sig på kanapéen og kastede sig selv på knæ. Han så med den grænseløseste beundring op i hendes åsyn, som smilte. Nu var han underkastet, overvunden; aldrig var det blevet godt for Giuseppe Mansana i verden, var han ikke blevet det.

Og da han løftede sit blik, renset af denne ydmyge følelse, i luende taknemlighed, da traf han ikke hendes; det var vendt mod en anden bag ham; der stod hans mor.

Både han og Theresa rejste sig. Han tog uvilkårlig efter sin mors hænder. Da han fik dem, kyssede han dem, sank atter i knæ og førte dem til sit hode. Hvad havde han alt gjennemlevet, siden han trodsende mødte hendes blik ved faderens båre!

* * *

Mansana kom ikke længre i dette hus end til indgangen. De to gik tilbage for at ta farvel; han i forvejen nedover. Hvorfor i forvejen? Fordi han vilde sætte en nøgel stille ind i porten, og fordi han nede ved havet i al hast og skamfuldhed vilde hive en revolver fra sig. Bag efter sank han ned på en sten, overvældet af frygt, af lykke, af taknemlighed, af forfærdelse over sig selv, — alt i uopløselig blanding. De to, som kom efter, fulgte af tjeneren med tøjet, så ham sidde nedenfor vejen med hodet i sine hænder. De gik sammen til jærnbanen.

Han behøvede ikke at høre meget for at forstå, hvorledes dette møde var kommet istand. Sardi havde tilkaldt dem; de havde søgt Luigi Borghi i den tro, at han vidste besked om Brandinis, og at Mansana senere eller tidligere vilde finde frem til disse. Derfor havde Luigi været så tappert oprigtig, fordi han vidste, at de to allerede var der.

Mansana var blevet aldeles taus.

Den vise mor anede uråd og bad om hvile i Neapel, idet hun foregav, at hun selv trængte den. De kom på et hotel, som lå afsides og stille. Her fik moderen ham efter megen modstand i seng. Og da han endelig sov, var det, som vilde han ikke mere vågne. Næsten hele den følgende dag gik over. Da han vågnede, fandt han sig ene; han var ør og blev forskrækket, men et par små ting i rummet mindede ham om moderen og Theresa; — han lagde sig atter tilbage og sov ind som et lykkeligt barn. Denne gang dog ikke så længe; ti sulten vækkede ham. Han spiste, men sovnede atter. I flere dage og nætter sov han næsten uafbrudt. Men da han så stod op, var han stille. Han trykkede sig mer og mer tilbage i grublende taushed.

Just dette havde moderen ventet.

XIV.

Slutningen skal fortælles i et brev fra Theresa Leaney til Mansanas mor. Det var dateret fra hendes gods i Ungarn og ikke længe efter.

Dyrebare mor!

— — — Endelig får du en sammenhængende fremstilling af alt, fra vi skiltes i Neapel. Fortæller jeg noget, som jeg før har meddelt, så undskyld!

Altså: Den skyhed, han havde, gik efter vielsen over til en ilfærdig, ydmyg tjenesteiver, som gjorde mig bange; ti den var ham så ulig. I det hele var han hverken fortrolig eller tryg på sig selv, før vi havde været i hans siste garnisonsby. Han forstod godt, hvorfor du først vilde ha os did. Å, hvor var han ikke elskværdig! Sin spidsrodsgang mellem kammeraterne begyndte han straks, jeg tør sige uforfærdet. Jeg kan ellers fortælle dig om en ung hustru, som hjalp ham. Hun havde aldrig været elegantere og gladere, skjønner du, end da hun skulde ledsage sin staute ven gjennem ydmygelsen; i hver bevægelse, i hver mine, i hvert ord kunde hun ligesom lægge: »Når jeg intet siger, hvem tør så sige noget?« —

Jeg er desværre endnu så vidt kokette, at jeg havde svær lyst til at fortælle dig, hvorledes jeg var klædt på hver af disse tre dage. (Jeg havde ladet pige og garderobe komme fra Ancona!) Men jeg tier ydmygeligst.

Og så er jeg aldeles viss på, at således som en viss ung hustru blev elsket efter disse tre dages spidsrod i bergbyen, er ikke mangen kvinde blevet elsket; ti der er magt i det sind, hvortil du har givet af din egen sjæl, du dejlige menneske!

Ikke må jeg glemme at rose den mand Sardi. For han er en mand! Han havde fåt det så godt til, idet han havde udgivet Mansana for syg — som han

jo i grunden også var! — og dig og mig for læger. Det heldige kom til, at den, som har ry blandt sine kammerater, har en indsat kapital i deres hjærter, som han kan drage længe på, før den slipper op. Man vilde tænke godt om Giuseppe Mansana! Det følte han, den kjære, og det gjorde ham så ydmyg; ti selv var han hårdt trykket af ikke at fortjene det.

I Ancona gik det som en leg; brådden var brudt. Og nu, nu ejer jeg ham, — ejer den stærkeste natur, renset og ædel, — ejer den hensynsfuldeste herre, den opmærksomste tjener, — ejer den mandhaftigste elsker, som nogen italiensk pige har vundet; — undskyld mine stærke udtryk, jeg ved, du liker dem ikke; men de må til!

I Bologna — ja, du ser, jeg flyver! — gik vi omkring og kom således forbi municipiet. Der hænger på tvende marmortavler navnene på dem, som faldt i kamp for byens frihed. Det rykkede i Giuseppes arm, og denne omstændighed skyldtes, at vi fik en samtale, som end yderligere tryggede grunden under vort samliv.

Du ved, dyrebare mor, hvorledes mine øjne er blevet opladte i den tid, jeg sørgede over, hvad jeg i min afskyelige lunefulde vane havde forbrudt mod Giuseppe; det havde nær kostet ham hans liv og os begge vor livslykke. Du ved, at de offentlige forhold, som avler vor trods, vort had, vor afsindige fanatisme, vor strafværdige utålsomhed, dem bryder min sjæl sig imod siden den gang i daglig harm. Usunde, unaturlige offentlige forhold forgifter samfundet og gjør mere ondt end den ulykkeligste udvortes krig; ti det kan ikke opregnes, hvad de fortærer af åndelig arbejdskraft, hvor mange hjærter de tømmer, hvor mange familjeliv de hærjer! Jeg forsikrer dig, mor, at det land, som f. eks. har gjort en uretfærdig erobring, taget, hvad der er andres, gjør det hele sam-

fund til medskyldigt, slapper hver enkelts moral, tilspidser lovtrækkerens pen, tyvens brækjærn, chefens hårde ord, ak, det jager hjærtet ud af sin ret i familje og samfund!

Der er digtet en dum vise om mig af en forelsket nar; ikke et sandt ord er der i den. Men ved du, min dyrebare mor, jeg føler nu, at havde jeg ikke truffet Giuseppe, — den vise var d o g en gang blevet sandhed; ti så dum og hjærteløs som den er, så dum og hjærteløs var jeg tilsist blevet! Og hvorfor? Fordi de ulykkelige offentlige forhold havde strøet giftstof i min tilværelse.

Og mine tilståelser mødte Giuseppes. Den trodsige, forfængelige vilje var jo så aldeles blevet hans herre, at den allertilfældigste hindring kunde komme til at koste ham hans liv, det allertilfældigste mål drage ham af vejen .... Men denne trodsige, forfængelige vilje, — i hvilken luft blev den avlet?

Vi gav hverandre den fulde fortrolighed, han og jeg, den kvæld i Bologna. Og først da blev mig alt så trygt, å, så trygt! —

Her, på mit kjære gods, har han nu taget fat. Her var kaos, og her har han noget at øve sin vilje på! Han vil ta afsked; fredsofficer vil han ikke længer være. Han trænger sikre og nært liggende mål, og, hvis jeg gjætter rigtig, er mål, som ligger skjult for verden, ham de kjæreste.

Således i alle fald foreløbig; hvad det senere vil udvikle sig til, ved jeg ikke. Alene det ved jeg, at kommer Italien i fare, stiller han sig i første række — og det i enhver henseende!

Gud velsigne dig, kom nu her op! Du må se ham i hans virksomhed, og du må se ham hos mig. Har nogensinde nogen havt en så hensynsfuld mand, en så staut elsker? — Nej, det er sandt, jeg får jo ikke lov at bruge mine stærke udtryk, og dog, jeg gjentager det, er det de eneste, jeg k a n bruge!

Jeg elsker dig, jeg længes efter atter og atter at omfavne og kysse dig, du mor til min lykke!

Dyrebare, hårdt prøvede, af hvis øjne der går lovsang, af hvis læber trøstens og hjælpens ord faldt så vederkvægende! Du, ja, du må bøje dit hvide hode over vor lykke, at den kan bli from! Hører du! Du må lære os, så de onde dage ikke kommer for tidlig!

Din søns hustru, din, din

Theresa.

Denne fortælling er i alt væsentligt historisk; netop det usædvanligste i dens begivenheder er historisk, — på somme steder ind i den siste detalj. Kaptejn Mansana er tegnet efter naturen; det, han siges at ha udført, har han også udført, og den forunderlige skjæbne, som er ham tillagt, er historisk hans i alt, som er afgjørende for hans psykologiske udvikling.

Hvad der drev mig til at fremstille hans liv, findes i et par linjer i Theresas brev, som slutter fortællingen.

Man samholde denne hendes forklaring af Mansana med en netop samtidig — 1875 — udgiven fremstilling af Lassalle, som *dr.* Georg Brandes offentliggjorde i „Det nittende Aarhundrede", og man vil bli opmærksom på, at den inderste bevægelseskraft i Lassalles skjæbne — den Brandes så mesterlig har tegnet — er ganske den samme, som også driver Mansana frem. Lassalles rige ånd, overlegne personlighed, store virksomhed er naturligvis af en overordentlig højere interesse; men karakterfænomenet er det samme, — og det morede mig i sin tid, at vi samtidig var blevet opmærksomme på det.

Bjørnstjerne Bjørnson.

MAGNHILD.

I.

Landskabet har høje, bratte fjæld, hvorover netop nu går et bortdragende uvejr. Dalen er trang og i bestandige bøjninger. En strid elv bøjer med, og langs denne en vej. Højere oppe i bakkehældningen ligger selve gårdene, helst lave, umalede huse, men mange; slåt hø og halvmodne agre omkring.

Når de siste dalbøjninger er klarede, sees fjorden. Den ligger nu blank under opad dragende tåge. Fjælde stænger den så aldeles, at den synes en indsjø.

På vejen rusler en karjolskyds frem i den vanlige dilt. I karjolen sees en regnkappe og en sydvest, og mellem disse et skjæg, en næse og et par briller. På bagsædet er en kuffert surret, og oppe på denne, baglængs, sidder en voksen skydsjente, ballet ind i et tørklæde. Hun sidder med dinglende ben og i grove sko. Armene er puttet ind under tørklædet. Med én gang gir hun sig til at rope: »Magnhild! Magnhild!«

Den rejsende vendte sig efter en høj kvinde i en regnkåbe, som just havde passeret. Han havde skimtet et langt, fint tegnet åsyn under hætten, som var draget over hodet; nu så han hende stå med pege-

fingeren i munden, stirrende. Da han så for længe på hende, blev hun rød. »Jeg kommer indom, straks jeg har fåt sat ind hesten,« ropte skydsjenten. De kjørte.

»Kjære, hvem var hun? —« spurte den rejsende.

»Hun er konen til sadelmageren nede på Øren,« blev der svaret.

Om en stund var de komne så langt, at de kunde se fjorden og de første huse på Øren. Skydsjenten stoppede hesten og steg af. Hun pyntede først lidt på den og så på sig selv. Det regnede ikke længer, og hun løftede tørklædet, lagde det sammen og puttede det i en liden væske foran på karjolen. Under hodeklædningen stak hun fingrene ind for at ordne håret, der hang i dotter nedover kinderne.

»Hun så underlig ud, hun —« han pegte bagover. Jenten så på ham og nynnede. Så afbrød hun sig selv: »Husker du den skreden, du rejste forbi et par mil herfra, tilfjælds!« — »Jeg rejste forbi så mange skred.« — Hun smilte. »Ja; men denne lå på andre siden af en kirke.« — »Det var en gammel skred?« — »Ja; det er længe siden den gik. Men der lå hendes fædrenegård. Den gled ud, da hun var otte eller ni år gammel. Hendes forældre, søsken og alt levende på gården omkom; hun alene reddedes. Skreden tog hende over elven, og hun blev straks fundet, da folk kom til; hun lå i uvid. —«

Den rejsende hensank i tanker. »Hun må være bestemt til noget,« sagde han endelig. Jenten så op. Hun ventede længe; men deres blik mødtes ikke. Hun satte sig på kufferten, og de kjørte videre.

Dalbunden her nede ved Øren blev noget bredere; gårdene lå på selve sletten; der til højre kirken med kirkegården omkring, noget nedenfor den selve Øren, et ladested med en mængde huse, især på ét stokværk, hvid- og rødmalede, eller slet ikke malede; langs fjorden lå der brygger. Et dampskib røg just; læn-

gere borte ved elvemundingen såes et par gamle brigger, som tog last.

Kirken var ny og var forsøgt opbygget i den gamle norske trækirkestil. Den rejsende måtte forstå sig på det; ti han stansede, så en stund på dens ydre, steg derpå af og gik ind gjennem porten og videre ind ad kirkedøren; både port og dør stod åbne. Han var neppe kommen ind, før det begyndte at ringe; han så gjennem åbningen et brudefølge komme op fra ladestedet. Da han gik ud igjen, var følget nær ved kirkegårdsporten, og ved denne stod han, mens det drog forbi: — Brudgommen, en ældre mand med et par store næver og stort ansigt, bruden, en ung pige, rundladen og tung. Brudepigerne var alle hvidklædte og med hansker på; ingen af dem turde se på den fremmede anderledes end fra siden af, de fleste ludede, én var skjæv, så godt som ingen rigtig godt skabt.

Deres mandlige idealer kom senere i grå, brune og sorte filthatter, i side frakker, pjekkerter eller rundtrøjer. Håret havde de fleste snoet i en snip foran ved øret, og forsåvidt de bar skjæg, var det over og under hagen. Ansigterne var hårde, mundene for det meste rå, tobakken havde farvet de fleste mundviger; hos nogle dannede den en kugle i kindet.

Den rejsende tænkte uvilkårlig på hende i regnkåben. Hendes historie var landskabets. Hendes fine, uvakte åsyn hang fuldt af længsler, ligesom fjældene af regnbyger; alt, han så, blev til hendes ramme, både landskabet og folket.

Da han kom nær vejen, gik skydsjenten til vejkanten, hvor hesten gnagede. Men endnu, mens hun drog hesten tilbage ved bidslet, så hun ufravendt på brudefølget. »Er du forlovet?« spurte han smilende. — »Den, som skal ha mig, har ikke fåt øjne,« svarede hun med et ordsprog. — »Så længes du til noget mere, end det du står i,« sagde han; »kanske til

Amerika?« lagde han til. Hun blev forundret; det traf sikkerlig. »Er det for snarere at tjene rejsepenger, du skydser? Drikkepengene falder rundeligt? Hvad?« Hun blev rød. Hun gav ikke et ord til svar, men satte sig op med ryggen mod ham, endnu før han havde steget i karjolen.

De var snart ved hotellerne, som lå hvidmalede på hver side af vejen lige ved indgangen til det egentlige ladested. De holdt udenfor et af dem. Op til rækværket stod nogle sjauere, mest unge gutter; de havde vel set på brudefølget og ventede nu på rejsende, som skulde til dampskibet. Den kommende steg af og gik ind, mens jenten gav sig til at løse kufferten. Under dette må der være budt hende hjælp; ti da den rejsende kom til vinduet, så han hende skubbe en lang laban i kort trøje fra sig. Ventelig sagde han noget råt i det samme og fik svar af samme slags; ti de andre slog i en skraldende latter. Jenten kom gående med den svære kuffert. Den rejsende åbnede døren for hende, og hun lo, da hun mødte ham. Mens han tællede sammen penger til hende, sagde han: »Jeg er enig med dig, Rønnaug, i, at du bør komme afsted til Amerika så snart som muligt.« Hun fik to species i drikkepenger; »jeg lægger min skjærv til,« sagde han og var alvorlig. Hun så med åbne øjne og åben mund på ham, tog pengene og takkede, for derpå op i håret med begge hænder; ti det var atter faldt frem. Men derved mistede hun nogle af de penger, hun havde i den ene halvknyttede næve. Hun bøjede sig efter disse, hvorved nogle hægter gik op i hendes livstykke, så tørklædet løste sig, og en snip faldt ud; ti der var knyttet noget i den, så den var tung. Mens hun stellede med dette, mistede hun atter penger. Hun kom dog endelig afsted med al sin overflod, og modtoges straks af rå spøg. Men denne gang svarede

hun ikke; derimod skottede hun sky ind, da hun i rask gang drog forbi med hesten.

Han skulde se hende én gang til; ti, da han senere drog nedover til dampskibet, stod hun med ryggen vendt ud mod gaden, i en dør, over hvilken hang et skilt med bogstaverne: »Skarlie, sadelmager«. Han kom nærmere og så Magnhild stå inde i gangen. Hun havde endnu ikke fåt regnkåben af, skjønt det var længe siden regnen havde hørt op. Endog hætten havde hun over hodet. Magnhild så ham først og drog sig længer ind, Rønnaug vendte sig og drog sig også straks ind i gangen.

Den kvæld blev Rønnaugs rejsebillet kjøbt; ti summen var fuld. Magnhild klædte sig ikke af, da Rønnaug sent tog hjem. Hun sad i en stor stol i det lille, lave rum, eller gik op og ned. Og en enkelt gang, med det tunge hode mod ruden, sagde hun, halvhøjt: »Så må hun være bestemt til noget.«

II.

Hun havde hørt disse ord før.

Den første gang var på kirkegården hin blæstfulde vinterdag, hendes fjorten frænder blev begravne, alle de, hun havde kjær, både forældre, besteforældre og søsken. Hun stod der nu igjen! Blæsten havde hist og her fejet sneen af; gjærdestaurerne stak skarpe frem, store sten så op, som var de hoder på uhyrer, der lå med den øvrige krop i driven. Vinden peb bag dem i den åbne kirkegang, hvorfra skoflerne netop var tagne ud, og ned fra den gamle trærønne på taget skar klokken med skrig i skrig.

Almuen stod blåfrossen omkring med våtter på og tilknappede; præsten i sjøstøvler og skindklæder

under samarien; også han bar store våtter, som han nu fægtede rundt med. Han pegte med en af dem på hende: »— — Det stakkels barn blev stående på sine fødder, og med kjælken ved sin hånd førtes hun ned og over den islagte elv, — det eneste væsen, som Herren vilde frelse! Hvortil er hun bestemt? — —«

Hun kjørte med ham hjem, siddende i hans fang. Han havde indledet hende til menighedens omsorg og tog hende nu »indtil videre« selv med for at foregå med et godt eksempel. Hun sad lunt op til hans pels, med de små frosne hænder inde i hans store våtter ved siden af hans fede og myge hænder. Og den hele tid sad hun og tænkte: Hvortil er jeg bestemt, jeg da?

Hun tænkte, hun skulde få se det, da hun kom ind. Men hun så intet her, som hun ikke havde set før, uden da hun trådte ind i de indre rum, hvor især et piano, som netop spilledes, i høj grad fængslede hende.

Men just derved glemte hun den tanke, hun steg ind med.

I dette hus var to døtre, noget tunge, med små runde hoder og store lyse fletter. De havde nylig fåt en lærerinde, en bleg en, tykladen, med mere bar hals, end Magnhild havde set, og med åbne ærmer. Hendes stemme lød, som var halsen ikke ren, og Magnhild måtte uvilkårlig et par gange harke istedetfor hende; men til ingen nytte. Lærerinden spurte om Magnhilds navn, og om hun kunde læse, og det kunde Magnhild; ti hele hendes slægt havde været meget læselysten. Og da foreslog lærerinden, altid med den samme urene bilyd i stemmen, at så burde hun komme på parti med småpigerne for at drive disse frem. Magnhild var et år ældre end den ældste.

Fruen sad ved siden af og broderede. Nu så hun op på Magnhild og sagde: »Gjærne det,« og

derpå ludede hun atter over broderiet. Hun var af middelstørrelse, ikke mager, ikke tyk, havde et lidet hode med lyst hår. Præsten svær, tung, kom ned, efter at ha taget samarien af; han røgte og sagde, idet han gik igjennem værelset: »Jeg ser, der kommer et læs med fisk,« og gik videre ud. Den yngste af jenterne tog atter fat på sine skalaer. Magnhild vidste ikke, om hun atter skulde gå ud i kjøkkenet. Hun sad endnu på vedkassen ved ovnen, pint af denne uvished, da man blev kaldt ind i næste rum for at spise. Alle lagde sit arbejde sammen, og den lille ved pianoet lukkede dette. Men da Magnhild var ene og hørte knivene rasle, begyndte hun at gråte; ti hun havde endnu ikke spist den dag. Midt under måltidet kom præsten ud fra spisestuen; ti man var derinde blevet enig om, at han måske havde kjøbt for lidet fisk. Han åbnede et vindu og ropte på manden, at han skulde vente, til de havde spist. Han vendte sig for at gå ind igjen i spisestuen og så den lille på vedkassen. »Er du sulten?« spurte han. Hun svarede ikke. Han havde levet længe nok blandt bønder til at forstå, at hendes taushed betydde ja, og så tog han hende ved hånden med ind til bordet, hvor der stille blev gjort plads for hende. Om eftermiddagen rendte hun på kjælke med jenterne og læste derefter sammen med dem, og fik en bibelhistorielekse sammen med dem, spiste derpå mellemmad sammen med dem og legte atter, til kvældsmaden kom, som hun spiste ved samme bord. Hun sov den natten i en bænk i spisestuen og arbejdede dagen efter sammen med præstens døtre.

Hun havde bare de klæder, hun stod i; men lærerinden sydde en gammel kjole om til hende; hun fik et stykke gammelt linned efter en af småpigerne og gik i fruens støvler. Bænken, hun sov i, blev flyttet fra spisestuen, da denne toges til rum for et par skomagere, som nu skulde »sy huset istand«. Den

sattes i kjøkkenet, men stod ivejen; derpå ind i tjenestejentens rum, men døren slog altid imod den, og så kom den op på barnekammeret. Således gik det til, at hun kom til at spise, arbejde og sove sammen med præstens døtre; og da der aldrig blev syd egne klæder til hende, kom hun til at gå i deres.

Ligeså uventet kom hun til at spille. Det opdagedes nemlig, at hun havde mere anlæg for musik end døtrene; så skulde hun lære for at hjælpe disse.

For sin egen regning blev hun lang og fik en vakker sangstemme. Lærerinden øvede den, men fornemmelig i at synge efter noder, i begyndelsen bare fordi lærerinden overhovedet mest holdt sig til det mekaniske, senere tillige fordi det i deres ensomhed deroppe begyndte at more dem, at hun kunde drive det til en mærkelig færdighed i at synge fra bladet. Præsten kunde ligge på sofaen (han indtog helst denne stilling) og le højt, når Magnhild løb allehånde øvelser op og ned som et ekorn i et træ. Det havde for Magnhild den følge, at hun fik lære mere — ikke af musik, som man måske skulde ha ventet, men af kurvfletning.

På den tid nemlig for det som en feber i folk, at færdighed i håndarbejde måtte få udbredelse blandt bønderne, og udsendinger kom også did til bygden. Magnhild valgtes til første elev; hun måtte ha mest »færdighed«. — Efter kurvfletningen kom den dobbelte spinderok, efter denne vævningen, især den mere kunstmæssige, efter denne broderisøm o. s. v., o. s. v. Hun lærte det altsammen meget hurtigt, d. v. s. hun lærte med iver, så længe det galdt at sætte sig ind i det; den videre udvikling morede hende ikke. Men da hun nu skulde lære andre, både voksne og barn, blev det til en vane, at to gange om ugen måtte hun møde på almueskolen, hvor mange da var samlede. Det, som én gang var ordnet ind som vane, tænkte

hun ikke mere på. Huset, hun var optaget i, gav hende dette.

Fruen gik sin reglementerede tur i kjøkken, kjælder og fjøs, siden broderede hun; hele huset var gjennembroderet. Man skulde tro, hun var en tyk edderkop med et lidet rundt hode, som hængte sit spind over stoler, borde, senger, slæder, vogner. Sjælden hørte man hendes stemme; sjælden taltes til hende.

Præsten var meget ældre end fruen. Hans ansigt udmærkede sig ved, at det havde så lidet af næse og hage og så lidet af øjne, men ellers meget af altsammen. Han havde i sin tid taget en uheldig eksamen og ernæret sig ved undervisning, til han på sine ældre dage blev gift med en af sine fordums skoleelever, en ret formuende pige. Da gav han sig til at søge præstekald, »det eneste, hvori han nogensinde havde vist ihærdighed,« som han selv spøgende plejede at sige. Efter ti års søgen fik han også (for ikke længe siden) dette præstekald, og han kunde vanskelig gjøre sig håb om noget andet. Han lå helst på sofaen og læste, mest romaner, men også tidsskrifter og aviser.

Lærerinden sad i den samme stol, hvori Magnhild havde set hende den første dag, gik den samme tur hen til kirken og tilbage igjen hver dag, og var på slaget ved sin gjærning. Hun var efterhånden blevet overmåde fed, havde fremdeles den bare hals og de åbne ærmer, havde også fremdeles hin dæmpede, urene røst af en strube, som endnu aldrig nogen bevægelse havde oprensket.

Præstedøtrene blev store og tunge, efter sin far, med små runde hoder, efter sin mor. Magnhild og de var venner, d. v. s. de sov i samme rum, arbejdede, legte og spiste sammen. Der færdedes ikke tanker der i bygden. Kom de udenfra, så var det i al fald ikke længere end til kontoret. Præsten meddelte sig

ikke. Han læste i det højeste for dem en ny eller gammel roman, at sige, når den var morsom.

En kvæld sad de samlede om bordet, præsten havde givet efter for deres bønner og læste just højt af »Pickwickklubben«.

Da åbnedes kjøkkendøren langsomt, og ind stak et stort, skallet hode med bred stumpnæse og smilende miner. Et kort ben i meget vide bukser sattes ind, derefter et krumt og derfor endnu kortere. Hele figuren hældede, idet den vendte sig på dette krumme ben for at lukke døren. Han forestillede dem derved bagsiden af samme store hode med en liden rand hår nedentil, en firskåren ryg, en uforholdsmæssig bagdel, kun til halvten dækket af en pjekkert. Atter gjorde han en hældende vending imod dem og bød atter sit smilende ansigt med stumpnæsen. Pigebørnene ludede stærkt over sine håndarbejder; en undertrykt knis kom op fra den ene søm, en do. fra den andre. »Er det sadelmageren?« spurte præsten og rejste sig. »Ja,« svaredes der, og han hinkede frem og gav en næve, så overordentlig stor og med så brede runde fingerender, at præsten uvilkårlig måtte se på den, da han tog den. Næven bødes videre; og da turen kom til Magnhild, brast hun ud i latter, just som hendes hånd forsvandt i hans. Den ene lattersalve på den andre hørtes og undertryktes. Præsten skyndte sig at sige, at de læste »Pickwickklubben«. »Å-hå!« svarede sadelmageren; »ja, den er nok til at le ad.« — »Har De læst den?« spurte præsten. — »Ja, de år, jeg var i Amerika, læste jeg de fleste engelske forfattere; jeg har dem såmæn i mit hus allesammen,« svarede han og gav sig til at fortælle om de billige folkeudgaver, man der kunde få tag i. Unge pigers latter er ikke så let at få dæmpet; den holdt på at sprute op igjen, endnu da sadelmageren havde fåt en pibe, og læsningen var blevet fortsat. Nu havde de jo påskud. Præsten blev om en stund træt

og vilde slutte, og sadelmageren bød sig til at læse videre, og virkelig gjorde han det. Han læste på en tør, rolig måde og med en så uvant udtale af de forekommende person- og stednavne, at tekstens egen moro blev uimodståelig; selv præsten stemte i den latter, som nu ingen længer holdt tilbage. Jenterne gjorde sig ikke rede for, hvorfor alle måtte le; endnu da de var komne op for at lægge sig, lo de, og under afklædningen gik de efter sadelmageren, hilste og talte efter ham, nævnte de fremmede ord med hans (engelske) udtale; Magnhild var flinkest i efterhærmingen; hun havde lagt mærke til mest.

Den gang var hun femten, i sit sekstende år.

Den næste dag var de i hver liden fritid i spisestuen, som nu ej længer var spisestue, men et værksted. Sadelmageren fortalte om et mangeårigt ophold i Amerika, og fra sine rejser i England og Tyskland; han fortalte uden at afbryde sit arbejde, og altid med indblandet spøg. En bestandig knis af hans tilhørerinder fulgte fortællingen. De mærkede neppe selv, hvorledes de efterhånden hørte op med at le ad ham og istedet ad viddet i hans tale; ej heller mærkede de før senere, hvad de altsammen lærte af ham. Han blev i den grad savnet, da han rejste, at talen om ham optog mere end halvdelen af deres samvær mange dage efter og døde aldrig ganske ud.

To ting havde gjort det stærkeste indtryk på Magnhild. Det første var de engelske og tyske sange, han havde sunget for dem. Hun havde ikke skjønnet teksten, uden måske stykkevis; men hvor havde ikke melodierne fængslet! — Under salmesangen en søndag havde de først mærket sig, at Skarlie havde en vakker røst. Nu måtte han idelig synge. Disse fremmede melodier, hidflagrende fra et fyldigere liv, friere forhold, større forestillinger hang igjen i Magnhilds sind hele sommeren. De var de første billeder, som vakte virkelig længsel. Man kan også sige, at det

var første gang, hun fattede, hvad sang var. Hun greb sig selv i en dag, hun atter sang de evindelige skalaer, for derpå at begynde nodesyngningen, at hun følte denne melodiløse sang som vinger mod et bur, at den flagrede op og ned mod væggene, vinduerne, dørene i bestandig og forgjæves trang — ja, tilsist, at den dalede som spindelvæv over møblerne. H a n s sange kunde hun sidde alene med ude! Mens hun nynnede dem, slog skogfarverne sammen i ét billede; og dette havde hun aldrig før opdaget. Det tætte, stærke i trækrone over og under trækrone, hele fjældvæggen opover, ligesom overvældede hende; elvesusen drog.

Det andet, som havde gjort så stærkt indtryk på hende og her spillede med, var hans fortælling om, hvorfor han var blevet halt. Han havde i Amerika som ung mand berget en 12års gut af et brændende hus; han var styrtet med gutten under det styrtende hus. Begge var dragne frem, Skarlie med et knust ben, men gutten uskadt. Nu var han en af Amerikas betydelige mænd. Han s k u l d e reddes, »han var bestemt til noget.«

Denne mindelse —! Tanken på hendes egen bestemmelse havde hidtil ligget i kirkegårdens vinterklædning, i frost, gråd og skjærende klokkeklang; den havde været noget mørkt. Nu flyttede den over i store byer hinsides havene, mellem skibe, brændende huse, sange, store skjæbner. Fra den tid drømte hun om det, hun var bestemt til, som fjærnt og stort.

III.

Sent den sommer blev alle tre jenter konfirmerede. For dem alle kom det som noget så givet, at det,

som mest beskjæftigede dem, var, hvad de skulde få for en klædning til den højtidelige dag. Magnhild, som endnu aldrig havde båret en klædning, der var skåret og syd for hende, undredes, om hun nu skulde få en sådan. Nej. Småpigerne fik silkekjole, hun omsyd en gammel sort kjole, som var blevet for liden til fruen.

Den var for kort både i liv og længde; men det mærkede hun neppe. Hun fik et lidet farvet silketørklæde om halsen af lærerinden og en sølje; hun lånte fruens hverdagssjal; et par hansker lånte lærerinden hende.

Hendes indre beredelse var ikke større end den ydre.

Dagen gled godsligt af uden særegen bevægelse. Religiøse stemninger var på præstegården, som vel ellers i bygden, en rolig vanesag. Der blev grædt endel i kirken, præsten gav vin og en skål ved bordet, og der taltes lidt om, hvad der nu skulde bli af Magnhild. Det siste virkede såvidt, at hun efter kaffen gik ud og satte sig for sig selv. Hun stirrede over mod den brede sten- og sandstribe midt i det klædte fjæld, tilsist mod den vældige ur midt i sletten; ti der havde hendes hjem ståt.

Småsøskenene stod for hende, det ene lyse ansigt ved siden af det andre. Hendes mor kom også; det tungsindige øje hvilte over hende; furen om munden så hun atter. Hendes milde stemme, vakre salmesang flød omkring hende. De havde just i kirken idag sunget en af de salmer, hun plejede at synge. Faderen sad atter ved bænken med sit sølvarbejde, hvori han var en mester. En bog eller et blad lå ved siden; han stansede med arbejdet nu og da, skottede ned i sin læsning eller bladede om. Hans lange, fine åsyn vendte sig imellem mod stuen og væsenerne deri. De gamle besteforældre sad i stuen ved siden af. Bestemoren ruslede efter en god bid

til Magnhild, imens den anden gamle fortalte hende et eventyr. Hunden lå og strakte sig ved gruen, lurvet og grå. Dens yl var det siste af levende røst, hun havde hørt bag sig, da hun førtes nedover. Den gruelige dag dækkede atter det hele barndomsbillede med nat, torden og rystelse. Hun dækkede sit åsyn og brast i gråd.

Sadelmagerens viser kom vuggende; savn, uklare billeder. Af de halvforståede viser og af hans fortællinger, hvortil hun ofte satte gale forudsætninger, drog det i broget mængde forbi, og træt af dagens tanker, bevægelser og længsler, — tom, overgit, sovnede hun ind.

Om kvælden kom Rønnaug, som de havde lært at kjende under forberedelsen til konfirmationen; hun tjente i nærheden og havde fri på grund af dagen. Hun førte med sig en skok af historier om elskovshandler i bygden; de lidet vidende jenter på præstegården sad med forundrede øjne og hørte. Hun voldte, at den yngste fik rift i sin nye silkekjole. Rønnaug rullede sig nedover bakkerne med en så ubegribelig hurtighed, at hun flere gange måtte gjentage det og fik præstedatteren efter.

Siden kom hun ofte om kvælderne efter arbejdets slut. De fandt alle glæde i hendes ustyrlige overgivenhed. Hun var sund og rund som en fole, havde neppe klæder til at skjule sig med, fordi hun rev dem istykker, og et uendeligt arbejde havde hun med håret, som altid lå hende frem i ansigtet, fordi hun aldrig havde sat det ordentlig op. Når hun lo, og det gjorde hun alt i ét, kastede hun hodet noget bagover, så de gjennem en række tænder, hvide som et rovdyrs, så hende langt ned i halsen.

Skarlie kom igjen om høsten. Der var forskjel på den modtagelse, han fik nu og forrige gang. De stod alle tre om hans slæde, de bar ind hans sager,

trods hans leende vægring, de lo, da han stod i forstuen for at ta pelsen af.

En uendelighed af spørsmål haglede nedover ham, første gang de sad hos ham i hans arbejdsrum; det var opsparede uklarheder og tvil fra det, han sist havde fortalt, — også adskilligt ellers, som de tænkte ham istand til at løse. Om få ting i bygden havde han den vanlige mening, — men bøjede af i en spøg, når man vilde ha for nøje besked. Var han alene med Magnhild, kunde han ytre sig noget friere; i begyndelsen forsigtig, men efterhånden stærkere.

Hun havde aldrig lagt kritik på nogen af sine omgivelser; nu lo hun snart med ham over præstens siste præken eller hans dovne liv, også over fruens edderkoppevirksomhed, fordi han skildrede det så muntert. Lærerindens »fede ro«, selv venindernes »gule, runde hoder« kunde hun le ad; ti spøgen, hvormed han tegnede, var for overraskende ny; — hun mærkede ikke, at denne spøg lidt efter lidt løste jorden omkring hende.

Den på landet så vanlige tidsfordriv: at skylde en ung pige for forelskelse, vendte sig imidlertid temmelig uventet mod Magnhild; man kaldte hende »sadelmagerens kone«, fordi hun altid sad hos ham. Han fik selv høre det og kaldte hende da også straks selv »sin kone«, »sin lange kone«, »sin blonde kone«, »sin meget unge kone«.

Den følgende sommer drog præstedøtrene til byen for videre at uddanne sig. Lærerinden blev »foreløbig« tilbage.

Sadelmageren kom atter om høsten for at fuldføre sit arbejde. Magnhild var følgelig nu oftere alene med ham. Han var muntrere end nogensinde. En spøg, han ofte gjentog, var den at rejse jorden rundt med »sin unge kone«. De havde en skrækkelig mængde rejseuheld, og meget mærkeligt så de, som han udførlig skildrede, og som havde selvoplevelsens

værd. Men på det allermorsomste stak så billederne af de to rejsende frem, — han haltende i forvejen med en rejsevæske, og hun efter i regnkåbe og med paraply, sær over hede, over støv, over tørst, træt og inderlig kjed ham. Så hvilede de ud i hans lille hus på Øren, hvor hun gjorde alt, hvad hun lystede, og indrettede sig som en prinsesse.

* * *

Det er ikke til at beskrive, det ansigt, præsten fik på, da sadelmageren en kvæld kom op på kontoret og satte sig foran ham og efter en troskyldig indledning spurte: om præsten havde noget imod, at Magnhild blev hans kone? Præsten lå på sofaen og røgte; han tabte piben af munden, hånden sank med den, det fede ansigt slappedes til en dejg, hvori øjnene stak tankeløse som to rosiner, — indtil han med én gang gav et ryk, det knagede og smaldt i en hel del springfjære under ham; bogen, som lå endevendt over hans knæ, gled ned, sadelmageren tog den smilende op og bladede i den. Præsten havde rejst sig. »Hvad siger Magnhild til det?« Sadelmageren så smilende op: »Jeg havde naturligvis ikke spurt, hvis hun ikke kunde tænkes at bli enig med mig om det.« Præsten tog piben til munden og dampede afsted. Han blev efterhånden noget roligere, og uden at stanse sin gang sagde han: »Egentlig ved jeg ikke, hvad der skal bli af den jenten.« Sadelmageren så atter i vejret fra den bog, han bladede i, og som han nu lagde væk: »Det er jo mere et slags adoption end et giftermål. Hun kan nede hos mig udvikle sig til, hvad hun selv vil.« Præsten så på ham, pustede og gik — og pustede. »Ja, De er jo en formuende mand?« — »Nu, om ikke formuende, så har jeg nok til at gifte mig på.« Han lo.

Men der var noget i latteren, noget, som ikke

ganske behagede præsten. Ej heller likte han den ligegyldige måde, han lod, som han tog sagen på. Han likte allermindst at bli så overrasket. »Jeg må tale med min hustru om dette,« sagde han og stønnede. »Det må jeg,« lagde han sikrere til; — »og med Magnhild,« kom det efter.

»Naturligvis,« sagde den anden og rejste sig.

En stund efter sad fruen, hvor sadelmageren havde siddet. Hun lod begge hænder hvile åbne på sit fang og stirrede efter sin op og ned dampende ægteherre. »Ja, hvad synes du?« gjentog han og stansede foran hende. Han fik intet svar og gik igjen. »Han er altfor gammel,« sagde hun endelig. — »Og bestemt meget slu?« lagde præsten til. Han stansede nær ved hende og hviskede. »Ingen ved egentlig, hvor han kommer fra, eller hvorfor han netop vil være h e r. Han kunde jo ha stort værksted i en stor by. — Formuende og en flink hund«

Præsten talte til daglig ikke det fineste sprog.

»Nej, at hun har ladet sig besnakke til dette,« hviskede fruen. — »Besnakke! Just ordet: besnakke!« gjentog præsten og knipsede med fingrene, »besnakke!« Han dampede afsted.

»Jeg har så ondt af hende!« sagde fruen, og nogle tårer faldt. Dette tog præsten: »Hør, mutter, vi skal tale med hende, vi to!« og skred tungt afsted.

En stund efter stod Magnhild indenfor kontordøren, undrende på, hvad de vilde hende. Præsten begyndte: »Er det virkelig sandt, Magnhild, at du er gåt ind på at være konen til denne sadelmagerkroppen?« Præsten brugte ofte hin fællesbetegnelse: »kroppen« istedetfor at nævne navn. Magnhild blev så rød, som hun vel aldrig endnu havde været. Dette opfattede begge som en tilståelse. »Hvorfor kommer du ikke til os med sligt?« sagde præsten ærgerlig. »Det er så underligt af dig, Magnhild,« sagde fruen og gråt. Magnhild var rent forfærdet.

»Vil du virkelig ha ham?« spurte præsten og stillede sig afgjørende op foran hende. Nu var jo Magnhild aldrig blevet vant til fortrolighed. Spurt således turde hun heller ikke nu ligefrem gi sig til at fortælle, at fra først af havde det været spas; at hun siden vel havde anet alvor, men at det bestandig på ny var blevet opblandet med spas, så hun ikke havde bryd sig videre med at sige imod. Hvorledes kunde hun, mens præsten stod over hende, begynde på en slig lang fortælling? Og så begyndte hun istedetfor at gråte.

Nu, — pine hende vilde jo præsten ikke. Gjort var gjort. Han havde ondt af hende, og så vilde han i sin hjærtensgodhed hjælpe hende med at lægge grunde opunder hendes valg. Skarlie var jo en meget formuende mand, sagde han, og hun en fattig jente; hun kunde vist ikke vente bedre parti forsåvidt. Gammel var han; men han havde selv sagt, at han betragtede det mere som en adoption end som et giftermål; han vilde hendes lykke.

Men alt dette kunde Magnhild ikke tåle at høre på, og så sprang hun på døren. Der ude på gangen faldt hun i en gråd, som skulde hjærtet briste; hun måtte op på mørkloftet med den for ikke at gjøre styr. Og deroppe fik hendes sorg efterhånden et slags bevidsthed. Det var ikke over, at sadelmageren vilde ha hende, at hun sørgede; det var over, at præsten og fruen i k k e vilde ha hende.

Så havde hun opfattet det.

Da lærerinden blev underrettet om sagen, var hun rent uenig med fruen, der ikke kunde forstå sig på Magnhild; ti det kunde lærerinden så udmærket. Han var en åndfuld mand, virkelig vittig. Han var rig, lystig, lidt styg, ja; men det var det ikke så nøje med nede på Øren. (Hendes bogstavelige ord.) Og i den tone talte hun også med Magnhild, da det endelig lykkedes at få fat i hende. Magnhild var for-

grædt og brød ud igjen i ny gråd; men hun sagde ikke et ord.

Præsten ytrede på en temmelig kort måde til sadelmageren, at da det nu engang var så, blev det best, han gjorde fortgang. Sadelmageren ønskede selv dette; han var også færdig med sit arbejde. Hvor meget han end prøvede på at få Magnhild i tale, fik han hende ikke engang at se. Han måtte altså rejse foruden.

Magnhild viste sig de følgende dage hverken i stuen eller ved bordet. Ingen søgte hende for at tale med hende; lærerinden fandt det så naturligt, at hun lige over for noget så alvorligt vilde være alene.

En dag overraskedes de af, at posten bragte et brev og en stor pakke til Magnhild. Brevet lød:

»For at føre vor kostelige spas til ende, kjære Magnhild, er jeg rejst hid ned. Mit hus blev malet i sommer, udvendig og indvendig, en spas, som nu næsten tager sig ud som alvor, — ikke sandt?

Senger, møbler, sengklæder o. s. v. handler jeg med, så jeg nu kan kjøbe dem af mig selv. Når jeg betænker øjemedet, blir det den morsomste handel, jeg nogen tid har gjort.

Kan du huske, hvor vi lo, den gang jeg målte dig, for endelig at bevise, hvor meget for kort din kjole var i livet, hvor meget for vid over skuldrene, hvor meget for stut i skjørterne? Tilfældig nedskrev jeg dine mål, og efter disse lader jeg nu sy:

1 sort silkekjole (lyonertaft),
1 brun (kashemir),
1 blå (af let uldent stof).

Som jeg altid har sagt dig, tror jeg, blåt klæder dig best.

Disse sager er ikke uden videre færdige; de kommer derfor først ved lejlighed.

Andet, du måske trænger til, har jeg telegraferet efter til Bergen, straks jeg kom ned; der er alt sligt at få færdigt. Du får det ventelig med samme post, hvormed du får dette brev.

Som du ser (og fremdeles skal se) følger der adskillig spas med det at bli gift. Jeg har således idag opsat mit testamente og i dette bestemt dig til min arving.

Med ærbødig hilsen til præsten og præstens ærede familje, tegner jeg mig din underdanige spasmager,

T. Skarlie.

Magnhild var tyet helt op på mørkloftet med både brevet og den store pakke. Hun havde styrtet sig i brevet og kom op af læsningen forvirret og ræd, rev pakken op og fandt flere sæt af alt, som udgjør en kvindes underklædning. Hun hev det til alle sider, blussende rød, harm, skamfuld. Hun satte sig ned og storgråt.

Nu havde hun mod til at tale! Hun sprang ned til fruen, kastede sig om hendes hals, hviskede: »Om forladelse!« puttede brevet til hende og forsvandt.

Fruen forstod ikke hendes: »Om forladelse!«, men vel, at hun gråt og var i stor bevægelse, tog brevet og læste. Det var underligt i formen, syntes hun; men indholdet så meget klarere; ti dette var en ældre, fornuftig mands omsorg, og al ære værd. Det tiltalte en gammel husmor, og hun gik til præsten med det. Han fandt det samme; han begyndte at tro, at med denne underlige mand måtte hun kunne bli lykkelig. Fruen søgte Magnhild overalt for at sige hende, at både præsten og hun fandt, at dette lovede godt. Man fortalte, at Magnhild var på mørkloftet, hvorfor fruen tog på sig (ti det var koldt) og gik did op. Hun traf lærerinden, som hun tog med. De så ikke Magnhild, men sagerne, som var kastet udover

gulv, kasser og kufferter. De samlede dem sammen, talte dem, mønstrede dem og fandt dem udmærkede. De forstod, at en sådan gave kunde gjøre en ung pige forlegen; men han var jo en ældre mand, som havde lov til at tå tingen faderlig. Dette sagde de hende, da de endelig fandt hende. Og hun — havde ikke længere mod til at være fortrolig. Det kom deraf, at fruen, understøttet af lærerinden, talte, hvad de selv kaldte forstandige ord til hende. Hun måtte ikke være stolt, men huske, at hun var den fattige pige, som ingen frænder og fremtid havde.

I dagene derpå havde hun en lønlig kamp. Men hun var uden fremfærd. Hvor skulde hun også ha fåt den ifra? Hvor skulde hun hen, når præstens så øjensynlig var blevet træt af hende?

Noget efter kom en kasse, som havde hendes kjoler m. m. Magnhild lod den stå; men lærerinden, som forstod så godt denne blyhed, drog omsorg for at få den åbnet. Hun og fruen tog ud stykke for stykke, og ikke længe efter stod Magnhild i kjole efter kjole foran det store spejl i stuen. Dørene var stængte, fruen og lærerinden meget ivrige. Tilsist kom den sorte silkes, og Magnhild var efterhånden ikke længer ligegyldig. Hun følte et rødmende behag i at se i spejlet sin egen figur, omfattet af fint tøj. Hun opdagede sig selv stykke for stykke. Om det var ansigtet, så havde hun ikke før idag så helt lagt mærke til, at deres, som hun nu så ved siden af sig, var sammenflydende, mens hendes — — Hun så med den sans, som en smuk klædning, der sad godt, i øjeblikket vakte.

Dette billede af hende selv stod i dage for hende. Hun vogtede sig for at forstyrre det ved at se i noget spejl. Atter samledes de gamle drømme, de, der gik over havet til noget fremmed og stort.

Men giftermålet? Det skjød hun i slige stemninger fra sig som en overgangsbro, der drages i

land, når den er brugt. Hvorledes hun kunde det? — Ja, hvor mange gange i de år, som fulgte, stansede hun ikke og tænkte efter! Men det blev hende altid lige ubegribeligt.

Hun var ikke at formå til at ta på sig en af de nye kjoler, den dag Skarlie skulde komme, ej heller til at gå ud og ta imod ham; tværtom gjemte hun sig bort. Senere og tilfældig kom hun frem. Konsekvent behandlede hun både giftermål og ham som noget, der ikke kom hende ved.

Skarlie var munter; både fruen og præsten søgte nemlig at bøde på Magnhilds mangel på høflighed, og han imødekom dem på en vindende måde. Lærerinden fandt ham ligefrem elskværdig.

Magnhild sad den anden kvæld i spisestuen og ordnede nogle sager, som hørte til håndgjærningsskolen, og som nu skulde afleveres. Hun var alene, og Skarlie kom sagte og smilende, lukkede døren langsomt bag sig og satte sig ned ved hendes side. Hun følte sadelmagerlugten, men så ikke op. Han talte længe om ligegyldige ting, så hendes åndedræt atter begyndte at gå rolig; hun vågede tilsist endog at se ned på ham; ti han sad fremoverludet og røgte. Hun så skallehodet, et busket bryn og det yderste af klumpnæsen; dernæst hans store næver og de for samme så ejendommelige negler; de lå nemlig vel formede dybt nede i kjødet, der overalt, altså også foran, omgav dem som en rund, tyk ramme. Under deres forreste del var smuds, — noget, lærerinden, der selv havde smukke hænder, havde gjort eleverne opmærksomme på som en dødssynd. Hun så på de rødlige, strittende hår, der overalt dækkede disse næver. Han havde tiet en stund; men som om han følte sig beskuet, rettede han sig, og med smil strakte han en af disse næver mod hende: »Jo, jo, Magnhild! —« han lagde den over begge hendes. Det gav et ryk i hende, og umiddelbart derefter sad hun

som lam; hun kunde ingen bevægelse, ingen tanke få frem, uden den, at en stor hummer havde taget tag. Hans hode kom nærmere; øjnene var også en hummers, de stak. Dette havde hun aldrig set i dem før, hun sprang op. Han sad igjen; hun så sig ikke tilbage, men gav sig i færd med en anden del af håndgjærningsgjenstandene, der hun stod. Hun forlod altså dog ikke rummet; en stund efter gjorde h a n det.

Lærerinden pyntede hende den næste dag; også fruen kom tilstede, hun havde glæde af det, sagde hun. Magnhild lod alt gjøre med sig uden at røre sig, uden et ords lyd og uden en tåre.

Ligeså i stuen. Hun sad ubevægelig. Der var nu kommet noget til, som lignede trods. Nogle tjenere og husmænd sad og stod ved kjøkkendøren, og i denne, som var på gløt, så hun barnehoder. Klokkeren istemte sangen, straks præsten kom ned.

Hun så ikke på sin brudgom. Præsten rørte ved de ømme strænge; fruen græd, også lærerinden; men Magnhilds kulde kjølede både ham og dem. Talen blev kort og almindelig. Bagefter tør lykønskning og pinlig taushed. Selv sadelmageren havde tabt sit smil. Det kom frelsende, at der skulde spises.

Ude i måltidet vilde præsten foreslå en skål og begyndte: »Kjære Magnhild! jeg håber, du intet har imod os — —,« han kom ikke længer; ti her brast Magnhild i en saa voldsom gråd, at den efterhånden drog fruen, lærerinden, ja selv præsten ind med og for en stund stansede alt. Præsten kunde langt om længe alene lægge til: »Tænk på os!« Men her igjen samme hjærteskjærende gråd, så der ingen skål blev drukket. Hvad nu dette egentlig var, klarede sig ikke for nogen af dem, uden måske for brudgommen; han var stille.

Ved desserten kom en af pigerne ind og hviskede nogle ord til bruden. Det var Rønnaug, som vilde sige hende farvel; hun havde ventet, lige fra de gik

tilbcrds, og hun kunde ikke længer. Magnhild gik ud. Rønnaug stod udenfor bislaget, meget forfrossen; hun havde ikke villet være ivejen inde, sagde hun. Hun så på brudens kjole og fandt den over al måde fin; hun drog en våt af sig og strøg på den med baghånden. »Ja, han er nok rig,« sagde hun; »men ikke om de havde givet mig en stak af sølv, vilde jeg . . .,« og hun føjede noget til, som ikke her kan gjengives, og hvorfor Magnhild med blussende åsyn tildelte hende en ordentlig ørfik. Tørklædet bødede den noget af; men den var særdeles vel ment.

Magnhild kom ind igjen og satte sig, dog ikke på sin plads hos brudgommen, men på en stol ved vinduet; hun vilde ikke spise mere, sagde hun. Det nyttede ikke, at man bad hende i det mindste at være med, til de andre var færdige; hun kunde ikke, sagde hun.

Opbruddet fulgte kort efter kaffen. En omstændighed kom imellem, som dæmpede bevægelsen, af hvad art den end kunde bli. Det var, at brudgommen, i hasten seende ud som et låddent dyr, kom ind bærende på en skindkåbe, for-støvler, kufte, kyse, skindhansker, muffe. Alt lod han dale foran Magnhilds fødder, sigende med tørt alvor: »Jeg lægger dette for dine fødder!« Der udbrød en latter, som selv Magnhild måtte stemme i. Alle samlede sig om sagerne, som lå spredte på gulvetæppet, og alle tabte sig i ros. Det var øjensynlig heller ikke hende ubehageligt foran en vinterrejse, hvortil hun havde fåt løfte på at låne en hel del, at se en slig foræring bli væltet ud.

Lidt efter stod hun i sin blå kjole, og så vidt barn eller kvinde var hun, at hun fandt det morsomt. Umiddelbart derpaa blev det nye rejsetøj stykke for stykke taget på under alles deltagelse, der nådde sin højde, da Magnhild blev draget frem foran spejlet for

at kunne se sig selv. Hesten var ført frem, og Skarlie kom netop, også rejseklædt, i hundskindspels, rensdyrsko og do. lægger og flad skindhue. Han var næsten lige bred som lang, og for at vække latter hinkede han hen til spejlet og stillede sig med tørt ansigt ved siden af Magnhild. Alle lo, hun selv med, — men for straks at bli aldeles taus. Denne taushed lå endnu over afskeden. Først da præstegården var forladt, brast hun atter i gråd.

Hun så på den snedækkede grushaug over hendes hjem, men mat, som var der også i hende selv dækket med grus og sne.

Vejret var koldt. Dalen blev trangere, vejen gik gjennem tæt skog. En enkelt stjærne såes.

Skarlie havde slåt figurer i sneen med svøben, pegte nu med den på stjærnen og gav sig til at nynne, derpå synge; det var en højskotsk vise. Den fulgte som en tungsindt fugl fra den ene under sneen ludende furu til den andre. Magnhild spurte om dens indhold, og dette passede en tur dybt i en skog. Han fortalte mere om Skotland, dets historie, sit ophold der.

En gang på gled blev han ved, og efterhånden fortalte han så muntre historier, at Magnhild måtte undre sig, da de steg af for at hvile, — undre sig over, at hun havde kunnet le, og over, at de næsten havde kjørt to mil.

Han hjalp hende af slæden og ind i gjæstgiverstuen, men gik selv straks ud igjen for at fodre hesten.

Derinde sad en fornem ung kvinde foran pejsen og varmede sig; rundt på bænkene lå hendes rejsetøj, tildels af så fint stof og skind, at Magnhild blev nysgjærrig og måtte føle på det. Den rejsedragt, damen sad i, gjorde også, hvad stof og snit angik, samme indtryk som et dyr i naturhistorien fra en anden verdensdel. Hendes ansigt havde ungdom og en vemo-

dig blidhed; hun var lys, med smægtende øjne og en let krummet næse. Også håret var opsat på en ukjendt måde. På gulvet gik en ung, tynd mand frem og tilbage; hans rejsestøvler stod ved pejsen; selv gik han i små saffians halvstøvler, forede med hvidt skind. Sirlige og lette var hans bevægelser.

»Er du den unge konen til Skarlie?« spurte vertinden. Det var en noget gammel kvinde, som satte en stol hen til pejsen for Magnhild. Før Magnhild fik svare, kom Skarlie med nogle sager fra slæden. Skallehodet, stikkende halvt op af det uhyre lådne, rensdyrskoene som svære rødder udover gulvet, drog damens mest forundrede blik til sig. — »Er dette konen din?« gjentog husmoren, idet hun vendte sig mod Skarlie. — »Ja, det er konen min,« sagde han muntert og hinkede videre. Den unge mand betragtede Magnhild. Hun følte, hun blev ildrød under hans blik. Der var noget hende aldeles nyt i det. Var det hån? Nu så også damen på hende; konen bad Magnhild sætte sig ved ilden. Men hun forblev i mørke borte ved bænken.

Klokken var velgåen 10, da de nådde Øren; men alle lys var der slukte, selv i det hus, de holdt udenfor. Vakt af bjældeklangen kom en gammel kone frem til gadedøren, åbnede og så ud, gik derpå tilbage og tændte. Hun mødte Magnhild i gangen, hun lyste op for hende og sagde endelig: »Du lyt vera velkomen!« En stram sadelmagerlugt fyldte gangen; ti værksted og udsalg var til venstre. Den modbydelige lugt hindrede Magnhild i at svare. Tilhøjre gik de ind; hun tog ilsomt af sig, hun kjendte kvalme. Ikke var hun vel færdig, før hun uden at kaste et blik omkring sig eller sige noget til konen, som stod og så på hende bag lyset, gik hen og åbnede en dør, hun straks ved indtrædelsen havde mærket sig. Hun lyste først ind og gik så selv efter. Hun lukkede døren bag sig. Konen hørte, at det begyndte at ramle der inde,

og gik til døren. Der hørte hun, at der droges på en af sengene. Straks efter kom Magnhild ud igjen med lyset. Hendes ansigt rødmede i lysskinnet. Hun så bestemt ud.

Til konen sagde hun, at der var intet, hun vilde hende.

Sadelmageren kom først længe efter; ti han sørgede for den hest, som han havde lånt for rejsen. Lyset stod på bordet i stuen. Der var ingen oppe.

IV.

To år var gangne siden den kvæld og et godt stykke af det tredje.

Hun var ligeså vel indøvet i det ny vaneliv som i det gamle.

Præsten var inde hos hende en tre-fire gange om året; han sov på rummet over værkstedet, hvor ellers også Skarlie sov, når han var hjemme. Han var om dagen hos kaptejnen eller toldbetjenten eller lensmanden. Det kaldtes præsteriden, når disse dage kom.

Da spilledes schak om dagen og kort om kvælden. Fruen og frøkenerne havde også set derned et par gange. I selve ladestedet var der så godt som ingen, som Magnhild omgikkes.

Til Bergen havde Skarlie og hun foretaget en rejse. Hvad der på den var hændt eller ikke hændt: — de foretog ingen anden, hverken til Bergen eller noget andet sted.

Skarlie var mere ude end hjemme; han drev spekulationsforretninger; håndværket var omtrent nedlagt; dog holdt han udsalg. Magnhild selv havde en stund efter sin ankomst, sandsynligvis på Skarlies mellemkomst, fåt opfordring af skolekommissionen til at

sætte sig i spidsen for en håndgjærningsskole. Nu havde hun en time eller to hver dag på den store almindelige skole; desuden gav hun særskilt undervisning til voksne piger. Tiden gik forøvrigt med spaserturer og sang og lidt søm; hun læste næsten ikke. Det kjedede hende.

Rønnaug var straks efter hende kommen ned til Øren. Hun havde fæstet sig på nærmeste skydsskaffersted for hurtig at tjene penger til en amerikabillet. Hun vilde ikke længer gå her som et udskud, sagde hun.

Magnhild modtog og gjemte Rønnaugs penger og forfærdedes over, hvor hurtig de voksede; ti hun havde sine egne tanker derom. Nu var billetten kjøbt; Magnhild skulde være aldeles alene.

Det jog jo mange tanker op, at rejsen over havet til det fremmede og kanske til det store skulde gå så let for den ene og ikke for den andre.

Morgenen efter den gjennemvågede nat gik hun sin vanlige tur til bryggen for at se dampskibet komme; hun så det vanlige tal handelsrejsende stige i land, det vanlige tal kufferter bæres efter dem; men hun så idag desuden en bleg mand med blødt, langt hår og store øjne gå omkring en kasse, som han endelig fik op på vognen. »Forsigtig, forsigtig!« gjentog han atter og atter. Det måtte være et piano.

Da hun havde været indom på skolen, så hun den samme blege mand og kassen bag ham stå foran døren til hendes hus. En af hotelværterne var med. Skarlie havde indredet rummene over stuen og soveværelset for at modtage rejsende, når hotellerne var fulde. Denne rejsende var en sygelig en, som helst vilde bo alene.

Magnhild havde ikke tænkt at leje ud på længere tid og altså overtage et slags omsorg. Hun blev tvilrådig. Manden kom nu nærmere. Slige øjne havde hun aldrig set, aldrig heller et så fint og åndigt ansigt.

Rent fortryllende hvilede hans øjne på hende. Der var ligesom på én gang to udtryk i dette blik, det ene bag det andet. Hun ejede ingen evne til nøjere at grunde det ud; men hun optoges i den grad, at hun puttede pegefingeren i munden og glemte at svare.

Nu skiftede hans åsyn; det blev iagttagende. Hun følte det, vaktes, rødmede, svarede og gik. Hvad svarede hun? Var det ja eller nej? Værten gik efter. Det var ja. Hun skulde først op og se, om der var istand; ti hun stolte just ikke særdeles på sin egen orden.

Der blev et svært brott, da pianoet skulde op; det tog også tid med seng- og sofaflytningen m. m. Men det tog dog alt en gang ende, og der blev stilt. Den blege mand måtte være træt. Hun hørte snart ikke et skridt, ikke en lyd over sig.

Der er forskjel på den stilhed, som er fyldt, og den, som er tom.

Heller ikke hun turde røre sig. Hun ventede, hørte. Skulde pianoet lyde? Han var jo en tonedigter, havde værten sagt. Hun syntes også, hun havde læst det navn i avisen. Hvorledes var det, når en sådan spillede? Der måtte vel ligesom ske undere? I alle fald måtte noget lyde ind i hendes fattige liv, som siden gav klang. Hun trængte til en åbenbarelse af myndig ånd. Hendes blik gled over blomsterne, som prydede hendes vinduer, og som solen spillede på; med øjnene over »Karavanen i ørkenen«, som hang i glas og ramme ved døren, og som med én gang syntes hende så livlig, så skjønt ordnet i alle grupper og skikkelser — med øre for fuglesnakket i gjenboens have og skjor-legen længere borte på marken, sad hun i fryd og ventede. Tværs gjennem fryden skar spørsmålet: »Er Skarlie nu tilfreds med, hvad du har gjort? Den ny sofa kan skades, den ny seng ligeså? . . . Manden er sygelig, ingen kan vide . . .« Hun rejste sig, tog pen, blæk og papir

frem og skrev til Skarlie for første gang i sit liv. Mer end en time holdt hun på, før brevet var færdigt. Det lød:

»Jeg har lejet bort rummene over dagligstuen og soveværelset til en syg mand, som spiller piano. Prisen er overladt til dig.

Jeg har ladet bære op en af de nye sofaer (den hestehårs) samt en af sengene på fjære. Han vil ha det mygt. Kanske var det ikke rigtigt.

Magnhild.«

Hun havde strøget ud: »Nu får jeg høre musik.« Overskriften havde voldt bryderi; hun valgte ingen at bruge. »Din hustru« havde hun skrevet i underskrift, men strøget det. — Således formet blev brevet afskrevet og sendt; det lettede. Hun satte sig atter stille hen og ventede. Hun hørte, han fik middagsmad; hun spiste da også selv lidt og sovnede; hun havde jo næsten ikke sovet den foregående nat.

Hun vågnede; han spillede endnu ikke; hun sovnede igjen og drømte, at der var en bro slåt fra fjæld til fjæld. Hun sagde til sig selv, at det var broen ved Køln, hvoraf et stort litografi hang på væggen mod soverummet. Men alligevel gik den nu fra det ene høje fjæld tværsover dalen til det andre, byggende sig i kvadrater opover fra bunden. Jo længere hun så på den, des finere, farverigere blev den; ti se, den var vævet af regnbutråde og stod gjennemskinnet og strålende helt op til den snorlige linje fra fjældkam til fjældkam. Men over denne spændtes i kors en anden bro, begge tog så på at gynge og det i langsom todelt takt, og snart efter var dalen et strålehav, hvori alle farver spillede og gyngede, men broerne var borte. Heller ingen fjælde var der mere; de henrindende farver fyldte al optænkelig udsigt. Hvor stor var den, hvor langt kunde hun nu se? Hun

blev angst i uendeligheden og vågnede . . . Det spillede over hendes hode. Udenfor huset stod fuldt af folk, stille seende op.

Hun rørte sig ikke. Tonerne flød rigt, en lys ynde var over hans musik. Hun sad lyttende, til hun følte den som at drysse over hode, hænder, fang. Dette var velsignelse over hendes lille hus, tåreverdenen derinde var gjennemskinnet. Hun skjød stolen længer tilbage i krogen. Men, der hun sad, følte hun sig funden af det algode forsyn, som havde hendes bestemmelse gjemt. Det spillede ud af en viden, hun ikke ejede, men til en lidenskab, som vaktes i det samme. Hun strakte sine armer ud, drog dem ind igjen og brast i gråd.

Længe efter at det var forbi — mængden var gåt, og han stille — sad hun der. Livet havde mening; også hun måtte få gå ind til rig skjønhed. Som det nu sang i hende, skulde det engang synge om hende! Endnu da hun klædte af sig, brugte hun både stue og kammer dertil og mer end en halv time; hun lagde sig for første gang i følelsen af, at hun havde noget at stå op til. Hun hørte hans fodtrin ovenpå; de var lettere end andres. Også hans berøring af møblerne var varsom; hans øjne med velvilje over som en glans og det dybe dragende bag var det siste, hun så tydelig.

Der fulgte ubeskrivelige dage. Hun gik til sine undervisningstimer, men ilte så hjem, hvor musikken modtog hende, og huset stod omgivet af lyttende. Hun forlod det næsten ikke mere. Enten var han hjemme, og hun ventede på, at han skulde spille, eller han gik en tur, og hun ventede på hans hjemkomst. Hun rødmede, når han hilste ind, og drog sig tilbage. Kom han i stuen for at bede om noget, for det bævende gjennem hende, når hans fod hørtes nærme sig; hun stod i forvirring og fattede neppe, hvad han bad om, når han stod der. Hun havde kanske ikke talt

ti ord i ti dage med ham. Men hun kjendte allerede hans mindste vane, hver særegenhed ved hans påklædning. Hun så, når hans brune, bløde hår lå bag øret eller når det var kommet frem; når den grå hat stod bagover eller i panden; når han bar hansker eller ikke; når han havde et sjal over skuldrene eller ej. Og hun selv? To nye sommerkjoler havde hun bestilt og gik alt i den ene. En ny hat havde hun kjøbt.

Hun trodde, at musik var hendes bestemmelse, — men hun følte ingen trang til noget slags begyndelse. Hun havde nok i hans spil og nærhed.

Hun vokste dag for dag ud i en knoppefylde af tanker; den havde forberedt sig i hendes drømmeliv, men musik var luften, hun trængte for at leve, det følte hun nu. Hun forstod ikke, at hans fine væsen, som sygdommen gjorde endnu mere åndigt, var noget i hendes liv nyt, kjært, tankevækkende; det velbehag, han indgjød, og som hun rødmede ved, gav hun alene musikken æren for.

På skolen fik hun omsorg for den enkelte, som hun aldrig før havde havt; selv matroskonen, som gjorde rent i hendes hus, gav hun sig i tale med. Der brast et hylle i hendes sjæl for hver dag; hun blev myg som en kvinde i overgangsalderen, den hun aldrig havde kjendt. Bøger, hun havde hørt læse eller læst i præstegården, stod op igjen som ny. Skikkelser rejste sig, hun da ikke havde set; de fik blod, farve og gang. Begivenheler af liv som læsning gledne forbi som en sky, opløste sig pludselig og gav billeder. Hun vågnede, som en østerlandsk pige, indestængt i seraljet, vågner en dag ved sang under vinduet og glimtet af en turban.

V.

Da Magnhild en morgen glad, smånynnende gik påklædt ind i stuen for at åbne vinduet til gaden, stod der en dame i det åbne vindu på den andre side af gaden.

Huset i en omliggende have var temmelig lavt; det ejedes af en fraflyttet embedsmand; løvværk var flettet op om vinduerne og hang nu tildels nedover dem; damen rettede just ved fletværket, som var ivejen. Hun havde et hode omgivet af lokker, mere sorte end brune. Øjnene glimrede, panden var kort, men bred, tegningen over øjnene temmelig lige, næsen også lige, men ret kjødfuld og rund, munden fyldig, halsen stod så skjønt på skuldrene, at selv Magnhild måtte bli opmærksom; de åbne kjoleærmer var nedgledne under arbejdet med fletværket og viste armene; Magnhild kunde ikke få øjnene tilbage. Da damen opdagede hende, nikkede hun over og smilte.

Magnhild forvirredes og drog sig bort.

I det samme kom et barn frem til damen, som bøjede sig ned mod det og kyssede det. Også barnet havde lokker, men lyse; åsynet var ikke moderens, og dog moderens; det var farven, som vildledede; ti barnet var lyst. Barnet krøb op på en stol og så ud. Moderen tog atter fat på fletværket, men så efter Magnhild; det var et forunderligt blik. Magnhild tog sin hat på; hun skulde på skolen; men hint blik gjorde, at hun gik bagvejen ud og kom en time senere samme vej tilbage.

Han spillede; hun stod en stund i sin lille have og hørte på; men hun måtte ind for at se, hvilken virkning dette spil gjorde på den skjønne frue. Hun gik ind i kjøkkenet og derfra i stuen, men holdt sig skjult. Nej, der var ingen fremmed dame i vinduet på den andre siden. Magnhild følte sig lettet og gik frem. Hun skulde flytte et par blomster efter

solen, hendes daglige arbejde. Hun havde nær sluppet blomsten ned på gaden; ti der stak den fremmede frue hodet ind af det åbne vindu. »Bliv ikke bange!« lo hun med en så overtalende bøn om undskyldning, at det overgik alt af blidhed og bøn, som Magnhild nogensinde havde hørt. »Jeg må få komme ind til Dem, ikke sandt?« Og førend Magnhild tænkte på at svare, var hun alt på vejen. I næste øjeblik stod hun høj, fager foran hende. En ukjendt duft svømmede om hende, mens hun gik derinde, snart talende om litografierne på væggen, snart om dalen, fjælddene eller folkets forhold. Røsten, duften, gangen, øjnene, ja klædningens stof og smag, især dens dristige farveblanding tog sanserne. Fra det øjeblik, hun trådte ind i stuen, ejede hun den; lugtede hun til en blomst og gav en bemærkning om den, var den blevet blomst én gang til; det, disse øjne så på, fik just så meget værd, som hun gav det.

Det gik ovenpå. Fruen stansede, Magnhild blev rød. Fruen smilte, Magnhild skyndte sig: »Det er en logerende . . . som . . .« »Jeg ved det; han tog mod mig igåraftes på bryggen.« Magnhild gjorde store øjne. Fruen kom nærmere: »Min mand og han er to rigtig gode venner.« Hun vendte sig nynnende, hun så på slaguret i krogen mellem sovekammervæggen og vinduet. »Er klokken her alt så mange?« Hun så på sit eget ur. »Vi skulde gå ud klokken 11 idag. De må gå med, ikke sandt? Vis os de smukkeste steder i skogen bag kirken og opover fjældbakkerne!« Magnhild svarede straks ja. —

»Hør, ved De hvad? Jeg springer op til ham og siger, at De går med, og så går vi straks, straks!« Hun gav hendes hånd et let tryk, åbnede døren og sprang opad trapperne til ham. Magnhild stod tilbage — aldeles bleg.

Det tumlede, susede, faldt. Men ikke med brag;

nej, der var straks efter så tomt, stilt. Et par knirkende skridt deroppe; derefter intet.

Hun stod vist længe så. Det tog i døren, og hun for med begge hænder til hjærtet. Derpå vilde hun fly; men det lille lyslokkede barnehode stak ind, og disse øjne var så bløde og alvorlige: »Er mor her?« sagdes forsigtig. »Hun er ovenpå,« svarede Magnhild, og ved lyden af sin egen stemme og ved selve ordenes indhold følte hun gråden og måtte vende sig. Barnet havde draget hodet tilbage og lukket døren.

Hun fik ikke straks tid til at klare sig, hvad som var hændt; ti barnet kom ned igjen og ind til hende: »Mor kommer; jeg skulde gå ind til dig. — — Hvorfor gråter du?« — Men hun gråt ikke. Hun svarede ikke barnet. »Nu kommer mor.« Og Magnhild hørte hende i trappen. Da gik hun ind i soverummet. Hun hørte, der veksledes ord i stuen imellem barnet og moderen, og derpå til sin forfærdelse, at det tog i sovekammerdøren; fruen kom ind. I disse øjne var intet skimt af brøde; de lagde over hele kammeret lykke, varme, åbenhed. Men ved at møde Magnhilds, skiftede de udtryk, så denne forvirredes og slog sine ned.

Fruen kom helt frem. Hendes ene hånd lagdes om Magnhilds liv; hendes andre over Magnhilds skulder. Magnhild måtte se op igjen og mødte da et smerteligt smil. Det var samtidig så godt, så fast og derfor så overtalende, at hun lod sig tildrage, og snart blev hun kysset, — først sagte, som blev der åndet på hende, mens den ukjendte duft, som altid fulgte, omgav dem, og silken knitrede som en hvisken, — derpå heftigt; brystet bølgede mod hende, og ånden droges dybt som i en livssorg.

Atter stille, og da hviskedes: »Kom nu!« Hun gik foran, førende Magnhild ved hånden. Magnhild var jo et barn i erfaring. Med modstridende følelser

stod hun i det smukke, lave hus, fruen bebodde, foran åbne kufferter og en over to stuer oplagt garderobe.

Fruen søgte i en af kufferterne, kom op med et hvidt kniplingstørklæde: »Dette passer Dem bedre end det, De har, for d e t passer slet ikke;« hun knyttede det af og bandt det andet på med en sløjfe, og Magnhild følte selv, at det passede godt mod den røde kjole. »Hvorledes har De håret? De har jo et langt ansigt — og så denne hårsætning? Nej —« og før Magnhild fik gjøre modstand, var hun trykket ned på en stol. »Nu skal jeg —!« Fruen gav sig til at løse op. Magnhild rejste sig, ildrød og forskrækket, og sagde noget, men blev mødt med et fast: »Vist ikke!« Det var, som der udgik vilje af fruens ord, armer, fingre; Magnhilds hår blev løst, udslåt, ordnet, derpå bundet i en knude i nakken og ellers givet frit. »Se nu!« og et spejl blev holdt frem. Alt dette øgede den unge kvindes forvirring i en sådan grad, at hun næsten ikke vidste, hvem hun selv så på, da spejlet holdtes op. Den fornemme dame foran hende, duften om hende, og barnet ved hendes knæ, som med alvorlige øjne sagde: »Nu er du vakker!« — og ham i vinduet, som også så ned og smilte, — hun rejste sig og vilde fly, men bare for at omfattes af fruen og drages dybere ind i rummet. »Vær ikke undselig! Vi skal ha det hyggeligt sammen,« og hendes hengivelse havde atter denne hjærtensgodhed, som Magnhild aldrig havde følt mage til. »Spring nu over efter Deres hat, og vi skal gå!«

Magnhild gik. Hun var ikke før ene, — og en beklemmelse, en sorg snørede hjærtet, og fruen stod afskyelig, påtrængende, selv hendes godhed vrængt til mangel på — mådehold, hun kunde ikke finde ord for det, som pinte hende.

»Nu? Kommer De ikke?« Det var fruen, som i en opkrammet hat med gyngende fjær strålede ind

gjennem vinduet. Hun slog lokkerne tilbage og dı
hansker på. »Den har klæder Dem ikke så dår
endda. Kom nu! —« Og Manghild kom.
Den lille klyngede sig straks til hende: »Jeg si
gå med dig!« sagde hun. Magnhild hørte det ik
fordi hun hørte, at det gik i trapperne: Tande, ko
ponisten, skulde også være med. »Du skjælver i hå
den?« sagde den lille. Et hurtigt blik af fruen, hv
ved hun følte rødmen stige over hals, kinder, tind
ger. — nok et af Tande, som nu stod på gadetrapp
ikke fri for forlegenhed; han hilste. »Skal vi op
skogen?« sagde den lille, som holdt hende fast v
hånden. »Ja,« svarede fruen: »er her ikke en gj
vej over markerne bag huset?« — »Jo.« — »Så f
vi den.«

De gik ind i huset igjen og ud bagvejen gjenn
haven over markerne. Skogen lå deroppe til vens
for korken og dækkede fladen og de nederste fjæ
bakken. Magnhild og barnet gik foran, fruen
Tande kom efter. »Hvad heder du?« spurte
lille. »Magnhild« — »Det var morsomt, for jeg h
der Magnhild; den er næsten det samme.« Straks ef
sagde hun: »Har du set far i uniform?« Nej, h
havde ikke det. »Han kommer her snart, han og
så skal jeg be' ham ta den på.« Hun blev ved
fortalte om sin far, som hun syntes at elske over
[illegible] Som [illegible] Magnhild svarte ikke. De
[illegible] ord kunde fornem
[illegible] En gang hun hurtig så
[illegible] var bekym
[illegible] »Nej, her er jo straks
[illegible] og nu strålede
[illegible] været: noget andet
[illegible] »Her slår vi os ned!« o
[illegible] udrop og en la
[illegible]

Han satte sig langsomt og lidt fra, Magnhild og den lille på den andre siden. Den lille sprang straks i vejret igjen; ti fruen vilde ha blomster, græs, strå, mos; hun begyndte at binde buketter, og det måtte ikke være første gang, at den lille samlede sammen for hende; ti hun kjendte alle sorter ved navn og kom med glædesudrop, når hun havde fundet noget, som moderen ikke havde set, men som hun vidste var kjært.

Tanker henkastedes; nogle, ikke alle, opfangedes af Tande, som strakte sig i græsset og syntes at ville hvile; men fra det øjeblik, de kom ind på, hvad der just var hændt i de dage, at en hustru, som havde forladt sin mand, senere blev forladt af sin elsker, tog han ivrig del, idet han på det stærkeste angreb elskeren, mens fru Bang undskyldte ham: det var ikke godt at handle ud af en kjærlighed, som ikke længer var til. Men ud af pligt i det mindste, mente Tande. Ak, med pligten havde de jo taget farvel, svarede fruen og satte blomster i Magdas hat. Den videre samtale røbede lejlighedsvis, at fruen havde landets beste omgang, at hun var meget berejst og måtte ha midler til at leve, hvor og hvorledes hun vilde. Og dog sad hun ned her i stille omsorg for Magnhild, for Tande, for barnet. Om alle, de nævnte, havde hun et kjærligt ord; den mindste bemærkning tog hun op i sin tanke og fik noget ud af den, ligesom af de græsstrå, hun nu stak ind i en af sine buketter, og det, så de tog sig ud og ikke forsvandt.

Tandes lange, blege åsyn med det vidunderlig fine smil, det bløde hår, der lå om åsynet ligesom kjælende, var efterhånden blevet oplivet.

Den farverige, varme kvinde, hos hvilken han nu sad, var jo et stykke af den verden, han levede og digtede i.

Pletten, de sad på, var omgivet af bjørk og asp. Furuen havde endnu ikke nåd til at undertrykke dem,

gjennem vinduet. Hun slog lokkerne tilbage og drog hansker på. »Den hat klæder Dem ikke så dårlig endda. Kom nu! —« Og Manghild kom.

Den lille klyngede sig straks til hende: »Jeg skal gå med dig!« sagde hun. Magnhild hørte det ikke, fordi hun hørte, at det gik i trapperne; Tande, komponisten, skulde også være med. »Du skjælver, i hånden?« sagde den lille. Et hurtigt blik af fruen, hvorved hun følte rødmen stige over hals, kinder, tindinger, — nok et af Tande, som nu stod på gadetrappen, ikke fri for forlegenhed; han hilste. »Skal vi op i skogen?« sagde den lille, som holdt hende fast ved hånden. »Ja,« svarede fruen; »er her ikke en gjenvej over markerne bag huset?« — »Jo.« — »Så går vi den.«

De gik ind i huset igjen og ud bagvejen gjennem haven over markerne. Skogen lå deroppe til venstre for kirken og dækkede fladen og de nederste fjældbakker. Magnhild og barnet gik foran, fruen og Tande kom efter. »Hvad heder du?« spurte den lille. »Magnhild.« — »Det var morsomt, for jeg hedder Magda; det er næsten det samme.« Straks efter sagde hun: »Har du set far i uniform?« Nej, hun havde ikke det. »Han kommer her snart, han også, så skal jeg be' ham ta den på.« Hun blev ved at fortælle om sin far, som hun syntes at elske over alt på jorden. Somt hørte Magnhild, somt ikke. De der bag talte så sagte, at hun intet ord kunde fornemme, skjønt de kom lige efter. En gang hun hurtig så sig tilbage, mærkede hun, at fruens udtryk var bekymret, hans alvorligt.

De var i skogen. »Nej, her er jo straks den alleryndigste plet!« udbrød fruen, og nu strålede hun igjen, som havde hun aldrig været i noget andet lune end det mest jublende. »Her slår vi os ned!« og i det samme sad hun med et lidet udrop og en latter.

Han satte sig langsomt og lidt fra, Magnhild og den lille på den andre siden. Den lille sprang straks i vejret igjen; ti fruen vilde ha blomster, græs, strå, mos; hun begyndte at binde buketter, og det måtte ikke være første gang, at den lille samlede sammen for hende; ti hun kjendte alle sorter ved navn og kom med glædesudrop, når hun havde fundet noget, som moderen ikke havde set, men som hun vidste var kjært.

Tanker henkastedes; nogle, ikke alle, opfangedes af Tande, som strakte sig i græsset og syntes at ville hvile; men fra det øjeblik, de kom ind på, hvad der just var hændt i de dage, at en hustru, som havde forladt sin mand, senere blev forladt af sin elsker, tog han ivrig del, idet han på det stærkeste angreb elskeren, mens fru Bang undskyldte ham: det var ikke godt at handle ud af en kjærlighed, som ikke længer var til. Men ud af pligt i det mindste, mente Tande. Ak, med pligten havde de jo taget farvel, svarede fruen og satte blomster i Magdas hat. Den videre samtale røbede lejlighedsvis, at fruen havde landets beste omgang, at hun var meget berejst og måtte ha midler til at leve, hvor og hvorledes hun vilde. Og dog sad hun ned her i stille omsorg for Magnhild, for Tande, for barnet. Om alle, de nævnte, havde hun et kjærligt ord; den mindste bemærkning tog hun op i sin tanke og fik noget ud af den, ligesom af de græsstrå, hun nu stak ind i en af sine buketter, og det, så de tog sig ud og ikke forsvandt.

Tandes lange, blege åsyn med det vidunderlig fine smil, det bløde hår, der lå om åsynet ligesom kjælende, var efterhånden blevet oplivet.

Den farverige, varme kvinde, hos hvilken han nu sad, var jo et stykke af den verden, han levede og digtede i.

Pletten, de sad på, var omgivet af bjørk og asp. Furuen havde endnu ikke nåd til at undertrykke dem,

skjønt skuddene alt stod der. Så længe fik også blomsterne og græsset leve, — men ikke længer.

VI.

Magnhild vågnede den næste dag — ikke til en glad erindring, således som hver dag i de næst foregående uger. Der var noget i dette, hun skulde stå op til, som hun var ræd, foruden at det gav smerte. Og alligevel drog det; — hvad skulde hun opleve idag?

Hun havde sovet længe. Da hun kom ind i stuen, så hun fruen ved det åbne vindu og fik straks en hilsen og et vink. En hat blev holdt op og drejet. Lidt efter var Magnhild så dybt inde i fortryllelsen af hendes hjærtensgodhed, skjønhed, livfuldhed, at hun nær havde glemt sin skoletime.

Et samlet rop mødte hende på skolen, da hun kom med en ny hårsætning og ny hat og et hvidt kniplingstørklæde over den røde kjole! Magnhild havde selv været forlegen ved det, og blev det nu endnu mere. Men det uforfalskede bifald, som mangestemmigt fulgte, trøstede hende snart, og hun gik derifra med samme følelse som en embedsmand, der er løftet en grad i rangen.

Også den dag var det godt vejr; derfor bestemtes, at om eftermiddagen skulde man gjøre en udflugt. Om formiddagen spillede Tande. Vinduerne var overalt åbne, og fruen sad i sit og gråt. Der gik folk forbi og stirrede; men hun ænsede det ikke.

Der var også noget lidenskabelig bevæget og undertiden smerteligt i hans spil idag; Magnhild havde ikke hørt det så før. Måske følte han det også selv som en uvilkårlig forvildelse; ti han tog sig i det og

jog op et væld af lyse, glimrende billeder, der fløj lige ind i solskinnet og insektsurren. Synet udover den af dugg fugtige eftersommerdag var med én gang så rigt på opdagelser; i gadestøvet, som tog på at tørre, glitrede det, over engen spillede farverne i grønt, hvor der stod anden gangs vækst; i gult og brunt, hvor der ingen stod. Skogens farvespil i gult, rødt, brunt, grønt vekslede overalt. Den blå tone i det øverste af det mægtige fjæld havde aldrig været mere mættet. Den stod stærk mod det glitrende grålige i de revne fjælde om sjøen. Musiken samlede sig; smerten var atter oppe, men som ekko, eller ligesom opløst i dråber, der nu og da dryssede ned i den nye stemnings solkraft. Fruen havde lagt hodet over sin arm. Magnhild så på skuldrenes bevægelse; selv drog hun sig tilbage. Hun likte ikke hendes udstilling.

På eftermiddagsturen måtte Magnhild atter foran med barnet, og de to kom hviskende efter. De samledes idag på et andet sted, et stykke oppe på fjældet; fruen havde da grædt. Tande var taus, men så måske end mere åndig ud end vanligt.

Samtalen gik idag ud fra det norske fjordlandskab, at de fjælde, som overalt stængte, gav et tryk på sindet. Alle stængsler for folkets åndsliv nævntes: vedtægtens, vanelivets, fremfor alt vanekristendommens, skinhellighedens drog i morsomt følge forbi; kjærligheden blev der givet en uendelig ret — — »Se, nu sidder hun med pegefingeren i munden igjen!« lo fruen; Magnhild blev yderlig forskræmt, og munterheden steg.

Noget længere hen lod Magnhild Magda sætte blomster og græs i sit hår. Hun smånynnede, som hendes vis var fra nodesyngningen på præstegården. Denne gang fik hendes uregelmæssige sang mere fart end ellers, idet tankerne fyldte den som vinden et sejl. Jo højere hun kom, desto stærkere sang hun, til Magda sagde: »Der kommer mor!« Magnhild

taug. Fruen kom ganske rigtig, og lidt bag hende Tande: »Men, barn, du synger jo?« De var i dagens løb blevet »dus«, d. v. s. fruen sagde du; Magnhild kunde ikke. — »Det er den højeste og klareste sopran, jeg på længe har hørt,« sagde Tande, som nu også kom nærmere, og som blussede af at ha gåt de par skridt fortere end vanligt. Magnhild rejste sig, så blomster og græs dryssede, og samtidig tog hun i håret for at ta Magdas pynt af, hvorved denne klagede forskrækkelig. Men Tandes ord, udseende og de øjne, han nu fæstede på hende, forvirrede hende, og det var snilt af fru Bang, at hun ligesom søgte at dække hende.

En stund efter var de på vej hjem, — og de gik lige på Tandes rum for at prøve Magnhilds røst.

Fruen stod og holdt hende ved hånden. Magnhild traf med påfaldende sikkerhed alle noder og tog skalaer, så Tande stansede og så op. Hun måtte da fortælle, at hun havde sunget før.

Hun kjendte efterhånden lykke; ti hun var afholdt, det var ikke til at ta fejl af. Og da man skulde prøve en liden tostemmig sang, og Magnhild kunde synge sopranen fra bladet, og ligeså med en anden, en tredje, blev der slig glæde i den lille ring, at Magnhild ildnedes deraf og gav en skjønhed, som hun visselig ikke før havde besiddet i noget øjeblik i sit liv.

Fruen havde en god alt; stemmen var ikke så uddannet, som den var sympatisk; den var heller ikke stærk, men passede derved Magnhilds så meget bedre; ti om dennes mulig var stærkere, så havde hun aldrig brugt den anderledes end svagt og gjorde heller ikke så nu.

Efterhvert som de vandt kjendskab til sangene, øgede Tande det ledsagende tonespil.

Gaden stod fuld af folk; sligt havde de aldrig hørt på det lille sted. Der slap utvilsomt en sværm

af nye forestillinger udover disse hoder. Der blev bestemt tænkt og talt finere den kvæld end vanligt. Børnene anede sikkerlig fremmede lande. En småregn faldt, de høje fjælde på begge sider dalen og omkring fjorden stod med dækkede toppe, men steg for forestillingen så meget større i det halvgjemte. Skogens farver, den rolige sjøflade, mørknet af regnen, engens friske efterslæt, elvens vilde gang, og ellers ikke en forstyrrende lyd. Kom en vogn, så stansede den.

Mængdens stilhed derude faldt med stemning over dem derinde.

Da de endelig sluttede, sagde Tande, at hver dag måtte han en times tid få lære Magnhild at bruge stemmen, så hun kunde øve videre på egen hånd, når de var rejst. Forøvrigt skulde de vedblive at synge sammen; ti det gav smag. Fru Bang tilføjede, at af den stemme måtte der kunne gjøres noget.

Tandes øjne fulgte hende ligesom spejdende, så hun var glad, da de skulde gå.

Hun glemte et nodehefte af sine egne og vendte i døren og gik tilbage efter det. Tande stod ved døren; »tak for idag!« hviskede han og smilte. Hun snublede derved i tærskelen, og over al måde skamfuld havde hun også nær taget fejl af trappens første trin; hun kom ned meget forvirret. Fruen så på hende; ti hun stod endda og ventede for at sige »godnat!« Hun stod lidt, før hun sagde det, og da kjøligt, tankespredt. Men hun havde ikke gåt nogle skridt, før hun vendte, så Magnhild stå forundret, sprang straks tilbage og trykkede hende stærkt ind til sig.

Nylig havde der været en kvæld, om hvilken Magnhild havde tænkt, at den var den lykkeligste i hendes liv. Men denne —?

Når det gik deroppe, sitrede det i hendes legeme. Hun så på hans store blik, når han løftede øjnene under spillet. Diamanten på hans venstre hånd skar

lysende ringe over pianoet, de blå-årede hænder, — det lange hår, som randt frem over, — den fine, grå klædning, det tause væsen fiød over i melodierne og harmonierne og hans hviskende »tak for idag!« — Over hos fruen var der mørkt.

Ikke før ved midnat var Magnhild i seng og heller ikke da for at sove; han deroppe sov heller ikke, tværtom, han begyndte netop nu at spille. En vemodig, enkel sang spillede han, først som en sopransolo, så som et kvindekor; harmoniseringen var så skjær. Uden at mærke sig tankeovergangene, sad hun på bakken hin konfirmationseftermiddag og så over, hvor hendes hjem havde ståt. Alle småsøskenene kom omkring hende. Han spillede det samme på forskjellige måder; men bestandig gav det hende samme billede.

På skolen næste morgen modtoges hun med mange spørsmål om gårdskvælden, om hun havde sunget med, om hvad de havde sunget, om de andre to, om de skulde synge oftere.

Spørsmålene fyldte hende med glæde: en stor hemmelighed, hendes hemmelighed sad inderst inde i den. Hun kjendte spændkraft. Hun havde aldrig ilet hjem som denne dag. Hun skulde jo endnu samme formiddag synge med ham! —

Og det gjorde hun. Han sendte bud ned med matroskonen, at han ventede hende klokken 12. Lidt før hørte hun endnu en gang hint vemodige skjære stykke fra igår.

Han tog mod hende uden at tale. Han bare hilste og gik lige til pianoet og vendte hodet, som for at bede hende træde nærmere. Hun sang skalaer, han gav vink, i regelen uden at se på hende; hele timen gik over som en rolig forretningssag; hun var taknemlig for det.

Hun gik fra ham over til fruen. Fru Bang sad eller rettere lå i sofaen med en opslåt bog over fanget,

men med Magda foran sig, som hun talte med. Hun var alvorlig, eller rettere sørgmodig; hun så op på Magnhild, men talte videre med barnet, som om ingen var kommen ind. Magnhild blev stående, betydelig skuffet. Da skjød fruen barnet fra sig og så atter op. »Kom nærmere!« sagde hun mat og gjorde en bevægelse med hånden, som Magnhild ikke forstod. »Sæt dig på den skammel, mener jeg.« Det skede. »Du har været hos ham?« Hendes fingre havde opløst Magnhilds hår: »Knuden er ikke rigtig slåt« — og lidt efter, idet hun klappede hende: »Du er et sødt barn.« Hun rejste sig i sædet, så hende i øjnene, bøjende hendes hode i vejret. »Jeg har besluttet at gjøre dig smuk, — smukkere end mig selv. Ser du, hvad jeg har kjøbt idag?« Bag Magnhild, på bordet, lå et sommertøj. »Dette er til dig; det vil klæde dig!« — »Men frue!« — »Ikke sig noget, min ven! Jeg er ikke lykkelig, når jeg ikke kan få gjøre sådant noget, — og her har jeg ovenikjøbet min egen grund.« Hendes store, underlige øjne svømmede bort. »Se så!« sagde hun og rejste sig hastig. »Nu skal vi spise middag sammen; men først en liden tur, og i eftermiddag en stor tur og derpå sang og derpå en dejlig siesta; han synes om sådant! —«

Men der blev hverken stor eller liden tur; ti der kom regn. Da tog fruen straks fat på Magnhilds kjole; hun fik den efter sine mål syd der i nærheden.

De sang sammen og mer end forrige dag. Der blev telegraferet efter sangnummere for to stemmer; et par dage derefter var de der. I de følgende dage blev de fleste med nøjagtighed gjennemgåt. Magnhild havde hver dag sin regelmæssige time. Tande gik til den med samme forretningsmæssige taushed som første dag. Hun vandt mod.

Vidunderlige dage! Sang og atter sang og samvær, mest hos fruen, hvor de som oftest både spiste

middag og aftensmad. Den ene dag var hun i det mest strålende lune; den næste dag var hun plaget af hodepine og viklede da et sort-rødt-brunt tørklæde om hodet som en turban og sad eller lå i et mat drømmeri.

Som de en dag sad sammen, og Magda stod i vinduet, sagde den lille: »Der går en mand ind til dig, Magnhild; han er halt.« Magnhild rejste sig meget rød.

»Hvad er det?« sagde fruen, som lå med hodepine i sofaen og talte hviskende med Tande. »Å, det er —« Magnhild ledte efter sin hat; hun fandt den og gik. Hun hørte fra det åbne vindu barnet: »— — en halt, styg mand, som — —«

Skarlie arbejdede det år ude ved havet. Et udenlandsk skib havde forlist der, Skarlie og et par mænd i Bergen havde kjøbt det; ti det kunde repareres med langt mindre udlæg end oprindelig skjønnet. De havde gjort en ualmindelig god handel. Skarlie forestod snedker-, maler- og sadelmager-arbejdet ved skibets istandsættelse. Nu kom han hjem efter ny proviant til arbejderne.

Hans forundring ved at træde ind i sit hus var ikke liden. Alting i orden! Og rummene fyldt af megen duft. Magnhild kom, — det var en dame, som trådte ind! Selv hendes åsyn forvandlet! Det var ligesom opladt, og det løse hår over hendes hals og noget ludende skuldre lagde en lys glans omkring hode og figur. Hun blev stående på dørtærskelen med hånden på låsen; han havde sat sig i den brede stol i krogen, han sad og tørrede sveden af det skallede hode. Da hans første forundring var over, sagde han: »Goddag!« Intet svar. Men hun trådte ind og lukkede efter sig. »Hvor her er pyntet? Er det din logerende —?« Munden spidsede sig, øjnene blev små. Hun så koldt på ham. Men han fortsatte godsligere: »Har han også syd dig en ny kjole?«

Nu lo hun. »Hvorledes har du det?« spurte hun om lidt. »Å jo, jeg er snart færdig nu.« Han havde fåt lidt af det brede væsen hos den, som gjør lønnende forretninger. »Her er varmt,« sagde han; solen havde netop brudt frem efter lang regn og stegte, som den kan først i september. Han gav benene fra sig, så vidt det krumme tillod det, og lagde sig bagover, ladende begge de svære næver hænge over stolearmene, et billede af svømmeluffer på et sjøuhyre.

»Du ser på mig?« sagde han med sit mest komiske fjæs. Hun vendte sig med et spejdende blik mod vinduet.

Stuen var straks fuld af den sadelmagerlugt, som fulgte ham; hun havde villet åbne, men betænkte sig og gik tilbage.

»Hvor er din logerende?« — »Han er derover.« — »Bor der nogen også der?« — »Ja, en fru Bang med datter.« — »Det er altså dem, du omgåes?« — »Ja.«

Han rejste sig og tog frakken af og så vest og halsklud. Han stoppede sin snadde, tændte og satte sig atter, denne gang med den ene arm støttet på albuen og røgende. Han så lunefuldt smilende på sin ægtehalvdel: »Så du vil bli en dame nu, Magnhild?« Hun svarede ikke. »Ja, — jeg får vel begynde at bli kavaller, jeg da!« Hun vendte sig og så leende på ham; brystet, dækket af dunkelrødt hår af tætteste slag, var bart; ti skjorten var oppe; ansigtet var solstegt, og skallen hvid. »Pokker, som du ser på mig! — Jeg er vel ikke nær så pen som din logerende, kan jeg tænke?« — »Skal du ha noget at spise?« spurte hun. — »Jeg spiste på dampskibet.« — »Men drikke?« Hun gik ud efter en flaske øl og satte på bordet tillige med glas. Han skjænkede og drak og så derved over. »Det var et satans fruentimmer! Er det fruen?« Magnhild blev ildrød;

ti også hun så fruen stå i vinduet — med stirrende øjne på den halvnøgne!

Hun flygtede ind i soverummet og derfra ud i haven, og der satte hun sig.

Hun havde vel siddet der nogle minutter, da hun hørte, at det gik i sengkammerdøren, derpå i kjøkkendøren, og straks efter åbnedes døren til haven af hendes mand: »Magnhild? — Jo, der er hun!« Lille Magdas lyse lokkehode stak frem og så sig om til alle sider, indtil hun opdagede Magnhild og kom da langsomt mod hende. Skarlie var gåt tilbage.

»Jeg skulde spørge, om du ikke vilde komme over og spise?« — »Hils og sig tak; jeg kan ikke det — nu.« Barnet stod forskende og stille, spurte så: »Hvorfor kan du ikke det? Er det for den mandens skyld?« — »Ja.« — »Hvem er han?« Magnhild havde i hodet: »Han er min« — men det kom ikke over læben; i dets sted vendte hun sig for at skjule sin bevægelse for barnet. Dette stod længe stille; men endelig: »Hvorfor gråter du, Magnhild?« Det sagdes så sødt; det klang med minde om hele den lyse verden, som nu atter lukkede sig; Magnhild tog dens lille stedfortræder ind til sig og gråt over hendes hode. Derpå hviskede hun: »Spør mig nu ikke mere, lille Magda; men gå hjem igjen, her, gjennem haveporten, og sig mor, at jeg kan ikke længer komme.« Magda gik, seende sig tilbage et par gange.

Magnhild fjærnede alle spor af gråd og gik ud for at gjøre indkjøb; ti hendes spiskammer var omtrent tomt.

Da hun kom hjem igjen og gik gjennem stuen, sad Skarlie endnu i sin stol, han havde nok taget sig en lur; nu gispede han og begyndte at stoppe sin snadde. — »Hun var jo gift, hun derover, sagde du?« — »Ja.« — »Er h a n også gift?« — »Jeg ved ikke.« — »Jeg så dem kysses,« sagde han.

Magnhild blev bleg, derpå rød. »Det har jeg

aldrig set!« — »Nej, nej; de trodde nok ikke, jeg heller så det,« sagde han og tændte. Magnhild kunde ha slåt ham.

Hun gik ud i kjøkkenet; men det kunde imidlertid ikke undgåes at komme ind igjen. Han sagde: »Det er intet under, de må holde af dig; du er jo ansat der som forklæde.«

Hun kom med en dug for at lægge på bordet. Den kylede hun lige mod hans leende åsyn. Men han fik gribe den og lo des mere, virkelig så tårerne stod ham i øjnene; han kunde ikke holde op.

Hun var sprunget tilbage i kjøkkenet og stod foran smørret, osten og mælken, som hun skulde bære ind, — stod og gråt.

Døren åbnedes; Skarlie kom hinkende. »Jeg har lagt dugen på,« sagde han, endnu ikke fri for at le; »for det var vel meningen med den?« — og nu tog han, hvad der var sat frem, stykke for stykke, og bar ind. Han spurte godmodig efter noget, som manglede, fik også svar. Lidt efter rejste hun sig selv og satte vand over til te.

En halv times tid senere sad de lige over for hinanden ved det tidlige kvældsbord. Nu ikke et ord om dem på den andre siden. Han fortalte om sit arbejde på dampskibet, men stansede pludselig; ti Tande begyndte at spille. For musik havde han sans. Det var et uroligt, næsten vredt spil, som begyndte; men hvor det klarede! Og det endte i den lille melodi, ved hvilken Magnhild altid blev hensat til sine forældres hus med alle søskenenes lyse hoder omkring sig. Skarlie frydede sig øjensynlig, og da det sluttede, roste han spillet på det stærkeste. Da fortalte Magnhild, at hun sang med Tande; han fandt, hun havde stemme. Hun kom ikke længer; ti spillet begyndte igjen. Da det atter sluttede, sagde Skarlie: »Ved du hvad, Magnhild? Lad du den mand gi dig al den undervisning, du kan få af ham; ti han er en mester

— og med resten har jo du intet at bestille!« Skarlie var i udmærket lune, endnu da han, træt efter rejsen, gik op på salen over sadelmagerværkstedet for at lægge sig.

Han stoppede piben og tog en engelsk bog samt lys med sig.

Magnhild luftede ham forsvarlig ud, idet hun åbnede alle vinduer efter ham. Hun gik længe frem og tilbage i mørket, før hun lagde sig.

Næste morgen sneg hun sig bagvejen til skolen og samme vej tilbage.

Der, på skolen, var ellers stor glæde over en tidende, Skarlie netop havde bragt dem, at en hel del håndarbejde, som han havde påtaget sig at skaffe kunder for i byerne, var afsat med uvant fordel. Han havde vel også fortalt hende det i morgenens løb; men så optaget havde hun været af sine egne ting, at hun knap nok havde mærket det. Neppe var dette emne tilende, så undrede en af jenterne sig (der var i denne time både barn og voksne tilsammen) over Magnhilds udseende, så forskjelligt fra det, hun havde havt de foregående dage. De spurte da, om noget fejlede hende. Hun bar heller ikke den kjole, der havde klædt hende så godt, d. v. s. fruens. Det var især den pukkelryggede Marie og den lange, storøjede Ellen, som var de mest højrøstede både med glæden og forundringen. Magnhild følte sig ikke vel blandt dem og gik tidlig. Straks hun kom hjem, meldte matroskonen hende, at Tande ventede. En kort kamp, — og hun tog atter den kjole på, som klædte hende best. Hun blev modtaget som igår, iforgårs og alle dage; han hilste ved at bøje sig let og satte sig til pianoet og gjorde anslag. For hans tilbageholdenhed, og det særlig idag, var hun ham så taknemlig, at hun — — trangen til at gjøre ham godt fandt intet.

Da hun kom ned ad trappen, så hun Skarlie og

fruen stå i samtale henne ved fruens dør. De lo begge. Magnhild listede sig useet ind og iagttog dem videre.

Det spillede over begges åsyn, deri var de lige; men dermed hørte også al lighed op; ti så styg havde han dog aldrig været, som nu foran fruen! Den blanke hat, han bar, skjulte ovenikjøbet panden, så hele åsynet fik noget sammentrykt; ti panden var næsten alene så stor som det øvrige. Hun følte ham i dette øjeblik ude i de yderste spidser af sine fingre.

Fruen var idel bevægelighed; det glimtede af hende, der hun kastede hodet, så lokkerne bølgede, eller byttede fod, bøjende overkroppen efter, eller stødte en tanke fra sig med hånden eller tegnede en anden med en livlig bevægelse.

De hastige, sikre blik, begge byttede, gav indtryk af kamp. Han leende, lurende, hun funkende af kampglæde. Det tog ingen ende; fandt de behag i hverandre? Eller i at kjæmpe? Eller i emnet? Var ikke Tande kommet ned, så havde de neppe endt den formiddag. Men da hilstes der, Skarlie kom hinkende og endnu smilende, og de to gik ind til fruen, den siste helt og højt leende.

»Et satans fruentimmer!« sagde Skarlie opspillet; »vist kan hun gjøre hodet kruset på en mand!« Og mens han kradsede sin snadde, lagde han til: »Var hun ikke så god, vilde hun være aldeles djævleblændt, — hun ser alt!« Magnhild stod og ventede mere. Han så et par gange på hende, mens han stoppede af sin skindpose; han så omtrent som den, der tænker: »Skal jeg sige det eller ikke?« Hun kjendte blikket og gik. Men måske netop denne bevægelse lod den tirrende magt sejre. »Hun havde såmæn set, at der var lys på værkstedssalen inat. Jeg tænkte, hun også vilde spørge, om — —.« Magnhild var alt i kjøkkenet.

Om middagen kom en vogn for døren; Skarlie skulde kjøre op på landet for at gjøre indkjøb af slagt for sin arbejdsstok ude ved havet.

Efterat han var rejst, kom fruen springende over gaden. Det gik som altid: hun stod ikke smilende i stuen, før alle onde tanker, som Magnhild havde havt om hende, skamfulde krøb sin vej, og hun bøjede sig stille afbedende under den hjærtelighed, hvormed fruen nu tog hende ind til sig og kyssede hende og lagde hendes hode kjærtegnende ned på sin skulder, — denne gang uden at sige et ord. Men Magnhild kjendte medfølelse udaf hvert håndstrøg, ligesom af omfavnelsen og kysset før. Da fruen slap hende, gik hver af dem til sin kant; Magnhild brød nogle visne grene af en blomst i vinduet.

Da kjendte hun fruens varme ånde over kind og hals. »Min ven,« hvisker det sagte ved hendes øre, »min søde, rene, lille ven! Du fører et rovdyr med barnehænder.«

Magnhild sitrede ved ordene, ved den varme ånde, der ligesom overgjød dem med trolddom. Fruen så, der faldt tårer nedover Magnhilds hånd: »Sørg ikke!« hviskede hun. »I sangen har du en tryllering, du kan dreje på, når du ønsker dig bort! — Ikke gråt!« Og hun vendte hende og bøjede hende ind til sig: »I eftermiddag er godt vejr, i eftermiddag skal vi være sammen i skogen og i stuen og synge sammen og le sammen. Ak, vi har ikke mange dage igjen!« Det stak Magnhild i hjærtet; høsten var nær, — og så skulde hun atter være ene.

VII.

De stod om eftermiddagen ovenpå ved pianoet og sang, da de hørte Skarlie komme hjem og ind i stuen nedenunder. Men de vekslede intet ord derom, blev bare ved. De sang tilsist med lysene tændte, men for åbne vinduer.

Da Magnhild kom ned, havde også Skarlie vinduerne åbne; han sad i hjørnestolen. Han rejste sig, lukkede; hun lod gardinerne falde, og under dette tændte han lys. Men endnu i mørket begyndte han at beundre sangen, han havde hørt, men især musikledsagelsen. Han roste også hendes stemme ligesom fruens alt, men gjentagende Magnhilds sopran; »den er ren, — som du er selv, mit barn,« sagde han; han havde i det samme fåt fyrstikken til lyset og stod over det og så næsten vakker ud. Så stille og alvorligt var hans kloge åsyn. Men ikke længe efter begyndte andre tanker at spille i det. Der vilde komme et omslag.

»Mens I sang, kom hendes mand, ingeniørkaptejnen.« Magnhild trodde, han spasede. Men Skarlie tilføjede: »Han lå over i vinduet og hørte på.« Derpå lo han.

Det skræmte Magnhild op, så hun den kvæld ikke på længe kunde sove. For første gang så hun på fruens forhold fra den side, at hendes mand måske var hende modbydelig. Når så de to virkelig elskede hinanden! — Sæt, det var hende selv! — Hun kjendte sig blussende hed; ti Tandes billede stod straks for hende.

Da hun vågnede næste morgen, lyttede hun uvilkårlig; — var uvejret allerede brudt løs? Hun kom hurtig i klæderne og gik ind, hvor Skarlie just gjorde sig rejsefærdig. En del af det, han skulde havt med, var ikke kommet; han måtte rejse med det, han havde,

og om nogle dage komme igjen. Han tog venligt farvel.

Hun fulgte ham nedover til skolen. Neppe var hun kommen tilbage derfra, før hun så en mand med rødt skjæg og lyst hår komme ud fra fruen; han førte Magda ved hånd. Det måtte være Magdas far; pigen havde hans hårfarve og noget af hans udtryk, men ingen af hans drag, ej heller hans figur; han var noget tung. De kom over gaden, gik ind og opad trappen, — der kunde dog ingen strid bli, når barnet fulgte med? Magnhild hørte Tande gå og klæde sig, og hun hørte et lydeligt »goddag! Er d u her?« sagt af Tandes stemme. Derpå intet mere; døren blev sagtens lukket. Så inde i sin frygt var hun, at hun lyttede efter den mindste usædvanlige lyd derovenfra. Men hun hørte dem alene gå, snart en, snart begge, — nu åbnedes døren, hun hørte stemmer, men ikke strid. De kom ned alle tre og gik ud. Der, på gaden, var allerede fruen, strålende påklædt og med smil af sit festlune. Tande hilste hende; hun rakte hjærtelig hånden ud. Alle fire gik forbi husdøren og ind ad havevejen for at gå den vanlige sti over jordene til skogen og fjældet. Først gik de i gruppe og langsomt; siden gik faderen med barnet, som syntes at ville føre an, og efter dem fruen og Tande, meget langsomt, meget fortrolig. Magnhild stod tilbage i den yderligste forbauselse.

Om eftermiddagen kom Magda over med sin far. Han smilte mod Magnhild og gjorde undskyldning; den lille vilde endelig, at han skulde hilse på hendes veninde, sagde han.

Han blev bedt om at sætte sig, men gjorde det ikke straks. Han så på hendes blomster, talte om dem med en kyndighed, hun aldrig før havde hørt, og bad om at måtte få sende hende nogle andre, hvis behandlingsmåde han lagde ud. »Det er egentlig lille Magda, som sender dem,« sagde han med et smil,

idet han vendte sig mod Magnhild. Denne gang følte hun, at han med skyhed iagttog hende.

Han så på billederne på væggen, broen over Køln, fossefaldet ved Niagara, det hvide hus i Washington, karavanen i ørkenen og Judith af Horace Vernet; så også på nogle fotografiportrætter af ukjendte, ofte klodsede mænd og kvinder, tildels i fremmede kostymer. »Deres mand har nok rejst?« sagde han, og øjet gled fra portrætterne tilbage til Judith, mens han stod og drog sig i skjægget.

»Har De længe været gift?« sagde han og satte sig. »I snart tre år;« hun blev rød. — »Du skal ta på dig uniformen, så Magnhild kan få se dig i den,« sagde den lille; hun havde stillet sig mellem hans knær og stod og pillede snart ved hans brystknapper, snart ved hans skjæg. Han smilte; et par streger ved øjnene og noget ved munden blev i smilet mere synlige og vidnede om sorg. I tanker klappede han den lille på håret; hun lagde hodet ind til ham, så godt, så trygt.

Han vågnede af sine drømmerier med et stort, sky blik hen på Magnhild og begyndte at stryge sit skjæg og sagde: »Her er meget smukt, her.« — »Når skal Magnhild få de blomster, du talte om?« afbrød den lille. — »Straks jeg kommer til byen igjen,« sagde han og kjælede for hende. — »Far bygger fæstning,« forklarede den lille, ikke uden stolthed; »far bygger også hjemme,« lagde hun til, »far bygger bestandig, og nu har vi tårn på huset, og stuerne er ble't så vakre, — du skulde se!« Og hun gav sig til at beskrive dem for Magnhild, hvad hun dog for resten også havde gjort før. Han hørte på hende med hint smil, som ikke var smil. Og som for at komme fra det, sagde han hastig: »Vi var en tur ude i formiddag, et stykke oppe på fjældet (den lille forklarede straks, hvor det var), og derfra —« — han

vilde vist ha sagt noget; men en anden tanke måtte ha skåret den første over.

Han sank hen. Da begyndte Tande at spille derovenpå. Hans åsyn vaktes, et stort, sky blik kom, derpå sænkede han hodet og gav sig til at stryge den lille på håret. »Han spiller overmåde vakkert,« sagde han og rejste sig.

Næste dag rejste kaptejnen. Han skulde muligens komme igjen for at træffe ingeniørgeneralen, med hvem han skulde foretage en inspektionsrejse. De tilbageværendes liv gled ind i sit vanlige løb.

En kvæld hos fruen mødte Magnhild med en påfaldende uorden i sin påklædning.

Straks fruen opdagede den, gav hun et vink og dækkede selv hendes tilbagetog. Magnhild blev så skamfuld, at hun ikke vilde gå ind igjen. Og midt under fruens leende trøstegrunde blev Magnhild rørt over hendes uafladelige godhed, hendes elskelige omsorg. Det var så uvant at høre Magnhild tale helt ud, at fruen omfavnede hende og hviskede: »Ja, barn, du kan sige, jeg er god mod dig; ti du dræber mig!« Magnhild rev sig hurtig løs; hun bad ikke med ord om nogen forklaring, ti dertil var hun altfor overrasket; men øjne, miner, holdning — døren var åbnet, hun faldt fra overraskelse i skamfuldhed. Tande vendte sig imidlertid smånynnende hen til Magda, som havde han intet mærket; han gav sig til at lege med den lille. Senere talte han til Magnhild om hendes sang, som hun ikke mere måtte afbryde. Kunde det ordnes så, at hun fik bo i byen (og det måtte med lethed kunne ordnes så), skulde han både selv hjælpe hende og skaffe hende bedre hjælp end hans.

Fruen gik af og til, ordnende for kvældsmaden. Pigen kom gående med et bræt, hvorpå fløde m. m., og hvorledes det gik til, stødte fruen til brættet lige foran de to, og fruens forsøg på at stanse sagernes fald, strandede på, at de to ikke hurtig nok var med,

— altsammen væltede. Begge damernes kjoler blev oversmurte; Tande greb straks sit lommetørklæde og tørrede Magnhilds. »De er mindre opmærksom mod mig end mod hende,« lo fruen, som var meget mere tilsølet end Magnhild. Han så op: »Jeg kjender også Dem bedre end hende,« svarede han og tørrede videre.

Hun blev gråbleg. »Hans!« ropte hun og brast i gråd. Hun ilede ind i næste rum. Magnhild forstod dette ligeså lidt som det nys foregående. Ja, der hengik måneder, indtil hun en dag, som hun gik alene på landevejen i vintersjasket, og hendes tanker var tusen mil fra fruen og det hele optrin, pludselig stansede: — det, fruen havde lagt i ordene, var sprunget op for hende!

Tande havde rejst sig; ti Magnhild havde draget sig tilbage for ikke mere at modtage hans hjælp. At hun skulde gjøre så, og at han hed Hans, var det eneste, hun endnu forstod. Tande gik op og ned i stuen. Han var meget bleg, så vidt Magnhild kunde se; ti det var begyndt at bli mørkt. Skulde hun gå ind efter fruen, eller overhovedet gå? Magda var i kjøkkenet; hun fandt endelig på at gå til hende. Og derude hjalp hun den lille med at lægge syltetøj på fad af nogle krukker. Fra kammeret, som stødte til kjøkkenet, hørte hun snart dæmpet samtale og hulken. Da Magda og hun gik ind i stuen med sine fade, var Tande der ikke. Der ventedes så længe med aftensmaden, til Magda sovnede, og Magnhild gik.

Ikke længe efter hørte hun også Tande komme. Næste formiddag sang hun med Tande; han var ganske som vanlig. Fruen traf hun lejlighedsvis om eftermiddagen på gaden; denne gjorde en liden rettelse ved Magnhilds frihåndsøvelser, som hun for lidt siden havde hørt på gjennem det åbne vindu; hun rettede samtidig på hendes hat: den sad ikke rigtig på hodet.

Skarlie kom tilbage. Han fortalte, at han på en tur til Bergen havde rejst sammen med kaptejn Bang.

En ombord, sagde han, kjendte fru Bangs forhold til Tande og bragte dette på tale. Magnhild havde stærk mistanke om, at denne ene var ham selv; ti efter hans forrige ophold havde hun hørt hentydninger til hint forhold både af Tandes opvarterske, matroskonen, og af et par andre.

»Kaptejnen var snil,« fortalte Skarlie; »han holdt sig selv for altfor uværdig til at elskes af så megen ånd. Han var derfor glad ved, at hun nu endelig havde fundet en jævnlige.« Magnhild sagde: »Du ser fornøjet ud; du synes mig endnu smudsigere end det, du — —« Hun stod færdig til at gå over til fruen og gik uden at værdiges at fuldføre.

Hun skulde følge Magda til en »forestilling«, som en gammel svensk tusenkunstner med hustru og barn netop skulde gi derborte bag huset på engen.

Da Magnhild kom ind, stod også fruen færdig; hun vilde gå med. Opløsningen herpå kom straks, d. v. s. Tande kom for at følge. Han berettede, at generalen var kommen.

Så drog de da afsted, Magda og Magnhild, fruen og Tande. En mængde mennesker havde samlet sig, de fleste dog udenfor indhegningen, hvor der nemlig betaltes »efter behag«. Indenfor indhegningen var der en »reserveret« plads, d. v. s. bænker, og til disse stilede da fruen med følge.

Den gamle »kunstner« var alt på pladsen, hvor han ved hustruens hjælp ordnede sine ting. Han havde en komisk lighed med Skarlie, var skallet, stumpnæset, stærkt bygget, og hans åsyn var ikke frit for lune. Og neppe havde Magnhild opdaget dette, før hun hørte Magda hviske til moderen: »Du, han ligner Magnhilds mand.« Fruen smilte. I det samme kom

den gamle hen imod dem. Ti blandt de »reserverede« pladser havde han endnu en »reserveret«, nemlig en bænk med rygstød. Han var meget hæs, og sproget, såvidt det hørtes, en så snurrig blanding af svensk og norsk, at de nærmeste lo, og den klownhøflighed, han da straks lagde til, fik også de fjærnerestående til at le. Men straks der blev let, trak Tande sig et par skridt tilbage. Fruen gik frem, og Magda og Magnhild fulgte.

Den gamle »kunstner« havde en meget yngre hustru, et sorthåret, huløjet, magert væsen, hvorover der lå noget forulykket. Nu hoppede der ud af teltet en gut med krushår, livfulde øjne og et drag af fint over åsyn og skikkelse, som han ikke havde fra moderen, endnu mindre fra den gamle klown. Han var klædt som nar, men var alt andet. Han stod stille hos moderen og spurte hende om noget; det var på fransk. Fruen, som var ubehagelig stemt over Tandes forfængelige skyhed, talte til barnet i hans modersmål. Gutten kom frem men bare for i afstand at se fornemt på hende. Dette morede hende, og hun tog sin pung og gav ham en større mynt. »*Merci, madame!*« sagde han og bukkede.

»Kys på hånden!« kommanderede den gamle. Gutten gjorde det med sky hurtighed. Han sprang tilbage i teltet, hvorfra man hørte et par hunde gjø.

En bevægelse opstod i mængden bag de siddende. Det var en kone med et tre-fire års barn på armen, som vilde frem. Hun kunde ikke stå og holde barnet i evindelighed, sagde hun; hun vilde sidde. Hun var så god, hun, som nogen anden.

Men der syntes ingen plads ledig uden på første bænk. Altså gik hun til første bænk under mængdens munterhed; ti hun var kjendt. Det var jo Maskin-Martha. For to år siden var hun kommen did med et barn og en større og en mindre symaskine, hvorved hun nærede sig; ti hun var flink. Hun havde forladt

sin mand og var rejst med en handlende, som blandt andet »gjorde i symaskiner«. Han havde sveget hende. Hun havde siden lagt sig til den ulykkelige fejl at drikke sig fuld en gang imellem, og da var hun et grovt, hårdt menneske. Hendes åsyn var nu oprevet, ligesom hendes hår. Men hun syntes endnu at ha adskillig kraft at rase bort. Hun satte sig lige ved siden af fruen, som flyttede sig en smule; ti der stank bayersk øl af hende.

Den gamle »kunstner« havde set hin ufrivillige bevægelse, som fruen gjorde. Straks var han ved hånden og befalede Martha, hæst og barskt, at ta en anden plads.

Hun blev måske selv skræmt ved al den silke, hun var kommen i samfund med; ti hun rejste sig virkelig og gik.

Magnhild så efter hende og opdagede Skarlie. Lige ved ham stansede konen. Snart kom hun frem igjen. Hun sagde: »Jeg sætter mig nu her alligevel, jeg!« Hun satte sig og lod barnet bænkes ved siden.

Den gamle forlod sine præparater. Han var blevet vred. »Dit förbannade —« han huskede vel på det fine selskab, han stod foran; ti han fortsatte: »Det kostar penningar at sitta här!« — »Her er en mark!« sagde konen. Hun holdt den frem.

»Mycket bra!« sagde han hæst; »men sätt dig på en annan bänk! Vil herrskapet flytta tättare ihop!« bad han dem, som sad på de nærmeste bænker. Enten dette blev gjort eller ej, Martha rørte sig ikke: »Nej, så fanden, om jeg gjør!« sagde hun. »Lad hende sidde!« sagde fruen. »För ingen del!« svarede den galante gamle; »här sitter de höga herrskaperna!« og han tog fat i barnet. Men da rejste Martha sig som besat: »Dit svenske trold! Vil du la' ungen min være i fred!« Nu stormlo mængden, og dette opmuntrede hende, og hun fortsatte: »Højt herskab? Å

skidt! Hun er en —, hun, så godt som jeg!« Navnet skal være uskrevet; men hun så på fruen. En hærsalve af latter, og derpå, som på et kommandoslag gravstilt.

Fruen havde rejst sig, stolt og skjøn. Hun så sig om efter sin kavaller. Hun vilde gå. Tande stod heller ikke langt ifra mellem et par rejsende, som havde bedt om at få forestille sig for den kjendte komponist.

Fruens flammende øjne traf hans. Han så tilbage på hende, ufravendt. Alle så på ham. Men ingen kom dybere i hans blik end i en sleben stålkugle.

Men hvor uudgrundeligt blikket var, ét sagde det tydelig nok: »Frue, jeg kjender Dem ikke!« Og hans fint buede pande, den i lige linje løbende næse, mundens lukkethed, den indadbuede kind, ja, de blinkende diamantknapper i hans linned, hele klædningens fornemhed sagde: »Rør mig ikke!« Øjet drog slør over slør.

Alt var sket i et nu. Fruen vendte sig mod Magnhild, som for at ta til vidne. Og dog ikke! Ti ingen i verden uden han og hun kunde vide, hvilke ofre han nu lod rygende fortære sig, hvor stor kjærlighed han nu stødte bort.

Atter vendte hun sig mod ham, så kort, at det for forbi som et blink. Hvilken harm, hvilket skrig, hvilken sværm af minder, hvilken stolthed, hvilken foragt slyngede hun ikke ud! Magnhild fik den dalende rest endnu, da hun vendte sig for at — ja, hvad skulde hun nu? Åsynet viste pludselig den jammerfuldeste forladthed og derpå en rørende bøn som et barns. Tårerne trillede. Magnhild, aldeles opgåt i hendes stemninger, gav hånden helt ud mod hendes. Hun greb den og knugede den, så Magnhild måtte kjæmpe for ikke at skrige. Den krænkede, forskudte kvinde tvang ved et udvortes tryk al sin kraft sam-

men, og da løftede den hende. Ti i samme øjeblik smilte hun. Se der! Kommende over den del af marken, over hvilken selskabets stramme line var spændt, og som skulde holdes fri, skred tvende officerer frem, set af alle; men hvem nægter en generalshue adgang? Og en sådan bar den vældige, som her med lange skridt og bredt svingende armer, som var han selv både hærfører og hær, togede op med adjutanten på venstre fløj. Allerede fra det fjærne hilste han på det ærbødigste sin kaptejns skjønne frue. Hun ilede den frelsende imøde. Ved generalens arm førtes hun tilbage til sin plads, mens han selv tog sæde ved hendes side. Adjutanten faldt på Magnhilds lod, efterat fruen havde forestillet. Generalen så ofte på Magnhild, og adjutanten var høfligheden selv. Dette var omtrent det eneste, hun fornam. Hun skalv.

Fruen glimrede af ånd, munterhed, skjønhed. Bare at hun nu og da greb Magnhilds hånd, den hun trykkede med samme ubønhørlige kraft. Hun styrkede sig i et øjebliks sandhed. Den legemlige smerte, Magnhild derved følte, svarede til den åndelige. Hun hørte adjutanten ved sin side og Magdas beundringsrop. Hun så også selv nogle kugler glimte i luften, og hun så en stor bli vejet af en tilskuer og derpå af den gamle kjæmpe kastet som en bold og taget igjen på arm, skulder og bryst; — men hun hørte i det samme fruen sige til generalen, at næste morgen fulgte hun ham; hun havde bare ventet på ham, siden hendes mand ikke kunde komme.

Magnhild vidste det jo, at nu var alt forbi; — men allerede næste morgen! Et udrop, især af gutter, skar gjennem hendes smerte. Den gamle havde med begge hænder kastet den svære kugle op i skifte med en ganske liden og kunde således bli ved. For Magnhild blev den lille kugle hende selv; — og den store —? Det var ikke for at finde billede, hun førte det heller ikke ud; men alt blev til billede. Således

blev den stadige blinken i luften af kuglerne til det iskolde blik, hun nylig havde skjælvet ved.

»Den gamle mand er overmåde stærk,« sagde adjutanten. »Jeg så en gang en mand i Venedig, han stod og bar en anden mand på sine skuldre, og denne bøjede sig og tog mod nok en, som stillede sig oprejst på h a m igjen, og tænk, de tog mod en fjerde, som stillede sig oprejst på den tredje. Den underste gik med dem alle, mens den øverste spillede med kugler —«

»— Om jeg døde i dette øjeblik,« sagde fruen på den anden side, »og sjælen glemte alt her og fik et nyt sæt af vidunderlige opgaver, uendelige syner, så jeg henrykkedes i opdagelser på opdagelser, — hvad kunde komme herligere?« — »Så langt tænker jeg ikke,« svarede generalens faste stemme; »jeg vil gi mit hode på, at det at leve og dø i sin pligt er den største lykke, som et vel organiseret menneske kan føle. Resten er ligegyldigt.« Magnhild fik et svidende håndtryk.

»Klappa, mine herrskaper, klappa!« sagde klownen hæst og godmodigt. Man lo lidt, men rørte sig ikke.

»Hvorfor kommer ikke snart hundene frem?« spurte Magda, hun hørte dem utålmodigt gjø der inde i teltet.

Fjældene stod krusede af skyer øverst oppe; et jag i luften bebudede skifte; fjorden sortnede alt af bris på bris. Der var noget uendelig højt over landskabet, noget skrækindjagende.

Det begyndte at bli koldt. Folket føltes dystert og tungt der bag. Nu kom klownens hustru frem; h u n skulde gå på linen. Den magre fordums skjønhed havde udringet kjole og korte ærmer. Fruen rystede, idet hun så på hende, klagede over kolde fødder og rejste sig. Dermed generalen, dermed adjutanten og følgelig også Magnhild; alene Magda blev

siddende med bønlige blikke, hun ventede på hundene. Et eneste øjekast af moderen var nok; hun rejste sig og sagde intet.

Man gik ud samme vej, som officererne var komne; ingen så sig tilbage. Fruen lo med sin klareste latter, den rullede vellyd udover hele forsamlingen. Alle så efter hende. Generalen gik hurtig, så hendes lette, friske gang ret tog sig ud. Generalens højde gav hendes et eget behag; hans hårde holdning og figur fremhævede hendes bøjelige. Farvemodsætningen i hendes dragt, fjæren over hendes hat, et indtryk af hendes latter gav en enkelt mand i hoben stemning som af bortdragende musik.

Da officererne ved fruens dør tog farvel, sagde denne intet til Magnhild; hun så ikke engang på hende, idet hun gik ind. Magnhild kjendte sin dybe medfølelse tilbagevist. Hun gik bedrøvet over til sit eget hus.

Tande kom sent. Hun hørte ham gå op og ned, op og ned, hurtigere, end han plejede. De lette skridt deroppe fik det samme: »Rør mig ikke!« frem, tilsist i takt; — diamantknappernes blinken, klædninggens fornemhed, åsynets dybe lukkethed forfulgte hende. Fruens hengivelsestrang skreg under disse skridt. Hvad måtte hun ikke nu lide? At hun midt i smertens torden og lyn skulde huske på mig, tænkte Magnhild, vilde være unaturligt. I første skræk havde hun ilet ind under hende som under et tag, men naturligvis i næste glemt alt.

Der kom nogen i gangen. Var det bud fra fruen? Nej, det var Skarlie. De trin i tredjedels takt kjendte hun. Han så kort, spejdende på hende, da han kom ind. »Det er nok tid for mig at rejse,« sagde han. Han var venligheden selv og begyndte at samle sit tøj. »Har du ventet på skydsen?« spurte hun. — »Nej, men på det kjød, jeg havde bestilt og sist måtte rejse fra; det kom for lidt siden.« — Hun sagde

ikke mere, og han var færdig. »Du får leve vel så længe!« han havde taget sine ting og så på hende.

»Skarlie,« sagde hun; »var det dig, som gav Maskin-Martha marken?« Han blinkede et par gange: »Kjære, hvad ondt var det deri?« — Magnhild blegnede: »Jeg har ofte foragtet dig,« sagde hun, »men aldrig som i dette øjeblik.« — Hun vendte sig og gik ind i sit sovekammer, skydende skodden for. Hun hørte ham gå. Derpå lagde hun sig på sengen.

Nogle takter på pianoet blev slåt deroppe; men ikke flere fulgte; ventelig var han selv blevet skræmt ved lyden.

Hende havde disse takter uvilkårlig stanset. Hun måtte nu følge skridtene, som atter begyndte.

Et nyt skjær af hemmelighedsfuldt, uberegneligt var faldt over Tande. Hun var blevet ræd ham.

Hun havde også før følt en skjælven i hans nærhed; nu følte hun den bare ved at tænke på ham.

Skridtene stansede, og hun gled fra det uudgrundelige over på Skarlie; ti her var hun klar. Hvor hun hadede ham! Og når hun tænkte på, at om fjorten dage kom han igjen og teede sig, som var aldeles intet forefaldt, knyttede hun sine hænder i raseri og åbnede dem igjen; ti som hundre gange før, så vilde det atter gå: hun vilde glemme det, fordi han dog også var snil og lod hende leve og være, som hun vilde.

En dybt følt sorg over hendes udygtighed dækkede hendes forestilling som en nat. Hun brast i gråd. Hun var ikke istand til at klare sig et eneste forhold, ikke andres, ikke sit eget, ikke istand til at ta frelsende beslutning. Hvilken skulde den også være?

Skridtene begyndte igjen, endnu hurtigere, endnu lettere. Og atter indfandt sig hin uforklarlige, ikke ubehagelige bæven for Tande.

Det var endelig blevet mørkt; hun stod op og

gik ind. Hos fruen var lys; gardinerne var nede. Magnhild måtte også tænde lys. Ikke før havde hun gjort det, så hørte hun skridt i gangen, og det bankede på. Hun lyttede; det bankede igjen. Hun gik selv til døren. Det var bud fra fruen, at hun måtte komme over. Hun slukkede og fulgte.

Her var alt forvandlet. Åbne, pakkede kasser, kufferter, æsker, væsker, Magda sovende over sin egen lille kurv, en lejekone beskjæftiget, ligesom jomfruen, med yderligere ordning. Jomfruen rejste sig op, idet hun sagde: »Fruen er for et øjeblik siden gåt ind for at lægge sig. Jeg skal varsku.« Magnhild bankede på og gik ind.

Fruen lå bag hvide sengomhæng i en knipling-ringet natdragt. Hun havde det tyrkiske tørklæde om hodet; det hørte uopløselig til hendes hodepine. Lampen stod lidt tilbage med en skjærm over af rødt, blødt papir, der bevægede sig. Hun lå støttet på den ene albu, dybt i puderne; den fri, venstre hånd gav hun mat ud; et træt, smertefyldt blik fulgte. Hvor var hun skjøn. Magnhild var atter hendes, og det så stærkt, at hun kastede sig over hende og gråt. Som var den syge herved blevet elektrisk rørt, rejste hun sig i sæde, og med begge armer knugede hun hende ind til sin varme, fulde skikkelse. Hun vilde med det allerstærkeste tag drage forståelsen og medfølelsen ind til sig. »Tak!« hviskede hun over Magnhild. Hendes fortvilelse kjendtes sitrende gjennem alle legemsdele, som rørtes. Taget slap, Magnhild rejste sig, fruen lod sig falde og bød Magnhild at ta en stol og sætte sig lige ved. »Her er lydt,« hviskede hun, visende mod døren. Magnhild kom med stolen. »Nej, her på sengen,« sagde fruen så og flyttede sig. Stolen blev atter bortsat. Hun tog Magnhilds hånd og holdt den mellem begge sine. Hun så hende ind i øjnene, som endnu hang fulde af tårer. Hvor

godt, sandt, hvor forstående hun så. Magnhild bøjede sig og kyssede hende. Læberne var matte.

»Jeg har kaldt på dig, Magnhild,« sagde hun sagte. »Jeg har nogle ting at sige dig. — Bliv ikke ræd« — et håndtryk fulgte; »det er ikke min historie, — — det er også helt kort; ti jeg trænger til at være ene.« Tårerne trillede ved de siste ord nedover kinderne. Hun kjendte det og smilte.

»Du er ble't gift, — — — jeg forstår ikke hvorledes, — — og jeg vil ikke vide det!« — Det bævede gjennem hende, og hun stansede. Hun vendte en stund hodet bort. Så blev hun ved: »Prøv ikke på —« men hun kom ikke længer, hun drog begge hænder til sig, dækkede sig, rullede sig helt om og gråt i puderne; Magnhild så bevægelsen gjennem ryg og armer. Selv rejste hun sig.

»Det var dumt af mig,« hørte hun omsider; fruen havde vendt sig og gned øjnene og panden med en essens, som fyldte kammeret med vellugt. »Jeg har intet råd at gi; — desuden hvad nytter det til? — Sæt dig igjen!« Magnhild satte sig; fruen lagde flakonen fra sig og tog hendes hånd med begge sine. Hun klappede og strøg den, et langt forskende blik fulgte. »Ved du, at du er skyld i, hvad som hændte idag?« — Magnhild blev blussende som foran en stor ild; hun vilde rejse sig, men fruen holdt fast. »Stille mit barn! Jeg har følt hans tanker, når vi var sammen. Du er ren og fin, — og jeg —!« hun lukkede øjnene og blev liggende stille som en død. Ikke et åndedrag hørtes, — før hun omsider drog et langt, langt, og så op med et blik, så fuldt af lidelse —!

Magnhild hørte sit eget hjærte; hun turde ikke røre sig, dæmpede sit åndetag. Hun kjendte, at hun svedede. —

»Ja, ja, Magnhild; — vogt dig nu, du!« Magnhild rejste sig. Fruen vendte hodet efter hende: »Ikke stolt!« sagde hun. »Har du et sted, du nu

kan ta hen?« Magnhild hørte ikke, hvad hun sagde. Fruen tog det lige roligt op igjen: »Har du et sted, du nu kan ta hen? — Svar mig!«

Magnhild kunde neppe samle tankerne, men svarede »ja,« — bare af tilvant lydighed mod fruen. Hun tænkte ikke på at ta nogensteds hen, uden på at gå derfra, nu, straks. Men før hun kunde, sagde fruen, som den hele tid betragtede hende: »Jeg skal sige dig én ting, som du ikke ved. Du elsker ham.«

Magnhild rettede sig lynsnart, med øjnene fast i hendes. Der blev en kort kamp, hvori fruens øjne ligesom åndede på hendes. Hun forvirredes, rødmede og bøjede hodet mod sine hænder. Fruen rejste sig i sæde og tog ved hendes arm. Hun stod endnu imod; brystet steg og sank, — hun vaklede, som søgte hun stød, og hældede endelig did, hvor hun kjendte trykket af fruens hånd.

Hun lagde sig ved hendes bryst og gråt heftig.

VIII.

Allerede på sengen næste morgen bragte matroskonen Tande et brev. Der var en sirlig, gammeldags, noget gulnet glanskonvolut om brevet, og udskriften var af en uøvet damehånd med fine bogstaver, og på hver, som gik nedenfor linjen, en liden overflødig sving, for ræd til at bli rund, men dog med forsøg på det. »Hvem kan det være?« Han åbnede. Under stod »Magnhild«. Han kjendte sig lidt varmere og læste:

»Hr. H. Tande!

Jeg takker Dem meget for Deres godhed mod mig og for den undervisning, De så overbærende har givet

mig. Min mand har sagt, at De har ingen leje at betale.

Jeg må ta bort uden at få sige Dem dette. Endnu en gang min beste tak.

Magnhild.«

Han læste det vel fem gange. Så studerede han hvert ord, hvert bogstav. Det brev havde havt ti udkast og kasserede afskrifter, det følte han. »Magnhild« var færdigere skrevet end det øvrige; det måtte være oftere øvet fra før.

Men med slige mindre opfindelser dulmede han ikke den store anklage, som så på ham af dette brev! Han lå længe stille efter at ha ladet brevet falde. —

Han begyndte om en stund at tromme på lagenet med højre hånd, det var diskanten i en melodi; havde den nåd pianoet, og Magnhild havde hørt den, havde hun også kjendt den igjen.

Pludselig sprang han ud af sengen og ind i næste rum. Stående bag gardinet så han forsigtig over. Ganske rigtig: der var alle vinduer åbne, to kvinder vaskede; huset var tomt. Han gik op og ned og blistrede.

Han gik, til han frøs. Da begyndte han at klæde sig på. Det tog vanligvis en times tid, under hvilken han nu og da var ved pianoet. Idag tog det to, og han var dog ikke ved pianoet.

Han gik en meget lang tur den formiddag, dog ikke til de steder, de sammen havde gåt. Allerede på den tur begyndte det oplevede at ordne sig således, at han selv fik mindre skyld. Dagen efter havde han så godt som ingen. Den tredje slog det op igjen mod kvælden. Men næste morgen stod han med smil over den hele historie.

Den første dag havde han to gange begyndt på et brev til Magnhild, men begge gange revet det itu.

På den fjerde dagen fandt han istedetfor et musikmotiv. Det kunde bli et rigt, broget instrumenteret stykke, fuldt af pragtfuld uro. Nogle takter af den enkle, fine melodi, som havde givet Magnhild billeder fra hendes barndom, kunde dynke det. De kunde jo brydes?

Men da det aldrig vilde ordne sig, fattede han, at ikke her og ikke nu kunde det lade sig gjøre. Han gik der endnu en uges tid; så pakkede han ind. Pianoet lod han stå og nøglen i. Han strøg til Tyskland.

IX.

Ud på det femte året derefter, en søndagskvæld om våren, gik endel jenter op efter ladestedets eneste større gade; de gik arm i arm, flere og flere samlede sig; ti jenterne gik med trestemmig sang.

Udenfor sadelmagerhuset (som forresten intet skilt og ingen butik længer havde) gik de langsommere, som skulde sangen der til gagns høres. Kanske ventede de også på at få se et åsyn i de lave vinduer; men de så intet og togede snart videre.

Da de siste var dragne forbi, rejste en kvinde sig af den store stol i krogen. Hun var ikke mer end halvt påklædt, gik med slæbetøfler og uredt hår. Da hun vidste, at ingen bodde lige overfor, og hun ingen så i gaden, vågede hun sig hen til vinduet, faldt der i tanker med hodet lænet mod armen og denne til vindusskillet. Hun lyttede til harmonierne, som nu og da nådde ned.

Dette kor var en erindring om, at Magnhild engang havde elsket sang og tænkt sin bestemmelse i den. Det var hende selv, som nu stod her, og som, trods søndagen. eller kanske just fordi det var søn-

dag, ikke havde fundet det umagen værdt at klæde sig; klokken var seks om eftermiddagen.

Hun vaktes af vognrammel fra den anden kant. Dampskibet var altså kommet. Så tilvant var hun den eneste afbrydelse i ladestedets øde, at hun glemte, hun ikke var påklædt; hun måtte se, hvem som kom. Det var to damer, den ene med et barn i armen og en solskjærm, den anden med flagrende slør, livlige øjne i et noget rundladent åsyn; hun bar skotsk rejsedragt; — idet vognen ilede forbi, nikkede hun ind til Magnhild, det rejse-brune åsyn strålede; nu vendte hun sig og vinkede med sin behanskede hånd.

Hvem i al verden kunde dette være? Magnhild var af overraskelse, der hos hende altid blev til undseelse, veget langt ind på gulvet. Hvem kunde dette være?

Der var noget kjendt, som vilde frem, men ikke kunde, — da den samme dame i løb kom nedover igjen. Hendes raske dragt gav fart; nu hoppede hun op på trappen og stod i den opslagne dør; de så begge på hverandre.

»Kjenne du meg inkje?« sagde den elegante dame i bygdens bredeste dialekt.

»Rønnaug!«

»Javist!« Og de omfavnede hverandre.

»My dear! I am here bærre for di skuld. I will seje deg, at all those years I have tænkt meget på denne stund. My dear Magnhild!«

Hun talte tre sprog! Engelsk, bygdens dialekt og lidt af landets almindelige.

»I have spoken norsk bærre a couple of months only og kan inkje tale godt.«

Hendes åsyn var udfoldet; øjnene flammede endnu varmere end før, munden havde formet sig, fyldig som den var, til at gjengive lune, godhed, vilje

Bærre for di skuld ɔ: bare for din skyld.

i rigt skifte. Hendes figur var blevet endnu yppigere; men hendes raske bevægelser og elegante rejsedragt lod det glemmes. Hendes brede hænder, som bar dette mærke af hendes arbejdstid, tog så varmt begge Magnhilds mellem sine, og straks efter sad de sammen, mens Rønnaug i en fart fortalte disse fire-fem års sælsomme historie. Hun havde ikke villet skrive; ti man havde så alligevel ikke trod hende. Og hvorfor hun ikke havde skrevet straks efter overfarten, som løftet havde været, var simpelt hen, fordi hun allerede på overfarten kom fra tredje til første plads, og det, som havde voldt dette, vilde af alle være blevet mistydet.

Hun havde, da de rejste ud fra Liverpool, siddet fremme på rælingen af det store skib. En mand trådte da hen til hende og sagde på dårligt norsk, at han kjendte hende; ti som hun der sad, havde hun siddet bag på hans karjol for en måneds tid siden. Rønnaug huskede også ham, og de talte sammen den dag og flere. Så kom han med en dame. Dagen derpå kom han med samme dame og spurte Rønnaug, om hun vilde følge dem over på første plads. Der begyndte damen og hun så en engelsk samtale ved hjælp af manden. Der blev megen moro, flere kom til, og det endte med, at Rønnaug skulde være der på første plads; hun vidste i grunden ikke hos hvem. Hun tog bad og fik nye klæder fra top til tå, hvormed flere damer hjalp til, og så var hun siden som en gjæst iblandt dem. Alle var gode med hende. Hun fulgte damen bort fra skibet; det var en tante af den mand, som først havde talt til hende, og snart lærte hun, at det var på hans kost, hun havde rejst og nu siden nød undervisning og det rigeste underhold. Det var også på hans kost, at de siden sammen gjorde lange rejser. I to år havde hun nu været hans hustru; et barn på vel et år havde hun med her. Og det barn måtte Magnhild se, — ikke »imor-

gen«, heller ikke »siden«, men nu, straks! Magnhild var ikke klædt; vel, så måtte hun skyndsomt bli det, Rønnaug skulde hjælpe til, — og trods Magnhilds vægring stod de begge i hendes soverum.

Så snart Magnhild vel var i gang med påklædningen, gik Rønnaug omkring i stuerne; hun gav under dette Magnhild et eneste spørsmål, og det var, hvorfor Magnhild ikke var påklædt så sent på dagen, men fik et langtrukkent »Å—« til svar. Rønnaug begyndte at smånynne, mens hun gik i den ydre stue. Lidt efter kom der ord med; de var engelske, og ét hørte Magnhild tydelig, det var »disappointed«. Magnhild kunde engelsk; de tre siste vintre havde Skarlie læst sproget med hende; hun kunde allerede forelæse for ham af det amerikanske ugeskrift, som det siden hans ophold dersteds var blevet ham et livsbehov at holde. Hun vidste altså, at »disappointed« betydde »skuffet«. — Der foregår undertiden en ændring i vor stemning derved, at solen, som fyldte hele rummet, pludselig er borte, og luften grå, kold, inde som ude. Ligeså uvilkårlig fik Magnhild en ubeskrivelig frygt, og ganske rigtig: næste gang Rønnaug gik nynnende forbi den åbne dør (hun så på vægbillederne), kastede hun et kort sideblik ind på Magnhild; det var ikke egentlig uvenligt; men det kjendtes dog af Magnhild, som fik hun et skud. Hvad i al verden var hændt, eller rettere: hvad var opdaget? Det var hende ikke muligt at fatte det. Hun spejdede, da hun var færdig og kom ind, rundt hele stuen. Men hun spejdede forgjæves efter en ting, der kunde ha angivet, hvad hun selv vilde ha skjult, eller fortælle noget, der kunde vække mishag? Hvad var det? Rønnaugs åsyn var nu et andet, — nej, hvad var det?

De gik; begge var blevet tause. Selv på gaden, hvor så meget kjendt måtte minde, kunde hun, som nylig havde talt i tre sprog, tie i dem alle. De mødte

en mand i en karjol, som talte lidenskabelig med en yngre mand, han havde stanset; begge hilste Magnhild, den ældre ligegyldig, den yngre med triumf i det finnede fjæs og de gnistrende øjne; — først da vækkedes Rønnaug. Til trods for, at snart fem år var gangne, siden hun skydsede den ukjendte mand, som havde talt om Magnhilds bestemmelse, og som havde set hende selv i forhold, hun skammede sig ved, — hun kjendte ham straks! Hun greb hurtig Magnhilds hånd: »Do you know him? What is his name? Does he live here?« hun glemte i sin iver at forsøge sit modersmål. Magnhild hvarede alene på det siste spørsmål: »Ja, siden i vinter.« — »What heiter'n.« — »Grong.« — »Have you tålå ve'n?« — »Mere med hans søn; det var ham, som stod der.« Rønnaug så efter Grong, som just nu kjørte rask — man kunde sige vred — forbi dem.

De kom til det andet hotel på højre hånd; en pige spurtes, om ikke her en dame var taget ind med et barn. De blev vist ovenpå. Der stod den dame, som havde ledsaget Rønnaug. Denne spurte hende på engelsk, hvor barnet var, samtidig med at hun forestillede Miss Roland for Mrs. Skarlie, hvorpå alle tre gik ind i næste værelse til det sovende barn. »Nej, har vi fåt en vugge!« ropte Rønnaug på engelsk og kastede sig på knæ ved vuggen. Magnhild blev stående foran, ikke ganske nær. Det var et vakkert barn, så vidt hun kunde se. Rønnaug bøjede sig over barnet, ikke så hun op, ikke talte hun. Men Magnhild så, at der trillede store tårer over det fine tæppe, der lå på vuggen. Der blev pinlig stilt.

Rønnaug rejste sig, og med et sideblik på Magnhild gik hun fort forbi hende ind i forreste rum, hvorhen Magnhild endelig også måtte gå efter. Da stod Rønnaug ved vinduet. En vogn stansede i det samme

---

Heiter'n ɔ: heder han. Tålå ve'n ɔ: talt med ham.

udenfor, Magnhild så, at den blev draget af tre mænd; det var en ny, vakker rejsevogn, den vakreste, hun havde set. »Hvem ejer den?« »Det er min,« svarede Rønnaug.

Betsy Roland kom ind og spurte om noget; Rønnaug fulgte hende ud. Da hun straks efter kom igjen, gik hun lige hen til Magnhild, der endnu sad og så på vognen. Rønnaug lagde den ene arm over hendes hals. »Will you go with me in this carriage through the country, Magnhild?« Allerede ved berørelsen var Magnhild blevet ræd, hun kjendte Rønnaugs øjne, følte hendes ånde, armen lå over hende som en jærnstang, skjønt den vist ikke trykkede. »Vil du rejse mæ meg op gjønno lande' in this — i denne vogn, Magnhild?« hørte hun én gang til, og røsten bævede. »Ja,« hviskede Magnhild.

Rønnaug slap hende, gik til det andet vindu og så ikke mere ind. »Er den vogn fra Amerika?« — »London.« — »Hvad gav du for den?« — Charles bought it.« — »Er din mand med dig?« — »Yes — ja,« — og hun tilføjede: — »Not here; Constantinople, — delivery af guns. — September we are to meet — Liverpool.« Og da så hun op på Magnhild med et stort blik. Hvad mente hun med det?

Magnhild vilde gå. Rønnaug fulgte hende ned ad trappen. De gik begge bort til vognen, om hvilken der stod flere folk, som nu drog sig noget tilbage. Rønnaug viste frem endel bekvemmeligheder ved den, og idet hun havde hodet inde i den, spurte hun: »Dine rum up stairs are they to be let?« — »Nej, der er bryderi med sligt.« Rønnaug sagde rask godnat og hoppede op ad trapperne.

Magnhild havde ikke gjort mange skridt, før hun følte, at hun bestemt burde ha budt Rønnaug at bo ovenpå. Skulde hun vende om? Å nej.

Gjønno ɔ: gjennem.

Dette blev en af Magnhilds vågne nætter. Rønnaug havde skræmt hende. Og denne rejse? Den vilde hun aldrig i verden foretage!

X.

Den første, hun så, da hun klokken over ti kom frem af sit soverum, var atter Rønnaug, som da kom nede fra ladestedet, og netop nu ind til hende, — nej, ikke til hende, men til præsten, den unge kapellan, som bodde hos Magnhild i det forhenværende sadelmagerværksted. Rønnaug hos præsten? Endnu klokken 11 var hun der. Og da hun kom ud, fulgt af præsten, en ung, bly mand, stak hun bare hodet ind til Magnhild, hilste og forsvandt igjen, fulgt af præsten. — —

Magnhild fik endnu mere at undre sig over; ti senere på dagen så hun Rønnaug i følge med Grong. Det krænkede hende, uden at hun rigtig gjorde sig rede hvorfor. Dagen derpå søgte Rønnaug hende, men rent i forbigående; der blev talt noget om forskjellige folk i ladestedet, som det havde moret Rønnaug at finde igjen, ikke et ord om rejsen. Der gik flere dage, og den nævntes ikke; kanske havde hun opgivet den!

Men så hørte Magnhild om denne rejse af andre: først af matroskonen, som gjorde rent hos hende, så af den, hun kjøbte fisk af, tilsist af alle. Hvad skulde hun gribe til? Ti hun vilde under ingen omstændighed følge.

Rønnaug fortalte hende, at hun læste norsk med Grong, også med præsten, for ikke at plage én ad gangen for meget; hun skrev også stiler, sagde hun og lo. På samme korte måde rørte hun ved personer,

forhold, nævnede dem med en karakteristik, — og straks til noget andet Magnhild blev ikke bedt op til hotellet. Rønnaug trillede ofte sit barn i en liden vogn, hun havde kjøbt; hun stansede da og viste barnet for alle mennesker, hun mødte; men hun kom ikke ind til Magnhild med det.

Rønnaug gjorde den overordentligste opsigt i ladestedet. Det var ikke ualmindeligt i en havn at møde mærkelige omskiftelser i livsvilkår. Men at dømme efter de gaver, Rønnaug gav, efter hele hendes optræden, måtte hun være meget rig, og desuagtet var hun den grejeste, omgjængeligste af alle. Magnhild hørte idelig hendes ros; alene præsten ytrede lejlighedsvis, at hun bestemt havde det utålmod, som karakteriserer lykkebarnet.

Men hvad hørte så Rønnaug om Magnhild? Ti det kunde vel sættes ud over al tvil, at hun spurte sig for andensteds, når hun ikke spurte Magnhild selv. Det gjorde hun også, men meget forsigtig. Der var egentlig bare to, hun spurte bent frem: den ene var præsten, den andre var Grong.

Præsten sagde, at i al den tid, han havde været der, og det var nu snart i et år, havde han aldrig hørt eller set andet end godt. Skarlie var en uklarere person; efter enstemmigt vidnesbyrd havde han bosat sig her alene for tilbunds at studere forholdene og så udnytte dem — »uden konkurrence og uden kontrol.« Han var »ironiker og cyniker«; men præsten kunde ikke nægte, at det undertiden var morsomt at tale med ham. Præsten havde aldrig hørt andet, end at Skarlie var hensynsfuld mod sin hustru — eller rettere sin plejedatter; ti i noget andet forhold stod de neppe. Og den unge, bly præst syntes selv meget forskrækket over at måtte sige dette.

Grong derimod kaldte Magnhild en doven, egenkjærlig, fordringsfuld tøs. Hun gad ikke engang binde sine strømper op; det havde han selv set. Det hånd-

arbejde, hun havde sat i gang der, var længst overladt til en pukkelrygget pige, som hed Marie, og en lang en, som hed Lovise. Magnhild lærte dem en og anden gang noget nyt, og ikke engang dette skyldtes hende selv, men hendes mand, som fik fat i det på rejser og drev hende i vej med det her hjemme. Skarlie var overhovedet en dygtig, driftig fyr, som havde blæst liv i hele denne dovne, uvidende bygd, kanske også snydt folk; men lærepenger fik man betale.

Magnhilds bestemmelse? Bah! Han havde længst opgivet alt dette med bestemmelser. Han havde for tre år siden i Nordlandene set en gammel mand, som i sin barndom var blevet den eneste reddede af en liden bygd; sneskreden havde taget de andre. Manden var en stor torsk; han var blevet 66 år uden at gjøre en døjt andet end at ro, og han døde ifjor på fattigvæsenet. Hvad var så det for en bestemmelse? Det er de allerfærreste, som har en bestemmelse.

Grong var i denne tid i slet lune: han havde trod sin begavede søn bestemt til noget; det var alene for hans skyld, at han levede, — og så bestilte gutten ingen anden ting end at forelske sig! Men Rønnaug, som ikke kjendte noget til Grongs egen skjæbne, blev såre forskrækket over hans hårde dom. Hun kunde heller ikke få drøfte den med ham; ti han erklærede rent ud, at Magnhild kjedede ham.

Så søgte hun da atter Magnhild selv, men fandt hende så forholdsløs, at det var umuligt at komme hende nær.

Vilde hun holde sit forsæt fast, var altså intet andet at gjøre end at liste sig på hende.

I den ligegyldigste tone af verden meldte hun så Magnhild en dag, at i overmorgen agtede hun at rejse; Magnhild behøvede ikke at ta noget videre tøj med; ti stansede de nogensteds, så kunde de lade det kjøbe der. Så gjorde hun selv.

Dette var omtrent klokken 9 om formiddagen, og

lige til klokken 12 strævede Magnhild med et telegram til sin mand, som netop havde meldt hende, at han var kommet til Bergen. Telegrammet blev slutteligen dette:

»Rønnaug, gift med den rige amerikaner Charles Randon, New-York, er her; vil ha mig med på en lang tur.

Magnhild.«

Hun følte det som forræderi, da hun lige på slaget 12 leverede dette telegram ind. Forræderi? Mod hvem? Hun skyldte jo ingen regnskab. — Imidlertid gik hun bort den eftermiddag for ikke at findes. Der lå et telegram, da hun om kvælden kom tilbage:

»Imorgen med dampskibet hjemme.

Skarlie.«

Rønnaug søgte Magnhild klokken 8 næste morgen: hun vilde overraske hende med en fuldfærdig rejsedragt, som lå i hotellet. Men der var stængt hos Magnhild. Hun gik rundt og så ind ad sovekammervinduet, hvor et gardin var oppe. Magnhild var ude! Hun, som sjælden stod op før klokken 9!

Vel; derhen igjen klokken 9. Stængt. Kl. $9^1/_2$. Stængt. Kl. 10 ligeledes; siden derhen hvert kvarter, men altid stængt. Da fik hun mistanke. Og klokken 11 gav hun to gutter god betaling, for at de skulde stå vagt og melde hende, når Magnhild kom hjem.

Selv var hun i hotellet og ventede. Klokken blev 1, 2, 3 — intet bud. — Hun inspicerede sine vagter; alt i orden. Klokken blev 4, den blev 5. Atter inspektion. Den blev 6; da kom en gut styr-

tende, og Rønnaug med hatten i hånd ned ad trappen imod ham.

Hun fandt Magnhild i kjøkkenet. Magnhild havde så travelt, at Rønnaug ikke kunde få hende i tale. Hun gik uden ophold mellem kjøkken, gårdsrum, stuer. Hun var også i kjælderen, var der meget længe. Rønnaug ventede; men da Magnhild aldrig kom til ro, søgte hun hende i spiskammeret. Hun spurte hende, om hun kunde følge med et øjeblik til hotellet. Magnhild havde ikke tid. Hun lagde netop smør på en asjet. »For hvem steller du?« — »Å —.« Hun skalv på hånden, som holdt skeen; det så Rønnaug. »Kommer Skarlie med dampskibet — nu?« Magnhild kunde ikke sige nej; ti det vilde jo snart ha vist sig at være usandt, og derfor sagde hun ja. — — »Så har du sendt bud efter ham?« Magnhild lagde skeen fra sig og gik ind. Rønnaug efter.

Det kom nu for en dag, hvor meget godt, kraftigt norsk Rønnaug havde lært i denne tid, om det end ikke var rent eller fejlfrit. Hun spurte først, om dette betydde, at Skarlie skulde hindre hendes rejse. Og da Magnhild istedetfor at svare tyede ind i soverummet, gik Rønnaug efter; hun sagde, at i d a g slap hun hende ikke.

Dette »idag« fortalte Magnhild, at Rønnaug længe havde havt lyst på hende. Dersom vinduet, som Magnhild nu stod ved, havde været noget større, var hun bestemt steget ud af det.

Men før Rønnaug for alvor fik begynde, hændte noget. Fra gaden hørtes støj og latter og derigjennem en rasende mandsrøst. »Og d u vil nægte mig at gå til alters, din skinhellige satan?« Med én gang taushed og derpå bragende latter. Ventelig blev manden i det samme grebet og ført væk; hujende, leende stemmer, gutters og kjærringers, faldt ind og lød fjærnere og fjærnere.

Ingen af de to i kamret havde forladt sin plads.

De havde begge set ud gjennem døren mod vinduerne i stuen; men de havde også begge vendt sig ind igjen, Magnhild mod haven. Men Rønnaug var ved denne afbrydelse mindet om Maskin-Martha, som i hendes tid havde været ladestedets skræk og jubel. Ikke før var derfor larmen stanset, så sagde hun: »Husker du Maskin-Martha? Husker du, jeg sa' dig noget om din mand og hende? — Jeg har nu spurt mig for, og jeg ved mere. Men det er uværdigt af dig at leve under tag med en mand som Skarlie.«

Magnhild vendte sig, bleg, stolt. »Det kommer mig ikke ved.« — »Det kommer dig ikke ved? Du sidder i hans hus, æder hans mad, bærer hans klæder og hans navn. — det kommer dig ikke ved?«

Men Magnhild strøg forbi hende ind i stuen, uden at værdige hende et svar. Hun stillede sig ved et af vinduerne til gaden.

»Ja, føler du ikke skammen ved det, Magnhild, så er du dybere sunken, end jeg tænkte.«

Magnhild havde netop lænet hodet mod vindusstolpen. Nu lettede hun det så vidt, at hun kunde se på Rønnaug og smile; så lagde hun det ned igjen. Men det smil jog rødmen op i Rønnaugs kinder; ti hun følte deres fælles ungdom sammenlignet i det.

»Jeg forstår, hvad du tænker, —« hendes røst dirrede, — »og så ond trodde jeg ikke, du var, — skjønt jeg rigtignok straks i første møde så, at jeg havde taget fejl, da jeg længtes efter dig.«

Men dette syntes hende selv for stærkt, og hun stansede. Det var jo desuden ikke hendes agt at bryde med Magnhild; tværtom! — Og så forargedes hun over Magnhild, at hun kunde få hende til at glemme sig i den grad! Havde hun ikke gjort det lige fra begyndelsen? Hvor varmt var hun ikke kommen, og hvor koldt var hun ikke modtagen! Og ud af denne tankerække begyndte hun at tale højt:

»Jeg vidste intet skjønnere på jorden end at få vise dig mit barn! Jeg havde jo ingen anden at vise det til. Men du vilde ikke engang se det, — for du vilde ikke for så lidet klæ' dig om!« Hun havde begyndt lemfældigt; men før hun sluttede, skalv røsten, og hun faldt i gråd.

Pludselig for Magnhild op af sin stilling og gik — først mod kjøkkendøren, men der var just Rønnaug, — så mod sovekammerdøren, men huskede, at det nyttede hende ikke at ty did, vendte så om, mødte Rønnaug, vidste ikke hvorhen — og tog flugten tilbage til sin gamle plads.

Men dette så i grunden ikke Rønnaug; ti nu var hun selv i stærk bevægelse. »Du har intet hjærte, Magnhild, det er forfærdeligt at sige det! Så længe har du ladet dig slæbe i skarnet, til du har tabt al følelse, — ja, det har du! Da jeg tvang dig til at se mit barn, gad du ikke engang kysse det! Du bøjede dig ikke engang ned til det, du sagde ikke et ord, nej, ikke et eneste ord, du så ikke, hvor vakkert det var!« — Gråden stansede hende pány.

»Men det forstår sig,« fortsatte hun, »du har jo selv ikke havt noget barn. Og det kom jeg til at huske, — for ellers var jeg rejst igjen — straks! — Så skuffet som jeg blev, — nu, det har jeg også skrevet til Charles!« — Med andet og stærkere tonefald afbrød hun sig selv: »Jeg ved ikke, hvad du tænker på. Eller også må alting være dødt i dig! Når du kan få din fulde frihed — og så vælger Skarlie! Skrive efter Skarlie!« — Hun gik hurtig op og ned, sagde så: »Nej, nej, så dette er Magnhild, som var så fin og ren, at hun reddede mig!« Hun stansede og så på Magnhild. »Men det skal jeg heller aldrig glemme, og du skal følge mig, Magnhild!« — — — Og med pludselig bevægelse: »Har du da ikke et ord til mig? Kan du ikke skjønne, at jeg holder af dig? Har du rent glemt,

Magnhild, hvor jeg bestandig har holdt af dig? — — Bryr du dig slet ikke om, at jeg er kommen her efter dig lige fra Amerika?«

Hun lagde ikke mærke til, at hun sagde ud sit hele ærend; hun stod og ventede på at se Magnhild vågne og vende sig. Hun stod ikke nær nok til at se, at nu faldt der tårer i vinduskarmen. Hun så bare, at Magnhild ikke rørte sig, ikke med den sagteste bevægelse; dette oprørte hende, og hastig i sine bestemmelser, når hjærtet var fuldt, gik hun. Magnhild så hende ile gråtende op ad gaden uden at se ind.

Og Rønnaug stansede ikke i sin gråd, ikke engang, da hun lå over sit barn og kyssede det. Hun tog det atter og atter op til sig, som vilde hun være viss på sit livs erhvervelse.

Hun havde ventet, at Magnhild kom efter. Klokken blev 8, der kom ingen Magnhild; den blev 9, endnu ingen; hun kastede et sjal over hodet og listede forbi sadelmagerhuset. Manden måtte være kommen for længe siden. Der var ganske stilt, og ingen ved vinduerne. Hun gik hjem igjen og overvejede, idet hun lagde sig, hvad hun nu skulde gjøre, om hun virkelig skulde rejse uden Magnhild, — det var bare et øjeblik, hun tænkte så, — nej, hun vilde bli og tilkalde hjælp! Hun vilde våge et slag, og det med selve Mr. Skarlie, understøttet af præsten og Grong og andre hæderlige folk. Hun tænkte måske noget amerikansk om sagen; men bestemt var hun.

Hun lå og drømte, at Mr. Skarlie og hun slogs. Han havde med sine store, hårede hænder fåt hende fat i hodet, skulderen, hånden; hans ækle ansigt med de nøgne gummer så leende ind i hendes øjne. Hun kunde ikke ta fra sig . . . atter i hodet . . .; da ropte Magnhild på hende, gjentagende, højt, — hun vågnede. Magnhild stod foran hendes seng. »Rønnaug! —« »Ja, ja!« — »Det er mig — Magnhild!«

— Rønnaug satte sig op i sengen, halvdrukken af søvn: — »Jo, jeg ser — du — det er dig? — Nej virkelig dig, Magnhild! Vil du følge?« — »Ja!« Og Magnhild kastede sig over hende og brast i gråd, — hvilken gråd! Som et barns, der efter lang skræk finder sin mor. — »Herre gud, hvad er hændt?« — »Jeg kan ikke sige det!« og atter den lange inderlige gråd. Og så gjorde hun sig stille løs og gik hen for sig selv. — »Men nu følger du mig?« — »Ja,« hørtes hun hviske og derpå atter gråd. Og Rønnaug strakte sine armer ud; men da ingen kom i dem, hoppede hun selv ud og tog glæden praktisk ved at klæde sig på i en rivende fart. Der var glæde, ja, triumf i hendes sjæl.

Mens hun sad på sengkanten og klædte sig, så hun nøjere på Magnhild; sommernatten var aldeles lys, og Magnhild havde hejst et gardin, åbnet et vindu og stod der. Klokken måtte være som 3. Magnhild var i underskjørt med en kåbe over; en pakke lå på en stol; det var kanske hendes kjole. Hvad kunde være hændt? — Rønnaug gik ind på salen for at klæde sig videre, og da Magnhild kom efter, lå hendes ny rejsedragt der og blev vist frem. Hun sagde ikke tak, hun så neppe på den, men satte sig ved siden og gråt påny. Rønnaug måtte klæde hende på. Herunder hviskede hun: »Har han villet bruge vold?« — »Det har han aldrig,« sagde Magnhild; »nej, der er andre ting,« og gråden tog hende så stærkt, at Rønnaug intet videre sagde, men gjorde både hende og sig selv færdig på kort tid. Hun skyndte sig ind igjen for at vække sin amerikanske veninde, derpå ned for at vække i hotellet; hun vilde rejse om en time. Hun fandt Magnhild i den stilling, hvori hun havde forladt hende. »Nej, tag dig nu sammen! Inden en time skal vi være herifra!« Magnhild sad dog: det var som hendes kraft var

udtømt med den kamp og den beslutning, hun nylig kom fra. Rønnaug lod hende være; selv havde hun nok at gjøre. Alt blev færdig pakket, og tilsist barnet omgivet af sine rejsetæpper uden at vågne. Inden en time var ganske rigtig både de og deres sager stuvede i hendes prægtige rejsevogn. Alt sov omkring dem. Afsted gik det i den lyse morgen forbi kirken. Solen såes ikke; men himlen rødmede over fjældene i øst, landskabet lå i mørke skygger, fjældenes øverste skråninger i et sort-blåt af dybeste dybde; elven, uden strejf af lys over sin kamp, skar frem som et tog af vrede, vilde besøgende fra fjældene, der kom nedover netop i dette opvågnelsens øjeblik, strygende frem uden stans, uden skånsel, med skogrende røster over sine vilde forsæt og det held, der fulgte dem.

De naturindtryk og de følelser, Magnhild ellers kunde ha havt ved færden — som rejse fra mange års lidelser, eller som den første mil på en ny livsbane, i sin barndomsvenindes pragtfulde vogn, — — det dovnede alt af i en træt, tom døs. Hendes liv til daglig havde jo været mangeårig hvile i vaner, så en kvælds bevægelse havde aldeles tømt hendes kræfter. Hun længtes til intet som til en seng. Og Rønnaug, som vilde ha modsætningens under helt gjennemført, hun vilde ikke alene komme i sin egen vogn med to hester for (når stigningen begyndte, vilde hun ha fire); men hun vilde også sove i en af gjæstesengene på det skydsskifte, hvor hun havde tjent som jente. Så gjorde de også, og tre timers søvn blev her taget. Konen i huset kjendte Rønnaug; men da Rønnaug ikke likte hende, blev intet prat af.

Efter at ha sovet, spiste de og betalte, og så måtte Rønnaug egenhændig skrive i skydsbogen. Det var altfor morsomt. Da læste hun, sist skrevet i den, følgende: To personer, 1 hest, næste skifte, — og tilføjet i margen:

»Fugle mødte os to, kvit-kvit!
Hos os I tænker at bo, kvit-kvit?«

»Vi tænker aldrig det gran, tra-ra;
vi elsker over forstand, tra-ra!«

»Hvad er dette for løjer?« Begge de andre til; for Betsy Roland blev det oversat.

Nu mindedes de alle, at de, just som de kjørte ind, havde set en vogn med en herre og dame i kjøre ud og opover fort forbi. Herren havde vendt sig bort, som vilde han ikke sees; damen havde været tilsløret.

De talte om dette endnu, da de sad i vognen og kjørte videre, mens alle folk på gården havde samlet sig. De rejsende fandt ud, at verset måtte skrive sig fra to lykkelige nygifte, — og Magnhild kom, ved den sort tankeforbindelser, man ikke råder for, til at huske hine to unge, ham i saffiansstøvlerne og hende med det særeget opsatte hår, som hin kvæld på hendes bryllupsrejse modtog dem på næste skifte. Derved kom hun til at mindes brylluppet, derved til at tænke på, hvad hun i alle disse år havde gjennemgåt, og hvor planløst hendes liv lå, planløst, enten hun så bagover eller frem.

Det var imidlertid blevet en vidunderlig dag; solen havde nu nåd over de her så høje fjælde. Dalen lå således til, at den helt blev overskinnet, skjønt den var trang. Elven gik her i smalere, men stenrigere leje, gik skumhvid, hvor kampen stod, græsgrøn, hvor denne ophørte, blå, hvor lien skyggede, og grå her, hvor den dannede evje over en leragtig bund. Græsset dernede stod med stive børster, længere oppe med gule æggeblommer, de største, de havde set.

Fjældene øverst oppe glitrede; den mørke furuskog på barm og i fang stod med slig mæt frodighed, at den, som rigtig så, uvilkårlig blev opfrisket.

Her, nærmest vejen, stod løvskog; ti her var furuen borthugget, men brød ellers erobrende frem igjen fra sit mægtige hovedland der bag. Vejen var støvfri. I skogbrynet stod fjældblommer med det siste dugglimt for idag. De rejsende lod holde og plukke, sad siden og forlystede barnet med blomsterne og bandt kranser og prydede det med. Lidt længere oppe, da elven sank dybere under dem, så dens dur ikke tog al lyd ind under sig, var der jublende fuglekor. Trosten vippede, enkelt- og flokkevis, fra det ene træ over i det andet, dens kraftige snatren vederkvægede; en opskræmt tiur turede med stærke vingeslag bort mellem grenene. En hund, som fulgte hestene, skræmte ryper op; de skreg, flaksede, gjemte sig i lynget, skreg og skræmtes atter op, men søgte ad omveje tilbage. De måtte ha reder her: her stod også så fuldt af bjørk rundt om den lille lyngplet.

»Å, hvor jeg har længtes til denne rejse! Og Charles, som gav mig den!« — Tårerne stod Rønnaug i øjnene; men hun afbrød sig selv efter at ha kysset sit barn: »Ingen tårer! Hvorfor?«

Og hun sang:

»Shed no tear! O shed no tear!
The flower will bloom another year.
Weep no more! Weep no more!
Young buds sleep in the roots with core.

Det er vor sommerrejse, Magnhild! The summer-travels in Norway! Nu fremad!«

Men Magnhild bøjede sig ned og tog ansigtet mellem sine hænder.

»Du skal få det godt, Magnhild. Charles er så god! Han vil gjøre alt for dig.«

Men netop nu kunde hun høre Magnhild hulke, og så holdt hun inde.

Den soldag, de rejste frem igjennem, den friske

krydrede fjældluft, de indåndede, den jubel, der slog ud af skogen, barneminderne i dette, blev Rønnaug for stærke. Hun glemte Magnhild og sang igjen. Så tog hun barnet og talte overgivent med det og med Miss Roland. Hun overraskedes ved, at Magnhild spurte: »Elsker du din mand, Rønnaug?« — »Om jeg elsker ham? Nu —! Da Mr. Charles Randon sa' til mig: Jeg vil sørge for Deres udvikling, Rønnaug; jeg håber, De gjør mig glæde, — vel, så gjorde jeg ham glæde. Da Mr. Charles sa' til mig: Min kjære Rønnaug, jeg er adskillig ældre end De; kunde De alligevel ville være min hustru, så er jeg viss på, at jeg blev lykkelig; — vel — så blev han lykkelig. Og når Mr. Charles siger: Min kjære Rønnaug, lad mig se, du våger over lille Harry, så jeg finder eder alle i Liverpool i september, og din norske veninde med, — så finder han os i Liverpool i september og lille Harry frisk, — og min norske veninde med!« og hun kyssede barnet og fik det til at le.

De skiftede hester på gjæstgivergården; de to blev siddende i vognen. Rønnaug stod af, dels for at se gamle tomter igjen, dels fordi hun vilde skrive i skydsbogen. Det hørte til, sagde hun. Straks efter kom hun leende med skydsbogen. Under samme adresse, nemlig: »To personer til næste skifte« — betegnende for disse »to personer«, i deres forhold til virkeligheden, at de ikke engang så efter, hvad næste skifte hed! — stod følgende:

»Kjærlighed er hele knoppen,
hele blomsten, hele frugten.
Endda, når af vintertugten
kvisten bryder, ropes: stop'en!
Stans så heller selve livet;
mellemvej er ikke givet.«

Rønnaug oversatte det for Betsy Roland, og på norsk og engelsk tog de alle tre ud sine forskjellige gisninger. Deri stemte de, at her måtte være to elskende på rejse, og det under særegne forhold; men hvilke: om de var nygifte, eller bare elskende, om de var på en flugt, eller bare drev morskab efter vel overståt kamp, eller — — ja, der var flere muligheder! — Rønnaug vilde skrive verset af, og Magnhild bød blad af sin lommebog. Idet hun tog denne op, faldt et brev frem; hun blev selv forundret. Men så huskede hun, at hun havde fåt det med posten en times tid efter hendes mands komme igåraftes. Optagen af kampen med ham havde hun lagt det i bogen så længe. Hun fik aldrig breve, så hun kunde ikke skjønne, fra hvem dette kunde være. De to, som kom fra Amerika, opdagede ikke, at brevet bar fremmede frimærker; det gjorde Magnhild straks. Hun åbnede; det var et fint skrevet brev på fint papir, et langt brev. Der stod München over, og derunder — læste hun også ret? — Hans Tande! Hun slog brevet sammen uden selv at vide af det, mens en heftig rødme skyllede over hendes åsyn og hals. Begge de andre lod, som de intet havde set; Rønnaug gav sig ifærd med at skrive af verset.

De kjørte hurtig videre, og under dette lod de Magnhild være. Men dennes forlegenhed tiltog i så høj grad, at det pinte hende selv at sidde i vogn med de andre. Hun bad ydmygelig om at måtte få stige ud og gå et stykke. Rønnaug smilte og bad kusken holde; — her var en slette, hvor hestene kunde hvile så længe. Da de rejsende var stegne ud, tog hun Magnhild og førte hende et par skridt mod skogholtet bag dem: »Så, — gå nu derind og læs dit brev!«

Da Magnhild stod i skogen, stansede hun. Hendes bevægelse tvang hende dertil. Hun spejdede, som frygtede hun selv her folks nærværelse. Solen spil-

lede hist og her på de faldne gule nåler, de faldne rådne stammer, på den dybgrønne mos over stenene og på lynget i åbningerne. Der var aldeles stilt; borte fra den sollyse skogkant nådde et enkelt fuglekvidder og barnets lallen og Rønnaugs latter. Det klang så klart imellem stammerne.

Magnhild vågede atter at ta brevet frem; hun viklede det ud. Det havde fåt falske folder. Hun lagde det åbent foran sig og så i det, som en ældre kvinde ser udover et kistegjemt klæde fra brudefærden. En enkelt gjennem grenene faldende stråle legede på det, urolig, snart rund, snart aflang. Hun så i dens lysende ring et ord, to ord tydeligere end de andre: »store håb — og veg« stod der; — »store håb — og veg;« hun læste det og skalv. Ak, ak, ak! Op igjen og op igjen læste hun det og blev så rig på forventning, på frygt, på minder af salighed og kamp, — — hun kunde ikke sidde, hun rejste sig, men for atter at sætte sig og prøve. En lang, lys latter fra Rønnaug kom skydende ind som en stav, hun greb til støtte. Hun fik mod af hendes mod og så hist og her i brevet, ikke for at læse, men for at gjætte, om hun turde. Men hun var selv for oprevet til at kunne lægge brudte sætninger sammen til mening og førtes uden at vide det ind i den sammenhængende læsning. Hun fattede ikke alt, hun læste. Men det var dog et samkvem; det var som et håndtryks berøring. Der summede noget om hende af musik, hans musik; hun var i hans omgang igjen, den duft, det blik, den undselige taushed, hvori hun hos ham havde levet jordens højeste fryd. Diamanten skar lysringe over pianoet, hans fine hånd legede »blomster i enge«. Fuldstændig hos ham gav hun sig i henførelse til at læse anden gang, fattede mere, stansede, jublede uden ord, læste, mens tårerne trillede. Hun stansede uden at vide det, bare fordi hun ikke så, begyndte på igjen uden at mærke det, af-

brød, gråt ud, læste, endte for at begynde pány. Tre, fire, fem gange op igjen. Hun kunde ikke mere! —

Hvad var imidlertid ikke gjennemgåt af tanker og følelser, hun tusene gange havde havt, og af tanker og følelser, hun aldrig havde anet.

Det første hele indtryk, hun samlede, i den halvklamme skogskygge, der hun sad gjemt, var som en bundt af bævende stråler. Det var den anelse, hun fik — den var ikke udtalt, og dog åndede den op af hver linje (tusene gange sødere således!), den anelse, ja vished, at han, ja, h a n havde havt kjærlighed for hende! — og dernæst den fulde kundskab, han samtidig havde havt, om hendes kjærlighed, — længe, længe før hun havde fattet den selv! — og som han dog ikke havde rørt ved, nej, ikke med et blik. — Hvor overbærende han havde været! Og hvad havde han dog ikke altsammen set hos hende! Var det sandt, kunde det være sandt?

Å, det var det samme! Men at få føle alt dette tilbunds, som h a n havde følt, det var i hendes sorg ligesom solen bag den våde luft, — efterhånden glidende ind i dunstlagene med tusene aldrig anede lysvirkninger oppe og nede. Hvilken opånden igjen efter års tomhed, savn, rugen!

Først senere trængte de enkelte tanker frem, men i grunden ikke før Rønnaug kom til. Det var også så tunglæst, dette brev; det klang hist og her som oversættelse fra et fremmed sprog. — Men nu brevet.

— — —

»Jeg kommer tilbage fra syden. Jeg trodde mig stærk nok. Ak! — bladene har vel sagt Dem, at jeg er syg; men bladene ved ikke, hvad jeg nu ved.

Det første, jeg gjør i den ny vished, er: at skrive Dem til, kjære Magnhild.

De vil naturligvis bli smertelig forundret ved at

se min underskrift. Jeg vakte store håb — og veg, da de skulde fuldbyrdes.

Tusene gange har jeg siden tænkt mig, hvor det har budt imod for Dem at gå til pianoet og prøve på at gjentage en sang, vi tre sammen havde studeret, eller en øvelse, vi to havde gjennemgåt. Der skulde et under til, om De kunde komme Dem til.

Tusene gange har jeg også overtænkt, om jeg skulde skrive Dem til og sige Dem, hvad jeg nu endelig siger Dem, at min dybeste sorg i livet har dette været.

De udfriede mig af et engang rigt, men siden uværdigt forhold, og dette blev mig til oprejsning. Uskyldsspiren i min sjæl havde atter fåt luft. Hele omfanget af denne udfrielse kjendte jeg ikke, så længe vi var sammen.

Og til tak for, hvad De har gjort mod mig, har jeg brudt Deres liv ned, så vidt jeg kunde. Men jeg har også længtes til at sige Dem, hvad jeg nu tror, nemlig: vor bestemmelse på jorden er ikke alene den, vi selv kjender, ikke alene den, vi tror er vort livs hovedsag. Da De uden selv at vide det gav mig en renere, højere retning, fyldte De også en bestemmelse, kjære Magnhild. Den var kanske liden; men kanske var den også bare en hundredel af en større, som De har øvet mod mange flere uden selv at ane det.

Magnhild, nu kan jeg sige det, uden at mistydes, og tillige uden at skade; ti De er blevet halvfemte år ældre, og jeg går bort; — ja, nu tror jeg, det vil hjælpe Dem at få høre det. Altså: uskylden i Deres sjæl var i Deres særegne skjæbne blevet til en sædelighed, der hos Dem fremfor hos nogen, jeg har mødt, forkyndte sig som en magt. Den var så meget skjønnere, som den ikke var sig sine ytringer bevidst. Den åndede af hver rørelse i al Deres bange kejtethed. Den nådde mig ikke alene i Deres rødme, Magnhild; nej, også i Deres stemmeklang, i det umid-

delbare forhold, De indtog til hver, De talte med eller så på eller bare hilste. Det menneske ved Deres side, som ikke var rent, gjorde De afskyeligt; De lærte selv den frafaldne, hvilken skjønhed sædelighed ejer.

De har den fulde ret til at glæde Dem over dette, som jeg her siger. Ja, gid det måtte mere end glæde Dem! Det er ikke godt at ruge over en tabt bestemmelse, Magnhild, og af breve fra Grong kan jeg forstå, at dette gjør De nu. Den, som ikke når det første eller største, han vil nå, tør ikke straks synke hen i skjødesløs uvirksomhed; ti derved hæmmer han den tusenbladede bestemmelse, livstræet har? Kanske selve skuffelsen skulde være med?

* * *

(Fem dage senere.)

Magnhild, jeg siger ikke dette for at undskylde mig. Hver gang jeg tænker på Deres sang, ved jeg, hvad jeg har stanset. Den havde en renhed, urørt af lidenskab; derfor strøg den rensende over min sjæl. Duften af gode minder var i den, minder om min barndom, min mor, min gode lærer, mine første forestillinger om musik, mine første længsler i kjærlighed eller skjønhedstrang. Også de første skjære farver over livet gled frem igjen, de, som endda ikke var stærke, men heller ikke smudsblandede.

Jeg tænker mig denne sang kunstmæssig bøjet, åndig gjennemstrålet, — hvilken forkyndelse! Og dette har jeg stanset.

Jeg kjøbte, mens vi var sammen, nogle søljer, som Deres far havde gjort. Jeg synte dem for ingen. I mine daværende omgivelser vilde det ha vakt mistanke og derved ufred. Men i disse søljer følte jeg slægtsopgaven, Magnhild, — slægtsarbejdet, som Deres anlæg skulde fortsætte. I Deres fars arbejder er der

uskyldig fantasi, tålmod, i det ufuldkomne ligesom suk fra endnu betydeligere, uløste kræfter.

Er alt dette nu stanset, derved at De er stanset, som er den siste af slægten, og uden barn? Nej, jeg undskylder mig ikke.

* * *

(Jeg har atter flere dage været stanset. Nu må jeg prøve at fuldføre.)

Lad ikke det, jeg har gjort ondt mod Dem og derved desværre mod flere både i samtid og eftertid, bli brugt af Dem som en undskyldning til aldeles intet videre at gjøre! De kan jo, hvis De vil, forløse, hvad der er evne i Dem, om ikke på den ene måde så på den andre. Og gjør nu det, også fordi jeg be'r Dem om det! De kan gjøre min brøde mindre tung for min tanke nu i de siste livets timer.

Ja, idet jeg skriver dette, letner det. Den godhed, De trods alt vistnok har for mig, (jeg føler det!) gir mig bud.

De vil, så vidt De kan, redde mit livs virksomhed også der, hvor den ikke fuldførte, hvad den begyndte; De vil opbygge og udbedre. Magnhild!

De føler dog denne bøn tillige som en trøst?

* * *

(Jeg kom ikke længer. Men idag er jeg bedre.)

Hvis dette hjælper til at åbne Dem verden igjen, så De træder ind og tar fat; ja, hvis alt det, som De enten helt forsømte eller halvt gjorde, kan få rang af led i en opgave og altså bli kjært, — da gjør De godt mod mig; husk det! Lev vel!

Ak, ja, lev vel! — Jeg har andre breve at skrive og kan ikke meget. Lev vel!

Hans Tande.

* * *

(Otte dage senere.)

Jeg sætter over i brevet til Dem følgende fra et andet brev til en anden:

»Det er ikke sandt, at kjærligheden for alle er gjennemgangen til livet. Kanske er den det ikke for halvdelen selv af dem, som når frem til et virkeligt liv.

Der er mange, som øder sin tilværelse i savn af kjærlighed eller for at følge sin kjærlighed. Nogle af dem kunde måske ikke andet (menneskene er så forskjellige, forholdene ofte så undskyldende); men de, jeg har set gjøre det, kunde ubetinget ha hersket over sig selv og derved vundet en ny kraft. De lod imidlertid alt forsøg herpå fare, dertil opmuntret af en litteratur og en kunst, hvis kortsynthed kom af, at den var smittet i viljen.«

XI.

Magnhild og Rønnaug kom arm i arm ud af skogen, hvor Rønnaug endelig havde måttet hente hende, og hvor så meget var blevet fortalt, gjennemgåt, vejet. De trådte helt ud på sletten. I hvilken blå duft stod ikke fjældene, og i denne ramme furuskogen der borte, lynget her fremme, og så sletten med Miss Roland og barnet; de sad på blå og røde tæpper ved vognen. Fra denne forgrund gik moderens øje fantasirigere ud igjen og tog endnu stærkere indtryk af linjerne, lysningen, farverne.

»The summer-travels in Norway; the summertravels in Norway!« sagde hun hen for sig.

Man kunde ane det ud af hvert ord, at de var de med størst fantasi gjentagne af hele hendes engelske ordforråd.

De gik langsomt videre omkring. For Rønnaug var Magnhild blevet ny, hendes bevidsthed mangfoldiggjort, hendes åsyn gjennemstrålet og derved et andet. Magnhild havde jo snart i fem år hemmelig ruget over sin tabte bestemmelse og sin tabte kjærlighed, de to søsken, som levede og døde sammen. Hun havde nu åbnet sin sjæl for en anden; — dermed var sket noget!

De lod spænde for og drog videre. Men middagshvilen i naturen forstyrredes ikke af dem, neppe engang af vognramlen; ti de drog langsomt frem i lierne.

På næste skifte læste de i skydsbogen følgende:

Os mødte ravneskrig på denne vej.
Vi skjønner begge, at det ondt bebuder.
Vi ofred ikke til de vrede guder,
og selv de blide nærer store tvil.
Hvad gjør det os? Én gud for os er gyldig.
Ham har vi med os! Og for ham uskyldig
vi ler ad varslerne og har ej il.

Disse småvers blev selv til et fuglekor over de rejsende.

Men ikke-samtonig glæde forstemmer, — og her blev desuden verset til forvarsel; ti de havde jo bare holdt frem et lidet stykke fra gjæstgivergården, så mødte dem kirkespiret på højen, hvor Magnhilds forældre og søsken lå, og stenvejen til venstre i fjældet, hvor hendes barndomshjem havde ligget.

Den golde stenvej havde steget op i Magnhilds minde, så ofte som det syntes hende, at hendes spildte, lange livs leje lå som en sådan. Her mødte det atter således. Den trøst, hun nylig havde fåt, kunde længe ikke tale. Ti der fulgte hende jo så meget uløst og usikkert. Hun nærmede sig nu udgangspunktet for altsammen; fra højen kunde præstegården sees.

Det var aftalt, at de skulde ta ind her. Vognen gled nedover mod den venlige gård gjennem en bjørk-allé. Rønnaug fortalte Miss Roland om præstefamiljen og gjorde det morsomt. Da skræmtes de alle op, ved at vognen vilde vælte. Lige ved svingen op mod trappen havde kusken kjørt op på en stor sten, som lå og bød sin laveste side frem netop på denne kant. Både Rønnaug og Miss Roland gav et let skrig, — og da alt var overståt uden videre fare, lo de. Til deres glæde lo Magnhild med. Så lidet tilfældet var, det hjalp til at flytte hende. Nu var hun med én gang på præstegården! Denne sten, — hvor mange hundre vogner havde ikke kjørt op på den; men kom den nogensinde væk? Der stod gamle Andreas, gamle Søren, gamle Knut! Der så også gamle Ane ud! En hund gjødde fra stuen; Magnhild spurte: »Har de fåt hund?« Rønnaug svarede: »Så skal jeg vædde, den er kommen af sig selv!«

Gamle Ane tog tøjet, Rønnaug barnet, de blev alle fra gangen vist ind i dagligstuen; men der var ingen uden hunden, en stor lurvet en, som for det første gode ord opgav sin vrede og gik mageligt snusende og logrende fra den ene til den andre, derpå tilbage til ovnen, — lagde sig, fed, forsørget.

Det knagede og bragede ovenpå; det var præsten, som rejste sig af sofaen. Denne springfjærsmusik kjendte Magnhild så godt. Hunden kjendte den også; han rejste sig, han vilde ud for at følge sin herre. Men denne, som hørtes i den sukkende trætrappe, gik ikke ud, men kom ind, så hunden bare hilste på ham, logrede og gik atter tilbage til ovnen, hvor han væltede sig stønnende efter så stor bevægelse.

Præsten var den samme i alle mulige måder. Han havde hørt om Rønnaug og var glad ved at se hende; hans fede hænder holdt hendes så venlig og længe, og endnu længere Magnhilds. Han hilste på Miss Roland, og barnet havde han moro af; det var

blevet livligt ved de ny ting i stuen, især ved hunden.

Og da han havde tændt piben og fåt de andre og sig selv til sæde på de broderede stoler og sofaer, var det første, han måtte fortælle (ti det var netop for en månedstid siden så heldig tilendebragt), at »småpigerne« var blevet forsørget. De havde nemlig fåt hver sin livrente. Det var virkelig på udmærket sikre vilkår. Gud havde i sin ubegribelige nåde været så god imod dem. — Mere bekymret havde de været for »frøkenen« (den fordums lærerinde kaldtes så). De havde jo tænkt også at gjøre noget for hende, skjønt det neppe var blevet tilstrækkeligt; dertil strakte deres midler neppe, og selv kunde hun intet mere ha fortjent sig; ti hun var blevet så besværlig. Men gud havde i sin uransagelige nåde også tænkt på hende. Hun behøvede ingen livrente mere. Hun havde været i besøg hos en slægtning ikke så mange mil herfra; der havde gud kaldt hende til sig; hun havde ikke tålt rejsen. Efterretningen var kommen til dem for et par dage siden, og præsten var i stor uvished, om han kunde rejse til begravelsen; det beroede på et brudepar, om det kunde opsætte vielsen et par dage. »Således går det, kjære Magnhild, omskiftende i livet. Den ene til graven, den andre til brudeskamlen. Ak ja! — Det var da en vakker kjole, du der har, mit barn. Skarlie er sandelig en god mand mod dig. Man tør ikke sige andet.«

Endelig kom fruen og de to døtre. Det lidt våde hår, de rene manchetter, de nystrøgne kjoler viste, at de havde gjort toilette. De talte ikke, det besørgede præsten; de nejede bare, idet de tog i hånd, fandt sit broderi og satte sig på hver sin broderede stol. Den ene af døtrene rejste sig dog snart og hviskede til moderen; man kunde af retningen, som først hendes, så moderens blik tog, slutte sig til, at det var et spørsmål, om flordraget over spejl, bille-

der og et par gibsfigurer skulde tages af. Da pigen atter satte sig, var det sandsynligvis besluttet, at det ikke skulde tages af. »Og frøkenen, som er død?« sagde Magnhild. Alle tre sænkede på én gang broderierne og løftede hoderne. »Hun døde af slag,« sagde fruen. De sad lidt; derpå broderede de videre.

Præsten rejste sig for at få hunden ud. Den gik overmåde skamfuld, hvilket præsten roste den for. Derefter fulgte flere af dens dyder i langsom fortælling. Den var kommen til dem for tre år siden; vorherre alene vidste, hvorfra; men også han alene vidste hvorfor: ti allerede i næste sommer havde den frelst frøkenens liv, da Ole Bjørgans gale okse var kommen imod hende på hendes vanlige spasertur til kirken.

Den tredje store begivenhed: at gamle Andreas hug sig i foden, kom dernæst i lige langsom fortælling. Præsten gav just, hvad gamle Andreas sagde, da præsten havde båret ham ind på sengen, så blev fortællingen afbrudt ved, at det skrabede ydmygeligen på døren; det var naturligvis hunden. Den svære præst rejste sig straks for at lukke ham ind, gav ham gode, advarende ord, der blev modtagne med logrende tilbageholdenhed.

Hunden så sig rundt. Og da fruens øjne åbenbart så mildest på den, gik den straks did og slikkede den hånd, hun gav ned.

I det samme rejste Magnhild sig, gik lige hen til fruen, strøg hendes hår; hun følte, at alle så på hende, men mest fruen, i forlegen forundring — og Magnhild havde ikke evne til videre at klare, hvad hun her havde påtaget sig, skyndte sig derfor ud. Der blev stille i stuen efter dette.

Hvad var det? Hvad var hændt? Det var hændt, at Magnhild havde om formiddagen fåt et brev, som vi kjender; men derefter så hun på præstegårdslivet med ny øjne.

Det kjedsommelige oplod sig; hun så bag det ind i en hjærtelighed og en uskyld, hun altid havde overset, og hun begyndte at ane noget.

I præstens fortællinger, fra den første til den siste, ikke et ord, der gav mindelse om, at han eller nogen af dem havde gjort noget godt. Man måtte selv opdage det. Men det havde hunden gjort, før Magnhild havde gjort det.

Den takkede; havde hun nogensinde gjort det? Og det strømmede så stærkt ind på hende, at hun måtte derhen, hun også. Først ifærd med det, følte hun i alles forundring, hvor uvant de var til tak eller takkens tegn fra hende, og dette skræmte hende, så hun gik.

Hun gik vejen bortover mod kirken, måske fordi denne netop var omtalt. Selv optoges hun helt af sit ny syn. Hun havde til dette øjeblik nøjagtig set alle deres naragtigheder, det var sandt. De havde ærgret, moret eller kjedet hende. Men hun havde ikke før nu set, at det, som nylig var blevet rost hos hende selv, havde hun fåt i dette hus; det havde her bredt sig beskyttende over hendes sjæl, som broderierne over møblerne i deres stuer. Havde Skarlie kunnet nytte alle husets svagheder til at liste sig ind på hende, hun havde dog også i dette hus fåt den styrke, hvormed hun havde holdt imod ham til idag.

Hvis hun her levede forholdsløst, så var skylden ikke bare husets rolige vanegang, men mest hendes egen, som allerede her havde stængt sig ind i sine drømme. Det skulde hele den overbærenhed til, som også var huset egen, for alligevel at ta hende så vidt med, som hun var kommen. I et andet hus vilde hun være sat på porten, — tung, uskjøn, utaknemlig som hun havde været!

Ja, utaknemlig! Hvem havde hun nogensinde takket? Jo, én, — ham, som havde gjort hende mest

ondt, — men også mest godt; ti ham elskede hun. Dette kunde ikke regnes.

Men hvem ellers? Ingen her! Ikke Skarlie, skjønt han havde været vedholdende god mod hende i meget, også han. Ikke fru Bang, og hvor havde hun dog ikke været god! Ikke Rønnaug, nej, ikke Rønnaug heller!

Hun forfærdedes. Hun talte jo første gang i sit liv rigtig med sig selv; og dog havde hun næsten intet andet gjort.

Nu fattede hun det, skjønt det engang før, men så forbigående, havde skræmt hende, — nu først fattede hun det, hvad det måtte ha været for Rønnaug, i mange år at længes til Magnhild for at fortælle hende sit rige livsskifte, for at vise hende sit barn, for at fri hende selv ud og gjøre hende lykkeligere, — og så møde en, som ikke engang gad følge hende bort til hotellet, hundre skridt derifra, — fordi hun ikke havde gidet klæde sig på!

Hun sad atter på højen foran forældrenes ødelagte hjem; hun dækkede sit åsyn i skam.

Fra de tanker, som her fødtes, gik hun ikke før mod kvælden, træt på sjæl og legeme.

Da hun sent om kvælden sagde godnat til Rønnaug, lagde hun sin arm om hende og lænede sit hode op til hende. Men hun fandt ingen ord; ti man finder ikke dem første gang.

XII.

Rønnaug drømte næste morgen om sang; hun hørte den endnu, da hun vågnede, og lidt efter samlede hun sig så vidt, at hun spurte sig selv, om det

virkelig kunde være Magnhild, som sang! Denne tanke fik hende lysvågen og ud af sengen.

Hun var ikke før kommen i sin morgenkjole, så åbnede hun et vindu. Fra dagligstuen, d. v. s. nedenfor i den anden ende af huset lød sang til et svagt pianospil. Sangen var ren, høj; det måtte være hende!

Hun skyndte sig for at bli færdig og komme ned. Ude på gangen tog hun sine støvler, som stod der, for at drage dem på derude, da hun frygtede for at vække Miss Roland og barnet. Der kom nogen op ad trapperne; hun satte rask støvlerne ned og stillede sig foran; ti det hode, som stak op, var Grongs. Han her?

Han hilste med et skarpt, kort blik på hende og gik uden et ord ind på et værelse ved siden af.

Rønnaug sad og hørte på sangen, mens hun gjorde sig færdig. Den flød så ligelig og stille; der var vistnok glæde i den, men dæmpet, man kunde kalde den skjær.

Hun holdt sig rolig, til Magnhild sluttede og stod endnu lidt. Så gik hun ned. Døren var halvåben, derfor havde hun hørt så godt. Magnhild havde vendt sig med pianostolen og sad og talte med sine to veninder fra barneårene; de sad en på hver side af hende. Det var for dem, hun havde sunget, lod det til.

De rejste sig alle, da Rønnaug trådte ind. Magnhild lod hende se på klokken. Sandelig, den var ti! Magnhild havde længe været oppe. — Og sunget?

Pigerne fjærnede sig for at bringe kaffe, æg o. s.v. ind i spisestuen. Straks Magnhild så, de var ene, skyndte hun sig med at spørge Rønnaug, om hun vidste, at Grong var her. Rønnaug fortalte, hun havde netop mødt ham. »Jo,« hviskede Magnhild, »han er på rejse efter sin søn. Tænk, han er flyg-

tet med sin forlovede! Han er 20 år, og hun er vel 16!«

»Altså versene?« — »Var naturligvis af ham. Grong raser. Han havde jo villet opdrage ham til digter!« De lo begge. Gutten var virkelig overmåde begavet, fortalte Magnhild videre, og faderen havde for hans skyld læst alt muligt og havde rejst med ham i Tyskland, Frankrige, Italien, England. Nu skulde han få et indtryk af fædrelandets natur og folkeliv, og så — vips! — borte er han!

Grong hørtes i trapperne, så mere blev ikke fortalt. Men de fik et hvast blik, da han kom ind. Han gik frem og tilbage, gjemt i sit skjæg som i en skog og dulgt bag brillerne som et billede i en brønd.

Man satte sig til det sene frokostbord, hvor fruen forlegen-venlig modtog én for én. Præsten var nede i skolehuset i et møde.

Efter bordet, hvor Grong ikke oplod sin mund til andet end mad og drikke, gik han gjennem dagligstuen og gangen lige ud paa trappen. Rønnaug gik tappert efter; ti hun vilde tale med ham. Han mærkede det og vilde komme bort, blev indhentet og måtte med hende gå bortover vejen. Men da han hørte, hvad det galdt, skreg han op: »Jeg er pinedød så kjed den lange kone og hendes kjedsommelige bestemmelse, at af mig får De ikke et ord! Jeg venter desuden på min skyds.« Han vilde vende; men Rønnaug holdt ham leende og førte ham tilbage på emnet. Men før hun fik fortælle, hvad han måtte vide, afbrød han:

»Hun har tørt hen ingensomhelst bestemmelse; det er hemmeligheden! — Hendes sang? Tande har skrevet så ofte til mig om den sang. Nu har jeg hørt på den her imorges, — og ved De hvad? korrekthed, teknik, ren tone, ja vist; men ingen fantasi, intet gjennembrud, intet indhold, — hvor pokker skulde hun også ha fåt d e t ifra?

Havde hun havt fantasi, så havde hun havt energi, og med hendes sangmiddel, hendes tekniske sans været sangerinde, — enten der var en Tande til eller ej, enten hun havde været gift med Skarlie eller Farlie.«

Trods den hårde og plumpe form kunde der være så vidt sandt i, hvad han sagde, at det var værdt at få Magnhilds historie lagt helt til rette for ham. Grong kunde ikke modstå drag af et sjæleliv. Han blev lutter øre, glemte både sin vrede og sin skyds.

Han hørte om den Magnhild, som neppe gad klæde sig på, og som lod Skarlie gjøre og sige, hvad han lystede, men som, i det øjeblik Skarlie nævner Tandes og hendes navn sammen — d. v. s. bryder ind, hvor hun sidder gjemt — straks flygter fra ham lige til Amerika! Der var kanske ikke energi i det?

Han fik høre om den Magnhild, som, stanset i det største, intet mere vilde. Forholdet til Tande blev lagt åbent: Grong kjendte det jo tildels fra Tande selv. Rønnaug trodde det rigtigt også at fortælle ham Tandes brev; hun huskede det; ti det havde gjort et stærkt indtryk.

Hvilket indtryk gjorde det nu ikke også på Grong!

Hvad måtte det ikke ha kostet denne mand i sin tid at opgive, hvad han først havde trod sig bestemt til? Og nu igjen at opgive sønnen? Hvor kunde hun og Magnhild ha let ad sådant, — som de havde gjort det den samme morgen!

»Trøst i at tænke sig, at vor bestemmelse er større og mangfoldigere, end vi selv ser? Ja, for den, som viljeløst og blindt underordner sig den ukjendte styrelse! Jeg kan det ikke!« Han løftede sin knyttede hånd, men lod den stille synke. »Er det en forbrydelse at styre mod bestemte mål, sætte sin vilje, sit ansvar på det? Se det insekt der! Det går bent

frem; det vil noget vist. Nu træder jeg det ihjel. Se så!«

Om lidt blev han ved: »De skulde ha set min hustru! Hun ilede afsted med flagrende slør; øjne, tanker funkede. Hvorhen? Just som hun ved min hjælp begyndte at klare sine evner, sluknede hun. Stjærneskud!

Jeg havde en ven. Hvilken begavelse, og hvilken længsel! Hvor var han ikke skjøn! Nogle og tyve år gammel faldt han på en dansk skanse, neppe omtalt, neppe erindret. Stjærneskud!

Men hvilken omhyggelighed for tilværelser, som ikke vil eller kan noget! Hin fisker i Nordlandene blev reddet, han alene, da en hel bygd gik under. Og han fik leve i over 60 år, dum som den torsk, han drog op af havet.

For andres skyld? Til de medlevendes opdragelse? Til frugtbarhed for efterslægten? Jaja, trøst jer med det! For at jeg skal kunne det, må jeg selv se det, selv føle det. Muldvarpens liv i mørke og tilfældighed kan jeg ikke leve, selv med attest på, at engang skal det lyse op, nemlig hinsides. Jeg beundrer dem, som kan det!«

»D. v. s. foragter dem!« indkastede Rønnaug. Han så på hende, men svarede ikke.

Rønnaug vilde gjærne vide, hvad man nu skulde råde Magnhild til. Han svarede rask: »Til at arbejde!« — »Uden mål? Bare arbejde?« — Han stansede. »Jeg skal sige Dem ét, gode frue. Magnhilds ulykke har været den, at hun sit liv igjennem har fåt alt, hun skulde ha, hvert måltid, hver kjole. Havde hun været i strængt arbejde eller opdraget barn, så havde hun ikke hængt efter drømme.« — »Altså arbejde uden mål?« gjentog Rønnaug. — »Der er så mange slags mål,« sagde han grættent, og siden taug han. Det var åbenbart, at han havde løbet rin-

gen rundt og stod atter i vrede over det, der var hændt ham selv.

De havde vendt om og var i den venlige bjørkallé ved gården. Derfra hørte de sang, gik nærmere, stansede og hørte nøje på. Ti vinduerne var åbne, og hver tone kom klar og ligelig. »Jo, der er uskyld i den røst,« sagde han, »det er sandt. Men uskyld er en passiv egenskab.« De gik videre.

»Altså dog ikke bare teknik?« spurte Rønnaug.

Herpå svarte han ikke. Han var kommen i en anden tankerække. Idet de stod foran huset, stansede han: »Hun som jeg er vel bærere af halvfærdigt slægtsarbejde. Dog — hendes slægt dør jo ud med hende, — og min? — Nej, man kan bli gal af dette! Hvor er min skyds?« —

Han strøg forbi hovedbygningen bag mod gårdspladsen; Rønnaug langsommere efter. Skydsen var ikke kommen. Han brummede en del og slentrede op mod vognskjulet, som stod åbent, og hvor han så Rønnaugs vogn. Hun kom til, og han talte med hende om vognen. Den var dog for let til rejsevogn, mente han. Det ene forhjul måtte allerede være blevet beskadiget; ti det var aftaget. Altså beroede det på smeden, hvor længe damerne skulde bli her. Men h a n rejste straks; ti der — endelig! — kom skydsen.

Han tog let farvel, som skulde han bare om næste hjørne; han gik ind efter sit tøj. Rønnaug vilde dog vente, til han kom ud igjen.

Hun havde godhed for ham. Det var kanske ikke så galt med sønnen, som faderen nu så det. Der var slig uro i Grong. Kom det ikke af, at han havde så mange slags »begavelser«, men ingen bestemt begavelse; hun havde just engang hørt ham bruge dette udtryk halvt i spøg om en anden. Men samlet i én hovedevne måtte det være, det følte hun. Så var det dog med Magnhild; men kanske var den for liden?

Det tekniske? Ja, var dette hendes hovedevne, så kunde den vel søge sit udslag i sangen!

Klart blev det hende ikke. Og det var så trøstesløst; ti her skulde jo gives råd, tages beslutning. Hun bad til gud for veninden og for ham, den mørke mand, som nu kom ud, fulgt af fruen, den eneste, han syntes at ha sagt farvel.

»Hils så min gamle lærer,« sagde han ned fra karjolen, idet han greb fruens hånd. »Sig ham, — — sig ham ingen ting!« han slog til hesten så pludseligt, at skydsgutten nær ikke var kommen med.

Fruen sagde noget om, at han vist ikke var lykkelig. Hun blev stående og så efter ham. Da kom en kone den samme vej op mod dem. Hun hilste smilende på fruen, idet hun gik forbi mod kjøkkenet. »Du fik solgt det?« — »Ja.« — »Jeg kan se det på dig.« Og vendt til Rønnaug sagde hun: »Den kone, kan De tro, gjorde Magnhild lykkelig imorges.« — »Hvorledes det?« — »Jo, hun skulde til kræmmeren med sit håndarbejde; han er opkjøber for en kjøbmand i byen. I det samme kom Magnhild ned i kjøkkenet. Da konen fik se hende, hilste hun — hun har så godt for at snakke! — og gav til at gråte og fortælle, fortælle og gråte, hvor fattig hun havde været, men hvor godt hun nu havde det, både børnene og hun. Magnhild har nemlig i flere år havt en håndgjerningsskole heroppe, og denne kone var en af de flinkeste. De kan tro, dette med håndarbejdet har grebet om sig; der findes knapt nogen fattig her i bygden længer.«

»Men Magnhild, — blev hun glad?« — »Hun blev så glad; ti snart derefter hørte vi hende synge. Og sist hun var her — for en fire-fem år siden — kunde vi ikke engang få hende til pianoet.«

Rønnaug hilste på Miss Roland og sit barn, som netop kom. Noget senere vilde hun fra gangen gå ind i stuen; da sang det atter derinde. De to præste-

døtre sang tostemmig med spæde røster, den ene noget uklarere end den andre. Det lød slæbende:

»Alt står i guds faderhånd.«

Døren stod åben. Den ene af pigerne sad ved pianoet, den andre stod ved siden; Magnhild sad foran dem, lænet til pianoet.

Der skinnede fred ud af den lille salme, fordi de havde fred, de, der sang den. De små gule hoder over kjolekraverne gjorde ikke en bevægelse, pianoet næsten hviskede. Men solskinnet over de broderede møbler og broderede overdrag gav samspil fra det fjærne.

Da de var færdige, fortalte den ene, at en rejsende dame havde lært dem salmen, og den andre, at frøkenen havde sat hendes stemme til. Magnhild gav uden at tale eller ændre stilling den ene hånd ud, som den nærmest stående tog.

Der hørtes røster udenfor; det var præsten, som kom, fulgt af flere mænd. De stilede lige på trappen, så Rønnaug gik ind. Snart hørtes det stampe i trappen; de derinde rejste sig, Magnhild gik hen til Rønnaug. Da holdt først hunden, så præsten sit mægtige indtog, og efter ham seg langsomt ind, mand efter mand, tunge, arbejdsslidte folk, en 6-7 gårdbrugere i den lille fjældbygd. Magnhild trykkede sig op til Rønnaug, der også veg lidt, så de blev stående foran det store, flordækkede spejl. Præsten hilste godmorgen først på fru Randon, så på Magnhild; han spurte efter deres befindende. Derefter kom bonde efter bonde, tog i hånd, gik rundt og tog alle i hånd, som var i stuen. »Kald mor ind!« sagde præsten til en af pigerne og rømmede sig. Fruen kom; atter bonde efter bonde hen til fruen, tog i hånd og tilbage igjen. Præsten tørrede sit åsyn, stillede sig foran den forskrækkede Magnhild, bukkede og sagde:

»Kjære Magnhild, bliv ikke bange! Vor lille bygds repræsentanter er idag tilfældig samlede i skolehuset. Og der kom jeg til at fortælle, at du var her på gjennemrejse, og da var der en, som sagde: Hende skylder vi, at her kræves så liden fattigskat. Og da sagde flere det samme. Og så sagde jeg, at dette burde vi sige hende selv; deri var man enig. Du har vist aldrig fåt tak, mit kjære barn, hverken her eller nede på Øren, skjønt der nede er virkningen af dit arbejde endnu større og har derfra udbredt sig til bygderne på begge sider fjorden.

Kjære barn, guds veje er uransagelige. Så længe vi ser dem i vor egen lille skjæbne, er vi lykkelige; men når vi ikke ser dem, er vi såre ulykkelige.« (Her brast Magnhild i gråd).

»Da du med kjælken i din lille hånd førtes frelst ned ad skreden, var det, for at du skulde bli til velsignelse for mange.

Forsmå ikke takken fra denne fattige bygd; den er en bøn for dig til den almægtige. Du ved selv, hvad han har sagt: Så meget som I have gjort for en af disse mine mindste brødre, have I gjort for mig. Måtte du føle det!«

Præsten vendte sig, og i samme højtidelige taletone sagde han til sin hustru: »Lader disse mænd bli trakterede!«

Han skridtede omkring iblandt dem med spøgende tale; men det drønede i huset af den. Jo mere bevæget Magnhild var blevet, des lykkeligere var han blevet.

Magnhild havde trang til at tale til præsten; ti var hun ikke kommet i hans hus, var intet af dette blevet gjort, hvorfor hun nu selv så ufortjent fik tak. Men hans voldsomhed holdt hende tilbage.

Mændene blev trakterede; de tog atter alle husets folk i hånd, og de fjærnede sig, førte af præ-

sten, hvis stemme lød op til dem næsten lige fra skolehuset.

XIII.

Ud på eftermiddagen kom posten fra Øren, og med den et brev til Magnhild. Hun blev ræd og gav det til Rønnaug, som snart gav hende det tilbage med den besked, at dette kunde hun nok læse. »Her skal du få se, hvad din rejse har udrettet,« lagde hun til. Brevet var fra den lange Lovise.

»Kjære Magnhild!

Jeg skulde idag op til dig efter det mønster, som du lovede at greje for os. Men så traf jeg Skarlie alene hjemme, og han var ikke rigtig — ja, hvad skal jeg kalde det, for jeg har aldrig set et så ulykkeligt menneske. Han sagde, du var rejst.

Jeg hørte siden, at det var med fru Randon, du var rejst, og så tænkte jeg, at nu må du være på præstegården deroppe, og didop skriver jeg. For du må ikke rejse fra os, Magnhild! Eller ogsaa rejse, men komme igjen til os!

Vi har nok skjønnet, allesammen, at du ikke var lykkelig; men du har ikke villet tale; så har heller ikke vi. Men kan du ikke være hos os?

Hvor skal det gå os med det nye arbejde, som vi netop nu er komne ind på? Vi grejer os ikke alene. Og så sangen! Kjære Magnhild, mig og Marie takker så mange; det er jo nu vi, som står for det. Men vi ved alle, hvem vi skylder, at vi har vort gode udkomme, har det hyggelig sammen og kan støtte, den ene den andre. Nu, du er rejst, kommer det så frygtelig på os, at vi vist aldrig har gjort dig nogen rigtig glæde, så du kjender os ikke.

Vi skulde kunne gjøre meget for dig igjen, kan du tro, hvis vi bare fik lov. Rejs ikke fra os! Eller kom tilbage til os, når du har rejst!

Din inderlig, inderlig taknemlige

L o v i s e.«

Brevet havde en overmåde sirlig efterskrift af Marie:

»Jeg blev så bedrøvet, da Lovise fortalte mig det. Hun har mere fremfærd end jeg pukkelryggede stakkel. Hun har alt skrevet og sagt, hvad vi alle, ja alle tænker ved det.

Men jeg har den s t ø r s t e grund til at skrive! Hvad var der blevet af mig i verden, om du ikke var kommen på skolen og havde fåt mig flink i det, som just ligger for mig? Uden dig havde jeg været andre til byrde, eller jeg havde arbejdet uden glæde. Nu er det, som jeg er med på noget, som bestandig skal vokse. Ja, nu er jeg glad!

Så har jeg sagt det! Hvor ofte vilde jeg det ikke; men en turde ikke rigtig, for så blev du sky!

Vi kunde i grunden ha havt det så godt sammen. Men kunde det ikke bli så endnu?

Din

M a r i e.

Efterskrift:

Du vil kanske tro, jeg mener, at du har overset os. Nej, det har du ikke. Du har været for tålmodig med os til det.

Men det lod, som alting var dig det samme, og menneskene med; d e t mener jeg.

Kan du ikke, som Lovise siger, komme til os? Vi skal slå os sammen om dig som en bisværm om sin dronning. Kjære Magnhild!«

* * *

Der er intet bedre udtryk for det, som nu hændte Magnhild, end at nye livskilder vældede op. Denne hjælp af det, hun aldrig havde tænkt anderledes på, end at det var tidsfordriv og vanegang, gjorde sin gjærning. Hun vilde dog prøve at fortjene denne hengivenhed; hun vidste nu, hvad hun skulde.

Hun gik og talte med Rønnaug ude på gården. Det begyndte at bli kvæld; hønsene var gåt ind og satte sig just kaglende op; hjemmekjørne var hentede fra marken og drog forbi. Høduft slog dem nu og da i møde; ti der kjørtes i lade.

Rønnaug kjendte sig så sikker, at hun turde sige Magnhild, hvad samme post havde bragt, nemlig blade, som havde telegrammer fra München, at Tande var død. Det bevægede ikke Magnhild anderledes, end at de stansede en stund og længe gik tause; ti han havde jo altid været tænkt som noget fjærnt; han føltes heller nu nærmere. Og det, han nylig havde sendt hende til vejledning, blev dybere sandt.

Det næste, hun tog op at tale om, var heller ikke Tande, men Skarlie. Det blev dog måske rigtigst at sende bud på ham, så de kunde få opgjør, før hun rejste. Rønnaug var ikke utilbøjelig til at gå ind herpå; kun vilde hun, at ikke Magnhild, men hun skulde besørge opgjøret. Der var ikke mere at sige, end hvad Magnhild nu havde bestemt sig for.

Samtalen gik af og til, ligesom de selv. Alt husets folk var ude på højing; der var også Miss Roland med barnet. De vilde også selv did hen. Da kom der en gut ind på gården, blistrende, med begge hænder i lommen. Ved at se de to damer stansede han både gangen og blistringen. Han indtog stilling på højre fod; den venstre satte han frem på hælen, idet han bevægede benet, så fodbladet stod og viftede.

Snart kom han nærmere. »Er det du, som hedder Magnhild?« spurte han i bygdens klingende dia-

lekt. Han så på den rette, som også svarte ja. »Jeg skulde be' dig komme ned i pladsen vor, Synstevolden; for der sidder en krop og venter på dig.« —

»Hvàd heder han?« spurte Rønnaug. — »Det skulde jeg ikke sige,« sagde gutten; han satte atter venstre fod frem, viftede med fodbladet og glante opefter låven. Så slog Rønnaug over i dialekten, idet hun spurte, om »kroppen« ikke kunde være låghalt. »Jagu' tør det hænde,« svarte gutten og lo.

Da sprang Rønnaug hen til gamle Andreas, som netop kom fra låven med tom vogn for atter at kjøre ud; vognramlen voldte, at han ikke hørte hende rope; hun måtte indhente ham. »Er det du, som har taget det ene forhjulet af min vogn?« spurte hun. — »Forhjulet af vognen?« spurte gamle Andreas; »er det taget af? — Stå stille, din tull!« ropte han, rykkende så hårdt i tømmerne, at den ene hest nu vilde bagover i stedet for før frem; ti det var en ung hest.

Men under dette var Rønnaug blevet klar i sin sag og havde forladt ham. På langsomt engelsk fortalte hun Magnhild, hvad hun trodde at ha opdaget: Gutten, som endnu stod der, skulde ikke høre det. Andreas kjørte videre.

Magnhild lo: »Ja, han er kommet. Dette er ham!« og vendt til gutten sagde hun, at hun straks skulde følge.

Rønnaug prøvede at få Magnhild til at bli og at tillade hende at gå. Nej, Magnhild vilde gå selv. Hun var allerede på vejen, da Rønnaug ropte efter hende, at hun kom efter om en stund for at se, hvorledes det gik. Den anden vendte sig smilende: »Det kan du gjærne!« —

En tid derefter gik Rønnaug bortover mod Synstevolden. Hun vidste nok, at Skarlie intet kunde byde, som fristede Magnhild; men han kunde være ubehagelig, kanske rå. Forhjulet gav varsku! —

Det var vel ingen, for hvem Skarlie var så modbydelig som for Rønnaug. Hun kjendte ham! Ingen uden Rønnaug kunde ane, hvad han alt havde prøvet med Magnhild, fejg som han var, for at smitte hendes fantasi, for at få hendes hæderlige følelse brudt. Magnhilds hyppige rødme havde sin historie.

Hvad var det, som bandt ham så til hende? Fra først af naturligvis håb, som slog fejl. Men siden? Præsten havde igår kvæld, da talen var om de katolske klostre, ytret, at Skarlie, — som var en berejst og tænksom mand, — Skarlie havde sagt, at i klostrene bad munkene nat og dag for at bøde på, at det øvrige folk tit forsømte bønnen. Derfor betalte folket så gjærne til klostrene; det var kontant afbetaling på syndegjæld.

Ved dette havde Rønnaug siddet og tænkt: mon ikke Skarlie her havde skriftet sit eget forhold til Magnhild? Han havde hende på afbetaling!

Og så undte han hende ikke til andre.

Havde han bare været hård og utålmodig, så havde Magnhild øjeblikkelig forladt ham. Det var just ulykken, at han var fejg, og at han aldrig kunde helt opgive hende. Han var afbøjende, straks han havde været forsøgende, rigtig så venlig og interessant, straks han havde været ondskabsfuld. Og det var dette, som havde holdt det gående.

Under disse og lignende opgjør havde hun taget vejen over markerne for ikke at sees fra pladsen. Her var græsset ikke slåt; hun trådte det ubarmhjærtig ned, men stansede foran en blomsterplet, hvis farve- og bladveksel hun måtte overskue. Da hørte hun stemmer. Foran hende var flere kjær; igjennem dem skimtede hun de to, hun søgte.

Der sad Skarlie og Magnhild i græsset, han i skjorteærmerne og uden hat.

Halvt ræd for Magnhild og uden den ringeste agtelse for h a m gik hun straks på lur. Hun skjultes

ved, at hun satte sig mellem to kjær; de to såes godt, da pladsen bag dem var åben.

»Så slutter jeg op nede på Øren, jeg og. Jeg rejser efter.« — »Det må du gjærne. Men slut nu engang med alle trusler. For siste gang: Jeg rejser! Jeg gjør det for at se og lære. Så kommer jeg tilbage og lærer andre.« — »Kommer du så til mig?« — »Det ved jeg ikke.« — »Å, du ved det godt!« — »Ja, jeg ved det kanske også. For har du ændret dig, kommer jeg nok til dig; men jeg tror ikke, du formår at ændre dig; derfor kan jeg gjærne straks sige, at jeg ikke gjør det.« — »Du ved ikke alt, jeg vil gjøre for dig!« — »Nu igjen testamentet! Lad os komme bort fra alt sådant.«

Hun sad og drejede en blomst, som hun så på. Han havde lagt den kortere fod ind under sig; ansigtet var sammentrukket, øjnene stak. »Du har aldrig skjønnet på mig!« — »Nej, det er sandt. Jeg har meget at takke dig for, som jeg har taget uden tak. Vil gud, skal jeg engang gjøre det.« — »Kunde det ikke bli godt? Hvad vil du? Rejse? Vi skal rejse; vi har råd til det.« — »Som sagt, lad os slutte med alt sådant.« — Han sukkede, han tog sin snadde op og lagde pegefingeren over den. Den var fuldstoppet; han tog stikæsken frem. — »Når du kan røge, står det nok til redning,« sagde hun. — »Å, jeg røger ikke; det er bare gammel vane;« han sukkede sårt. »Nej, Magnhild, det er ikke så, at det står godt til med mig, hvis du rejser. For dette er det samme som at stænge mit hus og forjage mig. Folkesnakket vil bli for svært.« Han så nu virkelig ulykkelig ud; Magnhild tog efter flere blomster; men hvis han ventede svar, så var det forgjæves. — »Det er ikke godt for den, som har en stærk natur,« sagde han; — »djævelen vinder på en i mange stykker. — Jeg tænkte, du skulde ha hjulpet mig. Jeg vil bare sige som så: hvis vi havde fåt et hyggeligt hus og barn —«. —

Hun rejste sig hurtig op, så blomsterne gled af hendes fang. »Jeg siger: slut med alt sådant! En, som vil noget godt, begynder ikke som du. Og trods begyndelsen — — du kunde kanske endda ha — — Men hvorledes bar du dig ad? Jeg siger: slut med alt sådant!« Hun gik et par skridt og kom igjen: »Nej, jeg fejlede ikke, den gang jeg gav mig til dig, for du lovede jo, at jeg skulde få leve og gjøre, akkurat som jeg vilde. Og jeg var et så uerfarent barn, at jeg slet ikke forstod, at da overlistede du mig. Men jeg fejlede, da jeg hørte, hvorledes det egentlig var, og så ikke straks forlod dig. Og ikke siden heller, men lod det gå! Men dette hænger sammen med så mange ting, — — og derom skal vi nu ikke tale. For nu gjælder det bare, at vi hver på vor kant gjør det godt igjen. Opgiv mig og prøv at gjøre din skyldighed mod andre.«

»Hvad mener du med det?« Hans øjne plirede, og ansigtet spidsede sig. — »Jeg mener, hvad jeg har hørt, at du har overlistet andre her for fordelens skyld. Prøv at gjøre det godt igjen, — hvis du virkelig længes så til forbedring.« — »Dette er ikke sandt. Det kommer dig desuden ikke ved.« — »Nej, nej, så blir det vel med forbedringen derefter — i dette stykke som i andre! — — Ja, så får du leve vel! Det blir, som jeg har sagt.« Han så op og trak ansigtet sammen i et grin, så øjnene næsten kom bort under de stærke bryn. »Du kan ikke komme herifra, hvis jeg ikke vil!« — »Å.« — »Desuden, har du tænkt over, hvad du gjør? Har du ret til det for gud?« — »Du ved, hvad jeg mener om den ting.« — »Pyt! dette med de usædelige ægteskaber, det er rent ud vås. Der står ikke et ord om det i bibelen. Jeg har set efter.« — Hun strøg just håret fra sin pande: »Så står det her da,« sagde hun og vendte sig for at gå. Da begyndte Skarlie at rejse sig. Han var meget opbragt.

Så skyndte sig også Rønnaug op; for nu kunde hun bli set.

Pludselig stod de foran hverandre alle tre.

Rønnaug gik med blid, sød mine lige hen til Skarlie, tog ham hjærtelig i hånd og sagde på engelsk, at hun ret havde glædet sig til at se ham; han havde været så overvættes god mod hende tit. Og så begyndte hun at spøge; det var indsmigrende og kjækt på én gang: han måtte le og svarede noget, også på engelsk, så sagde hun en vittighed, som han kunde besvare; snart lo de rigtig friskt. Indtrykket af den smukke, stærkt udviklede kvinde flyttede ham, før han vidste det, ligesom til et andet sted og spændte et nyt sæt tanker over hans sjæl. Spøgen blev altid livligere. Det gik på engelsk, som det morede ham at få tale; det morede ham også at få vise slagfærdighed; for den havde han. Hun holdt ham i et slags højere fortryllelse og gjorde ikke noget ublandet godt indtryk på Magnhild. Ti denne blev ræd ved at se de kræfter, hun rådede over. Hun syntes vinde sig om ham med sine blik, sin tale, sin udfordrende figur; men det gnistrede af hendes øjne under latteren: hun måtte kunne gi ham en ørfik! Der er samholdsmagt mellem kvinder, når de skal værge eller hævne hverandre.

Hun fik ham under den strømmende samtale til at hinke med sig rundt kjæret. Og da de stod på den anden side af dette, vendte hun sig mod det kjær, som bagfra havde dækket hende, den gang hun lyttede. Der bøjede hun et par grener tilside og spurte ham leende, om han ikke var kavaller nok til at hjælpe dem og trille hjem det hjul, som lå gjemt der. Han kunde dog umulig lade damerne gjøre det alene!

Han blandede uden videre sin latter i hendes, men rørte sig ikke til nogen hjælp. Han var i skjorte-

ærmerne, sagde han; han måtte hente sin frakke, hvis han skulde følge med til gården.

Å! — Efter frakken kunde skikkes bud, og i skjorteærmer trillede man best, mente Rønnaug, — hun gav sig til at rejse hjulet alene, syngende: »Å-hoj!« Straks, hun fik det frem, faldt det på siden; »ti der måtte være to om det!« Hun bøjede sig ned efter det, og i denne stilling så hun op på ham med skjælmske øjne; de drog uimodståelig hans ned til hendes åsyn og yppige figur. Han tog øjeblikkelig fat. Hjulet blev rejst. De trillede det frem, stødende fra hver sin side, hun hoppende, han hinkende. Muntre ord og megen latter ledsagede færden. Magnhild kom langsomt. Hun fik et blik over Skarlies skallede hode; det lynede af lystighed og sejer. Men da det droges tilbage, burde det ha efterladt to striber, brunbrændte over hans ryg og nakke.

Vejen var ikke ganske kort; han stønnede. Snart følte hun hans sveddråber over sine hænder. Desto hurtigere trillede hun. Hans sætninger blev til ord, disse til stavelser; han forsøgte at le for at dække forkommenheden. Endelig kunde han hverken rulle sig selv eller hjulet, men lod sig falde i græsset, rød som en klase rognebær, øjnene stive i hodet og vidåben mund. Han gispede efter luft og forstand.

Rønnaug ropte på gamle Andreas, der netop kom forbi på vejen med et hølæs, at han skulde komme did og ta hjulet. Så stak hun sin arm ind under Magnhilds, hilste og takked — altid på engelsk — så mange tusen gange for den fortræffelige hjælp; nu kunde de rejse imorgen tidlig. — Farvel!

Oppe på vejen så de tilbage. På Andreas's stilling kunde de skjønne, at han spurte Skarlie, hvorledes hjulet var kommet did. Skarlie gjorde en vred bevægelse med hånden, som vilde han feje både hjulet og Andreas langt bort, eller kanske ønskede han dem

samtidig etsteds hen, hvor det i Norge ikke er ualmindeligt at ville hensætte sine mindre gode venner. De så ham vende sig mod vejen; Rønnaug viftede straks med sit lommetørklæde og ropte et levvel henover. Det gav gjenlyd i kvælden.

Men de havde bare gåt nogle skridt til, så stansede hun for at gi resten af sin harme luft. Det skede i en strøm af ord, næsten hviskende; Magnhild hørte ganske få af ordene; men de, hun hørte, var fra tjenestepigetiden langs landevejen: de forholdt sig til det vanlige ordforråd som flodhester til fluer.

Magnhild drog sig tilbage. Rønnaug stirrede på hende rent vildt, fattede sig: »You are right!« — men der kom et nyt udbrud af harme, af forfærdelse; ti hun var jo nu mindet om den tid, da hun kavede fra sig, så godt hun kunde, nede blandt folkeafgrundens slimede dyr, i det mørke, der råder, og hvor slige som han der nede på bakken sad på randen og fiskede. — — — Hun tog ned i sin lomme efter Charles Randons siste brev, som hun altid bar løst hos sig, til hun fik det næste, og hun trykkede det til sine læber og brast i gråd og vedblev dermed, så hun måtte sætte sig.

Det var første gang i deres liv, at Magnhild havde set hende gråte. Selv på dækket, da hun drog til Amerika, havde hun ikke grædt: nej, tværtom!

XIV.

De blev i præstegården i flere dage. Ti da det var fortalt, at Magnhild skulde med til Amerika, blev de gode mennesker så forskrækkede, at man måtte lade dem få tid til at gjøre sig mere fortrolige med

det. Magnhild ønskede også at få være sammen med dem.

En dag gik alle damerne henover vejen; Rønnaug og Miss Roland havde lille Harry mellem sig, så det gik ikke fort. Just for hans skyld gik alle godt afvejen for en stor rejsevogn, som kom efter. Ti det er ofte så, at man af omhu gjør bevægelsen med.

»Magnhild!« roptes der fra vognen, inden de spaserende ret havde fåt vendt sig mod den.

Magnhild så op; en dame i sort smilte over til hende. Magnhild sprang straks mod hende; kusken stansede. Det var fru Bang.

Fruen tog hende ind til sig og kyssede hende. En fed militær ved hendes side hilste.

Fruen var mager; hun sad i en sørgedragt efter modemeste snit. Sorte perler, strødde over dragten, glimtede ved hver bevægelse; fra den opkrammede hat med bølgende fjær flød et sort slør ned og var slynget om halsen; hun så frem af en nat med funkende øjne; ti de fik just i denne indfatning en fængslende glans. Vemodig hengivelse syntes ligesom at befale over åsynet, at drage i alle dets nerver, at bøje mundens smil, at smægte i dets øjne. »Ja, jeg er forandret,« sagde hun mat.

Magnhild så fra fruen til den fede militær. Fruens øjne fulgte: »Kjender du ikke Bang igjen? Eller så du ham ikke?«

Han sad i et tifoldigt overdrag af fedme, som i svære puder; han indtog to tredjedele af vognen, fruen sad trykket; ti hans ene skulder og arm dækkede hendes. Han så godmodig ud og ret tilfreds. Men når man så fra hans kjød-tunge åsyn og krop tilbage på fruen, så hun gjennemåndet ud — lige ud i den hånd, hun nu drog hansken af.

Bestandig følgende Magnhilds øjne strøg hun en lok, som var krøbet frem, tilbage fra Magnhilds pande

og lod hånden glide langsomt, lindt over hendes kind. — »De bærer sorg?«

»Det burde hele landet gjøre, mit barn.« Lidt efter og sagtere: »Han er død.«

»Du får huske på, at det har hast, hvis vi skal nå dampskibet.«

Hun så ikke op ved ægteherrens ord: hun havde travelt med den lok, hun nys havde fåt tilside. Bang gav kusken tegn, vognen begyndte at gå.

»Jeg skal til Amerika,« hviskede Magnhild, idet hun lod sig glide ned fra vogntrinnet.

Fruen så efter hende, syntes dernæst at fatte i hele sit omfang, hvad det indeholdt, at Skarlies hustru skulde bort, langt bort, — hvilke forudsætninger det måtte ha og hvilke følger. Ti hendes åsyn fik noget af den gamle glød, hendes legeme kraft: hun var i et nu oppe, vendte sig helt og viftede. Med hvilken ynde!

Manden lod ikke vognen atter holde. Han indskrænkede sig til at ta op efter hende med den ene hånd. Bevægelsen måtte være ledsaget af en formaning om at sætte sig; ti det gjorde hun straks.

Fjæren saåes vifte lige ved hans skulder. Mere såes ikke; hun måtte ha ladet sig glide.

STØV.

I.

Vejen fra byen til Skogstad, Atlung'ernes store gård med fabrikanlæg langs Skogselven, kunde, jævnt kjørt, ta to timer; men på det gode vinterføre, vi nu havde fåt, vanskelig halvanden. Vejen var en chaussé langs fjorden. Fra byen havde jeg fjorden på højre side og på venstre store, fra højden langsomt nedglidende marker; udover dem var strød villaer og gårde med træplantninger omkring og alléer op til.

Længere hen blev højden til berg og rykkede nærmere ind på; her blev det også snart mer og mer ulændt, tilsist alene barskog fra det højeste af åsryggen og helt ned til fjorden, skog, skog. Den tilhørte Skogstad; fabrikkerne langs Skogstadelven tilvirkede råemnet.

Atlungslægten var fransk fra hugenotternes tid og af tarvelig oprindelse; men den havde slåt sig op ved gifte ind i Atlung'ernes engang mægtige æt og havde antaget ættens navn, der i klangen havde nogen lighed med dères eget.

Jeg frydede mig i kjøreturen. Det havde nylig sned, og sneen lå på træerne, ikke et vindstrøg havde draget mærke i skogen. Derimod havde det tøet lidt, hvilket løvskogen, som her længere nede stak frem,

ikke havde tålt; det, som nu lå over den, var alene let nysne fra imorges.

Imellem begge de hvide landskab og i den snetunge luft syntes fjorden sort. Over til den anden side var ikke langt, og derover ragede højere fjæld, nu også hvide, dog med den dæmpede tone, som luften gav.

Her, hvor jeg kjørte, lå sjøen klods op til snejarden; bare noget tang, nogle slejpe sten, og sommesteder ikke engang det, skilte de to former og farver af samme element — virkeligheden og omdigtningen, hvor omdigtningen er ligeså virkelig som virkeligheden, bare at den ikke er så varig.

Så snart jeg kom så langt som til skogen, optog denne mig ganske. Furutrærne holdt store fanger af sne; sommesteder var den øst udover; men så meget blev dog udækket, at som helhed havde skogen et mørkegrønt skjær i hvidheden. På nærmere hold stak den enkelte udækkede gren trodsigt frem, og de rødlige grenlægger jog gjennem snelagene.

Op under stod mægtige stammer, de fleste mørke, dog nogle yngre og lysere, alle et samlet følge af bærende kjæmper, og dette gjorde det alvorligt derinde i tykningen. De fremste trær, som helt kunde oversees, og som i opvæksten var blevet skjæmt af mennesker eller dyr, kanske også af stormen (ti de tog jo stødet af), havde ikke de andres regelmæssige vækst; de var mere klurede, så i dem havde sneen huseret efter behag. Deres nederste grener var sommesteder helt bøjede mod marken, så træet kunde se ud som en hvid dynge, andre var lunefuldt omskabte til plumpe dværge med bare overkrop, eller til andre sorter af mandslinger med en hvid sæk over hodet eller en skjorte, som de ikke rigtig havde fåt på.

Ved siden af disse klodser kunde trippe løvtrær, hvorover sneen bare lå som en anelse; et enkelt, som stod frit mod himlen, flød i sine yderste, hvide kvister,

altid finere, ligesom over i luften; så stod der unge graner, der i regelmæssige sneetager byggede pyramide ved pyramide. Her længst nede ved sjøen, hvor der var mere stenet, vokste nu og da en klonger. På hver torn havde lagt sig sne, så busken så ud som oversåd af hvide bær.

Jeg bøjede om et næs med en hammer på, og her begynder det egentlige Skogstad. Åsryggen viger og gjør pladsen rummelig nedenfor; den er også brudt af elven i to stykker. Atter ser vi langsomt nedglidende marker. og her ligger gården. Elven går på andre siden af gården og længer borte; flere røde tag sees langs den og en række bygninger på andre siden. Til højre som til venstre af gården ligger husmandspladser og underbrug; men de er skilt fra gården ved marker på hin side, og med en skog eller park på denne.

Under parken glemte jeg alt foregående. Oprindelig var den tænkt at gå ned til sjøen; men den stenede grund her havde vel gjort det umuligt, og så var den nederste firkant hugget ud; men i årenes løb havde istedetfor barskogen en stærk flok af løvtrær vokset op. Denne løvskog fra et og samme år var lige høj og lå umiddelbart op til den svære, gamle barskog i parken. Det fine som bræm omkring det tunge, det lette imod det svære, det lave og aldeles ligeløbende indunder det overragende vældige var vakkert.

Øjet legte i det, søgende former; eller jeg samlede mange grener under ét oversyn, fordi de var ligeløbende i samme bøjning mod samme højde; eller jeg tog en enkelt gren ud fra de andre, fulgte den fra stammen i dens første fordeling og i fordelingernes fordelinger ud i den siste kvist. En udspilet, gjennemsigtig hvid vinge, eller et uhyre bregneblad, oversåd af hvid dun. Så måtte jeg igjen slippe formerne og

følge farven; de ulige overstrygninger gav så mangfoldige grader.

Jeg vendte ryggen til min rejsefælle, fjorden, og bøjede op mod gården. Hvor parken sluttede, begyndte haven, og langs denne løb vejen opad i jævn stigning. Engang havde også her været skog og vejen gåt igjennem den; men af skogen stod bare en favn eller to igjen på hver side og gjorde allé; store, gamle trær holdt på at afløses af unge, og dette så tæt, at jeg sommesteder vanskelig kunde se gjennem. Men sne-eventyret fulgte; dalende kjæmper var dækket med hvide flag, unge og friske stod pudrede, de vanskabte legte julebuk.

II.

Natursynet spiller ind i vor von om det, vi skal møde. Hvad var det for noget hvidt og fint noget, jeg skulde opleve her?

Hun var rigtignok ikke hvidklædt sist, jeg så hende, den lyslokkede, jeg nu skulde se igjen. På hendes bryllupsrejse og i Dresden for omkring ni år siden havde vi sist været sammen. Hver dag var hun festklædt, det er sandt, ... et lune af ham, den unge, berusede brudgom; som oftest var hun blå, men ikke en eneste gang hvid; det vilde vist heller ikke ha klædt hende.

Jeg husker dem især, som de sang fōran pianoet, han siddende, fordi han akkompagnerte, hun stående og helst med hånden på hans skulder; men det, de sang, var rigtignok hvidt, nemlig større eller mindre jubelhymner. Hun var datter af en sekterisk præst, og de kom fra præstegården og fra bryllupsfryden. I

præstegården havde jeg fra tid til anden hørt om dem og havde også ad den vej gjentagne gange fåt bøn om at se til dem næste gang, jeg kom på de kanter. Nu var jeg på vejen.

Jeg havde hørt hovedbygningen omtale som en af de største træbygninger i Norge. Den var grå og umådelig lang. Den ene Atlung havde aldrig ladet sig nøje med, hvad den forrige havde bygget, og så havde huset fåt et tillæg i hver slægt og en delvis ombygning af det gamle, så vidt, at det siste kunde passe i det første. Jeg havde hørt, at mange og lange gange, (hvorover der i festsange skal være rimet i det uendelige), prøvede at binde ihob det indvendige med samme held eller uheld, som udbygninger, skråtag, altaner, verandaer prøvede at holde stil i det udvendige. Jeg har hørt, hvor mange rum, der er i huset; men jeg har glemt det.

Den siste tilbygning er gjort af den nuværende ejer og er foretaget i en slags moderniseret gotik.

Bag hovedbygningen ligger gårdens andre hus i en halvmåne, der dog hovner stygt til den ene side. Imellem disse og hovedbygningen kjørte jeg nu frem, for efter skydsguttens råd at holde ved et bislag på den gotiske fløj. Jeg så ikke et levende væsen på gården, ikke engang en hund. Jeg ventede lidt, men forgjæves, og gik derpå gjennem bislaget ind i en gang, hvor jeg tog af mig, og derfra ind til højre i en lys, stor forstue. Heller ikke her så jeg nogen; men her hørte jeg enten to barnestemmer og en kvinderøst eller to kvindestemmer og en barnerøst, og sangen kjendte jeg; ti den drog netop landet rundt, denne lille piges klage over, at hun allesteds var ivejen undtagen hos gud i himlen, der så gjærne vilde ha ulykkelige barn hos sig. Den klang noget fremmed, denne klage, inde i det lyse, livlige rum, fyldt af geværer og andre jagtredskaber, rensdyrhorn, rævebælger, gaupe-

skind og lignende påtagelige gjenstande, ordnede med den mest udsøgte smag.

Jeg bankede på og trådte ind i en af de skjønneste dagligstuer, jeg har set her i landet, så lys den ligger mod fjorden, så stor, så pragtfuld. Væggenes blankpolerede træfelter skiltes af udskårne træfigurer, som hver bar en byste eller en mindre statue; stilfulde møbler var til alle sider fremrullede over brüsselertæpper. Moody-Sankey's månesyge vise flød udover her som et gulhvidt lagen. Der er kristelig sang, som hører til det skjønneste, jeg kjender; men denne gjorde et indtryk, som var der under det moderne rum en krypt-kirke fra middelalderen, hvor indestængte nonner holdt dødsceremonier mellem osende lamper, og hvorfra dampen og klangen uadskillelig forbunden sneg sig op i det nittende århundredes lyse forestillinger og behagelige kunst.

Det var en kvinde og to gutter, som sang, den ældste på syv år eller vel det, og den yngste et år yngre. Kvinden vendte åsynet mod døren og stansede ganske forundret ved min indtræden; gutterne vendte mod vinduet og så ikke på hende; de var fuldt optagne af sit; derfor blev de ved, en stund efter at hun havde hørt op.

Disse to gutter var den ene af faderens slægt, den andre af moderens; kun var hendes store øjne indsatte i begge. Den ældste gut havde langt ansigt med høj pande og rødligt hår, og han var fregnet, altsammen som faderen. Den yngstes figur var moderens, lidt fremoverludende, fordi hodet ikke steg rakt op af skuldrene. Men hodet holdtes som følge deraf lidt bagoverbøjet for at vinde ligevægten igjen. Atter som følge deraf var munden halvåben, — og så de store spørgende øjne og det lyse, lokkede hår over en fint hvælvet pande — ganske moderen. Den ældste var lang og tynd og havde faderens gang på slentrende ben og små, stærkt udadbøjede fødder. Jeg

så dette i et øjeblik, mens gutterne gik hen mod bordet ved sofaen, i det samme hun forlod dem. Hun kom nemlig efter lidt betænkning hen mod mig; hun vidste nok ikke, om hun kjendte mig eller ej. Ved at høre navnet fandt hun smilende ud, at det alene var mit portræt, hun havde set, portrættet i albummet fra værtfolkets bryllupsrejse. Hun fortalte, at Atlung var over i fabrikkerne og kom hjem til middag, d. v. s. om en times tid, og at fruen var i en af de husmandspladser, jeg havde set fra vejen; der lå nemlig en gammel mand for døden.

Hun fortalte dette med vellydende, skjønt noget spæd røst, og med et par forskende øjne fæstet på mig. Hun havde hørt noget om mig. Jeg havde aldrig tænkt, at jeg skulde se en af Carlo Dolci's madonnaer stige ned af en ramme for at stå i en nymodens dagligstue og tale med mig, og derfor var vist ikke mine øjne mindre forskende end hendes. Hodets stilling på skuldrene, dets ludning til den ene side, ansigtets profil, og fremforalt øjnene og øjenbrynene, ja, det blågrønne hodeklæde, draget langt fremover, hvorved det blege åsyn fik noget af samme let — altsammen en ægte Carlo Dolci!

Hun gik lydløst og lod mig tilbage med gutterne, som jeg også straks gav mig ikast med. Den ældste hed Anton og kunde gå på hænderne, d. v. s. næsten; og den yngre hed Storm og fortalte dette og meget mere om broderen, som han beundrede ubetinget. Den ældste derimod fortalte om sin mindre bror, at han endnu ikke var færdig med det, som er det modsatte af at ligge tør om natten, og at han derfor idag havde fåt bask af far; Stina havde sagt far det; — Stina hed hun, som netop havde forladt os.

Efter denne, ikke meget forsigtige indledning til et kjendskab, stod de snart på hver sin side af mig og fortalte, hvad der for tiden optog dem, og det overordentlig stærkt. De fortalte begge, især den

ældste, men med udfyldende tillæg af den yngre, at derborte i en af husmandspladserne, som jeg havde kjørt forbi, der bodde Hans, lille Hans, d. v. s. der havde han bod; ti den rette, egentlige lille Hans var hos gud. Han havde været her på gården og legt med gutterne næsten hver eneste dag; dog havde sommetider de også fåt gå over til husmandspladserne, som jeg kunde forstå, var gutternes forjættede land her på jorden. Så skulde han gå hjem en kvæld i halvskumringen nu for fjorten dage siden; det var før sneen kom, og i parken, han skulde gå igjennem, der lå fiskedammen så blank og sort. Så vilde han skri over den og gik fra gangstien op på den; for gangstien går lige ved dammen. Men der havde de samme dag hugget hul for at fiske, og de havde glemt at sætte mærke ved, og så skri'r lille Hans lige ud i hullet. De havde hørt et barns nødrop på gården; budejen havde hørt det, men bare én gang, og hun havde ikke tænkt noget større ved det; for der i parken plejede alle gutterne at lege. Så var lille Hans borte, og ingen kunde sige, hvor han var. Da blev dammen ophugget, og de fandt ham; men gutterne fik ikke se ham. Derimod havde de fåt være med til begravelsen sammen med smågutterne og småjenterne ved brugsskolen. Men han blev ikke begravet i kapellet, hvor bestefar og bestemor ligger; han blev begravet på kirkegården. Å, det havde været så dejligt, da de sang. Skolemesteren havde sunget bas til, og gamlebrunen havde trukket Hans, som var i en hvidmalt kiste, som far fik fra byen, og der var kranser på. Mor og Stina havde flettet dem. Alle børnene fik kager, før de drog afsted, og ribsvin. Men sangen, det var den, som gutterne nys havde sunget; Stina havde lært dem den. Hans havde været så fattig, men nu havde han det godt; han var hos gud; det var bare kisten, som kom i jorden. Hvad der da var i kisten? Jo, det var ikke den egentlige Hans,

det, for Hans var ganske ny nu. Der var kommen engler ned i dammen til ham med alt, som den ny Hans skulde ha på, så han frøs ikke i dammen; han var der ikke. Alle barn, som døde, kom til gud, og det sammen med hundretusen millioner ganske små engler. De engler var også her rundt omkring os; men vi kunde bare ikke se dem, for de var usynlige, og Hans var nu med dem. Englene kunde se os, de var så snille med os, især med barn, og de allerulykkeligste barn vilde de ha hos sig, derfor tog de dem. Det er meget, meget, meget dejligere at være hos englene end her. Jo, det er det, for Stina har sagt det. Stina vilde også heller være hos englene end her; det var bare for mors skyld, at Stina ikke gik til dem, for så blev mor så alene. Alle engler havde vinger på, og nu lå Hans's far og vilde til gud, han også. Han skulde også få vinger på og bli en liden engel og flyve om her og hvorsomhelst han selv vilde — lige op til stjærnerne. For stjærnerne var ikke bare stjærner, de var så store, så store, når vi kom op til dem, så store som hele jorden, og den var umådelig stor; større end det største fjæld. Og der var mennesker på stjærnerne, og der var meget, som ikke var her. Men i eftermiddag skulde Hans's far få gå did, han, lige til gud; for gud var oppe der i himlen. De vilde så gjærne få se Hans's far få vinger på, men mor vilde ikke ha dem med. Og Hans's far var nu alt blevet så dejlig, der han lå, at han næsten så ud som en engel. Mor havde sagt det; men de fik ikke se ham.

Stina kom ind, da de holdt på med det siste; hun bad dem følge med sig ud, og de adlød.

En dør stod åben til venstre; jeg kunde se boghylder der inde, så jeg skjønte, at der måtte biblioteket være. Jeg havde lyst til at finde, hvad disse gutters far netop læste, — forsåvidt han læste. Det første, jeg fandt opslået på pulten ved siden af brev,

regnskabsbøger og fabriksprøver, var Bain. Og Bains engelske venner var de første, jeg fik øje på i den nærmeste hylde. Jeg tog ud en, og jeg så, at den var læst. Dette stemte med, hvad jeg havde hørt om Atlung.

I det samme lød bjælder fra gården. Jeg tænkte mig, at fruen kom hjem, og jeg satte ind bøgerne i samme orden, som jeg havde taget dem ud; derved kom nogle bag dem i uorden (ti de stod i to rækker) og disse, som altså var gjemt, fik jeg også lyst til at se, hvilket tog tid. Jeg kom først ud af biblioteket, idet fruen kom ind af hoveddøren.

III.

Fru Atlung blev åbenbart glad ved at se mig. Hun havde en særegen gang, omtrent som strakte hun aldrig knærne helt ud; men som hun nu engang gik, kom hun hurtigt mod mig og greb en af mine hænder med begge sine og så mig så længe i øjnene, til hendes fyldtes af tårer. Det var naturligvis bryllupsrejsen, det galdt, hendes livs skjønneste dage; — men tårerne?

Nej, ulykkelig kunde hun ikke være. Hun var i den grad den samme, at havde hun ikke været noget fyldigere, kunde jeg ikke — ialfald ikke straks — ha opdaget den mindste ændring. Udtrykket var nøjagtig det samme uskyldige og spørgende, ingen begyndelse til en strængere linje eller en anden farve; selv håret lå i samme lokker om hendes bagoverbøjede hode, og den halvåbne mund havde den samme blødhed, var lige urørt af vilje, øjnene havde den samme

milde glæde, endog stemmens lidt tilslørede klang var den samme barnlige.

»De ser ud, som De slet intet har oplevet af anden art end sist,« var også det første, jeg måtte sige til hende. Hun så smilende op på mig, og ikke en skygge sagde nej til det. Vi tog plads i hver vor stol, frit på gulvet, nær til bibliotekdøren; vi vendte ryggen til vinduerne og så mod en væg, hvor mellem byster og statuer, bårne af de udskårne træfigurer, undtagelsesvis hang et par malerier på de polerede felter.

Jeg gjorde rede for min rejse, fik tak for, at jeg endelig var kommet; jeg hilste fra hendes forældre, hvorom vi talte lidt. Hun sagde, hun havde tænkt på sin far idag; hun vilde så gjærne ha havt ham med sig; ti hun kom netop fra en døende mand, som var det skjønneste, hun havde set. Under dette havde hun fåt sin yndlingsstilling, det vil sige, hun sad lidt fremoverbøjet, med hodet helt tilbagehældet, og øjnene i det øverste af væggen eller i taget. Med en finger sad hun og trykte på sin åbne underlæbe, ikke i ét, men gjentagende den samme bevægelse. Nu og da vuggede hun lidt med overkroppen. Øjnene var som fæstede; de søgte ikke mig, fordi om hun spurte, eller fik svar, uden når noget ganske særeget lokkede hende ud af hendes stilling. Men hun indtog den straks igjen.

»Tror De på udødeligheden?« spurte hun, som var det den naturligste ting af verden, og uden at se på mig.

Men da jeg undredes og selvfølgelig måtte se på hende, mærkede jeg, at en tåre trillede ned over kindet, og at de åbne øjne lå fulde af flere.

Jeg følte straks, at dette spørsmål var en gjenvej: det var hendes mands tro, hun tænkte på. Derfor vilde jeg spare hende gjenvejen. »Hvad mener Deres mand om udødeligheden?« — »Han tror ikke

på individualitetens udødelighed,« svarte hun; »vi gjenfødes alene i vor omgang, vor gjærning og især i vore barn; men den udødelighed, tænker han, er nok for sig.« Hun stirrede som før, og tårerne lå der; men stemmen var mild og rolig; ikke en tanke af misnøje eller bebrejdelse lå i den simple meddelelse, som vist var rigtig.

Nej, hun er ingen såkaldt barnekone, tænkte jeg; og når hun har samme uskyldige, spørgende udtryk som for ni år siden, så er det ikke, fordi hun ikke har tænkt eller ikke har prøvet noget.

»De taler altså dog med Atlung om dette?« — »Ikke nu mere.« — »I Dresden syntes I at være aldeles enige om disse ting; I sang sammen —.« — »Han var grebet af far dengang. Jeg tror heller ikke, han var helt klar endnu. Det er kommet efterhånden.« — »Jeg så også nogle bøger, som nu er sat bag.« — »Ja, Albert har forandret sig.« Hun sad stille, medens hun gav disse svar; alene den ene finger bevægede sig på underlæben.

»Men hvem sørger da for barneopdragelsen,« spurte jeg. Nu vendte hun sig halvt imod mig. Jeg trodde en stund, hun ikke vilde svare; men langt om længe gjorde hun det. »Ingen,« sagde hun. »Ingen?« — »Albert vil, at det skal gå således indtil videre.« — »Men, beste frue, om man ikke læser med dem, så fortæller man dem dog et og andet?« — »Ja, hvis nogen vil, så. — Og det er i regelen Stina.« »Altså det hele rent tilfældigt?« — Hun havde vendt sig fra mig og sad som før. »Rent tilfældigt,« svarte hun næsten ligegyldigt.

Jeg fortalte hende kort, hvad Stina havde fortalt gutterne om livet hinsides, englene osv., og jeg spurte, om hun billigede det.

Hun vendte hodet mod mig: »Ja, hvorfor ikke?« De store øjne så uskyldigt på mig; men da jeg ikke straks svarte, blev hun langsomt rød.

»Når man skal fortælle dem noget om sådant,« sagde hun, »må det dog være noget, som griber deres barnefantasi.« — »Det forstyrrer virkeligheden for dem, frue, og det er det samme som at forstyrre evnerne.« — »Gjøre dem tosset, mener De?« — »Nu, om ikke tosset, så hindrer det dem i at bruge evnerne rigtig.« — »Jeg forstår Dem ikke.« — »Når De lærer børnene, at livet her er ingenting mod livet hisset, at det at være synlig er ingenting mod det at være usynlig, det at være menneske er ingenting mod det at være engel, det at leve ingenting mod det at være død —, så er det ikke vejen til at lære dem at se rigtig på livet eller til at elske livet, få livsmod, arbejdskraft, fædrelandskjærlighed —?« — »Nu således! — Ja, det blir så vort arbejde med dem senere hen.« — »Senere hen, frue? Når alt det støv først har lagt sig på sjælen?«

Hun vendte sig fra mig, tog sin gamle stilling, stirrede i taget og faldt i tanker. — »Hvorfor bruger De det ord støv?« — »Med støv tænker jeg nærmest på det, som har været, men nu er opløst, og som fyger om og lægger sig på ledige pladser.« — Hun sad en stund. — »Jeg har læst om støv, som fører giftstof fra forrådnede dele; ... sligt mener De da vel ikke?« — Der var ikke spot i tonen, ej heller vrede, så jeg forstod ikke, hvor hun vilde hen og undveg derfor halvt. — »Det kommer an på, hvor støvet falder, frue; i friske mennesker gjør det bare skodde, domme, så at de ikke altid kan se klart.« Jeg stansede, forat hun kunde skyde ind noget om de syge; men det gjorde hun ikke; så blev jeg ved om de friske. »Kommer der slet ingen bevægelse i det, så samler det sig ofte tommetykt, til maskineriet har svært for at gå.«

Hun vendte sig imod mig livligere end ellers, lænede sig på stolarmen og lagde ansigtet nærmere til mig: »Hvorledes er De kommen på det der? — Er det, fordi De har set, hvor meget støv her er,

herinde?« — Jeg tilstod, at jeg havde set det. — »Og alligevel gjør ikke stuepigen og Stina andet end at tørre støv, og jeg gjorde heller ikke andet i den første tid. Jeg forstår det ikke. Hjemme hos mor hørte jeg aldrig tale om noget så meget som om støv. Hun for omkring far med en våd klud; han var så ærgerlig over, at hun forstyrrede hans bøger og papirer. Men hun påstod, at han samlede støv som ingen anden. Han kom ikke ud af kontoret, før hun var på ham med en kost. Og så kom turen til mig. Jeg var som far, sagde hun, slæbte støv med mig, og kunde selv aldrig støve godt nok. — Jeg var så træt af støvet, at da jeg giftede mig, stod det for mig som et paradis, at jeg selv skulde slippe og få andre til at støve. Men deri tog jeg fejl. Dog nu har jeg givet det over. Det nytter ikke. Jeg må sandsynligvis ikke ha talent for at bli det kvit.«

»Det var da besynderligt,« blev hun ved, idet hun lod sig glide tilbage i stolen, »at også De skulde komme med dette om støvet.« — »Ja, jeg har vel ikke fornærmet Dem?« — »Hvor kan De tænke —!« og så atter med den roligste og uskyldigste stemme af verden: »den, som har levet ni år med Albert, kan aldrig mere bli fornærmet.«

Jeg blev dygtig forlegen. Hvad pokker havde jeg også havt med at blande mig op i dette? Jeg var blevet narret til at bruge billedet; men hvorfor sige ja til, at jeg havde set støv; det var forresten i Alberts bibliotek. Jeg sagde ikke et ord mere. Også hun sad, eller rettere lå, længe stille og trommede med fingrene på stolarmene. Endelig hørte jeg som langt borte fra: »Men sommerfuglestøvet er dog vakkert.« Og så længe efter, gjennem mange tankeled, som hun ikke røbede, gled et spørsmål frem, halvhøjt: »Strålebrydningen ... den forskjellige strålebrydning ...?« hun kom ikke til at fuldføre; hun lyttede, rejste sig, hun

havde hørt Atlungs skridt i forværelset. Jeg rejste mig samtidig.

IV.

Døren gik helt op; Atlung kom slentrende ind. Den høje, slanke mand i de rummelige klæder, der havde mangehånde spor af fabrikkerne, han havde besøgt, bar i åsyn, bevægelse, holdning flere slægters ligesæle sikkerhed.

Han plirede lidt med de grå øjne under de usynlige bryn, da han så mig, og derpå blev det lange ansigt til et stort smil. Hans ypperlige tænder lyste mellem fyldige, korte læber, idet han ropte: »Er det Dem!« Han tog begge mine hænder mellem sine hårde, fregnede næver, slap så med den ene og tog hustruen om livet med fuld arm: »Var ikke det morsomt, Amalie? Hvad? De dage i Dresden, du?«

Da han slap os, spurte han ivrigt om mig og min rejse; han vidste, jeg skulde en kort tur udenlands. Så begyndte han at fortælle om, hvad han drev med som mest, og under dette slentrede han af og til i rummet, tog en ting mellem fingrene, kramsede den, slap den, tog en anden. Han holdt ikke en liden ting som vi med det yderste af fingerspidserne; i fuldt greb faldt den ind i hånden på ham, så fingrene lå udover. Det, han talte om, greb han i grunden på samme måde, i en slags overflod, og kastede det gjærne straks hen igjen for noget andet.

Fruen var gåt ud, men kom straks ind igjen og bad os tilbords. Netop da slængte han sig foran pianoet, hvor der stod et hefte ny musik opslåt, som han i det samme karakteriserede med nogle ord. Så gav han sig til at spille og synge vers efter vers af en

lang sang. Fruen mindede ham igjen om maden, da han var færdig. Derved kom han formodentlig til at mærke, at hun var inde. »Hør, Amalie, lad os prøve den duet!« og han slog an akkompagnementet. Hun smilte over til mig, men stillede sig hen og sang med. Hendes noget dækkede, søde sopran smeltede ind i hans varme baryton, som jeg havde hørt det for ni år siden. Begges stemme havde fåt det rigere indhold, et liv lægger i den, når det selv har indhold; færdigheden var derimod omtrent den samme.

Den, som et øjeblik i forvejen maaske ikke kunde fatte, hvorledes disse to var komne sammen, behøvede bare at stille sig ved siden af dem, mens de sang. En lyrisk hengivelse i stemningen var fælles for dem begge, og på forskjellige forudsætninger var de fuldkommen enige om at lade stå til. Som to barn i en båd vuggede de nu afsted, ladende maden bag sig bli kold, tjenerne utålmodige, gjæsten tænke, hvad han fandt for godt, og husets orden og deres egen bestemmelse for dagen skiples.

I deres sang var ingen energi, ingen skole, ingen finere udarbejdelse af dette enkelte nummer, som de kanske også sang for første gang. Men en jævn, lad, glad sammengliden nedover melodien. Stemmernes lyse farver gled ind i hverandre som et kjæleri; men der var ynde over det.

Vers på vers sang de, og jo længere, jo bedre sammen og altid gladere. Da de endelig sluttede, og hun ved min arm gik på sin lidt tunge måde ind til bordet, og han slang i forvejen for at gi nøglen til vinkjælderen til Stina, så var der i hendes øjne ingen spørsmål mere, bare glæde, mild, skjøn glæde, og han fløjtede som en kanarifugl.

Vi satte os tilbords, medens han var ude; vi ventede i det uendelige på ham; enten havde han ikke truffet Stina, eller hun havde ikke forståt ham; — han var selv gåt i kjælderen og kom igjen således til-

rakket, at vi skoggerlo. Fruen stansede dog midt i latteren og sad siden taus hen, mens han skiftede og vaskede sig.

Han slurpede ske for ske af suppen i sig med grådig hast, vandt sig godt humør igjen, da hans første hunger var over, og talte i et væk, til han pludselig, mens han sad og skar stegen for, spurte efter gutterne. De havde spist; de kunde ikke vente så længe. »Har De set børnene?« — »Ja,« svarte jeg, og jeg talte om deres naturlige væsen, og om hvor stærkt den ene lignede på hans slægt og den andre på fruens. — »Men,« kastede han ind, »det er slemt, at begge slægter har forholdsvis for megen fantasi; der er noget vekt i det. Og gutterne har fåt fra begge. Her indtraf for en fjorten dages tid siden en sørgelig begivenhed. En legekammerat blev i fiskedammen. Hvad gutterne — naturligvis ved Stinas hjælp — har gjort ud af dette, er rent utroligt. Jeg har tænkt på det idag. Jeg har intet sagt, for det var igrunden morsomt også, og så vilde jeg ikke ødelægge det for dem med Stina. Men det er dumt, er det. Hør, Amalie, så er det næsten bedre at ha dem borte på en skole, end at de skal gå slig og drive ind i altslags tøv.«

Fruen svarte ikke.

Jeg vilde aflede og spurte, om han havde læst Spencers afhandling »om opdragelsen«.

Da kom der liv i ham! Han havde just sat sig for at spise; men han glemte det; tog endelig nogle bid, glemte det atter: jeg tror vi sad med denne ene ret i en time, mens han docerte Spencer. At jeg, som spurte, om h a n havde læst bogen, efter al sandsynlighed selv havde læst den, vedkom ham ikke i mindste måde. Han fortalte mig bogen, ofte punkt for punkt, med egne anmærkninger til. Den ene af disse var, at om også, som Spencer vil, læren om opdragelsen skal indføres på skolen som skolens næst

vigtigste fag, — de fleste vil desuagtet ikke få evne til at opdrage sine børn; ti opdragelsen er et talent, som meget få har. Han for sin del vilde, straks børnene var store nok, sende dem til en dame, som han vidste havde dette talent, og som også havde de kundskaber, der ubønhørlig måtte til. Hun var en begejstret tilhænger af Spencer.

Han sagde dette, som var det en længst op- og afgjort sag; fruen hørte på det som på en gammel bestemmelse. Jeg var meget forundret ved, at hun ikke havde sagt mig det, da vi for lidt siden talte om børnene.

Nu husker jeg ikke, hvilken materie vi så drev ind i, da han med en gang rev uret op: »Jeg har rent glemt Hartmann! Jeg skulde ha været i byen! Ja, ja, — det er endda ikke for sent! Undskyld!«

Han lagde servietten fra sig, drak nok et glas vin, rejste sig og gik. Fruen forklarede mig undskyldende, at Hartmann var hans disponent, at der desværre ikke gik telegraf hid ud, og at noget sandsynligvis skulde være svaret på inden en times tid eller så.

En time i det mindste til byen; om ikke for andet, så for hestens skyld mindst en time der, og så en og en halv tilbage; ti man kjører ikke så lang vej med samme hest lige hurtig frem og tilbage. Dette sad jeg og regnede ud, mens jeg spiste videre, og fandt da også ud, at jeg altså var kommen ubelejligt. Efter kaffen vilde derfor også jeg ta afsted.

Vi var begge færdige og rejste os. Hun undskyldte sig, idet hun gik ud i kjøkkenet, og jeg, som altså var alene, vilde se mig om på gården.

Da jeg var kommen ud på trappen foran bislaget, mødtes jeg af gutternes stærkeste latter, umiddelbart fulgt af et ord, som jeg ikke havde tænkt, de kunde ta i sin mund, end sige rope ud med al sin evne, og det på åbne gården. Den ældste ropte det først og så den andre efter.

De stod oppe på låvebroen, og en jente, som i vedskjulet lige mod dem lå bøjet over en kjælke, var den, som ordet galdt. Gutterne ropte nok et ord, om muligt værre end det første, og nok et og nok et, ganske uden ophør. Mellem hvert ord jublende latter. Det var klart, at de souffleredes af en indenfor låvedøren. Jenten svarte ikke; hun så engang imellem tilbage fra sit arbejde — ikke på gutterne, men på nogen bagom låven, hvor vognskjulet var.

Da hørte jeg bjældelyd derifra. Atlung kom frem rejseklædt og ledende sin hest. Gutternes forfærdelse, da de så faderen! Ti med en gang gik det op for dem, hvad de havde ropt, om ikke helt ud, så ialfald at de havde udrettet ond tjeneste for en anden.

Faderen skreg op: »Vent nu gutter, til jeg kommer hjem, så skal I sandelig ha ris begge to.« Han satte sig i slæden og slog på hesten. Mig så han i forbifarten og rystede på hodet mod mig.

Gutterne stod en stund forstenede. Så tog den ældste tilbens, alt hvad han orkede. Den yngste efter: »Vent og tag mig med! — Hører du, løb ikke fra mig, Anton!« Han begyndte at gråte. De kom bort bag vedskjulet; men jeg hørte længe efter den mindstes gråd.

V.

Jeg blev forstemt og vilde ta bort med det samme. Men da jeg kom ind i stuen, sad fruen i den store gotiske bænk eller sofa henne ved døren til spisestuen, og jeg viste mig ikke, før hun lænede sig fremover bordet foran hende og spurte: »Hvad mener De om Spencers opdragelse? Mener De, vi kan følge den i praksis?« — Jeg vilde ikke indlade mig på det og svarte derfor alene: »Deres mands praksis er i

alle fald ikke stemmende med Spencer.« — »Min mands praksis? Han har slet ingen.« Hun — sagde det, som en anden vilde sige: det er et pent tøj, De har i Deres frakke. — »De mener, han tar sig ikke af børnene?« — »Å, han ligner vel deri de fleste mænd,« svarte hun; »de morer sig med børnene engang imellem, og slår dem også engang imellem, når der hænder noget, som ulejliger dem.«

»De tror, begge ægtefæller skulde ha lige ansvar her?« — »Ja, det tror jeg rigtignok. Mændene har også her delt, som de har havt lyst til.«

Jeg ønskede at ta farvel. Men det kom øjeblikkelig uventet på hende; hun spurte, om jeg ikke i det mindste vilde drikke kaffe først; »men det er jo sandt,« lagde hun til, »De har jo ingen at tale med.«

Hun er ikke den første gifte kvinde, som gjør skjulte anfald på sin mand, tænkte jeg. »Fru Atlung, De har ingen grund til at sige sådant til mig.« — »Det har jeg heller ikke. De får undskylde mig.« — Det var lidt skymt; men tog jeg ikke ganske fejl, så var hun ved at gråte.

Jeg satte mig altså ved den anden side af bordet. »Jeg har en følelse, kjære fru Atlung, af, at De har trang til at tale med en; men jeg er vist ikke den rette.« — »Hvorfor ikke det?« spurte hun. Hun sad med begge albuer på bordet og så over til mig. — »Nu, om af ingen anden grund, så af den, at en slig samtale må tages op igjen, fordi den gir adskilligt at tænke på; og jeg skal rejse igjen idag.« — — »Men kan De ikke komme igjen?« — »Ønsker De det?« — Hun sad lidt, så sagde hun langsomt: »Jeg har i regelen bare ét stort ønske ad gangen. Og i det, jeg nu har, falder det ind, at De kom hid.« — »Hvad er det, frue?« — »Ja, det kan jeg ikke sige Dem, hvis De ikke vil love mig at komme igjen.« — »Nu, så skal jeg love Dem det.« — Hun gav

sin hånd over bordet: »Tak!« Jeg vendte mig på stolen imod hende og tog hendes hånd. »Hvad er det, frue.« — »Nej, ikke nu,« svarte hun; »men når De kommer igjen. De må hjælpe mig, hvis De tror, det er rigtigt at gjøre det.« — »Naturligvis.« — »For De tænker jo i mange stykker som Atlung. Han vil høre på Dem.« — »Tror De?« — »På mig hører han i alle fald ikke.« — »Anstrenger De Dem for at bli hørt?« — »Nej, det vilde være det værste, jeg kunde gjøre. Med Atlung må alt komme lejlighedsvis.« — »Men, kjære, jeg så da, at I har et velsignet forhold til hverandre i grunden?« — »Gud ja; vi morer os ofte så godt sammen.«

Jeg havde en følelse af, at hun ikke ønskede, jeg skulde se på hende, og jeg havde vendt mig igjen, så jeg sad langs ved bordet som før; skumringen blev tættere. »De husker os vel fra Dresden?« — »Ja.« — »Vi var to unge mennesker, som legede os; det var så morsomt at være forlovet; men at gifte sig måtte være endda morsommere, og at komme hjem og føre hus, å, så uhyre morsomt; men dog ikke som at få barn. — Ja, så sidder jeg her, da, med et hus, som jeg slet ikke magter, og med to barn, som ingen af os kan opdrage; i alle fald mener Atlung så.« — »Men tar De da ikke fat?« — »Med huset mener De?« — »Nu ja, med huset!« — »Gud, hvad skulde det nytte til? — Jeg fik mest skjænd, dengang jeg prøvde.« — »Men De har jo hjælp?« — »Ja, det er netop ulykken.« Jeg vilde just spørge, hvad hun mente med det, da spisestudøren lige ved os lydløst åbnedes; Stina kom ind med lamper. Hun kom i to, tre vendinger; men den store stue blev langt fra fuldt oplyst af de lamper, hun bar ind. Der blev imidlertid ingenting sagt.

Da Stina skulde gå, spurte fruen om børnene. Stina fortalte, at man søgte efter dem; de var ikke på gården. Fruen lagde ikke videre mærke til det,

og Stina gik. »Hvem er Stina?« spurte jeg, da døren lukkedes bag hende. »Å, hun er et meget ulykkeligt menneske, som havde en fordrukken far, der slog hende, og så fik hun en mand, en bankkasserer, som også begyndte at drikke og slå hende. Nu er han død.« — »Har hun været her længe?« — »Fra jeg skulde ha det første barn.« — »Men dette er et trist selskab for Dem, frue?« — »Ja; hun er ikke meget morsom.« — »Så skulde hun sandelig bort.« — »Det vilde være mod traditionen her i huset. Et ældre menneske skal passe børnene, og det ældre menneske skal leve og dø i familjen. Stina er brav.«

Atter kom den, vi talte om, lydløst ind; denne gang med kaffen. Der var i grunden noget spøgelseagtigt ved dette blågrønne portræt af Carlo Dolci sådan svævende på tæpperne i den store stue, der hun søgte efter en skjærm over lampen på kaffebordet, som om vi ikke havde det dunkelt nok før. Skjærmen var ovenikjøbet et gjennemstukket billede af Peterskirken i Rom.

Stina var gåt, og fruen skjænkede. »Og så vil I mandfolk ovenikjøbet ta udødelighedshåbet fra os?« Hvad dette »ovenikjøbet« havde hensyn til, fik jeg tænke mig, som jeg vilde. Hun rakte en kop over til mig og blev ved: »Da jeg idagmorges kjørte til den døende mand på den andre side parken, faldt det mig ind, at sneen over de golde træer, det er dog i grunden det allersmukkeste billede på udødelighedshåbet over jorden, ikke sandt? Så ren ovenifra; og så barmhjærtig da?« — »Tror De, den falder fra himlen, frue?« — »Den falder ned på jorden.« — »Det er sandt; men den kommer også fra jorden.« — Hun lod ikke til at ville høre på dette; men blev ved: »De talte før om støv. Men dette hvide, rene støv over den frosne gren og på den grå jord, ja, det er da som evighedens poesi, — synes mig,« og hun lagde et syngende eftertryk på »mig«.

»Hvem har så digtet den poesi, frue?« Hendes største øjne så på mig og denne gang ikke spørgende; nej, sikre. »Er det ingen åbenbaring udenifra, så er det en åbenbaring indenifra; hvert menneske, som føler så, det har den.« Hun havde aldrig været skjønnere. I det samme hørtes nogen i forstuen. Hun vendte hodet lyttende derhen. »Der er Atlung tilbage!« sagde hun, rejste sig og ringede efter en kop til.

Det var ganske rigtig Atlung; så snart han havde fåt tøjet af sig, åbnede han bredt døren og steg ind. Hans disponent, Hartmann, var blevet ængstelig og var kommet mod ham. Atlung havde afgjort altsammen med ham midt på landevjen.

Fruens spørgende øjne fulgte ham, medens han gjorde nogle slentrende slag bortover. Enten likte hun ikke, at han afbrød os, eller så hun, at han var i dårligt lune. I det samme han modtog kaffekoppen af hendes hånd, fortalte han hende, hvad der var hændt med gutterne. Han nævnte intet af de ord, gutterne havde ropt ud med så megen jubel; men han sagde nok til, at hun kunde skjønne, hvad det var. Og mens han drak, fortalte han, at han havde lovet dem ris; »men«, sagde han, »her må noget andet til end ris.«

Som hun stod, da hun gav ham koppen, så blev hun stående endnu, da han havde drukket og gik. Rædsel lå over hendes ansigt og stilling. Hendes øjne fulgte ham i rummet; hun ventede på dette andet, som var mer end ris.

»Nu vil jeg sige dig det, Amalie,« lød det borte fra værelset; »gutterne skal bort den dag imorgen.«

Hun sank langsomt ned i sofaen, så langsomt, at jeg tror ikke, hun selv vidste af, at hun satte sig. Øjnene fulgte ham ufravendte. Noget hjælpeløsere, ulykkeligere har jeg aldrig set.

»Du holder da vel såpas af gutterne, Amalie,

at du kan finde dig i det? Nu kan du se, hvad det leder til, at jeg føjede dig sist.«

Men blir han slig ved, så dræber han hende! Ser han da ikke på hende?

Om hun mærkede min deltagelse eller ej, — hun vendte med en gang sine øjne, sine hænder mod mig ... medens han gik fra os bortover gulvet; en fortvilelsens bøn lå i dette øjekast, denne lille bevægelse. Jeg forstod straks, at her er hendes eneste ønske; her er det, jeg skulde hjælpe hende med.

Hun var sunket ned over sine hænder, og hun blev liggende slig uden at røre sig. Jeg hørte ikke, at hun gråt; ventelig bad hun. Han gik op og ned; han så hende; mens hans gang blev altid bestemtere. Han slængte de ting, han tog og kramsede, længere fra sig, heftigere.

Da gik spisestudøren langsomt op; det var atter Stina. Men denne gang blev hun stående på tærskelen, blegere end vanlig. Atlung, som netop havde gjort vending mod os, stansede: »Hvad er det, Stina?« — Hun svarte ikke straks; hun så ned på fruen, som løftede hodet mod hende: »Hvad er det, Stina!« udbrød også hun.

»Gutterne,« sagde Stina, og holdt inde. »Gutterne?« gjentog begge, Atlung stansede, fruen rejste sig.

»De er ikke på gården, ikke i husmandspladserne ... vi har søgt alle steder; — ved fabrikkerne også.« — »Hvor så I dem sist?« spurte Atlung åndeløst. — »Budejen siger, hun så dem styrte mod parken gråtende, da De lovede dem ris.« — »Fiskedammen!« kom jeg til at sige, før jeg fik tænkt mig om, og virkningen på mig selv og dem alle var, som om noget sprang istykker mellem os. — »Stina!« ropte Atlung; det var ikke bebrejdende, nej, det var et skrig af smerte, det såreste, jeg har hørt, og ud for han. Fruen løb efter, og idet hun ropte hans navn.

»Bed om lygter!« sagde jeg til de folk, jeg så

bag Stina i spisestuen. Jeg gik ud og fandt mit tøj, vendte om igjen, traf Stina, der bevægede sig rundt i ring med foldede hænder. »Men så kom og vis mig, hvor det er!« Uden svar, og kanske uden at vide, hvad hun gjorde, ændrede hun sin gang fra rundt til frem, lige frem, altid med foldede hænder og højt bedende: »Fader i himmelen for Jesu skyld! Fader i himmelen for Jesu skyld;« rørende, kraftigt; og hun blev således ved ud gjennem gården, forbi husene, gjennem haven, ind i parken.

Det var ikke videre koldt; det snedde. Dette lange, mørke spøgelse foran i snetågen med bøn-strimen efter sig ind under de høje, belagte træer, fulgte jeg som i drømme. Jeg sagde mig selv, at to små gutter nok kunde gå til fiskedammen for at finde gud og englene og de nye klæder; men hoppe i hullet, hvis der var noget, og det to sammen ... umuligt, unaturligt, dumt! Hvorfor i al verden var jeg kommen til at tænke eller antyde sligt? Men det nytter ikke alt det forstandige, en siger sig selv i en slig stund; det værste og utænkeligste vinder på en ligevel, og dette »Fader i himmelen for Jesu skyld ... Fader i himmelen for Jesu skyld,« susede i højeste angst om mig og virkede bestandig ny angst også hos mig.

Hvis de slet ikke har gåt til fiskedammen, eller hvis de har været der, men har ikke turdet springe i vandet, så kan de jo være tomlet afsted andetsteds hen. Hans's far skulde i eftermiddag få vinger på; — mon ikke også de i sin hjærteangest sidder etsteds under et træ og venter på det samme? I så fald fryser de sig døden til. Og jeg så for mig de to forfrosne stakler, som ikke turde gå hjem, den yngre gråtende, den ældre også tilsist gråtende; jeg syntes bogstavelig, jeg hørte dem ... »Hys!« ... »Hvad er det!« sagde hun og vendte sig i bråsnart håb. »Hører De dem?« — Vi stod begge stille. Men der var

intet at høre uden mit eget pust, når jeg ikke længere kunde holde ånden. Ej heller var der noget at se, som lignede to små sammentullede mennesker.

Jeg sagde hende, hvad jeg netop havde tænkt, og hun hviskede i tilbageholdt jammer, idet hun kom mod mig og foldede hænderne: »Bed med mig! å, bed med mig!« — »Hvad skal jeg be' om? At gutterne nu må dø og komme til himmelen og bli engler?« Hun stirrede forfærdet, vendte sig og gik foran som før; men nu uden en lyd.

Vi fulgte en gangsti gjennem skogen; den førte til fiskedammen; men vi måtte gå mer end halvten af parken for at nå den. Her gik en bæk i en kløft, og her var gjort en opdæmning. Den var stor, så fiskedammen havde et anseligt omfang. Vi måtte op fra stien for at nå kanten af dammen. Stina gik bestandig foran, og da hun havde nåd op og så dammen og de to forældre ude på den, knælede hun ned i bøn og hulken. Nu havde jeg ondt af hende.

Da også jeg nådde op og så forældrene, greb det mig stærkt. I det samme hørte jeg stemmer bag mig i skogen. Det var folkene, som kom med lygter. Det svævende lys, dæmpet af snefaldet, som de fire lygter gav ud over menneskene, sneen, underdelen af træerne, den skygge, som samtidig enkelte i toget og enkelte træer og steder nær ved kom i, heftede sig for alle tider i mit minde til de ord, jeg samtidig hørte fra dammen: »Her er intet hul i dammen!« Atlungs røst; den dirrede af bevægelse. Jeg vendte mig og så hans hustru om hans hals. Stina var sprunget op med et udrop, som endte i et langt, men stille: »Gud være lovet og takket!« — Men de to på dammen slap ikke hverandre; jeg med nogen møje ned og bortover til dem; endnu hang hun om hans hals, og han var bøjet over hende. Jeg stansede ærbødig et stykke ifra; de hviskede til hverandre. Lysene oppe på dammen var det første, som vakte dem.

»Men hvad nu? Hvor skal vi søge?« spurte Atlung. Jeg gik nærmere. Jeg sagde nu forældrene, skjønt skånsommere, hvad jeg før havde sagt Stina, at måske sidder de under et stort træ etsteds her og venter i sin hjærteangst på forbarmende engler, og så er der fare for, at de alt har froset, så de blir syge. Før jeg havde talt ud, spurte Atlung op mod dem på volden: »Havde gutterne ydertøj på, sist I så dem?« — »Nej,« svarte to stykker. Han spurte, om de havde huer på, og herom blev der uenighed. Jeg påstod, de havde huer på; en anden sagde nej. Atlung kunde selv ikke huske det. Endelig trodde man, at den ældste havde hue på, og den yngste ikke. »Å, den lille Storm!« klagede moderen. Blandt folkene oppe på damkanten var der nogle, som gråt, så vi hørte det ned. Jeg tror, der stod tyve mennesker ved siden af hverandre omkring lygterne.

Atlung ropte op: »Vi må søge hele parken igjennem; vi begynder med husmandspladsene. Og han kom henover, og kløv op og hjalp sin hustru efter.

Her mødtes de af Stina: »Frue, frue!« hviskede hun bønfaldende. Men ingen af dem ænsede hende.

Jeg stirrede i kløften under os. At se snelagte trær ovenfra er som at se en forstenet skog.

»Kjære Atlung! vil du ikke rope?« bad fruen.

Han stillede sig længst frem; der blev stilt. Og så ropte han langsomt udover skogen: »Anton og lille Storm! Kom hjem igjen til far og mor! Far er ikke sint længer!«

Var det luften, som kom i bevægelse, eller faldt netop det siste snegran, det, der skulde bringe en overlæsset gren til endelig at slippe, eller var nogen kommen nær en sådan, — nok Atlung fik som svar snefald af en stor gren halvt ved siden, halvt foran. Det gav et dumpt brag med gjenlyd i skogen, grenen svajede og svang op, og der stod snedamp udover os. Men ved ristingen slap endelig alle dets svære grener

sine snebører; brag og damp indhyllede os, og før vi vidste ordet af, slap det nærmeste træ sneen fra alle sine grener på en gang. Lufttrykket heraf var så stærkt, at to til, så fem. seks, ti, tyve træer slap med drøn og gjenlyd i skogen og med en damp som af snefonner alle sine tunge læs. Da kom den ene ring af træer efter, så en til, så mange, mange ved siden af os, længere borte, tæt foran, bevægelsen gik først i to store armer, de delte sig efterhånden i flere, skogen stod og skalv. Dunderet rullede langt fra os, nær ved os, nu stødvis, nu samtidig og uden slut. Foran stod alt i hvid damp; det trampende tog over skogen skræmte os i førstningen; efterhånden som det drog bort fra os og voksede, blev det så storartet, at vi glemte det andet.

Trærne stod atter rejste og ranke, fri og sortgrønne; selv så vi ud som snemænd. Alle lygter var slukte; vi tændte, og vi rystede sneen af os. Da hørte vi klagende: »End om smågutterne ligger under en snefonn?« Det var moderen, som talte. Nogle skyndte sig at sige, at den umulig kunde skade dem, den kunde i det højeste kaste dem overende, kanske for en stund kvæle dem; men de måtte kunne arbejde sig frem af den. En sagde, at de ufejlbarlig måtte skrige, straks de blev fri sneen, og Atlung ropte: »Hys!« Vi stod mere end et minut og lyttede; men intet hørte vi uden langt borte fra et og andet efterdøn af en enkelt stående klynge, som nu først kom med.

Men var gutterne i en af skogens yderkanter, så kunde vi vanskelig høre dem der, vi stod; på begge sider var jo kløftens kanter højere end dæmningen, hvorpå vi stod.

»Ja, lad os gå og lede efter dem!« sagde Atlung bevæget; han gik imidlertid helt ud på det fremste af dæmningen, vendte sig mod os, som var begyndt at stige ned og bad os stå stille: »Anton og lille Storm!

Kom hjem igjen til far og mor! Far er ikke sint længer!« Det var så sårt at høre. Intet svar; vi stod længe. Intet svar.

Mismodig kom han tilbage og gik ned på stien med os andre; hans hustru tog hans arm.

VI.

Vi kom til det yderste af skogen og fordelte os med så lang afstand fra hver, at vi netop kunde se hverandre og alt imellem os: vi gik skogen op, tog næste strøg og gik det ned, men langsomt: ti al sneen fra træerne lå nu over den gamle sne på marken; sommesteder var den pakket så hård, at den bar os, men andre steder sank vi i til knæet. Da vi næste gang samlede os for atter at sprede os, spurte jeg, om det også var sandsynligt, at to små gutter havde holdt ud i skogen, efter at det var blevet mørkt. Men heri modsagdes jeg af alle. De var vante til at færdes i skogen hele dagen og kvældene med; de havde andre gutter, som bygde snemænd for dem, fæstninger og snestuer, hvori de ofte sad med lys.

Herved droges tankerne hen på alle disse bygværk og på muligheden af, at de havde tyet til noget af dem. Men ingen vidste, hvor de havde dem iår, da sneen var kommet så nylig. Desuden plejede de at bygge snart her, snart der. Altså måtte vi bli ved.

Det traf sig så, at Stina denne gang gik nærmest mig, og da vi to var ved kløften, og denne sommesteder bøjede, kom vi nær til hverandre og havde ingen strækning at søge på. Hun havde åbenbart en ændret sindsstemning. Jeg spurte hende hvorfor. »Å,« svarte hun, »Gud har så tydelig talt til mig. Nu finder vi gutterne! Nu ved jeg, hvorfor alt dette er

hændt! Å, så tydelig ved jeg det!« Hendes madonnaøjne skinnede af sværmerisk lykke; hendes blege, fine åsyn var henrykt. »Hvad er det, Stina?« — »De var så hård mod mig før. Men jeg tilgiver Dem. Herregud, syndede jeg ikke selv? Tvilede jeg ikke på gud? Knurrede jeg ikke mod gud? Å, hans veje er vidunderlige! Jeg ser det så tydelig, så tydelig!« — »Men hvad er det da?« — »Hvad det er? Fruen har i det siste halve år bare bedt gud om en eneste ting. Ja, det er hendes vis at gjøre så. Hun har lært det af sin far. Om bare en eneste ting har hun bedt, og vi har hjulpet hende. Det er om, at gutterne ikke måtte skilles fra hende; Atlung har truet med det. Havde dette i kvæld ikke kommet, så var det kanske sket alligevel; men gud har bønhørt hende! Kanske har også jeg været et værktøj i hans hånd; jeg tør næsten tro det. Og lille Hans's død ... ja, ganske vist også lille Hans's død! Når nu de to små søde sjæle sidder og fryser etsteds og venter på englene, å, de kjære, kjære gutter, så har de dem jo hos sig! Tviler De? Nej, tvil ikke! Om nu gutterne blir syge, og de blir ganske vist syge, ja, så er det jo deres lykke! Ti når far og mor sidder sammen ved sygesengen, å, da sendes de aldrig siden bort. Aldrig, nej aldrig! Da ser Atlung, at det vilde være at dræbe hende. Å, han ser det alt i kvæld. Ja, han ser det ganske vist. Han har alt nu højtidelig lovet hende det. For nu sist så hun så inderlig godt på mig, og det gjorde hun ikke for en stund siden. Det var, som hun havde noget at sige mig, — og hvad skulde det også i hendes angst været for noget andet end det? Hun har opdaget guds veje, hun også, guds vidunderlige veje! Hun takker og priser ham, hun som jeg, — ja, højlovet være gud for Jesu skyld i evighed!« Hun talte hviskende, men sikkert og inderligt; det siste, eller lovprisningen, derimod med

bøjet hode, foldede hænder og sagte som til sit eget bryst.

Vi kom fra hverandre og nu og da nær hverandre, hvor kløften drev os sammen, og al søgning for vort vedkommende hørte op. »Et savner jeg forklaring over,« hviskede jeg til hende. »Dersom alt, lige fra lille Hans's ynkelige død er hændt, for at Atlungs gutter skal bli hos sin mor, — så må også det store snefald, vi nylig så og hørte, passe ind. Men jeg kan ikke se, hvorledes?« — »Det? Det var bare en naturbegivenhed, det; en ren tilfældighed.« — »Er der da noget sådant?« — »Ja,« svarte hun. »Og det griber ofte ind. Men her kan jeg ikke se hvorledes. Det er en stor nåde, at jeg kan se det, jeg ser. Hvorfor skal jeg forlange mere?« —

Vi spejdede omkring os; men vi følte, at her lige ved kløften var gutterne ikke. Hvad jeg sist havde sagt, blev ved at optage Stina. »Hvad mente De med snefaldet?« spurte hun sagte, da vi næste gang traf hverandre. — »Det skal jeg fortælle. Fruen havde, kort før vi kom ud i parken, sagt mig, at udødelighedshåbene falder fra himmelen på vort liv ligeså tyst, hvidt og mygt, som sneen over den nøgne jord ...« — »Å, hvor vakkert!« udbrød Stina ... — »Og så tænkte jeg, da den stærke støjen kom, hele skogen skalv, og sneen faldt af træerne med torden, — ja, bliv nu ikke vred! — da tænkte jeg, at slig var også udødelighedshåbene faldne af både fruen og Dem og os allesammen i den store angst for gutternes liv. Vi for om hverandre i jammer og gråd, og somme af os i harme over, at de nu kanske var på randen af evigheden.« — »Å, gud, ja!« — »Men nu har vi havt udødelighedshåbene over os i mange tusen år — de er meget, meget ældre end kristendommen —; og så lidet har vi vænnet os til dem.« — »Å, De har ret! Å, De har tusen gange ret! Tænk!« sagde hun og gik videre i stille funderinger. — »De sa' før,

jeg var hård mod Dem. Og da gjorde jeg ikke andet end at minde Dem om de udødelighedshåb, som De havde lært gutterne ...« — »Å, det er sandt; tilgiv mig! Å, javist! ...« — »For De havde jo lært dem, at det var meget, meget bedre at være hos gud end her, at det at få vinger på og være engel, det var det højeste, som et lidet barn kunde nå, ja, at englene selv kom og tog de ulykkelige barn ...« — »Å, nej, ikke mere!« våndede hun sig og lagde begge hænder i sine øren. »Å, hvor jeg har været ubetænksom!« lagde hun til. — »Tror De da ikke på det?« — »Jo, tænk, om jeg tror! Disse tanker har i mit liv stundom været min eneste trøst. Men De forvirrer mig ganske, tror jeg.« Og så fortalte hun mig så rørende, at hun ikke havde så stærkt hode længer; hun havde grædt og lidt formeget; men håbet om et bedre liv efter dette havde ofte været hendes eneste trøst.

Atlungs melankolske rop, altid med de samme ord, hørtes af og til, og netop nu. Med et sæt var vi atter i den forfærdelige virkelighed, at gutterne havde vi endnu ikke fundet, og at jo længer det varte, før vi fandt dem, des sikrere var det, at de måtte bøde for det med sygdom. Det snedde fremdeles, så at vi trods månelyset gik i en tåge.

Da lød der et rop gjennem skogen og snetågen af en anden røst end Atlungs og af andet slag. Jeg kunde ikke skille, hvad der blev sagt; men så kom nyt rop af en ny røst, så atter af en tredje, og det siste lød klart: »Jeg hører dem gråte!« Det var en kvinde, som ropte. Jeg hastede frem, de andre foran og efter, alle mod den kant, ropet kom fra. Vi var blevet trætte af at vade i den tunge sne; men nu løb vi så let, som var der fast jord under vore fødder. Lyset fra lygterne hoppede mellem os og over os, lyste os og blændede, ingen talte, bare åndedrættene hørtes. »Hys!« ropte en ung jente og stansede,

og som hun alle; ti vi hørte de to små jamre med denne såre gråd, barn har, når de har grædt forgjæves i lange, lange stunder, og der så endelig kommer medlidenhed. »Å, herregud!« sagde en ældre mand: han kjendte slig gråd. Vi kunde skjønne, gutterne ikke længer var ene; vi gik videre, men roligere. Vi var oppe og forbi fiskedammen, et stykke fra kløften, hvor træerne stod regelmæssigt; ti stedet lå lunt og forgjemt. Gråden blev naturligvis tydeligere, jo nærmere vi kom, og tilsist hørte vi stemmer blandede med den. Det var faderens og moderens, de havde dog været de første. Da vi kom helt frem, så vi kunde se mellem træerne ind i snetågen, mødte vi to sorte klumper mod noget højt hvidt; det var faderen og moderen, på knæ, holdende hver sin gut op til sig; bag dem var en snefæstning eller en knust snehytte, deri havde gutterne altså søgt ly. Da lygterne kom nær, så vi, hvor ynkelig forfrosne og forkomne de var; de var blå, fingrene valne, de kunde ikke stå vel på benene; ingen af dem havde huer; ventelig lå disse i snedyngen, om de havde havt nogen. De svarte på ingen af forældrenes kjærtegn eller spørsmål, ikke en eneste gang sagde de et ord, bare gråt, gråt. Vi stod om dem, Stina storhulkende. Gutternes gråd og forældrenes klager, spørsmål og kjærtegn, med den fortvilelse og glæde, som skiftede i dem, greb stærkt.

Atlung rejste sig og tog sin; det var den ældste. Fruen rejste sig også og tog sin. Flere bød hende at bære gutten; men hun svarte ikke, bare gik med ham, trøstende, gråtende uden et øjebliks stans mellem ordene, indtil hun trådte, så hun faldt, gutten under og hun over. Hun vilde ikke ha hjælp, men kravlede op igjen med gutten i sine armer, gik videre og faldt igjen.

Da så hun op mod himlen, som vilde hun spørge, hvoraf dette kunde komme, hvorledes det dog var muligt?

Når jeg nu siden husker hende i hendes tro og i hendes hjælpeløshed, så husker jeg hende således, med gutten foran sig udstrakt i sneen, og hun over ham på knæ, med gråd og spørsmål op mod himlen.

Der var en, som tog gutten op, og Stina hjalp fruen. Men da gutten var kommet på en anden arm, begyndte han at klage: »Mor, mor!« og strakte de to stive, valne hænder ud efter hende. Hun vilde straks bære ham igjen, men han, som bar, skyndte sig og lod ikke, som han hørte hende, skjønt hun tilsist bad så ydmygt. De var imidlertid ikke før kommet ned på stien, før hun ilte frem og stansede manden, og så tog hun under mange ømme ord gutten igjen i sin favn. Atlung var ikke mere til at se.

Jeg lod dem gå foran mig allesammen.

Men som jeg så dem et stykke fra mig inde i snetågen der mellem træerne og hørte det gråte og trøste derinde ... gled jeg tilbage i de gamle tanker.

VII.

Jeg forlod straks Skogstad uden at ta farvel med forældrene, som var hos børnene. Jeg fik en hest til første station mod byen, og var snart i langsom fart på chausséen. Den sne. som var falden, gjorde vejen tyngre, end da jeg kom. Nogle støvgran føg om endnu; men det lettede mere og mere, så månelyset efterhånden blev stærkere. Dette faldt på den snelagte skog, som her endnu stod urygget, med fantastisk magt; det enkelte var tabt, men modsætningerne blev stærke.

Jeg var træt, og stemningen derefter. Skogen stod under sneen som et bøjet, overvundet folk; den bar på mere end den kunde. Alligevel tålmodig, træ ved træ, uden ende bortover. Det var almuen fra hen-

farne tider til nu, den nedstøvede almue. Hin »himmelfaldne, barmhjærtige sne« ...

Og som det var gåt alle billeder ligefra de allerældste, vi kjender, at somme af dem friede sig ud fra det, som de var billede på, og fik selvstændigt liv, så gik det mit. Jeg så de henfarne slægter inde i en støvtåge; derfor kjæmpende mod hverandre og dræbende hverandre i millionvis. Altid stod nogen og strødde støv, mere støv over dem. Ofte kjærlige, fine sjæle, som derved gjorde det højeste og skjønneste, som de vidste.

Men jeg så alle livets forhold, selv de friskeste, overstrødde af støvlaget, og det at ville fri menneskene ud af det at være verdens værste eller eneste oprør.

Og da jeg blev trættere, og det veg fra mig, mens det nylig oplevede dukkede frem igjen, da hørte jeg det grangivelig gråte indi et snestøv, som ikke længer faldt; det var gutterne, jeg hørte.

De to stakkels gutter havde trod, hvad de voksne havde lært dem. De havde trod på væsener, kjærligere end vore, et liv varmere end vort; for disses skyld havde de trodset kulden her, og i gråd og frygt siddet og ventet standhaftig. Da tordenen gik, havde de kanske bævet mod forvandlingen, — og blev bare begravne.

Jeg kom gjennem skogen og kjørte op langs ved den til stationen. Da jeg deroppe rejste mig og kastede endnu et blik udover træerne var de klart overstrålede af månelyset; nu var det blevet stærkt ...

... En drøm ud over alle folk, opkommen uendelig længe før al historie, i bestandig ny skikkelse, den ene ud af den andre, og altid så, at den yngre lå lettere over livet end den næst forrige, og skjulte mindre af det.

Det uforståelige blir altid igjen, det uendelige med dette; men det må ikke skræmme og gjemme os længer; — fylde os med ærbødighed og ikke med støv.

Jeg sad atter i slæden, og den ensformige dur af bjælden gjorde, at søvnigheden kom. Og så begyndte gutternes gråd at synge for mine øren sammen med bjælden. Og jeg måtte i min træthed til at tænke mig, hvad der videre hændte de to små, og hvorledes det i den første tid på Skogstad måtte se ud i sygerummet og omkring blandt dem, jeg netop havde forladt.

Hvor var ikke det, jeg da tænkte, forskjelligt fra det, som siden hændte!

Jeg måtte huske på det, da jeg to måneder efter kjørte den samme vej med Atlung, og han fortalte mig, hvad der var foregåt. Da havde jeg været i udlandet, og han mødte mig i byen.

Og når jeg nu fortæller det igjen, så er det ikke med hans ord; ti jeg vilde ikke være istand til det; men hvad han fortalte, det er det.

Gutterne fik feber, og den gik over til lungebetændelse. Alle så de fra første færd, at det tog en svær vending; men fruen var så sikker på, at alt var hændt, for at hun skulde beholde sine gutter hjemme, at også de andre fik den tro.

Hvor hård sygdommen kunde bli, — den vilde bare være indgang til lykke og fred. Allerede i skogen havde hun taget det højtidelige løfte af sin mand, at de ikke skulde sendes bort; men at en huslærer måtte komme og ha dem under stadig opsigt. Og ved sygesengen gjentog han det, så ofte hun vilde, når de i lange nætter og stille dage mødtes der. Hun havde aldrig været skjønnere, han havde aldrig elsket hende højere end nu: egentlig var hun i en eneste henrykkelse. Hun betrodde Atlung, at ligefra han første gang for vel et halvt år siden havde ytret, at gutterne skulde bort, havde hun bedt vorherre om at hindre det, bedt ham uendelig, og i al denne tid ikke om noget andet. Hun vidste, at hvad man bad om i Jesu navn, det skulde gives. Hun havde gjort det

flere gange før i tilfælder, som forekom hende selv at være led i hendes liv under troens førelse, naturlige led; og det var altid lykkedes. Hun havde dennegang taget sin far tilhjælp og tilsist Stina; ·begge disse havde lovet også bare at bede om dette. Det faldt hende ikke et øjeblik ind, at der var en anden måde at nå målet på, f. eks. så vidt hun havde kræfter, og så vidt hendes tro tillod det, at studere Atlungs tanker om opdragelsen, og prøve at få ham selv med på et forsøg så at det kunde vise sig, om de sammen magtede opgaven. Hun gik ud ifra, at det gjorde hun slet ikke; hvad kunde vel hun? Men gud kunde, hvis han vilde. Det var jo hans egen sag, og det i højere grad end nogen, han før havde bønhørt hende i, så hun var sikker på, han vilde. Hver hændelse, hvert menneske, som kom til gården, tænkte hun, var sendt; på en eller anden måde måtte de bli et led i den handlingsrække, som førte Atlung til andre tanker. Når hun fortalte Atlung dette i sin uskyldighed og tro, følte han, at det i alle fald ikke var nogen menneskelig magt, som kunde modstå hende. Han reves i den grad selv med, at han ikke alene var viss på, at gutterne kom sig; men han lagde ikke engang mærke til, hvor syg hun selv var.

Det lange ophold i parken uden yderklæder og med våde fødder, den overanstrængte sjælstilstand og nattevågen, den mod sig selv så hensynsløse måde, hun bare vilde et eneste ét på, så hun glemte at spise, ja, trængte heller ikke til det ... tog tilsist magten aldeles fra hende. Men sygdommens første mærker gik sammen med hendes hvileløse, henrykkede tilstand; ikke hun selv, ikke andre ænsede den. Endelig måtte hun tilsengs, men der var alligevel slig glæde, ja fryd over hende, at de andre ikke fik tid til angst; hendes feberfantasier flød sammen med hendes liv, hendes ønsker, hendes tro, det var ofte ikke godt at skille. Alle skjønte, at hun var syg, men ikke, at her

var fare. Lægen var en af disse, som ikke gjærne taler; men havde her været fare, så havde han talt; — naturligvis. Stina havde overtaget tilsynet, og hun levede inden sine egne drømme og håb, og bortforklarte alt, når Atlung viste uro.

Da kommer han hjem en middag fra fabrikkerne, varmer sig og går op på den store sal, der de lå allesammen; for moderen vilde være, hvor gutterne var. Hendes seng stod slig, at hun kunde se dem begge. Han kom sagte ind. Der var luftigt og godt og dyb fred. Ingen anden end de syge, såvidt han straks kunde se, var i rummet; men han opdagede siden, at vågekonen var sovnet af i en stor stol, som hun havde draget hen i krogen nærmest ovnen. Han vækkede hende ikke; han stod lidt over hver af gutterne, som enten sov eller lå i døs, og derfra gik han lige sagte hen til sin kjære hustrus seng, glædede sig over, at også hun havde fred, kanske sov; ti han hørtè ikke hendes pludder, som ellers altid hilste ham.

En skjærm var sat for mod vinduet, han så ikke klart, før han kom nærmere. Hun lå med åbne øjne; men tåre på tåre trillede af dem ...

»Hvad er det?« hviskede han opskræmt. I hendes ændrede stemning så han med engang, hvor medtaget, hvor forfærdelig medtaget hun var. Hvorfor i al verden havde han ikke set det før? Eller havde han set det, men i den grad været fuld af hendes sikkerhed, at han ikke havde regnet det for noget? Et øjeblik var det ham, som vilde han falde; men hans frygt for hende gav ham kraft.

Så snart han kunde, hviskede han: »Hvad er det, Amalie?« — »Jeg ser det på dig, at du ved det,« svarte hun hviskende og langsomt tilbage; hendes læber bævede, hendes øjne fyldtes og tømtes; men ellers lå hun aldeles stille. Hendes hænder — å, hvor var de magre; ringen lå meget rummeligere om fingeren, og dette havde han dog set før; men hvorfor ikke

tænkt over, hvad det betydde? — Hendes hænder hvilte helt udstrakte, hver på sin side af legemet, der syntes ham så tyndt under tæppe og lagen. Kniplingerne om håndledet lå ordnede, som havde hun ikke rørt sig, siden hun var klædt og redt, og det måtte nu være flere timer siden.

»Men Amalie!« brast han ud og knælte foran sengen.

»Det var ikke således, jeg mente det,« svarte hun med så sagte hvisken, at han under andre omstændigheder intet kunde ha hørt. »Hvad mener du med »således«, Amalie? — Å, forsøg igjen! — Amalie!« Han så, hun vilde, men kunde ikke eller betænkte sig. Øjnene fyldtes og tømtes, fyldtes og tømtes, munden bævede, men ligeså lydløst som dette skede, lige stille lå hun. Endelig rettede hun de store øjne på ham. Han bøjede sig nærmere hen til hende for at høre: »Jeg vilde ikke ta dem fra — dig,« hørte han hvisket som før; ordet »dig« kom for sig selv, og endnu i den hviskende tone omgivet af en ømhed og klage, som intet på jorden kunde overgå.

Han vovede ikke at spørge igjen, skjønt han ikke forstod. Han fattede alene, at der var hændt noget endnu samme formiddag, som havde gjort liv til død. Hun lå lamslåt. Hendes urørlighed var forskrækkelse; noget uhyre stort havde trykket hende ned til lydløs stilhed, knust hende. Men han fattede også, at bag denne åndetause ro var der en bevægelse så stor, at hun måtte sprænges; han fattede, her var fare, at hans nærværelse øgede denne fare, at her måtte hjælp til, d. v. s., han fattede, at fik han ikke selv komme bort, så var bare hans ansigt, som det nu måtte se ud, nok til at dræbe hende. Han ved ikke, hvorledes det gik til. Han kan huske, han var i en trap; ti han kan huske et billede, hun der selv havde hængt op, den hellige Kristoforus, som bærer Jesusbarnet over en bæk. Han fandt sig selv liggende

på sofaen i den store stue med noget vådt over panden, og et par mennesker ved siden, den ene var Stina. Han kjæmpede længe som med en ond drøm. Ved at se Stina kom hans rædsel igjen! »Stina, hvordan har Amalie det?« Hun lå i feber.

»Men hvad var hændt i formiddag, mens jeg var borte?« Stina vidste intet. Hun forstod ikke engang hans spørsmål. Hun var ikke den, som havde plejet fruen om formiddagen; hun havde havt nattevagt, og da var fruen i lyksalige feberfantasier ligesom nu igjen. Havde da doktoren været hos hende om formiddagen? Nej, han var ventendes. Han havde sagt igår, at han idag ikke kunde komme før senere. Det tydede på, at doktoren kjendte sig sikker.

Havde fruen talt med nogen anden? Det måtte da være med vågekonen. »Hent hende!« Stina gik; han sendte også bort den andre, som var der; han trængte at samle sig. Han satte sig med hodet mellem sine hænder, og før han vidste det, brast han i gråd. Han hørte på sin egen hulken i den store stue og gøs. Han følte det, — å, han følte det, at han skulde sidde her alene og høre den i uger. Og i det grænseløse savn stod hendes billede klart frem, hun kom som af sengen i sit hvide klæde og gav ham ord for ord, hvad hun havde ment. Hendes bøn til gud havde været, at hun måtte få beholde gutterne, og nu var hun forfærdelig bønhørt; ti nu skulde hun ha dem med sig i døden. Det var dette, der havde lamslåt hende. Og så gjentog hun: »Jeg mente det ikke således: jeg vilde ikke ta dem fra — dig.«

Hvorledes var dette på én gang faldt hende ind? Hvorfor var hendes uryggelige vished slåt om til noget så forfærdeligt?

Vågekonen vidste intet. Mod morgenen var fruen faldt i søvn, og efterhånden var den blevet roligere. Da hun vågnede et stykke ud på dagen, lå hun lidt, før hun blev plejet. Hun var overmåde svag; hus-

holdersken hjalp til. Ingen talte til hende om hendes tilstand, ikke med et ord. Selv sagde hun intet uden én gang; det var, da hun havde fåt lidt suppe, da sagde hun· »å nej, det kan være det samme.« Hun lagde sig bagover og lukkede øjnene. De rådede hende til at spise; men hun svarte ikke. De stod lidt og ventede, så lod de hende i fred.

Ud på kvælden blev feberen stærkere; på doktorens råd blev hun da båret ud i næste rum. Dette opfattede hun som at bæres mod paradis, og sang til med en liden hæs røst. Hun talte også nu uden ophør; men med undtagelse af hin salme om paradis, var der intet i al hendes tale, som tydede på, at hun huskede noget af, hvad hun havde tænkt i det øjeblik, hun havde sine sanser. Alt var nu igjen lykke og smil. Ud på morgenen sovnede hun; kort efter vågnede hun, og straks kom hin usigelige smerte; men også straks dødskampen. Under denne blev hun var, at gutternes senger ikke var der. Hun så på Atlung og åbnede hånden, som vilde hun ha hans. Han forstod, hun tænkte, gutterne var gåt forud, og at hun vilde trøste ham. Med denne lille kolde hånd i sin og dens sagte ryk under kampen med de siste bud fra det vigende liv, sad han, til det var slut.

Men da overlod han sig også helt til sin grænseløse sorg. Han spurte ikke længer, hvorledes dette var gåt til, eller hvad som var hændt hin formiddag; nu vidste han det: — der var aldeles intet hændt. Et nyt hugskott, intet andet. Lige så uanet som det første kom at nu skulde alt bli bra, og børnene altid være hos hende, ligeså uanet kom det andet, at det var over i evigheden, de skulde være hos hende. En dag gav hun sig selv livet; den anden gav hun sig selv døden.

Herved havde intet været at gjøre?

Å, for ansvar han nu følte af at ha ladet hende leve et vekt og farligt fantasiliv; bære husbyrderne og

barneopdragelsen, men ikke få samfund i ånd og vilje; halvt af hensynsfuldhed, halvt af magelighed at ha sat hende efter, hvor han tog hende; moret sig med hende, når det faldt ham ind, men ikke søgt arbejde sammen med hende; — det var dette, han brødes med uden trøst, uden tilgivelse, for dette vaı det, hun var død af.

En nat, han drev omkring derude under en stjærneklar himmel, kom de første svalende tanker. Vilde hun nogensinde ha forladt sine barnlige forestillinger for at følge hans? Vilde ikke et forsøg på at rygge dem bare ha gjort hende ulykkelig? Ganske skilt dem? Dette havde han dog altid trod, og til syvende og sist var det også dette, som havde bestemt ham til at leve sit liv, medens hun levede sit.

Det var utroligt at høre ham således i det ene øjeblik med skarpsindighed søge op alt, som kunde øge hans ansvar, og i det næste slå sig til ro med, at det havde vist ikke nyttet at retlede hende; det havde kanske endog skadet.

Senere sagde han ved lejlighed, at hans skyld mod hende og mod børnene flyttede for en del bort fra dette og lagde sig på andre ting, som var mange og smertelige nok, men ikke som hine.

Hvad dette var, fortalte han ikke; men han så ti år ældre ud.

Doktoren søgte ham et par dage, efter at hun var død; han havde trang til at sige, at når han intet havde ytret om det farlige i fruens tilstand, så var det, fordi at han havde været tryg på, at hun skulde bære igjennem. Men hin formiddag måtte noget være hændt.

Doktoren føjede så til, at gutterne var over al fare; den ældste havde altid været det.

Atlung havde endnu ikke et øjeblik skilt moderen og gutterne. Under deres sygdom følte han med hende, at de måtte leve; i de siste døgn, at de skulde følge hende i døden. Moderen uden dem kunde han ikke tænke.

Og nu da han måtte skille dem, var den første følelse — ikke glæde; nej, forfærdelse over, at også heri skulde den kjære ha skuffet sig! Det var, som hun levede og kunde se det, at alt var fejltagelse, og at denne siste fejltagelse unødig havde dræbt hende. —

De to sortklædte gutter var de første, vi mødte på gården. De så blege og forskræmte ud. De kom ikke imod os, og faderens kjærtegn gav de ikke tilbage.

I gangen mødte Stina os. Jeg udtrykte for hende min oprigtige deltagelse. Hun svarte stille, at guds veje var uransagelige. Alene han vidste, hvad som var til vort beste.

Atlung tog mig med til familjebegravelsen, et lidet stenkapel inde i en lund nærmere elven. Undervejs fortalte han, at hver gang han skulde til at tale fortroligt med gutterne og prøve at være både far og mor, strømmede det så ind på ham, at han ikke kunde. Det fik komme efter hvert.

Gravkammeret var et venligt lidet kapel, hvor kisterne stod på gulvet. Kun var porten ikke en almindelig port, men et jærngitter, som nu stod åbent; ti der blev arbejdet i kapellet. Vi tog huerne af og gik ind. Fra arbejdet var drysset et fint lag med støv over kisterne; vi gik hen til hendes lille, og med lommetørklædet strøg Atlung det af; vi talte ikke. Først da jeg så på de andre kister og deres indskrifter, meddelte han mig, at hans hustrus skulde sættes ind i en af sten. Jeg sagde, at vi på denne måde kom til at bevare mer af vore forfædre, end det var sundt at bevare. »Men der er pietet i det,« svarte han, idet vi gik ud.

Varmegrader i luften. Mod den blålige sne kom fjorden truende frisk.

ABSALONS HÅR.

I.

Harald Kaas var blevet seksti år. Han levede ikke længer sit flotte ungkarsliv, uforstyrret af al kritik. Hans lystkutter fandtes ikke på kysten om sommren; hans vinterrejser til England og syden havde stoppet op; ja, han sås sjælden i sin klub i Kristiania.

Ej heller ruved hans kjæmpeskikkelse i døråbningerne som i gamle dage; han havde taget af. Hjulbenet var han altid, men vinkelen var blevet større. Ryggens Herkuleskuving var også rundere nu, og han luded. Hans pande havde været en af de bredeste; ingen andens hat passed hans hode. Nu var den tillige en af de højeste. Han havde nemlig ikke mere hår igjen end en tavs ved ørene og en let krans i nakken. Nu tog han helst en dram med begge hænder; han skalv på dem. Selv tænderne, som var små, men stærke, og sorte af tobak, tog på at falde. Når han nu skulde sige: »Faen slite«, sagde han: »Faen shlite«. Han havde altid gåt med hænderne halvt lukkede, som holdt de på noget; nu kroged de sig, de kunde ikke længer strækkes helt ud. Den venstre lillefinger havde en kjæmpe, som Harald Kaas lagde i gulvet, i sin taknemlighed bidt af. Kaas fortalte begivenheden således, at han havde tvunget fyren til at svælge den med det samme. Nu sad Kaas gjærne og kjælede for

stubben. Ofte blev dette indledningen til fortællinger af hans bedrifters saga, som blev større og større, efter som han ældedes og sad stille.

Hans små lure øjne lå dybt i hodet og så svært fast på en. Der var magt i hans personlighed og gløg forstand i hans skalle; således ejed han et fremtrædende mekanisk talent. Hans urokkelige selvbeundring var ikke uden storhed, og den fynd, som både legeme og ånd forkyndte sig med, gjorde ham til en af landets originaler. Hvorfor blev han ikke mere?

Han bodde på sin gård i Hellebergene; den havde store skoger langs kysten og fæstegårde op efter elvedraget.

Engang tilhørte den Kurternes æt, og var forsåvidt nu kommen tilbage til den, som alle vidste, at Harald Kaas's far ikke var en Kaas, men en Kurt. Han samled godset igjen; måden og midlerne kunde der skrives en bog om.

Gårdens hovedbygning vendte ud mod en vig, kranset af holmer; udenfor var flere holmer og havet. En umådelig lang bygning, nybygget på en gammel kjæmpemur, dens østre fløj bare halvt indredet, dens vestre Harald Kaas's bolig; her levede han sit sære liv. Begge fløje forenedes ved to indbygde svalgange, den ene over den andre, med trapper i begge ender. Besynderligt nok lå svalgangene ikke ud mod havet, altså mod syd, men op mod markerne og skogerne, altså mod nord.

Mellem husets to fløje var indvendig et neutralt område, nemlig en stor spisesal nedentil og en stor dansesal oventil; i senere år var ingen af dem brugt.

Harald Kaas's lejlighed signaliseredes udenifra ved et vældigt elghode med uhyre horn på, som stod opslåt over svalen. I svalen selv var flere hoder af bjørn og ulv og ræv og gaupe, dertil udstoppede fugle fra både land og sjø. Inde i forstuen skind og geværer

opefter væggene. Stuerne var også fulde af skind og udmærkede sig ved stram lugt af vilddyr og indgroet tobaksrøg; selv kaldte han det »mandslugt«. Ingen glemte den, der engang havde stukket næsen ind. Kostbare, fine skind opover væggene, skindfælder udover gulvene; selve sengen var bare fælder; Harald Kaas lå og sad i skind og gik på skind, og alle disse skind var velkomne emner for samtalen, såsom han selv havde skudt og flåd hvert evige dyr. Rigtignok var der dem, som mente, at de fleste skind var kjøbte hos Brandt & Comp. i Bergen, og at alene fortællingerne var skudte og flådde herhjemme. Det tror jeg for min del var overdrivelse. Men hvordan det end var, lige vældigt var indtrykket, når Harald Kaas sad ved pejsen i sin kubbestol med fødderne på bjørneskindet og åbned skjorten sin for at syne os mærker i sit hårede bryst. Hvad var det for mærker? Af bjørnetænderne; det var dengang, Kaas satte kniven i udyrets hjærte lige ind til skaftet. Alle de rare krus og skab og udskårne stoler hørte på fortællingen i tilvant ro.

Harald Kaas var seksti år, da han i juli måned kom sejlende ind i vigen med fire damer, som han havde hentet på dampskibet; de skulde være hos ham til ind i august. En ældre dame og tre unge, hans slægtninger allesammen, de skulde bo ovenpå. Der hørte de ham gå og grynte under sig og var til at begynde med nokså rædde af sig. Tre af dem havde også havt sine betænkeligheder ved at ta imod indbydelsen, og disse betænkeligheder blev ikke mindre, da de så Kaas næste morgen komme stabbende rolig op fra sjøen splitternøgen. De skreg og for sammen i sine natdragter for at holde råd om at rejse straks. Men da den ene sagde: »Du skulde ikke ha kaldt på os, du, tante, så havde vi ikke set det, —« da måtte de alle le, og dermed faldt det væk.

Ved frokosten holdt de sig jo en del stive, men

da Harald Kaas fortalte dem om en gammel sort hoppe, han havde, som var forelsket i en ung brun hingst borte hos provsten og slog sig bindegal, hvis nogen anden hingst prøvede sig til, derimod lagde hodet kjælent til side »og knægged som en fin frøken«, straks præstehingsten kom skrigende, — — nu ja, så gav damerne sig over lige godt først som sist. Havde de af nysgjærrighed forvildet sig hid, så måtte de tåle »náturen«, — som Harald Kaas sagde (med tyngden på første stavelse). Alligevel blev de livskræmte næste nat; han skjød lige under deres vinduer. Tanten påstod endog, at han havde skudt ind gjennem hendes åbne vindu. Hun hylte op, og de andre hopped højt i søvne, de stod fremme på gulvet, før de vidste af sig selv. Siden lå de i vinduerne og spejded, skjønt tanten forsikred, de blev skudt. De måtte jo se, hvad det var. Jo, derinde mellem kirsebær- og æbletræerne, der så de ham efter en stund trave om med et gevær, og de hørte ham bande. Alle med den største forskrækkelse i seng igjen. Morgenen efter fik de høre, han havde skudt med hagel efter nattefrierne; den ene af dem havde fåt »en halv ladning i læggen, det hadde'n faen shlite mig godt af. For de'r ikke det, at'n går på frieri; men de'r det, at'n går her. — For det, som skal til her på gården, det er vi karer til at besørge sjelve.« De fire damer sad som fire nytændte stearinlys i en kirkestage, — indtil en af dem sprang op og brølte. Så brølte de allesammen.

De fire damer kjeded sig ikke. Dertil var Harald Kaas altfor righoldig på utroligheder. Også var der stemning inde i de store skoger, som der ikke var hugget i, siden Harald Kaas havde overtaget gården. Endvidere var der kvikke spaserturer opefter elvelejet og fisk i elven. De baded, de havde morsomme sejlturer med kutteren, også kjøreturer udover bygderne, skjønt kjøregrejerne ikke var de nyeste.

Den yngste af pigerne, Kirsten Ravn, begyndte ikke at ville være med. Hun havde fåt lidenskab for den østre, ufærdige fløj; der tilbragte hun lange stunder alene for åbne vinduer. Der stod træerne, store linde, ubeskårne og mystiske. »De skulde bygge altan her ud mod sjøen,« sagde hun til Kaas; »se, som sjøen blinker under lindene!« Hvad hun engang var faldt på, slap hun ikke, så fjerde eller femte gang hun kom med det, loved han at gjøre det. Men ikke før var hun færdig med det, så kom mere. »Under den første altan må være en endnu bredere altan nedentil,« sagde hun med sin bløde røst. »Og den må ha en trap på hver side ned til grønsværet, det er så dejligt, grønsværet, netop her.« Allerede den aldeles uhørte dristighed at forlange sligt af ham imponerede ham. Langt om længe gav han efter også i det.

»Værelserne må indredes,« befalte hun og var alvorlig. »Det der frem mod altanen, som skal komme herunder, det skal være oljefarvet furu, og gulvet må være bonet.« Hun rakte sin lange fine hånd ud og pegte. »Alle gulvene må være bonede. Til værelset ovenpå skal De få tegning af mig. Jeg har tænkt det nøjagtigt igjennem,« — og hendes store forundrede øjne tapetserede væggene, stillede møblerne, hængte op gardiner i særegne mønstre. »Jeg ved også, hvordan de andre rummene skal være,« føjed hun til, gik ind i dem og holdt en stund stille i hvert. Han fulgte som en gammel hest efter en tømme. Da de fire damer havde været der over den halve tid, forsømte han med stor ro de tre af dem.

Hans dybe øjne plirede i levende beundring, når hun kom gående; han søgte de andres øjne for at få deres beundring i tillæg til sin; han stabbed om hende som et gammelt fotografiapparat, der kunde stille sig selv op. Efterat hun en dag havde taget ned af hans bogskab en fransk lærebog i mekanik og ikke alene forstod den, men sagde, at mekanik vist egentlig var,

hvad hun havde anlæg for, blev det aldeles forbi med ham. Bare hun efter den dag kom tilstede, slettede han sig selv ud både som talende og handlende. Straks hun om morgenen mødte i et af sine originale morgentoiletter, lo han stille, eller han stirred, stirred og så bort på de andre. Hun talte ikke meget; men hvert ord, hun sagde, vakte hans beundring. Allermest betagen var han, når hun sad stille hen og ikke brydde sig om nogen; da lignede han en gammel papegøje med hodet på skakke i forventning om sukker. Hans linned var altid kridhvidt; ellers havde han ingen omsorg for sit toilette. Men nu spraded han om med en frak af råsilke, han engang havde kjøbt i Algier, men som han straks havde hængt væk, fordi den var for snæver. Han så ud i den som en klippet buksbomhæk.

Hvem var så denne løvetæmmerske på 21 år, som uden i mindste måde at ville det, ja, uden at gjøre synderlig af sig i det hele (hun var nemlig den stilfærdigste af dem alle) fik skogens stærkeste dyr til at lægge sig på sin bug i sandet og glane på hende i fortabt ydmyghed?

Læg mærke til hende, — som hun nu sidder i sit udslagne, glinsende hår, rødt af det smukkeste mørke; læg mærke til hendes brede pande og høje næse, men især til disse store forundrede øjne! Se på denne hendes hals og dens fortsættelse; følg det lange liv, den smækre vækst! Se nøje på renaissancekjolen, hun sidder i, dens form og farve, og du blir meget nysgjærrig; for hun er noget for sig selv.

Kirsten Ravn mistede sin mor den dag, hun blev født, og sin far, da hun var fem år. Han efterlod hende en pen formue i obligationer med udtrykkelige vilkår, at kapitalen skulde være urørlig, og renterne ene bruges af hende, enten hun giftede sig eller ej. Han tænkte således at bestemme over hendes karakter. Hun blev opdraget hos tre forskjellige i den vidt-

forgrenede familje, — som heller burde kaldes et folkefærd, såsom den intet andet fællesmærke har end trangen til at gå hver sin vej. Hvor to Ravn'er kommer sammen, er de i reglen uenige om alt, de taler om; men som sagt holder de ubrødelig sammen. Ja, i deres øjne er der egentlig ingen anden familje til, som er »morsom«, — alle Ravn'ers adjektiv.

Kirsten var et receptivt talent; hun læste alt og husked alt, hvad egentlig vil sige, at hun havde et logisk hode; ti at huske er jo at ordne. Hun var følgelig nummer én i alt, hun rørte ved; dette og at hun var hos andre, der spekulerte en smule i hende, følgelig smigred hende, det bestemte lige så tidlig over hendes væsen som pengene. Hun var ikke i nogen måde hovmodig, det lå ikke til Ravn'erne at være det; men ti år gammel vilde hun ikke mere lege; hun gik ind i skogen og digted kjæmpeviser. Tolv år gammel vilde hun bare gå i silke, og trods en tante med krøller og kniplinger og gruelig mange ord satte hun det igjennem. Hun var rank og pertentlig i sin silke og fremdeles nummer én. Hun lagede vers om ridder Aage og jomfru Else, om fugle og blomster og megen sorg. Efterat hun var kommen i de voksnes ring, da andre unge kvinder, som har råd til det, anlægger silke, slutted hun med sin. Det »glatte og glinsende« var hun blevet kjed af, ja, hun sværmed nu for fin uld og dyr fløjel i alle farver; kjoler i renaissancestil blev hendes favoriter og emne for hendes studium. Hun skar dem ud i brystet som på Leonardos og Rafaels kvindelige portrætter, lagde også i andre måder an på at ligne dem. Hun skrev ikke længer vers, men fortællinger, strængt stiliserede med sproglig sans, men alt andet end umiddelbare. De var korte, med en mere eller mindre klar pointe. Fortællinger af en dame på atten år plejer ikke at gjøre opstyr; men disse var i særegen grad dristige. Deres eneste mål var øjensynlig at forarge. Hun satte ikke sit

navn på, men »Pus« ; det var imidlertid for fristende at fortælle, at den forfatter, som i en tid, da alle forfattere så gjærne vilde forarge, gjorde det med mest ro, var en fint opdragen dame af landets beste familje, atten år gammel. Snart vidste alle, at »Pus« var hende med det udslagne røde hår, »den høje renaissance med Tizianhåret«. Håret var meget rigt, let krøllet og glinsende; det lå udslaget over skuldre og bryst, en mode, hun havde beholdt fra barn. Øjnene så ligesom på alting for første gang og var store; men ansigtets nedre del svigted en smule det brede anlæg oventil. Kjakerne gav efter, den høje næse gjorde munden mindre, end den var, og hagen var næsten ikke til uden som anvisning på en nedenunder, og denne anden del gav igjen en kjælen anvisning på halsen, især når hodet bøjed forover, hvad det som oftest gjorde. Denne dobbelte anvisning fortjente halsen også, den var fin af farve, ædel og rund i tegning og ypperlig fæstet til bysten; hun nænned af den grund aldrig at skille dem, men gik med bart overbryst; ti også det var hvidt, hvidt og højt hvælvet. Kjolens øverste rand slutted til som støbt, noget, hun nøje passed. Brysterne sad lavt og var ikke fremtrædende; men deres faste form, den slanke midje under dem, de ikke store hofter i den stramme kjole, hendes holdning, runde arm, lange hånd gjorde hende så elegant og særegen, at man måtte mere end se, man måtte studere. Når alle kjolens finesser og smykker toges med, forstod man, hvad der var anvendt for intelligens og kunstnerisk sans.

Hun var venlig i omgang, jævn og stille, altid optaget af noget, med bestandig forundrede øjne. De diskrete og velvejede ord, hun sagde, var aldrig mange; både det og hendes væsen i det hele gjorde, at folk ikke ret våged sig til. Især de, som vidste, hvor klog den unge dame var, og hvad viden hun sad inde med.

Veninder havde hun egentlig ikke; men den store omsværmende slægt sørged for omgang, venskab, smiger, lystighed, vagthold; — hun måtte til udlandet for at være alene. Hun var slægtens prinsesse, hun ikke alene hyldedes, men på liv og død vilde de gifte hende væk, hvad som var hende absolut imod. Af sine renter havde hun fra barn til nu lagt sig op en betydelig sum, — men langt fra, hvad slægten gjorde det til. Sagnet om denne rigdom bidrog ikke lidet til, at »alle« var forelskede i hende, ikke alene slægtens ugifte mandfolk, det fulgte af sig selv, men kunstnere og kunst-amatører, helst de blaserte, sværmed om hende, — *la jeunesse dorée* (den er i Norge tarvelig nok) uden undtagelse.

Et levende kunstværk af så og så høj pris, beundret, pikant, — de vilde bære det hjem som sit og nyde det i enrum. Der måtte være en rigere intensitet ved hende end ved nogen anden, en diskret gjemmen-sig-væk i én eneste, — de verdenstrættes uopnåelige drøm. Med hende kunde de føre et til det yderste stilfuldt liv i kunst, smag, bekvemmelighed, hendes dannelse var jo den fineste og så fuldkommen frigjort, ... vort lille land ejed ikke i de dage et appetitligere mål. De vidste ikke, når de så hende, hvad de skulde gjøre, eller hvordan de skulde være, i profil eller hel stilling, smile eller se alvorlig ud, tale eller tie. Jeg har engang set en meget høj tispe med en del små hunde omkring, deraf ingen var stor nok. Hvorfor har ingen maler foreviget dette komiske emne? H u n længselsfuldt henilende som en syg ballade, uden at finde —! D e længselsfuldt medjappende, drukne af lugt og lyst, snart i rasende kamp, til ingen verdens nytte, bare til øget kvide.

Billedet er ikke passende, men det er valgt med mening. Hvad disse ledige bejlere lagde ind i hendes fortællinger, ind i hendes ejendommelige klædsel, ind i hendes forundrede øjne og hendes stille drøm-

meri, var ikke det allerfineste; derved øged de sit håb og sin energi. Men så tænke sig deres grænseløse skuffelse, da det ud på høsten forlød, at —

Frøken Kirsten Ravn var gift med Harald Kaas.

Man skoggerlo af raseri, man håned, man skreg. Man havde til at begynde med ingen anden forklaring, end at denne skallede hejre havde våget, hvad de andre ikke turde.

Andre derimod, der kjendte hende og havde den største agtelse for hende, var ikke mindre forfærdede. De var mere end skuffede, ordet er for mildt, mange ligefrem sørged. Hvad i alverden havde voldt det? Alle undtagen hun selv vidste jo på forhånd, at dermed var hendes liv forspildt! På Kirsten Ravns uafhængige stilling, hendes stærke karakter, sjældne mod, på hendes viden, begavelse, energi havde mange, især kvinder, bygget en fremtid også for kvindesagen; hun havde jo allerede skrevet hensynsløst for den. Hendes trang til originalitet og paradokser måtte jo glide af, tænkte de, eftersom kampen flyttede hende frem; tilsist måtte hun bli en af sagens første forkjæmpere. Det ædle og fine var stærkt hos Kirsten og vilde tilsist blevet eneherre.

Men nu —?

De få, som søger at forklare livets foreteelser heller end at dømme dem, fandt — somme af dem —, at hendes fortællingers trods og hendes oppositionstrang i det hele nok tyded på en forfængelighed, som kunde lede i vildfarelser. Andre påstod, at hun væsentlig var en romantisk natur, som gjennemgående overvurderede både egne kræfter og livets vilkår. Atter andre havde hørt noget om, at de to ægtefæller levede hver i sin fløj, hver med sit tjenerskab og hver af sin formue; endvidere at hun netop nu indredede fløjen efter sit eget hode ved egne midler og således formodentlig tænkte at grunde en ny sort ægteskab. Men nogle påstod også, at intet af dette, bare de store

lindetræerne på østre fløi af Hellebergenes store våningshus var skyld i ægteskabet. De suste så ejendommeligt i sommerkvælden, disse træer, og sjøen under deres grener fortalte bortførende eventyr. Meget mere end manden Harald Kaas var for hende de gamle skoger; der står jo næsten ikke slige igjen i det pengeknappe Norge. Hendes fantasi hang fast i træerne, sagde de; så kom Harald Kaas og tog hende. Det var egnen, gården, klimatet, den fri stilling i sin egen fløj, hun havde valgt. Kaas var en slags tomtegubbe, hun havde måttet ta med.

Men det var tvilsomt, om denne gjætning var rigtigere end de andre; man kom aldrig efter det. Hun var ikke af dem, man gjærne vilde spørge, eller som da gav svar.

Al gådegjætning, selv den interessanteste, blir folk i længden kjed af. Man tålte tilsist ikke at høre hendes navn, — da hun fire måneder efter giftermålet sad i Kristiania teaters parket, aldeles som i gamle dage, bare lidt blegere. Alle kikkerter sprøjtede på hendes røde hår og brede pande. Hun dækked sig ikke bag viften; hun skinned i en lys, næsten hvid dragt, firkantet nedskåren som altid. Hun så sig om med de forundrede øjne, som havde hun aldrig vidst, her også var andre i teatret, eller at nogen af dem kunde falde på at se på hende. Selv de mest rasende af disse påtrængende måtte dog indrømme, at både åndig og legemlig var hun enestående, i sin art henførende.

Men just som hun atter blev alles samtaleemne, forsvandt hun. Senere hørte man, at hendes mand havde været inde efter hende, skjønt næsten ingen så ham. Man slutted, at der måtte ha været en knude på tråden — den første.

Virkelig rede på deres samliv fik man aldrig. Slægtningernes forsøg på at bryde ind mislykkedes fuldstændig. Kun så meget blev bragt uden for tvil,

at hun var frugtsommelig. Med største omhu havde hun prøvet at skjule også det.

Der kom ingen bekjendtgjørelse og intet brev; men næste sommer trilled hun en barnevogn på Karljohan med så forundrede øjne, som havde nogen puttet den ind mellem hænderne på hende. Hun var nu friskere og skjønnere end nogensinde. I vognen lå en gut med hendes egen brede pande, hendes eget røde hår, klædt nydelig på og sammen med vognen udstyret med sådan fantasi og således i stil med hende selv, at alle forstod det svar, hun gav, når bekjendte stansed hende og efter de vanlige lykønskninger spurte: »Får vi så ikke snart en ny fortælling af Dem?« — »En ny fortælling? H e r er den!« —

Men trods den absolute lykke, hun viste frem på Karljohan, — det kunde ikke længer skjules, at hun var mere borte fra Hellebergene end hjemme, og at hun aldrig nævnte sin mands navn. Prøvede nogen at få i gang en samtale om ham, tog hun den aldrig op.

Snart blev det endog tydeligt, at hun tænkte på at flytte bort fra Hellebergene. Dengang var gutten blevet vel ét år. Hun havde lejet i Kristiania for længre tid og rejste hjem for at ordne sig; hun sagde selv, hun kom igjen om nogle dage.

Men hun kom aldrig igjen.

Dagen efter hendes hjemkomst, medens Hellebergenes mange tjenere, husmænd, deres koner og barn — det var i potetesoptagningens tid — samledes på gårdstunet, kom Harald Kaas bærende med hende som en pakke under sin venstre arm. Om livet holdt han hende, hendes åsyn lå bag ham og nedadvendt, skjult af håret, hendes underdel var foran, benene stundom nede, stundom stivt ud. Hendes hænder støtted sig til hans venstre lår, som de greb stærkt fat i. Han kom gående besindigt med hende; i højre hånd bar han en bundt med lange friske bjørkekvister.

Et stykke udenfor svalen stansed han. Idet han lagde hende på sit venstre knæ, løfted han hendes klæder op, rev ned hendes underklæder, som var de af papir og fæstede op med nåler, — gav sig så til at dænge hende på hendes bare krop, til den blev blodig.

Hun gav ikke et kny. Da han satte hende fra sig, ordned hun skjælvende — først sit hår. Hun viste derved sit åsyn, just som blodet sank tilbage fra det; det blev så blegt, så blegt, tårerne trilled af smerte og skam; men ikke en lyd. Hun retted på sit liv, men underklæderne slæbte sønderrevne efter hende, idet hun gik langsomt ind. Hun lukked døren efter sig, men måtte åbne den én gang til; underklæderne hang fast.

Kvinderne stod igjen i forfærdelse; nogle af børnene skreg af rædsel, de smitted de andre, så det blev til et kor af hulken. Mændene, som for det meste havde sat sig ned for at røge sin pibe, havde sprunget op igjen. De stod slagne af harm.

Harald Kaas havde ikke gåt til dette uden efter stærke kvaler; det viste hans åsyn og væsen i lang tid — og også nu; men han havde ventet en bragende latter af sit sjældne påfund. Dette var så tydeligt af den stormægtige, rolige måde, han stabbed frem med hende på, og end mere af de hævnglade øjne, han så omkring sig med efter gjærningen.

Men først dødsstilheden, så gråden, så storhulkningen og harmen, ... han stod en stund og lod det piske sig. Så gik han ind igjen som en slagen, uigjenkaldelig knust mand. I alle sammenstød med denne fine skikkelse havde kjæmpen tabt.

Men hun forlod aldrig siden gården. Hun viste sig i de første år aldrig for nogen udenfor gården og knapt for dem på den.

Hun såes enten med sin gut i vognen og senere ved hånden, eller alene og da i reglen inde i et stort sjal, altid et forskjelligt, eftersom hun var klædt til.

Hun holdt det stramt om sig. Det var så karakteristisk for hende, at jeg endnu idag hører folk derfra tale om det, som var hun aldrig set anderledes.

Hvad bestilte hun så? Hun læste. Literaturen opgav hun; af en eller anden grund var den blevet hende modbydelig. Hun skifted åndelig ham, idet hun helt gav sig hen til matematik, mekanik, kemi, fysik, gjorde beregninger, analyser og hented hjem bøger for sine formål.

Folkene på gården så næsten noget overnaturligt i hende; fra første stund havde de beundret hendes skjønhed og finhed; sådant beundrer alle, bare graden og måden er forskjellig. Lidt efter var hun gåt over til at bli det, som levede og tænkte over deres begreb. Hun søgte ingen af dem; men de, som kom til hende, fik hjælp uden undtagelse — mere eller mindre. Hun skaffed sig god besked; de lured hende ikke. Enten hun gav meget eller lidet, — det skede aldrig på vilkår, aldrig med en tale. Hendes mening lå i summen.

Mandens forhold til hende var af den art, at havde hun ikke været afholdt, så havde hun ikke kunnet være der. Han gjorde hende nemlig al den fortræd og modstand, han formåede; men folkene bøjed den af.

Gutten, — skulde ikke han kunne bli et mellemled? Der var ellers dem, som påstod, at det var fra denne guts fødsel, det blev galt mellem forældrene. Første gang, faderen så ham, bemærked jordmoren, at han kom som en storkar og gik bort som en stodder; — barselkonen lå igjen og lo, og det havde jordmoren endnu aldrig set nogen barselkone gjøre.

Havde han ventet, at intet af ham kunde ligne andre end ham, — og så mødte han moderens billede?

Så snart gutten kunde stelle sig selv, gik han gjærne over til faderen; ti borte hos ham var meget

rart at se, og faderen modtog ham vel. Han prated med ham og syntes om hans forstand. Kun passed han at gjøre store klip i hans hår; moderen lod det vokse frit og langt som hendes eget, og faderen klipped i det. Gutten selv syntes om at bli det kvit; men lidt ældre forstod han, hvad det var, faderen mente, og da vogted han sig. Eftersom folkene på gården fortalte ham drag af faderens sagnrigt udsmykkede historier om hans kjæmpekraft, hans bedrifter tillands og tilvands, faldt sønnen i sky beundring for ham. Men han følte også altid stærkere det ulidelige åg, som faderen lagde over deres liv, ja, over alt levende på gården. Det blev guttens hemmelige religion at stå ham imod og hjælpe moderen, for hun var den, som led. Han vilde ligne hende indtil håret, han vilde dække hende, lønne hende; det var ham bare uendelig kjært, når hans far også lod ham lide ondt.

Ja, det var hans stolthed, når faderen kaldte ham »Rafaella« istedetfor Rafael, hans navn; moderen havde givet ham det kjæreste, hun vidste.

Ingen fik bruge bådene, ingen fik kjøre, ingen fik gå gjennem skogen: den blev spærret af. Ingen fik gi hester eller kjør det, som syntes dem nok. Ingen reparationer foretoges; om fruen vilde gjøre en på egen hånd, blev håndværkerne jaget. Det var ikke længer tvil mulig: han vilde, at alt skulde forgå. Gården blev slettere, og skogen, — ja, det var ingen hemmelighed længer mellem gårdens beboere, det bredte sig længer og længer ud, at skogen var overmoden. De største og beste træer tog allerede råddenhed; efterhånden vilde alle gjøre det.

Tolv år gammel sad Rafael på skolen over hos provsten ved siden af Helene, provstens eneste barn, fire år yngre, Rafael så uendelig kjær. Provsten underviste dem i religion, det eneste, moderen ikke læste men sin søn. Provsten fortalte om David. Fortællingen drog forbi med indskud og forklaringer, Rafael

så det i billeder, — således havde moderen lært ham alt. Assyriske krigsmænd gik for jødiske; spidsskjæggede krigerskikkelser med skjæve øjne og aflange skjolde drog forbi i kjæder. Vinhaver op efter bakkerne i blågrønt; støvgrenede palmers smale skygge, og støvede veje. Så ind i en skog allesammen, en skog med vellugtende trær, derind flygted krigerne nemlig, — da fortællingen om Absalon kom.

Absalon gjorde oprør mod sin far; tænk, hvor forfærdeligt, sagde provsten, som var en myndig herre, at gjøre oprør mod sin egen far! Uden at vide det så han på Rafael, som blev ildrød.

Det var jo ikke andet, Rafael spekulerte på, end at bli såpas kar, at han kunde gjøre oprør mod sin far.

»Men Absalon blev også straffet på en forunderlig måde,« fortalte provsten; »Absalon tabte slaget og blev på flugten gjennem de store skoger hængende efter sit lange hår, hesten løb bort under ham, og han blev gjennemstukket af et spyd — —.«

Rafael så Absalon hænge der — ikke i lange assyriske klæder, ikke med spidst skjæg; nej, spæd og ung, i Rafaels tætsluttende bukser, som mødte strømperne ved knæet, og i hans egen fløjelsbluse og efter hans eget røde hår! Han så det så tydeligt, tydeligt, hesten løbende videre, den grå derhjemme, som han stjal sig til at ride på, når faderen sov middagssøvn. Han så den tynde, lange yngling dingle og svinge rundt med et spyd gjennem maven. Tydeligt, tydeligt!

Dette syn, som han ikke talte til et menneske om, blev han ikke kvit. Så sælsom en straf: fordi han havde gjort oprør mod sin far at bli hængende efter sit hår —!

Historien kjendte han jo fra før; men aldrig havde han lagt mærke til den.

Det var en fredag, den slog således ned i ham, og lørdag morgen vågned han ved, at moderen stod

over ham med sine allerstørst forundrede øjne. Håret var endnu flettet for natten, den ene fletten pirked ham på næsen, deraf vågned han, før hun talte. Hun stod bøjet over ham og stirred på ham, opskræmt; hun stod i sin lange hvide natdragt, sirlig og fuld af kniplinger, og med bare ben. Hun vilde aldrig ha vist sig for ham således, var der ikke noget forfærdeligt, som jog hende ind. Hvorfor talte hun ikke? Bare stirred — eller var det ikke forfærdet hun var?

»Mor!« ropte han og rejste sig i sæde. Da bøjed hun sig tæt til ham: »Mennesket er død,« hvisked hun. Det var hans far, hun kaldte »Mennesket«; hun kaldte ham aldrig anderledes. Rafael fatted det ikke, eller han blev lammet ved det. Hun tog det op igjen højt, højere: »Mennesket er død, Mennesket er død,« og så rejste hun sig helt, stak sine nøgne ben frem under linnedet og dansed. Bare et par takter og smutted ud af døren, som stod halvåben. Han sprang op og efter; da lå hun over sofaen derinde og hulked. Hun følte ham bag sig, rejste sig rask, trykked ham ind til sig, hulked. Han kjendte, hvor hun skalv over hele legemet som i krampe. — —

Endnu da de stod dernede over hans lig, skalv hun så i hånden, han holdt, at han slog armen om hende, han tænkte, hun faldt.

Når han senere i livet tænkte på dette, forstod han, hvad hun i det stille havde holdt ud, forstod, hvad for en ubøjelig vilje hun havde sat ind på kampen, men også, hvad den havde kostet!

Nu, i det samme, forstod han det ikke. Han tænkte, hun led ved det forfærdelige, de nu så, således som han led. Der lå kjæmpen kummerlig og stakkarslig. Han, som engang roste sig af sin renslighed og kræved den af alle, lå der skidden, ubarberet i fedtede fælder, som lugted, i et linned så fillet og urensligt, at ingen arbejder på gården havde det værre. Klæderne fra igår lå på en stol ved sengen, fatteslig

luslidte, tilklinede af smuds, sved, tobak, stinkende som alt her. Hans mund var fortrukket, hænderne stærkt knyttede; han var død af slag.

Og som her var øde og forladt omkring ham! Hvorfor havde sønnen ikke set det før? Hvorfor havde han ikke følt sin far ensom og forladt? Her var jo ikke mål for, som han havde været det.

Rafael gav sig til at gråte. Og hans gråd vokste, til den fyldte rummet, ja alle rum herinde.

De kom ind, de andre på gården, én efter én, de vilde se. Guttens gråd gav en så uvilkårlig forklaring, at alle fik nyt syn. Han havde været utrolig ulykkelig, forladt, hjælpeløs, han, som lå her. Herren se i nåde til os alle!

Da Harald Kaas's legeme var stelt, ansigtet barberet, øjnene lukkede, da læmped også det fortrukne sig, og da så de ansigtets lidelse, men også dets mandige drag. De syntes, han var vakker. — —

Ikke mange dage efter begravelsen var både mor og søn i England.

II.

Dermed begyndte den lange studietid, som hun i alle disse år under allehånde pinsler og savn havde spart op penger for og samtidig forberedt i hans undervisning. Gården efterlodes udpint til sin siste evne, belagt med hypotek, og skogen bare god til ved. Deres nabo provsten, en grej og praktisk mand, tog ledningen på sig. Hærjingsværket måtte straks begynde for at skaffe penger; mor og søn vilde ikke se det.

De kom til England som to flygtninger, der efter lange og mange prøvelser for deres kjærligheds skyld søgte nyt hjem og nyt fædreland. De færdedes uad-

skillelige og upraktiske i det fremmede mylder og blev herunder, om muligt, end tættere knyttede til hverandre. Han var dengang tolv år.

Og dog — ikke længe efter stod deres første strid.

Han var kommen på skole, havde begyndt at få sprog og kammerater og en stærk trang til at ta sig ud. Han var meget lang og spæd, men vilde også gjærne være stærk Han slog sig på sport; men her vandt han intet formon. Derimod vidste han mere end kammeraterne, takket være hans mor, og det lykkedes ham at gjøre sig interessant ved det. Den stilling, han derved fik, måtte opretholdes. Men intet slog så til, som når han skrød af Norge og sin fars bedrifter. Han sagde mere herom, end han kunde stå ved; det var ikke bare hans skyld; han kunde nok engelsk, men ejed ikke sprogets mellemfarver, han brugte de stærke ord, som altid er forhånden. Det var sandt, at han efter sin far havde tyve geværer, en stor sejlbåd og flere små; men så ypperlige som alle disse geværer og både nu var blevet! Han vilde ligesom hans far gå til Nordpolen og skyde isbjørn, ja, inviterede dem til at følge. Inde på denne store linje fandtes mere, end han selv kjendte til; men ligevel ikke nok; for det var et forfærdeligt slug, hvad som hver dag skulde til for at mætte dem. Han måtte rigtig studere for at holde det gående. Således kom det, at han en kvæld i kammeraternes selskab gik nedenunder til barberen og uden videre bad ham om at klippe af ham alt håret. Det måtte da for faen forslå for lang tid! Håret var blevet emne for latter, det brydde ham i alle hans leger, han haded det. Efter fortællingen om Absalons oprør og straf igjennem håret var det i hemmelighed også blevet ham til skræmsel. Men aldrig før var det faldt ham ind at gå til en barber og bede ham klippe det rent af. Kammeraterne blev også helt forfærdede, barberen fandt,

det var et hærværk; Rafael kjendte skrækkelige knib i maven; men netop at det var så forfærdeligt, gav ham mod; nu skulde de få se, hvad han turde. Det faldt jo ikke barberen ind, at dette skede uden hans mors vidende; men da han bodde under pensionen og fra første dag havde beundret moderens og sønnens hår, tillod han sig at gjøre indvendinger. Derved vokste de knib, Rafael kjendte i maven, ganske uhyre. Men han måtte jo være ovenpå nu. »Bare af med det!« sagde han og sad urolig på stolen. »Jeg har aldrig set vakrere hår,« sagde barberen beskedent, idet han tog saksen, men stod tvilrådig. Rafael så, at kammeraterne blev spændte ... »Bare af med det!« gjentog han med ligegyldighed.

Barberen klipped da således, at håret samled og ordned sig i hans hånd og lagdes forsigtig i et papir. Gutterne fulgte klip for klip med øjnene, Rafael med ørene; i spejlet så han ikke.

Da barberen havde endt efterklipningen og børstet ham, vilde han gi Rafael håret. »Hvad skal jeg med det?« Han børsted af sig lidt på knærne og armene, betalte og gik, fulgt af kammeraterne; men nogen egentlig beundring viste de ikke.

Han havde såvidt fåt et glimt af sig selv i spejlet, idet han gik, og fandt, han så gyselig ud. Han skulde ha givet alt, han ejed (det var ikke stort), og han skulde ha gjennemgåt, hvad kval det skulde være, tænkte han, — bare han havde sit hår igjen. Moderens forundrede øjne gik op for ham i alle nuancer, hans egen ynkelighed dansed om ham, hans forfængelighed håned ham, — det endte med, at han sneg sig op ad trapperne til sit rum og lagde sig uden aftensmad.

Men moderen vented ham forgjæves og fik høre et ymt om, at kanske var han hjemme, og da gik hun op. Han hørte hende i trappen, han fornam hende i døren. Da hun trådte ind, lå han med hodet under

dynen. Hun drog den af, ... og bare ved at se et glimt af hendes forfærdelse, blev han selv så fortvilet, at gråden, han var inde i, stopped op. Bleg, skrækslagen stod hun der. Hun trodde nemlig først, at nogen havde gjort dette med ham af ondt. Men da hun ikke kunde få et ords oplysning, aned hun uråd. Han følte, hun vented på en forklaring, en undskyldning, en bøn om tilgivelse; han kunde ikke for sit liv få et ord frem. Hvad skulde han også sige, han forstod det ikke selv. Men nu brast han i gråd, voldsomt, kvalfuldt; han krummed sig sammen, idet han spændte hænderne om hodet, der var fuldt af stikkende stubber, han hylte. Da han atter så op, var hun borte.

Et barn sovner ind fra alt. Den næste morgen, da han kom ned med de ydmygeste forsætter i største skamfuldhed, lå hans mor, hun var ikke vel; ti hun havde ikke sovet et øjeblik; det fik han alt høre, før han gik ind til hende. Han åbned bange. Der lå hun elendig. Og hans hår lå på toiletbordet i et hvidt silketørklæde, ordnet og kjæmmet. Selv lå hun i sine kniplinger med foldede hænder; store tårer rulled.

Han var kommen for at kaste sig over hende og tigge tusene omforladelser af hende; men noget sagde ham straks, at det måtte han ikke, eller det turde han ikke; hun lå ligesom i skyer langt, langt borte. Hun lå i et syn. Noget på én gang krænket og helligt holdt hende fast et andet sted; hun var både rørende og ophøjet. Han vendte sig stille mod døren og julled af til skolen.

Hun lå både den dag og den næste og lod ham sige ved pigen, at hun måtte få være alene. — Hun var vant til at ta sorgen således, — og at h a n kunde gjøre oprør mod hende, var den største sorg, hun endnu havde havt. Den kom også over hende som styrtregn på den fineste solskinsdag. Nu syntes hun at ane

hans skjæbne, — og dermed sin egen! Hele skylden søgte hun i hans ulyksalige fædrenearv; hun var uden begreb om, at uophørligt kunstnerisk klus med ham og for megen intellektuel dressur måske havde vakt lyst til uafhængighed.

De første gange, hun så ham igjen med hans nøgne hode, der mer og mer fik form af faderens, randt tårerne stille. Når han så vilde hen til hende, rejste hun op sin fine hånd imod ham; han måtte ikke. Ej heller talte hun til ham. Når han talte, bare så hun på ham, til han brast i gråd. Ti han led, hvad bare én gang kan lides, når barnets anger er ny og derfor grænseløs. Og når dets trang til kjærlighed har sin første skuffelse.

Men da hun på femte dagen mødte ham i trappen — hun kom ovenifra, han nedenifra, — stansed hun i forskrækkelse over, som han så ud. Bleg, mager, sky; at håret var borte, gjorde det værre, end det kanske var. Fremmed og fattig stansed også han, øjnene trøstesløse; ... da fyldtes hendes, da strakte hun armen ud! Han lå påny i sit paradis, men de gråt begge, som skulde de gjennem et helt vand, før de atter kunde tale sammen.

»Fortæl mig det nu!« hvisked hun, — det var inde hos hende selv, de havde sagt hverandre de første søde ord, kysset og atter kysset hverandre. »Hvorledes kunde det gå til, Rafael?« hvisked hun igjen med hodet ved siden af hans, hun vilde ikke se på ham imens. »Mor,« svarte han, »det er da værre, at de hugger skogen derhjemme på Hellebergene —.«

Hun løfted hodet og så på ham. Hun havde taget af sig hat og hansker, men tog dem nu rask på igjen. »Du, Rafael,« sagde hun, »skal vi gå en tur i parken, hvad? Under de høje, gamle træer der, vi to?« Hun havde fundet hans svar genialt. — —

Men fra denne oplevelse af havde hun imod Eng-

land, og navnlig mod hans kammerater. Hun fandt på meget for at holde ham borte fra dem udenfor skoletiden. Det faldt hende let, for dels gjennemgik hun lekserne med ham, dels besøgte de sammen alle fabrikker og mekaniske eller kemisk-fysiske indretninger i miles omkreds; hun elskede selvsyn og vakte lysten til det hos ham. Fabrikker, som ellers ikke gjærne åbnedes for fremmede, — en fin smuk dame med en vakker gut ved hånden, »som så ligevel intet forstod af det hele,« fik se næsten alt, de vilde. Vanskeligheder søgte hun at overvinde ved direkte henvendelser til højere vedkommende, og det var sjældent, at det mislykkedes. Det, hun ikke forstod, strævede hun utrolig med og søgte hjælp. En ny opgave blev det så at forklare Rafael det, den morsomste, hun vidste.

Hans anlæg og lyst lå derhen, men for en 13 års gut, som det holder aldeles borte fra kammerater og leg, blev det snart en plage. Ikke før lagde hun mærke til det, så hug hun over; de forlod England og rejste til Frankrige. I det nye sprog faldt han helt tilbage på hende; hun delte ham med ingen. De slog sig ned i Calais. En af de første dage der, klipped hun af sig håret. Hun trodde, det skulde gjøre indtryk på ham, at når han ikke vilde ligne hende, så vilde hun ligne ham og være gut som han. Hun kjøbte en ny rask hat, hun komponerte en ny flot klædning; ti med håret måtte alt ændres. Men da hun stod foran sin søn som en pige på fem og tyve år, lystig, næsten overgiven, blev han bare forskrækket. Ja, det varte en stund, før han kunde bli klar på, hvad dette var! Så længe han husked sin mor, var hendes øjne indrammet i et åsyn med krone på, altsammen højtideligere, skjønnere. »Mor,« sagde han, »hvor er du ble't af?«

Hun blegned, stilned, famled i noget om, at således var det bekvemmere, at rødt hår ikke tar sig ud,

når det begynder at skifte farve, — og gik ind på sit rum.

Der sad hun med hans hår foran sig og sit eget ved siden; hun gråt. »Mor, hvor er du ble't af?« Hun kunde svare: »Rafael, hvor er du ble't af?« — —

Hun var omkring med ham allevegne. To vakre mennesker, stilfuldt klædt, er i Frankrige altid sikre på at bli lagt mærke til, hvad hun syntes godt om. På alle disse udflugter talte hun fransk. Han bad hende så pent om i alle fald nu og da at tale lidt, han forstod. Nej, det blev der ikke noget af. Atter ind i alle mulige og umulige fabrikker med ham. Så upraktisk og reserveret hun ellers var, til at åbne sig adgang til en dampvogn var hun fuld af list og koketteri. Ellers så ræd om sit toilette, — hvis det bare gav Rafael mekanisk indsigt, kom hun ud igjen både sodet og tilsmurt. Hun veg tilbage for slet luft som for kolera, — men gik i stank af svovlsyre som i ozon for Rafaels skyld. »Selvsyn, Rafael, er livet; det andet er skyggen af det.« Eller: »Selvsyn, Rafael, er mad og drikke; det andet er literatur.«

Han var ikke ganske af den mening. Han fandt, at *Notre-Dame de Paris*, som han daglig blev revet bort fra, var det kosteligste måltid, han endnu havde nydt; men Mazel & fils' fabrik stank der dødslugt udaf. Hans læsning, ... hun havde selv ført ham ind i den for sprogets skyld og selv hjulpet ham ... nu blev hun skinsyg på den. Hun var ikke at formå til at skaffe ham en ny bog.

Men han fik den ligevel.

De havde været der i flere måneder, han havde lærere, og han begyndte at finde sig tilrette, da der kom en enke til pensionen fra en af kolonierne, hun havde med en datter på tretten år. Disse nykomne havde ikke mødt frem til måltiderne i to dage, før den unge herre forsøgte at gjøre kur til den unge

dame. Det blev fra allerførste stund udmærket optaget. Snart mored alle i pensionen sig kostelig over, som han lærte at tale sproget flydende, ja somme tider med elegant ordvalg.

Hun lærte ham det uden spor af grammatik, i ynde, i munterhed, i småvrøvl. Et par troskyldige øjne og en ung røst var nok. Og af hende fik han i hemmelighed den ene roman efter den andre. For hemmeligt måtte det være. Hemmelig havde Lucie fåt tag i dem, hemmelig stak hun dem til ham, hemmelig læstes de, hemmelig kom de bort igjen. Han syntes en del adspredt ved sine lekser; men ellers forrådte intet hans literaturudflugter; så overordentlige var de jo heller ikke. Fru Kaas så sin søns kurmageri og smilte med de andre over hans fremgang i fransk; hun havde mindre mod denne omgang, deri hun selv til en viss grad var med, end mod den i England, som helt stængte hende ude. Hun tog oftere mor og datter med på små udflugter og havde glæde af det.

Men den romanlæsning, som de to drev i smug, avled efterhånden samtaler af voksen art; de talte om kjærlighed med den dybe erfaring, som er egen for deres alder; de talte med endnu sikrere skjøn på, hvordan et ægteskab skulde være. Herunder fik de indirekte sagt hverandre mange ting, som de fryded sig ved, ja skalv ved. Da de havde vænnet sig til at tale om sig selv gjennem andre, til at karakterisere sine egne følelser i fremmedes, faldt det let for dem, når flere kom tilstede, at lade spillet gå videre. Før de selv tænkte det, var de derved inde i et symbolsk sprog. Fru Kaas blev en kvæld opmærksom ved, at ordet »rose« tøjedes længer, end det var muligt for en rose at være med. Samtidig så hun deres øjnes smægtende morskab ved det. Så brød hun ind ved at spørge: »Hvad mener I med rosen, børn?«

Om en havde kiget ind i en rosenhæk, der de

sad sammen og kyssedes — hvad de aldrig havde gjort! — de kunde ikke være blevet rødere. —

— Dagen efter havde fru Kaas fundet nyt logis, langt borte fra kajen, som de nu bodde ved.

Rafael havde lidt meget ved at rives op fra England, just som han havde kløvet ned fra den høje stige og havde sat sig jævnt blandt sine kammerater. Men hans sorg var der ikke taget mindste hensyn til. Den absolute afspærring indtil fra bøger, han holdt af, havde også været svær. Men hidtil havde han jo i det fremmede land og sprog været hjælpeløs henvist til hende. N u gjorde han åbent oprør! Han gik uden videre tilbage til hotellet, søgte fru Mery og hendes datter op, som var ingenting hændt. Dette gjorde han, hver dag han var færdig med sine lekser. Lucie selv blev nu hans roman; h u n fik al hans fritid.

Og mere end det — ti det forslog ikke længere at mødes hos hendes mor —, de havde stævnemøde på kajen! Sommetider fulgte en pige med for syns skyld; sommetider holdt hun sig på afstand. Snart var de ombord på norske skibe, snart sejled de rundt, snart søgte de hen under nogle store træer. Når han så hende i hendes korte kjole komme ud af porten, så hendes kvikke rørelser, og allerede langt borte fra fik munter hilsen med parasol eller hat eller blomster, syntes kajerne, skibene, pakkerne, tønderne, lugten, larmen, travlheden at spille og synge:

Enfant! si j'étais roi, je donnerais l'empire
Et mon char et mon sceptre et mon peuple à genoux!

og han løb imod! Aldrig våged han mere end at ta begge hendes butte, brune hænder, og aldrig at sige mere end: »De er meget sød, De er meget, meget god;« — og hun kom aldrig længer end til at se på ham, gå med ham, le til ham og til at sige: »De er ikke som de andre!« — Hvad der lå i denne tretten-

års piges livserfaring, at hun kunde sige så stort et ord, ved alene vorherre og hun. Han spurte ikke om det; dertil var han altfor sikker på, at det var sandt.

Hun lærte ham fransk, som når to fugle spiser af hverandres mund, eller som den, der drikker af en kilde, spejler sig med det samme. —

En dag, medens mor og søn spiste frokost sammen, sagde hun stilfærdigt over til ham: »Jeg hørte om en udmærket forberedelsesskole for tekniske studier i Rouen. Så skrev jeg derhen, og her er svaret; jeg synes i alle henseender om det. Det vil også du, når du læser det. Jeg tænker, vi rejser did. Hvad siger du til det?«

Han blev først rød, så bleg; — lagde så fra sig sit brød, sin serviet, rejste sig og gik.

Senere på dagen spurte hun ham igjen, om han dog ikke vilde læse brevet fra Rouen? Han gik fra hende uden at svare. Senere igjen, netop som timen nærmed sig, da han skulde møde Lucie på kajen, sagde hun, og denne gang med bestemthed, at de rejste om vel en time; hun havde pakket. Endnu mens de stod der, kom tjeneren for at hente tøjet. Da følte han, hvor godt han kunde forstå, at hans far havde givet hende ris.

I vognen, som førte dem til jærnvejen, var hans smerte så stor, at hun lige godt, mente han, kunde ha siddet og stukket ham med en kniv. I kupéen så han ikke hen til hendes side.

Alle de første dage i Rouen svarte han ikke, spurte han ikke; — han havde taget op hendes egen taktik. Han gjennemførte den med en grusomhed, som han selv ikke vidste om. Længe havde han lagt kritik på hende; nu åd den sig ind under alt, hvad hun gjorde og sagde; hendes væsen gjennemfores af anklagelsens ånd; deres fælles fortid groves op og forvandledes. Faderens krøgede skikkelse i kubbestolen dernede på de hårløse skind, i smudset og lugten, —

nu rejste den sig mod hende deroppe i de rigt udstyrede, udluftede, ofte parfymerede rum! Lige siden Rafael stod over faderens lig, havde han følt, at der var handlet ilde mod den gamle mand. Selv havde han været forledet til at forsømme sin far, til at undgå ham, til at omgå hans bud. Skylden havde han før fordelt på gårdens folk.

Nu skrev han altsammen på moderens regning! Hans far havde jo tilbedt hende, og det var blevet til vildt, selvfortærende had. Hvad var hændt? Han vidste det ikke. Men at moderen havde evne til at slå gnister af en halvdød, — det følte han. Han så Lucie komme springende med blomster, se sig tindrende om efter ham over hele den udslagne vej — altid videre og videre fremover, derpå stå stille. Han kunde ikke tænke det uden tårer, — og som han da haded!

Men et barn er et barn, — for livet blev det ikke. Derved, at stedet var nyt og historisk mærkeligt, derved, at lekselæsningen begyndte, og hun altid var med, gled det over. Men spændingen var der, og det på begge sider. Kritikken, som havde begyndt i England, forlod ham ikke mere. —

— I studierne førte de et frugtbart samliv; han havde været hendes lærling og endte som hendes lærer; hun vilde slå følge med, og dette følge blev ham til hjælp ved hendes næsten smålige nøjagtighed og hendes sindrige spørsmål.

Udenom studierne havde de også gode stunder; men den ene som den andre vidste, at i al deres samtale var noget udenfor, som aldrig mere kom indenfor.

Når de var gode venner, så han hendes ypperlige sider og hendes opofrende liv; når de var uvenner, så han akkurat det modsatte. Når de var gode venner, gjorde han i reglen alt, hun ønsked; han var i høflighedens land og under dens lære; — når han var uvenner med hende, gjorde han det værste, som

faldt ham ind. Han gik tidlig med slemme kammerater og for tidlig til overdrivelse. Han var oprørets søn.

Heraf havde han bagefter forfærdelige kvaler. Hun så det, og hun vilde, han skulde skjønne, at hun skjønte. »Jeg fornemmer en fremmed atmosfære her, — fy! Nogen har blandet sin atmosfære i din, — fy!« — og så sprøjted hun parfyme på ham! Han blussed som en georgine og havde i sin elendighed og skam gjærne gjemt sit hode i kaminen. Men gjorde han det mindste forsøg på at tale, blev hun stiv som en kjæp, rakte sin smale hånd op: »*Taisez-vous! Des égards, s'il vous plaît!*«

Det være sagt til hendes undskyldning, at så dristige fortællinger, hun engang havde skrevet, — i livet var hun uden erfaring; hun ejed slet ikke form for en sådan fortrolighed.

Således gik det til, at hun, som engang vilde råde over alt hans liv og hver tanke i det, og ikke vilde dele ham med nogen, — ikke engang med en bog, hun gik efterhånden over til ikke at ville ha forhold til andet i ham end hans studier.

Det franske sprog egner sig fortræffelig for afstandens hensyn og diplomati; dette greb de til; ja, fra først af havde det kanske hjulpet dem til denne form for samliv; den gav færre sammenstød, og den var billigere. Såsnart det mindste var ivejen, lød det: »*Monsieur, mon fils!*« eller ret og slet: »*Monsieur!*« — »*Madame, ma mère!*« eller ret og slet: »*Madame!*«

Det tegned engang til at måtte gå ham dårligt. Hans stærke vækst og studierne, hun holdt ham varm i, tålte ikke, at han gjorde yderligere udlæg af kraft.

Men så hændte der noget!

I en fransk fabrik for kemikalier stod han en dag, 19 år gammel, og så, hvorledes halvdelen af drivkraften kunde spares. Så det i ét blink, som havde

det lynet. Ejerens søn var hans studieven, han havde ført ham derhen, — ham betrodde han det.

Planen til besparelsen udarbejdede de sammen med feber — i mindste detalj, den var meget sammensat, fordi selve bedriften var det. Forslaget blev atter nøje studeret af ejeren, hans søn og deres hjælpere i fællesskab, og man besluttede sig til at forsøge det!

Det lyktes til fuldkommenhed; mindre end den halve drivkraft slog til!

Dengang det var færdigt, var han borte; han var i en grube. Hans mor var ikke med; han fik hende aldrig med i nogen grube. Straks, han kom hjem, ilede han med hende op for at se sit værk. De så det, de rødmede begge to ved arbejdernes ærbødighed for dem. De blev helt bevægede, da ejeren tilkaldtes, og de så og hørte hans stormende glæde. Champagnen flød for dem sammen med stærke ord. Der overraktes moderen den dejligste blomsterbuket.

Ør af ordene og vinen, stolt af udnævnelsen til geni, skred han afsted igjen med sin mor under armen. Han kjendte det, som var han på ene siden — og hele verden på den andre! Hans mor gik med blomsterne og var lyksalig.

Rafael havde en ny yderfrak på, — rigtig en sådan, som han ønsked at ha den, meget lang med opslag af silke; han frydede sig i den. Det var en klar vinterdag, det skinned i silken, og det skinned i mere end i den. »Ikke en plet på himlen, mor,« sagde han. »Og ikke på din ny frakke heller,« føjed hun til; — på den gamle havde der nemlig været en mængde, og de havde havt sin historie. Han var for stor nu til at forarges, for glad også. Hun hørte ham nynne, det var den norske nationalsang. De kom ind i byen igjen som fra elysium; alle forbigående så på dem; folk aner lykken. Rafael var også et hode højere end de fleste, lysere af farve, førte sin elegante

mor med blomsterne i rask gang og så med en lyskrans om hodet ud over boulevarden fra en solbeskinnet høj.

»Der er dage, en føler sig ny på,« sagde han. »Der er dage, en får så stor tilførsel på,« bemærked hun. Han trykked hendes arm.

De kom hjem, tog af tøjet, så på hverandre. Udkastene til det, som de nu havde set fuldført, lå der, også enkelte tegninger. Dem tog hun og viklede sammen til en stav. »Rafael!« sagde hun og stilled sig op, halvt leende, halvt skjælvende: »Knæl, jeg vil gi dig ridderslaget!« Han kjendte det ikke unaturligt; han gjorde det. »*Noblesse oblige!*« sagde hun og lod rullen røre ved hans hode.

Men derved slap hun den hulkende, han måtte op og ta hende! —

Om kvælden havde Rafael muntert lag med sine kammerater og blev hyldet vildt. Men om natten lå han i sin seng med den vældigste modløshed. Det hele kunde jo i grunden være et tilfælde? Han havde jo set så meget, og havde så megen kundskab, så det var ingen opfindelse. — Men hvad? Han var vist ikke noget geni, det måtte være en overdrivelse. Kunde der tænkes et geni uden sejerssikkerhed? Eller havde h a n s ejendommelige liv skadet sejerssikkerheden? Altid en spænding, som fordærvede hengivelsen. Altid slet samvittighed, forfærdelig, afskyelig slet samvittighed. Denne uudryddelige angst — var den et forbud? Gik den på fremtiden? — —

Et halvt års tid efter var det, at alle hans spredte studier samlede sig om elektriciteten, — og dette førte dem senere til München.

Under disse studier kom det aldeles af sig selv, at han begyndte at skrive. De studerende havde en forening, og her skulde han præstere noget. Men det, han skrev, var så ejendommeligt, at man bad ham syne professoren det, og denne opmuntrede ham meget.

Det var også professoren, som fik hans første opsæt trykt.

Et norsk teknisk tidsskrift optog et af hans senere opsæt, — og dette blev den ydre lejlighed til, at hans tanker atter samlede sig om Norge.

Norge stod for ham som elektricitetens forjættede land; fra dets utallige fosser kan hele verden forsynes! Han så landet ligge i vintermørke, omglødet af elektrisk glans, han så det også som en verdensfabrik med skibe foran. Nu havde han noget at komme hjem for!

Hans mor delte ikke hans fædrelandskjærlighed og havde ingen trang til at leve i Norge. Men pengene, hun havde sparet op for hans uddannelse, var længst fortæret, Hellebergene havde taget sin del. Vederlag gav gården ikke; den var jo væsentlig en skoggård, og skogen var mindreårig.

Altså hjem! Et par år alene på Hellebergene var just, hvad han ønsked.

Men hver gang de kom til den tid, de havde fastsat, var noget ivejen.

Først holdt han på med en liden opfindelse, han vilde søge patent på. Hidindtil havde han bare udkastet ideer, som andre havde gjort sig nyttige; nu skulde det bli anderledes. Opfindelsen fik patent, og dette blev overdraget en agent til salg. Men endnu rejste de ikke, — hvad var ivejen? En ny opfindelse med nyt patent, salgbarere end det første, som desværre ikke gik. Også dette patent blev udtaget, også det kosted penger og blev overdraget til salg. Kunde han så ikke rejse? Jo, det trodde han nok.

Men fru Kaas forstod snart, at det ikke var alvor. Da fik hun en ung slægtning til at hjælpe sig, Hans Ravn, ingeniør — som de fleste Ravn'er. Hans Ravn syntes Rafael svært godt om. Det var, fordi han selv af temperament var en Ravn, hvad han ikke før havde vidst; det var en hel opdagelse! Han havde trod,

Ravn'erne var som hans mor, men hørte nu, at netop hun var noget helt andet.

Til Hans Ravn sagde fru Kaas lige ud, at nu måtte de rejse! Dagen var fastsat til den siste maj, og det burde han fortælle; ti det vilde skyve på, mente fru Kaas, at det blev alment kjendt.

Hans Ravn fortalte nyheden til alle, dels fordi det var hans fag, dels fordi han vilde, der skulde ske noget, f. e. holdes et afskedslag, som der aldrig havde været magen til.

Et afskedslag kom virkelig også istand under almen tilslutning og endte med, at hele selskabet i ordnet tog ledsagede æresgjæsten til hans logis. Herunder ragede de op i en flók officerer, der togede hjem på samme måde; nær havde der blevet strid af; men de forsonedes, og ingeniørerne ropte hurra for officererne og officererne for ingeniørerne. Dagen efter stod hele historien om de to lag og deres sammenstød at læse i aviserne.

Dette fik følger, som fru Kirsten Kaas ikke havde tænkt sig.

Først en meget behagelig. Den professor, som havde fåt Rafaels første forsøg trykt, holdt med sin familje i en vogn udenfor fru Kaas' bolig; han steg trapperne op og spurte, om hun ikke i deres selskab endnu engang vilde se det smukkeste af München og omegn. Hun kjendte sig smigret og rejste ud med dem. Undervejs talte de jo bare om Rafael. Dels om hans person, han var jo alle damers yndling; dels om den fremtid, han gik imøde; professoren mente, han ikke havde havt en mere begavet elev. Fru Kaas sad med en udmærket dobbeltkikkert; hver gang hun blev bevæget, satte hun den for øjnene, og deres lovord fløød udover arkitekturen og landskabet som solglim. Det lille selskab spiste sammen og kjørte hjem ud på eftermiddagen.

Ved at komme ind i sine rum modtoges hun af

stærk blomsterduft. Nogle i deres omgang, som ikke før havde vidst, hvad tid de skulde rejse, vilde være med på at fejre dem begge. For resten havde det ringet den hele formiddag, fortalte pigen.

Noget efter kom Rafael og Hans Ravn og et par familjer; de vilde endelig spise til aften sammen; salget af det siste patent syntes at lykkes; man måtte fejre begivenheden på forhånd! Fru Kaas var i ypperligt humør, de drog afsted. Udenfor var forårskvælden så dejlig, at den måtte nydes i landlig luft, — derfor langt bort fra byen!

De spiste i det fri, og en hel del mennesker rundt om dem. Der var musik og munterhed og længer udover i dæmringen en blød, bølgende stemning. Da lamperne tændtes, havde de til den ene side lysglansen over en stor by; til den andre halvmørke med tindrende punkter i, — og dette blev billedlig udlagt i taler til de bortdragende.

Da strøg et par damer forbi Rafaels stol, langsomt. Fru Kaas sad ligeoverfor ham og så det; han ikke. Et stykke bortefra stod de stille og ventede, men uden at bli lagt mærke til. Så atter tilbage, tæt forbi hans stol, langsomt. Fremdeles forgjæves!

Dette forstemte fru Kaas. Så stærk var hun, at hendes taushed lagde let slør over hele samværet; de brød op.

Næste formiddag — Rafael var atter ude på patentets vegne — ringte det; pigen kom med en regning, den havde også været der igår. Regningen var fra en af de større restauratører og slet ikke liden. Fru Kaas havde intet begreb om, at Rafael skyldte noget, — og ovenikjøbet til en restauratør! Hun lod svare, at hendes søn var myndig, og hun var ikke hans kasserer. Det ringte igjen, og pigen kom ind med en ny regning, som også havde været der igår; det var fra en kjendt vinhandler; heller ikke den var liden. Det ringte, og det var en blomsterregning, en hel sum.

Også den havde ringt på igår. Fru Kaas læste den to gange, tre gange, fire gange; det vilde ikke gå ind i hendes hjærne, at Rafael skyldte for blomster; — hvad brugte han dem til? Det ringte, der kom en regning fra en guldsmed. Nu blev fru Kaas så nervøs ved ringningen og regningerne, at hun tog flugten. Her var altså grunden til, at Rafael ikke vilde rejse; han hang fast! Derfor denne travlhed med salget af et patent; han skulde løskjøbes.

Neppe var hun kommen udenfor porten, så steg en liden beskeden gammel dame frem og spurte bange, om det måske var Frau von Kaes? Også en regning, tænkte fru Kaas og tog damen i øiesyn. Det var en tynd, plyndret rosenhæk med et par siste, falmede blomster; hun syntes fattig og uerfaren på alt uden på ydmyghed.

»Hvad vil De mig?« spurte fru Kaas deltagende, bestemt på at betale denne stakkel straks, hvad det så måtte være. Den lille bad tausend Mal um Verzeihung; men hun var eine Beamtenwitwe og havde læst i avisen, at den unge von Kaes skulde rejse, og derover blev både hun og hendes datter så fortvilet, at hun besluttede at gå til Frau von Kaes, som var den eneste — her begyndte hun at gråte.

»Hvad vil Deres datter mig?« spurte fru Kaas lidt mindre mildt. »Ach, tausend Mal um Verzeihung, gnädige Frau!« — hendes datter var gift med Hofrath von Rathen — »seiner grossen Schönheit wegen;« ak, hun var så ulykkelig, for Hofrath von Rathen drak og var brutal. På en kunstnerfest havde Herr von Kaes truffet hende, — »und so wissen Sie, zwei so junge, reizende Leute —.« Hun så op på fru Kaas som fra et kjældervindu i regnvejr.

Men fru Kaas havde fåt hele sin bratte holdning igjen; højt oppe fra anden etage hørte den lille

plyndrede: »Hvad vil Deres datter min søn?« — »Tausend Mal um Verzeihung!« men de var kommet på den tanke, at hendes datter kunde følge med til Norge. Norge var jo et så frit land — »und die zwei jungen haben sich so gern.« — »Har han lovet hende det?« spurte fru Kaas med kulden af et højt huses skygge. »Nein, nein, nein!« lød det forskrækket; »nein, nein, nein!« De to, mor og datter, var faldt på det idag, de læste sammen i avisen, at den unge von Kaes skulde rejse. »Herr Gott im Himmel!« om hendes datter med én gang kunde få slut på alle sine plager! Frau von Kaes kunde ikke tænke sig, hvad hendes datter var for en trofast sjæl, for en øm hustru ...«

Fru Kaas hasted over til næste fortoug — ikke netop som en, der løber efter sin hat; men det lille menneske, som stod igjen i skyggen med foldede hænder og skræmte øjne, syntes, at hun veg hurtigere end den fattiges håb. —

På andet fortoug stod en ung, vakker blomsterpige og vented på den elegante dame, som stilede over: »Bitte, gnädige Frau! —« Endnu én! tænkte det jagede menneske, hun så sig om efter redning, hun pilte opover gaden fort, fort, — da en anden dame dukked op lige foran hende med øjnene besynderlig fæstet på fru Kaas. Derved stak denne af ud på gaden og reddede sig op i en droske. »Hvorhen?« spurte kusken, han så, det hasted. Det havde hun ikke tænkt på, men svarte resolut: »Bavaria!« Hun havde virkelig omgåttes med den tanke, før sin afrejse at se udover byen og dens omegn fra Bavarias høje hode. Derude var mange; men fru Kaas's tur til at stige op kom snart, og just som hun havde nåd kjæmpekvindens hode og skulde til at se, hørte hun hvisket bag sig af en dame: »Det er hans mor!« Muligens var der flere mødre oppe i Bavarias hode

end fru Kaas; men hun samled skjørterne om sig og pilte nedover igjen.

Rafael kom hjem for at hente sin mor til middag. Han var i perlehumør, han havde solgt sit patent. Men sin mor fandt han i det inderste sofahjørne med sin store dobbeltkikkert i hånden. Da han talte til hende, svarte hun ikke, men satte kikkerten på ham med de små glas udad, de store ind til øjnene; hun vilde få ham så langt fra sig som muligt. — —

III.

— En munter kvæld i begyndelsen af juni steg de af dampskibet i byen og over i båden, som skulde føre dem til Hellebergene. De kjendte ingen af folkene, skjønt de var fra gården; båden var også ny. Men holmerne, de snart rodde ind imellem, var de gamle. De havde længe ventet på dem og var svømmet ud for at ta imod dem; de flyttede sig nu, den ene for den andre, så båden kunde komme frem.

Ingen af dem talte med folkene, ej heller taltes de ved indbyrdes; deraf sluttede de sig til hverandres stemning, nemlig at de begge var rædde. Det kom så med én gang! Det muntre solspejl i kvældingen over hav og holmer, den krydrede vellugt fra land, en liden kystdampers travle plask forbi dem, intet trøsted. Nu, da det gik dem på livet, rejste sig ansvar, både gamle og ny. Og hvordan så det ud, det, de kom til, og hvordan passede de nu i det? Snart var de gjennem den smale trakt, som førte ind til bugten, og forbi det siste næs ved Hellebergs-hammeren, ... der lå den grønne rundingen foran dem, husene i midten. Åserne var før kronede, mørkladne af frodig skog, brede i skygningen ... nu lå de der afskrabede, nedsunkne, formløse, oversmurte af noget lysegrønt, som ikke alle

steder havde bidt på. Alt, som åserne før havde indrammet, var blevet fladtrykt med dem selv, havde minket ind — ikke i udstrækning, men i anseelse; de to gad ikke se på det. De huskede det gamle, og de kjendte sig selv magre og ribbede.

Husene nymalte, men små mod dem, de bar i mindet. Ingen nede ved bryggen for at ta mod dem; oppe foran svalen et par forlegne skikkelsèr, eller kanske mistænksomme. De kommende gik ind i fruens gamle rum, nede og oppe; disse stod her, som de forlod dem; men hvor var de ikke blevet falmede og undselige! Et aftensbord var dækket; det bugnede af tung mad som til et bondebryllup. De gamle lindetrær — borte. Da gråt fru Kaas.

Så mindedes hun med én gang noget: »Lad os gå over i den andre fløj!« Hun sagde det, som skulde de der finde sig igjen. I svalen tog hun Rafaels arm; han blev spændt.

— Hans fars gamle rum var helt gjort om for ham! I det store som i det små kjendte han hendes smag, — et langt arbejde i hemmelighed, altså et vidtløftigt brevbytte, et stærkt pengeudlæg. Hvor var ikke altsammen her nyt og frimodigt! Rummene gjort ligeså fremmede for det liv, her var levet, som hun havde prøvet at gjøre ham selv.

De to fik endda et hyggeligt kvældsmål, de fik også en højtidelig spasertur langs stranden bagefter. Den matblanke våg i langt udsyn og stille skvulp optog sin gamle tale til dem; sommernatten sænked himlen ned mod dem i dæmringsfortrolighed.

— Næste morgen var han ude og rodde på bugten, hans barndoms legekammer. Trods de halvt nedsunkne og helt flådde åser var hans fryd ved at sidde der igjen ubeskrivelig. Ubeskrivelig ved ensomheden, stilheden; ingen og intet fulgte med nogetsteds ifra. Efter mange års ophold i store byer at sidde alene i en norsk bugt, det er fra et larmende torv om for-

middagen at stige ind i en højhvælvet kirke, der intet høres udenfra; ej heller en lyd indenfor uden hans egne steg. Helligt, helligt, renselse, hensynken, andagt, — men i en lysning og frihed, som ingen kirke ejer. Det forhenværende viger bort, og derved tiden overhovedet. Han var her, som havde han været her også igår og iforgårs. Udenfor her vidste ingen om ham.

Ubeskrivelig ved stemningsfylden, han derved seg ind i; aldrig havde han siddet i en rigere! Et nyt sæt fornemmelser, skjønhedsindtryk fra barndommen, aldeles glemte eller anderledes huskede! de kom glidende ind mod ham, de talte til ham som gjenkjendende glade ånder.

En ny sort fjældlinjer, en gammel kjær lugt, farver, som stod mod hverandre på en uanet måde, en himmel, som vistnok var nærmere, men dog mere tilbageholdende; lysvirkningen i koldere emner, men lettere, finere. Ingensteds en bred flade, en endeløs fortsættelse; nej, mangeartet, mangetegnet, stutt, afbrudt, uroligt, derved enestående friskt, han vilde sige oprørsk.

Mere og mere flød det sammen med hans minder og ham selv; han havde natur for dette! Efter hvert åretag hvilte han; følte sig hver gang som i et fang. Båden løb dybere ind, han brydde sig ikke om hvorhen, ... da han derindefra hørte åretag, som ikke var gjenlyd af hans; de fulgte sikkert, det ene på det andre. Han vendte sig. —

— Oppe på altanen kom netop fru Kaas ud med sin ypperlige dobbeltkikkert. Hun havde drukket kaffe og glædet sig til at se ud over bugt og holmer og hav; Rafael var alt i båd, så man. Derborte, ja, der var han; — hun satte kikkerten for, i det øjeblik en hvidmalet båd gled frem mod hans tjærebredde brune. Den hvidmalte roddes af en dame i lys kjole, ... *grand dieu*, er her damer, her også! Rafael holdt

stille, d. v. s. begge holdt årerne oppe, mens bådene gled forbi hverandre ...

Fru Kaas ser damens stærke hals under mørkt hår; men en storbræmmet stråhat er sat således på, at hun ikke ser hendes ansigt; den står jo næsten bent op og ned. Der slår Rafael sine årer i vandet og andøver frem efter hende, og hun slår sine årer i vandet og andøver imod ham. Kjender de da hverandre ...? Straks de påny er side om side, slår Rafael hånden i hendes båd og haler den nærmere, og der gir han hende hånden, og hun tar mod den! Fru Kaas ser Rafael i halvansigt, og det så tydeligt, at hun følger læberne; han ler! Hatten skjuler fremdeles damens ansigt, men hendes yppige bryst ser hun, og en kraftfuld arm ser hun stikke frem af halværmet. Deres hænder slipper ikke; nu ler han, så hans brede ryg rister, — hvad er det, hvad er det ...? Er nogen kommen efter fra München!

Fru Kaas kan ikke mere sidde stille; hun går ind, hun sætter kikkerten fra sig, hun gribes af stor angst, hun falder over i hjælpeløs vrede. Det varer en stund, før hun kan overvinde sig til at ta kikkerten op igjen, gå ud og følge videre.

»Damen« havde vendt sin båd; nu rodde de side om side indover, hun lige fort som han. Nårsomhelst fru Kaas så på sin søn, lo han, og »damens« åsyn hang ufravendt ved hans. Der gjorde de en bøjning, det bar indover mod præstegårds-støen. ... Var det Helene? Den eneste »dame« i en mils omring, og denne eneste dame havde Rafael haget fast i, første dag han var hjemme!

Disse »damer«, som aldrig kan se ham uden at fare lige i ham!

Der lægger båden til — ikke ved vôren, stenene er vist slejpe; nej, ved lersanden lægger de til, de ror hver sin båd så fast op på leren, som de kan, og hun hopper ud af sin fort og let, nu han lidt tyngre

af sin, — og der gir de atter hverandre hånden! Den »dame« står færdig!

Fru Kaas vendte sig fra dem. Nu vidste hun, at hun selv for en stund blev et gammelt møbel, flyttet ud på gangen. — —

Det var virkelig Helene. Hun vidste, de var komne, hun vilde ro forbi gården, og derved kom hun til at møde ham, der havde rod ud bare for at ro. Han tænkte, da begge holdt årerne op og bådene gled lydløst forbi hverandre: »H u n der? — Hun er ikke vokset her; hun er for storskåret i tegningen til det. Hun er ikke dette steds ånd.«

Han så nemlig ind i et åsyn med faste buer, store grå øjne, fældte vel ind. Et roligt, klogt åsyn, — og med én gang fløj der en skalk ind i det! ... Dette kjendte han igjen, dette havde i sin tid gjort ham godt. Den første fornemmelse i al gjenkjending, i al hukommelse (at sige, hvis der er lejlighed til den), er, om det har gjort os godt, eller det har gjort os ondt, det, som vi kjender igjen eller husker. Denne store mund, disse sunde øjne, som nu skjælmen sidder i, de har bare, bare gjort ham godt ... »Helene!« ropte han og slog sine årer i vandet for at andøve. »Rafael!« svarte hun ildrød og slog også sine årer i. En dæmpet altrøst.

— — Da han kom hjem til anden frokost, strålende, fortællende, mødte han to store øjne, der tydelig sagde: »Har du alt flyttet mig ud på gangen?«

Han blev aldeles rasende. Under frokosten meldte hun ham ligegyldigt, at nu kjørte hun bort til provstens for at takke for tilsynet i alle disse år. Han svarte ikke. Deraf sluttede hun, at han ikke vilde være med. Det tog lidt tid, før hun selv kom afsted; kjøregrejerne var ny, staldkaren også ny og uøvet. Rafael så hun ingenting til.

Hos provsten blev hun modtaget med den største ærbødighed og dog så hjærteligt. Provsten var en

vakker gammel mand, en myndig praktiker; hans hustru en dybere natur. Begge fralagde de sig, at det havde været dem noget bryderi at føre tilsyn, bare et behageligt tidsfordriv, som Helene nu havde overtaget. Helene? Ja, det var kommet så, at den første bestyrer på Hellebergene havde været agronom og forstmand ved et stort værk, som da gjorde opbud. Ham fattede Helene sådan hengivenhed for, at hun i sin fritid fra skolen fulgte ham overalt; det var også en udmærket gammel mand. På disse vandringer lærte han hende det, han selv kunde; han havde en særegen begavelse for det. For hende blev det en udviklingssag, idet hun fik noget at leve for. Lidt efter lidt havde hun overtaget hele tilsynet; det var hendes liv.

Fru Kaas bad om at få hilse på Helene og takke hende. Men Helene var jo netop gåt ud med Rafael —! »Det er sandt,« sagde fru Kaas, hun måtte lade, som hun vidste det; men bad straks om sin vogn.

— Samtidig holdt de to unge på at klyve oppe i åsen. De havde sat ud langs elvelejet, hun foran, han efter. Det var sikkert, at Helene var vokset op i skogen! Hendes stærke legeme, hvor var det smidigt; og sligt lag hun havde på at rede sig, hvis hun skulde over en bæk, op efter en skogli, gjennem stængsel af unge strittende nåletræer, som ikke vilde slippe hende frem, ... eller om hun skulde krydse i en lerbakke, et hellebrud, som her var så mange af, — fort fra det ene i det andre. Opstigningen fra elven var den beneste og morsomste, derfor måtte de frem her. Rafael vilde jo ikke være mindre kar, han var lige i hælene på hende; — men gudbevare, som det kosted! Dels havde han ikke øvelse, dels — — »Her er det lidt vanskeligt at komme over,« sagde hun; et træ havde væltet overende i siste regnvejr; deroppe hang det igjen efter roden, og her spærrede

det vejen for dem. »Du må ikke holde dig i det; det kan slippe og drage os med!« — Endelig er det da noget, som synes hende vanskeligt, tænkte han. Han så hende manøvrere frem langs træet uden at støtte sig til det; han så, hun betænkte sig en kort stund foran den første sprikende gren, som hun måtte over, men derpå løfte skjørterne til knæet og over, fort, fort, den næste med — og så over selve stammen, straks der ingen gren var i vejen på øverste side. Derefter på skrås i bakken, til hun stod på højden og så ham kravle efter.

Ham kosted det forfærdeligt. Åndedrættet vilde ikke holde følge, sveden styrted af ham. Da han kom op lige efter hende, sortned det for øjnene — om også bare halvdelen af et sekund, så var det nok til at lade ham skjønne omfanget af hendes sundhed. Hun stod og så på ham. Hun var rød, varm, med glans og skjælm i øjnene og rask stigende, rask synkende barm; men der var ingen tvil om, at hun straks kunde ha klyvd videre lige langt og lige brat. Han orked ikke at sige et ord; hun sagde: »Nu må du vende dig og se havet.«

Ordene virked på ham, som var det den store Pan, der sagde dem fra fjældene der langt bag; — fjældene fik han øje på i det samme. Ordene kom som udvæld af naturen, han var oppe i, de strøg nedover ham med iskold hånd, de strøg opover igjen med varm, — og derefter blev han en anden!

Ti han havde forvildet sig, — forvildet sig i hende, mens hun førte an opover elvelejet og bakkerne. Hun drog idelig forstærkning til sig af skogen; hun blev højere, smidigere, hun blev mægtigere. Øjnenes varme, røstens fylde, bevægelserne, formerne, sjæleblinket forlokked ham dernede i daldybden og elvesuset; og forvildelsen steg med stigningen og hans hede. Ingen balsal eller legevold, ingen gymnastik- eller rideskole kan syne legemets evne og åndens gjen-

nemglans i den, kan gi væsenets enhed således som klyvning i bakker og ur. Tilsist blev han beruset, han tænkte: Nu klyver jeg efter hende på en stige op til den højeste lykke. Deroppe, deroppe! Hendes uforfærdethed i hans selskab, hendes ubekymrethed ved, hvad han så, gjorde ham yr. Deroppe, deroppe!

Men endnu længere op, og hun blev ildfuldere og han ynkelig.

Og deroppe, deroppe, — der sortned det for ham; et par sekunder kunde han ikke røre sig, et par til kunde han ikke tale; men da sagde hun: »Nu må du vende dig og se havet.«

Der siges, at kvinder, som føder, i samme øjeblik får nyt blod; hver dråbe er straks et andet. Noget sådant hændte ham. Det syn, han så med hidop, de sanser, han følte med hidop, — her var de udskiftet. Det ny svarte til det, som fjældene talte der langt bag; han huskede dem fra sin barndom. Det svarte til havet der foran, havet med holmerne i, havet langt forbi holmerne, havet ud i det store, omskyllende viljerne og livsskjæbnerne jorden over. Havet lå matblankt i halvsol og stirred på det uregjerlige land foran sig som på en elsklingssøn, der har livskraft. Hold på det store, du! Ellers blir din kraft din undergang.

Og nogle af de opdagelser, som var hans gjætning, dæmred halvklare; de lå derude, og det beroede på ham, om han en dag skulde sejle dem ind i bugten her.

»Hvad tænker du på?« sagde hun. Da forlod det ham, altsammen; da var han straks her, bare her, han følte, hvor rund og varm hendes altrøst var. For et øjeblik siden kunde han sagt hende det og mere som indledning til endnu mere. Nu satte han sig ned uden at svare. Hun satte sig også. »Jeg går så ofte hidop,« sagde hun, »for at se havet. Herfra

blir det da både ophavet og døden. Dernede er det nu bare sejlled.«

Han smilte. Hun blev ved. »Så er det det med havet, at en kan komme hidop med, hvad det skal være, — heroppe er det snart borte. På den fladen der går det langt ud i noget andet.«

Han så på hende. »Jo, det er sandt,« sagde hun og rødmede. — »Jeg tviler slet ikke på det.«

Men hun forstod hele tankerækken. »Du ser på stiklingerne her?« — »Ja.« — »Du må vide, at ifjor var det sligt tørvejr, næsten hele plantningen heroppe visnede væk. Og flere andre steder bortover åserne her, som du ser.« Hun pegte. »Når en kommer ind.bugten, ser det så stygt ud. Jeg tænkte nok på det igår. Men så tænkte jeg også, at han skal ikke før komme i land, så skal han se, at han har gjort os uret. For er der nu noget dejligere til end en slig furu-stikling, her den står nede i gropen sin? Nej, se den farven; det er en sund klar, det! Og disse morske stikkerterne! Og dette vesle øje, da.« — Helenes røst bøjed sig efter indholdet. »Men den der borte er dog basen!« Hun krabbed afsted til den, og han efter. »Ser du den? To grene alt! Og hvad for grene!« hun stod på knæ hos den. »Den gutten har havt forældre, han kan skryde af! For her er akkurat lige meget og lige lidet ly til dem allesammen. — Nej, den ækle fluen!« Hun var borte hos det vesle barnet ved siden, som holdt på at bli indspundet. Hun friede det ud og rejste sig for at komme igjen med våd jord, som hun lagde forsigtig om spiren. »Stakkar, den trænger vist vand, skjønt det har da regnet forfærdelig ganske nylig.« — »Er du ofte heroppe?« — »Det blir ikke til noget uden det.« Hun så på ham prøvende: »Du tror kanske ikke, du, at dette småtteriet kjender mig? Jo, hver evige én også. Er jeg længe borte, så trives de ikke; men er jeg ofte hos dem, blir de kvikke.« Hun lå

på knæ, med én hånd støtted hun sig, med den andre rykked hun græsdotter op. »De tyveknægter!« sagde hun, »som vil stjæle fra stiklingerne mine.«

Dersom det nu havde været et lidet menneske, som sagde dette, — et lidet menneske med rappe øjne og glad mund; — men Helene var et stort menneske med stålfjær i; hendes øjne var ikke snare, og de blev der, hvor de faldt. Munden var stor og behandlede ordene med varsomhed, for fuldt alvor. Dersom nogen har læst det, hun siger, fort, kvikt, må de læse om igjen; hun sagde det dæmpet, vægtfuldt, hver stavelse tydelig, og rytmen omhulded det. Hun var en anden nu end i elvelejet og bakkerne. Der svang hendes kraft sig frem, som havde den trang til anstrængelse; — her gjorde den sig om til fin sansning.

En af Nordens mærkeligste kvinder, som også havde disse to sider og gjorde det største af begge, Johanne Luise Heiberg, så Helene netop, som hun var blevet voksen. Fruen kunde ikke slippe hende, øjne og øren fulgte hende. Kjendte den gamle — det var i hendes siste leveår — noget af sin ungdom i hende? Også udvortes havde de lighed. Helene mørk, som fru Heiberg engang var, havde samme højde, samme figur, dog stærkere, havde stor mund, store grå øjne som hun selv; det skjælmske kunde skyde op også i dem. Men den nærmeste lighed lå i væsenet, lå i udtrykket, som fru Heiberg havde det, når hun var rolig og alvorlig i det moderlige; ti dette var hovedstammen i hendes natur. »For en sund pige!« sagde hun og lod hende gjennem en anden komme og drog hende ind til sig og kyssed hende på panden.

De to barndomskammerater var gåt indover åsen mod den andre siden; han skulde absolut se »Gjejtemyren«.

Men da han kom derhen, kjendte han den ikke

igjen; den var jo frodig skog! »Ja, det er gamle Helgesen, som har æren for det,« sagde hun og stråled. Han så, at en kunstig opdæmning havde gjort denne store fladen til myr, og den tog han hul på. Jeg var bare barnet dengang, men jeg var med. Jeg fik et stykke jord at sætte kålrabi i nede ved elven, og det stykke passed jeg hele sommeren. Siden fik jeg andre stykker. For indtægten af det tog vi vejter heroppe; fjerde året kjøbte vi planter. Ja, det vil sige, han lod, som jeg betalte det altsammen med mit arbejde; han var en stor skøjer.«

— Da Rafael kom hjem, sad hans mor og spiste; hun havde indrettet sig, som var hun alene, — et sikkert tegn på, at da følte hun sig krænket. Det nytted ham ikke, hvad han fandt på for at gjøre det godt igjen, hun svarte ikke og forlod snart bordet.

Nu følte han det selv, hvor det havde stået dejligt for hans mor at kunne gå med ham rundt på opdagelse og gjenkjendelse i det ny Hellebergene. Igåraftes i faderens rum var de som uadskillelige for livet, ... og allerede tidlig næste morgen var han på fart med en anden!

I kvæld var intet at gjøre ved det, det vidste han; men næste morgen bad han hende så inderlig, om hun dog ikke idag vilde gå med dem, så skulde de vise hende, hvad han så igår. Hun rysted på hodet og gav sig til at læse i sin bog. Dag efter dag gjorde han hende samme tilbud, men med samme følge. Disse tilbud, mente hun, var tvungne.

Og det var de i én henseende. Han vilde inderlig gjærne forsone hende, inderlig gjærne vise hende rundt; ti han følte sig skyldig, skjønt han syntes, det kunde forståes. Men at hun ved sit nærvær skulde forstyrre alle d e r e s sammenkomster, — han havde været nokså fortvilet, om hun havde sagt ja.

Provsten med frue og datter var første søndag på gjenbesøg; fru Kaas var høfligheden selv, og sær-

skilt takked hun Helene for hendes mageløse omsorg for Hellebergene. Helene blev rød, hun vidste selv ikke hvorfor. Men da hun så, at Rafael også blev rød, blev hun det én gang til. Dette var besøgets begivenhed; nogen anden var der ikke.

Barndomskammeraternes daglige gang gjennem skog og mark tømte jo snart ud emnet Hellebergene; det blev han, som foredrog, emnet blev så et andet, nemlig hans opdagelser. Han havde fra samstudiet med sin mor en ualmindelig færdighed i at forklare sig, og i Helene havde han en tilhører, som ikke ligned nogen, han før havde havt. Hun kjendte på forhånd såvidt til naturlovene, at hun forstod en populær fremstilling; men det var ligevel ikke, hvad han forklarte, det var ham, — det følte han og fik varme ved det; hendes øjne gjorde hans tænkning klarere. Han havde aldrig følt en så sund tillid til sig selv som i hendes nærvær; denne gang kom der ikke nogen angst bagefter.

Men Helene havde før intet vidst om hans studiers art eller resultat; han var ingeniør, det var alt, hun derom havde hørt. Eftersom han fortalte, vokste og vokste han, — snart tabte hun en del af sin sikkerhed over for ham. Først vidste hun ikke, hvorfor hun måtte holde sig mer og mer tilbage; men senere fandt hun påskud for at bli helt borte. Og da andet kom til, blev deres spaserturer sjældne; »hun havde fåt så meget at gjøre.«

Han forstod ikke grunden; han gik ud ifra, at hans mor på en eller anden måde var skyld i det (hvad for resten ikke var helt urigtigt) — og blev rasende. Allerede at hans mor voved at sammenblande, hvad han før havde søgt, med hvad han søgte her, fornærmede ham forfærdelig. Han glemte aldeles, at det havde ikke været frit for, at han fra først af havde søgt det samme her som ellers; han overlod sig alene til sin forelskelse, og den tålte ingen

modsigelse, ingen hindring, den blev majestætisk. I Helene havde han fundet sin fremtid.

Men provstens drog sig tilbage, fordi fru Kaas gjorde det, og den tid kom, at de mange forsøg på at få Helene på tomandshånd måtte opgives.

Han havde aldrig været mere lidenskabelig optaget. Han så hende foran sig, hvor han gik og stod, hendes rundladne yppighed i let gang, hendes grå øjne stående fast i hans, ... hvorfor kunde de to ikke gifte sig imorgen? Iovermorgen? Hvad var mere naturligt, hvad vilde bære ham sikrere frem?

Spændingen mellem hans mor og ham vokste til den største højde, den endnu havde nåd. Han tænkte for ramme alvor på at forlade både hende og landet. Han havde jo en del penger tilovers efter patentsalget, og han skulde nok skaffe sig flere.

Som det bød ham imod at gå i mark og skog uden Helene! Studere kunde han ikke; ingen havde han at tale med. Hvad skulde han gjøre? Han gav sig til at ro, — ro lange turer, helst bort fra bugten, ja, helt ind til byen.

En dag, som han ror langs kysten til venstre udenfor bugten, lægger han mærke til, at ler- og helleformationen i bakker og åser her havde et isprængning af gråt. Helene havde sagt ham, at derborte »så det så underligt ud, siden de store træerne var borte.« Men da de måtte i båd for at se det, havde han ladet ytringen gå forbi. Nu lagde han til derborte. Der var dybt lige ned og brat opover; men han kløv. Han havde tænkt, at dette var kalk; — men han trodde ikke sine egne øjne: det var cement, aldeles bestemt cement! Hvor langt strakte den sig? Såvidt han kunde se, gik lejet langt udover, — kanske næsten til gårdens grænse. I hvert fald var her mere end nok for den stærkeste drift i mange, mange år, dersom her bare var nok kulsyre i leren og kalken. Han var ikke sen med at slå af nogle stykker, få dem i bå-

den med sig og hjem og gjøre analyser. Sjælden har nogen rod fortere, end han nu skjød forbi holmerne og ind i bugten, frem mod støen under husene. Holdt cementen de rette forhold, så var h e r det, som gjorde Helene og ham uafhængige af dem allesammen, — o g d e t s t r a k s!

Med tilrakkede klæder og hænder, ansigtet i sved, kom han senere på dagen stormende op til sin mor med resultatet: »Her skal du få noget at se!«

Hun sad og læste, så op, blev kridhvid ... »Er det cementen?« spurte hun, idet hun lagde bogen fra sig. — »Ved d u om den —?« spurte han i højeste forundring.

»Gud, ja,« svarte hun, rejste sig, gik bort til vinduet, frem igjen, pressed hænderne mod hverandre, gnidende: »Så d u også har fundet cementen! — Så du også har fundet den!«

»Hvem før mig —?«

»Din far, kjære, din far. Første gang jeg var her, — noget før vi skulde rejse.« Hun gjorde et ophold.

»Han kom stormende som du nu ind til mig — — ja, ikke så fort, han var dårlig tilbens; men ellers i alle måder som du —« hun lod øjnene med et eget blik glide hen over Rafaels tilsølede hænder; de var ikke fine i sig selv, de hænder; de var netop hans fars.

Rafael så det ikke. »Havde han da fundet cementlejet?«

»Ja. Han låste af døren efter sig. Jeg rejste mig og spurte, hvad han voved? Han kunde knapt tale.« Hun holdt en stund inde, tænkte sig ind i det igjen. — — »Nu ja, så var det d e t der.« —

»Hvad sa' han, mor?«

Hun blev ved at gå. »Din far trodde jo, jeg bragte lykken til hus.«

»Hvorfor blev det ikke så da?« Hun vendte sig

rask mod ham. »Om forladelse, mor, du misforstår mig! Hvorfor blev det ikke til noget med cementen, mener jeg.« — Han rødmed.

»Du kjendte ikke din far. Der var for mange hager ved ham til at få nogetsomhelst i gang.« — »Hager?« — »Ja, særheder, egoisme, lidenskab, som haged fast.« — »Hvordan tog han dette?« — »Ingen skulde få være med, ingen eneste vide det; han altsammen! Og dertil skulde skogene hugges og bruges — — og, da vi var gifte, — jeg siger, da vi var gifte, skulde hele min formue også bruges!«

Han så hendes forfærdelse ved det endnu. Hun levede op igjen hele kampen, og han forstod, han ikke burde spørge om mere. Hun strakte også alt sin hånd ud, da han skyndte sig: »Hvorfor har du ikke fortalt mig dette før, mor? Dette, at her var cement?« — »Fordi du ikke havde havt godt af det,« svarte hun bestemt.

Han følte, ja, han så det, at hun mente, han havde ikke godt af det endnu.

»Du har rørt ved det såreste i mit liv; lad mig nu få være alene.« Hendes hånd kom op, han gik.

— Da han atter sad i båden for at ro sit store budskab over til præstegården, tænkte han: »Her er grunden til fars og mors dødelige fiendskab, cementen! Hun har ikke havt tro til ham; hun har ikke villet levere både sig og sin formue til ham. Så blev der ingen cement af! Ikke engang skogene hugdes. Han var dog hel i alle fald. — Ja, mor også. Men gud bevare mig —!«

Så regned han over, hvad skogene og hendes formue tilsammen kunde være blevet, og hvad derpå (og på cementlejet) videre kunde være lånt. Han forstod sin far bedre end sin mor! — for en formue det vilde givet! For en magt, for en herlighed, — for et liv!

Hos provsten rev han alle med sig. Provsten, fordi han var en praktisk mand, som straks så, hvad dette var værdt. »De er jo nu en rig mand!« Fruen, fordi hun kjendte sig tiltalt af hans evner og begejstring. Helene? Helene var stum og forskrækket. Han vendte sig mod hende og spurte, om hun ikke vilde ro med og se. Hun måtte endelig se, hvor stort lejet var! »Kjære, ro du med,« sagde hendes far.

— I båden ønsked han at få hende foran sig og skyndte sig frem. Uden at sige noget gik hun frem ved siden af ham, satte sig og gav ud en åre; så måtte han bagover igjen.

Med denne lille spænding begyndte det. Han havde hende altså i ryggen, han så, det fossed under hendes årer. En hemmelig kamp, en stiltiende frygt. Den hørtes også i de få ord, som sagdes. De øged bare spændingen.

Da de nådde frem, var begge røde og varme. Nu måtte han snu sig for at se, hvor de skulde lægge til. Først drog de langsomt forbi det hele cementleje, så vidt det var synligt. Han sad altså overfor hende og forklarte; hun så hele tiden didop og bare flygtigt eller slet ikke på ham. De vendte båden om igjen for at lægge til der, han mente fabrikken skulde stå. Nogen minering måtte til for at skaffe plads. Skibene kunde nok komme klos til; men havnen måtte gjøres sikrere, og det vilde koste.

De steg ud, han foran for at hjælpe hende; men hun hopped i land forbi ham. Så steg de opover, han foran for at vise vej, forklarende; hun efter med store øjne og åbne øren.

Alt, hun havde strævet med Hellebergene og drømt om gården lige fra barn af, — det blev så lidet nu. Det vilde også ta mange år, før skogen gav løn. Dette derimod gav velstand straks og rig-

dom siden, — hvis hans udsagn var rigtige, og derom tvilte hun ikke.

Det ydmygede hende, afsatte hende, eller hvad hun skulde kalde det. Men ham gjorde det stor.

Roturen, klyvingen, skjælvingen, som Rafael var i, gav fart til hans udlægninger; åsyn og skikkelse var spændt. Hun kjendte sig i et dragsug, hun burde frelse sig ned i båden og ro væk alene; men hun var for stolt til at røbe sig. Hans øjne og hans væsen syntes hende en erobrers; men hun vilde ikke erobres. Ej heller vilde hun synes at være den, der havde siddet og spekuleret i hans hjemkomst. Det var akkurat at vende det uegennyttigste, det kjæreste i hendes liv om imod hende.

Noget i ham var hun ræd, noget, han kanske ikke selv rådde med, — stormen i ham. Den var ikke larmende eller skræmmende; den var skinnende, indtrængende ivrighed, den tog magten fra ham selv og viljen fra hende. Og dette tålte hun ikke!

Ikke før var de komne op og stod i synet ud over holmerne og havet, ind over bugten til Hellebergene, elvedraget der i den indre bugt og præstegården, så vendte han sig og så om fra det altsammen mod hende, som stod der med jagende barm, varme kinder og øjne, som ikke turde komme ind fra havet ... »Helene!« hvisked han og kom. Han vilde ta hende i sine armer.

Hun skalv ved det uden at vende sig. Men det var, fordi hun uden videre hopped nedover fra ham. Det blev hun ved med, til hun stod i båden, den vilde hun løse, — men betænkte sig; det vilde være for fejgt. Så blev hun stående og se ham komme efter. — »Helene da —!« ropte han oppe fra. »Hvorfor springer du fra mig?« — »Rafael, du må ikke —!« svarte hun, da han kom ned. Alt af både bøn og befaling, som et stærkt menneske råder over, lå i det.

Hun i båden, han på land mod hende. De så på hverandre i brydekamp, luende, bølgende under det tætteste åndetag, begge to, — til han gik ud i båden, løste den og lagde fra.

Hun satte sig. Men før han gjorde det, sagde han: »Du skjønner da vel, hvad det var, jeg vilde sige dig —?« Han havde ondt for at få det frem.

Hun svarte ikke, men stak ud årerne; gråden holdt på at bryde frem.

De rodde hjem igjen ikke fuldt så fort, som de kom.

En lærke svirred over hoderne på dem, en måltrost hørtes lige i land. En tejste skar den lige linje tæt over havfladen, didind de skulde, og en tærne på skjæv ving efter med små skrig; der var vist noget derinde, som vented. Det dufted ud til dem af unge nåletrær og ny lyng; længer ind stod Hellebergenes marker i blomstring. Langt bag dem og højt op såes en ørn komme frem fra fjældene, fulgt af en flok skrigende kråker, som indbildte sig, de jog.

Han gjorde hende opmærksom på dette tog. »Ja, se der!« sagde også hun, det letted at få sige de par naturlige ord. Han så sig bag til hende og smilte. Og da smilte hun igjen.

Han kjendte et velbehag af syv himles salighed; men det måtte altså ikke siges! Bare roes, roes i takt: »Hen—de — — er — det! Hen—de — — er — det! Hen—de — — er — det!«

Ikke sandt, sagde han sig selv: Hendes modstand er tusen gange skjønnere end — —?

»Besynderligt, at sjøfuglen ikke længer lægger æg på holmerne herinde?« sagde han.

»Det er, fordi holmerne ikke på længe har været fredet. Fuglene har flyttet længer ud.«

»Så må holmerne fredes! Vi må da se til at få fuglene indover igjen; — ikke sandt?« —

»Jo.«

Han vendte sig straks om til hende.

Det »jo« burde kanske ikke været sagt, tænkte hun; han havde jo brugt »vi«.

For at vise, hvor langt hun var fra slige tanker, så hun op i land. »Kløveren står ikke godt iår.«

»Nej. — Hvad vil du gjøre med det stykke til næste år, da?« Men den snaren fløj hun ikke i.

Han vendte sig; men hun var ikke hjemme.

Duren af elven tunned dem ind i en dans af tusen par; strømgangen af den svang båden. Rafael så derhen, som de to havde gåt sammen første dagen; han snudde sig for at se, om ikke hun tilfældig også så didop. Jo, hun gjorde.

De rodde hen mod præstegårds-støen, og han talte et par gange; men hun havde lært, at det var farligt. De lagde til. »Helene!« sagde han, da hun hopped i land med »farvel« i forbifarten. »Helene!« Men hun stansed ikke. »Helene!« ropte han, og der lå så meget i det, at hun vendte sig — og så på ham; men hun stansed ikke løbet.

Der behøvedes ikke mere! Han rodde hjem som den største sejerherre, disse farvande havde båret eller set, — lige fra vikingerne nådde hverandre her i den inderste vigen og lagde efter sig den kjæmpehaugen, som endnu sees ved præstegården, — ja, lige fra urskogenes elg med høje horn svømmed over fra himlen, han havde vundet ved kamp, til den, han hørte på andre siden; — lige fra den første myresværm, solyr, og som en vifte går op og ned, skrued sig frem den eneste dag, den kan det, — ja, lige fra de første kobber basked omkaps frem til hende, de så ligge og sole sig på Hellebergene.

— Fru Kaas havde set dem ro forbi udover, stormro. Hun havde set dem ro forbi indover, langsomt. Så skjønte hun altsammen.

Allerede, at det var ved cementlejerne, de havde ...! Hun drev frem og tilbage, hun gråt.

Hun stolte ikke på hans bestandighed, og det var i hvert fald for tidligt for Rafael at hefte sig her; han havde helt andet at bestille! Cementen løb ikke fra ham; ej heller hun, — hvis der var alvor i det. Dette møde med Helene så hun alene på som linjebrud på jærnvejen; han kom ikke frem!

Rafael rodde, så det fossed for stævnen. Nu var han tilbage, nu drog han båden op, som var den en åletine, nu kom han pilende på sine lange ben.

Forskrækket, fortvilet krøb hun som vanligt op i sofaens borteste hjørne, drog denne gang benene efter sig, — skreg, da han faldt ind med døren og begyndte at tale. »*Taisez-vous! Des égards s'il vous plaît!*« Hun strakte armene ud til værgemål for sig.

Men denne gang kom han båren af kjærlighed og modig af lykke; han havde sin fremtid inde i den. Han gjorde, hvad han aldrig før havde vovet, gik lige på, tog hendes armer, brød dem ned, omfavned hende, kyssed hende — først på panden, så på kinderne, munden, øjnene, ørene, halsen, hagen, hvor pokker han traf, uden at tale, rent i yre. »Gale gut!« stønned hun, »*des égards —! Mais, Rafaël, donc! — Que — —!* Og så endte det inde ved hans bryst med begge armene om hans hals. »Nu vil du forlade mig, Rafael?« gråt hun.

»Forlade dig, mor! Ingen kan få de to fløje sammen til én som Helene!« Og nu holdt han lovtaler over hende uden mål og uden at høre, at han sagde det samme op igjen og op igjen.

Da han blev roligere, og han fik lov at puste, — bad hun om at få være ene. Det var han vant til.

Om kvælden kom hun så ned til ham og sagde, at først burde de rejse ind til Kristiania og få cementlejerne undersøgt af kyndige folk og høre, hvad så videre skulde gjøres. Hendes fætter, ekspeditionschefen, vilde nok gi råd. Andre af hendes slægtninger

med; de var jo ingeniører og forretningsfolk, de fleste af dem.

Han vilde nødig forlade Hellebergene netop nu, det måtte hun da forstå! Desuden havde de jo aftalt, først at rejse did ind til høsten! Men hun fik ham med på, at netop dette var den beneste vej til Helene. Kun bad hun om, at det hele forhold til hende skulde stå, hvor det nu stod, — til de havde været i Kristiania. Herfra lod hun sig ikke rokke.

Det fik så være, da!

Som deres vis var, pakked de straks sit tøj. De kjørte endnu samme kvæld bort til provstens for at sige farvel.

Der borte blev stemningen meget munter; — fra fru Kaas's side, fordi hun var urolig og vilde dække det med livlighed; fra provstens side, fordi han virkelig var oprømt over det store fund, som spådde velstand for både Hellebergene og bygden; — fra fruens side, fordi hun aned noget. De ønsked dem hjærtelig til lykke på rejsen.

Rafael havde nyttet den almindelige optagethed til at få tale nogle ganske få ord alene med Helene borte i en krog. Her trued han af hende et halvt løfte om, at når han skrev, så svarte hun. Men han vogted sig vel for at sige hende, at han alt på forhånd havde talt med sin mor! Han følte, at Helene vilde forskrækkes over en sådan adfærd, der faldt ham så naturlig.

Da de kjørte bort, sad han og vifted med sin hat, så længe de bare kunde sees. Der blev viftet igjen — først af alle, tilsist bare af én.

Sommerkvælden var lys og varm; men ikke lys nok, ikke varm nok — ikke stor nok, heller; han havde ikke rum i den, ikke farver af høj nok fryd. Han kunde ikke sove, ikke tale med nogen. Han kunde ikke være alene, men heller ikke sammen med andre. Han tænkte for ramme alvor at gå eller ro bort til præstegården igjen og banke på ruden til He-

lenes kammer; han var endog på vejen ned til nøstene og skjøv båden ud. Men kanske vilde han forskrække hende, fordærve det for sig på en eller anden måde. Så rodde han udover, bestandig udover — til de yderste holmer, og der forskrækked han fuglene. Da han lagde til, løfted de sig op, først nogle, så flere, så alle, protesterte i græsseligt kor — og med mere end skrig! Han var inde i en vred sky, et helvede af bare fugle. Men han tabte ikke sit gode humør. »Vent dere!« sagde han til dem, da han rodde bort, fulgt af hele sværmen: »Vent dere, — til holmerne ved Hellebergene bliver »fredet« — ligesom hele gården! Da skal dere komme og ha det godt hos os! Gjensyn på det, da!«

IV.

Som et højt skib, festlig, flagsmykket kom han ind til Kristiania; hans kjærlighed var musik ombord. Den talrige slægt stod længst færdig til modtagelse. Dens mange ingeniører var *à jour* med alt, han havde skrevet, og den havde sørget for at få det kjendt. En del af landets største tekniske foretagender var i deres hænder, og dette gav forbindelser til højre og venstre. Slægten havde atter et geni blandt sig, d. v. s. atter en at gjøre stas med; Rafael gik fra selskab til selskab, fra præsentation til præsentation, og hvor han eller hans mor viste sig, var det med hof. Dette dannedes især af slægtens damer, endnu ivrigere end dens herrer, så de to havde ikke været i byen en halv uge, før alle forstod, at dette blev til sensation. Der er dem, som ikke duer til det brug; de er som sodede kjedler uden klang, eller som sære barn, der ikke vil, eller som grætne, gamle hunde, der knurrer. Men h a n var så absolut harmløs — første vilkår! — en

rigtig snil gut i ypperligt humør. Og han havde den ydre anseelse; han målte sine tre alen, og alle disse tre alen var påklædt efter fineste snit. I hans store, snare øjne viftede festvimpler; der luede elektrisk glans om hans brede pande, han havde øvelse i at gjøre klart for andre, hvad som begejstrede ham selv, og han var smuk, når han gjorde det. Han var en fuldendt verdensmand, der talte flere sprog i de kosmopolitiske middage, som var slægtens specialitet. Han var ejer af et af de få virkelige godser i Norge, råded, sagde man, over betydelig formue ved siden af. Bare halvparten vilde være nok til at sætte alle klokker i gang. Fra familjen blev det selskabet, fra selskabet blev det byen, som fejred ham. Han var dens begivenhed for fjorten dage. Man må kjende Kristianiadalens kritiske, fantasitørre indfødte, der til daglig æder hverandre levende af bare trang til føde, — man må ha set dem svælge knastørre, sære bibeludlægninger for at skjønne, hvad det kan bli til, når de engang imellem får et virkeligt emne! Intet fyger farligere tilvejrs i en storm end ørkensand; ingen sensation er som Kristianias. Da det blev kjendt, at to sagkyndige af slægten med en anseet geolog og bergmester havde været nede på Hellebergene sammen med Rafael og der fundet hans opgift om cementlejerne grundede, — blev han stormet og indhvirvlet tyve gange om dagen. Det røner på! Men h a n var idelig oplagt som et piano, og ikke mere kræsen, end at han blandt det fineste og lækreste også kunde svælge småspiger og taugender. I alle henseender holdt den unge galning mål, så han drejed inde i en runddans ved dag og nat; den tog pusten fra enhver anden end ham selv. Den herlige måned på Hellebergene havde gjort godt. Han blev også hjemsøgt af lystige eventyr, — så sælsomme og af en så dristig art, at en skulde ha sat sit liv i pant på, at det var umuligt i Kristiania. Men »stærk tørk avler tørst«. Han var i humør som en gut i en

syltekrukke, når mund, næse, pande, hænder er oversølede. Sådan synes damerne best om børnene; da er de det sødeste på jorden. Et højt fuldmodent rognetræ under tusen stær — samme leven var der om ham. Nu fejled det bare, at han skulde bli gud, — og det blev han også.

En dag, han var rundt i flere fabrikker, gav han et vink her og et andet der (han havde rigt selvsyn og raskt øje), og hvert vink var kostbart. Endelig i en fabrik af nogenlunde samme art som den, han i Frankrig havde indsparet halv kraft for, nævnte han en lignende plan; han vidste på stedet, hvordan det kunde gjøres.

Dette gik rundt i alle samtaler, det vokte, vokste som sjøen under flere dages vestenvejr. Det ny geni, som bare var nogle og tyve år gammel, måtte engang bli landets under. Snart blev det dagens mode, at hver grosserer fik ham op i sin fabrik, og først da grossererne var blevet sikre på, at de havde en gud iblandt sig, blev det til alvor; for det er først grosserernes begejstring, som forslår. Dette store øjeblik var det, damerne havde ventet på for med ét sæt at svinge sig fra siste grads fornuft til femte grads galskab. Ligesom solglim på blankt metal, således dansed deres øjne cancan på ham. Selv ænsed han ikke synderlig grad eller temperatur, han var for godmodig i sin elskværdige lyksalighed til det; også for ligesæl.

Et stærkt moment i opspillingen var slægtens temperament, for det var så ligt hans eget. Han var en Ravn helt igjennem, — ja, kanske med lidet gran Kaas i. Han var det, de kaldte »det ægte Ravn'ske«, — frit for afskygningerne; han syntes dem at være fra slægtens urværksted, af dens genuine grundkraft. Det solide fysiske tilskud havde kanske gjort evnerne yppigere; men evnerne selv krævede slægten for sig. I Hans Ravn havde Rafael fåt smag på samliv med slægten; nu var det der! For hvert ord, han sagde,

stod forståelsens latter færdig; det rigtig gnistred omkring ham. Der han afveg fra almen smag, fra fordom, fra gjængs moral, der afveg også de; der hans unge forståelse stimed hen, stod deres samlet til bifald, ja, den mødte ham langt borte fra, den vidste, hvor han vilde hen. Fordi han var ung af alder og natur og kunde meget mere end vanlig ungdom, passed han både i de yngres og de ældres selskab; — å, som han trivdes i Norge!

Hans mor fulgte med overalt. Hendes liv havde jo engang syntes dem det meningsløseste, de vidste; men deraf havde hun gjort det største. Så lange mål og så ihærdig vilje havde de ærbødighed for, og den blev vist hende. I de sirligste toiletter, med sit diskrete væsen og sin fornemme anstand førtes hun fra selskab til selskab, fra udflugt til udflugt, indtil det blev for meget for hende.

Det gik også for langt, det stødte hendes takt, hun blev ræd. Men festtoget drog videre uden hende, — som en række vogner, der rejste bort med ham, mens hun var trillet af. Øjnene fulgte støvskyen der langt fremme, og hun hørte gjenlyd af larmen.

Helene, — hvor pokker blev det af Helene? Var hun også kommet bort? Langtifra! Rafael var så sikker på at ha hende med, som at han havde sit guldur lige ved hjærtet. Allerede den første dag, han var i byen, havde han skrevet hende et brev til, det var ikke langt, dertil havde han ikke tid; men det var ham selv. Han fik straks svar; pensionsværtinden kom selv med det, han blev så overhændig glad, at værtinden, som havde set poststemplet og var i slægt med provstens, skjønte hele sammenhængen, — hvad som mored ham meget.

Men Helenes brev var undvigende; hun kjendte ham åbenbart ikke nok til at vove sig ud.

Han havde ikke tid til at forsøge på at få hende i tale gjennem brev. Han kom hjem om natten, han

vågned ud på dagen, og da var alt vennerne der og vented på ham. Siden var han ikke i pensionen, før han kom for at bytte til middag; imens stod vognen for døren; ti det var altid i allersiste øjeblik, at han kom hjem. Når skulde han skrive? Snart var det overståt, og da hjem til Helene!

Cementaffæren holdt ham tilbage længer, end han havde tænkt. Hans mor gjorde nemlig knuder; — ikke at hun modsatte sig kompagniets dannelse; men hun rejste mange vanskeligheder, hun vilde vist helst ha hele affæren udsat. Han havde slet ikke tid til at overtale hende, hun ærgred ham også. Han overlod det til værtinden.

Et besynderligt menneske, som styrte pensionen, lejeboernes forretninger og en mængde barn uden spor af anstrængelse. Hun var enke, et par af børnene var nær ved tyve år, men selv syntes hun bare tredive. Høj, ferm, mørk med store øjne som glødende kul, sikker, rask i alle spørsmål, svar, rørelser. Som en officer med lang kommandoøvelse, altid trod, altid adlydt. Man overgav sig uvilkårlig til hendes korte, naturlige lag at ordne alt med. Og tjenstvillig, ja opofrende var hun mod dem, hun likte; — men det var rigtignok langtfra alle. Denne uforbeholdenhed var et grundlag, som gjorde hende én gang til så pålidelig.

Hun havde længst taget sig af fru Kaas, — først og fremst moret hende. Angelika Nagel brugte i sin tale den moderne Kristiania-jargon, slængen, sprogets yderste piskesnært. I selve ordvalget betegnelser som »fælt« fæstet til det, som var det modsatte af fælt (»fælt fornøjelig«, »fælt vakker«); »knakende« fæstet til det, som var vådt (»knakende god punch«). Man sagde ikke skjøn, man sagde »altfor skjøn« eller »storskjøn«; og omvendt sagde man ikke »slet« om det allerværste, men med komisk moderation »nokså slet«. Det, som der var meget af, gik »i lange baner«,

f. e. »dyd i lange baner«. Sprogets nedtrådte sko, som storbyernes lediggjængere sjasker i vej i, blev først nu en modesag i Kristiania.

Alt dette var nyt og karakteristisk for det uvorne løsslupne, der var kommet op som reaktion mod det snærperi, fru Kaas i sin tid havde sat sig udover. Typen mored derfor fru Kaas; hun studerte den. Så tog Angelika Nagel alt praktisk besvær fra hende og gjorde det i leg. Således nu dette med cementforetagendet. På sin tilsyneladende ubetænksomme måde bomsed hun også ud med, hvad denne og hin havde sagt om det, og det lagde fru Kaas mærke til.

Snart bragte hun det så vidt, at det blev nødvendigt at tale med Rafael; og da han var vanskelig at træffe, sad hun oppe efter ham om natten.

Den første gang, han så hende åbne porten for ham, blev han rent undselig, og da han fik høre, hvad hun vilde, overmåde taknemlig. Den andre gangen tog han et kys fra hende, hun lo og løb ind uden at tale med ham; det fik han for umagen. Men han havde kjendt hendes legemes faste fylde og brændt sig på vellysten i den. Hun blev imidlertid aldeles borte; selv om dagen fik han hende ikke at se, skjønt han forsøgte. Men uventet mødte hun ham atter ved porten; der var noget, hun måtte sige ham. Da blev det til kamp mellem dem. Også den endte med, at hun snudde sig fra ham og forsvandt. Han hvisked efter hende, så højt han turde: »Så rejser jeg!« —

Endnu medens han klædte af sig, gled hun stille ind til ham.

Dagen efter, endnu før han var rigtig vågen, bragte postbudet ham en anvisning på et pengebrev med 15,000 frcs. i. Han trodde, her måtte være en navneforveksling, — eller en kommission, der blev ham overdraget. Nej, det var fra den franske fabrikejer, hvis driftsomkostninger han havde bragt ned til under det halve; han tillod sig at sende ham dette

som et beskedent honorar; før havde han ikke kunnet, men nu skulde det ikke bli med dette. Han imødeså Rafaels kvittering med en viss spænding; ti han var ikke sikker på modtagerens adresse.

Rafael kom op af sengen i en lynende fart, alle fortalte han det til; — løb ned til sin mor og op igjen. Men ikke før var han et øjeblik alene —, og dette overmål af sejr og lykke gjorde ham ræd. Nu måtte det slutte! Nu vilde han hjem! Samvittighedsnag havde han ikke kjendt spor af, ikke længsel heller — før nu. Med én gang så usigelig! Hun stod ren og høj deroppe på åsen! Det blev til angst; han måtte rejse straks, eller det gik ham galt.

Angsten døvedes ved at se moderens oprigtige glæde. Hun kom op til ham, da hun hørte, han havde stængt sig inde, og de talte rigtig hyggelig sammen. Tilsist også om deres økonomi. De bodde i »pensionen«, fordi de ikke længer havde råd til at bo i hotel; gården indbragte intet, før skogen atter kunde tale med, og hendes kapital var ikke længer urørt, — trods forbudet. Nu var hun villig til at lade ham ordne cementkompagniet. Herom for han så ud i byen, der hans hof snart samlede sig om ham.

Men de mange penger, som her skulde til, fandtes ikke på én dag, så det drog ud. Han blev utålmodig, han vilde og måtte rejse, så enden på det blev, at hans mor fik sin fætter ekspeditionschefen til at danne kompagniet, — og de beredte afrejsen.

Dels aflagde de afskedsvisitter, dels sendte de kort rundt med tak og hilsen. Alt var færdigt, selve dagen kom, da Rafael fik et brev på sengen fra provsten. Et anonymt brev fra Kristiania, skrev provsten, havde gjort ham opmærksom på, hvordan Rafael levede derinde; derpå havde han selv skaffet sig underretning, og følgen var, at idag lod han sin datter rejse til udlandet. Der stod ikke mere i brevet.

Men Rafael sluttede sig til, hvad der så var fore-

gåt mellem far og datter! Han stormede i klæderne og ned til sin mor. Hans harm over de lumpne mennesker, som havde ødelagt hans og Helenes fremtid, — hvem kunde det også være? — gik i ét med hans fortvilelse; det var jo bare hende, han holdt af, alle de andre brydde han sig fanden om! Han følte sig også krænket over, at provsten eller nogensomhelst vovede at behandle ham således, — afskedige ham som en tjener, uden at tale med ham, uden at tilstede ham at gjøre rede for sig! Moderen læste brevet med ro. Nu hørte hun på ham — også med ro. Og da han herover blev end mere rasende, brast hun i latter. —

Det var ikke deres sædvane at gjøre op noget mellemværende i ord. Men denne gang skjød det ham i sindet, at hun havde fåt ham til at rejse til byen, ikke for cementlejernes skyld, det havde hun noksom vist, men for at aflede ham fra Helene. Og dette sagde han hende.

Ja, han sagde: »Nu går det mig, som det gik far. Og det blir din skyld, dette også.« Dermed for han ud.

Lidt efter rejste fru Kaas. Samme dags kvæld rejste også han, men til Frankrig.

Fra Frankrig skrev han til provsten det mest indtrængende brev om at lade Helene komme hjem igjen, og de skulde gifte sig straks. Hvad provsten end havde hørt om hans liv i Kristiania, — det havde ikke det ringeste at gjøre med den følelse, han nærede for Helene. Hun — og hun alene — havde den magt, som skulde binde ham. Hendes skulde han nu bli for livet.

Provsten svarte ham ikke.

En månedstid efter et nyt brev. I dette erkjendte han, at han havde båret sig galt ad. Han havde bare ikke tænkt over det. Det gled ind som en fortsættelse af så meget andet, omstændighederne var for vild-

ledende. Men, svor hán, dermed skal det ha slut; han skal vise, at han fortjener at bli trod. Ja, han havde vist det, helt siden han forlod Kristiania. Provsten måtte endelig være forsonlig; dette var jo at forvise ham; ti uden Helene kunde han ikke komme hjem til Hellebergene. Alt, som der var kjært, var blevet indviet i hendes selskab; alt, som der var at gjøre, var blevet planlagt sammen med hende. Ja, derved også hans liv. Han sørged, og han længtes, så det var ham umuligt at arbejde så alvorligt, som han havde trang til.

Denne gang fik han svar, men kort. Det lød på, at alene en længre prøve kunde overbevise dem om alvoret i hans forsæt.

Altså ikke hjem, ikke arbejde! I alle fald ikke således, at det monned. Han kjendte sin mor altfor godt til ikke at skjønne, at nu stod også cementforretningen hen, — enten kompagniet var dannet eller ej. Til overflod overbeviste han sig om det.

Han havde længst skrevet sin mor til med inderlig bøn om tilgivelse for, hvad han havde sagt; hun vidste, det bare var hidsighed; hun vidste, hvor han holdt af hende, om han også var så ulykkelig at være uenig med hende om det, som var og blev ham dyrebart.

Hun svarte ham smukt og langt — uden et ord om det, som var hændt, eller om Helene. Hun fortalte adskilligt — deriblandt også om, hvad provsten mente med hensyn til gården. Heraf sluttede han, at hun og provsten var sammen som før. Kanske provstens siste grund til at skyde sagen hen netop var den, at han forstod, fru Kaas ikke interesserte sig for den?

Det led mod efteråret; under al denne uvished, kjendte han sig ensom og længtes til sine ny venner i Kristiania. Det skrev han dem til, og at han vilde

drage hjemover; dog vilde han stanse en stund i Kjøbenhavn.

I Kjøbenhavn traf han Angelika Nagel igjen, hun var i selskab med et par af hans studiekammerater fra Kristiania. Hun var uhyre munter, lysende af sundhed og skjønhed, og med den flotte frejdighed, som gjorde ungdommen gal. Han havde i al denne tid banlyst alt derhenhørende, og han kom der uden nogen trang til at forny det. Men her blev han for første gang i sit liv skinsyg! Det var en hel ny følelse, han ikke var forberedt på at stå imod. Han blev det, bare han så hende i selskab med en af kammeraterne. Hun havde et eget friskt, djærvt lag, som satte hans lyst i lue.

Nu åbned sig et nyt afsnit i deres samliv; det deltes mellem rasende skinsyge og rasende hengivelse. Dette ledede ind i et brevbytte af egen art, da hun rejste, og dette brevbytte drog ham efter.

Ombord hørte han en samtale mellem en opvarter og en opvartningspige: »Hun sad oppe efter'n om natta, til det blev, som hun vilde. Og nu har hu' fåt tak i'n!«

Muligt, at denne samtale ikke vedkom ham; men det var jo også muligt, at pigen havde været i pensionen i Kristiania; han kjendte hende ikke.

Besynderligt med slige forhold som Angelikas og hans, — parterne går i den tro, at de har været usynlige! Hidtil havde ikke et menneske vidst noget om det, tænkte han. Bare mistanken om det modsatte gjorde nu altsammen væmmeligt. Pensionen, Angelika, brevene — fy for fanden! Han vilde ikke fortsætte for nogen pris i verden. Havde Angelika kastet et garn ud efter ham og fanget ham ind som en dum, fed fisk? Det havde ikke faldt ham ind med en anelse, det hele havde ingen rolle spillet i ham, — før nu han traf hende i Kjøbenhavn. Kanske det også var en vel udtænkt plan!

Intet kan krænke en mands forfængelighed og erobrerfølelse dybere, end at, der han trodde at være sejrherre, der var han den indfangede slave.

Rafael drev på dækket det meste af natten, og da de kom til Kristiania, tog han ind på et hotel. Derfra vilde han dagen efter rejse lige hjem til Hellebergene; nu skulde det briste eller bære! Dette — og alt lignende — måtte ha slut for altid; det førte bare fanden i vold. Og var han først hjemme, og fik han vide, hvor Helene var, skulde resten ordne sig.

Fra hotellet gik han op i Angelika Nagels pension for at sige, de skulde bringe noget tøj, som stod der, ned i hotellet straks; han rejste om eftermiddagen.

Han havde spist middag og kom op på sit rum for at pakke, — da hun stod der. Elegant, vakker og så ulykkelig, som han aldrig havde set nogen være. Havde han virkelig ikke taget ind hos hende? Vilde han straks rejse? Hun gråt så rent opgivet fortvilet, at han, som var forberedt på alt uden på at se hende så trøstesløs, han stod der og svarte undvigende. Deres forhold, sagde han, havde jo ingen anden betydning havt end et tilfældigt møde; det vidste de begge. Altså vidste hun også, at det senere eller tidligere måtte ha slut. Og nu var tiden kommen.

Jo, mente hun, det betydde mere; hun havde ikke mødt nogen, hun havde holdt så af; det havde hun vist ham. For hun var kommet her for at sige ham, at hun var frugtsommelig. Hun var så fortvilet over det, som nogen kunde være; det var hendes og hendes barns ruin. Aldrig havde hun tænkt sig noget så forfærdeligt; men hendes vanvittige kjærlighed havde jo revet hende nedover; — så nu lå hun, som hun fortjente at ligge.

Rafael kunde ikke svare af den grund, at han ikke kunde tænke. Han så hendes nakke og ryg og rystelserne i dem; han så hendes lille fod stikke frem

under kjolen, hendes stærke arm i stramme ærmer; ansigtet holdt hun inde i sine hænder over bordpladen og gråt, hulked, skreg.

Ligevel, — det, som først samled hans tanker sammen til mening, var ikke medlidenhed med hende her foran ham. Det var Helene, det var provsten, det var hans mor. Hvad vilde de nu sige? —

Som hun følte, hvor hans tanker var, løfted hun hodet: »Vil du virkelig rejse fra mig!« Hvor var hendes åsyn fortvilet, det stærke menneske svagere end et barn.

Han stod oprejst foran hende med den åbne kuffert, rent ulykkelig, han også. »Hvad kan det nytte, at jeg blir her?« svarte han sagtmodig. Hendes øjne lå i hans, udspejdende, blev klarere og klarere, blev bestemte, så lyste de, så lynte de, munden trak op til hån, hun vokste fra sekund til sekund, til hun sprang i vejret: »Du skal gifte dig med mig, hvis du er en hæderlig kar!«

»Jeg gifte mig — med dig — —!« ropte han, først forfærdet, så hånende, han også.

Nu blev hendes øjne onde, hun stak hodet fremover, hele mennesket samled sig til anfald som en tigerkat. Men det blev til et slag i bordet med en mands hånd: »Ja, det skal du, fanden hakke mig!« hun hvisked det. Frem, forbi ham og hen til vinduet. Hvad vilde hun?

Åbne det, skrige ud af det; — han hørte ikke tydelig hvad. Lægge sig helt udover karmen og skrige én gang til, så lukked hun, vendte sig mod ham, truende, triumferende.

Han stod ligbleg — ikke, fordi han var ræd eller lod sig true, men fordi han opdaged, at her havde han sit livs fiende. Og så rejste han sig til kamp.

Hun så det straks, hun følte hans styrke, før han rørte sig. Her var noget i øje og holdning, hun aldrig kom til at magte. En kraft i udtryk og snit,

som en ikke gjærne burde gå i kast med. Havde han aldrig set hende før, — hun havde heller aldrig set ham før.

Desto mere vildt elsked hun ham! Hun fryded sig over, at han ikke ænsed hendes bevægelser i rummet, men vendte sig for at lægge det siste stykke i kufferten og lukke den til. Da kom hun tæt hen til ham — i sønderknuselse, i anger og elendighed, den største, han havde set, det være sig i liv eller kunst. Ansigtet rædselsstivnet, øjnene naglet, hele mennesket urørligt, bare tåre på tåre uden lyd eller pust. Hun vilde, måtte, skulde ha ham, hun drog ham i sig, som havsuget drager, det var livsbehovets kjærlighed, dens ytringer, de rasende også, som de fortvilede. Han forstod det nu.

Men han lagde stykket i kufferten og lukked til. Derpå gik han et par slag over gulvet, som var han alene, — sagde så, at hun selv måtte indse, dette var umuligt.

»Tror du ikke,« svarte hun stille, »at jeg kunde ta alt besværet fra dig? Så du kunde arbejde med dit? Har du ikke set, jeg kan omgåes din mor?« Han svarte ikke; men han måtte indrømme, det var sandt. Hun vented en stund, så lagde hun til: »Og Hellebergene, ... jeg kjender jo også gården; provsten er jo i slægt med mig, jeg har været der. Det var noget for mig at styre med, — tror du ikke? — Og cementgruberne,« føjed hun til, »jeg ligger for forretning, det skulde ikke hefte dig.«

Hun sagde det dæmpet, kort. Hun var ikke fri for at læspe, og det gav samtidig noget hjælpeløst.

»Rejs i alle fald ikke idag, — tænk over det!« lagde hun til og gråt nu igjen så bitterlig. Han syntes, han måtte bort og trøste hende.

Hun rejste sig mod ham, hun slog armene om ham og knuged ham ind i sin fortvilelse og sit begjær. »Ikke rejs, ikke rejs!« — —

Hun følte, han blev varmere. »Aldrig,« hvisked hun, »har jeg, siden jeg blev enke, gi't mig til nogen anden, — og så skjønner du selv —« hun lagde hodet til hans skulder og hulked, hulked.

»Det kommer styrtende over mig,« sagde han. »Jeg kan ikke —«

»Så tag dig tid!« udbrød hun hviskende og tog et raskt kys. »Å, Rafael,« hun vinded sig om ham, hun lagde ild om ham.

Nogen banked på døren, de løb fra hverandre. Det var manden, som skulde ta tøjet.

»Nej,« svarte Rafael, han blev rød, »jeg vil vente til imorgen.«

Tjeneren gik, hun sprang i ham, hun takked, jubled, kyssed. Å, som hun tindred af styrke og lykke og sejr. Hun var en ung pige på et par og tyve. Eller rettere en ung mand. Ti der var noget mandhaftigt også ved den måde, hun nu gik bort på.

Men lysningen og ilden var ikke før udenfor, — så skede et nedfald i hans stemning. Ikke længe efter lå han overende i sofaen som i en grav. Han syntes ikke, han mer kunde rejse sig.

Hvad blev nu hans liv? Ti livet har en drøm over sig, som er sjælen i det. Og når den drøm er borte, ser livet ud som et lig.

D e t t e var det, den store angst havde indvarslet! Hid var det alle ravnene havde fulgt rovdyret i ham. Her skulde det ikke længer lege og more ham, her skulde det slå kloen i ham for alvor, kaste ham overende og slubre i sig hans friske blod. Det glimted af hende, som nu gik.

Men lige sikkert stod det igjen, at forlod han hende, så var hun ruineret, hun og hendes barn. Og da holdt ingen ham for en hæderlig kar; heller ikke han selv.

Nu sist i Frankrige, da han ikke kunde komme til ro i et større arbejde, som idelig dæmred, tænkte

han ofte: du har taget livet for let; ham, som gjør det, times ikke det større.

Kanske, når han nu gjorde sin skyldighed her, læssed på sig sin forbrydelse mod både hende, sig selv og andre — og bar den frem som en mand, ... kanske han så kom til at få bruge hele kraften?

Det gjorde mor, og hun nådde frem.

Men med tanken på mor kom tanken på Helene, kom hans drøm. Den drog nu fra ham som trækfuglene fra høsten. Han lå der igjen og syntes, han ikke mere kunde rejse sig.

Fra tummelen, han i sommer havde været oppi, husked han to mennesker, han havde fåt hel tillid til, en ung mand og hans hustru; hos dem sad han om kvælden; Rafael lagde ærlig op for dem altsammen; ti han var nu engang ærlig. Den afgjørende prøven er, om en også kan fortælle alt om sig selv. Og det kunde han.

De hørte på ham med forfærdelse. Men deres råd var højst besynderligt: han skulde vente og se, om hun også var frugtsommelig.

Dette vakte hans modvilje; her var ikke tvil tilladt; ti sandfærdig var hun. — Men hun kunde jo ta fejl; — hun burde lade det undersøge. Også dette forslag oprørte ham; — men han gik ind på, at også hun skulde komme og tale med dem: hun kjendte dem.

Dagen efter kom hun der. Til hende sagde de begge to, hvad de ikke godt kunde sige Rafael, nemlig at hun vilde ruinere ham. Fruen især skånte hende ikke. En så højt begavet gut som Rafael Kaas, med så rige vilkår i alle henseender, måtte da ikke, nogle og tyve år gammel, få læsset på sig en ældre kone og mange barn! Han var alt andet end rig, det vidste hun af hans egen mund, hans liv vilde bli lastdyrets, og det, endnu før han havde lært at drage. Skulde han til at arbejde for føden til så mange mennesker,

måtte han ta på sig det umuligste, han vilde bli middelmådig på det. Det vilde begge lide under, bli skuffede, misnøjde. Han måtte da ikke bøde så hårdt for en letsindighed, som hun var ti gange så ansvarlig for som han. Hvad trodde hun, folk vilde sige? Han, som var så afholdt, så eftersøgt, så ventet på. De vilde falde over hende som kråker på et kråketing, hakke hende istykker. De vilde uden undtagelse tro det værste.

Manden spurte hende, om hun også var aldeles sikker på, at hun var frugtsommelig. Hun burde lade sig undersøge. Angelika Nagel blev rød og svarte, halvt med hån og halvt med latter, at den ting skjønte hun sig på. »Ja,« svarte manden, »det havde mange sagt, — som tog fejl. De folk, som får vide, at De har sagt, De er frugtsommelig, og at det er derfor, De nu blir gift, — hvad tror De, disse samme folk vil sige, om det viser sig, at De har ta't fejl? Ti naturligvis vil det rygtes.«

Hun blev atter rød og sprang op. »De får sige, hvad de vil!« Om lidt lagde hun til: »Men gudbevar's, j e g vil ikke gjøre ham ulykkelig.« For at undertrykke sin bevægelse vendte hun sig fra dem. Men fruen slap hende ikke; hun foreslog hende uden videre at skrive ham til, gjøre ham fri og lade ham rejse til sin mor; der fik de så afgjøre det. Angelika var jo så dygtig, at hun kunde gjøre sig en levevej hvorsomhelst, og det fik hun forsøge. Rafael burde jo også hjælpe hende.

Angelika sagde: »Skal jeg gi efter, så er det til hans mor, jeg vil skrive. Hun skal vide det altsammen, så hun også skjønner ansvaret, han kommer i.«

Det fandt fruen rimeligt, og Angelika satte sig ned og skrev. Hun var herunder ofte bevæget, men det gik — fort, bestemt, ark efter ark.

Så ringte det; et bybud med brev. Pigen kom ind med det, fruen tog mod det; men det var ikke

til hende, det var til Angelika, — begge kjendte Rafaels uvorne håndskrift.

Angelika brød det, blev ildrød, stråled; ti han skrev, at resultatet af hans alvorligste overlægninger var, at ved h a m skulde ikke hun og børnene bli ulykkelige; han var en hæderlig kar, som vilde bære sit eget ansvar og ikke læsse det af på andre.

Angelika rakte brevet til fruen. Derpå rev hun det, hun netop havde skrevet færdigt, i mange stykker — og gik.

Fruen stod igjen og tænkte: Det bra i os må kautionere for det dårlige, og så hænger vi fast, så det forslår.

Den opdagelse, fruen her gjorde, var gjort adskillige gange før. Men den var lige rigtig for det. —

V.

Dagen efter blev de gifte.

Og natten derefter, da hun var sovnet ind i sin bestandig sunde søvn, lå han overmæt, opreven, men lidt efter i inderlig sorg over sit tabte paradis. H a n kunde ikke sove; han lå og så fremover en eng, som intet forår havde, derfor ingen blomster. Han gjennemgik hele dagens hændelser lige til siste omfavnelse. Dette blev et samliv uden leg og uden ynde. Hun var af en anden tro end han, en hård realist, en hånfuld skeptiker, ja, i dybeste grund en kyniker.

Hendes jævne åndetag, regelrette åsyn, svulmende legeme syntes at svare ham: hopsasa, min gut, vi skal ha moro i tusen år! Sov nu, du trænger det, skal du tages med mig! — —

Dagen efter var deres ægteskab byens, landets fabel.

Netop som med hans mor, ropte folk. Hun var

alles håb, hun kunde ha valgt, så hun var nåd op til landets højeste stilling; — bums, der lå hun nede i det vanvittigste ægteskab. Det vanvittigste —? Nej, sønnens er dog vanvittigere.

Og nu gik det løs!

Mængden af menneskene bærer en ubevidst lov i sig, som under sensation befaler, nøder dem til at bære en mand højere op, end de selv ønsker, og under en modsat sensation befaler, nøder dem til at kaste ham endnu dybere ned. De fleste mennesker ser heller ikke med egne øjne, og under ualmindelige omstændigheder trues der dem endog et par forstørrelsesglas på, eller et par formindskelsesglas, — som gjør dem meget morsomme.

Rafael Kaas en vakker kar —? Aja, men for stor, for lys af ansigt, udtrykket ikke samlet nok, hele fyren for urolig. Rig? Han? Han ejer ikke flisen i væggen! Besparelserne forlængst opspiste, renterne slår ikke til, de har længe ædt på kapitalen. Og cementlejerne, — hvem fanden tør gå i lag med ham om et stort foretagende? De taler om hans begavelse, ja, om hans geni; men e r han noget videre begavet? Er det ikke mere, hvad han har lært? Dette med fabrikken, han sparte ind halvparten af driftsomkostningerne, — var det ikke bare gjentagelse af, hvad han før havde gjort, og det igjen naturligvis bare gjentagelse af, hvad han havde set andetsteds. Ligeså med de mange vink, han havde givet, — frugt af selvsyn; for man måtte indrømme, at deraf havde han mer end de fleste. Men det geniale? Ja, han snakked godt for sig; men deri stak vist hele genialiteten. De opsæt, han havde skrevet — som nu nylig igjen om at bruge elektricitet ved bagning og garving — kunde det egentlig kaldes opdagelser? Lad os nu få se, hvad han finder på, siden han har kommet hjem og ikke læser og ser andres, eller får ideer ved at tale med folk.

Rafael Kaas mærked omslaget — først på damerne; de var med én gang som blåst væk ... på nogle få nær, der ikke respekterede et ægteskab som hans og ikke vilde gi op. Også slægten drog sig delvis tilbage. Det var ikke så, at h a n repræsenterte »det ægte Ravn'ske«. Til temperament og humør kanske; men det var just hans fejl, at han forøvrigt var et sammenlap.

Omslaget var vældigt. Han mærked det på alt og alle. Men der var mand nok i ham og trods nok også til at lade sig ægge af det til stærkt arbejde, og i hende var der end mere af samme slags. Han havde en højhedsfølelse af at ha gjort sin pligt, så længe denne første spændingens tid stod på, som gjorde ham dygtig.

Den samme dag, han blev gift — fra tidlig om morgenen, lige til han gik for at fuldbyrde akten — skrev han til sin mor. Skrev et forunderlig højtideligt brev for den alvidendes åsyn, et ængstet hjærtes nødrop i stor fare. Det beroede nu på hende, om hun vilde ta dem til sig og lade livet bli, som det nu alene var muligt: Angelika deres forretningsfører, husholder, chef, — han viet sine studeringer og forsøg, og hun begges retleder og ømme mor.

Han syntes, deres fremtid beroede på dette brev og svaret, og således skrev han. Aldrig havde han tegnet sig selv som i det; aldrig havde han gjort således op med sig selv. Summen af disse dages gjennemlevelser og modning under natvågne kampe, her var den! Ærligere kunde han ikke gi sig.

Han pintes ved, at der ikke kom svar straks, skjønt han forstod, hvad brevet gav hende for et slag. Han forstod, at det til at begynde med vilde slukke alle hendes drømme, som hans var blevet slukte. Men han stolte på hendes sejge gjenrejsnings-evne, han kjendte ingen større. Og på de lange rødder i alt,

hun foretog sig. At hun også her tog kraft fra det dybeste i deres samliv og beslutning derefter.

Følgelig gav han hende tid — trods Angelikas uro, som neppe var til at styre; hun begyndte endog at håne. Men der var noget helligt over hans forventning; forsøgene prellede af.

Da han endnu den tredje dag ikke fik svar, telegraferte han. Bare disse ord: »Mor, send mig svar!« Telegrafen havde aldrig båret noget frem, tyngre af tilbageholdt gråd. Han kunde ikke gå hjem; han var udenfor byen og alene lige til kvælden; da måtte svaret vel være der. Det var der:

»Min elskede søn, d u er altid velkommen og mest, når du er ulykkelig.«

Ordet »d u« var understreget.

Han blev kridhvid, slap telegrammet og gik langsomt ind i sit eget rum. Der lod Angelika ham en stund være i fred, men kom så ind og tændte lamperne. Han så, hun var i stort oprør, og at hun af og til kasted snare blik hen på ham.

»Ved du hvad, Rafael, du skulde bare rejse lige til din mor. Det er dog for galt, om vor fremtid — og hendes med, da! — skal ruineres af sladder og sligt skidt.«

Han var for ulykkelig til at kunne bli forarget. Hun har jo ikke respekt for nogen eller noget, tænkte han, hvorfor da bli ond over, at hun ikke har det for hans mor, eller for hans eget forhold til sin mor?

Men som Angelika, der hun stod over en fortrædelig lampe og lod sit utålmod få udbrud, syntes ham rå! Hendes mund kunde altfor let få et råt drag, hendes lille hode kunde sommetider stikke op af de stærke skuldre med noget af orm, og hendes tykke håndled ...

»Åja,« sagde hun; »når alt kommer til alt, er vel ikke det ækle Hellebergene stort at tragte efter.«

Nu er hun misnøjd med sig selv, tænkte han: så må hun gå videre! Nu kan hun ikke stanse, for der blir sammenstød og udladning, men den glæde skal hun ikke ha.

»Efter alt det, som folk snakker, og det, som er hændt der ...«

Det tændte ikke.

Hvordan har jeg kommet til at tænke, at hun kunde omgåes mor?

Han rejste sig og begyndte at drive. »Er det dette, mor har følt? De var jo dog så gode venner. Dengang aned jeg intet. Hvad gjør, at mors instinkter altid er finere? Har jeg skjæmt mine?«

Da Angelika en stund efter atter kom ind til ham, så han svært ulykkelig ud; hun blev grebet af det. Og da var hun så god, så naturlig og opfindsom der omkring ham. Og der stod sligt vejr af hendes frejdighed og livsmod senere hen, at han ordentlig kvikned til og tænkte: havde mor overvundet sig til at gjøre forsøget, det havde kanske gåt! Der er så meget dygtigt og godt ved dette forunderlige menneske.

Han gik ind til børnene; fra første dag holdt han og de af hverandre. De havde været nødlidende i den store pension og hos en mor, som sjælden var hos dem eller gad ta sig af dem anderledes end som af klædningsstykker, der skulde lappes, eller munde, som skulde proppes, eller fejl, som skulde prygles. Rafael havde i sin natur det oprindelige, som barnetroskyld er en fryd for, og han kjendte trang til at elske og elskes. Sådant føler barn straks. Hende hefted de, hende var de ivejen — nu mer end nogensinde. For at sige det straks: hende var Rafael blevet a l t.

Dette var fortryllelsen ved hende, den fødte sig pånу efter hvadsomhelst. Hendes ømhed, hendes hengivelse var grænseløs. Så var den egen; hun lagde

den ud kontant i sin person, i sin rådsnare opfindsomhed for at skaffe ham alt godt inden hendes rækkevidde — og udover den med. Den lå i hendes opofrelse ved nat og dag, straks noget stod på, i en tjenstvillighed, som det bare står i et så sundt og stærkt menneskes magt at yde. Men i o r d gav hun den ikke; knapt nok i blik. Det var såvidt, hun gjorde det, dengang kampen stod om ham; — men dermed var det slut.

Havde hun kunnet holde én linje, om det bare var et par uger ad gangen, og ladet sig styre af sin aldrig svigtende kjærlighed, — han havde i dette stærke vejrlag reddet ud af sit ægteskab, hvad moderen trods alt havde reddet ud af sit.

Hvorfor skede det ikke? Fordi den skinsyge, hun vakte hos ham, og som drev ham til hende igjen, — den slog om. De var ikke før gift, så var det h u n, som blev skinsyg.

Var det underligt? En ældre kvinde, — hun være den stærkeste personlighed, bredt anlagt —, når hun vinder en ung mand, som er på moden, vinder ham, således som hun vandt sin, — kommer til at leve i evig uro for, at nogen skal ta ham fra hende. Hun havde jo selv taget. Hvis vi siger, at hun var skinsyg på omtrent hvert menneske, som kom der, mand eller kvinde, gammel eller ung, endvidere på alle dem, han ellers kom sammen med, så er det en overdrivelse; men denne overdrivelse sætter stærkt lys på forholdet: a f d e n a r t v a r d e t. Hun tålte ikke, der var nogen anden til for ham. Om der kom en stemning op i samtale med en anden, m å t t e hun forstyrre den; hun tålte ikke at være udenfor. Hendes ansigt blev stivt, hendes højre fod begyndte at gå, og nytted ikke det, så kasted hun tvære ord eller tirrende ord — ligegyldigt, hvem som var der.

Blev der sagt noget godt om en, og det holdt på at ville tænde hos ham, blåste hun på det. Bog-

staveligt! Hun havde det nemlig med at blåse, med at løfte på skulderen, kaste med hodet, vrikke med foden. I begyndelsen trodde han, hun vidste noget ufordelagtigt om alle dem, hun blåste på, og han beundrede hendes kjendskab til halve Norge. Han trodde overhovedet på hendes sandhedskjærlighed som på få ting. Han trodde, den var ubegrænset, den også, som så meget andet hos hende. Hun sagde jo det mest kyniske lige ud og gjorde sig ingenlunde til på nogen måde. Men lidt efter lidt gik det op for ham, at hun sagde akkurat det, som det høvede hende at sige, det, som det faldt hende ind at sige i den stemning, hun var. Hun havde ikke mere respekt for sandheden end for alt andet.

En dag, de gik tilbords — han kom sent hjem og var sulten — fryded han sig over, at der stod østers. »Østers!« ropte han, »og det nu? De må være svært dyre? —« »Pyt, det var den gamle kone, du ved, hun vilde, jeg skulde ha dem til dig; jeg fik dem næsten til forærings.« — »Det var da morsomt. Du har altså været ude, du også?« — »Ja, og der så jeg dig. Du gik med Emma Ravn, så jeg.« — Han hørte straks på tonen, at det havde han ikke lov til; men sagde alligevel: »Ja, er hun ikke sød? Noget så friskt og ufordærvet. —« — »Hun —? Hun havde en fosterfordrivelse, før hun blev gift.« — »Emma —! Emma Ravn?!« — »Ja, — hvem det var med, ved jeg ikke!« — »Nej, hør, ved du hvad, Angelika, det tror jeg ikke,« sagde han højtideligt. — »Det kan du gjøre, som du vil med; men jeg var der jo selv og hjalp hendes mor; det var jo i pensionen! Så du kan skjønne, jeg ved det.«

Det kunde ikke falde ham ind, at noget menneske vilde gå så vidt som at lyve sådant på sig selv. Emmas øjne, klare som vand i en kilde, der stenene på bunden kan tælles, — de så nu på ham fra det fjærne, rene, uskyldige. Han begreb ikke, at sådanne

øjne kunde lyve. Han blev rent fælen, han kunde ikke spise, han rejste sig. Verden var jo bare bedrag, det reneste urent. I år og dag, når han mødte Emma eller hendes mor med sit hvide hode, gik han omveje for ikke at møde dem. Han holdt inderlig af sin slægt; dens svagheder lå åbne for alle; men også dens dygtighed og ærlighed. Denne ene historie fordærvede hans tillid, skadede hans selvtillid, ødelagde meget i ham, og så gjorde den ham fattigere. Hvorledes kunde han duge til noget, som således idelig og overalt lod sig narre?

I hele historien var der ikke et sandt ord.

Hans troskyld var hos hende et barn i en ørneklo. Men ikke så længe endda.

For heldigvis var hun uden vedholdenhed eller beregning også i dette. Hun huskede den ene dag ikke, hvad hun havde sagt den andre, ti hver dag havde sit behov, og hun talte flot, som behovet var til. Han derimod havde ypperlig hukommelse, og hans matematiske evner ordnede beviserne mod hende med magt. Hendes begavelse var mere flinkhed og fermhed end noget andet; den var uden opdragelse, uden sammenhæng, og den blev på alle punkter gjennemsaget af lidenskab. Derfor kunde han nårsomhelst knuse hendes forsvar. Men hver gang dette skede, viste det sig så tydelig, at hun atter havde syndet af skinsyge; og det smigrede hans forfængelighed, det voldte, at han ikke tog det alvorlig nok, ikke forfulgte det videre frem.

Kanske havde han så opdaget mere. Skinsygen var nemlig bare formen, som hendes uro tog; uroen selv kom af flere grunde, af flere nerveknuders oprør.

Hun havde nemlig en fortid, og hun havde gjæld. Begge dele havde hun nægtet og levede nu i stadig angst for, at nogen skulde gi ham besked. Ti var der sporsans til, så øvedes den nu mod hende, det

skjønte hun. Det kom bare an på, hvad han fik vide, d. v. s. hvem han kom sammen med. De anonyme breve overså hun, fordi han gjorde det; — men der var nok af onde mennesker til, som kunde kaste hentydninger.

Hun så, at også Rafael tildels undgik sine talrige venner fra før; hun forstod ikke grunden; men det var den, at også han følte, de vidste mere om hende, end han havde godt af at vide. Hun så, han fandt på sindrige påskud for ikke at vise sig med hende ude; også det mistydede hun; hun forstod overhovedet ikke, at han på sin måde var lige ræd som hun for det, som folk sagde. Hun trodde, der var andre, han søgte, end hende. Kom der intet andet ud af omgangen, så kunde der falde fortællinger. Derfor den ilfærdige jagt på næsten hver en, han bare talte med; havde de mistænkeliggjort hende, måtte de mistænkeliggjøres igjen!

Hun havde gjæld, og den kunde ikke skjules, dersom hun ikke øged den. Det gjorde hun med en dristighed, som var værd et bedre mål. Huset gik med flot udstyr, åbent og altid udmærket bord; ellers trivdes han ikke hjemme, sagde hun, tænkte det vel også. Selv måtte hun være en af byens eleganteste damer, det krævede hendes daglige kamp for at holde ham fast. Selvfølgelig fik hun alt »for ingenting«, eller »for det største røverkjøb af verden«. Altid var der nogen, »som næsten gav hende det«.

Han vidste ikke selv, hvor mange penger han skaffed; kanske netop, fordi hun drev ham, jog ham fra det ene i det andre. Oprindelig havde han tænkt at drage til udlandet; men med en hustru, som ikke kunde sprog, og med en stor familje —? Herhjemme — det mærked han snart — havde han ingen stilling længer i folks tillid, han turde ikke begynde på noget større; eller han vilde vente, før han tog afgjørende beslutning. I mellemtiden gjorde han, hvad som

kunde falde. Og det var ofte arbejde af underordnet art. Både af kjedsomhed og for at gjøre nok, kom han til at gi fra sig det middelmådige — og lod det skure.

Altid gik han ud ifra, at det var »foreløbigt«. Hans videnskabelige trang, hans opdagerevne — med så mange punds vægt på ryggen kom den ikke højt. Men det skulde den nok endda! Han havde ungdommens ødsle udmåling af tid og kræfter; han så derfor længe ikke selv, at den store familje og det store hus klemte ham længer og længer ned.

Havde han bare fåt fred, tænkte han, så skulde han bære det frem altsammen og mere til. Han kjendte slige kræfter.

Men det var fred, han aldrig fik. Nu kommer vi nemlig til det værste, eller egentlig til summen af det foregående. Den evige uro, hun gik i, slog ud i evig kamp. Dels ejed hun ingen selvbeherskelse. Et lune, en mistanke, en spænding måtte gå ud over nogen, hun greb den mindste lejlighed. Dels og især jog denne ene, hele livet beherskende angst for at beholde ham, — den jog hende bort fra det, hun skulde ha taget sig af, for at gi fred. Hun lod husvæsenet flyde, hun lod børnene drive; hendes ledige kræfter gik uafladelig løs på ham; hendes skinsyge, frygt, gjæld åd i hans frugtbare ånd, fortærede hans gode humør, lagde hans skjønhedsglæde, hans skabertrang øde.

Han havde især én stor idé, som han ofte tog rygtag med uden at kunne magte den. Kampen havde begyndt for alvor en dag på højden over Hellebergene, den havde fortsat udover sommeren. Underligt nok — en dag han sad over noget kjedsommeligt arbejde, og Hellebergene, og Helene stod for ham i forårssol ... mødte idéen, høj, smilende — og han til igjen! Da bad han for sig hjemme i huset: »Lad mig nu få fred bare en månedstid, her er penger; jeg holder

på med noget; jeg vil og må ha fred! På en måned skal jeg komme så langt, at kanske jeg skjønner, om det er værdt at bli ved. Kanske kan denne ene idé berge os allesammen.«

Dette siste var noget, hun forstod. Og nu fik han fred. Han havde kontor i byen; men tog ofte sine papirer med hjem om kvældene, ti det kunde hænde, at han atter var midt oppe i det, ret som han sad eller lå. Hun gav ham rigelig pleje, ja, hun satte sig i trappen, når han sov til middag, for at værge mod støj. Det varte hele fjorten — 14 — dage. Da hændte det, at han gik en tur, og at hun rodede i hans papirer og der blandt tegninger og beregninger og breve virkelig for én gangs skyld fandt noget. Det var følgende, skrevet med hans hånd:

»Mere af mor i hende end af elskerinde, mere af kjærlighedens omsorg end af dens nydelse. Frodig i sin følelse vilde hun ikke øde den med dig på én dag, men moderlig fordele den på dit liv. Istedetfor elvestupet — en sejlbar flod. Hendes kjærlighed var hengivelse, aldrig opgåen i. Du var én, og hun var én; tilsammen vilde vi blevet mægtigere, end to elskende plejer være.«

Mere stod skrevet; men Angelika kunde ikke læse mere, så vild blev hun. Havde han selv fundet op det væv, eller bare skrevet det af?

Der fandtes ikke en rettelse i det, så det var rimeligst, han havde skrevet det af. I hvert fald viste det, hvor hans tanker var henne.

Rafael kom stille hjem, gik lige ind til sit og tændte lys, endnu før han havde taget ydertøjet af sig. Og stående skrev han et par formler ned, slog efter i en bog, satte sig på skrås af stolen og gjorde en hastig beregning.

Da kom hun, hældte sig fremover mod hans ansigt og sagde dæmpet: »Du er en net fyr! Nu ved

jeg, hvad du holder på med. Se der! Der er dine lønlige tanker — hos det svinet!« —

»Svinet!« for han op. Harmen over at være forstyrret, over, at hun havde været i hans papirer, over, at hun havde fundet netop dette, og nu skjældsordet i hendes rå mund mod den fineste, han vidste om, og fremfor alt det aldeles uventede i overfaldet lod ham rent tabe besindelsen:

»Hvad vover du —! Hvem mener du —?«

»Å, skab dig ikke, far! Tror du ikke, jeg skjønner, det der skal gå på hende, som lagde sig efter gården for derved at få dig?«

Hun så, det bed. Så gik hun videre. »Hun, dydsmønstret, som lå inde med en gammel mand, da hun var barn.«

I det samme grebes hun i struben og kyltes baglængs i sofaen, uden at taget slap. Hun fik ikke pusten, hun så hans ansigt over sit, dødsraseri stod i det. En styrke, en vildskab, hun ingen anelse havde om, stirred på hende i vellyst over at kunne kvæle hende; efter vild kamp sank hendes armer matte ned, hendes vilje med dem, bare øjnene blev vidåbne af rædsel og nysgjærrighed, ... turde han? Jo, han turde! Det sortned for hendes øjne, lemmerne begyndte at ryste, ryste ...

»Du har tat æple mit, du, ska' jeg si' dig,« hørtes en barnerøst i næste rum, en spæd en, der læsped. Ud af den uskyldigste fred, som jorden ejer, klang det hidind. Og det reddede hende.

Han for atter ud. Og da det gik af ham, dette, der ligesom bagfra havde taget al hans magt og brugt ham, som en rytter bruger en hest, blev han ikke egentlig ræd; tilfredsheden med, at hun endelig havde fåt føle hans magt, var for stor til det.

Men lidt efter lidt slog det om. Sæt, han havde dræbt hende! Og skulde i slaveri på livstid for det — —!

Var denne mulighed flyttet ind i hans liv? Kunde dette oftere hænde?

Nej, nej, nej, svarte det. Nej, nej, nej! — Forunderligt: han fik vondt af Angelika! Hvor hun må ha det forfærdeligt for at kunne bli så styg og tænke så stygt om aldeles uskyldige folk! Og hvor hun må ha det vondt for at kunne være så mod ham, som hun elsker over alle andre, ja, som er den eneste, hun lever for! Et langt, langt regnestykke fulgte efter — med hans skyld, hendes skyld og andres skyld — og det svaled, og det ordned. Han var efter et par timer istand til at gå hjem for at finde hende opløst i gråd på sin seng, færdig til straks at kaste begge armene om hans hals. Han sænkte sig ned i hundre omforladelser med ord, kys og omfavnelser.

Men med denne scene var idéen fløjet sin vej! Hin høje stilhed fra dens fødselsstund var krænket; han så den ikke senere uden på flugt. Ja, snart bød det ham imod at forfølge den; han lukked hele den tankerække af — og tog fat på at fortjene penger igjen; der bød sig netop noget, som Angelika havde sporet op.

Atter igjen ind i det uendelige slid; nu endelig begyndte det at gi irritation, — stashestens irritation ved at være lastdyr. Dette forværrede scenerne i hjemmet. Siden hint optrin havde sammenstødene overhovedet ingen grænser længer. Ej heller behøvedes længer ord for at få dem i gang; en bevægelse, et minespil, ja, taushed til noget, han sagde, var nok til at jage op de voldsomste spektakler. Før havde de skammet sig i andres nærvær; nu var det blevet det samme, enten de var alene eller ej. Snart var han, hvad ordenes brutalitet, eller stridsemnets ubetydelighed angik, ikke det ringeste likere end hun; heller værre. Hans ledige fantasi og skaberkraft rumsterte nu her. Her kasted den overende, her tramped

den ned så mange af livets fagre gaver. Her satte han overstyr hine tilskud til lykken, som det daglige kan gi.

Hans savn, hans lidelse løb omkaps med hans lidenskabelighed. Snart var den ene, snart var den andre foran. Fortvilelsens form var altid den samme: at dette kunde hænde ham! Om han flygted? Han kom ikke fra det for det. Forholdet havde fåt tag i hans samvittighed fra først af, siden var børnene blevet ham kjære, og hans mors eksempel sagde ham: hold ud, hold ud! Folks enslydende spådom, at dette ægteskab opløstes lige fort, som det var indgåt, vilde han gjøre til usandhed! Desuden: nu kjendte han Angelika altfor godt til ikke at vide, at han nådde ikke skilsmisse fra hende, før hun med loven i hånd havde flåd af ham skindet. Han kom ikke løs.

Fra først af galdt det ære og pligt. Æren og pligten gik på barnet, som skulde komme — og som ikke kom!

Her havde han en uhyre anklage at rejse. Men midt i sørgespillet var det morsomt nok, at anklagen med rask behændighed blev vendt om mod ham selv! Hun havde noksom bevist sin dygtighed til at skaffe barn; men han havde ikke bevist sin! Havde hun taget fejl, så var skylden hans! — Han turde tilsist ikke nævne det, for da fik han sit lystige ungkarsliv at høre; hans lystige ungkarsliv havde skylden for, at hun ikke fik barn!

Jo længer dette varte, og jo mere kjendt det blev, des uforståeligere blev det for de fleste, at det ikke brast. For ham selv også nu og da i vågne nætter. Men det er engang så, at den, der gjør tusen små oprør, samler sig ikke på ét stort. Selve den endeløse strid binder, idet den optager ens kræfter.

Han minkede ind. Det på alle måder opslidende samliv og det strænge arbejde ved siden af gjorde, at

han overkom ikke mere end dagens behov; han blev efterhånden blank for både initiativ og vilje.

En egen tilstand udviklede sig: han havde hallucinationer, syner. Han så sig selv i dem, sin far, sin mor, — alle billederne var af truende art. I søvne drømte han det forfærdeligste; hans ubrugte fantasi, hans ledige skabertrang tog hævn. Og alt mattede ham.

Han så med beundring på hendes robuste sundhed; hun havde et rovdyrs fysik og funktioner. Men undertiden — deres kampe, deres forsoning førte jo alle åbenbarelser med sig — kunde han også se ned i hendes vånde. Hun klagede ikke, hun sagde ikke et ord — sligt kunde hun ikke —; men undertiden gråt hun og gav sig over, som alene den mest fortvilede kan. Hendes natur var mægtig, og hendes kjærlighedskamp var uden tro. Livsfyldens skjønhed var i den, selv når hun blev som styggest; det vilde menneskes brydning med sin skjæbne gav ofte tragisk lysskjær.

— En dag mødte hans slægtning ekspeditionschefen ham. De plejede at undgå hverandre; men idag stansede han: »Du, Rafael,« sagde den lille vævre mand i nervøs bevægelse; »jeg var på vej til dig.«

»Kjære, hvad er det?« —

»Ja, jeg ser, du aner det. Det er et brev fra din mor.«

»Fra mor —!«

De havde i al denne tid siden hendes telegram ikke byttet ét ord.

»Et langt, stort brev. Men hun har sat et vilkår.«

»Hm, hm, vilkår?«

»Ja, bliv ikke vred, det er ikke slemt. Det er bare, at du skal rejse bort fra byen, hvorhen du

selv vil, bare at du kan ha ro. Og der skal du læse det.«

»Du ved, hvad det indeholder?«

»Jeg ved, hvad det indeholder. Jeg går i borgen for det.«

Hvad han mente med det, eller hvorfor han var så opskaket, forstod Rafael ikke. Men det smittede ham; havde han havt penger til det og havde han netop idag været fri mand, så havde han rejst straks. Men penger havde han ikke — ikke flere penger, end han trængte til festen i kvæld. Han gik med billetter til den i lommen; han havde lovet Angelika at gå med hende derhen, og det vilde han holde; ti løftet var givet under en stor forsoningsscene. En hvid silkekjole havde været disse siste fredelige dages olje-blad. —

Hun var også sjælden smuk, da hun om kvælden trådte ind i Logens store sal med ham under armen, høj og myndig. Hun følte stemningen; hendes snare øjne tog polhøjden; med sikker overlegenhed styrte hun derhen, hun vilde glæde, eller derhen, hun vilde ærgre.

H a n var ikke sikker. Han likte overhovedet ikke at vise sig med hende offentlig, og i senere tid havde hun netop valgt offentlige steder til at gjøre spektakel på. Endvidere var han nervøs ved, hvad hans mor vilde ham. En stund før han gik, havde han forsøgt at låne penger på to steder og havde på begge steder fåt undskyldninger og ingen penger. Det havde ydmyget dygtig. Denne hans urolige tilstand gjorde netop, at han (som nervøse så ofte) blev ivrig og overgiven, ja kom til at more sig fortræffeligt. Og som lidt af den gamle lykke skulde være over ham den kvæld, mødte han sin ven og slægtning fra udlandet, Hans Ravn, — ham og hans unge bayerske hustru; de var netop komne til byen. Alle tre var henrykte over at træffes. »Husker du,« sagde Hans Ravn, »hvor mange

gange du har lånt mig penger, Rafael,« og drog ham afsides. »Nu er jeg ovenpå, nu er jeg rigt gift og det med det allerelskværdigste menneske. — Å, du skulde kjende hende!« — »Og vakker er hun også!« — »Og vakker er hun også — — og lystig. Jeg er, som du ser mig her, Norges lykkeligste mand.« Rafaels øjne fyldtes. Vennen lagde hænderne op på hans høje skuldre. »Er du ikke lykkelig, Rafael?« — »Ikke fuldt så lykkelig som du, Hans.« — Han forlod ham for at tale med nogen, — kom så igjen. — »Du sagde, Hans, at jeg ofte har lånt dig penger — — —.« — »Trænger du? Vil du ha, Rafael? Kjære, hvor meget?« — »Kan du undvære 200 kroner?« — »Her er de!« — »Nej, nej, ikke herinde! Lad os gå ud,« hviskede Rafael. — »Ja, kom, så drikker vi champagne på mødet! — Nej, ikke hustruerne med!« lagde han til, da Rafael så derhen, hvor de stod i samtale. »Ikke hustruerne med!« lo Rafael, han forstod meningen, og nu vilde han nyde sin frihed tilbunds.

De kom ind igjen muntre, højrøstede, Rafael bød den unge fru Hans Ravn op til dans; hendes smukke person, friske lystighed og især hendes henrykkelse over mandens slægt indtog ham med storm. Også den næste dans dansed de sammen, og de talte leende med hverandre bagefter. — Senere på kvælden, da man skulde spise, fandt hver af vennerne sin hustru; de skulde sidde sammen. Rafael så langvejs fra, at Angelikas ansigt var et eneste opbryg. Han blev uopholdelig rasende; mer uskyldig var han aldrig blevet anklaget. Og så dette, at han aldrig kunde få ha en udelt glæde! Men han indskrænkede sig til at hviske: »Nu be'r jeg dig om, at du bærer dig ad som folk.« —

Men det var netop ikke hendes agt. Han havde ladet hende sidde, alle så det; hun vilde ha hævn. Hans Ravns — og især hans hustrus — lystighed tålte hun ikke; så hug hun — én gang, to gange, tre gange,

mens Hans Ravns åsyn blev mer og mer forundret. Uvejret havde kanske gledet over; ti Rafael afparerede huggene hver gang, ja, han gjorde dem om til spøg, så selskabet kom i lystigt lune, og da bider ingenting.

Men hun prøvede noget andet. Som før meddelt, havde hun en del ærtende miner, tegn, bevægelser, som bare han forstod. Disse begyndte hun med. Hun håned på den måden til ham alt, som de andre sagde, og især det, h a n sagde. Han kunde ikke lade være at se på hende, og hver gang fik han det, — indtil han midt under de andres lystighed — og med al den inderlighed og elskværdighed, som kan lægges i sådanne ord, sagde over til hende: »Du er en mær!« — »En mér, was ist das?« spurte den udenlandske dame med de lystige øjne. Så slog det om i umådelig komik, selv Angelika lo, og alle trodde, at derved var situationen frelst for uigjenkaldelig siste gang.

Nej, — som om den levende satan var med ved bordet, gav hun sig ikke. Samtalen blev atter livlig, og da den var på det livligste, blåste hun ad det, som de andre lo til, — og det forstod alle. Man blev forlegen, Rafael så rasende hen på hende, og da blåste hun igjen: »Du da, gutten!« sagde hun. Fra nu af gav Rafael opfarende svar. Fra nu af lod han intet passere uden at gjøre gjengjæld, — hård, ond gjengjæld; han var værre end hun. — »Men gud bevare mig,« sagde endelig den snille Hans Ravn, »som du er ble't forandret, Rafael!« De hengivne, elskværdige øjne lå på ham med et udtryk, som Rafael siden aldrig glemte, han blev også meget bleg. »J a, i c h k a n n e s n i c h t m e h r a u s h a l t e n,« sagde den unge fru Ravn, tårerne stod hende i øjnene, hun rejste sig, manden straks over til hende og bort med hende. Rafael sad igjen med Angelika, de nærmeste så derhen og hviskede sammen. Skamfuld og rasende så

han over på Angelika, — som lo. Det gik rødt for hans øjne, han havde en vild trang til at kvæle hende her foran alles øjne. Ja, fristelsen overvældede ham så, at han tænkte, folk måtte se det på ham. »Er De ikke vel, Kaas?« hørte han en sige ved siden af sig. Han husked ikke siden, hvem det var, eller om han svarte, ej heller hvorledes han kom ud. Men endnu på gaden tænkte han med den største vellyst på, hvorledes det skulde være at kvæle hende, — atter se hendes ansigt bli blåt, se hendes mat faldende armer, hendes øjne åbne af forfærdelse. For det var dog så, at engang kom han til at gjøre det! Hans liv endte på slaveriet, det lå ligeså sikkert i hans skjæbne, som at han havde ingeniørbegavelse og forrådte den. —

Et kvarter senere stod han inde ved observatoriet, han så op efter stjærner på himlen; men der var ingen. Han kjendte, at han var så sved, at klæderne klæbede fast, og ligevel, at det isned i ham. Det er den fremtid, der venter dig, det, tænkte han; den isner alt i dine lemmer.

Da var det, at en ny, — til da ikke brugt kraft, som lå under al anden, — brød frem og tog kommando. »Du skal ikke mere hjem til hende. Nu er det forbi, gut; nu tåler jeg det ikke længer!«

Hvad var det —? Hvad var det for en røst? Den hørtes virkelig som udenfor ham. Var det hans fars? En mands røst var det; den gjorde ham klar og rolig. Han vendte om, han gik lige hen til nærmeste hotel uden betænkning, uden angst. Nu begynder noget nyt. Og på det sov han en tre timer fast, for første gang på lange tider uforstyrret af drømme.

Så op. —

Formiddagen næste dag sad han i den lille glaspavillon på Eidsvolds station; moderens brevpakke lå

åbnet foran ham; den bestod af en bunke papirer; nu var de gjennemlæste.

Mjøsfladen gråkold under høsttågen; åserne såes ikke endnu. Banking i værkstederne til højre, blandet op af sjau fra kjøringen over broen; et togs signalpibe fra venstre; koppeklir derinde i restaurationen, — syn og lyd, der bobled om indtrykkene af det læste som vandet om de kogende æg. —

Lige fra hans mor skjønte, at Angelika ikke havde været frugtsommelig, gav hun sig i færd med at samle alt om hende, som det var muligt at få tag i. Ved hjælp af den allestedsnærværende og altid ihærdige familje var det også sket i et omfang og en detalj, ingen forhørsdommer kunde ha gjort dem efter. Her lå nu breve, erklæringer, ofte vidnesbyrd, som vedkommende tilbød at gjøre ed på; endvidere originalbreve fra Angelika, ubetænksomme breve, som denne lidenskabelige natur midt i sin beregning kunde begå; eller meget beregnende breve, som gik stik mod andre fra en anden periode med anden beregning i. Disse dokumenter var alene bilag til en grej udredning ved hans mor. Det var altså hun, som havde ledet de andres sporsans og igjen samlet det fundne til et hele. Med matematisk strænghed lå det her irettelagt, hvad som vidstes, og hvad som ikke vidstes, men var sandsynligt. Ikke én bemærkning var føjet til, ikke ét direkte ord til ham.

Den del af disse oplysninger, som angik hendes fortid, vedkommer os ikke. Den del, som angik forholdet til Rafael, begyndte med bevis for, at de anonyme breve, som i sin tid havde ødelagt hans forlovelse med Helene, var skrevet af Angelika. Den ene oplysning og det her forud fremstillede gir en anelse om det overvældende, ydmygende indtryk, Rafael nu led under. Hvem var han, der kunde narres og afrettes som et indfanget dyr? At både det, der var slet i ham, og det, der var godt i ham, kunde

drage ham så langt ind på en afvej? Som en magtesløs dåre var han skyllet afsted; han havde hverken set, hørt eller tænkt, før han var draget udenfor alt, som var hans, og alt, som var ham kjært.

Han sad her nu i samme store svedning som igår nat; han begyndte at fryse forfærdelig. Derfor løb han op på sit rum med papirerne og låste dem ind i sin kuffert; selv for han afsted, springende udover landevejen. Folk stansed og stirred efter det lange menneske.

Men han, som sprang, gjentog for sig selv: »Hvem er du, min gut, hvem er du?« Snart spurte han haugene om det samme, her var så mange af dem; tilsist også trærne. Ja, skodden, som nu drev væk, spurte han: »Hvem er jeg, — kan du si' mig det?« Den våde, snaue græsvold, halvvissen lå den der og ærted ham. Den tømte potetesager, den stubbede agermark, det faldne løv.

Den, du er, får du ikke være; det, du kan, får du ikke gjøre; det, du skulde bli, når du ikke!

Som du — din mor før dig. Ind på en afvej. Og din far også. Ind i bare tøv! Kanske deres far og deres mor før dem, hvem ved? Dette er en gren af en stor familje, som aldrig når, hvad den er æslet til. Noget forskjelligt afleder hver af os; men vi afledes alle. Hvorfor er det så? Vi har dog større ærend end de fleste andre. Men de andre kjører ad den slagne landevej lige ind i porten på deres lykkes hus, — vi tuller os bort fra landevejen og ind i skogen — se, er jeg der ikke nu selv? Borte fra landevejen og i skogen, som lød jeg en indre lov? Kommet ind i skogen? Han så sig om blandt rogn og bjørk og anden affarvet løvskog. Den stod der våd omkring, som vented den på hans sorg. Ja, ja, den vil se mig hænge her — som Absalon efter sine lange hår.

— Han havde ikke før taget dette gamle billede frem, før han stansed, som slog en fast hånd tag i ham; dette måtte han ikke løbe bort fra, men tænke det tilbunds! Jo dybere han kom i det, des klarere blev det: Absalons historie var hans egen.

Det begynder med oprør, ... dermed begynder det naturligvis, det, som driver en bort fra hovedvejen, driver en ind i lidenskaberne og deres tilfældighed. Det er grejt nok, det. Så vokser lidenskaberne højere end bestemmelsen. Så tar hændelserne magten fra anlægget. — — Men David gjorde også oprør. Hvorfor faen blev ikke David hængende efter sine hår? De var vist mindst ligeså lange som Absalons. Å, det var på nippet med David også. Mange gange. Lige op i hans alderdom. Men den centrale magt i David var for stærk. Energien i ham var og blev for vældig; den underlagde sig de oprørske kræfter; de fik ikke drage ham for langt bort i lidenskabelige ærend. De blev bare ferieudflugter i hans liv og gav det digt. Bestemmelsen rokked de ikke. Åhå, den var så stærk i David, at han tog dem op i sig og næred sig af dem! Og dog var det på nippet — mange gange!

Se, dette er det, jeg elendige, fordømte tvetulle ikke kan. Derfor hænger jeg. Snart er manden med spydet efter mig.

Nu satte Rafael på sprang ind i tykkeste skogen; ventelig vilde han løbe fra manden med spydet. Han var nede i et trangt dalføre mellem to store bakker, og det skygged over ham. Å, som han var blevet tørst, så forfærdelig tørst. Han stansed og tænkte sig om: hvorledes skulde han få noget at drikke? Jo, der hørte han det sørle af en bæk, han løb længer ned efter lyden. Lige ved var en åbning i skogen. I stedet for at gå til bækken, var der noget i åbningen, som klomsed ham. Solen var brudt frem og

lyste på toppene med dyb skygge under. Så han noget? Ja, han syntes, han så sig selv — ikke lige i åbningen, men i brynet, i skyggen, under et træ; han hang der efter håret! Hang der og dingled, lang, men i fløjelsklæderne fra sin barndom og de tætsluttende bukserne. Han snudde rundt efter sit hår fra da, rødt og floket. Men længer borte så han tydelig én til, det var hans mor, stram og staselig, som drejed hun rundt efter melodi. Ja, gud forbarme sig, der endda længer borte, bred og svær, hang hans far efter sine få tynde nakkehår med fordrejet, kummerligt åsyn som på dødssengen. Der var ellers ikke stor synd på nogen af dem to, de var så gamle; men ham var det svær synd på, for han var ung. Og så havde han aldrig havt det godt, ikke engang i sin barndom. Noget havde det været støt, som havde gjort ham misstemt, eller som havde skræmt ham, eller holdt ham så usikker på sig selv, bestandig i spænding. Aldrig havde han fåt være med på hovedsagen, sådan i stille, naturlig fred. Altid noget påfærde. Bare den ene gangen var undtagen, — mødet med Helene!

Han syntes, han sad i båden med hende på bugten, det lyste i luften og fløjted fra skogen, og han var oppe på åsen med hende og hos barstiklingerne, hun forklarte ham, at det kom an på omsorgen, om de trivdes eller ej. — —

Han gik tæt ned til bækken for at drikke, han lagde sig ned og ud over vandet. Derved fik han se sit eget åsyn; hvordan gik det til? Jo, der var sol over, naturligvis!

Sit eget åsyn fik han se. Herregud, som det var blevet ligt hans fars.

I det siste år var han gåt svært over på sin far, det havde man sagt. Han så tydelig moderens mine ved det, når hun så det. Men du evige gud, havde han ikke alt gråt hår? Jo, i mængdevis; — så tæt, at hans hår ikke længer var rødligt, det var gråligt!

Det havde ingen sagt ham. Havde han lidt så meget? Og så lidet gjort sig rede for det, at Hans Ravns ord: »som du har forandret dig, Rafael!« skræmte ham. Han var vist afvænt fra iagttagelse af sig selv i dette grove slagsmålsliv. I det vejedes jo ikke ord eller handlinger. Og så dette evige jag! Naturligvis var det iagttagelse i det hele, han var afvænt fra. Havde bækken været lidt dybere, så havde han ladet sig glide ud i den. —

Han rejste sig og gik videre, fort, fortere. Snart denne, snart hin så han hænge i skogen; han turde ikke vende sig om. Var det også så underligt? At flere end han og hans slægt bøjed af fra hovedlinjen og forsynte afvejene og skogenes grene? Han havde været uretfærdig mod sig selv og sine forældre, de var ikke alene, de var i altfor stort selskab! Hvad vil et ufærdigt folk sige andet end netop det, at ting, som ikke skal det, tar magten?

Mer end halvparten kommer ikke frem, mer end halvparten af kræfter går tilspilde.

Her i disse skogtejger, i disse bakker, udskårne, den ene ved siden af den andre, ligeløbende, ordnede som orgelpiber, havde også Henrik Wergeland sprunget. På nippet med ham også, — på nippet!

Nejgu, om det var underligt, at ravnene samled sig her, lel; her hang mange, her.

Hå — hå, dette måtte han skrive til sin mor! Det var noget at skrive om til hende, som havde rejst fra ham den siste gangen, som forlod ham, da han blev ulykkeligst, fordi det vigtigste for hende var at holde sin hellige person ukrænket, sin trods opret, sin fornærmelse pompøs, sin forsmådhed hævnende, ... å, for lange hår, — å som mor hænger fast! Hun har nok ikke klippet sig, hun. Men nu skal hun pinedød ha det! Fra så langt tilbage, han vidste noget, skulde det nu rodes frem; han skulde endelig engang syne hende selv! Nu havde han både magten og retten!

Hans opdagerevne havde så længe været gjemt under kvalm mug fra sagingen dag og nat. Nu vågned den i dette ene, — og det skulde mor ha! — folk så den lange manden bryde frem af skogen, hoppe over gjærder og diger, bestandig søge opad, og det benvejen. Deroppe på det højeste; der vilde han skrive til sin mor. —

— Han kom først hjem til stationshotellet, da det var mørkt, — tilsølet, våd, forfærdelig medtaget. Han var sulten som en ulv, sagde han; men spiste næsten ingenting. — Derimod drak han uhyre. Så rejste han sig; han vilde bli her et par dage og sove, sagde han.

De trodde, det var spas; men han sov uafbrudt til over middag næste dag, blev da vækket, spiste en smule, drak atter meget, han havde svedet stærkt. Så sovned han ind igjen. Endnu et døgn omtrent ligedan, vågned om morgenen og befandt sig ene. Havde der ikke været en doktor hos ham — og havde han ikke sagt, det var bra, han fik sove? Han syntes, der havde været ligesom kvalm af røster af og til; — men vist er det, at nu var han bra; han havde bare en slig rasende hunger og tørst, og når han rejste sig, var han ør. Men det gik over, efter hvert som han spiste af noget, som stod igjen. Han drak af vaskemuggen — karaflen var tømt, drak, gik nogle gange frem og tilbage for åbent vindu. Det var dygtig koldt, så han atter lukked. Just som han vendte sig for at klæde sig, husked han, at han måtte ha skrevet et forfærdeligt brev til sin mor! Hvor længe var det siden? Havde han ikke sovet meget længe? Og var han ikke blevet grå —?

Han gik bort i spejlet, men glemte det grå hår over, som han så ud! Mager, slap, udslukt, skidden ... brevet, brevet! Du evige gud, brevet, det vilde jo dræbe mor! Her var ulykke nok, mere måtte ikke komme! Han klædte på sig, som kunde han derved kapløbe med brevet, han så på klokken, den

var stanset. Sæt, at toget snart var der! Han måtte med, og fra toget måtte han lige ombord på et dampskib hjem, hjem til Hellebergene! Men straks sende et telegram til mor, han skrev det: »Æns ikke brevet, mor! I kvæld kommer jeg og forlader dig aldrig mer.« Så, nu er det bare at ta en anden snip på, så uret, — ja, det er da vel morgen? — så pakke, så ned og betale, spise, ta billet, sende telegram; men først —, nej, alt måtte gjøres samtidig; toget var der, bare nogle minutter vented det endnu!

Det var bare såvidt, han kom med; — telegrammet blev givet en anden til besørgelse. Men han kom ikke i kupéen, der han var alene, før tanken på brevet, brevet, pinte ham, så han ikke kunde sidde. Denne forfærdelige sønderlemning af hans mor, strofe efter strofe — nu gik den op for ham, ... det jog ham atter ind i stemninger fra bakkerne og skogtejgerne ved Eidsvold. Også på denne side af tunnelen var samme slags landskab. Du gode gud, dette frygtelige brev var jo heller ikke fra det centrale i ham; ellers havde han ikke nu lidt så ved det!

Hvad ret havde han at bebrejde sin mor eller nogen, at det tilfældige, det, som bare lå i periferien, blev bestemmende over vort liv?

Kunde telegrammet komme tidsnok, så hun ikke blev altfor fortvilet? Og ikke skræmme hende hjemmefra, fordi han kom?

Tænk, at skrive sligt til hende, som bare havde levet for at samle de oplysninger, der kunde fri ham ud! Utaknemligheden måtte synes hende for stor. Hun havde noget uhjælpelig lukket, som førte til katastrofer; hun orked ikke åbne, derfor kom der sprængning. Hvad kunde hun ikke nu være faldt på? Når hun til tak fik dette voldsomme overfald? Kanske hun så ikke vilde synes, at livet var værdt at leve! Hun, som fandt, at døden var så let! Det gøs i ham.

Men mor gjør intet straks, tænkte han; — hun vejer først. Rødderne i hende går dybt; når det ser ud, som handled hun af indskydelse, er det, fordi hun ofte har været ved det. Men dette har hun ikke været ved før nu, dette overvejer hun. Han så hende vandre i sjælenød omkring med sjalet om sig, han så hende stirre med store øjne i sit liv og i hans, — til begge syntes hende trøstesløst forspildte; han så hende gå og pønse ud, hvordan hun best kunde gjemme sig, så der ikke blev mere lidelse af.

Som han elsked hende! Denne tid havde trykket en dølgehjælm over hans hode. Nu var den af! — —

— Han sad ombord på dampskibet, som førte ham hjem. Mild, stille regn, rent sommervejr var det nu blevet; det tog på at lette mod kvælden. Han kom vist til Hellebergene i klarvejr og højmåne; da blev det koldere igjen.

Han talte med ingen, ej heller havde han øje for noget omkring. Han så sin mor i det side sjal, det var hans selskab. Bare hende, bare, bare hende. Sæt, at telegrammet havde skræmt hende endnu mere! Det at se ham kunde jo nu synes hende det værste af alt. Læse en så knusende dom over sit hele liv, og det af ham, — — hun var ikke sådan beskaffen, mor, at det slettedes ud ved, at han bad om tilgivelse og kom. Tværtom, det vilde fremskynde det værste!

Naturligvis vilde det det! Atter begyndte den stærke sveding, han måtte ta mere på sig.

Angsten red ham aldeles, som den selv lysted, han måtte ind i det grufuldeste, ... udmale sig, hvad død hans mor valgte! Han sprang op, han vendte sig hid og did, han havde gjærne kastet sig i armene på en, skreget, — men han vidste jo, det var ikke tale om at slippe. Han måtte se hende gå og mønstre geværerne, — til hun gav op at bruge nogen af dem. Så begyndte hun at huske efter skogens dybeste gjemsler; hvor var de alle? Han gik dem igjennem, et

efter et. Nej, ikke i noget af dem; for hun vilde gjemme sig, så hun aldrig mer fandtes. Da var det cementlejerne; der gik det brat ned, der var sjøen dyb. Han tog sig fast i det sodede taugværk for ikke at falde om; han nidtigged om at bli det kvit! Men der flød hun gyngende i små skvulp. Var det åsynet, som lå højere end kroppen, eller var det kroppen, som endnu en stund lå højere end åsynet?

Stykkevis blev han hjulpet ud af det ved, at folk kom hen til ham og spurte, om han var syg. Han fik noget varmt og stærkt at drikke, og nu bøjed skibet indenfor kjendte steder. De rejste forbi, hvor de skulde ind til Hellebergene; ti de måtte først ind til byen og så i båd derfra. Nu kom det bare an på, om der var sendt båd efter ham. Deri lå hele beviset. Da levede hun, da vilde hun ta imod ham. Men var der ikke sendt båd, da sendtes bud fra afgrunden istedet.

Og der var ingen båd sendt.

Et øjeblik lukked sansingen sig, der var intet til uden en rummel af tomt og noget, som rejste. Men så bored han sig frem som ud af en mørk gang, — han vilde til Hellebergene, han vilde se, hvad der var hændt, han vilde vide og søge! Nu var det nokså mørkt; men han kom bort fra skibet og for rundt som i halvsøvne efter båd; han kunde knapt snakke, men gav sig ikke, før han fik sanket sammen mandskab og lånt båd. Selv tog han roret og bad dem ro af alle livsens kræfter. Han kjendte hver nut i gråskymret; de skulde stole på ham, bare ta i uden at se sig om. Snart var de forbi nuterne og inde mellem holmerne. Nu var det ikke så, at disse kom ud imod ham, nej, de lå alle der og stødte ham fra. Når der ikke var sendt båd, var det, fordi han ikke havde mer her at gjøre; — når der ikke var sendt båd, var det, fordi han havde forbrudt stedet her! Med busterne op som sinte dyr stod nuter og holmer mod

ham. »Bare ro på, karer,« svarte han. For nu skjød den op i ham igjen, den kraft, som lå og vented på den yderste prøven. »Hvor bliver det af dig, gut? Jeg blir kjed dig! Mød nu engang frem!« Akkurat som af en røst udenfor ham denne gangen også. En mands røst. Var det hans fars?

Hans fars eller ej — her foran fædrenes grund vilde han rejse sig med deres skjæbne, — ja, det vilde han!

I et menneskes yderste nød er der et møde mellem, hvad han har fejlet, og hvad han kan, — så just som båden havde klaret holmerne og næsset og skulde ind i vigen, rejste han sig op, så høj som han var; rorfolkene så forundret på ham, han havde løftet rorgangen med sig og så ud, som skulde han møde sin fiende. — Eller hørte han noget? Var det åretag? — Ja, nu hørte de dem også! I snævringen ved indløbet kom en båd imod dem, den ruved stort over sjøfladen, og den skjød slig fart. »Er det båd fra Hellebergene?« ropte Rafael, hans mål skalv. »Ja,« svartes der inde i mørket, og han kjendte røsten, det var gårdsformandens. »Er det Rafael?« — »Ja. Hvorfor kom I ikke før?« — »Telegrammet kom først nu!«

Han satte sig, han sagde ikke et ord, han blev med én gang for liden til det. Den kommende båd fik bare vende og følge efter, Rafael selv havde nær sat sin på land; han husked ikke, at han styrte.

Snart klared de den trange trakten, som førte ind i bugten, så svang de forbi siste odden, og der, — der lå Hellebergene foran dem i et lyshav af illumination. Fra kjælder til mørkloft, i hvert eneste vindu, ja, gløt strålte det, i fjøs og stald strålte det, — og netop nu slog lang, stor lue op fra en varde over åsen.

Således tog hans mor imod ham! Han hulked, rorsfolkene hørte det, og de så, at det blev lysere om dem og vendte sig. De blev så rent betagne af synet,

at de glemte at ro. »Nej, I må la' mig komme frem;« det var såvidt, han kunde sige det.

Han husked ikke noget af, hvad han havde lidt, da han sprang opover fra båden. Ej heller tænkte han noget ved, at han ikke mødte sin mor dernede eller nogetsteds herudenfor, eller ikke så hende stå på altanen. Han bare stormed op trapperne og åbned, — — lysene i vinduerne gjorde ikke lyst herinde, tværtom, her var sat noget for lysene, så inde var halvskymt. Men hans øjne kom fra halvmørket, han så sig om efter hende og hørte bare, at det gråt i den inderste krogen, — og der sad hun også sammenkrøben i sofaens hjørne med benene under sig som i gamle dage, når hun var ræd. Hun rakte ikke ud armene heller, hun var rent, rent sammenskræmt, — men han bøjed sig over hende, han knælte ned, han lagde sit ansigt ned over hende og gråt med hende. Fin, tynd, mager var hun blevet, å, som hun kunde blåses bort! Hun lod ham ta sig som et barn og inde ved hans bryst klappes, stryges, kysses; — å, som hun var blevet legemsløs! Og disse øjne, han endelig fik fat i, de så gjennem tårerne ud af store hulninger, men uskyldige, som fugle ser ud af en rede. Over sin svære pande havde hun slynget et langt silketørklæde i turbanform, der faldt nedover bag, hun vilde skjule, at håret var blevet så tyndt; han smilte over at finde hende igjen i det! Åndigere, skjønnere i sin ulegemlighed end nogensinde; det inderste jeg var trådt frem uden dragt.

Hendes spæde, spæde hænder søgte op i hans hår, og nu så hun ind i hans øjne. »Rafael! Min Rafael!« hun lagde armen om ham og sig ind til ham igjen. »Velkommen!« Hun hvisked det. Men snart løfted hun hodet, blev siddende oprejst og fri; hun vilde tale. Han kom hende i forkjøbet; »tilgiv brevet!« hvisked han, og hans øjne blev bare bøn — som hans røst, som hans hænder oppe om hendes hode.

»Jeg så din store sjælenød,« svartes — også i hviske-tone; for der måtte ikke tales højt om dette. »Og da var der intet at tilgive,« lagde hun til. Atter havde hun lagt sit hode ind til hans. »Og så var det jo sandt, Rafael!« hvisked hun igjen.

Hun må ha havt svære dage og nætter her, tænkte han, for at kunne sige det.

»Mor, mor, for en forfærdelig tid —!« Hendes lille hånd søgte hans, den var kold, den lå i hans som et æg, der havde været forladt i reden. Han varmed den og tog den andre med. »Var det ikke vakkert med illuminationen?« spurte hun, og nu var hendes åsyn som et barns. Han flytted lidt på skjærmen, som dækked for lysene; han måtte se hende bedre. Han tænkte, da han så glædesskjæret på hendes åsyn: Ser livet så skjønt ud for hende endnu, å, så skal vi ha mange dage sammen.

»Havde du sagt mig det der om Absalon, — ja, det billede, du så, da du hørte Davids historie, Rafael, — havde du bare sagt mig det før ...!« hun stansed, og det bæved om munden. »Hvor kunde jeg sige dig det, mor, når jeg ikke selv før forstod det?« — Hun smilte. »Illuminationen, ja, den skulde betyde min forståelse. Den skulde ligesom lyse dig imøde. Skjønte du ikke det?«

ET STYGT BARNDOMSMINDE.

Jeg kunde være såpas som syv år, da det en søndag eftermiddag rygtedes på præstegården, at samme dag havde to mænd, der rodde forbi Buggestranden i Ejdsfjord, fundet en kvinde styrtet ud over en berghammer, der hun var blevet halvt hængende, halvt liggende lige ved havspejlet. De rørte hende ikke, før de havde prøvet at få ud af hende, hvem som havde gjort det.

Fem mil sjøvej til doktor og først indom efter adgangsseddel til hospitalet! Hun lå uden hjælp over ét døgn, og kort efter at hun havde fåt den, døde hun. Forinden havde hun sagt, at det var Per Hagbø, som havde voldt det; »men,« lagde hun til, »de må ikke gjøre ham noget ondt for det.«

Alle vidste, der havde været et kjærlighedsforhold mellem hende, der tjente på Hagbø, og sønnen på gården; og de gløggeste skjønte straks, hvorfor han havde villet ha hende afvejen.

Jeg husker tydelig, da tidenden nådde frem; det var som sagt samme søndags eftermiddag, som hun var dræbt om formiddagen, midt på vakreste sommeren, i fuldt solskin og fuld glæde på gården. Jeg husker, hvordan det var, som lysningen sank, ansigterne stansed, fjorden blev mat, skogen og bygden

krøb sammen i skygge af hverandre. Jeg husker, at endnu dagen efter føltes det som indhug i al vant livsorden, jeg kjendte mig fri for at gå på skolen, arbejderne slutted op, ret som det var, og satte sig. Især kvinderne var lamslagne, de kjendte sig selv truet, det var tydeligt at skjønne, det blev også sagt. Kom fremmedfolk til gården, sagde deres åsyn og bevægelse, at mordet tynged dem, og de så det samme i vore. Vi tog hverandre i hånden ligesom fjærnt fra; det var mordet, som var nærværende; hvad vi så talte om, så hørte vi mordet i røsten og ordlaget. Den siste følelse om kvælden, den første om morgenen, var, at alting stod ustøt, og at livets glæde var stoppet som viseren på en urskive ved bestemt klokkeslet.

Men efterhånden ordned jo også mordet sig ind blandt alt det andre; dette udrettede nysgjærrigheden og sladderen; de løftede det, de vendte det, de synte det og gned det så længe, til det bare blev det nyeste nyt. Snart kjendte vi forholdet mellem den myrdede og morderen ind i det mindste; vi vidste, hvem det var, hans mor vilde, Per skulde gifte sig med; vi kunde Hagbøfolket ud og ind, og deres slægt langt bagover.

Dengang dommeren kom til præstegården for at optage det første forhør, var mordet alene et uudtømmeligt samtaleemne; men næste morgen, da lensmanden og et par mand til kom med morderen, så toges jeg af en ny følelse, jeg ikke før havde tænkt mig, — den allerstørste medlidenhed. En ung, vakker gut, godt voksen, finlemmet og heller liden, med mørkt, ikke stærkt hår, med tiltalende øjne, som nu var sky, med klar røst og over sit væsen et vist tække, næsten dannelse, en sammenhæng med livet og ikke med døden, med glæden, ja, munterheden... jeg fik så ondt af ham, at jeg kan ikke sige det. Både lensmanden og de andre talte godt til ham, så de måtte ha samme følelse. Alene den lille, iltre skriver kom ud med endel svære ord, men som han med huen i

hånd ikke gav svar til. Han gik der frem og tilbage på gården i skjorteærmerne — dagen var meget varm, — med en flad klædeshue over sit kortklippede hår og hænderne i bukselommen eller i lidt uroligt arbejde med nogen strå. Gårdshunden havde fåt selskab, og disses leg og hønsene og os barn fulgte han med øjnene, som længtes han til samfund med os. Jentens ord: »Men gjør ham ikke noget ondt!« blev der aldrig ende på, hvor han gik, stod eller satte sig. Jeg vidste, han måtte halshugges, og jeg, som trodde, det skulde ske meget snart, fyldtes af rædsel ved at tænke mig h a m gå og sige sig selv: om en måned skal jeg dø, og siden om en uge, så igjen om en dag, en time ... det kunde da ikke være til at holde ud. Jeg gled bagenom ham for at se nakken, han lagde just hånden op, en liden brun hånd, og jeg blev ikke siden kvit, at fingrene kanske kom imellem, når øksen faldt.

Han og vagten blev bedt ind for at spise. Jeg måtte se, om han virkelig kunde det. Jo, han både spiste og prated akkurat som de andre, og så længe tabte også jeg rædselen. Men ikke før var jeg udenfor og alene, så satte jeg tankekraften på det og syntes, det var svært, at hendes ord: »Men I må ikke gjøre ham noget ondt for det!« skulde så rent overhøres. Jeg måtte ind og sige det til far, syntes jeg; men han, langsom og alvorlig, og skriveren, liden og væver, gik op og ned på gulvet i samtale — højt, højt oppe over min hjærteangst. Jeg smat ud igjen og nærmed mig trøjen hans, og den streg jeg på.

Forhøret holdtes oppe på vort skoleværelse, min lærer var sekretær, og jeg fik lov til at sidde og høre på. Skriveren brugte ellers slig røst, at gjennem det åbne vindu kunde hele gården høre; stakkaren måtte gjøre rede for hele den søndag, mordet var begåt, hver time på dagen; han nægtede at ha dræbt hende, nægtede med største bestemthed: »Det var ikke h a n,

som havde gjort det.« I dommerens bråk var der ellers både gløghed og hjærtelag, han rørte Per til tårer; men tilståelse fik han ikke.

»Vi blir værende her længe, frue,« sagde dommeren til min mor, da første dags forhør var slut. Men ud på kvælden kom Pers søster på gården, og hun var sammen med ham hele den nat; de hørtes hviske og gråte og aldrig slutte. Om morgenen var Per bleg og taus; for retten tog han alt på sig.

Det var gåt således til, forklarte han, at han havde ståt i forhold til hende, og det havde moderen havt meget imod; så en søndag, hun gik med sin salmebog i hånden til opbyggelse, mødte han hende i skogen, de satte sig ned, og han spurte, om det også var hendes agt at opgive ham som far til det barn, hun var frugtsommelig med; det var nemlig i denne sin store nød, at hun tyede til opbyggelsen. Hun svarte, at hun havde ingen anden at opgive. Han talte om, for en skam det blev, og hvor forarget hans mor alt nu var. Ja, det kjendte hun altfor godt til; hans mor var jo ond mod hende; og det var underligt af Per, han ikke tog hende i forsvar; han vidste jo best, hvis skyld det var, det, som var hændt. Men Per slog på, at hun havde nok føjet flere end ham; derfor agted han heller ikke at finde sig i, at netop han blev opgivet som barnefar. Han lagde an på at få hende sint; men det lyktes ikke, hun var så snil. Så måtte han til ligevel. Han havde en øks liggende skjult i lynget, der han sad, og nu tog han den og klemte til hende i hodet bagfra. Hun blev ikke sanseløs straks, men værged sig, mens hun bad for sig. Han havde ikke videre rede på, hvorledes det siden gik til; han var selv blevet som sanseløs. Om hele resten tog han mod den forklaring, som lagdes tilrette for ham.

Søsteren vented på gården, til han forgrædt og medtaget kom ud fra forhøret; de gik atter afsides og

hvisked. Jeg husker hende ikke anderledes, end at hun luded, og at hun gråt meget.

* * *

Det var vintertid, han skulde henrettes. Det meldtes med særdeles kort frist, alle fik travlt i huset; far skulde tale på retterstedet, og provsten, den dødsdømtes sjælesørger, samt lensmanden skulde komme til os dagen forud.

Per og vagten og en ven, hans lærer i fængselstiden, skolelærer Jakobsen, skulde sove nede på den faste skole, som var husmandsplads under præstegården; mad skulde bæres ned fra os til ham og Jakobsen.

Jeg husker dem komme en formiddag i to bådlag inde fra Molde, provsten, lensmanden, militær og den dødsdømte. Men jeg måtte sidde på skolen og fik ikke heller senere på dagen lov til at gå derned.

Dette forbud gjorde det hele meget mere mystisk. Tidlig mørkt blev det med svart sjø mod halvhvid, sommesteds barføgen strand; skyerne var revne og jagende, vi gik og frygted uvejr. Så slog der pibebrand op af præstegårdsbygningen, de fleste af soldaterne kom styrtende op for at hjælpe til; den store brandstige blev hentet frèm fra rummet under stabburet; den var usædvanlig tung og klodset, så de havde møje med at få den rejst, til far brød igjennem, bad alle gå væk og rejste den alene. Dette huskes endnu der i præstegjældet, ligeså at lensmanden, en liden, spræk fant, tog en vasbøtte i hver hånd og gik op stigen, til han stod på græstorvtaget. Den svarte fjorden, det urolige skydrev, truslen af morgendagen, luen og larmen, ... og så stilheden bagefter, å, så hviskende i stuerne og ude på gården, der flere gik og så ned til det rolige lys i den faste skole!

Der sad nu skolelærer Jakobsen med sin ven; de

sang og bad sammen, hørte jeg af dem, som kom derfra. Pers familje kom om kvælden i en båd, gik op til ham og tog afsked; han skal ha været så frejdig i sin sikkerhed på næste dag at være hos gud og skal ha formanet dem så vakkert og navnlig bedt dem hjærtelig hilse deres mor og være god mod hende til det siste. Nogle sagde, hun var med i båden, men vilde ikke gå op. Dette var ikke så, ligeså lidt som nogen af dem næste dag var ved henrettelsen, hvad også blev sagt.

Jeg vågned om morgenen med slig beklemmelse og angst. Vejret var slåt om og blevet godt; men det kjendtes så trykkende ligevel; ingen talte højt, og alle sagde så lidet som muligt. Jeg skulde få være med og se på, skyndte mig derfor at finde min lærer, som jeg var tilsagt ikke at forlade. Begge præster kom ud i samarie, vi gik ned til støen og rodde den første del af vejen; den dødsdømte og hans følge var alt taget afsted og vented der, vi lagde til, for at gå siste del af vejen frem til retterstedet, en kilometer eller så. Henrettelsen skulde foregå ved en korsvej, og der var bare én sådan, nemlig i Ejdsvaag, næsten en mil fra der, mordet var foregåt. Lensmanden åbnede toget, så kom soldater, så den dødsdømte med provsten på den ene side og far på den andre, så Jakobsen og min lærer og jeg imellem dem, så en del andre og atter soldater. Vi gik varsomt på hålken, præsterne talte hele tiden med den svært blege mand; hans øjne var blevet så milde og trætte, og han sagde ikke stort. Mor, der havde været så snil med ham og havde fåt hans tak for det, havde nu sendt med en flaske vin, som han skulde styrke sig på; første gang min lærer rakte ham den, så han på præsterne, han vilde vide, om det ikke var synd. Min far nævnte Paulus's råd til Timotheus, og straks drak han sig en god slurk.

Langs vejen stod folk, som vilde se ham, og som derefter slutted sig til toget; deriblandt var kam-

merater af ham, som han sørgmodig nikked til; et par gange løfted han også på huen, den samme flade, jeg så ham i første gang. Det var åbenbart, at kammeraterne havde godhed for ham; jeg så også unge kvinder, som gråt og ikke lagde an på at skjule det. Han gik med hænderne sammen over brystet, ventelig bad han.

Vi skræmtes alle op af kaptejnens verdsligt drønende: »giv agt!« da vi kom frem til stedet. Militæret stod opstillet i en åben firkant, som lukked sig, efter at den havde taget mod lensmanden, præsterne, den dødsdømte og nogle til; blandt disse var jeg. Her stod en stor, taus menneskeskare omkring, og over alle raged fogden i tresnudet hat og tilhest. Da de soldater, som kom med os, efter adskillig brakende kommando var optaget i firkanten, børjed handlingen med, at fogden læste op dødsdommen og den kongelige befaling, som ordned henrettelsen.

Fogden holdt lige foran det sted, der høvlede brædder var lagt over graven, og ved disses ene ende stod blokken. På den andre side af graven var en forhøjning rejst, fra den skulde nu provsten tale. Per Hagbø knælte på dens trin med ansigtet mod gulvet i sine hænder og tæt op til sin sjælesørgers fødder. Provsten var en dansk mand, en af de ikke få, som ved adskillelsen valgte Norge. Hans taler var dygtige på papiret; men de kunde ikke altid høres, og mindst når han var bevæget, hvad han meget let blev. Da skreg han de første ord ud meget stærkt, men så trak han hodet ned mellem skuldrene, rysted det uden stans, mens han lukte øjnene og gav nogen kvalte lyd med små opstød imellem. Et par fadermordere, som nådde ham til midt på ørene — jeg har aldrig set deres mage, — slog op om det snauklipte hode, med to dobbelthager under, og skuldrene slog op uden på dem igjen; ved lang øvelse fik han dem højere op end andre. Den, som ikke kjendte ham — for at

kjende ham, det var at holde af ham! — kunde vanskelig bare sig for at le. Hans tale hørtes ikke og forstodes ikke, men den var kort; han måtte bryde af for bevægelse. Bare é t skjønte alle, at han elsked denne unge, blege mand, som han havde beredt til døden, og at han ønsked, alle måtte gå til sin gud så glade og trygge som han idag. Da han steg ned, omfavned de hverandre til afsked. Per bød nu min far hånden og flere efter ham, og stilled sig så hos sin ven Jakobsen. Denne vidste, hvad det betydde; han tog af sig et tørklæde og bandt om Pers øjne, mens vi så ham hviske ind i hans åsyn og få hviskende svar. En kom for at binde Pers hænder på ryggen, men han bad om at få være fri; det blev han. Så tog Jakobsen ham ved hånden og leded ham frem; der Per skulde knæle, stansed Jakobsen, og Per bøjed langsomt sine knær, Jakobsen bøjed sig ned med hans hånd, lige til hodet lå på blokken. Så drog han sig tilbage og folded sine hænder. Dette så jeg, og at en høj mand kom frem og tog Per over nakkemusklerne, mens en mindre drog ud en blank, overmåde bredægget, tynd øks af to sammenføjede håndklæder. Da vendte jeg mig bort. Jeg hørte kaptejnens frygtelige: »Præsenter gevær!« jeg hørte en bede fadervor, kanske var det Per selv, så et hug, akkurat som i en stor kålrabi. Straks så jeg frem, det ene ben slog op i det samme, og et par alen foran kroppen lå hodet og gabte og gabte, som snapped det luft. Skarpretterdrengen sprang frem og tog fat i tørklæde-enderne, og efter dem kasted han det op i kisten til kroppen med et klask. Brædderne var lagt over kisten og hastig løftet af, kroppen lå nu i den; derpå sænkedes kisten i graven.

Nu steg min far op på forhøjningen; ham forstod alle, og hans vældige røst hørtes på afstande, som endnu mindes i bygden. I ly af straffens egen tordentale advared han ungdommen for de laster, som gik

i svang i bygden, for drik, slagsmål, hor og anden råskab; de må ha likt prækenen godt, for den blev stjålet på hjemvejen af hans samarielomme.

Selv gik jeg derifra så hjertesyg, ja, så forkommen af frygt, som skulde jeg være den næste, der henrettedes. Og jeg talte siden med mange, som nøjagtig havde havt samme følelse. Far og provsten spiste middag oppe i bakken hos kaptejnen sammen med de andre embedsmænd; men de kom hjem lige fra middagen.

Kan så ikke en og hver tænke sig min skræk, da jeg sad i en krog — ingen agted mig — og hørte provsten sige til far og mor, at foran det hellige sakrament i fængslet havde Per sagt til ham, at han ikke havde slæbt jenten til berghammeren eller stødt hende ud over den; vilde provsten, så skulde han sige, hvem det var.

Men provsten svarte nej; »han havde bare med ham at gjøre!«

Siden hørte jeg, det var almen tale i bygden, at Pers mor var den, som havde fåt ham til at skaffe jenten afvejen, hvis hun ikke vilde opgive anden barnefar; videre, at Per nok havde givet hende et øksehug og kjæmpet med hende, men så opgivet det og løbet sin vej derfra; derpå havde moderen selv gåt derhen og fuldbragt gjærningen.

Det var altså for sin mor, han gik i døden, og det var dette, søsteren havde fåt ham til. Denne hemmelighed var det vel, som bandt ham og Jakobsen sammen i et saligt sværmeri og gjorde ham så elsket af provsten, — har jeg siden tænkt mig.

De, som repræsenterte gjengjældelsen, statens hævn på kongens vegne, denne dag, må jeg nævne — ikke ved navn, men ved karakter. Kaptejnen var en kraftfuld, livlig kar, han havde taget del i vore to siste krige, men så ligeglad med alt, som hed moral, at han endte med at bli anklaget for en forbrydelse,

så oprørende, at jeg ikke her kan nævne den; han blev så vidt frifunden, men ingen tvilte om hans skyld. Fogden kom på ti års slaveri for bedragersk embedsførsel; han var skyldig, dengang han sad der ved middagen; det vidste min far. Lensmanden »blejv« på sjøen, og da de skulde gå til hans regnskaber og papirer, viste det sig, at han havde bedraget omtrent halve bygden; ingen mand har været så bandet i sin grav på de kanter af landet, som han blev.

Dette var for over femti år tilbage. Siden er Norge blevet et helt andet i alle retninger.

MORS HÆNDER.

TO BILLEDER.

I.

Et æggende sabelklir i gjenlyd fra det høje glastag over stationen, stålklang rislende ind i dampfræset; sprak af latter og samtale inde i en tæt, dump lydmasse af trillebører, fodslag og godslæsning.

Hver gang nye følger af kavaleriofficerer fyldte glasdørene, skar sabelklirret hvast igjennem; mange artilleriofficerer kom også, en del infanteri var islæt; alle stilede de mod samme vogndør i toget, der en høj dame i sort og med store, halvt vemodsfulde, halvt bydende øjne stod og hilste. En langsom bøjning på hodet og aldrig mere. Officererne kom lige fra en manøvre eller march, det såes. Kongen var i byen, et par af hans forvarsler viste det, d. v. s. svenske uniformer. Var han her selv? Var han ventendes? Nej, da havde officererne ikke været her alene. Men damen i vogndøren, var det hende, de søgte for at sige farvel? Altså en kavalerigenerals hustru? Nej, hun der var neppe blevet til i et lidet våbenmusæum, i omgang med hester og hestfolk. Hun blev også bare ærbødig hilset. Man samled sig om nogen, som stod nedenunder, og som vanskelig kunde sees. Der bølged netop et hvidt slør tilvejrs for en behansket dame-

hånd; — var det ligevel en dame, som paraden galdt?

Endnu er den længst bebudede krig med Rusland ikke udbrudt; kanske kommer den først senere, så de har god tid. Mange af disse officerer bærer ordener på forskud. Oberstens tapre bryst bærer mindst otte; han har meget at indhente. Af udseende at dømme — således de to statelige svensker med sødladne hoføjne — er nogen nokså blege; har de måske også sår på forskud?

De stimer sammen foran vogndøren. Så det virkelig er om en dame, den står, denne fredelige krig med trængsel og tryk, dette utålmodige til og fra, denne idelige ombytten af nakker og skulderremmer, ører og kindskjæg, denne enstemmige latter på kommando?

Kanske er det en prinsesse? Gud, da holdt de sig i ærbødig afstand; men her trænger de på, trænger på, — — indtil glasdørene atter fyldes af uniformer og sabelklir (denne gang udelukkende af kavaleri), og en liden mand, meget gammel, men lutter venlighed, bare venlighed, atter venlighed, kommer, fulgt af en stab af ældre og yngre officerer. Disciplin og hofunderdanighed — i en liden fredsarmé blir aldrig andre forfremmede til højere stillinger end hofmænd — havde gjort hans ansigt så korrekt som en gammel talskive. Kun at der var sat barter på den, som to hemmelige snorer bagenom drog op til smil og ned igjen til alvor.

En ropte: »Plads for generalen!« — og i et nu var der en stor bred åbning gjennem to hilsende halvkugler, som blev revet fra hverandre.

Da så man ind til centrum; det dannedes af damer, men forrest iblandt dem stod en høj, ung i lys rejsedragt og hvid stråhat, et langt hvidt slør lå frit over den. Hun havde hænderne fulde af blomster, fik flere og endda flere, som gjennem damerne

gaves op til moderen i vogndøren, der lagde dem tilside. Nu så alle det: dette var mor og datter. Lige høje, kanske datteren endnu højere, øjnene de samme store og grå, men udtrykket vidt forskjelligt, skjønt begges bar bud fra et indre, udstrakt rige. Moderens fra forståelse af livets modsigelser og lidelser, datterens fra noget flammende, et uroligt forlangende, en evnernes storm, som endnu ikke havde mål; de spraked af triumf, men skiftevis skjød lyn henover af utålmod.

Høj, slank, smidig; bevægelserne glitred i flammen af disse øjne. De andre så hende ikke med sine, de måtte se hende i glansen af hendes egne. Det energiske ansigt hjalp øjnene til denne magt over menneskene. Moderens var ovalt med rene linjer, bred tegning, datterens var længre og brattere, især panden med det vældige lysebrune hår omkring. Hos hende gik brynene lige, hendes næse var krum, hagen stærk, læberne sikkert skårne. En valkyrieskjønhed, men uden det udæskende. Den magnetiske dragning var sværmeri, hast; branden i dem var lys. Indtrykket samled sig i, at hun bares af usynlige kræfter; alle, som kom under det indtryk, løftedes med. Hun talte til begge sider og fremad, hun hilste, tog mod blomster og lo; de, der fulgte alle disse bevægelser og overgange, forvildedes som ved vandkrusninger i solskin.

Her var nok koketteri, men neppe en dråbe af det klæbrige, som udvælger sig en enkelt, og hver gang en ny. Ikke det sagteste nyn af en lokketone. Nok rørelser, bestemte af behagelyst, men ingen af anden lyst. Det flammende fra øjnene var netop en rustning mod blink og ønsker, som avler sligt; de gled af. Ingen art af kjælenskabets svækkelse i denne uafbrudte udstrømning af sundhed, begavelse og glæde.

Derfor var det, den tog, — det være sagt til de

mødendes ære. Ingen kom udenfor, ingen blev den særskilte. Enhver fik efter sin art.

Denne enestående beundring og tilbedelse var kommet istand ifjor høst, da kavaleriobersten (gift med hendes mors søster) kom tilbage med hende fra Paris. Den evige frier til mænds og kvinders gunst, som absolut ingen forsømte uden sin egen hustru, havde siden ifjor høst ingen større og vigtigere opgave end at præsentere sin skjønne nièce. Det skede tilhest ved hendes side, på bal ved hendes side, i teatret, på koncerter ved hendes side; der kom ingen anden. Han gjorde kavalkader til hendes ære, og hele kavaleriet var væk, han gjorde bal til hendes ære, og en god del til var væk. Han tog hende med på officerernes store fest, og hele befalet var væk. Som gammel hofmand kjendte han knebene; hun blev aldrig præsenteret uheldig eller bare forgjæves, — som nu her; de var varskud hver eneste en!

De kom i højeste grad frivillig alligevel; men uden varsku havde de simpelthen ikke vidst det, eller tjenesten var ikke blevet ordnet, så de kunde komme, eller mange af dem havde endog holdt det for påtrængende. Nu var de der på kommando; hos en officer forhøjer følelsen af at bli kommanderet i høj grad velværet. Se den lille, gamle generals ryg, idet han kysser hendes hånd, hilser fra hs. majestæt og overrækker sin buket, den, han selv har plukket til hende i denne morgen. Se denne ryg, siger jeg; den kunde klappes og strigles. Da han atter rejser sig, er han så lykkelig i hendes stråler som en stivbenet hund, der lugter kjød under servietten.

Jeg talte ovenfor om kommando, at alle havde den for officerer velgjørende følelse af at hylde hende på kommando. Det, at majestæten selv havde bifaldt hende, var en højere indvielse. I vinter havde han ude på isen værdiget at binde hendes skøjter fast. Vistnok var hun ikke ene om denne store udmærkelse

eller om at bli medlem af hans kongelige skøjteklub. Det var en hel flok unge piger foruden hende. Men hver eneste tilstedeværende officer af kavaleri og artilleri — og der var mange tilstede, da han knælte og bandt hendes skøjter fast — holdt det for en udmærkelse, som vistes d e r e s dame.

Under bistand af infanteri rendte de efter hende udover den blanke is, som da var uden mén eller stans, — svenskerne med! Der skulde ikke megen fantasi til for at se hende i têten for en udrykning; for at se hestene, kanonerne, krudtkasserne slingre efter over spejlfladen under hovslag. og hingstevrinsk.

Havde det bare været denne side af hende, — al hendes skjønhed, så overordentlig den var, havde dog ikke udrettet, hvad vi nu så!

Nej, der var mere med. Hun lod sig ikke fange, fæste, stanse, hun var som at få brændende ild mellem hænderne; »hun var hverken for mænd eller kvinder,« sagde somme, og det spored dem. I nærheden gled hun væk; bortefra var hun en meteor. Har mindet glans, så øges det af andres gjenglans.

Dette indtryk styrkedes ved enkelte ord. Hun havde nemlig sådanne, som »gik«. Da kongen bandt hendes skøjter, sagde han galant: »De har den charmanteste lilla fot, frøken.« — »Ja, fra idag af,« svarte hun.

En jovial artillerioberst havde sløset bort en formue på kammerater, kvinder og sig selv. »Jeg lægger mit hjærte for Deres fødder,« sagde han. — »Gud, hvad har De så igjen at gi bort?« — lo hun og gav ham hånden til polonæsen.

Hun inklinerte for en ung løjtnant, som blev purpurrød. »De er af dem, en kunde dø for,« hvisked han. Hun tog venlig hans arm: »Ja, leve for mig vilde vist falde os begge kjedeligt.«

Kavaleriets faste poet, en rask ritmester, gik hun

hen til for at spise filippine med ham. »Vil De?« spurte hun. »Der er én ting, vi vil allesammen ligeoverfor Dem,« svarte han; »men vi kommer os aldrig til at si' det. Hvad kan grunden være?« — »Si' hvad?« spurte hun. — »Jeg elsker Dem!« — »— Å —! man ved jo, jeg vilde le,« lo hun og bød ham den halve mandel, som han spiste, og de var lige gode venner.

Men en anden række ytringer af hende gav endnu stærkere respekt. Der fortaltes foran kaminen om en viss port, som blev kaldt »Sandhedens port« ; alle, der gik gjennem den, m å t t e sige, hvad de tænkte. Da brød hun ud: »Gud, der får jeg vide, hvad jeg selv tænker!« En tilstedeværende sagde, at akkurat de ord havde den danske biskop Monrad brugt, da han hørte om porten. »Og ham kaldte man en sfinx,« lagde manden til.

Hun sad lidt, blev blegere og blegere og rejste sig. En stund efter fandt man hende igjen i et sideværelse, gråtende.

Ved et middagsbord sagde en lærd mand: »Den, der er bestemt til noget stort, ved det fra barn af.« — »Ja, at han er bestemt til noget, men ikke til hvad!« svarte hun rask. Men herover blev hun skamfuld. Hun skulde rette på det og sagde: »Nogle ved det, andre ikke.« Blev så endnu mere skamfuld, og undseelsen gav hende en uimodståelig ynde. Folk elsker at føle store længsler, der ikke vil røbe sig.

I en fortrolig ring taltes en kvæld om en ung enke. »Hun fornyer sig i en ny kjærlighed,« sagde én. »Nej, heller i en gjærning, en opofrende gjærning,« sagde en anden, som påstod, han kjendte hende bedre. »Jeg er lige glad, hvad det blir, bare hun hengiver sig til noget,« sagde den første. »Det er i hengivelsen, at frelsen findes, — kald den fornyelse, eller hvad I vil.« —

Dette havde hun hørt på. Hun var først lige-

gyldig, men blev årvågen og tilsist spændt. Så brød hun ud: »Nej, det gjælder netop ikke at hengive sig!« Ingen svarte; det føltes så besynderligt. Var der noget hændt, eller var det en forudanelse?

Eller tænkte hun på noget særskilt, som ingen her var medvider i? Eller på noget stort, for hvis skyld det var værdt at vente? — —

Det, man ikke forklarer sig, optager sindene. De bedre sæder, de finere naturer blandt ridderne følte respekt. Fra dem forplanted den sig videre. Blandt opdisciplinerede viljer forplanter intet sig hurtigere end respekt, — ofte den mest vetløse.

Der var sikkert nok dem, som i hende fa'en rive så det fineste fuldblodsdyr i Norge. Der var også dem, som herren forsørge skulde hå givet sin sjæls salighed for, — jeg tør ikke sige for hvad. Men der var også dem, som tænkte på riddertidens dame og så i ånden den sløjfe, hun fæsted på sin ridders bryst til indvielse. Et øjekast, et ord af hende, en dans med hende var sløjfen. De kjendte sig overstrålet, der var noget højere og skjønnere i dem da.

Hvor mange prøved ikke på at tegne hende efter hukommelsen; hun vilde nemlig ikke lade sig fotografere. Det blev en almen sport at drage hendes profil; somme nådde den største færdighed i det. Med svepeskaftet i sneen, med en fyrstikke i cigaraske, med skøjter i isen.

I det hele taget var det til kavaleriets ære, at hun blev så alment og enestående fejret. Hendes onkel trodde naturligvis, han var skyld i det, men sandheden var den, at hans reklame vilde ha fordærvet det for enhver anden. Hun holdt reklamen ud. Nu var han kommet udenfor, han forstod selv ikke hvorledes. Han, som idag havde ordnet det hele fremmøde, han stod her og dillede af lyst efter at være i højde med situationen, men kunde ikke. Det foregik som ovenpå i anden etage.

Hans hustru gottede sig! Fra først af var hun jo blevet forfærdet, da dette vidunder af en nièce blev indført i huset. Hans pralende, forelskede udstillingsparade med hende tog imidlertid straks former, som overgik hans anelse. Toget blev stadig tættere og større; efter kongens nærvær havde deltagelsen en stund karakter af besættelse. Farten vokste med tallet, obersten traved med som en sprængt hest. Han kitled sig selv op med overdreven munterhed, ualmindelig iver; men bagover gled han, blev overflødig, ja, rent ud ivejen. Oberstinden lo åbent ad ham. Han, som i udlandet havde stoppet sin ægteskabelige ring i lommen og nårsomhelst var parat til det samme, blev nu selv stoppet i lommen som et tomt cigaretui. — —

Anden gangs ringning, bevægelse i flokken, sabelklir og sporeklir, hænders opløftelse, højlydt hilsen. Den fejrede hilste for tusende gang, der faldt kvikke ord, der deltes ud smil og bøjninger med munter ynde, i rask takt; hun var fuldkommen ovenpå! Den storrudede rejsekjole, den lyse hat med sløret over, som atter faldt ned og atter kastedes i vejret, en stolt nakke, en fuldkommen figur, — altsammen i hyldningens solskin, ... var det ikke op i en guldvogn med hvide duer for, at hun steg? Foreløbig ikke højere end til moderens plads i den åbne vogndør. Herfra smilte hun nedover obersten på den ene side, generalen på den andre, damerne omkring disse. Bagenom dem igjen mødte hun alle de løftede mundskjæg, alle de lyse, alle de brune, alle de sværtede, alle de sorte; hun opvartede med sine øjne de tynde mundskjæg, de tykke, de langbuede og dumme, de tungsindige og hængende, de kokkeliky opsvingende. Inde i denne låddenhedens brunst tog en del ubartede sig ud som s v e n s k a t e n o r e r.

»Jeg håber, frøkenen får en behagelig rejse,« sagde gamle generalen. Den ærlige hestetrykker var

for beskeden til at ville sige noget mærkeligt. »Du får ha tak for i vinter da, jentami!« Det var obersten med høj røst. Tillægget skulde vise, hvor faderlig-kammeratslig han turde være. »Ja, jeg har ofte havt ondt af dig i vinter, onkel,« fik han til svar; »nu får du hvile dig godt ud i sommer da!«

Oberstinden lo, og det blev signalet til, at alle turde le.

Åsynene op mod hendes — de fleste ærlige, godmodige, — næsten hvert et mindte om morsomme øjeblik; tilsammen om en høst og vinter i kavalkader, skøjteløb, skirend, kjøreturer, baller, middage, koncerter, — en runddans henover blinkende is og fygende sne, eller inde i et strålehav i toner, i glassenes klang, i latter og varm tale. Ikke et eneste minde med noget klisset i, — frit og fermt som en rytterparade. Et par forsøg — blandt andre af hendes værdige onkel — var tvinet bort som en sky af fnug. Hun kjendte taknemlighedens fryd over, hvad hun havde oplevet, over alles godhed til siste stund. Den overvældede hende, den funked i hendes øjne, den ivred i hendes væsen, den gaves ud til alle under hende og til blomsterne, hun holdt. Men en følelse af for meget, af så altfor meget løb hele tiden med. Derigjennem en ængstelse af tomt, som gav en ulidelig smerte. Gid det var forbi!

Billetterne såes efter, dørene lukkedes, hun kom frem igjen i det nedfirede vindu. Hun holdt blomster i den ene hånd, lommetørklædet i den andre; hun gråt. Hendes friske byste stod i vinduet som i en ramme; hodet med den lyse hat og sløret rakte sig frem af den. Hvorfor i al verden bliver sådant ikke malet?

Disciplinen forbød, at nogen trængte sig frem, så længe generalen, obersten og damerne slog ring; man stod, hvor man stod. Da de nærmeste ikke talte, blev der stilt. Man så hende gråte, så hendes bryst bevæges. H u n så dem i en tåge, og det hele blev til

pine. Kunde altsammen være ægte? Straks tørred gråden ind. En barmhjærtig sjæl nedenunder, som også kjendte pine, spurte, om de kom hjem endnu idag, hvortil hun begjærlig svarte ja. Huskede derved på sin mor og gav plads for hende; men moderen vilde ikke frem. Der var endog noget i moderens øjne, som i farten gjorde ondt eller ræd, — hun glemte det, for pibing afskar toget fra følget; hele ringen drog sig et steg eller to bagover. Hilsenerne gjentoges, øgedes, hendes lommetørklæde vifted, varmen i hendes øjne kom tilbage, nu flammed de op, alt synligt af hende kaldte på dem og de på hende, de gik efter. For nu var løjtnanterne, alle de unge blevet første mænd! Nu gav følelser af anden art et andet udslag, de hilste, ropte, hilste igjen og strømmed med. Klirringen af sabler og sporer, farverne, armsvingene, fodmyldret gjorde hende yr. Med bysten helt fremoverbøjet slog hun ud efter dem, som de efter hende, — men farten blev for stærk, nogle ubesindige lyrikere løb dog med, resten stod, — stod igjen inde i damprøgen og knægged. Hendes lommetørklæde såes endnu som en due i en mørk sky. —

Da hun drog sig tilbage, trængte hun til nogen; men husked moderens øjne; var de endnu de samme? Ja.

Så lod hun, som hun ikke var i hede og opstyr. Hun tog hatten af sig og lagde den op. Men moderens øjne havde vakt den reaktion, som lured i hende selv. Modstridende følelser brød op; hun vilde dække det, hun vilde prøve at vinde sig selv igjen, så hun lod sig falde på bænken, bortvendt, og straks efter lå hun i hele sin længde. Om lidt hørte moderen hende gråte; hun så det også på ryggens rørelser.

Noget efter kjendte datteren moderens hanskeløse hånd under sit hode. Hun skjød en pude ind under det. Dette gjorde godt; føle, at moderen vilde, hun

skulde sove, — bare det gjorde godt. Ja, hun trængte forfærdelig til søvn. Og et par minutter efter sov hun.

II.

Elven skar sig frem i lange sving. Fra hotellets søndre buevindu fulgte mor og datter den dernede i orekrattet og bjørkeskogen; somme steder blev den borte, men blinked frem igjen og blev tilsist hel. Rejsen var skarp; duren af den stod op til dem.

Henne på stationen drog man på lastevognene. Bag hotellet var møllen, fabrikken, sagbrugene; dæmpede stød og slag hørtes og svagt selv fossen; over alt andet den rivende lyd af bordene, hver gang de gik gjennem sagen. Dette var en af de store skogbygder; granen mørkned åserne, så langt de kunde se, og det var langt; ti dalen var bred og retlinjet.

»Kjære, klokken er alt 7. Hvor blir dog hestene af?«

»Jeg har tænkt, vi skulde sove her inat og først rejse imorgen tidlig.«

»Sove her, mor —?« hun vendte sig forundret mod moderen. »I kvæld vilde jeg så gjærne tale med dig.« Datteren kjendte igjen udtrykket i moderens øjne fra afskeden i Kristiania; hun blev rød. Så vendte hun sig ind mod stuen.

»Ja, lad os heller gå,« — moderen kom og lagde armen over hendes skulder.

Lidt efter var de nede ved elven. Luften stod mellem to muligheder, og derved dæmpedes farverne i mark og åser og gjorde følelsen usikker. Af træ og eng dufted det, og elvesusen trued sig ind på dem.

»Det, jeg vilde tale med dig om, var din far.« — »Om far —?« Datteren vilde stanse; men moderen gik videre. — »Det var her, jeg først så ham.

— — Du hørte ingen nævne hans navn i Kristiania?«
— »Nej.« — Der fulgte en nokså lang stilhed på det nej.

»Når jeg aldrig har talt helt ud om ham, har det sine grunde, Magne. Du vil få dem at høre nu. For nu kan jeg si' dig alt; jeg har ikke kunnet det før.«

Hun vented, at datteren skulde lægge ind noget; men det gjorde hun ikke.

Moderen vendte sig halvt og pegte op mod stationen, nemlig på det hus, som lå ved siden af. »Kan du se det brede tag der til højre fra hotellet? Det er forsamlingshuset, biblioteket og meget mere. Din far har æren af det. Han gav alt tømmeret. Nuvel, der så jeg ham først, eller rettere derfra så jeg ham først; for jeg sad blandt folket, som skulde høre ham; hele underste stokværk er ét eneste rum med bredt skrånende galleri over; det er bygget på sin amerikansk; du ved, din far rejste didover, straks han var færdig med sin eksamen. — Kom nu, lad os gå videre! Denne sti langs elven elsker jeg. Jeg gik den med din far seks uger på dagen og timen efter jeg første gang så ham; og da var vi gifte.«

»Jeg ved det.«

»Du ved også, at jeg var hofdame hos dronningen, da jeg kom hid. Hun skulde længer op og længer ud mod fjorden; men først skulde vi stanse nogen dage her i fjældbygden.

Vi kom hid en lørdag eftermiddag (ja, som vi nu) og blev over søndag. Der var en farlig mængde folk her søndag for at se dronningen; de vidste, hun skulde gå i kirke. Om eftermiddagen strømmede de så hen til forsamlingshuset; de vilde høre din far tale; jeg havde set opslag om det i hotellet. Dronningen læste det også; jeg stod ved siden af og sagde: »jeg har gruelig lyst til at gå.« »Ja, gå du,« svarte hun; »men det er vel best, en af kavalererne følger

dig.« — »Her blandt bønderne?« spurte jeg og sørged for, at jeg blev alene.

Jeg fik plads under galleriet, men lige ved et stort vindu, derfra jeg så vejen langt bortover. Og da Karl Mander ikke kom til ret tid (han gjorde sjælden det), rakte alle hals for at få glimt af ham fra vejen; han skulde altså komme fra den kant. Da så jeg også didhen, — og langt borte blev omsider tre mænd synlige, arm i arm, én stor og to mindre, den store i midten. Jeg ser meget godt og tænkte straks, nogen af dem kan det ikke være; for de der havde altfor god tid. De stod nemlig stille, ret som det var. De kom bølgende, snart til højre og snart til venstre. Men folk begyndte at hviske og fnise. Da mændene kom nærmere, følte jeg uvilkårlig, at den store var Karl Mander, og jeg blev undselig.«

»Han var fuld?«

»Han var fuld, både han og de to andre; meget fulde også, både doktoren og sagføreren; det værste var, at ingen af dem var hans venner eller meningsfæller. Det var et »trick«, de havde spillet ham; for det var på moden at gjøre det med ham. De skulde sørge for at få ham fuld; men de var selv blevet fuldest.«

»Forfærdeligt, mor!« Hun vilde stanse; men moderen gik.

»Ja. Jeg havde jo læst allehånde om Karl Mander. Men det er anderledes at se.«

»Blev du ikke ræd?«

»Jo. Det var væmmeligt. Men da de kom så nær, jeg kunde skjelne ansigterne, og alle i forsamlingen, som kunde se dem, skoggerlo, så friede det mig for frygten. Og helt nærved blev Karl Mander så aparte, at jeg rentud nød ham. Jeg tilstår det.«

»Hvordan aparte?«

»Han var den skinnende fryd i person! Om man tar en kavaleribrigade i lystigste gallop, — du får ikke

slig fryd istand! Denne svære skikkelse med det vældige hode holdt disse to små, én i hver arm, som to faldskjøder, der slæbte. Og derunder lo og jubilerede han som det viltreste barn. Han så så snil og glad ud som årets længste dag ved nordpolen. De andre, som havde lagt an på at få ham fuld — det var de dannedes sport dengang at få Karl Mander fuld, siger jeg dig! — dem kom han i triumf med. Han var forfærdelig stolt af det. Høj og skulderbred i lystærnede uldne klæder, så tynde og fine; for han tålte ikke hede, han var en koldtvandsvasker af første rang, badede endnu, når isen kom. Han holdt hatten, en let en, som kunde lægges sammen, i venstre hånd. Som regel gik han således, han havde aldrig hat på hjemme, og ude havde han den i hånden.

Stort busket hår, et uhyre hår, brunt; nu vælted det ned over den bratte panden — ja, du har hans pande — og så skjægget! Jeg har aldrig set så dejligt skjæg. Det faldt i det lyse og var meget tæt, men det ejendommelige ved det var den fine krusningen. Det var rent ud lækkert, hvad skjæg sjælden er.

Og så disse dybe øjnene, så strålende — noget af dem har du — og op fra dem næsen, så fint bøjet, for han var en fin mand!«

»Var far —?«

»Du evige gud, har jeg ikke engang givet dig indtryk af det?« —

»Jo, — men — de andre har —.« Hun taug, og nu stansed moderen.

»Magne! Jeg har ikke kunnet, jeg har ikke villet værge dig mod alt det af andre. Så længe du var barn eller halvvoksen, kunde jeg ikke forklare dig alt, som det var. Det vilde også ha ledet dig til at forsvare, hvad du endda ikke havde evner til at forsvare. Og det kunde skade dig. Så var det noget andet også.

Men nu skal du få vide det: fra du var barn, har

jeg aldrig givet dig et råd, som ikke kom fra din far, du har aldrig set ham; men jeg kan også si', at du aldrig har set eller hørt nogen anden end ham. Gjennem mig, skjønner du.«

»Hvorledes, mor —?«

»Vi kommer til det. Nu skulde jeg gi at forstå, hvordan jeg kom til at ægte ham.«

»Ja, kjære —!«

»Han stod der på katedret og hældte vand i sig, glas efter glas. Han hældte i sig hele karaflen og fik mere. Folk lo, og han lo. Måden, han greb om karaffel og glas på, var en fuld mands, og han så op og omkring sig, som kunde han ikke rigtig finde hverken sig eller os. Og lo. Men ligevel ... gjennem det der altsammen så jeg guden.

En fri mands åbne, glade sjæl, du. Ubekymret selvtillid i greb ud efter det, han havde behov. Og så skulde du set hans faste, greje hænder, arbejdsnæver. Også ansigtet, — en mands, som har til overflod alting.«

»Hvad sa' folk?«

»De kjendte ham, de bare mored sig. Og han mored sig. Da han begyndte at tale, adlød tungen ham fuldstændig. Kun trodde jeg, røsten var unaturlig; den lød ligesom langt indefra. Men det var hans rette røst. Han havde ikke før begyndt, så hændte noget. Der drev en flok damer og herrer forbi, deriblandt også nogen af dronningens følge. Vi kunde se dem, vi, som sad ved vinduet, og han så dem også; vi så, at de pegte ind.

Da stansed han, aldeles bleg, drog pusten så tungt, at vi alle hørte det. Endelig drak han mere vand. Før han atter kunde tale, drøjed det. Alle så på ham, nogen hvisked sammen.

Hidtil havde han talt, som en svær maskine gjør de første uregelrette slag med stansninger. Men nu

rejste han sig, og da han atter talte, var han ædru. Jeg siger dig, han var aldeles ædru.

Den mand, som nu stod der, ... ja, lad mig ta det stykkevis. Du vil ellers ikke forstå.

Hans foredrag, — ved du, hvad det kunde ligne? En fuga af Bach. Noget durende, men rigt; noget uafladeligt rigt og ofte så mildt. Men der var den store forskjel, at inde i det famled han ofte efter ord, bytted ord, bytted igjen. Uafladeligt og durende trods det, det var det besynderlige. En ustanselig, rivende iver og hast. En undredes, om der endda var mere, og der var altid mere, og næsten altsammen mærkeligt.

Jeg havde så ofte hørt folk karakteriseres som besat af en naturmagt; men jeg havde aldrig set det. Allermindst ved hoffet, der findes knapt nok en personlighed. Her sad jeg endelig foran en! Han der måtte tale — sandsynligvis som han ved et godt bord måtte drikke. Jeg vidste, han selv leded sine to gårde og selv arbejded med, når han fik tid til det, og jeg syntes, jeg så denne kjæmpe svale sig i arbejdet; men skjønte tydelig, at hodet ikke vilde gi op for det, så hode og hænder kappedes om, hvem som kunde trætte hverandre ud.

Det var om arbejde, han talte. Begyndte med, at dronningen nu var her.

»Hvem er hun?« spurte han. Han svarte da med nogen gode, følte ord om hende. Men så spurte han igjen: »Hvem er hun?« Han svarte med et nyt spørsmål: »Tjener hun selv sit brød?«

Det mente han var første livskrav til alle voksne mennesker, som var istand til det. Det var det første mål, vi skulde måle hverandre med.

Tjener hun selv sit brød? Tjener de deres, som er i hendes følge?

Nej, svarte han, de tjener det ikke selv, de lever

af det, som andre har tjent, og af det, som andre tjener.

Hvad bestiller de da? Gjør de åndsværk? Nej, de lever af det åndsværk, som andre har gjort, og det, de andre gjør. Hvordan tilbringer de så dagen?

I nydelse, åndeligt og legemligt — bestandig af det, andre har gjort, og af det, andre gjør. I overdåd, i raffinement, i lediggang, i selskab, i hyldning, på rejser, i hvile lever de. Han holdt på her at bytte ord og atter bytte, men det kom frem.

Deres højeste anstrængelse, mente han, var nyt selskab og at ta imod mere hyldning. Deres højeste fare, mente han, var en forkjølelse eller overlæsset fordøjelse.

Og for at være sikre på, at frugten af de andres arbejde aldrig skulde tages fra dem, — hvad gjorde de så?

De modsatte sig alt, som truer med en anden ordning; de modsætter sig også al nødvendig omdannelse. De modsætter sig frigjørelse for dem, som intet har nåd. De handler, som var samfundet fra evighed af ordnet for dem. Hid og ikke længer.

Du forstår, jeg kan alle disse tanker fra samlivet med ham; jeg kunde på min vis holde alle hans taler, og i alle fald mere flydende. Men jeg tror, at hans bytten ord og hans idelige hakking i det gjorde det, som endelig blev valgt, mere betydningsfuldt. Jeg for min del, jeg har skrevet det op; alt i vort korte samliv har jeg skrevet op.«

»Alt —?«

»Jeg siger dig: alt, som der var noget ved. Alt, alt. Han skrev jo ikke en linje; han havde ikke tid, sagde han. Han foragtede det. Da han så døde fra mig og os alle, hvad havde jeg bedre at gjøre? — Nej, sig ingenting, nu skal du la' mig fortælle! Han tog samme tanke religiøst. Det var hans vis at ta en tanke fra alle sider. Han sagde, at idag var

han hos en gammel kone, som klagede over, hun kunde ikke komme i kirken, hun havde ikke sko. Det var en evig sjau med at få sko til hende, for de to butikker, som havde færdige sko, vilde ikke sælge om søndagen. Men hun fik sko. Han så hende siden gå til kirke — akkurat samtidig med dronningen og hendes følge.

Så tænkte han: der sidder mange i kirken med svært dårlige sko, og mange er hjemme, som ikke tør vove sig did; de har for usle sko og er for usselt klædte ellers også. Hvem er det, som især har så dårlige sko og klæder? De, som har arbejdet mest, arbejdet, så de er ble't helseløse.

Men de, som ikke har arbejdet, de har ti par sko, de kunde ha tusen. Og klæder også i største overflod. Han var ikke i kirke, sagde han, men han vidste, at der blev præket, som om den naturligste sag af verden netop var, at de, som havde sko, skulde gi dem, som ikke havde. Der blev præket, som om Jesus havde lært dem netop det. Jesus var kommet for at gjøre dem alle lykkelige, og her er beste måden. »Han gik om og gjorde godt,« står der.

Men fra kirken gik de alle hjem, som de kom til kirken; der skede ikke noget skobytte, ej heller noget klædesbytte. Den ene gik tilbage til sin overflod og sin hvile, den andre til sin fattigdom og sine savn. De, som ikke kunde gå, fordi fattigdommen var for svær, de sidder der, som de sad før kirketjenesten.

Således er nemlig vor kristendom, sagde han. Og han havde ret til at tale om det, kan jeg si' dig, for han delte af sin »overflod«.«

»Men I levede jo i en viss velvære?«

»Ja, det, mente han, var alle menneskers ret. Den, som kjendte sig kaldet til at ofre også velværet, måtte gjøre det; men for de fleste dannede mennesker var velvære arbejdets og hjælpens vilkår, grundlag for glæde. Der var også skjønhedsdragning i det, og den er en sjælden spore.

Nej, hvad han kræved, var, at hver en, som kunde, skulde ernære sig selv — hør det, min datter! — og at hver den, der havde overflod, skulde sætte den i arbejde, frugtbart for andre. Han kaldte kirken fejg og skamløs, som ikke krævede dette uden persons anseelse.«

»Altså som Tolstoj —?«

»Nej, de var meget forskjellige. Tolstoj er født af det slaviske folk. Ivan den grusomme og Tolstoj, begge to; ti de er modsætningerne i det, de, som betinger hverandre. Den ene gjorde alt med vold, den andre vil ikke engang gjøre modstand. Den ene måtte kue al vilje for at få plads, den andre vil gi ham den godvillig, sikker på, at så dør hans begjær ud. Den slaviske tyran-trang, den slaviske martyr-trang, den lidenskabelige grænseløshed til begge sider. Født af samme folk og samme forhold.

Al den frihed, v i Vesteuropa ejer, har vi vundet ved at holde grænser, ikke for os selv alene, men for andre. Altså ved at gjøre modstand. Det svage er grænseløst, det stærke sætter grænser og holder dem.«

Men bibelen lærer jo også —«

»Javist; den er jo også fra østerlandene. Vesterlandene handler m o d bibelen.

Hvad jeg her siger dig, er fra din far.«

»Han kjendte Tolstoj?«

»Nej; men det, der er ældre end både bibelen og Tolstoj.«

»Han var altså en stor taler?«

»Det tør jeg ikke kalde ham; han hørte ikke blandt forkynderne, men blandt seerne. Ja, forstyr mig nu ikke! — Han mente, at om hundre år vilde det at leve i lediggang og overflod sees på af den store mængde, som vi nu ser på bedragere og skjørlevnere.«

»Å, mor, — hvordan var du tilmode?«

»Det ligesom dured og dirred i mig efter hans

røst dag og nat. Jeg sad som inde i en tordensky. Ikke, som om han skreg og regjerte. Nej, hans personlighed var det og noget ved røsten. Den var indelukket og dyb, ja, som fra en hulning. Det kom stødvis, men det kom bestandig. Jeg tror, han talte i over to timer. Den, han kom til at se på, så han på, og dersom han så ud af vinduet, blev han ved med det. Ubehjælpelig, skjønner du. Øjnene fyldtes indenfra med brand, han stod foroverludende som et træ i en bakke. Jeg tænkte rent ud sagt på skogen. Senere, da jeg kom ham nær, dufted også skog af ham. Og så var han så skjær i huden, du. Således det parti af halsen, som ikke blev solbrændt, fordi han luded, — når han løfted hodet, — du kan ikke tænke dig, som det var fint og skjært. — —

Ja, hvordan kom jeg ind på dette? Men det er det samme, nu e r jeg der, og v i l være der, det er hos din far! Gud, Magne, som jeg elsked ham, og som jeg evig elsker ham!« — Hun brast i gråd, og de lå bryst ved bryst. De dæmpede farver af skog og mark i den usikre luft og den hårde elvesusen afskar dem fra sig. Omgivelserne stod fiendtlige mod deres stemning. Så meget trofastere slynged de sig ind i hinanden og gav al sin styrke til hverandre.

»Magne, det kommer uden orden, det, jeg her har at si' dig. Jeg ved bare, hvor jeg vil hen.

Ja, han var naturen her omkring, storladen med gjemsler i; jeg aned så meget. Altsammen var nyt for mig, også naturen; jeg havde rejst, men ikke i Norge.

De siger om os kvinder, at vi kan ikke karakterisere dem, vi elsker, bare abstrakt lovprise. Ja. Men han havde en ven, hans beste ven, han kunde karakterisere, digteren —*). H a n var med på Karl Manders siste møde, og han kom til mig derfra, da

---

*) Hun nævnte naturligvis navnet.

din far var død. Vi talte sammen om alt det, jeg da kunde. Han skrev om ham det vakreste, som er skrevet. Jeg kan det udenad; jeg kan alt det udenad, som er skrevet med højsind om din far.

»Ved I, hvad han var?« skrev han. »Dersom landskabet, jeg ser om mig her, skulde sige noget på menneskevis; dersom den mørke, høje skogåsen åbned sig for at svare elven derude, og de to gav sig til at tale sammen, over hoderne på småkratlet, så blev det vel som det indtryk, en sad i, når Karl Mander havde talt så længe, at duren af hans dybe røst og tankerne, den førte, var ble't til ét.

Stødvis og ikke let, ligesom dybt inde fra, ubehjælpelig, så han ofte bytted ord, kom han fra alle sider til det samme. Tanken blev tilslut så gjennemskuelig som et fint bjørkeblad mod solen.«

»Var det således —?«

»Nej, afbryd mig ikke! »Karl Mander syntes mig ofte så ulig alle andre, som tilhørte han ikke samme orden. Han var ligesom ingen enkelt mand, men et stykke folk. Han gik forbi en som strømmen. Efter lejlighed og landskab, men uden afladelse. Sådan både i liv og tale. Røsten var heller ikke personlig, den havde noget af en dur. En melankolsk fangende vellyd, men ensformig, uafladelig.«

»Det er jo indtrykket af hav, mor!«

Moderen var så helt væk i sine minder, så ivrig i sine bevægelser, så livlig i tonefald og øjne som en ung pige. Nu stansed hun.

»Som havet, siger du? Nej, nej, nej, ikke som havet. Havet er jo bare øje. Nej, kjære, ikke havet! Dybder og gjemmesteder med hygge i, det har da ikke havet. Fortroligt og lunt var det hos ham, den allerstørste hengivelse var hans. Hør videre: »Karl Mander var valgt,« skrev han, »valgt til forebud, før folket selv kunde komme. Valgt, fordi han var god og uskyldig; ærender til fremtiden grumsedes ikke i hans sjæl.« — »Det er vakkert.«

Barn, kan du skjønne, hvordan jeg rykkedes med! Jeg, som havde havt uklare fornemmelser af, at det, jeg gik i, var uægte. Her var noget, som var ægte!

Og han selv! Vi kvinder elsker ikke det, som er højbårent, bare fordi det er højbårent. Nej, det må være svagt tillige, og det må ha noget, vi kan hjælpe. Vi må se en mission. Og du kan ikke tænke dig, som han var mægtig og vanmægtig.«

»Hvordan vanmægtig, mor?«

»Jo, end at komme der fuld —!«

»Ja, naturligvis!«

»Og udtryksmåden? Han fandt jo ikke straks de rette ord, stod og bytted midt i strømgangen! — Havde han imidlertid fåt noget i hånden, så stod han med det. Var det vandglasset, og det var oftest vandglasset, så havde han det i fuldt, fast greb, og holdt for vandglassets skyld hånden urørlig et kvarter. Hans væsen var helt ud så rørende enfoldigt, eller hvad skal jeg kalde det? Han var en seer, han var ingen forkynder, — ja, det har jeg vist sagt dig før. Men det er helt andre slags folk, seerne. De ved ikke så god besked med sig selv, de er absolut ikke forfængelige. Gud, som jeg skulde ha lyst til at gå hen og ta af ham manchetterne! En kunde se, han var ikke vant til at bære manchetter. Nogen må ha sagt ham, det gik ikke an at tale fra et kateder uden manchetter. Nu havde han krøllet dem fordærvet, de havde løsnet eller kanske aldrig været fæstet, de lå ivejen fremover hænderne på ham. Han stræved med dem. Der var noget galt med hans vest også; skjævt knappet, tror jeg, den slog pose på ene siden og viste op den ene sæle — i alle fald for mig, som havde ham fra siden og lyset lige på ham. Og denne svære kar'en, du, med det ludende hode ... Tårer steg mig i øjnene. Ti hvem kunde ikke gå afsted med ham?

Jeg følte det så stærkt, som det kunde føles, at

han måtte hjælpes. Jeg forstod ikke, at jeg skulde hjælpe ham, jeg stansed ved, at han måtte holdes af og hjælpes.«

Her brød mindet så stærkt ind på hende, at hun ikke kunde bli ved, men vendte sig bort.

For datteren var hendes mor blevet ny.

Det var ikke den, som stelled og styred hjemme, ikke den, som sendte hende kloge breve i stille vejede ord. For en lidenskab, og som den gjorde hende vakker!

»Hvordan gik det dig, kjære mor?«

»Sådan, at jeg ikke vidste af mig. Vi rejste derifra dagen efter, og did vi kom, der lå hans to gårde.

Så meget sansed jeg dog, at da nogen af os måtte sove på nabogårdene, valgte jeg at komme på den, der lå nærmest hans.

Og da stormen i mig ikke længer var til at stå imod, så skrev jeg til ham uden navn. Jeg bad ham om en samtale. Han måtte møde mig på vejen mellem ham og os, den gik gjennem hans skog. Brevet slap jeg i hans egen kasse ved vejen.

Du kan skjønne, som jeg var, når du hører, at jeg satte klokken ti aften, for jeg trodde, at da var det mørkt! Jeg havde ikke lagt mærke til, at det endda var lyst, så langt nord som vi nu var komne! Følgen var, at jeg ikke turde gå ud før elleve, og var da sikker på ingen at træffe.

Men der gik han! Svær og ludende med hatten i hånd, brættet sammen i en bal, kom han stød i stød, undselig glad og kejtet. »Jeg vidste, det var Dem,« sagde han.

»Gud, mor, hvad gjorde du?«

»Jeg forstod med én gang ikke, hvor jeg havde fåt modet fra! Ja, jeg vidste ikke, hvad jeg vilde ham! Da jeg så ham, kunde jeg ha vendt om, løbet. Men hans underlige gang, disse sikre, lange steg og

hatten i hånden og lurvehodet, ... jeg måtte ligesom se. Og det besynderlige, han sa': »Jeg vidste, det var Dem!« Hvordan kunde han vide det? Jeg husker ikke, om jeg spurte, eller om han bare så min forundring; men han fortalte, at han havde set mig, da vi gik fra foredraget; han havde hørt, hvem jeg var. Den dybe røsten, som for mig betydde det usædvanlige, ligesom langt inde fra fremtiden, var det underligt at høre holde på med forlegne undskyldninger for, at han havde sagt, hvad som kunde fornærme mig. (Før han fik sagt »fornærme Dem, frøken,« sa' han: »fornærme dronningen, — jeg vil si': fornærme dronningen og hendes damer, — jeg vil si': fornærme Dem, frøken!«) Han havde så mange andre emner, han kunde ha taget, sa' han, og så mange andre veje at komme til det på. Han kunde ha sagt meget godt om dronningen, som han virkelig kjendte til; nu glemte han det. Sådan blev han ved med øjnene tæt ind i mine. Troskyldige, men stærke øjne, som jeg droges ind i. Det dured der i den stille skog af hans uudgrundelige, kejtede ærlighed. Øjnene sa' ligesom bestandig: Tror ikke De også det, frøken? Ingen kan forestille sig, som de var uvidende om, hvad de gjorde.

Han talte, og jeg hørte, og nærmere og nærmere gik vi hverandre. Men den fryd, jeg følte, og som ikke fik ord, — hvad skulde jeg også ha sagt? — tænk, den var tilsist ikke til at styre, den slog sig rebelsk. Jeg hørte med engang mig selv le! Så skulde du ha set, — uden nogen overgang lo han sammen med mig! Lo, så det svarte i skogen! Fiskerne drog netop forbi for at være på pletten, når solen randt; de hvilte på årerne og lytted; hans latter kjendte alle. Jeg kjendte den også, fra han kom med sine to slaver. Der var en faun i ham. Naturligvis en nordisk faun, en uhyre skogmand, vildmand, overgiven, men uskyldig, førende to bjørne, en under hver arm!

Ja, sådant noget. Ikke trold, skjønner du, de er så dumme og onde.«

»Du siger »uskyldig«, mor? Hvad forstår du ved, at han var uskyldig? Han, som tillige kunde være så vild?«

»At intet skaded ham. Hvad han så havde prøvet eller kjendt, — han var lige stort barn for det. Jeg siger dig, lige fin og lige udenfor. Han havde en så stærk omdannelsesevne i sig, at hvad som ikke høved hans natur, kom væk i den. Siden var det ikke med.«

»Mor, hvordan gik det? — Å, hvorfor har du oplevet det der og ikke jeg?« — Hun havde ikke før sagt det, før hun var borte.

Moderen lod hende være. Selv satte hun sig på en sten og vented. Det var godt at få hvile i sine tanker. Hun sad længe alene og havde gjærne siddet længer; men skyerne begyndte at drage sammen. Da kom Magne tilbage med en buket, en del af de skjæreste skogblomster og fint græs, ordnet pent omkring en furukvist med kongler på, grågrønne unge kongler. »Du, mor? Sådan var han vel? — Nej, kjære mor, gråter du?«

»Af lykke, barn, lykke og savn på engang. Du vil engang forstå, at det er jordens mest velgjørende gråd!«

Men Magne havde lagt sig i græsset hos hende. »Mor, du ved ikke, som du idag har gjort mig lykkelig!« — »Jeg ser det, kjære barn. Jeg gjorde ret, da jeg vented! Det har kostet, kan du tro, men jeg gjorde ret.«

»Mor, kjære mor! Lad os flytte tilbage igjen til skogen hjemme, til landevejen gjennem skogen vor! Lad mig høre mere! Der var det altså! Mor, fortæl! Hvordan gik det dig, søde mor! Gud, hvor du er dejlig! I dig opdager man da bestandig noget nyt.«

Moderen strøg hende over hendes hår og stilned af.

»Mor, jeg kjender den skogvejen om sommernatten. Laura gik den med mig, da hun var ble't forlovet, gik og fortalte, hvordan det var gåt til. Fiskerne rodde også dengang forbi, just som vi kom frem til en åbning. Vi gjemte os bag en stor sten. Og måltrosten begyndte, og en hel del andre fugle; men det, som mest betog mig, var duften.«

»Ikke sandt? Og det er vel derfra, at jeg bestandig siden syntes, det dufted skog af Karl. — Nej, jeg må fortælle dig, som han var »umedvidende« — ja, hvad andet ord skal jeg bruge? Vi stod stille og så udover sjøen. »Å, sådan længsel, det gir,« sa' jeg. »Ja, efter at bade, ikke sandt?« sa' han.«

Magne kom i den stærkeste latter; moderen smilte. »Nu er det mig ikke længer så underligt. For ham var vandet mer end for os. I bad styrted han sig til de urimeligste tider; når han ikke fandtes i marken eller på kontoret, så var han der. For ham var det den stærkeste naturfølelse; han vilde kjende koldt af jordomfavnelsen, sa' han.

Du kan ellers tro, han lo med selv, da han så, hvor jeg lo. Ja, vi lo, så det blev til koncert.

Men, mor, hvordan gik det? Nu kan jeg ikke vente længer!«

»Jeg kom hjem, som folkene skulde stå op. Og som denne nat den næst-næste og næst den næst-næste! I en af dem regned det, vi gik sammen under én paraply. Det var vel det, som gjorde udslaget.«

»Udslaget —? Hvordan?«

»Jo, havde vi én gang gåt arm i arm, så blev det siden også arm i arm.«

»Men de andre, mor? Var I da ikke ræd de andre?«

»Nej, de andre var ikke til for os. Hvad jeg

ellers leved, husker jeg ikke. Det gik sådan, at en nat havde vi sat os ned ...«

»Å, nu kommer det!«

»Jeg bad om at få sidde; jeg kunde ligesom ikke længer. Natten så herlig, stilheden og vi to — han talte bestandig lige ind i øjnene på mig, og han vidste ikke selv, som disse øjne nu strålte af lykke. Jeg havde ikke ord, tilsist ikke pust, jeg måtte hvile. Og det var ikke mange stunder efter, så sad jeg på hans fang.«

»Var det h a n, som —?«

»Jeg husker ikke rigtig; jeg husker bare første gang, jeg havde armene om hans hals og ansigtet ind i hans hår og skjæg ... for en vellyst, noget absolut nyt, ind til det inderste saligt. At kjende disse kjæmpearmer omkring mig, jeg blev båret langt, langt bort. Men vi sad på stenen.«

Var du som fra dig —?«

»Ja, se der er det! Det kaldes nemlig så; men det er omvendt at komme med al sin forstand op i en højere orden. Hos ham var jeg én gang til mig selv. D e t er kjærligheden, alt andet er ikke kjærlighed.«

»Mor, mor, så var det dig, der flytted dig op på fanget til ham? Det var dig!«

»Jeg er bange for, det var mig. Han var vist for beskeden og bly til at begynde på noget sådant. Det var vist mig. Ja, i grunden så ved jeg, det var mig. For en må jo berge livet. Det galdt ikke mindre. Dette at få hjælpe ham, at følge ham og dyrke ham, at gi mig helt til ham, det eller ingenting mere. Jeg tror vist, det var noget sådant, jeg sa' også, hvis jeg sa' et eneste ord.«

»Å, du ved, du sa' det!«

»Jeg tror, jeg sa' det. Men fra slige stunder ved en ikke forskjel på, hvad som føles og siges.«

Hun så ud i det lange dalføre. Hun stod som

en, der vilde til at synge. Hodet løftet, åben mund, lyttende til tonerne, før de kommer. Men det var ikke så; det var de toner, der var gåt, hun hørte igjen.

Lidt efter sagde hun helt sagte — datteren måtte nærmere, for elvesusen tog enkelte ord —: »Nu skal du høre noget, Magne, — — du har aldrig hørt det af mig, og andre har vel heller ikke sagt dig det — —.«

»Hvad er det, mor? Du gjør mig næsten ræd.«

»Dengang jeg mødte din far, — — var jeg forlovet.«

»Hvad siger du? — Du, mor?«

»Forlovet og skulde gifte mig; ja, det var min siste måned hos dronningen. Forlovelsen var sket og skulde fuldbyrdes under højeste protektion.«

»Med hvem —?«

»Der er det! — — Sa' jeg dig før, at den gang jeg traf din far, havde jeg i grunden opgi't mig selv?«

»Du, mor? — Nej.«

»Jeg trodde ikke, livet havde noget at by' på, eller at jeg havde noget at vente efter. De fleste piger, som blir 28 år, uden at der sker noget, — ja, sker noget, som det er værdt at rejse sig op for, de tror, at alting er det samme. Den alder, eller årene omkring den alder, er den farligste.«

»Hvad siger du?«

»Da gir de fleste piger op.«

Hun tog sin datters arm, som hun trykked, og så gik de.

»Jeg får da tilstå dig det.« Men derpå taug hun.

»Hvem var det, mor?«

Hun sagde det så sagte, at moderen ikke hørte det, men hun vidste, hvad det galdt.

»Han var en, du har liden agtelse for, min pige. Og med rette.«

»Onkel!« — — —

»Hvordan falder du på det?«

»Jeg ved ikke. — — Men var det ham?«

»Det var ham. Ja, jeg ser, du forstår det ikke. Det har jeg aldrig gjort selv heller. Tænk, din far — og ham! Og omtrent samtidig! — Hvad synes du om mig? Men vogt dig selv, du, min pige! —«

»Mor!«

»Nå, nå, — du har en mor, det havde ikke jeg. Og så var jeg ved hoffet. Og i den farlige alder; jeg har sagt dig det. Da man omtrent er ble't ligeglad med alt.

Jeg havde jo også legt den leg, vi så på idag. Ikke med dine anlæg. Ja, vend dig bort! — Jeg havde fåt en del væmmelse i livet, blandt andre for mig selv. Og gik der så og vraged, til det blev sent på dagen.«

»Men — med onkel!« brød Magne ud igjen.

»Vi så anderledes på ham dengang. Men jeg gider ikke nu rode op i det; jeg bare tilstår, at det var ækelt.

Så kan du tænke om det, hvad du vil, — jeg mener om grunden til, at det blev.«

Datteren slap hendes arm og så på moderen. — —

»Ja, Magne, vi handler ikke altid, som vi har mål til. Jeg har sagt dig, jeg var i den farlige alder.

Så forstår du også, hvad jeg følte, da jeg så din far. Ti der er nu ikke bare småskillinger i mig heller.«

»Men de andre, mor? Hvordan klarte du fra dig de andre, — hoffet, vore slægtninger, onkel og alle hans? Det må da ha været et opstyr og en skandale, så du måtte løfte nakke mod det!«

»Ved du, Magne — alt det skal vi la' ligge til senere. Der var slet ingen »andre« ! — Nogen fiskere havde set os, og de havde lagt sig ud for at få vide, hvem jeg var. Men før det blev kjendt, var jeg rejst, og inden en måned var jeg hans hustru. Jeg var kommen i den mands hænder, som gjorde alting helt og gjorde det straks. Han var altfor ubehjælpelig til at forstå andet end ret frem. Det gik uden hindringer.«

»Men hvad sa' folk! Du godeste gud! Hjalp det far, — jeg mener i folks omdømme — at du blev hans?«

»Du mener det, at han ægted en hoffrøken?« Hun smilte.

»Ved du, hvordan det lød? Jo, Karl Mander havde på et møde bagvasket dronningen, en hoffrøken havde hørt på, og en måned efter var hun løbet bort med Karl Mander. Sådan omtrent. Landets råeste mand havde hun foretrukket. Sådan lød det.«

»Naturligvis. De har altid ret.«

»Året efter skrev en turist i et blad, at han havde set den forlorne hoffrøken i en vaskebalje. Ha, ha! Det var ellers sandt. Du var kommet til, og det var i årnetiden; jeg måtte nok ta i. Det gjorde vi begge.«

»Mor, mor, hvordan var han hjemme? Da I kom sammen, mener jeg? For en herlighed! Det var da vel det mest storartede, som er levet på jorden? — Å, mor, hele mit liv må jeg være dig taknemlig for, at du har sparet op dette for mig til nu! Før havde jeg ikke forstået det.«

»Ikke sandt? Sligt kan umulig fortælles til et barn eller til en halvvoksen. Men jeg fortæller ikke bare for at fortælle. — —

Hvordan vi havde det sammen, spør du. Tænk dig ham først! En hengivelses-natur, som var meget

lidet forståt. Nok af nogen få og på en vis, men ikke, så det fryded en selv. Følgen deraf blev, at når han trodde, han fandt gjenklang, gav han sig så hen, at han blev til nar. Var det ved et selskab, så drak han sig fuld, eller rettere blev drukket fuld og slap så sin ubændige natur løs. Ved du, — jo, jeg vil fortælle dig det! Å! — I et selskab gjorde en dame (hun er nu gift med kaptejnen her) — hun gjorde sig til for ham for at more de andre. Hun var meget kvik, nokså vittig også, hun lod, som hun var aldeles væk i ham, så hun aldrig kunde høre nok, aldrig få spørge nok, og samtidig listed hun mere og mere vin i hans glas, hun drak med ham, fik alle til at drikke med ham.«

— »Gud, mor!« —

»Ved du, hvorledes det endte? I fjøset. De fik stængt ham ind i fjøset, ham alene. Af raseri fik han slag. — Det var hende, han så gjennem vinduet, da han stod på talerstolen. Det var da, han blev ædru.«

Mor og datter gik tause.

»Du vidste ikke noget om dette dengang, du, mor? Ikke før senere?«

»Nej. Havde jeg vidst det, så havde jeg, tror jeg, gåt lige mod ham, ta't ham i hånd og hilst hjærtelig på ham, første gang jeg så ham.«

»Jeg også, mor!«

»Efter samlivet med ham har jeg tænkt så meget. Ved du, jeg tror, at genier har dette troskyldige og ubændige. Det kommer derfor så altfor meget an på folk og forhold, hvordan det går dem. Men fremfor alt på, om de får en kvindes hjælp. Som hjælpen er, så går det.

Karl Mander var ble't en enetaler; han trivdes best mellem bønder; de forstyrrede ham mindst. Bøgerne og tænkningen og jordbruget og badene, — og

så engang imellem en orgie, en tale, helst begge lige efter hverandre, — det var hans liv til da.«

»Men han drak ikke, mor? Det var ham ikke noget behov at drikke? Var det?«

»Ikke mere, end det er dig og mig! Det var alene et udbrud af livsfryd, af sammenklemt savn. Således den siste gang ...«

»Ja, den —! Gud, hvorfor var ikke du der —?«

»Da var du jo kommet til, barn, jeg kunde ikke. Jeg havde dig ved brystet. Det hele vilde ha gåt bra, hvis ikke en mand efter mødet ved fællesspisningen havde været så uforsigtig at udbringe min skål! Da slap han sig løs! Der var emnernes emne, og det havde han endnu ikke fåt talt ud om med nogen! Det skal ha været som at tænde den største glædesild, han holdt taler for mindst tyve egenskaber ved mig og ved ægteskabet og faderglæden, han ...«

Hun kunde ikke mere. Hun satte sig ned og datteren hos hende. De gråt begge. Elvesusen strøg over dem med hård hånd; men trøsted på sin vis. Det nytter ikke alt det, vi gråter. Den går, som den går, og den stanser ikke, den strænge gang mod havet.

Gjennem naturtalen hvisked mindet om hans sørgelige endeligt. Det fortalte sig selv dystert i dem begge, at han efter måltidet vilde svale sig i et bad, at alle fraråded det, — at det nytted ikke, — at han hopped ud fra den største højde, gjorde længer og længer tag udover, som vilde han hjem med det samme, fik krampe og sank. — —

»Mor — — jeg har endnu tilgode at høre, som I leved sammen?« Atter om en stund: »Mor, du må gi mig det også! Du har jo nok fortalt det, ja fortalt så uhyre meget om det. Men ikke det, jeg nu vil vide! Kjærligheden, mor, hengivelsen mellem

dere to! Mor, den må jo ha været, så vi andre ikke kan sove for det.«

»Over al forstand, barn. Over al forstand! Og ved du, — bagvaskelsen om os, især de skidne anonyme breve, nederdrægtigheden, ... den hjalp til! For hver gang gjemte vi os bestandig tættere i hverandre. Han havde ikke så fin hud for sådant som jeg. Han forstod det først gjennem mig. De, der styrer dette lille folk i det selskabelige, er ikke afkom af nordmænd, men af indflyttere. En som han kunde aldrig komme i fodlag med dem. Men j e g var en af dem, og gjennem virkningen på mig forstod han! Blev han først sat på et spor, ja, da kan du tro —! Af natur var han en opdager. Og når han nu først rigtig fandt ud, hvad jeg havde udsat mig for ved at vælge ham, ... nå, det gav fart! Ja, har der været løn på jorden, så gav han den! Nat og dag, hele sommeren, hele høsten, hele vinteren, hele våren var vi ikke fra hverandre. Vort liv var jo en flugt fra de andre, men det var en flugt ind i et paradis. Han afslog alle indbydelser, han havde knapt tid at tale med folk, som kom; han vilde ikke ha dem her. Han og jeg og jeg og han i de store stuerne og de små kamrene, han hos mig, eller jeg hos ham. Og på landevejen, i marken, på sæteren, på sjøen, på isen, i arbejde, i tilsyn sammen, sammen, eller, om borte fra hverandre, så bare for at komme sammen snarest. Men jo mere vi var sammen, jo rigere blev han. Det største for mig var ikke tankestrømmen, men manden. At se ned i hans oprigtighed, som var klar tilbunds, det var for mig de herligste stunder, jeg har levet. Hans hengivenhed for mig, eller hvad jeg skal kalde det, — det samler sig i et eneste billede: hans store hode i mit fang! Der la' han det ofte ned og sa' hver gang: her er godt at være!«

Og datteren lagde nu sit hode ned i moderens fang og hulked.

Det tog på at regne, de rejste sig, de måtte gå hjemover igjen. Den lille samling hus deroppe ved stationen lå i regnen fjærnere, men blev fortroligere. Også landskabet fik mere samfarve og venlighed; bjørken dufted trefoldigt.

»Ja, nu, mit barn, tror jeg, at jeg har gi't dig noget af hans længsel. Ikke sandt?« Hun bøjed sig mod hendes ansigt.

Istedetfor svar gjemtc datteren sig hos hende.

Det varte en stund, før de atter gik.

»Du havde længselen; den er arv, og jeg har øget den i dig fra ham. Store mål, ædle mænd og kvinder har jeg sat op for dig. Så gjorde han. Højsindede tanker har jeg badet dig i, som han baded sig i naturen for at svale sine.

Jeg vidste, da jeg sendte dig ud, at jeg handled i hans ånd. Men jeg kjendte selv best rustningen, du havde på. Den var fra ham.

Og dog — Magne!«

Datteren løste uvilkårlig sin arm ud fra moderens og stansed. Hun ligesom støtted sig på sig selv.

»Ja, jeg ser det. Det er tredje gang idag. Du føler, jeg vil angribe dig. Og jeg vil angribe dig.

Det var i selskabet hos din onkel, at du sa' til mig, da jeg skulde til med soupéen: »Mor, du kan så godt beholde hanskerne på.« — Du skammed dig over mine arbejdshænder.«

»Mor, mor —!« hun dækked sig, hun vendte sig bort.

»Jeg vil si' dig, mit barn, at uden disse arbejdende og disse ordnende hænder var du ikke det, du nu er. Har du levet i et selskab, der det er en skam for en dame at ha slige hænder, så er det et slet selskab.

Idag nød du selskabet, — nød det, som trodde du, at du selv var ble't noget stort!«

»Nej, mor! Nej, nej!«

»Du gjorde det! Kanske også du kjendte samvittighedsnag ved det, eller frygt; det kan være; jeg stod jo der.

Men nu er valget for dig kommet. Jeg vilde, det skulde være gjort, før du trådte ind i din fars hus, mit barn.

Arbejde, eller det der, — det andet.«

Gud, mor, du gjør mig uret! Dersom du vidste —!«

»Kan jeg få dig til at elske din far, — og jeg skal gi dig alt, og evnerne har du, — kan jeg få dig til rigtig, rigtig at elske ham, ja, da ved jeg, hvad du går frem til. Vi kvinder må elske for at tro.«

ÉN DAG.

I.

Man kaldte almindelig Ella: »hende med fletten«. Men så svær fletten var, — havde den været båret af en, som var mindre godt skabt, mindre lys og frimodig, så havde neppe nogen lagt mærke til den; det muntre liv, den leved for sig selv der bag, var da forblevet i tysthed. Og det, skjønt den var den sværeste flette, nogen der i småbyen havde båret. Kanske den dog tog sig sværere ud, end den var, fordi Ella selv var liden. Hvor langt den rak, går det ikke an at sige, den nådde et godt stykke nedenfor livet, et meget godt stykke også. Dens farve var ustø, og altså også unævnelig. Den faldt lidt i det rødlige; men der i byen plejed man at sige, den var lys, og vi kan jo stanse ved det, såsom vi ikke har synderlig brug for mellemfarverne. Ansigtet udmærked sig ved sin hvide hud, var smukt formet med lige drag fra pande til hage, havde en kort, men fyldig mund og sjælden frimodige øjne. Hun havde i sin lidenhed en tæt figur, men noget for korte ben; for at komme så fort afsted, som hendes natur var til, måtte hun lægge sig til et rapt fodslag. Dette rappe førte hun ellers med sig ind i alt, hun tog sig for, og det var vel derfor fletten kom til at ha det travlere end sædvanlig for fletter.

Hendes mor var enke efter en embedsmand, havde en liden formue lagt til sin pension og bodde i sit eget lille hus overfor hotellet, lige ved byens torv. Hun var en stilfærdig en; manden havde været hendes bestemmelse, stolthed, lys. Da hun tabte ham, veg hendes livsmod; hun krøb sammen inde i religiøst grubleri. Men da hun ikke var magtsyg, lod hun sit eneste barn få følge sin egen natur, som ligned faderens. Moderen omgikkes ingen uden en ældre søster, som sad med en stor gård et stykke fra byen; men Ella fik ta ind kammerater fra skolen, bådene, skøjteløbene, skifarterne; det var forøvrigt bestandig de samme. Hendes valg havde en født forsigtighed, hendes livlighed dæmpedes af moderens omgang og husets stilhed. Så det hørte til hende at være væver og grej uden støj, — nok frimodig, men med herredømme over sig selv, derfor agtsom.

Så meget underligere var, hvad som hændte hende, da hun var ved at bli voksen, sådan en fjorten, femten år. Hun fulgte et par veninder på en koncert, som byens sangforening og et par amatører gav for de fattige til jul. På den koncert sang Aksel Aarø »Sov i ro!« af Möhring. Som alle ved, bærer et dæmpet mandskor sangen i vej; det breder måneskin foran den, mere måneskin, og i det rodde Aarøs røst frem med lange åretag. Røsten var en hel, rund basbaryton, som folk fandt stort behag i. Uden rift eller lyde kunde den spændes bent som en snor herfra til Wien. Men Ella hørte indeni denne ligelige røst en anden, en medklang af svaghed eller smerte, og hun trodde, alle kunde høre den. En bevægelse inderst i den, en rørende fortrolighed, som tog hende om hjærtet og sagde: »Sorg! Å, sorg er mit livs lod! Jeg kan ikke for det, jeg er fortabt!« Før hun selv vidste af det, sad hun og vilde gråte. Noget mere indtrængende end denne røst havde hun ikke været ude for. Fra tone til tone steg det: hun misted magten

over sig selv og lagde ikke mærke til det. Han stod der nokså høj, slank, det blonde, bløde skjæg nedover brystet; hodet var lidet med store tunge øjne, søsken til røsten; også øjnene havde noget inderst inde, som sagde: »Sorg, sorg!« Dette tungsind i øjnene havde hun set før, men ikke vidst, hvad hun så, før nu, hun hørte røsten. Og gråden vilde frem. Den måtte ikke. Hun så sig om; ingen anden gråt; hun pressed tænderne sammen, trykked armene ind til kroppen og knærne ihob, så det sved, ja, hun skalv. Hvorfor i al verden skulde dette netop hænde med hende og ikke med nogen af de andre? Hun putted lommetørklædet op foran munden og jog sine tanker ud til de yderste skjær, der hun havde set fyrtårnet blinke og atter slukkes og sjøen hver gang bli fuld af spøgelser. Men nej! De kom hjem igjen, de vilde ikke være der. Lommetørklædet, hænder, advarende øjne kunde ikke stanse den første hulk, den brød igjennem! Foran alles opskræmte øjne rejste hun sig, kom fort og behændig forbi og ud, der slap hun sig løs. Ingen fulgte, ingen turde kjendes ved hende. —

Du, som læser dette, skjønner du, hvor forfærdeligt det var? Har du været på en sådan — jeg havde nær skrevet taus koncert i en norsk kystby af halvt pietistisk opdræt? Mandfolk er der næsten ingen af; enten ligger ikke musik for mandfolk i kystbyerne, eller de er her på klubben, på et andet sted — ved billarden, kortbordet, i restaurationen, ved punchen og aviserne. Nogen af dem er kommet op et øjeblik og står borte ved døren; står som de, der hører huset til og vil se lidt på de fremmede. Eller der sidder virkelig et og andet stykke mandfolk på bænken, klemt ind i den spraglede skjørtebark som en afbrudt kvist; eller der er klinet et par eksemplarer op efter væggen som efterglemte yderfrakker.

Nej, de, som møder frem til koncert, er byens harem'er. Haremernes ældre indvånere for at drømme

om igjen under fager tekst og bevægelig musik, hvad de engang selv trodde, de var, og hvad de dengang trodde vented dem. På de baner er det harmløst. Deroppe er de i grunden bedre kjendt end hernede; slår også lidt kjøkkenlugt, lidt husgrin op i drømmene, — det forstyrrer ikke.

Haremernes yngre indvånere drømmer, at de er sådan som de ældre trodde, de var, og at de nok skal nå lidt af, hvad de ældre ikke nådde. De har fiks besked på livet. I ét ligner begge aldre hverandre, de er af praktisk afstamning i små kår; de tuller sig ikke for langt væk. De har så fuldt på det rene, at den lysning, som falder over dem af større ånders tekst og toner, ikke helt ud er alvor, men en smule »på lissom« (ligesom).

Når derfor en enkelt tar det aldeles for alvor og gir sig til at tude, — du gode gud, i det private kaldes det tosseri, i det offentlige er det prostitution.

Ella havde prostitueret sig.

Hendes egen forfærdelse kjendte neppe mål. Af alle de piger, hun omgikkes, var hun den, som sist tog til gråden; det var hun viss på. Hun havde vel så stor skræk som nogen for at bli set på og omtalt. Hvad i al verden var så dette? Hun holdt af musik, hun spilte piano; men særlig musikalsk begavet trodde hun ikke, hun var. Hvorfor skulde netop hun så besynderlig overvældes af hans sang?

Hvad måtte han tro om den halvvoksne tøs? Dette siste plagede hende dybest. Herom turde hun ikke meddele sig til et liv. De flestes forundring stansed ved, at hun havde været syg; hun holdt sig også hjemme en tid efter og var bleg, da hun kom ud. Veninderne ærted hende, men hun lod det dø hen.

Den vinter holdtes flere barneballer. Det fjerde i rækken var hos »Andresens på hjørnet«, og Ella var med. Ballet havde nåd til at slutte anden française, da hun hørte det hviske: »Aksel Aarø, Aksel Aarø!«

Og der stod han i døren med tre andre unge herrer bag sig. Husfruen var hans ældre søster. Disse fire unge herrer kom op her fra et kortlag; de vilde se på.

Ella kjendte, at hun blev overgydt af glødhede; hun kjendte tillige en svaghed i knærne, som vilde de slå kors. Hun forstod ikke rigtig, så ikke rigtig, men følte store øjne på sig. En fold i kjolen, som ikke faldt i linje med de andre, var hun dybt indi, da han stod foran hende og sagde: »Det er da en dejlig flette, De har.« Røsten ligesom overdryssed den med guldstøv. Han løfted hånden, som vilde han røre ved den, men istedet førte han den op i sit skjæg. Da han mærked hendes dybe undseelse, vilde han ikke stå der længer, men vendte sig.

Flere gange senere følte hun ham; men han kom ikke mere hen til hende. De andre herrer tog del i dansen, Aarø dansed aldrig. Han havde noget ved sig, som i sin art var det behageligste, hun vidste. En tilbageholden fornemhed, en stil i sin fremtræden, en hensynsfuldhed af den langsomme, dvælende slags, som vel også var den eneste, hun vilde ha forstått. Hans gang gav indtryk af, at han holdt halvdelen af sin kraft tilbage, og således i det hele. Han var høj; det lille, noget smale hode sad på en nokså høj hals, skuldrene var ikke svære; men aldrig havde hun før lagt mærke til måden at dreje hode og overkrop på eller vidst, at der kunde være noget, ja, næsten musikalsk ved det.

Hvad herefter foregik, og rummet, det foregik i, flød sammen i lys. Med én gang var det ikke længer så. Lidt efter hørte hun også: »Hvor er Aksel Aarø? Har han gåt?«

Han var ikke længe hjemme den vinter. Han havde været to år i Havre og kom netop derfra; nu skulde han være to år i Hull.

Hidindtil var musikken for Ella en kjær øvelse;

især havde hun elsket harmonierne og søgt dem. Fra nu af blev det melodien, hun gav sig hen til. Hun havde lyttet til klangen og prøvet sig frem i den; nu gik musikken over til at bli sprog. Hun talte selv i den, eller nogen talte til hende.

Foruden alle, som var i et selskab, var der fra nu af én til. Aldrig alene mere, ikke på gaden, ikke hjemme. Og fletten var blevet det hellige tegn.

Ud på foråret mødte fru Holmbo hende på gaden. Ella kom fra præsten med sin salmebog i hånd. »Går De til konfirmation?« — »Ja.« — »Jeg har en hilsen til Dem. Kan De gjætte fra hvem?« Nu var fru Holmbo en veninde af Aksel Aarøs søster og bestandig sammen med familjen. Ella blev rød og kunde ikke svare. »Jeg ser, De ved, hvem det er fra,« sagde fru Holmbo, og rødere blev Ella. Med et smil, som var nokså overlegent — og byens smukkeste dame havde overflod af dem — sagde hun: »Aksel Aarø skriver ikke gjærne. Nu fik vi første brevet, siden han rejste. Men i det brev skriver han, at dersom vi ser hende med fletten, så hils hende fra mig. Hun gråt ved Möhrings sang; det kunde I andre også ha gjort, skriver han.«

Tårerne sprang Ella i øjnene. »Nå, nå,« trøsted fru Holmbo, »der er intet ondt i det.«

II.

To år efter, ud på vinteren, kom Ella rask opover fra isen med sine skøjter i hånd. Hun havde for første gang sin ny, tætsluttende jakke på; det var virkelig især den, som havde fåt hende ud. Fletten løb muntert op under den grå hue, den var tykkere og længer end nogensinde; den trivdes fortræffeligt.

Hun gjorde som altid en sving forbi »Andresens på hjørnet«; at se huset var nok.

Og just som øjnene traf huset, stod Aksel Aarø i døren. Han kom langsomt ned trappen, han var hjemme igjen! Det blonde skjæg sirlig over sort pelsværk, skindhuen dækkede hele den korte pande, så den rammed ind øjnene, de store dragende øjne.

Begge så på hverandre, de måtte gå mod hverandre, forbi hverandre; han smilte, idet han tog til sin mørke skindhue, og hun — stansed og nejed som en skoletøs i kort kjole! I to år havde hun ikke stanset, ikke hilst anderledes end med hodet, ja, som enhver voksen dame; den, som er liden, holder mer end andre på denne forret. Men foran ham, som hun helst vilde være voksen for, stansed hun og nejed, som sist han så hende! Omtåget af denne ulykke styrted hun op i en anden. Hun sagde til sig selv: Se dig nu ikke om! hold dig stram, se dig ikke om! hører du! — Men på hjørnet, idet hun skulde svinge bort fra ham, vendte hun sig dog — og så ham gjøre det samme! Fra det øjeblik var der ikke folk til, ikke hus, ikke sted, ikke tid. Hun vidste ikke, hvordan hun fandt hjem, eller hvorfor hun lå på sin seng med ansigtet ned i puden og gråt.

Fjorten dage efter stort ungdomsslag på klubben for Aksel Aarø. Alle vilde være med, alle vilde byde sin afholdte kammerat velkommen tilbage. Han var vokset i deres savn. Fra Hull havde de også hørt, hvor uundværlig han efterhånden var blevet i selskaberne derborte. Havde hans røst havt større omfang — den råded nemlig ikke over mange toner — så havde han nu været ved *Her Majesty's Theatre*. Så fortaltes der. På ballet skulde sangforeningen — hans gamle sangforening — atter synge sammen med ham.

Der var Ella med! Hun kom for tidlig, — bare fire før hende. Hun frøs af forventning i de tomme rum og halvåbne gange, men mest indi salen, der hun

engang havde »prostitueret sig!« Hun gik i en rød balkjole uden noget smykke eller blomst; moderen ønsked det så. Hun frygted at ha røbet sig ved at komme så tidlig; hun holdt til alene inde i et siderum og krøb ikke frem, før der var tændt flere lys, og duft og prat og stemning af instrumenter indbød. På ballerne nu og før er der den forskjel, at straks blir her livligt; det har sporten gjort; den har skabt større fortrolighed mellem kjønnene. Liden som Ella var, kom hun bort i mængden og så ikke Aksel Aarø, før hun hørte flere hviske: »Der er han!« og en lægge til: »Han kommer hid til os!« Det var fru Holmbo, han søgte og hilste på; men lige bag denne stod Ella. Da hun følte, hun var opdaget, blev knoppen endnu rødere end dækbladene. Straks gik han fra fru Holmbo. »Godaften!« sagde han helt sagte og gav hånden ud, som hun tog mod uden at se op. »Godaften!« sagde han engang til, end sagtere og mere nær. Hun kjendte et svagt tryk og måtte løfte øjnene; det skede med et undseligt bud fra troskyld og frygt, det hasted forbi dem alle, oplyste intet og forarged ingen. Han så ned på hende, mens han strøg sit skjæg; men enten han nu intet havde at sige (han var jo ordknap), eller han ikke kunde sige, hvad han vilde, — blev alle tause med ham. Med det ham egne lempelige lag vendte han sig og gik, fangedes op af kammerater, og senere så hun ham bare af og til og altid på afstand; han dansed ikke.

Men det gjorde hun; alle var jo enige i, at hun var »sød« (det sagdes med respekt), og så var der den kvæld et nydeligt skjær over hende af glæden. Hvor Aksel Aarø stod i salen, følte hun ham og havde sin stille jubel af at svinge forbi. Hans øjne mødte hende og fulgte hende; hans nærvær gjorde, at hun fandt alle og alting strålende.

Lænet mod dørkarmen såes en svær, staut kar danne tilsynskomité. Han kunde være mellem tredive

og firti år, nærmere de siste; et stormfaret åsyn, bredt skåret, men kjækt; sort hår, brun-grønne øjne, skikkelsen noget af en kjæmpes. Han var kjendt af alle i salen, Hjalmar Olsen, den djærve fører af landets største dampskib. Han mønstred alle, der dansed forbi, men fandt, at den lille i rød kjole vandt prisen; hende var det mest moro at se på. Både var hun ypperlig skabt, og hendes frejdige lyksalighed hopped over i ham selv. Da Aksel Aarø rykked nærmere, fik Hjalmar Olsen også hver gang lidt af den forelskelse, som da strålte ud af øjnene på hende. Hver eneste dans var hun med. Hjalmar Olsen var høj nok til at få glimt af hende salen rundt. Også hun lagde mærke til ham; han blev snart som et fyrtårn på hendes sejlads. Men et fyrtårn, som havde hjærte for skibene, — således følte han nu, at hun var i fare derinde ved Peter Klaussons vest. Han kjendte Peter Klausson.

Hendes bittesmå fødder tripped vals, hendes flette hopped polket, fødderne tre fjerdedels, fletten fire fjerdedels. Men Peter Klausson trykked hende for tæt ind til sin vest!

Derfor fandt han hende op, straks valsen havde slut; men det var ikke så let at akkordere sig en dans til; først næste vals var ledig, og den fik han. I det samme dette var afgjort, stimed alle frem mod tribunen; sangforeningen viste sig deroppe. Hun var hjælpeløs liden, Ella, når alle stormed på og pakked sig sammen; Hjalmar Olsen, som så hendes ulykkelige forsøg på at få et gløt, tilbød sig at løfte hende op på bænken, som løb langs væggen, de stod ved. Hun turde ikke; men han så i det samme andre klyve op, og før hun kunde hindre det, var hun selv deroppe. Netop i det samme kom Aksel Aarø ind blandt sine kammerater og blev hilst med de allerlivligste håndklap af alle sine venner i salen, mænd som kvinder. Han bukked ærbødigt og tilbageholdent; men velkomsthilsnen vilde ikke slutte, før kammeraterne

drog sig lidt tilbage, og han kom helt frem. Først istemte foreningen en af sine ældre sange; Aarø tog op sin stemme jævnbred alle de andre, hvad man syntes godt om. Dernæst kom anføreren frem til pianoet for at ledsage en sang, Aarø vilde foredrage alene. Sangen var komponeret af Selmer og alt på mode inde i hovedstaden; den blev sunget af mænd som kvinder; siste strofes »hun« gjordes bare om til »han«. Her var den aldrig hørt.

Allerede mens foreningen sang, havde Aarø spejdet rundt i salen, og fra han så didhen, som Ella stod, havde han holdt øjnene der. Nu stilled han sig på den side ved pianoet, og under sangen så han uafbrudt derhen. Efter som den skred frem, gjennemlystes hans tunge øjne, hans skikkelse blev plastisk.

Jeg synger for én eneste,
om også alle hører på,
og bare denne eneste
kan sangen helt forstå.
Men I, som hører. styrk dens klang;
for var ej denne eneste,
som vakte nu min tonetrang,
da fik I ingen sang.

Er vejen ej den beneste,
forgrenet gjennem alle her,
så er den dog den eneste,
som kommer ganske nær.
Å, gode hjærter, styrk hvert ord,
så de må bli de eneste
i hele kjærlighedens kor,
som hun af hjærtet tror.

Hans røst var bedårende; et sligt elskovsbud havde aldrig nogen hørt. Nu var der flere end Ella, som havde tårer i øjnene.

De stod en stund, som vented de på et vers til, — derfor stilhed; men så brød der et bifald ud, som aldrig var hørt mage til. De vilde ha sangen op igjen. Men endnu havde ingen hørt Aksel Aarø synge noget to gange efter hverandre. Så det måtte de opgive.

Ella havde aldrig hørt sangen, hverken dens ord eller dens tone. Da han begyndte den med øjnene didhen, trodde hun, at hun skulde tumle ned; noget så uhørt djærvt havde hun ikke anet. Han, ellers så ordknap, hensynsfuldt tilbageholden, synge dette over til hende, så alle hørte! Hvid som væggen, hun støtted til, fik hun slig åndenød, at hun så sig om efter hjælp. Lige bag hende, også oppe på bænken, stod fru Holmboe, magnetiseret, skjøn som en statue. Hun så ikke mere Ellas nød, end hun så klokken på byens torv. Denne absolute udeltagelse kjølned hende af; hun kom til sig selv igjen. De andres nærvær, som havde været hende så forfærdelig, betydde jo ingenting, så længe ingen forstod. Hun hørte tilsist på uden angst. Andet vers helt og holdent. Mere skjult, mere yndig kunde det ikke siges hende, trods alle hørte. Bare han ikke havde set på hende! Bare hun havde fåt gjemme sig!

Straks siste tone slutted, hopped hun ned. Nede mellem alle skuldre fandt hun sin blufærdighed igjen, sin frydefulde drøm, sin hemmelighed i brudedragt og fest. Hvad var ikke hændt, og hvad skulde bli det næste? Rundt om tindrende øjne, jublende røster, klappende hænder, — var det ikke som fakler og hyldningsrop, var det ikke for hende med? Indenfor han og hun, — alle de andre udenfor.

Dansen begyndte straks, — og hun afsted! Hun afsted, som var alt til hendes ære, eller som var hun den eneste! Hendes kavallerer, den ene efter den andre, prøvede at snakke med hende; men det nytted ikke. Hun lo, — lo dem op i øjnene, som var de

gale, og hun alene forstod. Dansed, stråled, lo fra armene på den ene og ind i armene på den andre. Så da Hjalmar Olsen fik sin vals, var det, som han tog imod atten friske buketter og et »længe leve Hjalmar Olsen!« Han var mere end smigret. Da hun lagde sin hvide arm som hengivent barnesnak op efter hans sorte kjole, kjendte han, at han i grunden var lige uværdig som Peter Klausson. Han skulde så vist ikke plette hende; han holdt hende udadleligt langt ifra sig, og da han syntes, hun lo, og vilde opdage det lille menneskes leende åsyn etsteds nede ved sin vest, og da han på den ekspedition fik se mere, end han burde se (for han løfted hendes armer så skrækkelig højt), skammed Hjalmar Olsen sig og dansed videre med øjnene stivt ude i rummet som en søvngjænger. Dansed i selvfølelse og henrykkelse frem over stok og sten. Ella prøvde en og anden gang at nå gulvet; hun ønsked en sikrere fornemmelse af takt. Umuligt. Han besørged altsammen selv, både hendes og sin dans, både hendes og sin takt; hun nådde ikke gulvet uden på besøg; hele resten var en luftrejse. Deroppe fra hørte han hende le; det glæded ham, at hun befandt sig vel. Men han så hende ikke. De, han havde sammenstød med, glæded sig mindre, hvad som blev deres sag. Han var såre forbauset, da musikken stopped; nu først skulde de til at begynde for alvor. Men han måtte sætte hende af ved det ufrivillige stoppested.

Kort efter atter sang. Først af foreningen alene, så af den og Aarø sammen, Griegs »Landkjending«. Endelig sang Aarø til piano. Denne gang havde Ella gjemt sig blandt de bagerste. Men da disse bestandig stimed frem, blev hun stående alene. Derved befandt hun sig vel; hun så ham, men han så ikke hende; ej heller så han didhen, hun nu stod.

Hun kjendte ikke sangen, vidste ikke engang, at den var til, skjønt hun ved de første ord og toner

hørte, at andre kjendte den. Naturligvis vidste hun, at hverken ord eller tone var af ham; men ligesom han forrige gang havde valgt, hvad som kunde nå frem til den, han ønsked at synge for, tvilte hun ikke på, at han nu gjorde det samme. Allerede de første ord: »Min unge elskov bærer slør,« — dulgt kjærlighed kan jo ikke få et sandere billede! Det var atter til hende! At sløret løftes bare for ham, at det falder, straks nogen anden ser, — er det ikke så, det må bli mellem dem? At kjærlighedens hemmelighed ligner en helligdom, at i den gjemmes jordens højeste lykke, — hun skalv i gjenkjendelse! Tonerne skylled ordene over hende som kolde bølger; denne forståelse til blottelse isned hende. Hun gøs af angst og af fryd på én gang. Ingen så hende, det var redningen. Hun frygted hvert nyt ord, før det kom, og hvert blev til ny skjælven. Med armene trykket ind til barmen, med hodet bøjet over hænderne stod hun og bæved som i bølger. Og da andet vers kom med sin siste linje, og især da den gjentoges, vilde den store gråt op — som engang før i samme sal. Hun stemmed mod af al sin magt; men mindet om, hvor dårlig det da gik, svække modstandskraften; hun var lige ved at hulke, da sangen også nævnte det! Sammentræffet var for storartet, det skjød al bevægelse tilside, hun kunde i stedet ha skoggerlet. Nu var hun aldeles, aldeles sikker! Således gik det til, at sangens siste strofe fik hun i sin åbne sans, i sin jublende samfølelse — som et lynslag, som et knivstik lige ind til skaftet.

Sangen lød:

Min unge elskov bærer slør.
For mig hun løfter det og ler
af øjne, ingen anden aner,
de stråler, smelter, sværger, maner; —
men sløret for, straks nogen ser!

Alt godt, som to er ene om,
har tvefold ynde, hellighed.
At livets lange længsler møies
i to, som sjæl i sjæl gjenfødes,
er største lykke, jorden ved.

Men hvorfor bærer hun så slør
og hulker i det uden lyd,
som skulde briste hendes hjærte?
Fordi det vævet er af smerte, —
i savn og angst er al vor fryd.

Et skræmmende, øredøvende bifald. De vilde, de måtte ha sangen om igjen; denne gang skulde Aarøs fornemme modstand gi tabt.

Men han adlød ikke, og endelig opgav nogle det, andre blev ihærdig ved. I denne mellemtid skilte en del damer sig ud fra klyngen; de kom forbi Ella. »Så du fru Holmbo, som hun gjemte sig og gråt?« — »Ja, men så du hende under første sang? Oppe på bænken? Det var hende, han sang til hele tiden.« — —

En kort stund efter — det kunde være kl. 2 om natten — pilte en liden, tæt tilhyllet dame afsted gjennem gaderne. På hodeklædet og andet skjønte vægterne, at det måtte være en af baldamerne. Ellers plejed de at bli fulgt; men ballet var ikke slut, her var vist noget på færde, hun gik også så fort.

Det var Ella. Hun for netop forbi det forladte rådhus, som nu var gjort om til pakbod. De ydre mure stod igjen, men det indvendige vakre træværk var blevet solgt og udflyttet.

Det er som med mig, tænkte Ella; hun pilte så fort, hun kunde, frem til nætter uden søvn og dage uden glæde. —

Ud på morgenen blev Aksel Aarø båret hjem af

kammerater, døddrukken. Somme sagde, at han havde tyllet i sig et ølglas med whisky i den tro, at det var øl; andre sagde, han var blevet en »kvartalsdranker«, havde længe været det, men skjult det. »Kvartalsdranker« kaldes den, som med længere mellemrum m å drikke. Hans far havde været det før ham.

Nogle dage efter rejste Aksel Aarø i al stilhed til Amerika.

III.

Nok én fra ballet damped samtidig frem over Atlanterhavet; det var Hjalmar Olsen. Skibet fulgtes af en evindelig nordveststorm, og når det blev aldeles for galt, drak han grog til. Men hver gang han gjorde det, undred han sig over, at da stod han ansigt til ansigt med et minde fra ballet; det var den lille rosenrøde, hende med fletten. Hjalmar Olsen fandt, han havde båret sig nokså gentlemanlike ad imod hende.

I førstningen tænkte han ikke større ved det. To gange havde han været forlovet, og begge gange var det gåt istykker; skulde han tredje gang til, måtte han giftes med det samme. Disse overlæg gjorde han nok, ja, havde gjort dem ofte; men han gav ikke nøjere agt på sine egne tanker. En damper gjorde ikke mange døgn mellem havnene, og hver gang var der moro nok. Han gik til New-York, derfra til New-Orleans, han stak ned til Brasilien og opover igjen. Så nedover pány og endelig derfra direkte til England og Norge. Men ofte undervejs, når han blev alene, og helst ved et glas grog, mødte han hende med fletten. Så mærkværdig som hun havde set på ham. Han blev god indvortes ved at tænke på det. At skrive brev holdt han ikke meget af, ellers havde han kanske denne gang gjort det. Men da han kom

til Kristiania og hørte af en mand fra byen dernede, at hendes mor lå for døden, tænkte han straks: jeg skal sandelig se ned til hende. Kanske vil hun finde det vakkert af mig, om jeg gjør det netop nu.

To dage derefter sad han foran hende i den lille dagligstue mod hotellet og torvet. Hans svære hænder, mørke af hår og sol, strøg knærne, mens han smilende bøjed sig frem og spurte, om hun vilde ha ham?

Hun sad lavere end han; hendes fyldige barm og tætte arm var indspændt i en brun kjole, som han så ned på, når han ikke så hende i ansigtet, der var så blegt og skjært. Hun følte hans øjnes vandring; hun kom fra sideværelset og fra dødens tanker; hun hørte et lidet ur ovenpå melde, at klokken var syv, melde det som en gjøg, og dette lille minde om alt, som her nu var forbi, ... det ene med det andre gjorde, at hun vendte sig fra ham med tårer i øjnene: »Jeg kan umulig tænke på sådant nu.« Hun rejste sig og gik hen til sine blomster i vinduet.

Så måtte også han rejse sig. Kanske svarer hun mig senere hen, tænkte han, og disse tanker gav ham ord, lidt kejtet, men nokså tydeligt. Hun rysted på hodet og så ikke op.

Han gik. Udenfor tog han gal vej, og da han vendte om og så huset igjen, det vesle dukkestellet, kjendte han lyst til at kaste det altsammen på sjøen.

Udover natten vented han på dampskibet til Kristiania; Peter Klausson og et par andre kammerater hjalp ham med det, og det varte ikke længe, så havde de fundet ud, hvad ærend han var kommet i, og hvordan det var gåt ham. De vidste også, hvordan det var gåt ham to gange før. Hjalmar Olsen drak forfærdelig til det, han døjed. Dagen efter vågned han på dampskibet i den største kval.

Kort efter fik Ella et godt skrevet undskyldningsbrev, deri han forklarte, at han havde ment det vel,

med at komme netop nu; men først, da han sad der, havde han følt, hvor galt det var. Hun måtte ikke ha imod ham for det.

En måneds tid efter fik hun atter et brev; han håbed, hun havde tilgivet ham. Han for sin del kunde ikke glemme hende. Mere stod der ikke. Begge breve tog Ella godt op; der var form i det, bestandighed også. Men ikke et øjeblik faldt det hende ind, at hans indirekte tilbud skulde tages anderledes nu end før. Hun var rejst ind til Kristiania for at uddanne sig i pianospil og — handelsregning. Det siste tog hun med, fordi regning altid havde ligget for hende, og fordi hun var blevet usikker. Hendes mor var død; hun ejed huset og en liden formue; hun vilde prøve at hjælpe sig selv. Hun omgikkes ingen i den fremmede by; hun var vant til at drømme og lægge planer uden en fortrolig.

Fra Aksel Aarø kom en forunderlig tidende. Efterat han i New-York havde sunget for et større selskab, havde en gammel rigmand indbudt ham til sig, og siden levede disse to sammen som far og søn. Så fortaltes i byen, længe før der kom brev fra Aarø selv; men dette styrked rygtet i alle dele.

Senere fik Ella et tredje brev fra Hjalmar Olsen; han spurte i ærbødig form, om hun vilde ta det ilde op, dersom han aflagde hende et besøg, når han kom hjem. Han vidste, hvor hun nu bodde.

Før hun endnu var kommet på det rene med, om hun overhovedet skulde svare, læstes i alle norske blad, optaget fra amerikanske, at Hjalmar Olsen havde med ualmindelig dygtighed og med fare for skib og mandskab i en orkan reddet passagerer og besætning på en oceandamper, som havde brudt propellen lige under Amerikas kyst. To dampere var strøget forbi uden at våge et forsøg, så forfærdeligt var vejret. Han havde holdt sig ved damperen i et helt døgn.

Det var en sjælden dåd, han der havde udført. I New-York og senere, da han kom til Liverpool, blev han fejret i sjømandsklubberne, fik ærestegn og adresser. Da han derfra kom til Kristiania, blev udmærkelserne mangfoldige. Stor og staut som han var, samled han let folkehyldest; det holdt på at ta stor stil.

Midt derunder søgte han Ella op. Hun havde gjemt sig vel, hun trodde så ringe om sig selv efter sit nederlag. På forhånd havde hans billede vokset en smule op i overnaturlig størrelse, og når han nu selv kom og hented hende ud med sig, var det, som hun fra stuekvalme atter kom ud i vind og solskin. Ja, hun kjendte lidt af den gamle selvtillid. Hans følelser for hende var de samme; det mærked hun snart, så hun studerte ham. Selskabslivets former havde han, og han tog med værdighed mod hyldning og opmærksomhed; førte ingen utidig tale. Hun havde hørt, at han gjærne tog sig et glas for meget; men hun så intet til det. En vakker kar, ja, en mand som få, — kanske en del slidt, men det var jo de fleste sjømænd. Noget ubestemmeligt ved øjnene var hun ræd, ligesom hans grådighed, når han sad tilbords. Sommetider skræmtes hun også ved det voldsomme i hans meninger. Havde hun været hjemme og kunnet spørge sig for! Men han skulde straks rejse og havde ytret i spøg, at når han nu fridde, så vilde han både forloves og giftes straks. Denne grejhed og hast likte hun. Også kraften, også myndigheden, skjønt hun frygted. Frygted og kjendte sig udmærket ved, at så megen kraft og myndighed netop bøjed sig for hende, og det nu, som alle bejled til ham.

Da fandt hun på noget, som syntes hende svært forstandigt; hun vilde i tilfælde sætte to vilkår: Særeje og aldrig rejse med ham. Om hans kraft og myndighed skulde falde på at bli ustyrlig, så var her

sat en grænse, og hun kunde fra først af gi ham en fornemmelse af, at så liden hun var, hun agted at værge om sig og sit.

Da frieriet kom — det var i en teaterloge, — savned hun imidlertid mod til at sige det. Hun bad om betænkningstid. Det udtryk, han da fik, indgav hende rædsel — for første gang. Hun tænkte ofte siden på det. Istedenfor at følge dette umiddelbare indtryk, gav hun sig til at spekulere over, hvad som vilde hænde, om hun nu igjen sagde nej! Hun havde jo taget imod hans venlighed, skjønt hun vidste, hvad som vilde komme. Vilkårene, vilkårene, — lad dem få afgjøre det! Tog han mod dem, så skulde det så være, og da havde det vel heller ingen synderlig fare. Så skrev hun vilkårene.

Han kom næste dag og bad om de nødvendige papirer, så skulde han selv ordne det, både det med særejet og det med kontrakten; han tog det altså som en forretning og syntes vel fornøjet.

Tre dage efter viedes de. Der var stor højtidelighed og stor tilstrømning; bladene havde nemlig varskud. Hyldning og æresbevisninger bagefter, stas og taler, blandet med vittigheder over hans storhed og hendes lidenhed, — det holdt på fra fem eftermiddag til tolv, ét om natten i nokså blandet selskab. Da det led udover, og champagnen aldrig slutted, blev mange støjende og dygtig påtrængende. Deriblandt brudgommen. — —

Næste morgen kl. 7 sad Ella påklædt og alene i et rum ved siden af soveværelset, som døren stod åben til; derfra hørte hun sin mand snorke.

Ligbleg og stille sad hun, lam af nattens rædsel, uden tårer, uden følelse. Hun delte nattens hændelser i to: hvad der var sket, og hvad der var sagt. Hvad der var sagt, og hvad der var sket, — hun vidste ikke, hvad som var værst.

Denne mands attrå var hidset af dødeligt had!

Første gang hun sagde nej, havde han gjort det til sit livs mål at få hende til at sige ja, det fortalte han. Fortalte, at hun skulde undgjælde for det vanrygte, han var kommet i, — en tredje gangs prostitution, som dette var på vej at bli! Hun skulde betale for alle, hun, som havde våget at sætte krænkende vilkår! Som en ting, som en tøjte skulde han behandle hende.

Hendes beregning skulde han brække halsen over på som på en ræke, — hun kunde bare understå sig til ikke at bli med ombord eller til at ville styre noget selv! — —

Så det, som var sket —! Skallen af en flue i et konglespind, ædt og drukket tom, det var, hvad hun tænkte på.

Men sådan havde hun omtrent kjendt det engang før! Å, gud, natten efter ballet! En løs fornemmelse af, at hin nat blev hun bestemt for denne, ... men hun kunde ikke klargjøre sig det. Derimod spurte hun sig selv, om det, der ikke lykkes for os, bestemmer dybere over os end det, som lykkes?

Tre, fire timer efter sad Hjalmar Olsen ved frokostbordet, tung og taus; men han brugte høflige former, som om intet var forefaldt. Kanske havde han været for drukken til at kunne gjøres helt ansvarlig; eller kanske var høfligheden beregning for at få hende med ombord på et besøg. Han bad nemlig om det, da han var færdig ved bordet.

Men hverken ved trusler eller lokking, hverken til ophold eller besøg fik han hende ombord. Rædslen redded hende.

Nogle måneder efter sad hun i sin fødeby i sit eget lille hus. Bladene gjorde kjendt, at hun ønsked elever i piano og handelsregning. Hun var da frugtsommelig.

En barndomsven af Aksel Aarø kom til hende. Han skulde hilse hende så meget fra Aarø og lykønske hende til hendes giftermål. Hun tvang tilbage

den fremstrømmende bevægelse og spurte sagtmodig, hvordan Aksel Aarø havde det. Jo, rent udmærket; han var bestandig hos den samme gamle mand, som efterhånden var blevet alt for ham. Dette var rigtig noget for Aarø; det passed ham, at én var blevet alt for ham. Og så havde han gjennemgåt en kur mod sit arvede onde; han trodde selv, han var blevet helbredet. Hvordan levede så fru Holmbo, spurte Ella. Hun blev forskrækket, da hun havde sagt det; men der var en uvilkårlig bitterhed, som brød frem. Hun havde set fru Holmbo så mager og bleg; fru Holmbo savned ham vel, og det var for meget.

Vennen smilte: »Å, De har hørt det dumme rygte? Nej, Aksel Aarø var bare mellemmand mellem hende og den, hun hemmelig elsked. De to venner bodde sammen i udlandet. For nogen måneder siden var vedkommende på en forretningsrejse i Kjøbenhavn, og fru Holmbo rejste også derned. Men der har vist længe været noget ivejen mellem dem.«

Den kvæld gråt Ella længe, før hun sovned. Hun lå og strøg sin flette, som hun havde draget frem over barmen. Ofte havde hun tænkt at klippe den af; men den var der endnu.

IV.

Hun fik en gut det første år og én til det næste. Så ofte hun var alene, deltes hendes tid mellem dem og informationerne. Manden ydede så godt som intet til husholdningen, uden de korte stunder han var hjemme. Da østes penger ud i flot liv med kammerater. »Ungerne« sendtes afsted til tanten så længe; »en kunde ikke gjøre fire steg i det fillehuset uden at gå gjennem væggen.« Så længe afsagde også hun

sine informationer; hun overkom ikke mere end at opvarte.

At hun ikke kunde være lykkelig, forstod alle; men at hun levede et liv i rædsel, havde ingen anelse om. I rædsel for det telegram, som meldte hans komme, om bare for nogen dage; i rædsel for, hvad da vilde hænde. Når han kom, våged hun ikke en eneste modsigelse, men viste ham og alle de samme frimodige øjne, samme raske lag med det dæmpede i, som gjorde, at hun kom og gik uden at bli lagt mærke til. Når han så var rejst, blev hun med én gang så overtræt efter dagenes og nætternes spænding, at hun måtte tilsengs.

For hver gang han var hjemme, blev han mindre agtpågiven på sig selv, uvornere mod andre; men havde hun forstått, hvorledes mænd med hans udlæg af kraft i regelen er færdige omkring firti-årene (og der er mange af dem i kystbyerne!), så havde hun forstått, at netop dette var nedgangens tegn; han var langt kommen. Hende forekom han bare altid væmmeligere.

Han var lidet hjemme; det hjalp hende. Hun havde foresat sig, at hun og gutterne skulde leve udmærket; det hjalp hende også, men mest hendes rastløse arbejde og alles agtelse. Efter fem års giftermål syntes hun lige nydelig som dengang, syntes også lige frimodig og kvik; hun var så vant til at gjemme sig.

Da var hendes gutter den ene fire, den andre tre år, og de fandtes sjælden andre steder end ude på torvet — i snehaugerne om vinteren, i sandhaugerne om sommeren. Eller på landet hos tanten, deres »bestemor«.

Næst efter at stelle med gutterne var blomsterne hendes kjæreste. Hun havde en mængde af dem, som gjorde huset mindre, end det i grunden var. Gutterne kunde hun lege sig med; men blomsterne kunde hun tænke sammen med. Når hun gav blomsterne

vand, følte hun stærkest, som hun selv pintes. Når hun tørred deres blade, længtes hun efter gode ord, snille øjne. Når hun fjærned tørre kviste, unødige skud, når hun bytted deres jord, gråt det ofte i hende af savn, vælded det op i hende fra det, som ingenting fik.

Fem år altså var gåt, — da en dag det rygte for gjennem al by, at Aksel Aarø var blevet en rig mand; hans gamle ven var død og havde efterladt ham en stor livrente! Snart fortaltes også, at Aksel Aarø for anden gang havde gåt igjennem kuren mod drankersygen; den første havde ikke været heldig; men nu var han helbredet. Man kunde se, som Aksel Aarø var afholdt; for der var neppe nogen, det ikke glæded.

Onsdagen den 16de mars 1892, klokken fire eftermiddag, sad hun med et arbejde mellem sine blomster, da hun måtte se op mod hotellet. I anden etages hjørnevindu stod han, som hun tænkte på; han stod og så ned på hende.

Hun rejste sig, og han hilste to gange. Hun stod endnu, da han kom over gaden i mørk skindhue, sort silkevest med det lange blonde skjæg udover, ansigtet noget blegt, men øjet lysere af udtryk. Han banked på; hun kunde ikke få et ord frem, ikke røre sig. Men da han åbned døren og stod i stuen, sank hun ned på stolen og gråt.

Han kom langsomt frem mod hende, tog en stol og satte sig overfor hende. »De må ikke forskrækkes ved, at jeg kommer så lige til. Det var for morsomt at se Dem igjen.« Nej, som det lød i dette hus, disse få dæmpede ord, hensynsfulde, fortrolige. Tonefaldet var blevet fremmed, men røsten, røsten! Og at han ikke mistydede hendes svaghed, men hjalp hende over! Hun blev efterhånden sig selv fra gamle dage, tillidsfuld, glad, undselig. »Det var så underlig uventet,« sagde hun.

Han lagde ærbødig til: »Det, som i mellemtiden er hændt, stormer da ind på en.« — —

Stort mere blev ikke talt; han havde netop ståt færdig for at gå ud, og nu kom svogeren. Han så på hendes gutter ude i snehaugen, han så på hendes blomster, piano, noder; han bad så om at få komme igjen. Det hele varte neppe fem minutter.

Men noget blev igjen i hendes forestilling, — noget som det sirlige blonde skjæg udover silkevesten. Stuen var helliget, pianoet, noderne, stolen, han havde siddet i, ja, gulvtæppet, han havde gåt over; — endog i hans gang var der hensyn til hende. Hun kjendte det som medfølelse i hendes skjæbne, alt, han havde sagt og gjort.

Hun kunde intet mere ta sig for den dag; hun sov neppe den nat. Men det, som foregik i hende, var heller intet mindre end at flytte noget ud i solen fra fem år tilbage — egentlig fra seks, — flytte det ud, som en tar blomster op af kjælderen, der de var sat hen i vinterdvalen, og bærer dem op igjen til våren. Herunder gjorde hun samme bevægelse, vist over tyve gange: hun lagde begge hænder på brystet, den ene håndfladen over den andre, som for at holde brystet nede; det måtte ikke tale for højt.

Dagen efter gik deres samtale lettere. Gutterne kaldtes ind. Efter at ha set på dem en stund sagde han: »Der har De noget reelt, der!« —

Inden kort var de så gode venner, han og gutterne, at han lagde sig på fire og var hest for dem og gjorde andre aldeles nye kunster, som de fandt forfærdelig morsomme. Og så bød han dem på en kjøretur til næste dag! Efter et skarpt tøvejr havde der netop faldt en ualmindelig mængde sne; byen var hvid og føret pány det ypperste. Før han gik, måtte Ella bede om at få koste ham; gulvtæppet havde ikke været så rent, som det burde. Han

tog kosten fra hende og gjorde det selv; men han havde desværre ligget på ryggen også, så hun måtte få lov. Hun kosted da hans fine jakke, gjorde det så let og net; men det blev aldrig godt nok. Heller ikke foran var han, som han burde være, han måtte ta kosten engang til; hun stod og så på. Da han var færdig, bar hun kosten ud i kjøkkenet. »Hvor morsomt, at De endda har fletten,« sagde han efter hende. Hun blev nokså længe borte og kom ind igjen fra en anden kant. Da var han gåt; gutterne sagde, der var kommet nogen over efter ham.

Næste formiddag kjøretur. Først ud på eftermiddagen kom de tilbage; de havde været inde på Baadshaug, et badested med hotel og ypperlig restauration, derhen folk også gjærne valfartede om vinteren. Hans søsters yngste gut var med, og mens alle tre fulgte hesten hjem til »Andresens på hjørnet«, blev Aarø stående i gangen. Aldrig havde Ella set ham så oprømt; øjnene havde det lysende fra sangen, og så talte han, fra han kom, til han gik. Talte om den norske vinter, som han aldrig før havde set; hvoraf kunde det komme? I mange år havde han på sit repertoire en sang til vinterens pris, den gamle vintervise, som også hun kjendte: »Sommeren sovned i vintrens favn« — jo, hun kjendte den, — og først nu skulde han lære, hvor sand den var? Indtrykket på folket af vinteren måtte jo være afgjørende. Vinteren var næsten deres halve liv! For en sundhed og skjønhed — og for en fantasi den måtte gi! Han gav sig til at skildre, hvad han havde set i skogen idag; brugte ikke mange ord, men billederne var klare. Talte sig bevæget og så derunder på hende som en henrykt.

Altsammen i ét øjeblik; han stod der jo i sine rejseklæder. Men da han var gåt, syntes det hende, at hun aldrig før havde fåt se ham. En sværmer altså, — en sværmer ind i det dybeste, som aldrig

røbed sig til daglig? Dette sværmeri var sangen bud fra? Derfor førte hans røst alle med ind i et andet rige? Hans tungsindige far, — når han vilde drikke, stængte han sig inde med sin violin, spillede og spillede, til han lå der. Havde også sønnen havt denne skyhed for folk, denne henrykkelse i sit eget sværmeri? — —

Gud ske lov, Aksel Aarø var reddet! Lige ud af sit sværmeri havde han set så på hende —! Nu først trængte det ind; hun havde været for optaget af det ny ved ham selv. Nu først trængte det ind, — trængte ind med en stor varme, en betagende frygt og fryd, et glædesbud, som endnu bævede af tvil. Skulde hendes livs bestemmelse nærme sig —! Hun kjendte, hun blev rød, hun kunde ikke mere være stille, hun gik bort til vinduet for at finde ham igjen der, senere rundt for at søge, hvad hun selv skulde tro. Hvert ord af ham til hende, hver mine og rørelse, fra han første gang kom her, blev nærværende; men de syntes alle så vare, næsten sparsomme. Just det var ynden ved dem. Hans øjne havde nu tolket dem, og disse øjne svøbte hende ind, hun gav sig aldeles over i dem.

Pigen stak ind et brev; det var et julekort i en konvolut uden påskrift fra Aksel Aarø. Et af de sædvanlige julekort, forestillende en del ungdom på ski; nedenunder stod trykt:

»Den hvide vinter
har røde roser.«

På den anden side med sirlig, rund skrift: »I skogen idag måtte jeg tænke på Dem. A. A.« Det var alt. — —

Men sådan er han; han siger ikke mere. Når han går forbi et vindu, deri et sligt kort står, så tænker han dog på mig. Og han tænker ikke alene

på mig, men han sender mig en tanke. Eller tog hun fejl? Ella var beskeden; dette overfor hende kunde dog vel ikke mistydes? Julekortet, ... var det ikke et forbud? De to unge par på det, og ordene, ... han mente dog vel noget med det?

Hans henrykte øjne kom igjen, de ikke alene indsvøbte, de kjærtegned hende. Hun husked ikke bagover, hun tænkte ikke fremover, bare ånded langt ud, levede. Endnu i den måneklare nat lå hun på sin seng — ikke bare lysvågen, men en gjennemskinnet. Nu, nu, nu, hvisked det. Havde hun holdt fast ved sit livs drøm, også da virkeligheden syntes så grusom, så havde hun stået sig; fordi hun var blevet usikker på den, blev alt usikkert. Men jo større lidelsen havde været, jo større skulde kanske saligheden bli! Hun sovned ind i noget kridhvidt, som hun tog over med i sine drømme; hun vågned mod lette, lyse skyer, som spredtes for de sammenstimende tanker om, hvad som vented idag. I natten var det blevet færdigt altsammen; hun vågned med den fuldeste sikkerhed. Idag skulde det ske. Han havde ikke sagt ét ord; denne hans undseelse elsked hun højest af alt hos ham. Netop den var det sikre pant. Idag skede det.

V.

Hendes badning tog lang tid, hendes pleje af håret næsten længer endda. Op af sin kommode, som var den samme på samme plads, som hun havde brugt fra barn af, — op af dens nederste skuffe tog hun frem det allerfineste undertøj, hun havde båret. Båret bare én gang, nemlig på sin bryllupsdag — før vanhelligelsen. Aldrig siden. Men idag, — nu, nu, nu! Hvert stykke, hun tog på forresten også, det

var, hvad ingen anden havde rørt. Hun vilde være som den, hun havde været i sine drømme.

Hun gik ind til gutterne, som var vågne, men ikke klædte: »Hør, gutter, idag skal Tea følge dere til bestemor!« Stor tilslutning — også af Tea, for det betydde en fridag. »Mama, mama!« hørte hun efter sig, da hun løb ned i kjøkkenet for at ta sig en kop kaffe, og så afsted. Først vilde hun ha blomster, så vilde hun afsige sine informationer. For nu, nu, nu —!

Ude på gaden huskede hun, det var for tidlig at søge nogen. Så gik hun en tur udenfor byen, den friskeste, lyseste, hun havde gåt. Hun kom tilbage, akkurat som fru Holme åbned. Da Ella trådte ind, holdt »Blomsterfruen« en kostelig buket i hånden, færdig til at sendes bort. »Den vil jeg ha!« ropte Ella, hun lukkede døren bag sig. »De?« svarte fru Holme lidt mistroisk; buketten var meget dyr. »Ja, jeg! Jeg må endelig få den!« Ellas lille grønne pung var alt oppe. Buketten var bestilt fra byens rigeste hus, og fru Holme sagde det. »Det gjør ingenting!« svarte Ella. Så megen ærlig tilbedelse af en buket havde den anden aldrig set, — og Ella fik den.

Derfra til Andresens på hjørnet; en af handelsbetjentene tog timer hos Ella i handelsregning; hun vilde sige ham af og få ham til at varsku hele det store parti. Hun bad ham om det med tændende øjne, og han lovede det med ild. Det lækreste røde sjal hang lige foran hende. Det måtte hun ha over hodet idag, når hun kjørte ud; for at hun skulde kjøre ud idag, derom var ingen tvil! Andresen selv kom til, just som hun spurte på sjalet; han så et snev af hendes blomster inde i papirpakken; »det var da dejlige roser,« sagde han. Straks brød hun én af og gav ham. Fra rosen så han bort på hende selv; hun lo og spurte, om han vilde slå lidt af på sjalet; nu havde hun ikke fuldt så mange penger

igjen. »Hvor mange har De?« spurte han. »Akkurat en halv krone for lidet.« Han lagde selv sjalet sammen for hende. — På gaden traf hun Cecilie Monrad; Ella spillede med en søster af hende og slap nu at trave lige til den andre ende af byen. Alt lykkes for mig idag. »Har De læst om de to, som dræbte sig sammen i Kjøbenhavn?« spurte Cecilie. Jo, det havde Ella; frøken Monrad fandt, det var gyseligt. »Hvorfor?« — Jo, manden var jo gift. — »Sandt nok,« svarte Ella; »men så elsked de!« Hendes øjne var et glødhav, Cecilie slog sine ned og blev rød. Da tog Ella hendes hånd og trykked den. — Der faldt jeg lige op i en kjærlighedshistorie, tænkte hun og fløj mer, end hun gik opover mod villabyen; hendes fleste elever bodde deroppe. På et tag så hun to stær, de første iår; tøvejret for nogen dage siden havde vel narret dem. Men ikke at stærene var forknytte; nejda, de elsked! »Mama, mama!« hørte hun i det samme. Hendes gutter var det så tydeligt! Hun havde vel tænkt på dem, da hun så stærene. Så optaget var hun af det, at hun kom for langt ud på vejkanten; derved trådte hun på en fjæl-stump, som bikked op; hun havde nær faldt. Men under fjælen var der vår; der stod nemlig igjen fra tøvejrstiden — jamæn var det løvetand! Så lej den kan bli længer ud på sommeren, — som første mand er den velkommen! Hun bøjed sig ned og tog blomsterne. Hun putted dem ind til roserne; løvetanden så fatteslig ud der; men de første iår og fundne idag!

Herefter var hun aldeles overgiven. Hopped nedover bakkerne, da hun var færdig; hilste kjendte, halvkjendte lige, og da hun atter så Cecilie, lagde hun blomsterne fra sig, laged en snebal og sendte hende i ryggen.

Hjemme fik hun gutterne indpakket og i slæden sammen med Tea. »Mama, mama!« ropte de

og pegte op mod hotellet; der stod Aksel Aarø og hilste.

Straks efter kom han over. »De er nok rent alene?« han gik fremover til hende. — »Ja;« — hun stelte med blomsterne og så ikke op, for hun skalv. »Er her fødselsdag i huset?« — »De mener for blomsternes skyld —?« — »Ja. Det var da dejlige roser! Og de der i glasset? Løvetand!« — »De første iår.« Han så ikke på dem. Han stod og famled, som betænkte han sig på noget. »Får jeg lov at synge for Dem?« sagde han endelig. — »Ja, kjære —!« hun forlod blomsterne for at åbne pianoet og skrue stolen ned — og drog sig beskedent tilbage. Efter et længere og dæmpet forspil begyndte han på »Solfaldssangen« af Ole Olsen, helt stille, ja, som han havde talt og været, siden han kom ind. Ingensinde havde han sunget skjønnere; hans sangkunst var blevet så meget større. Men i røsten var samme, nej, endnu trøstesløsere smerte end den, hun havde hørt første gang. »Sorg, sorg, — å, jeg er fortabt!« — hun hørte det igjen så grangivelig. Da han slutted første vers, sad hun foroverbøjet og gråt; hun havde ikke engang forsøgt at lægge bånd på sig. Det hørte han og vendte sig; — lidt efter følte hun ham røre ved fletten, ja, syntes, han kyssed den; han havde i alle fald bøjet sig helt nedover hende; for hun mærked hans ånde. Men hun løfted ikke hodet; hun turde ikke.

Han gik bortover gulvet. Kom igjen, gik atter bortover. Da stilned det i hende, hun sad urørlig og vented.

»Skal jeg få lov at kjøre Dem en tur idag?« hørte hun. Hele dagen havde hun vidst, de skulde kjøre sammen, så hun blev ikke forundret. Ligesom det nu var gåt i opfyldelse, kom det andre. Altsammen. Hun så op gjennem sine tårer og smilte.

Han smilte også: »Jeg går efter hesten.« Og da hun intet svarte, gjorde han det.

Atter bort til blomsterne. Hun havde altså ikke fåt gi ham dem. De par stykker løvetand vilde hun kaste væk. Som hun løftede dem op af glasset, faldt de ord hende ind: »Der har De noget reelt, der.« Ordene var så vist ikke sagt om løvetanden; men de havde meldt sig ofte siden; det var ikke underligt, de meldte sig nu. Hun lod løvetanden stå.

Aarø blev længe borte, mer end en time. Men da han kom, var han stort oprømt. Han sad bag på en flot dameslæde i den elegante skindbesætning fra igår, den kostbareste, hun havde set, hilste ind med pisken, talte og lo med både barn og voksne, som samled sig om ham, mens hun fik på ydertøjet. Det var snart gjort; hun havde ikke meget, trængte det heller ikke.

Han rejste sig straks, hilste, tog mod hende, pakked hende ind og satte afsted i trav. Under det bøjed han sig ned og hvisked: »Som De var snil, der vilde ta med!« Hans røst var så varm, men hans ånde var en anden end sist. Straks den prægtige hest havde sagtnet farten, bøjed han sig atter forover: »Jeg har pr. telefon bestilt lunch på Baadshaug. Den står færdig, når vi kommer frem. De har vel ikke noget imod det?« Hun drejed på sig for at vende hodet opover mod ham; de næsten mødtes: »Jeg har glemt at takke Dem for kortet igår.« — Han blev rød: »Jeg angred på det bagefter,« sagde han; »men i det samme jeg så det, måtte jeg tænke på Dem; som De passer herude!« Nu blev hun rød og drog sig tilbage. Da hørte hun lige ved sig: »De må ikke bli vred. Det plejer at gå så, at når vi skal rette på en dumhed, så gjør vi én til.« Hun kunde nok ha lyst til at se hans øjne, mens han sagde det der; men hun turde ikke. I alle fald var det mere, end han havde sagt hidindtil.

Ordene faldt som i dun. Før idag havde hun nær mistydet hans tilbageholdenhed, — men hvor gjorde den ikke alting skjønt; hun tilbad den. »Om en stund kommer vi ind i skogen; der skal vi holde og se os om,« sagde han. D e r, tænkte hun! Han kjørte på i raskt trav; hun fryded sig, fryded sig. Solen tindred på sneen, luften var varm, hun måtte løse på hodeklædet, og det hjalp han hende med. Atter kjendte hun hans ånde; der var noget — ikke af tobak, finere, behageligere, men hvad var det? Det ligesom svarte til ham selv. Hun befandt sig så vel, med slig overflod af lykke i landskabet, de nu kjørte frem i, og som blev bestandig vakrere. Til den ene side af vejen fjældene, de hvide fjæld, som solen gav rødligt skjær; fremenfor fjældene hejer, tildels skogbevokste, og mellem hejerne lå gårde. Snart slutted gårdene, og det blev skog, bare skog. På den andre siden af vejen havde de hele tiden havet, men mellem dem og havet flade strækninger, kanske myrer. Havet selv gråsort mod snejarden; det talte ind fra en anden kant af livet. Om evig uro, salt alvor, bare protest på protest mod sne-idyllen.

I tøvejret havde grene, stammer, gjærder været våde; den første sne, som da kom, var også våd af sig og klæbed godt fast. Men da så dette frøs sammen, og sne-yret blev ved lige overvældende, danned sig figurer over de første stivnede former, som en sjælden får se magen til. Tyngden i den første våde sne gjorde, at den seg nedover, hefted ved en eller anden ujævnhed og der samled sig; eller gled ind under grenene, eller ned på begge sider af gjærdetoppene. Når dette nu øged sig i fyk og stille, så kom de snodigste dyr frem, — hvide katter, hvide harer, som klored op efter trælæggene med krum ryg og strakt forkrop, eller som manøvrerte under grenene, eller som skjød ryg oppe over garstaurene. Lådne hvide dyr, ofte så store som måren, men endog

så store som gaupen, ja, tigeren. Dernæst alle slags smådyr, hvide mus, røjskatter, opover og nedover og bortover. Og alle slags rariteter, posemænd, som hang efter benene, pjerrot'er, nisser oppe på garstaurenes yderste spidser, mandslinger med rygsækker; eller en henslængt hue, en natkappe, et dyr uden hode, et andet med hale af uhørt længde, en stor våt, en omvendt vandkande. Sommesteds bart, sort løvværk som forsiringer på den hvide væg, andre steder svære snefang i nåletræerne med grønt over og under, magtfulde farvemængder mod hverandre.

Aarø holdt stille; de steg begge af.

Da jog en helt anden indtryksrække frem. Lige ved dem lå en gammel fyr af en stamme, halvt væltet i livets leg. Men drømte han ikke nu i vinteren den skjønneste drøm, nemlig, at han var ung? I overgiven opbygning af snehvid herlighed havde han glemt al værk og brøstfældighed; skjult var mosen i hans hud, rodens råddenskab var overbredd, sårene efter de tabte grene usynlige. En skrøbelig grind var taget af og stod lænet til gjærdet, brusten og ubrugelig. Også den havde vinterens kunstnerhånd søgt op og fornyet; nu var den et arkitektonisk mesterværk. De hældende, mørke gjærdestolper var unge dandyer med hatten på skakke og muntre miner. De gamle skiddengrå, mosædte garstaurer, — paradiset kan ikke drømmes bag en skjønnere indhegning! Deres svaghed var i opstandelsen blevet deres styrke, sprækker og kvister i veden sneens ypperste bygningsgrund, hvert hul stoppet til med en skydot af himmelske krystaller; vansirende ujævnheder lige fra den tid, de kløvedes, var nu kysset og dækket, lunet og smykket, alle fejl optaget med i de hvides samfund.

En segnende løe nedenfor vejen, en vel aftjent moderfavn for løv og torv, — også opsøgt og overgydt ødslere end verdens rigeste brud. Af himlens eget fang drysset fuld til sådan overdåd, at sneen hang

i hvide faner indtil over en halv meter udover taget, somme steder foldet op igjen med høj kunst. Den gråsorte væg ind under fanerne så derved ud som gammel persisk vævning; hele løen var færdig for at stå ind på scenen i et Shakespearsk drama. Bergene bag, hejerne foran, begge glødende i solen som engang i gydningens hoseanna.

Ella hørte idelig fra det fjærne to spæde: »Mama, mama!« ind i alt dette. Da hun skulde se sig om efter sin følgeslager, sad han på slæden, helt betagen, mens tårerne randt nedover hans kinder.

Snart kjørte de videre, men langsomt. »Jeg husker denne sølede vej,« sagde han; røsten lød så vemodig; »træerne skygged, så den sjælden blev tør; men nu er den da fin nok!« Så drejed hun på sig og løfted hodet mod ham: »Å, syng lidt!« Han svarte ikke straks; hun angred, hun havde bedt; men så sagde han: »Jeg tænkte på det, men så kom der slig bevægelse over mig. — Sig nu ikke noget på en stund, så kanske jeg kan. Den gamle vintervisen nemlig.«. Hun forstod, han kunde ikke synge, før det blev rigtig sandt for ham selv. Slige tause sværmere, tænkte hun, blev kræsnere på det, som var ægte. Det meste var dem ikke ægte nok. Derfor vilde de så gjærne beruse sig også, de vilde bort, de måtte skabe sig en verden for sig selv. Ja, nu sang han:

Somren sovned i vintrens favn,
vintren rejste sig, dækked til,
»rolig,« sa' han til elvens spil,
»rolig,« sa' han til gård og havn.
  Tause blev de så, skogerne.
  Hjemme hørtes kun slogerne.

Al den ting, som var somren kjær,
fint forvartes til næste gang;

hvile fik det for al sin trang,
markens spirer og vand og træer.
  Gjemtes som kjærnen i nødderne,
  mulden smuldred om rødderne.

Alt, hvad somren af sygdom led,
pestfrø over dens liv og frugt,
vintren dræbte i frost og flugt, —
vågne skal hun i fjældblå fred,
  toet af sneen og vindene,
  hilset af sundhed i sindene.

Over den sovendes høstgrå bryn
vintren strødde så fager drøm,
stjærnehøj, hvid-hvid i nordlys-strøm
bar den hende fra syn til syn
  gjennem de lange døgnene
  frem, til hun opslog øjnene.

Han, som skjældtes for ond og vred,
lever for det, han ej får se;
han, som skjældtes for morder, han
skjærmer og tor hvert år vort land, —
  gjemmer sig så i fjældene,
  til det blir kaldt om kvældene.

De mange små dombjælder fulgte sangen som et spurvekvidder; hans røst ljomed mellem træerne, menneskeåndens gudstjeneste i de hvide haller.

Én dag, følte Ella, betalte for tusen. Én dag gjør det samme, som vintervisen fortæller, vugger en træt sommer, dæmper dens sygdomsspirer, smuldrer mulden for den ny, gjør nerverne stærke og den mørkeste tid lys. I den samles alle vore lange drømme. Hvad skulde der ikke blevet også af hende, så liden hun var, om hun havde fåt mange slige

dage? Hvad kunde hun så ikke blevet for gutterne sine? —

De kom frem til en lang, hvid bygning mellem to fløjbygninger, alle af træ. På tunet stod mange slæder med opspændte skjæker; her var altså flere selskaber komne. En staldkar tog mod deres hest; den tjener, som skulde opvarte dem, en tysker, var straks ved hånden for at hjælpe dem, og en barhodet mand med jovialt ansigt kom til; det var Peter Klausson! Han syntes at ha ventet dem og vilde endelig hjælpe Ella af med tøjet. Men han lugted af kognak, eller hvad det var; for at bli ham kvit spurte hun efter det værelse, de skulde spise i. De blev vist ind i et varmt, koseligt rum med opdækket bord; Aarø hjalp hende der af med tøjet. »Jeg holdt ikke ud Peter Klaussons ånde,« sagde hun. Da smilte Aarø.

»I Amerika har man råd for sligt.« — »Hvad mener De?« — »Man tar noget, som gir anden ånde.« — Lidt efter bad han om undskyldning for, at han måtte ordne et og andet. Hun var altså alene, indtil det banked på; det var atter Peter Klausson! Han så hendes forundring og smilte: »Vi skal nok spise sammen,« sagde han. — »Skal vi det?« Hun så på bordet; der var dækket til fem! — »Har De nylig hørt noget fra Deres mand?« — »Nej.« — Lang pause. Er Peter Klausson selskab for Aksel Aarø? Hendes mands beste ranglebror? Aarø, som bare vil ha det, der er ægte? Men med det samme, hun havde tænkt det, måtte hun medgive, at Peter Klaussons umiddelbare natur var fuldkommen sanddru, hvad han så forresten var.

Tjeneren bar ind en kurv med vin, men lukked ikke døren efter sig, før han udenfra havde løftet ind mere, nemlig champagne i is. »Skal vi ha så meget vin?« spurte Ella. — »Jeg ser det,« svarte Peter Klausson; han fryded sig synlig. — »Aarø drik-

ker jo ikke vin?« — »Aarø? Han bad mig komme hid idag — jeg så tilfældig op til ham, — og da drak vi den allerfineste kognak, vi to.« — Ella vendte sig mod vinduet, for hun kjendte, hun blegned.

Snart kom Aarø ind, så beleven og fornem, at Peter Klausson måtte drage hænderne op af bukserne; han våged næsten ikke at tale. Aarø meddelte, at han havde inviteret Holmbo's; men netop nu havde de sendt afbud; de tre måtte lade sig nøje med hverandres selskab. Han førte Ella tilbords. Det viste sig, at Aarø var den elskværdigste, den mest erfarne vært. Han talte engelsk med den tyske tjener og gav stadig små vink med hensyn til anretningen, dækked tjenerens synder, fik småting til at ta sig ud, — altsammen så en neppe lagde mærke til det. Samtidig holdt han en jævn samtale i gang med små anekdoter ifra sit selskabsliv. Han skjænkte aldrig selv; når han drak, skalv han på hånden. Også før havde hun trod at se, han gjorde det; nu pinte det hende.

Første ret var østers, og deraf spiste hun godt; hun var meget sulten. Men senere kunde hun mindre og mindre følge med; ja, tilsist var det, som halsen snøred sig sammen. Hun kunde gjærne gråte istedenfor at spise og drikke.

Først var det hende ikke rigtig klart, hvorfor. Nok, at dette var noget så helt andet end det, hun havde drømt om; den herlige dag holdt på at bli til skuffelse. I førstningen tænkte hun: dette tar vel engang slut, og så får vi det hyggeligt hjemover igjen. Men efterhånden som hans humør steg, blev der vist hende al tænkelig opmærksomhed, ja, hun blev feteret af begge kavallerer i forening — til hun gjærne kunde skrige. Efter måltidet blev hun ved Aarøs arm ført elegant ind i et andet rum, som også var holdt i beredskab, — koseligt, staseligt med piano.

Kaffen servertes straks (med en *avec*), og umiddelbart efter bad herrerne om undskyldning, de måtte få røge et øjeblik, det skulde bare være kort. De gik — og lod hende alene. Dette var nu ikke engang længer høfligt, — og nu først forstod hun, at det ikke var dagen alene, men Aarø, som var blevet en anden, end hun havde tænkt! Det store mørke fra balnatten holdt på at drage indover hende; hun kjæmped mod, hun rejste sig og gik, vilde ud, som kunde hun der finde ham igjen sådan, som hun havde ham i sin forestilling. Hun søgte tilbage til første rum, fik på sig sit røde sjal og var netop kommet ud på den brede plads foran bygningen, da tjeneren fra middagen kom efter hende og sagde noget på engelsk, som hun først ikke forstod; hun var nemlig for optaget af sit eget til straks at kunne skifte sprog. Tjeneren fortalte, at den ene af hendes rejsefæller var blevet syg; den anden var ikke til at se. Endnu da hun forstod ordene, sansed hun ikke, hvad det var, men fulgte ham mekanisk. Undervejs husked hun, at Aarøs tunge ikke var helt lydig, da han efter *avec*'en bad om lov til at gå ud og røge lidt; han havde da vel ikke fåt slag —!

De gik forbi røgerummet, der i forbifarten syntes fuldt — i alle fald af røg og latter. Døren åbnedes til et lidet rum ved siden af; der lå Aksel Aarø på sengen; han måtte ha listet sig derind alene — kanske for at drikke mere. Han havde nemlig taget med sig ind en liden tyk flaske, som stod på et bord ved sengen. Ovenpå lå han selv fuldt påklædt med slukte øjne, uden evne eller følelse; han sagde til hende: »Tip, tip, peté!« Han gjentog det med udstrakt finger: »Tip, tip, peté!« Begge gange i fistel. Var det Peter? Trodde han, hun var en mand? Bag ham på puden lå noget låddent; det var en *toupet*; nu så hun, han var skallet i kronen.

»Tip, tip, petẽ!« hørte hun efter sig, da hun styrted ud. — —

* * *

Der har ikke mange labbet fattigere afsted efter en landevej end Ella tilbage til byen, så fort hun kunde på sine korte ben, i finsko og vinterhyre. Den tunge kåbe fra kjøreturen var opknappet, sjalet bar hun i hånden, men endda svedte hun, så det silte; den forestilling var over hende, at det var drømmene, som laved af hende!

I førstningen tænkte hun bare på Aksel Aarø, den ulyksalig fortabte! Imorgen eller iovermorgen var han rejst fra landet, hun vidste det fra før, — og denne gang for alle tider!

Men når hun rigtig skulde tænke sig det så forfærdeligt, som det var, lå *toupet*'en på hodepuden og sagde: »Det var nok ikke alting så ægte med Aksel Aarø?« Jo, jo, — hvad kunde han for, at han så tidlig blev skallet? Hm, svarte *toupet*'en, han kunde ha tilståt det.

Ella strævede frem. Heldigvis mødte hun ingen, ej heller kom nogen efter af alle dem, som nu var på Baadshaug; hun måtte jo se komisk ud, svedende og gråtende med opknappet ydertøj, i finsko og med sjalet i hånd. Flere gange prøved hun at sagtne farten, men oprøret i hende var for stort, og så var det hendes natur at stræve frem.

Men i hendes jagede blod meldte det kraftige spørsmål sig: havde du nu, Ella, villet undvære alle drømmene dine, siden det gang på gang har gåt så ynkelig? Da stortudede Ella og svarte: ikke for hele mit liv! Nej, for drømmene er det beste, jeg har havt; de har lært mig at holde ud, de har givet mig, hvad jeg kan måle alt det andre med, så jeg aldrig holder noget for højt, som er lavt. Nej, drømmene

mine, dem har jeg vævet omkring barna mine også, så jeg har tusen gange mere moro af dem nu. De og så blomsterne, det er, hvad jeg har. Og hun tudede og strævede på.

Men nu har du jo ingen drømme igjen, Ella! — —

I førstningen vidste hun ikke, hvad hun skulde svare til det; det syntes jo altfor sandt, så altfor forfærdelig sandt, — og *toupet*'en viste sig igjen.

Netop her havde Aarø sunget den gamle vintervisen. Ligesom dombjælde-kvidret havde fulgt visen, således fulgte nu, med spæde røster, »mama, mama!« uafladelig hendes gråd. Det var ikke underligt, for det var gutterne, hun løb til; men nu meldte de sig, som det var dem, hun skulde drømme over. Nej, nej, »der har De noget reelt, der,« svarte det med Aarøs røst; hun husked ham sige det, hun husked hans vemod ved det. Havde han virkelig tænkt på sig og hende — og på gutterne og hende? Havde han målt sin egen skrøbelighed med deres sundhed og fremtid? Hun kom langt bort fra gutterne; hun var igjen med ham indi alle hans ord og blik for at tyde gråden; men derunder brød savnet og smerten op igjen som aldrig før; hele livet var forbi, drømmen for gammel i hende, for stærk, for kjær, rødderne kunde ikke rykkes op, umuligt! De var jo omkring alt, hun den næste dag skulde se på, røre ved, ta sig for! — — Til al fortvilelse kom den, at gutterne ikke var hjemme; hun kom til tomt hus.

Men der var kræfter i hende. For da hun kom hjem og havde badet og lagt sig, og måneskinnet fra igår kvæld så ind, og da dette nævnte, hvad de havde havt sammen, vælted hun sig i sengen og gråt højt som et barn; her kunde ingen høre hende, ingen komme ind. Hendes hjærte var ungt, som da hun var sytten år; det kunde og vilde ikke gi op!

Hvad var det så, hun egentlig havde villet idag?

Ja, det vidste hun ikke; — nej, hun gjorde ikke! Hun vidste bare, at der var hendes lykke, og så havde hun ladet stå til! Nu lå hun her skuffet og bedraget på en måde, som vist få havde været.

Hun tålte ikke at vanhellige ham heller. Derfor strøg vintervisen forbi med hans røst, god, bredladen, sorgfuld; den vilde ligesom ordne det for hende. Og lydig som et barn lagde hun sig til rette og lyede. Hvad sagde den? Jo, den sagde, at drømmene bandt sammen to somre, den, som var, og den, som langsomt arbejded sig op pány, takket være drømmene, der havde våget. Den sagde også, at drømmene var noget for sig, ofte højere virkelighed end forholdenes. Hun havde jo ofte følt det så, når hun stelled med blomsterne sine.

Under al hendes uregjerlighed i sengen var fletten kommen på siden af hende. Vemodig drog hun den frem; han havde kysset den endnu idag.

Og så lagde hun sig på siden og tog den mellem sine hænder og gråt.

»Mama, mama,« hvisked det. Og således sovned hun.

IVAR BYE.

Ved hans dødsleje gav jeg mig selv det løfte, at så snart hans historie engang kunde fortælles, skulde jeg gjøre det. Men jeg vidste, at i den første menneskealder derefter kunde det neppe ske.

* * *

Nu har offentlig for alles øjne hændt noget i Norge, der går lige til mig og spør: Er tiden ikke nu inde?*)

Ivar Byes navn vil være kjendt af de fleste, som så det norske teater bli åbnet i Kristiania. Indtil femtiårene var vi kunstnerisk et lydland under Danmark; vi var uden dramatisk literatur, uden skuespillere og ifølge mange dannede nordmænds mening absolut udygtige til at få nogen af delene, — indtil Ole Bull viste godtfolk, at der endog var et stort skuespillertalent i folket, og at stykkerne kom af sig selv. Efter Bergens norske teater, som han oprettede, rejste Kristiania norske teater sig, sat igang af endel patrioter; den eneste gjenlevende af dem er gamle overlærer

*) En begavet arbejder var i 1894 valgt til stortingsmand for Trondhjem, men angav sig derefter selv som straffet for nogle ungdomsforseelser. Udg.

K. Knudsen*). Men på det norske teaters åbningsdag var Ivar Bye med. En mørkladen, bredskuldret mand med smal midje, et hode så smukt af form, så godt og ædelt af ansigtsudtryk, at ingen glemte det. Panden bred og høj, håret næsten sort, øjenbrynene buede, en ørnenæse, tynd, fin, — og så de gode, grå øjne med en skjælm i, straks han talte. Da drog munden også gjærne op til smil, fuld af erotik og med glimt i af ypperlige tænder i bred runding. Disse grå øjnene og munden gjorde god tjeneste sammen, gjorde uafladelige erobringer blandt mænd som kvinder, gamle og unge. Men i det tyste. Skjønt hans hode bares løftet på en ret lang hals, og skjønt hagen var fremtrædende og vidned om mod, og skjønt det magre brunlige ansigt loved energi, — han kom altid dæmpet og iagttagende.

Kroppen havde to lyder; den var ikke rundladen, men heller fladtrykt, og knærne var ikke fri for at gå ud fra hverandre. De fleste så det ikke; de hefted sig ved hans smukke gang, idet de følte dens behagelige rytme. Aldrig har nogen nogetsteds set ham i forgrunden; men der de fik øje på ham, drog han de finere naturer til sig. Også de andre følte, at her var en mand af race.

Og det var han. Af en gammel norsk embedsfamilje med arv fra vore ældste ætter. Han hed ikke Bye.

Hans bestefar havde som embedsmand begåt kassesvig, og skjønt omstændighederne ikke var bare graverende, følte børnene det som slig skam, at de tog et andet navn. Ivars far var ætlet til officer, jeg tror også, han var på krigsskolen; men ved faderens fald måtte han lade sig nøje med at bli sergeant.

Hver Molde-skolegut fra min tid husker sergeant Bye, når han var inde i byen og da bestandig fuld.

---

*) Døde i 1895. Udg.

En middelstor, bredskåren kar med stor ørnenæse og med en viss værdighed i sine bevægelser. Selv når han var som allerfuldest, bevarede han den. Han trivdes ikke i de omgivelser, han var sunket ned til, og så skabte hans romantiske naturel sig en del solrige stunder, deri han legte storkar. Alle roste hans godhed og retskaffenhed.

Sønnen havde samme dragning op fra bondelivet. Herude ved sjøkanten var det dengang både snævert og fattesligt. Han sad som gjæter og drømte om at løfte ætten til fordums herlighed; han fortalte disse store drømme til sin lille søster og ellers til ingen. De to søsken holdt sig for sig selv.

Lille Ivar havde et utroligt talent til at pynte hende og sig. »Til at gjøre noget af intet eller af en ubekvem materie,« som min tids religiøse lærebog definerede »skabelsen«. Til belønning for dette talent fik han, da han blev ældre, faderens udslidte uniformsklæder vendt og tilskåret, så han en dag kunde vise sig i byen i blå klædesklær, med blå hue! Det var vist den øverste højtidsdag i hans liv. Han beundredes også straks for sin ualmindelige skjønhed. Selskab med andre end den højere skoles elever forsmåede han. Han fortalte mig senere, hvor han længe forgjæves brændte for at få komme med i de store, fornemme gutters leg. Og det lykkedes, — takket være især én, herren over alle de andre. Den lille guts hengivenhed og stolthed kjendte ingen grænse.

Her fik han da sin første forelskelse. Det var ikke i en pige, men i denne, som tog sig af ham, en næsten voksen kammerat, vakker, forvoven, herskesyg, allerede ret livserfaren, allerede nokså fordærvet. Men det forstod ikke Ivar, han bare beundrede hans flothed, hans kommandoevne, hans nedladende bevågenhed — og måske især hans store skjønhed, hans høje, slanke figur, hans ualmindelige hvide hud til sort hår. Det raske befalende lag og kvindernes hyl-

dingsgaver til ham må heller ikke glemmes; det var noget for gutten aldeles nyt. Her var herretypen, guttens ideal.

Blandt alle disse kammerater var Ivar den mindste og smidigste, når det galdt skøjerstreger, som der var fare ved, f. eks. at stjæle æbler eller bær i haverne og være borte, når ejeren eller andre hørte støjen og kom til. Hvergang de havde gjort noget sådant som at spænde en snor over vejen, så bønderne, når de kom fulde fra byen, faldt i den, og hestene løb ud, eller når de havde skåret fanglinen over på bøndernes både, så de drev af ud på havnen, ... hvergang de havde gjort noget sådant uden at bli opdaget, holdt de det for »en bedrift«. At høre tale om det i byen og på bygden var stor svir.

Der levede en gjærrig, sinna enke med en handel og en stor have i byens ene ende; med denne sinnatagg lå de formelig i krig, d. v. s. de vidste, hvem de gjorde fortræd; men hun vidste ikke, hvem hun satte vagt ud mod, hidsede hund på, skjældte ud og truede i de mørke høstkvælder. De drev dette så langt, at de følte sig nødsaget til at gjøre mere. Førerens forslag, at de en kvæld skulde liste sig ind i butiken, når der var lukket, og føre bort hendes småpengeskål, (de vidste, hvad skuffe den stod i) fandt almen tilslutning. Det var rigtig »en storspas« ; hendes raseri måtte gå over til »begavelse«. Den yngste og smidigste blev kommanderet ind gjennem kjældervinduet, de andre stod vagt.

Men hvordan det nu gik, — denne yngste og smidigste blev opdaget. Og da fik sagen med én gang et udseende, som ingen af spasmagerne havde tænkt sig.

Detaljerne i det husker jeg ikke længer. Det afgjørende var imidlertid, at han, som på befaling udførte det, gav skålen fra sig og havde ingen fordel af det — og var dog den eneste, som blev fakket, ankla-

get og dømt. De andre var »bra mands barn«. Der var også flere konfirmerte blandt dem; for dem vilde straffen blevet altfor alvorlig; ti den tids love var strænge.

Så gik de andre gutter og deres forældre på ham med bønner og løfter; fangevogteren gav fri entré. Det havde slet ikke været nødvendigt at bede ham ta alt på sig; han havde gjærne givet sit liv for kammeraterne. Især for ham, den høje med den hvide hud og det sorte hår. Det var ham en fryd, da endelig også denne kom og sagde: »Du skal ikke komme til at angre det«. Og klappede ham over håret.

Vist gjorde det vondt, da far og mor kom og ikke kunde forstå sig på ham. »Han, som altid havde været så snil og bra, han skulde nu bli deres skam«. Gutten gråt bitterlig sammen med dem; men taug.

Ligeså blev det en svær dag, da han i sine pene blå klæder måtte ombord på dampskibet; han skulde føres til Trondhjems tugthus »for at konfirmeres«. Han fik lov at stå ved rælingen og se på byen; han vilde nemlig passe på, om ingen af dem, han gjorde rejsen for, var dernede i en af bådene. Han fik stå ved rælingen, til dampskibet gik. Men ingen af dem så han.

På tugthuset blev han alles yndling fra samme dag han kom. De syntes synd i den vakre, snille gutten; de kappedes om at gjøre noget for ham, så han kunde komme sig frem, når han engang slap ud.

Her på Trondhjems tugthus blev han altså konfirmeret. Her læste han, regned, skrev han, og før han kom ud, var han i al stilhed sikret plads hos en af byens beste familjer som visergut. På det ny sted hændte det samme, at alle tog sig af ham. Hans undervisning fortsattes, han fik gilde klæder; det morede dem at se ham pen, så vakker han var. Ja, han fik en guitar til forærings og lærte at spille; ti han havde røst, og han vilde akkompagnere sig selv. De

gode feer, som således strødde roser på hans vej, var naturligvis især damer; der var endog en forelskelse med i det.

Og snart flere.

Han oplevede i den vej noget af det forunderligste, jeg har hørt tale om. Jeg er vist den eneste, han har sagt noget om det; men også til mig næsten bare antydninger. Hvad der var mere, har jeg ikke ret til at fortælle igjen. Jeg tror, at denne hans evne til at tie, fordi den var født af hensynsfuld godhed, drog kvinderne til ham — mere end hans skjønhed; mere end andre erotiske egenskaber, der gik som en hemmelighed blandt dem. Med sådant kan kvinderne nemlig ikke tie.

Udvortes var dette vistnok hans lykkeligste tid. Men når jeg senere har tænkt over det, har jeg fåt en tro på, at her fik han en livsknæk.

Vi har nemlig lov til at tænke os, at de guttedrømme, han fortalte mig, var bud fra kræfter i ham, fra en energi, som senere ikke kom frem. Men jeg tilstår, at jeg ikke kjender hans slægt, jeg kan jo ikke så nøje vide det. For ikke alle drømme er evnernes spådom om sig selv; de kan også bare drive med som minder fra ættens fortid.

Han var senere, da jeg traf ham, uden stærk livslyst, uden synderlig foretagsomhed; og af den megen kjærlighed, han levede i, var der ingen, som helt optog hans sind. Hans sværmeri var netop at komme bort med en eller anden af sine venner blandt kaptejnerne. At få gjøre en rejse til Hamburg, til Bremen, til Kjøbenhavn, Sverige eller at besøge andre byer i Norge. Dette nævner jeg særskilt, fordi det særskilt karakteriserer.

Sagen var, han vidste ikke, eller vilde ikke vide, hvorhen.

Det var, som en anden skulde komme og ta bestemmelse. Han forlod Trondhjem og kom til Kri-

stiania, der det smukke menneske var at se i en butik. Han havde snart et nyt sæt af venner og veninder; men samme ubeslutsomhed.

Da læser han i avisen, at hans beundring fra barndommens dage, manden med den hvide hud og det sorte hår, bodde i byens fineste hotel!

Han fortalte mig siden, at han skalv af bevægelse og måtte melde sig syg, han kunde ikke samle sine tanker til arbejde. I alle disse år havde han, ofte uden at tilstå det for sig selv, gåt og ventet på ham. Det siste, han havde hørt af vennens mund og med den ham egne myndighed, var jo: »Du skal ikke komme til at angre det!« En rund, fuld anvisning, udstedt af en mand, der var ridderligheden selv. Bye havde ikke ulejliget ham i alle disse år; til skyldsummen var derfor lagt renter. Vennen var også nu i udlandet blevet en rig mand, hvis rygtet ikke løj; til udlandet kom Bye også, det følte han! Nu galdt det da at få sige ham, at her var han. Men det måtte ikke ske, så andre så eller hørte det; det kunde gjøre den intet anende forlegen. Derfor hørte han sig for i hotellet, hvor den fremmede gik hen om kvælderne; så gik han selv nat efter nat udenfor hans hotel; han vilde træffe ham, når han kom hjem. Men det faldt aldrig belejlig. Så tog han mod til sig og skrev. Fortalte ham, at han var i byen og ønskede en samtale, tillod sig at foreslå tiden, endvidere stedet for deres møde, nemlig vennens værelse i hotellet.

Til bestemt tid indfandt han sig foran den bestemte dør. Han stod og lytted, før han banked på; der var lys derinde, men ingen lyd. Endelig gjorde han det. Et kraftigt »kom ind!« svarte ham. Da Bye ikke straks kunde åbne, blev det gjentaget endnu kraftigere af den beste samvittighed i verden.

Ivar Bye stod foran en høj statelig kar i elegant selskabstoilette; han slog netop parfyme på sit lommetørklæde.

De så på hverandre; og den første følge deraf var, at ingen af dem hilste. »Jeg har fåt Deres brev; men jeg beklager, at den tid, De foreslog, ikke var heldig; jeg skal netop ud. Vær's go, tag plads!«

Bye blev stående.

»Jeg kan se, det går Dem godt. Hvad bestiller De?« — »Jeg er ved handelen.« — »Så, det er De. Har De været længe her?« — »Et års tid eller vel det.« — Han vidste ikke mere, hvad han sagde, rummet tog på at gå rundt. »Ja, De får virkelig undskylde, men nu hører jeg slæden kjøre op.« Han vendte sig for at lægge et stort silketørklæde om halsen, før han tog pelsen på. Det banked, en tjener meldte, at slæden var der, ilte til og hjalp herren pelsen på. Endnu stod Bye ubevægelig, da herren med et høfligt farvel strøg forbi ham ud på gangen og ned trapperne.

Bye var over 30 år, da han fortalte mig dette, og der var flere år gåt, siden det hændte. Men han gråt som en bedragen kvinde.

Efter dette møde blev han langsomt en anden. Som jeg senere forstod det, må det første ydre tegn herpå ha været, at han ikke mere sang sine sange, knapt nok tålte at høre dem sunget af andre, guitaren rørte han ikke. — Ikke således at forstå, at det venteliv, han hidtil havde ført, afløstes af energisk omsorg for at skabe sig en fremtid. Sligt lå ikke længer for ham, om det nogensinde havde gjort det. Men således, at det sværmeri, han inderst inde holdt gående, det slap sine sentimentale minder og begyndte isteden at spinde sin digtning omkring dem, han netop stod blandt; nogle få af dem. Som en trøst og tilflugt hos gode mennesker for det beste i ham begyndte det; men det blev i længden til en livskjæde, der den ene vens eller venindes historie sluttede til den andens, og alles tilsammen var hans lykke. Efterhånden levede han nemlig udelukkende for andre.

Ligesom andre tyr fra fejlslagne og såre drømme ind i et kloster, således han ind i gode gjærninger.

Da det norske teater i Kristiania skulde oprettes, var denne forhenværende sentimentale sanger og guitarklunker den første, som meldte sig. Mange moldensere blev forskrækkede, da de hørte hans navn. At han turde gå op på en scene? Noget efter lærte jeg ham at kjende og forstod straks, hvor naturligt det faldt denne drømmer at søge efter Aladdins slot. Der vilde han være — ikke i pragtgemakkerne, ikke ved vinduerne og på balkonerne i parade for at hyldes; men i de vinmørke buegange, i alkoverne, i gjemmestederne rundt om kaskaderne derude i den store park. Være med i hemmelighederne, være alles fortrolige og hjælper. Tilstede bagenom med små tjenester og gode råd; stå og holde ros færdig for de yngste og være trøst for de uheldige og medfryd for de lykkelige. Selv havde han ingen ærgjærrighed; hans trønderske dialekt (som scenelederne ikke forstod at bøje, mens det endnu var tid), og hans dilettantfrygt for det unaturlige, der hindred ham i at sætte noget ind, — var ham overalt ivejen. Men dersom vi spør hver enkelt af dem, som lever igjen af det første norske teaters personale, så skal vi få høre, hvad han var for dem, han likte; ti han var en kræsen menneskekjender. Vi skal få høre, hvad de skyldte hans smag, hans opfindsomhed til deres vel, hans taktfulde oprigtighed, hans troskab, diskretion. Småvittig og lun, drømmefuld og fortrolig, gjættende og tugtende deres småfejl; lokkende på det, han likte.

Han havde ikke været der længe, før han for første gang i sit liv begyndte at kjende fast grund under foden; det gynged ikke længer. Men just da fik han et anonymt brev fra »en moldenser«. Deri spurtes, »hvordan han turde våge —?«

Her var det, jeg kom til.

Noget af det første, jeg havde hørt fortælle, da

jeg blev elev af Moldes højere skole, var, hvorledes denne snille, vakre gut var blevet misbrugt af ældre »fornemme« kammerater og siden skammelig forladt. Derom var der på Molde både dengang og senere bare én mening. Så når det nu begyndte at hviske med ormetunger, syntes jeg, vi moldensere burde være de første til at piske dem tilbage i deres huler. Jeg har oprindelig ligget for organisation; jeg fik i en fart moldenser-studenterne til at slutte vagt om ham, taushedens og venskabets. Og til yderligere sikkerhed tog vi ham ind med i den studenterkoloni, nogen af os havde dannet. Han flytted sin lange pibe, sit lille bohave — fremforalt sin lille bif-stegepande, der blev mange af os til så megen glæde! — ind blandt os; hans hybel ovenpå blev snart vort yndlingssted. Som teaterkritiker kunde jeg også gi ham indirekte støtte, når folk overalt så os sammen. Jeg fiffed et énakts fransk lystspil op for ham og for en anden nødlidende, kaptejn David Thrane, der havde komponeret valser og operettemelodier, han vilde ha anbragt. Bye fik der en liden erotisk rolle; jeg vilde se, om han endelig engang kunde komme frem med noget af det, han her ejed. Han turde imidlertid ikke røre sig, så stykket gjorde glimrende fiasko. Vi drak på dets død med stor latter.

Det norske teater fik snart onde dage. Vi nordmænd har nemlig den sædvane at lade enhver national begyndelse gå tre gange tilbunds i vor ligegyldighed eller i vor uenighed. Det er først den fjerde gang, som den lever. Bye kom på vivank med en dårlig trup. Men da var jeg blevet direktør for Bergens teater og sendte ham rejsepenger.

Jeg husker ham den første dag mønstrende min garderobe og deraf udvælge sig et par bukser med silkebroderi nedefter sømmene; jeg ser ham sidde med en pennekniv og pille disse forsiringer ud, ti bukserne havde han valgt sig ud. Han var udfattig.

Han havde nemlig givet bort alt, han havde, til de mere trængende end han. »For mig skulde der altid bli en råd,« sagde Bye; »jeg vidste, jeg havde dig i baghånd«. Jeg gad vide, om jeg nogensinde i mit liv har været mere stolt af noget, som er sagt mig. Det er også det eneste, han af den sort fandt det sundt at spendere på mig.

Han kaldte mig — som alle kammerater — »Bjørnen« eller »Bjø'en« og behandlede mig som et barn, eller »en stor tosk«, især det siste, idet han afsatte mig aldeles. Jeg fik ikke mine egne penger — hvad jeg stod mig udmærket på, — men måtte sommetider »låne« lidt af ham. Han omsnærede mig med de afskyeligste påfund og stifted sammensværgelse mod mig blandt mine venner. Skjønt det altid var til mit eget beste, — kom jeg over det, og gik det for stærkt mod mine lidenskaber, fik han bank; men i regelen blev det, som han vilde. Når alt var vel over, gjorde han ubarmhjærtig nar af mig, og da lo vi sammen.

Om våren drog vi op til Throndhjem for at spille op igjen for trønderne — jeg tør sige et godt indstuderet repertoire. Trønderne vilde først ikke låne os teatret; »det skulde repareres«. Jeg måtte op og erobre det, og så kom de andre efter. Da var Bye med — et lystigt selskab af bare unge mennesker var vi, direktøren den næst yngste af dem alle. En sommerrejse, som der neppe har været mage til i Norge. Den burde havt sin saga; men den døde med Georg Krohn.

Prøver og forestillinger, selskaber, udflugter, galskaber og taler — jeg holdt i den tid bestandig taler! ... man kan gjøre sig en forestilling om, hvorledes vi rykked trønderne med, når jeg fortæller, at hver kvæld i godvejr endte vi med, at rektor Müller — tænk byens rektor! — gik op brandstigen inde i stiftsgården uden

at støtte sig og videre henover tagrenden og tilbage igjen!

Jeg bodde på byens beste hotel*). Ivar Bye bodde naturligvis hos mig. Han sagde ingenting, og jeg sagde ingenting; men vi var på forhånd enige om, at således og ikke anderledes skulde han gjense Trondhjem.

Dagen efter vi var kommet, gik vi sammen forbi det lange, mørke hus, han engang var fange i. Jeg glemmer aldrig, hvor stemningen dirred i mig, min egen med hans i. Han sagde noget som: de har fåt en ny port; eller: porten er blevet malet. Jeg husker ikke hvilket. Jeg sagde intet; d. v. s. jeg gav mig til at snakke ustanselig om helt andre ting.

I Trondhjem var der få, som kjendte hans hemmelighed, og disse få var hans gode venner. Så her var han sikker. Jeg mindes ham ude på en sten i den store Lerfossen, et stykke fra byen; vorherre ved, hvordan han var kommet ud på den. Han sad der på hug og var nøkken. Der turde han slippe sig løs! Da åbenbarede han en slig vildskab og kådhed, at en vented, han vilde kaste sig ud. Jeg stod og tænkte: nu er Bye glad.

Senere sagde jeg til ham: »Hvad der kunde ha blevet af dig, Bye, om du havde turdet slippe dig til.«

»Ja,« svarte han, »noget mellem askepot og nøkken. Også når nøkken gråter.«

Lidt efter: »Men der var slåt bom for mig fra først af.« —

To dage forud havde jeg forlovet mig, derfor lever dagen i mit minde som et solvejr; hvert ord i den med samme klarhed som landskabet. Så længe

---

*) I en vemodig stund midt under al jubelen skrev jeg der:

„Til sanktehans
er der latter og dans;
men siden ved jeg lidet, om hun fletter sin krans“.

denne forlovelse havde forberedt sig, var hans taus; ikke med et pust af sin mund så stort, at det kunde bevæge den fineste fjær, vilde han virke ind på min bestemmelse. Og dog sagde han mig, straks det var gjort, at det var hans højeste ønske! Vi tre havde herlige dage.

De blev ved, da jeg giftede mig, skjønt han måtte flytte ud og min hustru ind; ti han kom der bestandig.

Det år har utvilsomt været det for min karakter farligste. Jeg havde en ustyrlig arbejdskraft; jeg ledede teatret og byens oppositionsblad og derved det store valg, det første på hel national grund i Norge. Samtidig deltog jeg i videste mon i foreningsliv og selskaber, skrev på en fortælling og digted sange. Men jeg var ikke god at komme ivejen for, når jeg vilde ha noget frem; jeg havde jo også altid lykken med mig!

Det skyldes hende og ham, hjulpne af mine dyrebare venner Georg og Henrik Krohn, Dankert Roggen, Andreas Behrens, Henrichsen, Dahl, m. fl., at jeg kom ud af det så nogenlunde uskadt.

Men blandt Bergens varme, umiddelbare folk var venner at finde for Ivar Bye! Som garderobier ved teatret, der han fik anvendelse for sin gode smag, kom han sammen med mange forskjellige lag af folket, og han gjorde som vanlig sit udvalg. Gjennem os andre lærte han end flere at kjende, — så nu havde han endelig fundet dem, han kunde skatlægge for sine fattige venner i alle kroge af landet! Han fik efterhånden — det fejled aldrig — fuldstændigt herredømme over dem, han holdt af, og han bevared det, fordi han nøje vidste, hvordan hver enkelt skulde tages. En gammel kvindelig slægtning af min hustru holdt så af ham, at hun syntes den dagen var tabt, han ikke havde set indom. Men hun vilde dog ikke gi ham den kjolen, hun sad i; det var virkelig også

for galt at bede om sligt. Bye havde nemlig en gammel fattig frøken, som akkurat passed den kjolen; den var så varm, rigtig en god vinterkjole, og hun ejed flere, men den gamle frøken slet ingen. Ikke før var Bye gåt, så drog det efter, hvad han havde sagt. Kanske det var netop slig en burde være? Hun tog af sig kjolen og pakked den ind. Før Bye kom hjem fra sine mange ærend, lå kjolen på hans værelse. — For andre havde han en anden fremgangsmåde. Når de ikke vilde af med et udnyttet plag (der er jo elskværdige mennesker, som i det stykke er umulige vanedyr), så simpelthen tog han det og lod os andre gå og spørge: »Men kjære, har De ikke længer den grå kjolen? Den var De så tækkelig i!«

Som han mored sig og os med alle sine påfund for at narre penger af os til sine gamle frøkener! Han havde rent geni for at søge slige op og glæde dem med prat og diskrete gaver.

Ivar Bye rigtig lærte os at være god, og mange, mange foruden os.

Og som bevis på, hvor tryg han følte sig på sine venner, må jeg fortælle et lidet drag, som i sin tid halve Bergen lo af. Vi var i et selskab hos en dame, der var kjendt for sine ypperlige kager. »Å,« sagde min hustru, »som især de der smager dejlig!« — »Dem skal du få med dig hjem,« svarte Bye. Alle kager blev spist op, bare ikke den sort; de var næsten urørte. »Jeg skjønner mig ikke på det,« sagde værtinden, da de andre gjæster var gåt og vi stod igjen. »Jeg trodde, de kager var de beste.« — »Jeg skjønner det så godt,« sagde Bye, »for jeg gik rundt og sa' til dem, at de kagerne der var der mugne æg i.« —

Men den rigeste del af hans menneskekundskab, af hans lune og godhed samled sig i hans kald som rådgiver og fortrolig. Han blev udset til det! Der er ingen instinkter finere opøvet i menneskene end

de, som aner forståelse. Men på den anden side er der intet sikrere vidnesbyrd om moralsk magt end at afnøde tilståelser bare ved at være den, man er. Og denne magt havde han.

Vor literatur har et minde om hans måde at ta mod fortrolighed på. Det ligger i digtet:

»Jeg ejer en ven, han hviskede nu —«

Jeg skrev det langt borte fra ham — ikke for at han skulde få det, hans navn er ikke nævnt, og han fik det aldrig; men fordi det dengang var hårdt for mig.

— — Da min hustru og jeg med vor lille gut kom hjem fra udlandet fire år efter min afsked fra ham og teatret, længtes vi inderlig didop til Bergen, og jeg især til ham. Teatret var overende. Naturligvis. Men Bye havde vundet tillid, han sad igjen som tilsynsmand over hus og beholdning, og den lille indtægt heraf var nok for ham.

Vi havde glædet os til at syne ham vor gut, — og så fik vi høre, Bye var farlig syg! Ligefuldt var der fryd i rørelsen under gjensynet, ti han var jo oppe, han løfted vor lille gut; vi skulde være meget sammen, sagde han.

Men herpå bedrog vi os, han som vi. Dagen efter måtte han tilsengs for ikke mer at stå op. Det var, som kræfterne havde rukket, til vi kom hjem; så gik det raskt nedover.

At det snart var forbi, forstod jeg først ved en hændelse nogle dage efter; jeg vil ikke holde den tilbage. Jeg kom op til ham — »kom« er ikke ordet, for jeg var rasende, og da stormed jeg trapperne. Jeg var på spor af noget, som oprørte mig, og jeg glemte — som unge, friske folk så altfor ofte gjør, — hvordan syge og svage har det. Efter gammel vane vilde jeg først rase ud for ham, og det gjorde

jeg! Da fik jeg med én gang et hjælpeløst blik og de ord: »Å, nej, — — jeg fatter ikke, hvad du siger!« — — Som jeg blev forskrækket, skamfuld, ulykkelig. Og som det steg, da han et par dage efter døde! Så nær var han nemlig døden, og det anede vi ikke.

Desværre har det hændt mig oftere, at jeg med min ustyrlige iver har gjort dem vondt, som jeg sist vilde volde smerte, — og alle disse tilfælde har besøgt mig siden, enkeltvis og tilsammen, naget mig, ydmyget mig. Men intet oftere end dette.

For var det ikke som en siste gjentagelse ved livets udgang af den hensynsløse brug, andre havde gjort af hans hengivne natur?

Som om indgang og udgang skulde bøje sammen, — da værtinden lukked hans øjne og kom nedenunder i sine rum, stod en fremmed der; han spurte efter Ivar Bye. Hun fortalte ham gråtende, at nu kom hun fra at ha lukket hans øjne; herover blev den fremmede så stærkt grebet, at han måtte sætte sig ned. Han gav sig til at spørge, og det var værtinden en husvalelse netop nu at få prise ham af sit hjærtes rige fylde og tilsist skildre hans tålmodige, skjønne dødsleje. Altsammen gjorde et svært indtryk på den fremmede, han blev siddende længe. Men da han rejste sig for at gå, vilde han ikke sige sit navn. Han så ud som en embedsmand, sagde hun.

Skulde det være en af de kammerater fra Molde, som sen anger drev frem just til det øjeblik?

Selve føreren for dem var det ikke; han var længst død.

Jeg stod ved Ivar Byes grav og sagde mig selv, at dette vilde jeg altsammen engang skrive ned. For det juridiske norske folk.

Jeg stod ved graven og så udover følget. Det var jo en stor begravelse; jeg kjendte ikke en tyvendedel! Teaterfolk, håndværkere, kjøbmænd, sjø-

mænd, embedsmænd, fattige stakkarer, rigmænd, meget gamle, meget unge. Og ved graven vented kvinderne på os. Der var mødre, som havde sine barn med, og mødrene og børnene gråt omkap. Gamle frøkener lige ude fra Sandviken, fattige koner, unge piger, alle med blomster og tårer.

Jeg ved dem, der vil finde deres tårer igjen, hvis de læser dette. —

— Når jeg tænker på mine afdøde kjære, er jeg ikke god for at tænke mig dem som lig, end sige som afgnagede skeletter. Jeg tænker dem frem igjen med livets rødme i kinderne og øjnene på mig. Men Bye kan jeg tænke, som han nu må se ud, ja, jeg tænker ham oftest således — med sin række ypperlige tænder i bred runding, med næsebenet og hulhederne under den vakre pandeskål. Jeg kan så trøstig se de kalkgrå knærne lidt skudt op og fra hverandre, og de lange knokkelfingre mod hverandre.

Jeg tror ikke, det er, fordi hans ansigt var magert, så det indbyder fantasien. Ej heller fordi han som nøkken på hug derude i Lerfossen med styrten og vandstøvet om sig glodde udaf hulinger mer end udaf øjne, mens tænderne glinste.

Nej, det er vist, fordi hans forståelse af mennesker og vilkår var blevet så dyb, så kjærlighedsfuld, at for ham var intet stødende igjen. Ikke i livets og ikke i dødens former. Og d e t symboliserer sig således i mit minde.